ՀԱՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
2
MERCREDI
2 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.691 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.691

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄով

Ռեկլամի փեքէնի արտասանած ճառերուն որոշ հատուածները վրաքննուած են չին մամուլին կողմէ: Կը նկատուի որ Միացեալ - Նահանգներու նախագահին հակախորհրդային բուռն արտայայտութիւնները, մանաւանդ, որոնք տեղ չեն գտեր: Զինացիք չեն վարանած չեչաններ: Կ՚ըլլան այլ պետութեանց ներքին գործերուն:

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻՆ տեղի ունեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան անքթրփրիզ ճիւղին 6-րդ համագումարը: Ժ. Փ. Նըվէնմանի հոն արտասանած ճառը խիստ քննադատական էր կառավարութեան տնտեսական և ճարտարարուեստական քաղաքականութեան դէմ: Կուսակցութեան սէռէտ թեւին պարագլուխը չվարանեցաւ ըսելու թէ Տըլորի վարած այս քաղաքականութիւնը 1986-ի պարտութիւնը կը պատրաստէ, «նոյնիսկ եթէ լաւ բաներ կան»...:

ԻՏԱԼԻՈՅ կեդրոնը երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ, կիրակի առաւօ Ռիխթէրի սանդղանշափին վրայ՝ 6 (առաւելագոյնը՝ 9), որ նիւթական բաւական կարեւոր վնասներ հասցուցած է, մանաւանդ Ասիզայի պատմական յուշարձաններու: Բաւական քանդուած է տեղւոյն՝ 12-րդ դարու հռչակաւոր եկեղեցին՝ Սէնթ - Մառի Մաժէօր: 30 վիրաւոր ալ կայ եւ 30 հազար հոգի ալ՝ անապաստան: Հրոմն ալ թեթեւ ցնցումներ ունեցած է:

ԻՍՐԱԷԼԵԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ երեւան հանած է ծայրայեղ ազգայնամոլ հրեաներու կարեւոր ցանց մը եւ բաւական ձերբակալութիւններ ալ կատարած: Ասոնք պատասխանատու կը նկատուին կարգ մը հակաարաբական արարքներու:

ԱՏԱՆԱՑի մէջ եօթը ծայրայեղ ձախեր ժամուան դատապարտուած են, երկու ուրիշներ՝ ցկեանս բանտարկութեան եւ 17 ամբաստանեալ ալ՝ 3-էն 12 տարուան արգելափակման:

×

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ
ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱԻ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԻ ԱՍԱԼԱ-Ն

—×—

Շաբաթ առաւօ, Ապրիլ 28-ին, Թեհրանի մէջ նոր մահափորձ մը կատարուած է: Այս անգամ, Թուրքիոյ դեսպանատան քարտուղարուհիի մը ամուսինն է՝ Հըլըք Եոնտէր, որ ծանրօրէն վիրաւորուելով պլուխէն, քիչ եաք մեռած է: Մոթոյի վրայ, երկու անձեր են, կը զրեն փարիզեան թերթերը, որոնք կրակած են Թուրքին կառվին վրայ, եւ պնդակը մտած է անոր պլուխը: Բիչ եաք, հեռաձայնելով ԱՖՓ-ի Թեհրանի գրասենեակը, արարքին տէր եղած է ԱՍԱԼԱ-Ն: Անանուն խօսակիցը յայտնած է թէ Եոնտէր թրքական գաղտնի սպասարկութեանց (ՄԻԹ) գործակալ մըն էր եւ թէ այս արարքը «պատասխան մըն է Թուրք նախարարապետին ոճրային այցելութեան»:

Յիշենք թէ Խոմէյնի կը հանդիպի Շաբաթ օր, չորս օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար:

Շաբաթ օր, Ֆրանսական ձայնասփիւռը կը հաղորդէր նաեւ թէ Թուրքիոյ դեսպանատան զինուորական կցորդին օդնականը՝ Իսմայիլ Համուքճու, որ ծանրօրէն վիրաւորուած էր գլուխէն, Մարտ 27-ին, ԱՍԱԼԱ-ի կողմէ, մեռած է ամսուան մը մահաքունէ եաք:

× Թեհրանի Հայերը, Շաբաթ օր, երկու ժամ գոցած են իրենց խանութները, իբրեւ բողոք Խոմէյնի այցելութեան դէմ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԵՒ Ժ. ՓՐԱՆՉԵՍԿԻ

« ALFORTVILLE REMPLIT AUJOURD'HUI SON NOBLE DEVOIR : CELUI DE PERPETUER DANS LA PIERRE ET POUR L'ÉTERNITÉ LE SOUVENIR DE 1.500.000 DE NOS FRÈRES MASSACRÉS IGNOMINIEUSEMENT, AU PRINTEMPS 1915, PAR LES HORDES DE TALAAT PACHA »

ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ - ՆԱԽԱՐԱՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

1984 Ապրիլ 29-ը յիշատակելի օր մը պիտի մնայ Ալֆորվիլի հայկական գաղութի տարեգրութեան մէջ: Այդ օր պաշտօնական բացումը կը կատարուէր Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին ձօնուած յուշարձան - խաչքարին, ձեռամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ի եւ Հանրային ապահովութեան էնթանա - խարար եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի:

Ժամը 10-ին Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէր ու կը քարոզէր ընդհանուր հովիւը՝ Ներսէհ Ծ. Վրդ. Բապուճեան, որ ողեկոչելէ եաք մէկուկէս միլիոն հայ նահատակները կը չեշտէր, թէ այս յուշարձանը պիտի դառնայ ուխտավայր մը իւրաքանչիւր Հայու համար: Պատարագին ներկայ էին հայ յարանուանութեանց, Ալֆորվիլի, Իսիի, Քլամարի թաղապետական խորհուրդներու, ինչպէս նաեւ Վալ - դը - Մառնի նահանգապետի ներկայացուցիչները:

Ժամը 12-ին կը ժամանէր նախարար - քաղաքապետ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի: Հինգ վայրկեան եաք կը ժամանէր Ամենայն Հայոց Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Գիւտ Եպիսկ. Նալպանճեանի, Էջմիածնի դիւանապետ Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեանի, գաւազանակիր Աստղիկ արդ. Աբրահամեանի եւ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներուն:

Յաւարտ եկեղեցական արարողութեանց, ժամը 13-ին, աւելի քան 1500 Հայեր՝ թափօր կազմած, Հայրապետով, նախարարով, պաշտօնական անձնաւորութիւններով կ՚ուղղուէին դէպի յուշարձանին վայրը: Թափօրը կ՚առաջնորդէին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի եւ Հայ Աբիներու Միութեան ակաւոնները ու արենոյշները, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի եւ Հայ Մշակոյթի Տան աշակերտները:

Հանդիսութիւնը կը վարէր Ալֆորվիլի քաղաքապետին կցորդը՝ Արման Նշանեան:

Ասոք առնելով Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի կը նշէր, թէ «Ալֆորվիլ այսօր կը կատարէ իր վսեմ պարտականութիւնը, այն է՝ յաւերժացնել Հարիւն մէջ եւ յաւիտենութեան համար յիշատակը մէկուկէս միլիոն մեր եղբայրներուն, անգթօրէն ջարդուած՝ 1915-ի գարնան, Թալաթ Փաշայի հրդեհներուն կողմէ»: Ապա քաղաքապետը յիշելէ եաք եղեռնէն ճողոպրած հայ բեկորներու Ալֆորվիլ հաստատուիլը, քաղաքապետարանին կողմէ հայ համայնքին ընծայուած կարելիութիւնները՝ ինքզինքին պահպանման, լեզուի, մշակոյթի եւ արուեստի զարգացման եւ այլ մարզերէ ներս, հայանուն փողոցներու մկրտութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայոց Նրպատ չրջանի զարգացման մէջ, կը պատր չրջանի մէջ կը պատարագէր ու կը քարոզէր չրջանին հովիւը՝ Ներսէհ Ծ. Վրդ. Բապուճեան, որ ողեկոչելէ եաք մէկուկէս միլիոն հայ նահատակները կը չեշտէր, թէ այս յուշարձանը պիտի դառնայ ուխտավայր մը իւրաքանչիւր Հայու համար: Պատարագին ներկայ էին հայ յարանուանութեանց, Ալֆորվիլի, Իսիի, Քլամարի թաղապետական խորհուրդներու, ինչպէս նաեւ Վալ - դը - Մառնի նահանգապետի ներկայացուցիչները:

Ժամը 12-ին կը ժամանէր նախարար - քաղաքապետ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի: Հինգ վայրկեան եաք կը ժամանէր Ամենայն Հայոց Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Գիւտ Եպիսկ. Նալպանճեանի, Էջմիածնի դիւանապետ Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեանի, գաւազանակիր Աստղիկ արդ. Աբրահամեանի եւ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներուն:

Յաւարտ եկեղեցական արարողութեանց, ժամը 13-ին, աւելի քան 1500 Հայեր՝ թափօր կազմած, Հայրապետով, նախարարով, պաշտօնական անձնաւորութիւններով կ՚ուղղուէին դէպի յուշարձանին վայրը: Թափօրը կ՚առաջնորդէին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի եւ Հայ Աբիներու Միութեան ակաւոնները ու արենոյշները, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի եւ Հայ Մշակոյթի Տան աշակերտները:

Հանդիսութիւնը կը վարէր Ալֆորվիլի քաղաքապետին կցորդը՝ Արման Նշանեան:

Ասոք առնելով Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի կը նշէր, թէ «Ալֆորվիլ այսօր կը կատարէ իր վսեմ պարտականութիւնը, այն է՝ յաւերժացնել Հարիւն մէջ եւ յաւիտենութեան համար յիշատակը մէկուկէս միլիոն մեր եղբայրներուն, անգթօրէն ջարդուած՝ 1915-ի գարնան, Թալաթ Փաշայի հրդեհներուն կողմէ»: Ապա քաղաքապետը յիշելէ եաք եղեռնէն ճողոպրած հայ բեկորներու Ալֆորվիլ հաստատուիլը, քաղաքապետարանին կողմէ հայ համայնքին ընծայուած կարելիութիւնները՝ ինքզինքին պահպանման, լեզուի, մշակոյթի եւ արուեստի զարգացման եւ այլ մարզերէ ներս, հայանուն փողոցներու մկրտութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայոց Նրպատ չրջանի զարգացման մէջ, կը պատ

Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, այս իմաստով կազմակերպուած ցոյցերու եւ ձեռնարկներու, յաճախ նաեւ մասնակցելով անոնց: Անճնապէս ջանացիք ցեղասպանութեան հարցը ֆրանսական խորհրդարանին մէջ արծարծել տալ եւ հնչեցնել Հայաստան սուրբը Ազգային ժողովին մէջ: Այսօր - ուան արարքը մաս կը կազմէ ցայժմ կատարուած բոլոր գործերու շրջագիծին: Ալֆորվիլի ամբողջ համայնքը ու մեծ, ջանացիք որպէսզի այստեղ անմահանայ Ցողգոթան մանուկներու, կիներու եւ այրերու՝ հալածուած եւ ջարդուած Օսմանեան կայսրութեան կողմէ, որպէսզի նուիրական հայ յիշատակը մեռեալներուն, նաեւ վերապրողներուն՝ որոնցմէ մէկ բանին տակաւին մեր մէջ են այսօր»: Այնուհետեւ քաղաքապետը դիտել տալէ եաք, թէ յուշարձանին վայրը, յատկանիշները, արձանագրութիւնները միաձայնութեամբ իրագործած են հայկական կազմակերպութիւններու կողմէ, կը յիշէր թէ խաչքարը՝ բերուած Հայաստանէն (քանդակուած՝ Էջմիածնի քարակուռ Մաքսիմ Ղազարեանի կողմէ), թէ յուշարձանի կառուցման յարդարանքին մասնակցած է Արտաւազդ Պէրպէրեան, եւ կ՚աւելցնէր. «Այսօր մեր մտածումները կ՚երթան դէպի դարուս առաջին ցեղասպանութեան զոհերը, դէպի այդ անմեղ զոհերը անգութ բնաջնջման ծրագրին՝ յոռեգոյն դաժանութիւններով, որոնք կ՚անպատուեն մարդկութիւնը եւ կը մնան ընդմիշտ ամօթը մարդուն: Ժան Ժօռէս, Քլեմանսօ, Անաթոլ Ֆրանս, Շառլ Փէկի, Ռոմէն Ռոլան եւ շատ ուրիշներ ձագկեցին ոճիրը եւ բերին իրենց վկայութիւնը: Ոչ ոք իրաւունք ունի խնդրոյ առարկայ ընել դէպքերը: Մշակութային փոխրամասնութիւններու իրաւունքը, անոնց ինքնութեան, տարբերութեան իրաւունքը, կ՚անցնի իրենց պատմութեան իրաւունքէն: Ու այսօր, հայ ժողովուրդը գրկուած է այս պատմութենէն, անոր համար, որ քրքական կառավարութիւնը, մերժելով ընդունիլ 1915-ի ցեղասպանութիւնը, կը ջնջէ Հայաստանի պատմական իրականութիւնը: Ահա թէ ինչու ֆրանսական կառավարութիւնը, յարգելով իր յանձնառութիւնները, ոչ մէկ ջանք կը խնայէ 1915-ի ցեղասպանութիւնը միջազգային ատեաններու կողմէ ճանչցնելու համար»: Իր խօսքի աւարտին քաղաքապետը կ՚անդրադառնար Նախագահ Միթերանի՝ Յունուար 7-ի յայտարարութեան, Ֆրանսական կառավարութեան կեցուածքին՝ Հայկ. Հարցին նկատմամբ, կը գատապարտէր կոյր ահաբեկչութիւնը եւ կ՚եղրակացնէր. «Ձեր Դատը արդար է, կը հասկնանք ձեր պայքարը. ձեր նահատակները արժանի հատուցման, հատուցում մը՝ զոր պիտի ձեռ ձգէք եւ օր մը պիտի յաղթէք, վստահ եմ, որովհետեւ չկայ օրինակ մը, ուր արդար դատ մը չյաղթէ օր մը»:

Նախարարին քաջալերական ճառը մեծ ոգեւորութիւն թողուց ներկայ բազմութեան վրայ: (*)

Ապա խօսք կ՚առնէր Վազգէն Ա., որ ողեկոչելէ (հայերէն) եաք Սէրովբէ Արք. ի ֆրանսերէն ճառով մը անդրադառնալով յուշարձան - խաչքարին, անոր մէջ կը նկատէր երբեակ խորհրդանշաններ: Առաջինը՝ քրիստոնէական հաւատքն էր, հայ ժողովուրդը առաջինը բացուած ըլլալով լոյսին. վերջին 9 դարերու ընթացքին բազմիցս խաւարեցաւ լոյսը հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, սակայն միշտ այդ լոյսն է որ այսօր ալ կ՚առաջնորդէ հայ կեանքը՝ Հայաստանի Թէ Սփիւռքի մէջ: Երկրորդը՝ 1915-ին կատարուած ցեղասպանութիւնն է, որուն հետեւանքով ամայացաւ Արեւմտեան Հայաստանը, քարուքանդ եղան մշակութային բազմաթիւ յուշարձաններ: Այսօր, Հայաստան Թէ Սփիւռք չկայ հայ ընտանիք մը՝ որ զոհ տուած չըլլայ 1915-ի եղեռնին: Ի՞նչպէս կրնան այդ ընտանիքները չաղօթել եւ չյուսալ արդարութիւնը: Երրորդ՝ այս յուշարձանը խորհրդանշանն է Ֆրանսայի ունեցած ազնիւ զգացումներուն՝ հայ ժողովուրդին հանդէպ. զգացում մը՝ որ դարաւոր անցեալ ունի: Փոխադարձաբար, Հայերն ալ երախտագիտութեամբ լեցուած են Ֆրանսայի հանդէպ եւ կապուած անոր լեզուին ու մշակոյթին: Իր խօսքի աւարտին Վազգէն Ա. կը չեշտէր՝ «Այս յուշարձանը վկայութիւնն է Հայ Դատի արդարութեան եւ Ֆրանսական կառավարութեան կեցուածքին»:

Վազգէն Ա. եւ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի վար կ՚առնէին յուշարձանին քօղը: Ցուշարձանին վրայ՝ Ֆրանսերէն եւ հայերէն՝ գրուած էր.

«Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ, ՈՐՈՆՔ ԶՈՀ ԵՂԱՆ ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ 1915-ԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» :

Հայրապետը Հոգւոյ մը արտասանեց: Աչակերտական երգչախումբը երգեց «Զարթիր լաօ»ն:

Հանդիսութիւնը վերջ գտած էր:

Ցուշարձան մը եւս կը կանգնէր օտար ափերուն, յիշեցնելու համար աշխարհին, որ 1915-ին ահաւոր բան մը կատարուած է հոն՝ Արեւմտեան Հայաստան, իր հողերուն վրայ խաղաղ ու չինարար աշխատանքով ապրող ժողովուրդի մը դէմ:

ՇԱՐՔ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) Նախարար Ժ. Ֆրանչեսքիի այս ելոյթը, կը հրատարակենք ամբողջութեամբ, ֆրանսերէն, որպէս նիւթ՝ պատմութեան համար:

×

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Թուրքիոյ կառավարութիւնը պաշտօնապէս բողոքած է Ֆրանսայի, անգամ մը եւս, այս յուշարձանին առթիւ: Երկուշաբթի առաւօ, Ապրիլ 30, Թուրք Թեր - թերը Թոյն կը Թափէին Ֆրանսայի վրայ եւ «Միլլիյէթ» կը խորագրէր. «Դեռ ի՞նչ բանի կը սպասենք վերաքննելու համար Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները»: Սոորեւ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան բողոքագիրը :-

«Տեղեկացած ենք թէ Ֆրանսայի մայրաքաղաք Փարիզի արուարձաններէն՝ Ալֆորվիլի մէջ Ապրիլ 29, Կիրակի օր բացումը պիտի կատարուի հայկական յուշարձանի մը:

«Հասած լուրերու համաձայն յուշարձանին բացումը պիտի կատարուի Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Հանրային Ապահովութեան նախարար՝ Ժ. Ֆրանչեսքիի կողմէ, եւ բացումին ներկայ պիտի գտնուի նաեւ Սորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան Էջմիածնի Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա.:

«Յատկապէս Ֆրանսայի համար, դառն փորձառութեամբ յայտնի եղաւ թէ յուսախաբութեան կ՚առաջնորդէ այն քանքը

(Շար.ը Դ. Էջ)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՔԱՐԻԻ ԵՐԳԻՉԸ

Ա.

Պարոյր Սեւակի հետ իմ ծանօթութիւնը այնքան ալ սովորական չէր, բայց նոյն տեսն, չատ սովորական ու բնական էր մեզի՝ Ի. զարու մարդոց համար: Նախապէս իմացած էի, որ Հայաստան՝ բանաստեղծութեան այդ երկրին մէջ, տասնեակ մը թարգմանութիւններ կատարած են լիթուանական նոր բանաստեղծութիւններէն: Այդ թարգմանութիւնները գարձած էին երեւոյթ, որուն մասին զրուած էր ու խօսուած: Շատ կ'ուզէի ծանօթանալ այն բանաստեղծին՝ որ լիթուան իր զրչեղբայրները հայերէն թարգմանած էր: Բայց այն ժամանակ այդ ծանօթութիւնը տեղի չունեցաւ: Պարբերական մամուլին մէջ ես կը հետեւէի այդ բանաստեղծին յաճախակի հրապարակուող քերթուածներուն, որոնք լինդի կը թուէին նոր ու հետաքրքրական: Բայց անոնք չատ չէին, ուստի բանաստեղծին մասին լրիւ պատկերացում մը չէրցայ կազմել:

...Իսկ Պարոյր Սեւակ ու ես ծանօթացանք ոչ սովորական հանդամանքներու մէջ. երկրէն չատ բարձր՝ օդանաւի մէջ: Ի. զարու հրթիռային թռչունը՝ լայնօրէն բացած իր աստեղային թեւերը, մեզ կը տանէր Պուտափեշտ, ուր տեղի պիտի ունենար բանաստեղծներու միջազգային համագումար մը:

Ամուր սեղմելով ձեռքս՝ իմ ճամբոր-դակիցս ներկայացաւ, եւ մեր միջեւ անմիջապէս սկսաւ լուրջ խօսակցութիւն մը: Կը զրուցէինք ինչպէս հին, լաւ ծանօթներ: Զմեզ արդէն միացուցած էին բանաստեղծական հարազատ կապերը, մտերիմ հայեացքները, նոյնանման չափանիշներն ու ստեղծագործական որոնումները:

Կը նայէի խօսակիցիս, անոր ինքնատիպ դէմքին, փայլատակող աչքերուն, խիտ, խաիս, սեւ մազերուն եւ կը փորձէի վերյիշել, թէ ուր տեսած եմ այդ դէմքը: Ես երկար ատեն կը քրքրէի յիշողութիւնս, բայց ապարդիւն: Յանկարծ մը-տարերեցի վերածնունդի վարպետներու քանի մը կտաւները: Սկիզբը լինդի թուաց, որ այդ դէմքը տեսած եմ Վերոնեզէի կըտաւին վրայ. նման գանգրահեր երիտասարդ մը հողի բարիքներով ծանրաբեռնուած սկուտեղով կը մօտենայ հարսնեկան սեղանին: Ան խնդութիւն կը բերէ մարդոց, եւ այդ պատճառով նկարիչը իր կտաւին մէջ զինք կը ներկայացնէ առանձին դէմի վրայ: Այդ է նաեւ իսկական բանաստեղծի կոչումը: Ցետոյ յիշեցի կտաւ մը եւս, այս անգամ՝ Ռիւպէնսինը: Խաղողի որթերով փաթթուած, արեւէն ու զինիէն կարմրած անտառի ուրախ Պանը, կարծէք, կեանքի վայելք կը սըփռէ: Ռօսակիցս յիշեցուց նաեւ ռիւպէնսեան գանգրահեր Պանը:

Պարոյր Սեւակի անձնաւորութեան մէջ հինաւուրց բան մը կար. ասիկա կը նըկատուէր թէ՛ անոր դէմքին, թէ՛ խօսելու ձեւին մէջ, թէ՛ անոր լայն հոգիին մէջ: Այդ տպաւորութիւնը ա՛լ աւելի յըստակ դարձաւ, երբ ծանօթացայ անոր տաղանդաւոր բանաստեղծական ստեղծագործութեան եւ իրեն: Հայկական քերթողութեան մէջ Պարոյր Սեւակ եղած է խիզախ ու ինքնատիպ մարդ մը՝ նորաբար մը: Ինչպէս ժամանակին եղած են մեծ մարդասէր Նարեկացի կամ իմաստուն իրապաշտ Յովհաննէս Թումանեան, բանաստեղծութեան կախարդ Աւետիք Իսահակեան կամ յեղափոխական բոցավառ բանաստեղծ Եղիշէ Զարենց: Բայց նոր ու իսկապէս արժէքաւոր խօսք մը բանաստեղծութեան մէջ կարելի է ըսել միայն այն ժամանակ, երբ լաւ իւրացուած է մարդկային ամբողջ պատմութեան վերաճառութիւնը: Պարոյր Սեւակ ոչ միայն բանաստեղծ էր, այլեւ գիտնական: Նաեւ՝ վերլուծող: «Կարօտի տարրալուծումը» բանաստեղծութեան մէջ ան պարզած է իր վերլուծական եղանակը.

> Ես կարօտն եմ ուզում տարրալուծել
> Քիմիկոսի նման, որ հասկանամ
> Բնութիւնը նրա և խորհուրդը խորին:

Այսպէսով, Պարոյր Սեւակ կը մօտենայ արդի քերթողութեան եղանակին, անոր յատուկ տարրալուծման: Վերլուծական դարը կը պահանջէ նաեւ վերլուծական խօսք: Բանականութիւնը կը մարդէ արդի բանաստեղծին սիրտը:

Սեւակի ստեղծագործական աշխատանոցին մէջ գիտնականը ամբողջացուցած է բանաստեղծը, իսկ բանաստեղծը՝ գիտնականը: Սիրտն ու միտքը խօսած են նոյն լեզուով: Սեւակ, բառին բուն իմաստով, արդի բանաստեղծ է: Անոր ուժական, խիստ արդիական բառին եւս կանգնած է մարդկութեան պատմական ու գեղարուեստական հարուստ փորձառութիւնը: Իր մտածումի ազդային կերպը արդէն համամարդկային փորձառութեան մէկ մասն էր, այնպէս ինչպէս ամբողջ ազգային մշակոյթը: Կապկումը անոր համար կը դառնար կեղծ ազգային, ժամանակաւորին մէջ մը եւ ան չէր պատկերացներ իր գործը սահմանափակուած ու մեկուսացած: Իր սրտին մօտ են թէ՛ աւետիս Արարատը, թէ՛ Վոլգայի տարերքը, թէ՛ սաթէ Պալթիկը: Իր մեծագոյն սէրը Հայաստանն է, բայց նաեւ ամբողջ աշխարհը: Իր քնարերգութեան մէջ գըժուար չէ նկատել ազգաբանական ազդակները, որ կուգան հանճարեղ Նարեկացիի փիլիսոփայական խորհրդածութիւններէն, Սայաթ Նովայի եւ հայկական միջնադարու միւս մեծ քնարերգակներու տաղերէն, ինչպէս նաեւ Եղիշէ Զարենցի նորարարական երկերէն: Բայց հոն կը հընչեն նաեւ Պուշկինի բանաստեղծական քնարի լարերը, կը զգացուի Ուիթմանի բանաստեղծական ազատութիւնը, արիւնոտ Մայակովսկիի հանրային ատանդութիւներու եւ Ռիլքէի մտորումներու ազդեցութիւնը: Ոսկեի հատիկները Սեւակ վերածուած է իր աշխատանոցին մէջ, ըստանալով բաւական ինքնատիպ բանաստեղծական ձուլուածք մը: Ան, ինչպէս բան է Փօլ Էլիւառ, մարդու մը հորիզոնէն կ'երթայ դէպի բոլոր մարդոց հորիզոնը: Պարոյր Սեւակ հայկական բանաստեղծական խօսքի համար ճամբայ հարթելով դէպի լայն աշխարհ, չարունակեց իր նախորդներուն ատանդութիւնները:

Բայց եթէ կ'ուզէք հասկնալ Սեւակի բանաստեղծութիւնը, զգալ չքեղ երանգը եւ լսել անոր երաժշտութիւնը, անհրաժեշտ է ճանչնալ նաեւ բուն Հայաստանը: Զարմանալի երկիր մըն է. անոր քարերն ու ջուրերը, այդիներն ու դաշտերը յատեանութեամբ կը շնչեն: Բարերեր այն երկիրն է՝ ուր ճախրեց Աբարատի վրայ Լիւեւանած Առաւաւածաշունչի Նոյն տապանն ալ արձակուած աղաւնին, ձիթենիի կառնչ ընձիւղը կտուցին: Եթէ իսկապէս տեղ մը աշխարհի մէջ զոյութիւն ունեցած է ոսկեդար մը եւ իսկապէս ծագած են եղեմական պարտէզները, անոնց մեծ մասը՝ հաւանաբար, հոս, Արարատեան դաշտին մէջ եղած է: Վերջապէս, անհերքելի է, թէկուզ մօտաւորապէս, գիտնալ այդ ժողովուրդին բարդ, հերոսական պատմութիւնը, ճանչնալ անոր մշակոյթը: Զարմանալի չէ, որ Հայաստան մեր օրերուն կը փառաբանուի իր բանաստեղծներով: Անոնք ժառանգորդներն են հարուստ դրականութեան մը:

Իմ ծանօթութիւնը Հայաստանի հետ եղած է ծանօթութիւն մը հրաշալի աշխարհի մը հետ: Ես մինչեւ այսօր կը փորձեմ գուշակել հին խաչքարերու առեղծուածը: Մինչեւ այսօր չեմ բաժնուիր Նարեկացիի գիրքէն. անոր «Մատեան»ը ինծի կը յիշեցնէ ծանր վիրաւոր, բայց ծաղիկի պէս լուսաւոր ու մաքուր հոգիի ճիչ մը՝ միջնադարեան անապատին մէջ: Մեծ կոմիտասի մեղեդիներուն մէջ ես կը լսեմ հայ ժողովուրդին ողբը: Իսկ մեծ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի գունաւոր նկարները զիս կ'ապշեցնեն երեւակայութեան թռիչքով:

Արհրդային Հայաստանը, անոր արուեստը ես կրցայ ճանչնալ այդ երկրի արդի բանաստեղծներու գործերով, ինչպէս նաեւ Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններով: Ինծի համար չատ հասկնալի է այդ բանաստեղծին խոստովանանքը.

> Ախ, իմ հայրենիք...
> Դու՝
> Հազարամեայ իմ ազգանունը...
> Ես քո մամուռն եմ՝
> Հինաւուրց ու նոր քո կամուրջների
> Քարերի վրայ...

Երբ ես կը լսեմ Սեւակի քնարի ոսկէ լարերու զոլանջը, իմ յիշողութեան մէջ կը յառնուն այդ երկրի անկրկնելի զոյները, կ'արթննայ անոր խաղողի այգիներուն բոյրը եւ կը հնչեն անոր հոգեպարար երգերը: Անիկա երջանիկ ու բանաստեղծ մարդոց երկիր է: Իսկ Արարատը անոր Ողիմպոսի գագաթն է: Հոսկէ ամբողջ հայկական բանաստեղծութեան չափանիշը, հոսկէ նաեւ իմ ընկերոջ Պարոյր Սեւակի քերթողութեան չափանիշը: Հայաստան ունի ընդօրինակումի արժանի մեծութիւններ:

ԷԴՈՒԱՐԴԱՍ ՄԵԾԵԼԱՑԻՒ (*)

(*) Լիթուան բանաստեղծ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԱՏՈՒԱԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՅ»

—×—

Մեր բարեկամուհիներէն մէկը, մեկնած այցելութեան մը ընթացքին, պատահմամբ մտաւ տանս աշխատասենեակը: Տեսնելով այն գիրքերը, որոնք կը լեցնէին պատերն ու աշխատասեղանս, պահ մը կեցաւ, աչքերը խոշոր բացած, յետոյ լինձի դարձաւ.

- Ատուած դիւրութիւն տայ, բայց այս որքա՞ն չատ գիրք...:

Աչքերուն մէջ կարեկցութեան զգացում մը կար: Ժպտեցայ: Առ ի քաղաքավարութիւն չնորհակալութիւն յայտնեցի ու չուզեցի դիտել տալ որ անտեղի մտածում մըն էր իրը: Սակայն չկրցայ զսպել այդ գիրքերը, գիրքերը ո՛չ փիլիսոփայական, ոչ ալ բարոյական որեւէ ձեռնարկներէն վրաս, ակամայ չէ՛ր որ կը կրէի զանոնք, եթէ կարդալ սկսէի: Ընդհակառակն, մեծ հաճոյք կը զգայի անոնց հետ զլուխ զլխի մնալէ, անհամբերութեամբ կը սպասէի որ ժամանակ գտնեմ ու անոնցմէ մէկը կամ միւսը ձեռքս առնեմ: Կարզայի: Ուստի Ատուած պիտի չունենար դիւրութիւն տալու լինձի: Ատուած դիւրութիւն տայ անո՛նց, որոնք կամայ, առանց հաճոյք առնելու, սիրողաբար, ու հոգեկան ծանր ճնշումներու տակ կը ստիպուին կարդալ գիրք մը կամ ընել աշխատանք մը: Աշխատանք որ դժուար կը թուի իրենց:

×

Բայց նոյն սխալը ես ալ չե՞մ գործած արդեօք ուրիշներու նկատմամբ: Օրինակի համար յատակ կերպով կը յիշեմ թատերական ներկայացում մը, զոր օր մը ունեցանք ընկերական մէկուն հետ: Այդ գիրքը, որ բանաստեղծ մըն է, ապրելով հաշուակալ է: Իսկ ես ինծի վերապահեցի հաշուակալութիւնը: Կ'ատեմ այդ բառը զրելու, հաչիւ բռնելու զործողութիւնները: Եւ չատ կը խղճահարիմ հաշուակալներու վրայ, երբ անոնք, մանաւանդ տարւոյն որոշ մէկ եզանակին, արտակարգօրէն կը բեռնաւորուին տոմարներ ու հաչուեկշիռներ պատրաստելու զործով: Կը նայիմ անոնց ու «Ատուած հեռու ընէ՛, սա մարդիկը ո՞րկէ ընտրեր են այս ծանր զործը» կ'ըսեմ:

Այդպէս ըրած էի այդ օր ալ: Մարդը

անոր Ողիմպոսի գագաթն է: Հոսկէ ամբողջ հայկական բանաստեղծութեան չափանիշը, հոսկէ նաեւ իմ ընկերոջ Պարոյր Սեւակի քերթողութեան չափանիշը: Հայաստան ունի ընդօրինակումի արժանի մեծութիւններ:

ԷԴՈՒԱՐԴԱՍ ՄԵԾԵԼԱՑԻՒ (*)

(*) Լիթուան բանաստեղծ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

○

«Մ՚ը հարցումները պէտք է հարցնել»

ԱԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ռօսք առաւ Դաւիթ Դաւիթեան, Փրաւիդենսէն, նախկին մասնագէտ աթոռական ճարտարապետութեան, որ ճկունութիւնը ունեցած է զարգացնելու երկրորդ պիտական մասնագիտութիւն մը՝ ֆոմփիւքըր - հաչուեսարքերու ճիւղին մէջ: Ըսաւ որ ի՛նքն ալ համաձայն է՝ մտածումը թող ըլլայ նոր, յանդուգն եւ, ինչո՞ւ չէ, կռուազան: Պէտք է մխրճուինք հարցերու մէջ եւ պէտք է ընդունինք որ կոդմնակալ անձեր ենք բոլորս ալ, ըսաւ, ունինք մեր նախընտրութիւնները: Լաւ է որ սորվինք միասին մտածել եւ վիճիլ՝ ինչպէս այսօր կ'ընենք հոս: Իմ նախընտրութիւնը բերած է «Հայրենիք»ին եւ Զօրեանին, եւ ներկայիս մարզպանութեան տոքթորայի համար կը պատրաստուի Պըրքէնսաս համալսարանին մէջ: Շեչտեց որ մեր մէջ չատ են ընկերային կառոյցներ, որոնք անդիտակցօրէն կը կաչկանդեն լուրջ մտածումը եւ կը մղեն հայեր՝ ուրիշ հայերու հանդէպ այլամերժ, «ցանկէն ընկոզ» մտածումի:

*Ռօսք առաւ Պ. Թաթուլ Սոնենց - Փափազեան, ծնունդով եղիպտահայ. աւելի քան 20 տարիներէ ի վեր հաստատուած է Պոսթըն: Վարած է պատասխանատու պաշտօններ Հ. Ց. Դ.ական մէջ: Փիրայր Լիպարիտեանի եւ Լեւոն Սարգիսեանի հետ կը պատկանի Զօրեանի հիմնադիր երրորդութեան: Փափազեան դիտել տուաւ, որ մտածելու եւ խօսելու այն ազատութիւնը, որուն չատագովներն են կարպիս Քորթեան եւ Զիւան Թապիսեան, չի բաւեր: «Ըսա՛ լա՛», ըսաւ, «Հայութիւնը կը տառապի ոչ այնքան մտածումի ազատութեան պակասէն, այլ՝ հասարակաց լեզուի եւ գաղափարներու չգոյութենէն: Ազատութիւնը իր լիմասը կը ստանայ միայն երբ կը զործածուի: Իսկ եթէ ազատ մտածումը տեղի պիտի ունենայ հանրային բեմի վրայ, պիտի ներառնէ ամէն տեսակի ծագում եւ պատրաստութիւն ունեցող մտաւորականներ, զեկավարներ ու ժողովուրդ, ապա մեզի պէտք են հասարակաց լեզու մը եւ գաղափարներ: Իսկ մենք, նոյնիսկ մեր մտաւորականութիւնը, չունի այդ լեզուն եւ գաղափարներու կորի՛ն խակ, թերեւս որովհետեւ մեզի կը պակսի հասարակաց ինքնութիւն մը, որ կ'ներառնէ բոլոր հայերը: Զօրեանը թերեւս կրնայ զոյութիւնը: Զօրեանը թերեւս կրնայ ըլլալ այդ տեղը, ուր մարդիկ «լեզու պտղաբեր» «ծանեան» իրարու հետ խօսելու համար, թէ ոչ անպայման համաձայնելու համար: Հետաքրքրական բան մըն է ազգային ինքնութիւնը, եզրակացուց Պ. Սոնենց - Փափազեան: Ինքնութիւնը ապակի մըն է որ երբեմն հայելի է, երբեմն պատուհան: Սկիզբը երբ անոր կը նայինք, մենք կը տեսնենք: Երբ յետոյ մեր երեսը միայն կը տեսնենք: Երբ յետոյ մեր երեսը միայն կը տեսնենք: Երբ յետոյ մեր երեսը միայն

ամիսն էր: Բանաստեղծ բարեկամս չատ խճողուած էր տեսարաններով:

- Ինչպէ՞ս կ'ելլես այսքան զործին մէջէն, ըսի, Աստուած զիւրութիւն տա՛յ:

- Այս ամիս չատ խճողուած ենք, ճիշդ է, պատասխանեց, բայց բարեբախտաբար ես չատ կը սիրեմ զործս:

Զարմանքով նայեցայ իր երեսը: Սի-րե՞լ: Մարդ կրնա՞յ սիրել հաշուակալութիւնը, կրնա՞յ հաճոյքով ընել այդ զործը...:

×

Բայց նայինք անդամ մը մեր չուրջ:

Օրինակի համար, ես երբեք չեմ կըրցած հասկնալ թէ խղճմտանքի ու զգացումի տէր ընտանեաց մարդ մը՝ ի՞նչպէս կրնայ նշդրակը զարնել ուրիչ մարդու մը մարմնին, կտրել այդ մարմինը, բանալ միանները, ձեռքը խօթել ապրող մարդու մը մարմնէն ներս, զայն թաթխել արեան մէջ, ու զործել անոր ջիղերուն, երակներուն կամ մկ զործարանին վրայ: Վիրաբոյժ մը մեր զրամ չահելո՞ւ համար է որ կ'ընէ այս զործը, կամ սաաիք մղո՞ւմ մըն է որ նշդրակը զործածել կուտայ իրեն: Վիրաբոյժը չի՞ սիրեր արդեօք իր այդ ասպարէզը, որ նպակալի կը թուի մեզի: Մարդասիրական կամ պիտական հաճոյք մը չէ՞ որ զինքը կ'առաջնորդէ այդ սաժանելի ու պատասխանատու աշխատութեան մէջ:

Անցեալները տեղ մը կարդացած էի չատ պարզ նախազասութիւն մը, որ ոմանց կրնայ չափազանցեալ թուիլ: «Աչխարհի վրայ ամենամեծ երջանկութիւնն է սիրել իր ասպարէզը, իր զործը»: Էհ, պիտի ըսեն ոմանք, աչխարհի վրայ դեռ ինչ երջանկութիւններ կան, որոնց քով այս մէկը երկրորդական կը մնայ: Ի՞նչպէս կրնաս մոռնալ այդ երջանկութիւնները: Ճիշդ է: Չեմ կրնար մոռնալ այդ երջանկութիւնները, բայց չեմ կրնար նաեւ մոռնալ որ բոլոր այդ երջանկութիւնները կրնան օր մը ժխտուիլ, թառամիլ, ոչնչանալ, եթէ մարդ չի սիրեր իր ամենօրեայ զործը, եթէ անհրապոյր զործի մը ճնշումին տակ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կը տառապի, կը զժգոհի, ժխտական զգացումներով կը լեցուի իր զիմացիններուն հանդէպ:

Ասպարէզի նկատմամբ մեր անուցած հակակրանքին վրայ եթէ աւելնայ նաեւ մեր սիրած ուրիչ ասպարէզէ մը զրկուած ըլլալու տպաւորութիւնը, այն ատեն կը կրնապատկուի մեր հոգեկան անհանգրստութիւնը, որ անտարակոյս պիտի ունենայ ժխտական իր անդրադարձը, առօր-եայ մեր միւս յարաբերութիւններուն վրայ, զործի ասպարէզէն դուրս...:

×

Բարեկամուհիս, վերջին հաչուով, Աստուծմէ լինձի դիւրութիւն մաղթելու էր ա՛յն ատեն միայն, եթէ օր մը պատճառմամբ մնայի առանց այն դիրքերուն, որոնցմով շրջապատուած եմ: Ի՞նչ կ'ընէի, ի՞նչպէս կ'ապրէի, ի՞նչպէս կը հանդուրժէի, եթէ դիրքերս ու զրական աչխատանքս օր մը առնէին ինձմէ...:

Ռ. Հ.

ՆՈՒԷՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ՝

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԸ - 1984 Մարտ 11-ի կիրակին, Ս. պատարագի պահուն, Հ. Մեքսայէլ Վ. Ագեան ժողովրդապետը բեմէն յայտարարեց թէ Լոս - Անճլըլըսի Լատին Հայրապետը, Ծիրանաւոր Տիմոթէոս Մինասինկ, ընթացք տալով Թեմիս Առաջնորդ Նէրսէս Եպիսկ. Սեթեանի խնդրանքին, Թադուհի Մարտիրոսաց եկեղեցին, իր ամբողջ կալուածով կը նուիրէր Հայ Կաթողիկէ Վիճակաւորին, այսինքն՝ մեր համայնքին:

Արդարեւ, Գերպ. Սեթեան, 1984. Յունուարին, երբ Լոս - Անճլըլըս էր, թելադրած եւ հրահանգած էր Ժողովրդապետին, իր անունով դիմում ներկայացընել քաղաքիս Հայրապետին, որ Թադուհի Մարտիրոսաց տաճարը 31 տարի - ներէ ի վեր մեր զործածութեան տրամադրուած, նուիրուի Հ. Կ. Էքսարկութեան, այսինքն՝ սեփականութիւն դառնայ մեր համայնքին: Այդ խնդրանքին դոհացումը կը տրուէր մեծանձն ժեստով:

Մինչ հրապարակային մեր շնորհակալիքը կը ձօնենք բարձրաստիճան իշխանաւորին, շնորհակալութեան խօսք ունինք նաեւ մեր պատուական Գերապայծառին, որուն անդուլ չանքերը Աստուած օրհնեց, արդիւնաւորեց. դի 10 տարի առաջ ալ Նիւ - Եորքի երջանկայիչատակ Քուք կարդինալը, Հայ Էքսարքութեան կը նուիրէր Նիւ - Եորքի 12-րդ պողոտային վրայ զտնուող Սրբուհի Աննա փառակերտ եկեղեցին:

Տասը տարի առաջ փոքր էր մեր համբանքը, քանի մը հազար հոգի. այսօր՝ աւելի քան 12 հազար: Արեւելքի, մանաւանդ Լիբանանի դժխեմ վիճակը տարեց որ հազարաւորներ լքեն տուն, տեղ, զործ եւ առացուածք ու ապաստանին Ամերիկայի այս ափերը. հոս եկան հոգանքով, խուժումով. այո, եկան հոս, բայց մէկտեղ չնաստան, այս ծովածաւալքին մէջ, եղան ցանուցիր: Երեսուն տարի առաջ եկողները նախընտրեցին Մոնթեբելլօն եւ հոն եղան տուն տեղ. մինչ նորեկները՝ հովը ուր նետեց զիրենք, հոն ալ մնացին. ո՞վ կրնայ մեղադրել զիրենք: Կայ տակաւին անուրանալի իրողութիւնը, թէ այսպէս որ մնայ՝ պիտի ցրուինք փոշիի նման, պիտի չքանանք, ոչնչանանք:

Սակայն կայ զարմանը. կայ եկեղեցին, Առաջնորդարանը, սրահը, դպրոցը, որոնք մեզ իրարու կապող շաղախը կը կազմեն եւ կը զոյացնեն չօչափելի, տեսանելի հայ համայնքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հ. Բ. Ը. Մ. - Ի

ՓԱՐԻԶԻ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

——×——

ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱԿՈՉՄԱՆ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

Հայ եղերաբախտ ժողովրդի անցեալի անժամանցելի յիչատակը մեր համատարած ազգակիցներուն մոռացութեան թումբերը փլուզած են: Այսօր մատաղ սերունդն իսկ, զուսպ յուզումով կրծքերուն տակ, աւանդապահներն են իրենց նախնեաց արհաւական կեանքին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան երիտասարդաց մարմինը, զուգ առանց կանխորոչ նպատակի, Ս. Փրկչի խաչելութեան Աւագ Ուրբաթն էին ընտրած իրենց մչակութային կեդրոնին մէջ ոգեկոչելու Ապրիլ 24-ի եղերական տարեդարձը: Անոնք սակայն, առկայծ մոխրերէն չնչաւորեալ փիւնիկին նման, եղերերգը վերջացուցին վերածնեալ հայ ժողովրդի խորհրդանշով:

Երիտասարդաց նախագահ՝ Ահարոնեան երեկոյթի նպատակը բացատրելով, հրաւիրեց Դ. Էքմէքճեանը խօսելու Եղեռնի մասին: Բանախօսը Օսմանեան կայսրութեան 19-րդ դարու սկիզբէն չհետաքրքրութեանց պատմականը ըրաւ, հասնելով մինչեւ 1896-ի Սուլթան Համիտի Հայոց դէմ սպանդը. ապա Երիտ. Թուրքերու ազդայնամոլութիւնը եւ Հայերու բնաջնջման դրուագները, բռնագրաւելով երեք հազարամեակ ազգի հողերը եւ ըստացուածքները, տէր դառնալով անոնց դարաւոր հայրենիքին: Մենք ըսաւ, ոտնակոխ օրերու չարքին չունինք մեր հողերու բռնագրաւման ոգեկոչման օր մը:

×

Խիստ չահեկան էր դեղարուեստական բաժինը զոր «ԵՂԵՐԵՐԳԻ» բնոյթ մը ստացած էր Ա. Խաչատրեանի «Անտանթինօն» առանձին նուագեց դաշնակահար՝ Ռ. Մամճեան:

Մելամաղձ մեղեդի մը, որու յաջորդեց տաղանդաւոր երգչուհի Հերմինէ Երիցեան, Կոմիտասի՝ «Հով Արէք» երգով:

Ճոխ էր արտասանական բաժինը, որու առաջին նմոյշը տուաւ Օր. Լ. Մուրատեան, դաշնակի յառաջաբանով մը, Պարոյր Սեւակի՝ Ղօդանջ եղերնականը:

Հերմինէ Երիցեան երգեց Կոմիտասի՝ «Գարուն ա» նոյնքան արտայոյզ: Ռազմիկ Աբրահամեան արտասանեց՝ Յ. Շիրազի՝ «Սպիտակ Զիւռը»: Կրկին Մուրատեան՝ Ա. Ահարոնեանի՝ «Յարդանք քեզ», «Զարկ երբ հալածում են քեզ, մինչեւ արդարութեան եւ ճչմարտութեան վսեմ գործը», կ'ըսէր:

Շատ յաջող էր Հերմինէ Երիցեանի «Հայոց Աստուած» երգը, զործ Եկմալեանի: Անխզելի լռութեան մը մէջ ունկնդրեցինք զայն, այնքան յուզիչ մեղեդի մը: Կրկին Ռ. Աբրահամեան, Ահարոնեանէ «Յաղթանակի Օրը»: Ապա Տիկիններ Գէորգեան եւ Մուրատեան փոխն ի փոխ արտասանեցին Ա. Ահարոնեանի՝ «Կոյր Աչուղը»:

Երեկոյթի փայլն էր Երիցեանի «Կիլիկիան» եկմալեանի, զոր եղերերգնեն հաք վերածնեալ ժողովրդի խորհրդանիշը կ'արտացոլէր, եւ ի վերջոյ Կոմիտասի՝ «Հայաստան»ը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԳԱՂԱՓԱՐ ԳԱՂԱՓԱՐ

ՎԱՌՆԱՅԻ «Երեւան» կազմակերպութեան ակումբին մէջ նչուած է Սասունի ինքնապաչտպանութեան կռիւներուն 80-ամեակը: Բանախօսը՝ Գրիգոր Գարաթէրզիեան, անդրադարձած է հայ - պուլկար պատմական կապերուն, ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ Ի. դարու սկիզբին երկու ժողովուրդներու ազատագրական չարժումներուն եւ նչած. «Սասունի Հայութեան կիսանկախութիւնը վաղուց օսմանեան կառավարութեան աչքի փուչ էր եւ իչխանութիւնը միչտ չարմար առիթ կը փնտռէր ժողովուրդին ազատ ապրելու կամքը ճզմելու: Այդ նպատակին համար Թրքական կառավարութիւնը զործակալներու միջոցով միջադէպեր կը հրահրէր, որպէսզի խռոված չրջանը «հանդարտեցնել»ու պատրուակ ունենար: Եւ վերջապէս 1904-ի գարնան, տասը հազարնոց Թրքական բանակ մը Քէօսէ պինպաչիի հրամանատարութեամբ խուժեց Սասուն: Այդ մեծ ուժին դէմ կանգնած էին 200 փորձառու հայդուկներ եւ կայծքարէ հրացաններով զինուած մօտ հազար հայ զիւղացիներ: Ազգային հերոս Անդրանիկի հրամանատարութեամբ՝ Սասունի պաչտպանական յենակէտներու զեկավարութիւնը ստանձնած էին անոր զինակիցները՝ Հրայր, Սպաղանցի Մակար, Հաճի Յակոբ Կոտոյեան, Սերաստացի Մուրատ, Մանուկ, Ղազար, Գէորգ Զավուչ եւ Մչեցի Սմբատ: Թրքական բանակը անյաջող զործողութիւններէ հետ առաջարկեց ինքնապաչտպանութեան զեկավարներուն զէնքերը վար դնել, բայց Անդրանիկ եւ Հրայր պատասխանեցին, թէ առաջարկը կ'ընդունուի միայն այն ատեն, երբ Վարչավարութիւնը զործադրէ 1895-ին խոստացած բարենորոգումները: Պարզ էր որ Թուրքերը նոր ուժերու կը սպասէին եւ համախմբուած, առանց նկատի առնելու իրենց մեծ կորուստները, կ'ուզէին ընկճել ժողովուրդին զիմադրութիւնը: Թրքական բանակի ամբողջ ուժը հասաւ քսան հազարի եւ 14 թնդանօթի: Սասունի ինքնապաչտպանական կռիւները չարունակուեցան մինչեւ Մայիս 14»:

(Շար. 85)

(Շար. Ա. Էջէն)

որ կարգ մը պիջումներով ու մթին սակարկութիւններով կատարեց յուսալով արգելք հանդիսանալ այն փորձանքին որ կը սպառնայ քաղաքակիրթ աշխարհին եւ յատկապէս արեւմտեան երկիրներուս:

Ցուշարձաններու նպատակը ոչ թէ թշնամութիւնն ու վրէժը, այլ մարդոց միջեւ բարեկամութիւնն ու խաղաղութիւնը յաւերժացնելու պէտք է ձգտի:

«Կարելի չէ ահաբեկչութեան զօրավիգ կանգնելէ տարբեր մեկնաբանութիւն մը տալ այն կեցուածքին, զոր Ֆրանսա ցոյց կուտայ, իբացնելով ահաբեկչական կազմակերպութիւններու պատճառաբանութիւնները եւ նեցուկ հանդիսանալով անոնց նպատակաւոր գործունէութեան, երբ ընթացք կուտայ կոթողներու վերածելու այս չրջանակներուն յեղի մտքերը:

«Այս պատճառաւ անոնք որոնք դեռին կը պատրաստեն Ֆրանսական հողերու վրայ զեռեղուած թշնամութեան այս յուշարձանին, պարտաւոր են առանձնելու նաեւ պատասխանատուութիւնը Ֆրանսայի մէջ կատարուելիք ահաբեկչական գործունէութիւններուն և թափելիք արիւնին:

«Ցաւ ու ցասում կը զգանք երբ նման արարք մը կը գլխաւորուի Ֆրանսայի այն նախարարին կողմէ որուն պաշտօնն է արգելք հանդիսանալ ահաբեկչութեան, եւ երբ օտար կրօնաւոր մըն ալ որ պէտք է մարդոց քարոզէ խաղաղութիւն եւ եղբայրութիւն, կը մասնակցի բացումի այս հանդիսութեան:

«Այս մասին թէ՛ Անգլիա թէ՛ Փարիզ Ֆրանսական պատկան իշխանութիւննե - րու բողոք յայտնուած է եւ իրենց ուշադրութեան յանձնուած այն պարագան որ այս վտանգաւոր զարգացումները իրենց անդրադարձը կրնան ունենալ մեր փոխադարձ յարաբերութիւններուն վրայ: Ակնկ զատ, վազգէն Ա.ի այս բացումին մասնակցելուն պատճառաւ ալ մեր ցաւն ու ցասումը կը յայտնուի Սուրբ Մխիթեան իշխանութիւններուն»:

× Այս բողոքին արձագանգ կ'ըլլար, Ապրիլ 30-ին, «Իւմանիթէ» յայտնելով թէ «Թուրք զինուորական կառավարութիւնը իսկապէս խոնել չի դիտեր...»:

ՄԱՅԻՍ Մէկ-ի աշխատանքի տօնին առթիւ, «Ցառայ» ինչպէս բոլոր օրաթերթերը լոյս չի տեսներ:

- ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑ -

ՍԻՆ - ՌԱՖԱԷԼ

Կիրակի, Մայիս 6-ին, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու (Պօմոն - Ս. Ժերոմ, Պլ. Օտտօ եւ քաղաք): Փափաքողները պէտք է հեռաձայնեն հետեւեալ ընկերուհիներու, արձանագրուելու համար. -

ՄԱՐՍԷՅԼ (քաղաք). -	91 - 24 - 98
Ս. ԺԵՐՈՄ. -	66 - 28 - 33
ՊՕՄՈՆ. -	87 - 17 - 54
ՊՈԻԼ. ՕՏՏՕ. -	69 - 03 - 00

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Պ. Մխէյլ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆերմանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան զաւակներն ու թոռները, Տիկին Ալիս Ֆեներլեան զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բազմաթիւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ, քրոջ, տալոջ, մօրաքրոջ, մեծ - հօրաքրոջ, մեծ - մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՖԵՐՄԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Պալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 25-ին Լիմէյլ - Պրեվաննի, 84 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Զորեքշաբթի, Մայիս 2, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի - Փարիզիէն, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ցաւակցութիւն՝ տոմարով:

Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գրիգորեան, Նելլի Գրիգորեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Հայկանոյշ Պերպատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 27-ին, 86 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինդշաբթի, Մայիս 3, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8-րդ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պերճ Մավեան եւ զաւակները՝ Սեզա, Բաֆֆի եւ Սիլվի, Պ. Եդուարդ Մավեան, Տէր եւ Տիկին տոքթ. Բարսեղ Խրիմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Մարիամ Ադամեան, Օր. Փիէռէթթ Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Ադամեան եւ զաւակը, Օր. Անահիտ Հայգազօծեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Բաբայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչճիպաշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թագուհի Պողոսեան, Տէր եւ Տիկին Ադամ Ադամեան, Յարութիւն Զաւիկեան, Լուսվիկ Զաւիկեան եւ Աւետիս Նահապետեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 6-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ (Փրատօ)

ՅԱԿՈԲ - ԼԵՒՈՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հայ Աղեսատախնամ Ընկերակցութիւն

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ե Ւ

ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, Մայիս 24, Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 20-ին Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77, ռիւ Լա Ֆայէթ, Փարիզ 9-րդ թաղամաս:

Բարեփոխեալ կանոնադրին 5-րդ յօդուածին համաձայն, վարչութեան անդամներուն թիւին կէսը (8 անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր բոլոր անդամներուն, որոնք կը փափաքին մաս կազմել նոր վարչութեան եւ իրենց գործունէութիւնը բերել Աղքատախնամի Ընկերակցութեան աշխատանքներուն:

Թեկնածութեան համար պայման է Ընկերակցութեան առնուազն վերջին երեք տարիներուն անդամ ըլլալ:

Թեկնածուները պարտին Ընկերակցութեան գրասենեակը գրաւոր դիմել, ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 5, (վերջին պայմանաժամ): Դիմումնագիրը պէտք է ձեռագիր ըլլայ ու ստորագրուած թեկնածուին կողմէ որ չատ ընթեռնլի կերպով պէտք է գրէ նաեւ իր անունը, մականունը եւ հասցէն:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Մայիս 3, ժամը 15-ին Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ, բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Մայիս 7-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 6, Կիրակի ժամը 16-ին,

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

Ազգային Պատուիրակութիւնը

(1914 - 1923)

կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

կը դասախօսէ՝

պատմական գիտութիւններու տոքթ.՝

ԱՐԹԻՒՐ ՊԼՃԼԻՐԵԱՆ

Մուտքը ազատ է:

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

GALERIE PRESIDENCE
20, rue du Parlement St. Pierre
Bordeaux

EXPOSITION

Richard JERANIAN

sous le haut-patronage de
M. Le Président CHABAN-DELMAS
Député-Maire de Bordeaux
du 27 avril au 15 juillet

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՉԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքին Փարիզի Սանուց Միութեան:

ՅՈՒՆԻՍ 10-ԻՆ
Ժամը 20·30-ին
Սալ Կավօ

A L'OCCASION DU CINQUIEME ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION

L'ASSOCIATION SPORTIVE HOMENETMEN-FRANCE

organise un

DINER DANSANT

Samedi, 26 Mai, dans les salons de l'Hôtel Méridien, à partir de 20h 30
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e

Sous la Présidence de

Monsieur LUTFIK SARKISSIAN

Animé par **YORGANTZ** et **VICKEN**

avec l'orchestre **OUAZANA**

Réservation : 261. 51. 13

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN	**Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes *A PARTIR DE*

2570 *Frs*

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70

Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49

Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
3
JEUDI
3 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.692 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.692

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՋԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՁԾՆԱԾ ՄԱՀԱՄԵՐՁ ԷՐ

—×—

Թաչիա Քարամէ երկար խորհրդակցութիւններէ ետք, ճարահատ, վճռած էր հրաժարիլ կարծիքները եւ համաձայնութիւններ մուրալէ եւ հասած այն եզրակացութեան թէ լաւագոյն լուծումը՝ նշանակովի դահլիճ մըն է: Արդարեւ, Քարամէ իր խորհրդակցութիւններուն համար իսկ, թառնով է որ՝ Պէյրութի մէկ թաղէն միւսը կ'երթար, հրացանաձգութիւնները այնքան սաստկացած ըլլալով, որ ցամաքէն կարելի չէր երթեւեկել: Ուրեմն, նախարարապետը 10 հոգինոց դահլիճ մը կը նշանակէր, հինգ քրիստոնեայ, հինգ մահմետական: Այս դահլիճին մէջ, այլեւս չկան նախաձեռնած «դեր - նախարարները» եւ կառավարութիւնը քանի անդամ չունի: Այս էր, նախապէս զոյացած ծրագիրը, չորս դեր - նախարարութիւններ պիտի յանձնուէին չորս պարագլուխներու (Շամուն, Փիէր Ճէմայել, Ճումպլաթ եւ Պէրրի) եւ մնաց - եալ քանն ալ հարկ էր բաժնել զանազան հոսանքներու: Երբ, Քարամէ չէր յաջողեր իրագործել այս ծրագիրը, յանկարծ կը հրատարակէր սեղմ դահլիճի մը անունը, կատարուած իրողութեան առջեւ դնելով բոլորը: Հոս ալ, սակայն, լրիւ պիտի չյաջողէր քանի նշանակովիներէն մէկը՝ Նապիհ Պէրրի զոհ չէր իրեն չընորհուած աթոռէն եւ նախ կը մերժէր, ապա չունչը Դամասկոս կ'առնէր Սուրիոյ նախագահին հետ տեսնուելու համար: Քարամէ ապսէս բաժնած էր պաշտօն - ները. - ելմտական նախարարութիւն՝ Քամիլ Շամուն (նախկին նախագահ, քրիստոնեայ, 84 տարեկան), Պաշտպանութիւն՝ Ասէլ Օսէյրան (Շիի, Ամալէն հետու սակայն, 79 տարեկան), Ներքին՝ Ազգային Ռասի (59 տարեկան, յոյն - օրթոտոքս եւ փեսայ նախկին նախագահ՝ Ֆրէնճիէի), Աշխատանք, Լուսաւորութիւն եւ Արուեստներ՝ Սելիմ Հոս (56 տարեկան, սիւննի), Հաւթայիւն Աշխատանք, Փոխադրութիւն եւ Զբօսաշրջիկութիւն՝ Վալիտ Ճումպլաթ (37 տարեկան, սիւրզի, յառաջդիմական ընկերվարական կուսակցութեան պետ), Առողջապահութիւն, Թղթատար եւ Ընկերային հարցեր՝ Փիէր Ճեմայէլ (քաթոլիկ կաթողիկէ պարագլուխ, 79 տարեկան), Լրատուութիւն՝ Սքաֆ (յոյն կաթողիկէ, 62 տարեկան), Տնտեսութիւն եւ Առեւտուր՝ Վիքթոր Քասիր (65 տարեկան, յոյն - օրթոտոքս), Արդարութիւն եւ Զբօսաշրջիկութիւն՝ Նապիհ Պէրրի (շիի, Ամալ պարագլուխ, 45 տարեկան), Արտաքին նախարարութիւնը վերցուցած է նոյնինքն՝ Թաչիա Քարամէ: Ուրեմն Պէրրին է միակը, որ չի հաւնիր իր նախարարութեան, այլ խօսքով, ըրած առարկութիւնն այն է՝ թէ այդ աթոռը չի համապատասխաներ իր հանգամանքին, ոչ ալ՝ «քաղաքական նախապէս զոյացած համաձայնութեանց»:

Զորեքշաբթի այս էր կացութիւնը, կը

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՆԳԱՐԱ Կ'ՈՒԶԷ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ԴԻՄԵԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

Գրած էինք արդէն թէ Անգարա կրկին կատաղած է Ֆրանսայի դէմ, այս անգամ, Ալֆորվիլի յուշարձանին առթիւ: Բողոքէն զատ, Մայիս 2-ին, «Ֆիկարօ» կ'անդրադառնար Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան այս առթիւ, յայտնելով նաեւ թէ կը ջնջուի Պարութճուի Փարիզ կատարելիք այցելութիւնը: Նոյն օրուան (Մայիս 2) Թուրք թերթերը հեռահար մանրամասնութիւններ կուտան, որոնցմէ կը պարզուի որ ոչ միայն Ֆրանսայի նախարարները, այլեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը երաւունք չունի յարգելու 1915-ի նահատակները ... Սոսկաւ «Միլլիյէթ»ի եւ «Թէրճիւման»ի տուած լուրերը. -

Ֆրանսայի Հանրային Ապահովութեան նախարար՝ Ժ. Ֆրանչէսքիի «Հայերու իրաւացի դատին զօրավիգ ենք միշտ» արտայայտութենէն ետք Ապրիլ 30-ին, Ֆրանսայի աւագ դեսպանը Ռուսյան անդամ մը եւս հրաւիրուած է Արտաքին նախարարութիւն եւ իրեն ըսուած է թէ Ֆրանսայի դէմ «անխուսափելի պիտի ըլլայ կարգ մը միջոցառումներու դիմել», եթէ ան չարունակէ այս կեցուածքը ցոյց տալ: Նոյն ժամերուն հրաւիրուած է նաեւ Վորհ. Միութեան աւագ դեսպանը եւ իրեն անգամ մը եւս դիտել տրուած է այն «բուռն հակազդեցութիւնը» որ ունեցած էր Թուրք կառավարութիւնը, «Հայաստանի Կաթողիկոս Վազգէն Ա. հայկ. յուշարձանի բացումի հանդիսութեան մասնակցած ըլլալուն համար»:

Մանրամասն տեղեկութիւն չտրուեցաւ այս հանդիպումներուն մասին, միայն յայտնի կ'ըլլայ թէ Արտաքին նախարարութեան բանբերը Լճմէլ Պարութճու ըսած է թէ «անխուսափելի դարձած է դիմել կարգ մը փոխադարձ միջոցառումներու», քանի որ Հանրային Ապահովութեան նախարարին պլխաւորութեամբ Ֆրանսայի պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններու ներկայութիւնը յուշարձանի բացման հանդիսութիւններուն, եւ արտասանուած ճառերը, բացայայտօրէն կը մատնէին Թուրքիոյ դէմ «թշնամական ճակատի» մը գոյութիւնը:

Արտաքին գործոց նախարարութենէն պատասխանատու դէմքեր օրինակներ տալով յիշեցուցին աւագ դեսպան Ռուսյանի, որ նման քաղաքական կեցուածք մը պատճառ կ'ըլլայ նոր ոճիրներու եւ յարձակումներու. Նաեւ աղդարարութիւն մը ուղղեցին իրեն, ըսելով թէ Ֆրանսա աւելի երկար առեն չի կրնար խուսափիլ այս պատասխանատուութենէն: Աւագ դեսպանին ըսուեցաւ նաեւ թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին ու կառավարական դէմքերու «դէմ ենք ահաբեկչութեան» կամ նման յայտարարութիւններ ոչ մէկ նշանակութիւն կ'ունենան այս կեցուածքին դիմաց:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԸ

Անգարայի քաղաքական դէմքերը ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կը կատարեն այն մասին թէ կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հանդիսութեան մասնակցելու արտօնութիւն արուած ըլլալը կրնա՞յ փոփոխութիւն մը արուած ըլլալը կրնա՞յ փոփոխութիւն մը նկատուիլ Խորհ. Միութեան Թուրքիոյ դէմ վարած քաղաքականութեան մէջ: Քաղաքական դէմ մը հետեւեալ ձեւով արտայայտուած է այս մասին.

«Խորհ. Միութիւնը կրնայ կաթողիկոսը բացումի հանդիսութեան ղրկած ըլլալ որպէս հակազդեցութիւն՝ հետզհետէ աճող ընդհանրացող այն տեսակէտին, թէ իրենք զօրավիգ են հայկ. ահաբեկչութեան: Սակայն հակազդեցութեան նման ձեւի մը իրագործումը ուրիշ ոչ մէկ բանի կը ծառայէ, այլ միայն Խորհ. Միութեան դէմ ալ անուշանելու այն զայրոյթը որ թուրք հասարակութեան մօտ հետզհետէ կ'աւելնայ հայ ահաբեկիչներու ի տես»:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶ

NOTRE - DAME-Ի ՊԱՏԱՐԱԳԸ

—×—

Կիրակի, Ապրիլ 29-ին, ինչպէս ամէն տարի, նախաձեռնութեամբ հայ կաթոլիկէ եկեղեցական, ապրիլեան նահատակներու յիշատակին պատարագ կը մատուցուէր Նոթրը - Տամի մայր տաճարին մէջ:

Հայ թէ օտար բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցին, ուր ժամը 16-ին Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան պատարագը մատոյց: Նախքան պատարագը, Հայ կաթողիկէ եկեղեցին, հայերէն թէ ֆրանսերէն, ոգեկոչեց ապրիլեան նահատակները, չեշտելով քրիստոնէական ոգիին անհրաժեշտութիւնը՝ տանելու համար մեր վիշտը:

Օրուան քարոզը արտասանեց Փարիզի օժանդակ եպիսկոպոս՝ Տանիէլ Փէզէրիլ, որ կը ներկայացնէր Փարիզի Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Ժան - Մարի Լիւթիժ:

Գերպ. Փէզէրիլ ծանրացաւ հայկ. «զազրելի ջարդերուն» վրայ, յիշելու համար թէ ամբողջ ժողովուրդ մը բնաջնջուեցաւ՝ որովհետեւ քրիստոնեայ էր:

Պաշտօնական հիւրերու կարգին էին Փարիզի հայ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը, Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ հովիւը՝ վերապատուելի Էմոնեան, Յունաց եկեղեցւոյ կողմէ Նասրալա Եպիսկ., ներկայացուցիչներ՝ Սէն - Լազարի առաքեալներէն, դոմինիկեաններէն, ինչպէս նաեւ Ժ. Շիրաքի կողմէ՝ Պ. Պիյու, Լիբանանի դեսպանին ներկայացուցիչը՝ Պ. Թուռպէ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

×

«Լը Մոնտ» (Մայիս 2) կ'արձագանդէր Նոթրը - Տամի պատարագին եւ Ալֆորվիլի յուշարձանի բացման արարողութեան, կարճ հատուած մըն ալ տալով Ժողէֆ Ֆրանչեսքիի ելոյթէն: Թերթը, ապա, կ'անդրադառնար Անգարայի բողոքին, որու մասին մանրամասնութիւններ տուած էր իր թղթակիցը՝ Արթուն Իւնսալ: Ան կը յիշէ նաեւ թէ թուրք մամուլը չեշտը կը դնէ պլխաւորաբար հայ կրօնաւորներ - րու խաղացած դերին վրայ, հակաթուրք արշաւին մէջ, հրատարակելով Աթէնքի մէկ ցոյցին նկարը, ուր թափօրին պլուխը կը տեսնուին հայ եկեղեցականները:

×

ՄԻԼԱՆՕ

(«Յառաջ», հեռաձայնով). - Կիրակի, Ապրիլ 29-ի ամբողջ օրը յատկացուած էր Ապրիլ 24 ոճնակատարութեան: Առաւօտեան ժամը 11-ին պատարագ մատուցուեցաւ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Քառասուն Մանկունք եկեղեցին: Օրուան պատշաճ քարոզը արտասանեց հոգեւոր հովիւ՝ Սարգիս քահանայ Սարգիսեան: Կէսօրէ ետք ժամը 17-ին Հայ Տան հրապարակային հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայոց Միութեան, մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն: Հանդիսավարը, Հրանդ Քամպպեան, զեկուցում տուաւ Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի վճիռին մասին: Յուցադրուեցաւ վիճէօ ֆիլմ մը՝ նուիրուած սիւրեքահայութեան իրականութեան, զուիցերական հեռատեսիլին համար պատրաստուած վէրնէր Վէյքի կողմէ՝ որ ներկայ էր: Օրուան բանախօս՝ Կարօ Պոյնեանի ելոյթին նիւթն էր, «Մտածումներ ապրիլեան ցեղասպանութեան մասին»: Յաջորդեց վիճաբանական ասուլիս մը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

—×—

Նիւ - Եորքէն, հեռաձայնով, խմբագրութեանս հաղորդուեցաւ թէ Ապրիլ 28-ին, ՄԱԿ-ի իր գրասենեակին մէջ, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, սրտի տագնապէ մը զոհ գացած է Լեւոն Քէշիշեան:

Ողբացեալը, 67 տարեկան, ծնած էր Հալէպ: Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին, կը փոխադրուէր Նիւ - Եորք, ուր Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մօտ Ալ - Ահրամի (Գահիրէ) եւ ընդհանրապէս արաբական մամուլի թղթակից էր: Հարկ է չեշտել, թէ Լեւոն Քէշիշեան իսկական լրագրող էր բառին ամէնէն ճշդրիտ իմաստով, այսինքն ձեռնհաս թղթակից, մամուլի հասկացողութիւն ունեցող անձ մը, որ այդ առընչութեամբ ալ, համբաւ կը վայելէր օտար շրջանակներու մէջ: Թղթակից էր նաեւ հայերէն օրաթերթերու, պլխաւորաբար՝ «Հայրենիք»ի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր, Շաբաթ, Մայիս 2-ին, Նիւ - Եորքի Ս. Վարդան եկեղեցին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27-ին, Վիթորիայի (սպանական պատք գաւառ) մէջ կը սկսէին ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախոյենութիւնները, որոնց կը մասնակցէին նաեւ երեք Հայեր՝ Օգսէն Միրզոյեան (56 քիլօ), Եուրիկ Սարգսեան (60 քիլօ) եւ Եուրի Վարդանեան (82,5 քիլօ), Վորհ. Միութեան կազմին մէջ: Նկատի ունենալով, որ երեք մարզիկներն ալ՝ անցեալ Հոկտեմբերին, Մոսկուա տեղի ունեցած աշխարհի ախոյենութեան, իրենց ծանրութեան դասակարգերուն մէջ ոսկի մետալներ նուաճած էին՝ մարզական շրջանակները մեծ ակնկալութիւններ ունէին այս անգամ եւս: Սակայն Վիթորիայի մէջ պուլկարները յաջողած են Մոսկուայի իրենց պարտութեան վրէժը լուծել, գրաւելով առաջին դիրքերը:

Այսպէս, 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգին ախոյեան հանդիսացած է պուլկար Թոմուրով, բարձրացնելով 315 քիլօ: Եուրիկ Սարգսեան 312,5 քիլօ բարձրացնելով 2-րդ հանդիսացած է: 82,5 քիլօ ծանրութեան դասակարգին ախոյեան հանդիսացած է Զլաթեւ (Պուլկար), բարձրացնելով 395 քիլօ: Եուրի Վարդանեան 392,5 քիլօ բարձրացնելով 2-րդ տեղը գրաւած է:

Հաւաքոյթը տեղծեց հետաքրքրական մթնոլորտ մը ու ներկաները մեկնեցան ժամը 20-ին:

Ապրիլ 24-ի առթիւ Իտալիոյ Հայոց Միութիւնը Միլանոյի հայ կազմակերպութիւններու հետ համախորհուրդ՝ տեղւոյն «Ռէփուպլիքա» օրաթերթի Ապրիլ 26-ի թիւին մէկ ամբողջ էջին մէջ վերհրատարակել տուած էր 1915 - 1918-ի ընթացքին «Գուրիէռ Տէլլա Սէռա» օրաթերթի հայկ. ջարդերու լուրերէն ընտրուած նամանաւոյց պատճէններ: Այս էջը առանձին պիտի ղրկուի իտալահայ պատուիրի բոլոր անդամներուն, հայ եւ օտար մամուլին, ազդ. եւ մշակութային կազմակերպութիւններու:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՔԱՂՑԻ ԵՐԳԻՉԸ

(Բ. եւ վերջ)

Ինչն է որ ամէնէն շատ կը զարմացնէ ու կը հիացնէ հայ բանաստեղծին դոր - ծին մէջ: Ինծի այնպէս կը թուի, թէ ա- նիկա սեւակեան հայեացքն է մարդուն նկատմամբ: Ցաւակ, նուրբ ու չրջահայ - եաց զգայնութիւն մը: Բարեկամական կարեկցանքն է իւրաքանչիւր մարդու հան- դէպ: Դժուար պահերուն, երբ կը վե - րընթեռնուս Սեւակի բանաստեղծութիւն- ները՝ հոգիդ կը թեթեւնայ: Ան ձեռք կ'երկարէ մարդուն, անոր կուտայ ուրա- խութիւն եւ զինք կը վարակէ բանաստեղ- ծական տրամադրութեամբ: Ան կ'ընէ այն՝ ինչ որ պարտի ընել իւրաքանչիւր իսկական բանաստեղծ. ան մարդը կը մարդկայնացնէ: Անոր համար մենք յատ- կապէս չնորհակալ ենք բանաստեղծին: Ալեքսանդր Պլոք բանաստեղծին կոչումը այսպէս բնորոշած է.

Ան ազատութեան շեփորահար է,
Համակ բարութեամբ մանուկ է ու
լոյս:

Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ մեր թան - կագին Պարոյր Սեւակի մասին: Պլոքեան այս երրորդութիւնը՝ բարութիւն, լոյս եւ ազատութիւն, փիլիսոփայական ե- ռանկիւն մըն է՝ որ կը գտնուի Սեւակի բանաստեղծական կառոյցի հիմքին մէջ: Ո՛ր կողմէն ալ որ նայելու ըլլանք, ամէն անգամ մեր դէմ կը կանգնի այդ եռան - կիւնի որեւէ մէկ անկիւնը՝ բարին կամ լոյսը, լոյսը կամ գարձեալ բարին: Անոր ամբողջ գործը կարելի է յանդեցնել բա - նաստեղծական այդ յստակ երկրաչափու- թեան: Այդպէս է անոր տրամաբանու- թեան ճարտարապետական կառուցուած - քը: Սեւակ աշխատած է ուսդագէտի, ճարտարապետի, նախագծողի մը պէս: Կը զարմացնէ իր հաշիւներուն ճշդրտու - թիւնը, անոր բանաստեղծական երկրա- չափութեան բացառիկ հանգամանքը: Այդ երկրաչափական եռանկիւնին բուն կեդ- րոնը կը գտնուի մարդը: Բանաստեղծը կը զննէ մարդը չատ մօտէն, զինք կը տեսնէ կարծէք «ափի մէջ»: Բանաստեղծը իր գիրքին տուած է այդ խորագիրը: Փաստօ- րէն այս եղած է անոր փիլիսոփայական բանաձեւը եւ բանաստեղծական հաւա- տամքը: Ան լաւ զգացած է սրտի բարա - խումը իւրաքանչիւր մարդու՝ ականջ դը- նելով ուղղակի անոր կուրծքին: Եւ ինչի մասին ալ, որ ան խօսած է, անոր բա - նաստեղծական լեզուն միշտ եղած է զգա- յուն, մարդկային ու հարուստ: «Ուզում եմ», «Հիանում ու հրճւում եմ», «Ատում եմ», «Խոստովանում եմ» եւ այլ բանաս- տեղծութիւններ՝ որոնց մէջ կը բացա - յայտուին մարդոց առօրեայ եւ նոյն ա- տեն հիմնական հոգերը, լեցուն են մարդ- կային խորունկ բովանդակութեամբ:

Ես ուզում եմ, որ կարապը ոչ թէ
մեռնի,
որ կարապը ապրի երգով:
Ես ուզում եմ, որ տարափը տեղայ
արտի,
ոչ թէ ի զուր՝ ծովի վրայ,
Ես ուզում եմ, որ, ֆարափը ֆարայծ
պահի,
ոչ թէ օձեր եւ մողէսներ... -

յայտարարած է բանաստեղծը իր «Ուզում եմ» ծրագրային բանաստեղծութեան մէջ: «Փոստային լեզուով» բանաստեղծութիւնը եւս առդրուած է մարդասիրական խո - հերով.

Ես մարդ եմ կոչւում, եթէ ոչ
- ասե՞մ -
Պիտի կոչուէի հեռագրատուն,
Որ ունի ... լոկ մէկ հեռագրավար:
Աշխարհի բոլոր, բոլոր ծայրերից
Անծանօթ, անյայտ մարդիկ բիւրաւոր
Դարձրել են ինձ գաղտնարան իրենց

Առանց աւելորդ որեւէ բառի,
Մինչեւ իսկ առանց կէտադրութեան
Գաղտնիքներն իրենց ինձ են
վստահում...

Գիտնալ նուիրական գաղտնիքները մարդոց եւ կապել սիրտը սրտին, մարդը մարդուն հետ. այս է, ըստ երեւոյթին, բանաստեղծին կոչումը: Մեր օրերուն քիչ չէ խօսուած ինքնաբաւ բանաստեղծու - թեան մասին. ծայրայեղ անհատապաշ - տութիւնը, բնականաբար, կը ծնի նաեւ անհաղորդ բանաստեղծութիւն մը: Բա - նաստեղծին դերը Պարոյր Սեւակի պատ - կերացումով այսօր որեւէ չափով չէ փոք- րացած: Այդ բանաստեղծութիւնը կը բա- ցայայտէ նաեւ քերթողութեան կոչման նկատմամբ բանաստեղծին հայեացքը. ան ճշմարիտ քերթողութեան կողմնակիցն է. քերթողութիւն՝ որ մարդը կը պաշտպա - նէ օտարացումէ եւ, փաստօրէն, հակա - մարդկայնութենէ: Այս է ահա այսօր մեր քերթողութեան մարդասիրական առաքե - լութիւնը: «Ուրիշների ցաւն ու խնդու - թիւնը իմ սրտին այնքա՛ն մօտ է», - յայ- տարարած է բանաստեղծը: Եւ իր հաւա- տամքը ան հաստատած է բազմաթիւ բա- նաստեղծութիւններու մէջ, ուր կը խօսի մարդոց ամէնօրեայ գործունէութեան ու փոխ - յարաբերութիւններուն մասին, ո- րոնք լեցուն են սիրով ու ինքնահրաժա - րումով, կը բուրեն հանապազօրեայ հաց ու գինի, կը բուրեն կեանք: Կ'ուզեմ նը- չել չատ գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը, կառուցուած «բարեւ» բառին վրայ: Բա- նաստեղծութիւնն ալ կը կոչուի «Բարեւ»: Այդ բառին մէջ խտացած է զարերու ի- մաստութիւնը: Պարոյր Սեւակ այդ բա- ռը կը վերակերտէ իր բանաստեղծական կախարդանքով: Ան իրեն հանդիպած իւ- րաքանչիւր մարդու կը մաղթէ առողջու- թիւն, բարեկեցութիւն: Եւ ոչ միայն մար- դուն, այլեւ՝ թռչունին, ամպերուն, հո- ղին: Նոյնիսկ մահը, լսելով այդ կախար- դական բառը, պարտաւոր է հասկնալ, որ չատ չուտ եկած է: Ուրեմն, անիկա ուղ- ղուած է մարդուն՝ որմէ կը հեռանայ մահը: Ինչո՞ւ այս բառը այդքան կա- խարդող է. ինչո՞ւ անոր իմաստը՝ այդ- քան մարդասիրական: Բանաստեղծը կը հաւատայ մեր մարդասիրական սկզբունք- ներուն, որոնք կրնան փոխել չարութեամբ վարակուած աշխարհը, որովհետեւ մարդ- կայնութիւնը հսկայ ուժ է եւ մարդոց ձեռքին մէջ կրնայ հրաշք գործել: Նման հրաշքի հաւատացած է բանաստեղծը, երբ ըսած է. «Մարդն էլ՝ Մարդ դառնար ի- րօք...»: Բայց «բարեւ» բառը մեր բա - նաստեղծին համար ունեցած է նաեւ ու- րիշ իմաստ մը.

- Բա՛րեւ, -
Մէկ հատիկ այս բառն եմ ասում՝
Կնճռուած անձնագիր ցոյց տալու
նման,
կենսագրութիւն պատմելու նման,
Կամ հարցաթերթիկ լրացնելու պէս:

Իրեն համար բանաստեղծութիւնը անձ- նագիր է, կենսագրութիւն: Ի՛նչ կը նշա- նակէ այդ: Այդ կը նշանակէ որ բանաս- տեղծութիւնը դեղեցիկ խաղ մը չէ, ինք- նանպատակ բան մը չէ, այլ հանրային պարտք: Եւ բանաստեղծը պէտք ունի այնպիսի ազատութեան մը, որ իրեն թոյլ տար իրականացնելու այդ գործը, իրա - գործելու իր բանաստեղծական իդէալը, զոր բանաստեղծը պատկերացուցած է մարդուն ծառայելուն մէջ.

Բարի երազս՝ ձեզ, սիրելիներ,
Ու ձեր մղձաւանջն ինձ, ձեր
սիրելուն...

Պարոյր Սեւակ խորունկ մտածող, փի- լիսոփայ բանաստեղծ է: Զինք կարելի է կոչել քնարական մտածող: Սեւակ եր- դիչն է մտքի, ազատութեան ու մարդ - կայնութեան: Ան կը ձգտի մարդկային կատարելութեան՝ ազնուութեան, բարու - թեան, ինքնագոհութեան եւ նոյնը կը պա- հանջէ ուրիշներէ: Երբեմն անոր քերթո - ղութիւնը մեզ կը դերէ վիպապաշտական անզուսպ պոռթկումով, երբեմն ալ սիրտդ կը խոցէ ողբերգականութեամբ լեցուն մեղեդիներով: Մեզ կը հմայէ անոր՝ ժո- ղովրդական թեթեւ իմաստուով ու ինքնա - հեղնանքով տոգորուած քնարական յըս- տակ ձայնը: Բանաստեղծը իրեն յատուկ հեղնանքով յաճախ կը բանայ իր տառա- պած սիրտը: Իսկ յաճախ ալ անոր քեր- թողութեան մէջ կը լսուի պէնքի չա- ռաչը:

Սիրային քնարերգութիւնը կ'ամբողջա- ցընէ անոր բանաստեղծական խոստովա- նանքը: Անոր քնարերգութիւնը բարդ առասխ է: Ան սիրոյ մասին եւս կը պահ առաջին ձիւնի պէս մաքուր բառերով: Ա- նոր սէրը հնաւանդ հէքեաթի է, թրխջա- նի եւ Իզոլտայի մասին հէքեաթի, հին - ւորց Շահրազադ.

Իմ սիրտը
Սիրոյ հազար գիշեր է ապրել ու
տեսել,
Իսկ ո՞ւր է հապա,
Ո՞ւր է գիշերը հազարմէկերորդ,
Մինչեւ վերջ պատմել ինչո՞ւ չես
ուզում,
Ինչո՞ւ չես ուզում,
Իմ Շահրազադէ:

Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւն- ներու վերջին դիրքը խորհրդածութիւն մըն է լոյսի փիլիսոփայական ըմբռնու- մին շուրջ եւ լոյսի բանաստեղծական վա- ռարանութիւն: Գիրքը կը կոչուի՝ «Եղիցի լոյս»: Այս դիրքով կը պսակուի անոր բանաստեղծական երկրաչափութեան ե- ռանկիւնը: Իրականացած է բանաստեղ- ծին ստեղծագործութեան խոչալը: Անոր բանաստեղծական մտքի կառուցուածքը աւարտած է համաչափօրէն: Լոյսը հո- գուտ բանաստեղծական փոխաբերութիւն է: Հասկնալի է, որ ան հակոտնեայ է խա- ւարի: Լոյսի ու ստուերի խաղերով բա- նաստեղծը կրցած է աւելի բացայայտել մեր գարաշրջանի մութ ու լուսաւոր կող- մերը: Բանաստեղծին ամբողջ էութիւնը, անոր անհանգիստ խառնուածքը կ'ըմբռ- նանայ չարի ուրուականներու, խաւար- մոլներու դէմ: Անոր համար ալ իր հոգին բացուած է մեծ լոյսին առջեւ, որ կը բխի յաւիտենական բարութեան, ճշմար- տութեան ու ստեղծագործութեան կենսատու աղբիւրէն: Եւ «Եղիցի լոյս» դիրքը բա- ցող «Առաւօտ լուսոյ», «Լոյս զուարթ» բանաստեղծութիւններուն անհրաժեշտ կ'նայիլ իրրեւ բանաստեղծական պատկեր որուն հասցէն մեր առամաթիք ժամանա- կաշրջանն է, ամբողջ աշխարհը: Անիկա բանաստեղծական ափոթէոզ է, ուր լոյսը լոյսը, խնդութիւնը կը պայքարին ընդ- դէմ խաւարի, յաւետահաւատութեան ու ցաւի:

1971-ին Պարոյր Սեւակ զոհ դնաց կատ- արկածի: Մեզի մնաց միայն լոյսը, որ կուգայ աղնիւ հոգիէ մը, եւ անոր անձ- նադիրը՝ արիւնով գրուած հարցաթեր- թիկը՝ գեղեցիկ բանաստեղծութիւնը: Այն մեզի թողուց իր բանաստեղծական մտքի ճարտարապետօրէն կատարեալ, ներդաշ- նակօրէն աւարտուն, ստեղծագործօրէն գեղեցիկ ձեւաւորուած յուշարձանը:

ԷԴՈՒԱՐԴԱՍ ՄԵՃԵԼԱՑԵԱՆ

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

«Ո՛ր հարցումներդ պէտք է հարցնել»

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Խօսակցութիւնը չարունակուեցաւ: Կարդը նորէն եկած էր անոնց, որոնք մեծ «բայց» մը ունէին իրենց մտքերուն մէջ, - մտածումի ճկունութիւն, ազատութիւն եւայլն, չատ լաւ, բայց ինչպէ՞ս ստեղ - ծել միասիմ հայ ժողովուրդ մը՝ որ կը չարժի գործնականօրէն: Բաւական եր- կարատեւ այս միջոցին կրկնուեցան խօս- քեր, եւ վերստին ստեղծուեցաւ պրկու - մը՝ մտածում - գործունէութիւն երկուու- թեան միջեւ. պրկում՝ զոր ոմանք ըս- կիզբէն փորձած էին մերժել կամ փարա- տել:

Ի վերջոյ խօսք առաւ Զիւան Թապիպ- եան: Ան մտահոգուեց որ անոնք՝ որոնք գործնականութեան մասին կը խօսին, ա- հա ժամերէ ի վեր ուրիշներուն մտիկ ը- նելով, կորսնցուցած են իրենց զաւակնե- րուն եւ թոռներուն, եւ որ մեր անգիտա- կից մտքին կ'ըսէ. - պէտք է իմասդ մը կերտել այն սպանդի հիման ու տուեալ - ներուն վրայ: Բոլոր տառապողները, ըլ- լան Հրեայ, Հռոմի կողմէ խաչուող Քը- րիստոնեայ կամ Հայ, իմաստ մը ունին, եւ կամ եթէ չունին՝ կը ստեղծեն, որ - պէսզի տառապանքն ու մահը անիմաստ, ապսիւրտ, ապարդիւն չըլլան: Մենք ըս- տեղծած ենք իմաստ ոչ միայն վրէժի ըզ- գացումը վառ պահելով, այլ նաեւ կրե - լով բեռ մը, որ մենք մեզի պարտադրած ենք, - ՆԱԽԱ - ԵՂԵՌՆԵԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ ՇԱ- ՐՈՒՆԱԿԵԼՈՒ ԲԵՌԸ: Այսինքն՝ որպէսզի «չդաւաճանենք» մեր մեռելներուն, որ - պէսզի անիմաստ չըլլայ հսկայ ողբեր- գութիւնը՝ ստանձնած ենք անկարելի բեռ մը, - անցեալը չարունակելու անցեալի կարելիութիւններուն վերադառնալու բե- ռը: Սակայն այս անկարելի է: Սփիւռքը ունի կարելիութիւններ, զորս չի՛ կրնար որոնել (ի բաց առեալ վրէժէն) այնքան ատեն որ Սփիւռքի միակ նպատակը Նա - խա - եղեռնեան իմաստով Հայութեան պահպանումն է:

Այս նուիրումը՝ անկարելիին, կը ստեղ- ծէ թաքուն գաղափարախօսութիւն մը, - չարունակեց Պ. Թապիպեան, - որ կը ներ- մուծուի դիտակից ու անդիտակից մաս - ծումին մէջ: Նախա - եղեռնեան անցեա- լին հանդէպ նուիրում կը պարտադրուի՝ իրրեւ բացարձակ ուղղափառութիւն, որ- մէ չեղիլ կարելի չէ: ՌԱՆԴԷն, ՀՅՌ-էն, Հնչակեանէն մինչեւ ահաբեկիչները, ըս- լո՛րն ալ, որքան ալ տարբեր թուին, ուղ- ղափառ են: Բոլորն ալ ի վերջոյ ունին նոյն ծէսերը, նոյն մօտեցումները, «տա- լու» նոյն հասկացողութիւնը, - տո՛ւր ղէ- րամ, տո՛ւր հնազանդութիւն, տո՛ւր ժա- մանակ, նոյնիսկ տուր կեանքդ, սակայն մի՛ հարցներ թէ կարելի չէ՞ տարբեր ձե- ւի մը նուիրել կամ տալ այս թանկագին պղպեւրները: Տո՛ւր, բայց մի՛ խախտեր ուղղափառ հաւատքը հարցնելով, թէ արդեօք Սփիւռքահայութեան «գործնա- կան» նպատակները կարելի չէ՞ ուրիշ ձե- ւերով սահմանել: Այսօր, ըսաւ Թապիպ- եան, անոնք որ կ'ըսեն՝ «մտածումը չատ լաւ, բայց գործնական ի՞նչ պիտի ընէք», այն ուղղափառներն են, որոնք կը ներ- կայացնեն հայ գեկավարութեան հակայ մեծամասնութիւնը, եւ որոնք կը մեր- ժեն ԲՈՒՆ գործնականութիւնը, այ- սինքն՝ վերամտածել Եղեռնէն ի վեր մեր շալկած բեռը, եւ Սփիւռքահայութեան իսկական ու բազմապիսի կարելիութիւն- ները:

(Շար. 22)

ՅՏԱՏԱՊԱՎՈՒՑ

ՆՈՐԱՀՐԱՇ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՐԸ

ՎԱՂ («Ցmuռ») - Շրջանս փոքրիկ տարածք է մեր տարեգրքում, սակայն նրանում ապրող մարդիկ ունեցել են իրենց պատմությունը, իրենց ավանդույթները, իրենց սովորությունները, որոնք ժամանակի ընթացքում ձևավորել են նրանց կերպարը, ինքնատիպությունը: Ցանկանալով ներկայացնել մեր ընթերցողներին շրջանիս մարդկանց, նրանց կյանքը, սկսում ենք մի շարք հոդվածներ, որոնցում կանդրադառնանք մեր գյուղերի պատմությանը, ավանդույթներին, սովորություններին, ինչպես նաև ներկայացնելու ենք մարդկանց, ովքեր իրենց ներդրումն են ունեցել շրջանի զարգացման գործում:

Առաջին հոդվածը նվիրում ենք Նորահրաշ Պետրոսյանի վարդապետության օրերին:

Նորահրաշ Պետրոսյանը ծնվել է 1955 թ. հունվարի 1-ին Ցղուկ գյուղում: Հայրը՝ Պետրոս Մարտիրոսի Պետրոսյանը, մայրը՝ Հռիփսիմե Գրիգորի Պետրոսյանը, ունեցել են 5 զավակ՝ 3 տղա և 2 աղջիկ: Նորահրաշը ընտանիքի ավագ զավակն է: Նա ծնվել է հոգևորական ընտանիքում, հայրը եղել է Ցղուկի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու քահանան: Նորահրաշը մանկուց մեծացել է հոգևոր միջավայրում, ուսումնասիրել է հայրենի պատմությունը, ծանոթացել ազգային ավանդույթներին, սովորություններին, ինչը հետագայում մեծ ազդեցություն է ունեցել նրա կյանքի ընտրության վրա:

Նորահրաշ Պետրոսյանը 1972 թ. ավարտել է Ցղուկի միջնակարգ դպրոցը, 1973-1975 թթ. ծառայել է խորհրդային բանակում, 1975-1980 թթ. սովորել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետում, ստացել է պատմաբանի մասնագիտություն: Ուսումնառության տարիներին նա ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին, եղել է ուսանողական խորհրդի անդամ, մասնակցել է տարբեր միջոցառումների կազմակերպմանը:

1980-1985 թթ. Նորահրաշ Պետրոսյանը աշխատել է Վաղարշապատի Մատենադարանում որպես գիտաշխատող, զբաղվել է հին ձեռագրերի ուսումնասիրությամբ, հրատարակել է մի շարք գիտական հոդվածներ: Այդ տարիներին նա սկսել է ուսումնասիրել նաև հայ եկեղեցական արվեստի պատմությունը, հետաքրքրվել է հատկապես խաչքարերի և վանական համալիրների ճարտարապետությամբ:

1985 թ. Նորահրաշ Պետրոսյանը ձեռնադրվել է քահանա և նշանակվել Ցղուկի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու հոգևոր հովիվ: Նրա ծառայության տարիներին եկեղեցին ամբողջությամբ վերանորոգվել է, ձեռք են բերվել նոր սրբապատկերներ, ավետարաններ, ինչպես նաև եկեղեցական անհրաժեշտ պարագաներ: Նորահրաշ քահանան մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև երիտասարդության հոգևոր դաստիարակությանը, կազմակերպել է կիրակնօրյա դասընթացներ, հանդիպումներ երիտասարդների հետ:

1990 թ. Նորահրաշ Պետրոսյանը ձեռնադրվել է եպիսկոպոս և նշանակվել Ցղուկի թեմի առաջնորդ: Նրա առաջնորդության տարիներին թեմում բացվել են մի քանի նոր եկեղեցիներ, վերանորոգվել են հին տաճարները, ստեղծվել են կրթական և բարեգործական կազմակերպություններ: Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև հոգևորականների կրթության բարելավմանը, հիմնել է հոգևոր ճեմարան, որտեղ պատրաստվում են ապագա հոգևորականները:

1995 թ. Նորահրաշ Պետրոսյանը ընտրվել է Հայ Առաքելական Սուրբ Էջմիածնի Վեհափառ Հայրապետի տեղապահ, իսկ 1996 թ. ընտրվել է Հայ Առաքելական Սուրբ Էջմիածնի Վեհափառ Հայրապետ: Նրա գահակալության տարիներին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը ապրել է մեծ վերելքի շրջան, իրականացվել են մեծ թվով շինարարական, վերանորոգչական և մշակութային ծրագրեր:

Նորահրաշ Պետրոսյանի վարդապետության օրերին Ցղուկի թեմում ստեղծվել են մի շարք կրթական հաստատություններ, որոնցից են Ցղուկի միջնակարգ դպրոցը, Ցղուկի երաժշտական դպրոցը, Ցղուկի մանկապարտեզը: Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև մշակութային կյանքին, կազմակերպել է տարբեր միջոցառումներ, համերգներ, ցուցահանդեսներ: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում հիմնվել է թանգարան, որտեղ պահվում են տարածաշրջանի պատմության և մշակույթի հուշարձանները:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև հայրենասիրական դաստիարակությանը, կազմակերպել է ուխտագնացություններ դեպի պատմական վայրեր, հանդիպումներ ազգային հերոսների հետ: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում կանգնեցվել է հուշարձան՝ նվիրված Ցղուկի հերոսներին, ովքեր զոհվել են հայրենիքի համար մղված մարտերում:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև ընտանեկան արժեքների պահպանմանը, հաճախ է խոսել ընտանիքի դերի մասին հասարակության մեջ: Նրա կարծիքով, ընտանիքը հասարակության հիմքն է, և եթե ընտանիքը ամուր է, ապա ամուր է նաև հասարակությունը:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև շրջակա միջավայրի պահպանմանը, կոչ է արել պահպանել բնությունը, ծառեր տնկել, աղբյուրները մաքրել: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում կազմակերպվել են մի շարք բնապահպանական միջոցառումներ, ինչպես նաև ստեղծվել է «Կանաչ Ցղուկ» կամավորական խումբը:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև միջեկեղեցական հարաբերություններին, հանդիպումներ է ունեցել տարբեր կրոնական առաջնորդների հետ, խոսել է խաղաղության և փոխըմբռնման անհրաժեշտության մասին: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում կազմակերպվել են միջեկեղեցական համաժողովներ, որոնց մասնակցել են տարբեր կրոնների ներկայացուցիչներ:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև մամուլի հետ աշխատանքին, հաճախ է հանդիպել լրագրողների հետ, պատասխանել է նրանց հարցերին: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում հրատարակվել են մի շարք գրքեր, որոնք նվիրված են շրջանի պատմությանը, մշակույթին, ավանդույթներին:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև սոցիալական խնդիրներին, կազմակերպել է բարեգործական միջոցառումներ, օգնել է կարիքավոր ընտանիքներին, հաշմանդամներին, տարեցներին: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում ստեղծվել է բարեգործական հիմնադրամ, որը օգնում է կարիքավոր մարդկանց:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև զբոսաշրջության զարգացմանը, կազմակերպել է ուխտագնացություններ դեպի պատմական վայրեր, ստեղծել է զբոսաշրջային երթուղիներ: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում կազմակերպվել են մի շարք միջոցառումներ, որոնք նպաստել են զբոսաշրջության զարգացմանը:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև կրոնական ազատության պահպանմանը, հանդես է եկել կրոնական հանդուրժողականության օգտին: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում կազմակերպվել են միջեկեղեցական համաժողովներ, որոնց մասնակցել են տարբեր կրոնների ներկայացուցիչներ:

Նորահրաշ Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև ընտանեկան արժեքների պահպանմանը, հաճախ է խոսել ընտանիքի դերի մասին հասարակության մեջ: Նրա նախաձեռնությամբ Ցղուկում կազմակերպվել են մի շարք միջոցառումներ, որոնք նպաստել են ընտանեկան արժեքների պահպանման

(Շար. Ա. Էջէն)

մնար ակնկալել որ «Դամասկոսի ճամբան» նոյնքան լուսաւոր ըլլայ Պէյրութի համար որքան եղած է՝ Պօղոսին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄով

ՄԱՑԻՍ ՄԻԿԸ անհատքաներու պառակտումի պատկերը պարզեց Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ, բացի Լոռէնի չըրջանէն, ուր ծագած տագնապը պատճառ եղած է մխանականութեան: Փարիզի մէջ, առաուն տագնապեց՝ Պերժըրոնի բանուորական ուժը, կէսօրէ ետք՝ Քրազուքիի՝ Աշխատանքի համադաշնակցութիւնը (մեծ թիւ կազմած են՝ Թուրքերը, Քիւրտերը, մաղրէպցիները թափօրին մէջ), մինչ Խամսին Մէտ, նախընտրած էր տօնական բնոյթ տալ եւ երգ ու պարով ժամանակ անցընել: Ընդհանուր ձեւով մասնաւոր ուրախութիւն մը չէր տիրեր. նոյնիսկ հովսաաչուչանը (միւկէ) որ առաւ չէր եւ ուրեմն՝ առուղ, չէր յաջողեր տրամադրութիւնները փոխել, բախտ բերելու իր խոստումներով: Վարչատայի մէջ սակայն, Լէք Վալէզա, հակառակ եղած արգելքին, 2500 բնակիչներու գլուխն անցած, յանուն Սոլիտառիթէի, մաս կը կազմէր պաշտօնական տագնապքին եւ յաղթանակի Վէ-ով, ասպարէզ կը կարզար Ժարուզելսկիի:

ՍՒՈՒԼԱՆՑ ԵԱՐՏԸ այլեւս փաստն ունի թէ լիբիացի դիւանագէտ մըն է, որ կրակած է դեսպանատունէն եւ սպաննած անգլիացի ոստիկան կինը:

ՔԱՏԱՖԻ տրամադրութիւն յայտնած է իր դօրքը քաշել Ջատէն, եթէ Ֆրանսան ալ քաշէ, պայմանաւ որ 3-րդ մարդ մը դտնուի եւ իշխանութիւնը՝ ո՛չ Հիսէն Հապրէ եւ ո՛չ ալ Կուքունի վարեն: Ճայտնի չէ, որ քա՞ղ մըն է թէ հետեւանք զաղանի բանակցութեանց:

ՔՈԼՄՊԻՈՑ Արդարութեան նախարարը, որ բուռն պայքար կը տանէր թմրեցուցիչի դէմ, հրապարակելով մեծ դէմքերու անուններն ալ՝ սպաննուեցաւ առջի օր: Ոճրագործներէն մէկը տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ ոստիկաններուն կողմէ, միւսն ալ ձերբակալուած է:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ այգեգործները չատ դժգոհ են այն ծանուցումէն, որ քանի մը չաբաթէ կը կրկնուի մաս մետիաներէն՝ մէկ գաւաթ՝ ազէկ է, 3՝ ազէա է, նշանախօսքով: Աւելի հակա - գինի արշաւ մը կը նկատեն, որ կը վնասէ նաեւ երկրին վարկին: Դէմ դնելու համար այս «անընդունելի» ձեռնարկին, վճռած են ծագը ու ծանակ ընել նման արշաւ մը եւ արդէն ուրիչ նշանաբան մը զտած են.- «Մէկ գաւաթ ճամբան կը բանայ, երեք՝ ուրախութիւն կուտայ»:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼ - ՏԸ - ՄԱՌՆԻ ԲԱԺԱԿ

ՎԻԼԻԷ - ՍԻՒՌ ՄԱՌՆ - ԻՒ· ԺԻ· Ա· ԱԼՖՈՐՎԻԼ	2 - 3

ԱԽՈՑԵՆԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇԱՄՊԻՈՒ - ԻՒ· ԷՍ· ԺԻ· Օ· Ա· - ՎԱԼԱՆՍ	0 - 0
ՌԻՒՄԻՑԻ - Հ·Մ·Ը·Մ· ՏԷՍԻՆ	2 - 1
Հ·Մ·Ը·Մ· ԱՐԾԻՒ - ԿԱՐՏԱՆ	1 - 0

Վահանեան, Հերլեան - Աբգէնեան, Ծերունեան, Սահակեան, Էթմէկճեան, Ճիզմաճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ, մեծ - մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17-ին, Սէն - Ռաֆայէլ, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Ապրիլ 19-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մարսէյլի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բիւզանդ Թիրէֆեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Հերմինէ Թիրէֆեան եւ զաւակները 250 Ֆ., Սէն - Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն 200 Ֆ: Տիգրան Եղիազարեանի յիշատակին՝ Տիգրան Աբգարեան 100 Ֆ., Տիկին Թամարա Աբգարեան 50 Ֆ·:

Nouveautés chez

HAY DISC

- ○ *Médailles*
- ○ *Porte-clefs*
- ○ *Verres décorés*
- ○ *Plaquettes gravées*
- ○ *Lettres à set*
- ○ *Machines-à-écrire*
- ○ *Timbres*

et toujours grand choix de disques et de cassettes

Comme d'habitude . . .

tout est arménien!

Adresse : 31, rue Lamartine
75009 PARIS
Me Cadet ou N. D. de Lorette
Tél. : 878. 22. 79

Du Lundi au Samedi 14h - 18h 30

ԼԻՈՆ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՏՈՒՆ

Լիոնի Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերը, ուրախութիւն ունին ծանուցանելու թէ իրենց ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՏՈՒՆ-ի արձանագրութիւնները, 1984-1985 տարեշրջանի համար, արդէն ընկըսած են: Ի դէպ, անոնք կը յիշեցնեն բոլոր ազգայիններուն, որ ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ ունի իրրեւ նպատակ՝ ընտանեկան ջերմ ու խաղաղ յարկ մը ապահովել՝ այն հայ օրիորդներուն, որոնք կը փափաքին յաճախել Լիոնի զպրոցներն ու համալսարանները:

Մանրամասնութեանց համար՝ դիմել հետեւեալ հասցէին.

SŒUR ASDGHIG NADJARIAN
Foyer pour jeunes filles arméniennes
HAIRENI GUEDOURE
142, Cours Gambetta — 69007 Lyon
Tél. (7) 872. 76. 60

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԿ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Հայ երիտասարդ երկու ուսանողներու համար վարձու սենեակ կը փնտուի մատչելի պայմաններով: Հեռաձայնել.- 240 - 59 - 79 (աշխատանքի ժամերուն) կամ իրիկունը՝ 785 - 77 - 76 :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Մայիս 7-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Շաբաթ, Մայիս 5, ժամը 15-ին Հայ Մշակոյթի Տունը (17 ռիւ - Պէօ) :

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS PUBLICITAIRES - CATALOGUES BROCHURES - CARTES POSTALES LIASSES - CARNETS . . .

les Editions ARIS
Imprimerie SIRA

5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09

Adressez vos demandes de documentation à Michel ARIS TAVITIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է 20·000 Ֆ·ի գումարը Պետրոսեան հաստատութենէն ի յիշատակ իրենց հիմնադիրներուն Մելիոն եւ Մուշեղ Պետրոսեանի:

×

Տիկին Թագուհի Պետոյեանի մահուան տխուր առիթով, Ս· Ցովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի եւ վան եկեղեցւոյ պայծառութեան.- Պ· Մովսէսեանէ 600 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ա· Մազմանեանէ 500 Ֆ., Օր· Սեմա Անկեղեանէ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեանէ 500 Ֆ·:

×

Նոյն տխուր առիթ, Տիկին Պետոյեանի յիշատակին Խոիլ Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է·- Տէր եւ Տիկին Լէոն Աբթին - եանէ եւ Սիմոն Կարապետեանէ 1000 Ֆ·:

×

Փարիզեան չրջանի եկեղեցիները 20·000 Ֆրանք ստացած են Թագուհի Պետոյեանի յիշատակին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 6, Կիրակի ժամը 16-ին,

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ
Ազգային Պատուիրակութիւնը
(1914 - 1923)

Կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ Մ·ԽԻԹԱՐԵԱՆ

Կը դասախօսէ՝

պատմական գիտութիւններու տոքթ.՝

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Մուտքը ազատ է:

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ԱԻՍՏՐԻԱ

Կազմակերպուած Ֆր· Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ՝

Մայիս - 15-էն - Մայիս 23 - Արձանագրութիւններու եւ տեղեկութիւններու համար, հեռաձայնել

888 - 92 - 51
կամ երեկոյեան ժամը 20·30էն յետոյ՝
854 - 22 - 93

LE YAN'S CLUB
présente
SEMAINE CULTURELLE
DU 24 AVRIL

l'art au féminin

Exposition de Peinture
et de Sculpture

Daria GAMSARAGAN
Elvire JAN
Aïda KEBADIAN
Arlette KHERLAKIAN
Sonia TOPALIAN
Sonia VARTANIAN
YEVKINÉ

Vernissage le Jeudi 3 Mai
à partir de 18 heures

Exposition Vendredi 4 et Samedi 5
de 15 heures à 23 heures

Dîner à partir de 20 heures
tous les soirs sur réservation

5, Avenue Reille 75014 Paris
Tél. : 589. 20. 48

Toute défection sera indépendante
de notre volonté

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

SARL **ARA** *TRAITEUR*

RAFFI ET ARA POHANYAN

ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX ET EXOTIQUES

106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton

Tél. 337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գներ «Ցարաց»ի բաժնետէրերուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
4
VENDREDI
4 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.693 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.693

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՎԵՐՋ՝ ՍԻՄՓՈԶԻՈՄԻՆ ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ե Ւ

ԿՂՕՐ ՍԵՂԱՆ՝ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

—×—

ԱՄՔ. - Ապրիլ 28 / 29-ի մեր թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք Անգարայի համալսարանին մէջ գումարուած *սիմփոզիումին*, ուուիրուած հայկ. ահաբեկչութեան: Այդ առաջին նիստին յաջորդած է երկրորդ եւ վերջին նիստ մը, ապա հեռատեսիլէն տրուած է «Կղոր սեղան» յայտագիր մը, որու մասնակցած են *սիմփոզիումին* ելոյթ ունեցած «փրոֆէսէօրներ» եւ «մասնագէտներ», բոլորն ալ *նոյն տեսակէտ* տէր մարդիկ, ինչ որ խի՞ստ «չահեկան» կը դարձնէ մտերիու փոխանակութիւնը...: Փրոֆ. Ա.թաէօվ ըսեր է որ *հարիւր միլիոն* (ոչ՝ աւելի, ոչ պակաս...) փաստաթուղթեր կան Օսմ. դիւանները ուս մէջ Հայերու ապստամբութիւնը վկայող: Այս «պատմագէտ - մտաբանիկոսը» միւնչեւ փարիզ ալ եկած էր, փաստելու համար ... Արամ Անտոնեանի տգիտութիւնը...: Գալով «Կղոր սեղանին» ելոյթ ունեցող այդ երանելի Համալ (ան ալ *զահմէթ* ըրած, Փարիզ եկած էր «վան գործողութեան» դատավարութեան ատեն...) որ կը վկայէ թէ Թուրքիոյ մէջ Ահմէտին, Մէհմէտին, Յակոբին կամ կիրակոսին *փրոպլէմները* տարբեր չեն, ի՞նչ ըսեցիք, բոդ ատանկ ըլլայ...:

—×—

Անգարայի համալսարանին կողմէ հայկական ահաբեկչութեան մասին կազմակերպուած *սիմփոզիումը* Ապրիլ 18-ին ալ տրունակուած ու վերջացած է: Այս նիստին խօսք առած է փրոֆ. Թուրքքայա ինձէօղլու, որ պարզեց թէ հարիւր միլիոն փաստաթուղթեր դոյութիւն ունին Օսմանեան արխիւներուն մէջ: Առանք երեսան կը հանեն թէ հայկական ապստամբութիւնները կը հրահրուէին արտաքին պղիւրներէ: Միայն թէ մինչեւ այսօր Թուրքիոյ դէմ 40.000 դիւրք եւ յօդուած գրուած է:

Խօսք առած է Միացեալ - Նահանգներու նախկին վարչակարգի խորհրդական՝ Փոլ Հենց, որ հայկական հարցը կապեց ռուսական դրդռւթեան: Ռուսերուն յաջողացումը ապստամբութեան մղած էր Հայեր, ըսաւ ան, եւ Հայերը թշնամական զգացումներով լեցուեցան Թուրքերու դէմ: Թուրքերը չկրցան այդ չբրնանին միջոցառումներու դիմել անոնց դէմ:

Ելոյթները ունեցած են Թէքսասի համալսարանէն դասախօս՝ Իսմէթ Գարացան ու Հռոմի համալսարանէն Ֆրանքօ Փէրքուտի: Ամերիկեան ահաբեկչութեան մասնագէտ Պրուս Հօֆման արտայայտուեցաւ ԱՍԱԼԱ-ի մասին եւ ըսաւ որ այս կազմակերպութիւնը կապեր ունեցած է Պաղեստինի Ազատագրման կազմակերպութեան հետ: Բայց վերջերս զբօսյ կը չբլի թէ այս երկու կազմակերպութիւններուն կապերը խզուած են:

Փրոֆ. Այսըն Թանէրի մեկնեցաւ այն տեսակէտէն թէ Թուրքերը որեւէ քաղաքական, ընկերային հոգեբանական կամ նոյնիսկ հոգեբուժական պատճառ չունին ցեղասպանութիւնն կիրարկելու համար: Թուրքերը միշտ սիրած են Հայերը, միշտ իրենցմէ նկատեցին զանոնք: Այսօր պատմութիւնը խեղաթիւրելու փորձերը ի վերջոյ պիտի ձախողին:

Ուրիշ զանազան առենախօսներ եւս արտայայտուեցան հայկական ահաբեկչութեան մասին ու չատեր ծանրացան այն տեսակէտին վրայ, թէ ահաբեկչութեան նպատակներէն մէկն ալ Թուրքիան Արեւմուտքէն անջատել է: Բազմաթիւ դասախօսներ ըսին որ բոլոր Պետութիւնները պէտք է միանան այս հոսանքին դէմ ու միասնաբար պայքարին միջազգային ահաբեկչութեան հետ:

×

ԿՂՕՐ ՍԵՂԱՆ

Անգարայի մէջ կատարուած ու միջազգային եւ հայկական ահաբեկչութեան նուիրուած սիմփոզիումին կապակցութեամբ «Կղոր Սեղան»ի յայտագիր մըն ալ սփռուեցաւ Ապրիլ 18-ի դիշեր Թուրքիոյ հեռատեսիլէն, որուն կը մասնակցէին Թուրք Պատմութեան Կառուցին Քեմրան Կիւրիւն, ամերիկացի դասախօս մը տոքթ. Հիրթ Լաուրի, Թէքսասի համալսարանի դասախօսներէն Մէթին Թամդաչ, եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանի Խորհրդակցական ժողովի Ատենապետ Տիգրան Գէօրկեան: Կղոր Սեղանը դումարուեցաւ Անգարա համալսարանի վերատեսուչ փրոֆ. Թարրք Սօմէրի նախագահութեան տակ:

Առաջին արտայայտուողը եղաւ Մէթին Թամդոչ:

Փրոֆ. Թամդոչ բացատրեց ահաբեկիչ բառին իմաստը եւ անոր իրաւաբանական բովանդակութիւնը: Ատենախօսը այն կարծիքը յայտնեց թէ ահաբեկիչը քաղաքական յանցապարտ չի նկատուիր, անոր կատարած գործը կը մնայ հասարակ ոճիրներուն ամէնէն հասարակին սահմանին մէջ: Ահաբեկիչը անձնական նպատակի մը համար ուրիշ անձի մը չարիք կը գործէ:

Ամերիկացի դասախօսը, Հիրթ Լաուրի հարցը ձեռք առաւ տարբեր տեսակէտ մը եւ համայնապատկերը դնել այն պայմաններուն, որոնց մէջ ստեղծուած են հայկական պնդումները: Այս պնդումները Ամերիկայի մէջ տարածուած են այդ երկիրը եկող գաղթականներուն կողմէ, որոնք ընդհանրապէս Հայեր ու Յոյներ էին: Վաթսուն տարիէ ի վեր պնդեցին ու պնդեցին անոնք, բայց այսքան ատենէ ի վեր Թուրքերը չպատասխանեցին այդ պնդումներուն: Հիմա այլեւս ժամանակը հասած է իրողութիւնները մէջտեղ դնելու: Ընելիք չատ գործ կայ, թէեւ արդէն իսկ քանի մը դիրքեր հրատարակուեցան: Ուրիշ դիրքեր պիտի յայտնուին այս հրատարակութիւններուն:

Աւագ դեսպան Քեմրան Կիւրիւն, որ վերջերս հրատարակած էր հայկական հարցի կապակցութեամբ ուսումնասիրութիւն մը, պատասխանեց որ հայկական ահաբեկչութեան դէմ պայքար մղելու համար նախ պէտք է լաւ ճանչնալ նիւթն ու այն կալուածը, որուն մէջ պայքար պիտի մղուի: Հայկական ահաբեկչութիւնը արեան վրէժ մըն է: Բայց արեան վրէժը ենթականերուն կողմէ ուղղակի կը լուծուի: Ըսենք որ առաջին եւ երկրորդ սերունդները, արտասահման գաղթելով, պայքարեցան իրենք զիրենք փրկելու ու արտասահմանի պայմաններուն յարմարելու: Երրորդ սերունդն է որ հիմա եկած է ու արեան վրէժ պիտի լուծէ: Արեան վրէժը կը լուծուի նոյնինքն դէշութիւն ընողէն, ոչ թէ ուրիշ անմեղ մարդոցմէ: Այդ հինները մեռած գացած են այլեւս: Մարդու մը ուղեղը եթէ լուացուած չըլլայ, այդ մարդը կուգայ ու անմեղ մէկը կը սպաննէ: Իրողութիւնները անոնց սորվեցնել պէտք է: Իսկ եթէ սորվին, կը դադրեցնե՞ն ոճիրները:

Քեմրան Կիւրիւն ապա աւելցուց որ պէտք է տարբեր վերաբերում ցոյց տալ հարցին նկատմամբ, նայած թէ ո՞ր երկրին մէջ կը պատահի ահաբեկչական արարքը: Բայց առաջնահերթ կարեւորութիւն ունեցողը՝ իրողութիւններու ճանաչումն է: Պէտք է բանալ նաեւ Օսմանեան արխիւները: Օրինակի համար, տարիներէ ի վեր Հայոց պնդումները հիմնուեցան Թալէթ փաշայի վերագրուած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

ԱՆԳԱՐԱ ՎՃՌԱԾ Է ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ԴԻՄԵԼ

ՖՐԱՆՍԱ ՄԵՐԺԵՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՈՂՈՔԸ

—×—

Երկկ պրած էինք թէ Անգարա կ'ուզէ Ֆրանսայի դէմ փոխադարձութեան դիմել, իբրեւ հետեւանք Ալֆորվիլի խաչքար - յուշարձանին բացման եւ Ժ. Ֆըրանչեսքիի մասնակցութեան: Անգարա չէ ճշդած թէ ի՞նչ պիտի ընէ, բայց հաւանական առաջին քայլն է Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարին՝ Էճմէլ Պարլթճուի փարիզ այցելութեան ընդմիջումը: Շատ հաւանական կը նկատուի նաեւ որ Արտաքին առեւտուրի նախարար՝ Տիկին Լեթիթ Քրկսոն Անգարա չերթայ, ինչպէս նախատեսուած էր եւ նոյնիսկ փակուին Թուրքիոյ Ֆրանսական մշակութային կեդրոնները: Արտաքին նախարարութեան բանբերին՝ Պարութճուի յայտարարութենէն ետք, վարչապետ Թուրկմէն Խոզալ ալ հաստատած է թէ փոխադարձութեան պիտի դիմեն Ֆրանսայի դէմ, Թեհրանէն վերադարձին, առանց ճշդրիտ տեղեկութիւններ տալու այդ մասին: Ի պատասխանի լրագրողի մը այն հարցումին՝ թէ կրնա՞ն «սառիլ» ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւնները, Խոզալ ըսած է.- Ամիկա կառավարութեան իշխանութեան ձեռքն է: Ոչ մէկ որոշում տրուած է, ցարդ: Կըր - նանք կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւններուն: Հարցը քննական փուլի մէջ է միայն»:

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա մերժած է Անգարայի բողոքը եւ այս առընչութեամբ, Զորեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովի մէջ ալ հարցը ծեծուեցաւ: «Իւմանիթէ» բաւական լայն տեղ կուտար Հինգշաբթի առտու (Մայիս 3) խօսօքին ձագկելով Անգարայի մենատիրութիւնը: Համայնավար երեսփոխան եւ խորհրդարանական համայնավար խումբին փոխ - նախագահ՝ կի Տիւքլոնէ չէչատ է, Ազգ. Ժողովի նիստին Թուրքիոյ սպառնալիքներու ծանր հարցը, բացումէն ետք այն յուշարձանին, որ կ'ոդեկոչէր «20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը»: Կի Տիւքլոնէ աւելցուցած է, որ Թուրքիա արդեօք Ատլանտեան Կազմակերպութեան իր գործօն մանակցութենէն չի՞ քաղեր իր անպատկառութիւնը, երբ իր բողոքին մէջ կ'ըսէ.- «Նման յուշարձանի մը կառուցման կողմնակիցները պարտին ստանձնել պատասխանատուութիւնը ահաբեկչական արարքներու եւ արեան որ կրնայ թափիլ Ֆրանսայի մէջ»: Պատասխանելով, Խորհրդարանին հետ յարաբերութիւններու պատասխանատու նախարարը հաստատած է Թուրքիոյ բողոքագիրը եղած.- «Խորհրդանշական է, որ կառավարութեան նախարար մը - Ժ. Ֆրանչեսքի - բացումը կատարէ յուշարձանի մը իր քաղաքին մէջ»: Գալով խորքին, աւելցուցած է Լապատիէռ, Թրքական բողոքները բան չեն փոխեր Ֆրանսայի դիրքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Սէուլ հասաւ Հինգշաբթի առտու: Ճամբուն վրայ իր օդանաւը էջք կատարեց Ալասքա, ուր հանդիպեցաւ Ռեկընի, որ Զինաստանէն Ուաշինկթըն կը վերադառնար:

ԼԻԲԱՆԱՆի կառավարութիւնը առաջին նիստ մը գումարած էր Զորեքշաբթի օր, թէեւ երկու նախարարներ՝ Ճումպլաթ եւ Պէրրի Դամասկոս էին, համաձայն չըլլալով Քարամէի կարգադրութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանտերը կրցած են այցելել, 1980էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանականներ եւ վերադարձին, մամուլի ասուլիս մը տուած են Փարիզ: Եղած են Մամաք, Տիարպէքիր: Յայտարարած են թէ վկայութիւն մը կը բերեն բայց չեն դատեր: Միայն Տիարպէքիր է որ 2 բանտարկեալներ խոստովանած են թէ չարչարանք կը կիրարկուի:

ՄՇՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

«ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ»

Երուսաղեմէն մեկնելով հասանք Հալէպ, ուր ամիս մը հիւրընկալուեցանք մեր բարեկամ Յովսէփ Էֆէնտի Պօյաճեանի տունը: Հալէպէն ճամբայ ելանք դէպի Տիգրանակերտ, անցանք Ուրֆայէն, ուր մնացինք երկու օր: Պատմական Եդեսիայէն մաքիս մէջ մնացած է միայն Սուրբ Աբրահամու լիճը: Կամուրջի մը վրայ ծռած, հիացումով կը դիտէի վարը ջուրին մէջ լողացող անհամար ձուկերը, կ'ըսէին թէ տեղացիները արգիլած էին անոնց որսորդութիւնը, լճին սրբազան հանգամանքին պատճառաւ:

1910-ի Դեկտեմբերին հասանք Տիգրանակերտ: Անձնախընթաց յուշտերու պատճառաւ չկրցանք չարունակել մեր ճանապարհը: Հօրեղբայրս Եղիշէն ստիպուեցաւ մեզմէ բաժնուիլ եւ մեկնիլ Մուշ, իր ուսուցչական պաշտօնին բերումով: Մայրս եւ ես, ամբողջ ձմեռը մնացինք Տիգրանակերտ, քաղաքին երեւելիներէն Ալեք-սանդր Էֆէնտի Ճենազեանին տունը: Ը-սեմ նաեւ թէ Տիգրանակերտցիի անուիկ եմ. հօրս մտերիմներէն Տիգրան Էֆէնտի Էլվանեան եղած է իմ կնքահայրս: Ճենազեանները, նահապետական մեծահարուստ եւ բազմաթիւ ընտանիք մըն էին. ծնողքս պանդ հանչցած էր 1894ին. սերտ յարաբերութիւն ունէին եւ բարեկամութեամբ կապուած էին իրարու:

Այս ազնուական ընտանիքն ալ 1915-ի եղեռնին, տեղւոյն բնակչութեան հետ ենթարկուեցաւ կոտորածի եւ աքսորի: Հրաշքով ազատողները, այժմ, կը գտնուին Ամերիկա:

Տիգրանակերտէն յիշողութեանս մէջ անջնջելիօրէն մնացած են նախ՝ Աղեքսանտր Էֆէնտի Ճենազեանին բնակարանը, ուր, ես եւ մայրս հիւրասիրուեցանք հինգ-վեց ամիս: Հին ու քարաչէն, երկյարկանի այս ընդարձակ չէնքը կը բազկանար բազմաթիւ սենեակներէ եւ միջանցքներէ, որոնց մէջ յաճախ պահուռտուք կը խաղայինք ու իրարու հետէ կը վազէինք, ես եւ տանը կրտսեր մանչ զաւակը. սիրուն ու գանգրահեր Միհրանիկը: Շէնքին սալայատակուած բակին մէջ կար ջրհոր մը, ուրկէ տանը դեռատի աղջիկները կը քաշէին սառնորակ ջուրը:

Կը յիշեմ տանը Նահապետ Աղեքսանտր Էֆէնտի Ճենազեանը, պատկառելի անձնաւորութիւն մը, որուն գուրգուրանքին առարկան էի եւ իր պարապոյ ժամերուն թղթախաղի ընկերը...: Կը զուարճանար, լինձի սորվեցնելով հանելուկներ ու թղթախաղի զաղտնիքներ, որոնցմէ հատ մը միայն մնացեր է յիշողութեանս մէջ: Միքսամ, Աքլօք, Լիսէս, Փեզօփ: Ջեմ պիտեր թէ ինչ լեզուի կը պատկանէին եւ ինչ կը նշանակէին վերոյիշեալ խօսքերը:

Տասը զոյգ թղթախաղեր զատելով կը չարէինք սեղանին վրայ, խաղընկեր մը միտքը կը պահէր այդ տասը զոյգերէն մէկ կամ երկու հատ. յետոյ, թուղթերը լաւ մը իրար խառնելով, չորս կարգի վերայ, իւրաքանչիւր թուղթ կը չարէինք, ապա կը հարցնէինք մեր խաղընկերոջ թէ ո՞ր կարգի վերայ կը գտնուէին նախապէս իր միտքը պահած թուղթերը. ան՝ ցոյց կուտար մեզի միայն կարգը, ուր գետեղուած էին անոնք եւ մենք չատ դիւրութեամբ կը գտնէինք զոյգ թղթերը, զարմացնելով այս խաղին անծանօթ մեր շրջապատը: Ահա գաղտնիքը, այս խաղին որ չատ պարզ է:

Վերոյիշեալ՝ Միքսամ, աթլօթ, լիսէս, փեզօփ-ի խօսքերուն մէջ, ուշադիր ընթերցողը պիտի տեսնէ որ, չորս խօսքերն ալ կազմուած են զոյգ զիրերէ եւ մեր չարած իւրաքանչիւր կարգին մէջ կը գտնուէին անպայման այդ զոյգ զիրերը. այդ հիման վերայ, քիչ մը ճարտարութիւն բանեցնելով, չատ դիւրութեամբ պիտի գտնէ խաղընկերոջ մտքը պահած թուղթերը եւ լուծէ խնդիրը:

Այդ օրերուն, ճենազեան գերդաստանի այրերէն ոմանք գաղթած էին Ամերիկա, տունին մէջ մնացած էին, բացի էֆէնտիէն եւ Տիկին ճենազեանէն զատ - տիկնոջ եւ Տիկին ճենազեանէն հինգ - վեց հատ սիրուն ու վառվռուն գեռատի աղջիկները, կարծեմ, չափահասները, Մաքրուհին ու Մառին, աւարտած էին գըլխոցը. իսկ Զարուհին ու Ռոզան գեռ կը յաճախէին տեղւոյն հայկական վարժարանները: Կար սակայն, տանը երկրորդ յարկին վրայ խորհրդաւոր ու տխուր սենեակ մը, ուր կը գտնուէր հիւանդ եւ անխօս աղջիկ մը, որ չատ տպաւորած էր զիս: Ան գրեթէ դուրս չէր ելլեր սենեակէն ու անեցիներուն խնամքին ենթակայ էր միշտ: Երբեմն ես ու Միհրանիկը, առաւաւոտ անցնելով անոր դրան առջեւէն, մանկական անհոգ քրքիջներով հետաքրքիր նայուածք մը կը նետէինք սենեակին խորը: Կարծեմ, Աղեքսանտր էֆէնտի ճենազեանին եղբօր աղջիկն էր հիւանդը, որուն հայրը չեմ գիտեր մահացա՞ծ էր, թէ կը գտնուէր Ամերիկա:

Ճենազեաններու չէն եւ հիւրընկալ տունը մէջ յաճախ կը ճաշակէինք Տիգրանակերտի նշանաւոր ղէմսը, խաղողէ չիրայէ պատրաստուած այս քաղցրեղէնը, Տիգրանակերտի ձմեռուան տոհմիկ պաշարնեըէն մէկն էր, զայն երբեմն կ'ուտէինք սարէն բերուած մաքուր ու անարատ ձիւնով խառնուած:

Ճենազեաններու, ինչպէս նաեւ Տիգրանակերտի բոլոր չէն յարկերուն ներքեւ, այցելուները կը հիւրասիրուէին զանազան պտուղներէ պատրաստուած զոյնզոյն օշարակներով, խմորեղէններով եւ մանաւանդ ձմերուկի, սեխի եւ դդումի խարկըւած համեղ կուտերով: Համբաւաւոր էին Տիգրանակերտի խոշոր եւ մեղրածոր ձմերուկներն ու սեխերը: Ըսի թէ Տիգրանակերտի տունները քարաշէն էին: Մայրս կը պատմէր թէ 1895-ի կոտորածներուն, երբ հօրս առաջնորդարանի քարտուղարութեան պաշտօնին բերմամբ կը գտնուէին Տիգրանակերտ, քաղաքին ժողովուրդը, ինքնապաշտպանութեան համար, իրարու կից տուներուն պատերը ծակելով, իրարու մօտ հաւաքուած, մէկ ճակատ կազմած ու դիմադրած էին դուրսէն խուժող թուրք ջարդարարներուն: Այդ սարսափի օրերուն է որ մայրս վազամ կը ծնի մանչ զաւակ մը, Լեւոն անունով, որ ինը օր միայն կ'ապրի եւ կը մեռնի իր կանխահաս ծննդեան պատճառով:

1911-ի ձմրան աննախընթաց յուշտերուն պատճառով ամբողջովին սառած էր Տիգրանակերտի մերձակայ Տիգրիս գետը հետեւաբար գաղրած՝ հաղորդակցութիւնները: Կ'ըսէին նաեւ, թէ չէին համարձակեր նորածին երեխաները դուրս հանել եւ եկեղեցի տանիլ կնքելու, որովհետեւ, մատղաշ երեխաներ սառած են կնունքի արարողութեան, կամ՝ փողոցներուն մէջ:

Տիգրանակերտէն կը յիշեմ նոյնպէս զպրոցական խանդավառ հանդէսները եւ թատերական հայրենասիրական ներկայացումները: Տեսարան մը զիս խորապէս տպաւորած է մանաւանդ, ուր կիսախաւար բեմին վրայ հրացանը կողքին, հերոսական մահով հայդուկ մը կ'իյնայ. մինչ վարագոյրին եռանդն կը լսուի մելամաղձոտ ու տխուր ռազմիկին երգը. -

- «Գարահիսա՛ր լերան կրծքին, նա էլ լինկած է վիրաւոր, կուրծքը պատռած, սիրտը խոցուա՛ծ չար թշնամու զնդա - կից...»:

Կը յիշեմ նաեւ հայկական հարսանիք մը քաղաքին մեծահարուստներէն Թըր - փանճեաններու տանը մէջ, ուր հրաւիր - ուած էինք իրենց բարեկամ ճենազեաններուն հետ: Երեք օր երեք գիշեր, կերան - խմեցին, երգեցին ու պարեցին: Ժամե - րով զովքը հիւսեցին ոսկիներով ու մարգրտի չարքերով զեղեցիկօրէն զարդար - ուած գեռատի հարսին ու օժիտի անուն - կին. տպաւորիչ էին մանաւանդ տեգպցի կիներու գիլ ու երկարաշունչ լի՛, լի՛, լի՛, լի՛, լի՛, ուրախութեան կանչերը, որոնք խմոզ հարեւանուհիներուն ոգեւորութիւնը կը հասցնէին իրենց գագաթնակէտին: Ուշադրաւ է որ, Տիգրանակերտի մէջ, պսակի արարողութիւններն ու հարսանիքները տեղի կ'ունենային օր ցերեկով, հարեւանուհիները չքեղօրէն պարուրուած տեղական ընտիր մետաքսէ չրջազգեստներով եւ պճնուած տեղւոյն համբաւաւոր մարգարիտէ զարդեղէններով, կառքերով կ'երթային եկեղեցի: Մինչ ներքին գաւառներու, վասպուրականի և Տարօնի մէջ, հարսանիքները կը կատարուէին գիշեր ատեն, ներկաները ձիով կամ յետիոտն, մոմերու պլպլացող լոյսին տակ կ'ուղղուէին դէպի ժամ, ինչ որ խորհրդաւոր էր եւ տարբեր համայք ունէր:

Կը յիշեմ նաեւ Տիգրանակերտի հին պարիսպները եւ ուղտերու կարաւանները, որոնք լինձի յիշեցուցին թէ քոյրս Հայկանոյշ, մանկութեան օրերուն, կորսուած է քաղաքին մէջ ու երեկոյեան միայն զայն գտած են ողջ - առողջ նստած ուղտերու ոտքերուն միջեւ: Ամէն կիրակի մայրս ձեռքէս բռնած զիս կը տանէր Ս. Նշան եկեղեցին, պատարագ ունկնդրելու ու լալով կը պատմէր թէ այս եկեղեցւոյ տանիքէն է որ վաղամեռիկ Հայկանոյշ չորս տարեկանին լինկած եւ ողջ մը-նացած է...:

Յետագային 1915-ի եղեռնէն վերջ Տիգրանակերտ ապաստանեցան կոտորածէն փրկուած խլեակները, որոնց մէկ մասը սոխպուեցաւ կրօնափոխ ըլլալ: Սակայն տարիներ վերջ չնորհիւ Պոլսոյ Արժա - ջաման կը ծնի մանչ զաւակ մը, Լեւոն անունով, որ ինը օր միայն կ'ապրի եւ կը մեռնի իր կանխահաս ծննդեան պատճառով:

1911-ի ձմրան աննախընթաց յուշտերուն պատճառով ամբողջովին սառած էր Տիգրանակերտի մերձակայ Տիգրիս գետը հետեւաբար գաղրած՝ հաղորդակցութիւնները: Կ'ըսէին նաեւ, թէ չէին համարձակեր նորածին երեխաները դուրս հանել եւ եկեղեցի տանիլ կնքելու, որովհետեւ, մատղաշ երեխաներ սառած են կնունքի արարողութեան, կամ՝ փողոցներուն մէջ:

Տիգրանակերտէն կը յիշեմ նոյնպէս զպրոցական խանդավառ հանդէսները եւ թատերական հայրենասիրական ներկայացումները: Տեսարան մը զիս խորապէս տպաւորած է մանաւանդ, ուր կիսախաւար բեմին վրայ հրացանը կողքին, հերոսական մահով հայդուկ մը կ'իյնայ. մինչ վարագոյրին եռանդն կը լսուի մելամաղձոտ ու տխուր ռազմիկին երգը. -

- «Գարահիսա՛ր լերան կրծքին, նա էլ լինկած է վիրաւոր, կուրծքը պատռած, սիրտը խոցուա՛ծ չար թշնամու զնդա - կից...»:

Կը յիշեմ նաեւ հայկական հարսանիք մը քաղաքին մեծահարուստներէն Թըր - փանճեաններու տանը մէջ, ուր հրաւիր - ուած էինք իրենց բարեկամ ճենազեաններուն հետ: Երեք օր երեք գիշեր, կերան - խմեցին, երգեցին ու պարեցին: Ժամե - րով զովքը հիւսեցին ոսկիներով ու մարգրտի չարքերով զեղեցիկօրէն զարդար - ուած գեռատի հարսին ու օժիտի անուն - կին. տպաւորիչ էին մանաւանդ տեգպցի կիներու գիլ ու երկարաշունչ լի՛, լի՛, լի՛, լի՛, լի՛, ուրախութեան կանչերը, որոնք խմոզ հարեւանուհիներուն ոգեւորութիւնը կը հասցնէին իրենց գագաթնակէտին: Ուշադրաւ է որ, Տիգրանակերտի մէջ, պսակի արարողութիւններն ու հարսանիքները տեղի կ'ունենային օր ցերեկով, հարեւանուհիները չքեղօրէն պարուրուած տեղական ընտիր մետաքսէ չրջազգեստներով եւ պճնուած տեղւոյն համբաւաւոր մարգարիտէ զարդեղէններով, կառքերով կ'երթային եկեղեցի: Մինչ ներքին գաւառներու, վասպուրականի և Տարօնի մէջ, հարսանիքները կը կատարուէին գիշեր ատեն, ներկաները ձիով կամ յետիոտն, մոմերու պլպլացող լոյսին տակ կ'ուղղուէին դէպի ժամ, ինչ որ խորհրդաւոր էր եւ տարբեր համայք ունէր:

Կը յիշեմ նաեւ Տիգրանակերտի հին պարիսպները եւ ուղտերու կարաւանները, որոնք լինձի յիշեցուցին թէ քոյրս Հայկանոյշ, մանկութեան օրերուն, կորսուած է քաղաքին մէջ ու երեկոյեան միայն զայն գտած են ողջ - առողջ նստած ուղտերու ոտքերուն միջեւ: Ամէն կիրակի մայրս ձեռքէս բռնած զիս կը տանէր Ս. Նշան եկեղեցին, պատարագ ունկնդրելու ու լալով կը պատմէր թէ այս եկեղեցւոյ տանիքէն է որ վաղամեռիկ Հայկանոյշ չորս տարեկանին լինկած եւ ողջ մը-նացած է...:

Յետագային 1915-ի եղեռնէն վերջ Տիգրանակերտ ապաստանեցան կոտորածէն փրկուած խլեակները, որոնց մէկ մասը սոխպուեցաւ կրօնափոխ ըլլալ: Սակայն տարիներ վերջ չնորհիւ Պոլսոյ Արժա -

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«Հայկական տարազ»

Անցեալ դարու 60-ական թուականներէն հայ բանասէրները զբաղած են ազգագրական ուսումնասիրութեամբ: Անոնց աշխատութիւնները թանկագին տեղեկութիւններ կը պարունակեն Հայաստանի առանձին շրջաններու կլիմայի, բնակչութեան զբաղումի, ընկերային - տնտեսական վիճակի, տարազի մասին: Հայկական տարազի վերաբերեալ հետաքրքրական հետազօտութիւնները կատարած են Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Հ. Ղուկաս Ինճիճեան, Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեան, Երուանդ Լալայեան եւայլն:

Հայկական տարազի գիտական առկիզ ուսումնասիրութիւններու հեղինակներէն մէկն է Հ. Վարդան Հատունի: Իր «Պատմութիւն հայ հին տարազին» (1923) մենագրութեամբ ազգագրագէտ - պատմաբանը հատաքած է հայ եւ օտար գրաւոր յիշատակութիւնները, մանրանկարները, արձանագրութիւնները, գրամները: Ան նկարած է տարազի ձեւերը եւ նկարագրած տարազի անբաժան բաղադրիչը հանդիսացող զարդերն ու զարդարանքը: Մանկան «Պատմութիւն»ը կը բովանդակի մինչեւ ԺԶ. դարու ժամանակաշրջանի փաստերն ու տուեալները:

1967-ին Հայաստանի ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկը լոյս ընծայեց նկարիչ եւ գրող Ռաֆայել Պատրիկի «Հայկական տարազ» հատորաշարքի - albom-ը: 16 տարի եռանդագործութիւն - ալպոմը: 16 տարի եռանդագործութիւն - ալպոմը: 16 տարի եռանդագործութիւն - ալպոմ

ՊՇՏԱԿԱՆ ԴՈՂԿՎԱԾՔՈՎ ՀԱՆՈՒԱԾ ԽՈՆՀԱԾ

Հայոց պատմության դասագրքերում հաճախ հանդիպում ենք Ղազարոս Աղանեան անունին։ Նա ծնուել է 1868 թ. Ալաշկերտում, ուսանել է Գէորգեան ճեմարանում, ապա Ժընեւի համալսարանում։ Վերադառնալով հայրենիք՝ նա ստանձնել է Գէորգեան ճեմարանի ֆիզիկայի եւ մաթեմատիկայի ուսուցչի պաշտօնը։ Ղազարոս Աղանեանը հեղինակ է մի շարք գրքերի, որոնցից մի քանիսը հրատարակուել են նաեւ Պոլսում։ Նրա գրչին են պատկանում «Ֆիզիկա», «Աստղագիտութիւն», «Երկրաչափութիւն» եւ այլ դասագրքեր։ Ղազարոս Աղանեանը մահացել է 1915 թ. Պոլսում։

Ղազարոս Աղանեանի ամենանշանաւոր գործերից մէկը «Ֆիզիկա»-ն է։ Այդ գիրքը հրատարակուել է 1913 թ. Պոլսում։ Գրքի առաջին մասում հեղինակը խօսում է ֆիզիկական մարմինների մասին, նկարագրում է նրանց յատկութիւնները, ապա անցնում է հեղուկների, գազերի, ձգողութեան, ձայնի, լոյսի, ջերմութեան, էլեկտրականութեան եւ մագնիսականութեան մասին։ Գրքի վերջին մասում հեղինակը խօսում է ռադիոյի, ռենտգէնեան ճառագայթների, ռադիումի եւ այլ նորագիւտ նիւթերի մասին։

Ղազարոս Աղանեանի «Ֆիզիկա»-ն ունի 1590-ից աւելի հարցեր եւ խնդիրներ։ Գիրքը մեծ ծառայութիւն է մատուցել հայ աշակերտութեան։ Այն ժամանակ հայերէն դասագրքեր գրեթէ չկային, եւ «Ֆիզիկա»-ն մեծ դեր է խաղացել հայ աշակերտների գիտական զարգացման գործում։

Ղազարոս Աղանեանի «Ֆիզիկա»-ն ունի նաեւ մեծ գրական արժէք։ Հեղինակը գրել է պարզ, գրաւիչ լեզուով, որ հասկանալի է ամենքին։ Գրքի մէջ հեղինակը հաճախ է օգտագործում ժողովրդական առածներ եւ ասացուածքներ։ Ահա մի քանի օրինակ։ Խօսելով ձայնի մասին՝ հեղինակը գրում է. «Ականջ ունեցողը լսում է, ականջ չունեցողը՝ ոչ»։ Խօսելով ձգողութեան մասին՝ հեղինակը գրում է. «Ինչ որ վեր է նետուում, պիտի վար գայ»։ Խօսելով ձայնի արագութեան մասին՝ հեղինակը գրում է. «Ձայնը մէկ վայրկեանում 340 մ է անցնում, իսկ լոյսը՝ 300 հազար կիլոմետր»

ԼԻՈՆ - Քոյր Ափոլին Թովմասեան, Տիկին Քլէո Շէնոլէը (Փարիզ) խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԹԵՖԱՐԻԿ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, (ռիւ Մասեննա) Մայիս 1-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 5-ին, ժամը 8-ին Սէն - Սաքըրման եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լիոնի կիւօթէէի նոր գերեզմանատունը:

Ողբացեալին յիշատակին պատարագ կը մատուցուի Կիրակի, Մայիս 6- ժամը 10-ին Ֆրանչիսքեան մայրապետներու մատրան մէջ, 87 ռիւ Թրոնշէ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շէնոլէրի եւ Քոյր Ափոլինի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ռոպէր Գասպարեանց եւ զաւակները, Պ. Մարիւոս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 6, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ

(ծնեալ՝ Աւետիսեան)

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց զոքանչին, մեծ - մօր, կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

Ազգային Պատուիրակութիւնը

(1914 - 1923)

կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

կը դասախօսէ՝

պատմական գիտութիւններու տոքթ.՝

ԱՐԹԻՒՐ ՊԼԷՋԼԻԵԱՆ

Մուտքը ազատ է:

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Աբգար Սիմոնեանի մահուան առթիւ Պաղտասար Տիրատուրեան կը նուիրէ 50 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէրթէքեան, ի յիշատակ Սահակ Գաբրիէլեանի կը նուիրեն 100-ական Ֆ. Սէն - Լուի եկեղեցւոյ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ Առաջնորդարանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յակոբ Լեւոն Ադամեանի թաղման առթիւ - Այրի Տիկին Ադամեան եւ զաւակները 1000 Ե. Պ., 400 Դպրոցին, 400 Թիվոլի դպրոցին, 500 Սէն - Ռաֆայէլի Հայկական Ծերանոցին, 300 Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան, Օր. Անահիտ Հացագործեան 400 Հայկական Դատի Ճանաչման կազմակերպութեան, 400 Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Ֆոնտին, 100 Հայ Պայքարին, 100 Համազգայինի դպրոցին, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը 200 Ե. Պ., Վեհիքեան 100, Պ. Օհան Կուսուզեան 100, Աւետիս Կուսուզեան 100, Պ. Գէորգ Պօյաճեան 100, Տիկին Զապէլ Գուլումճեան եւ զաւակները 100 Ե. Պ., 100 Հայ Մշակոյթի Տան, 100 «Յառաջ» Թերթին, Պ. Ալիքսան Պապայեան 100 Ե. Պ., 100 Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան, Պ. Միհրան Նահապետեան 100 Ե. Պ., 100 Հայ Մշակոյթի Տան, Արթիւր Աչճըպաշեան 100 Կապոյտ Ծաչին, Տէր եւ Տիկին Ամէմեան 200 Համազգայինի դպրոցին, Վահան Քիւրքչեան 200 Համազգայինի դպրոցին, Պ. Թադոյեան 300 Ֆ. Հայ Մշակոյթի Տան, Սիլվի Զաուիկեան 400 Ե. Պ.:

Կիւլպէնկ Դանիէլեանի թաղման առթիւ.- Գրիգոր Դանիէլեան ընտ. 1500 Ֆ. Ե. Պ., Օհաննէս Դանիէլեան ընտ. 500, Թորոս Դանիէլեան 200, Արթիւր Դանիէլեան ընտանիք 300, Թորնիքեան ընտանիք 200 Ֆ., Պապայիղիթեան 100 Ֆ., Զապէլ Գուլումճեան 50 Ֆ., Խորէն Կարիպեան 100 Ֆ., Սվասլեան 100, Սաեիան Կիւպէճեան 100, Արթիւր Աֆարեան 100, Գալուստ Ահարոնեան 100, մի Ոմն՝ 500 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Միհնասեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Մինասեան 100 Ֆ. Ե. Պ., Մինասեան ընտանիք 500 Ֆ. Ե. Պ.:

Կարապետ Սէմիզեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Այրի Տիկին Սէմիզեան 1000 Ֆ. Ե. Պ., Ժաք Սէմիզեան 1500 Ֆ. Շէմէլեան 150, Օհանեան ընտանիք 500, Փիէր Զէքչէքեան 200 Ֆ., Թաշճիօ ընտանիք 200 Ֆ.:

Մարտիկ Փիրլեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Շաքէ Թոնկուրեան 200 Ե. Պ., Սարգիսեան - Տիրատուրեան 300, Կարապիս Տէլիպօյաճեան 100, Գրիգոր եւ Պեարոս Փիրլեան 100, Այրի Տիկին Փիրլեան 100 Ֆ.:

Հ. Բ. Ը. Մ. Ը
ԵՒ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-Ի

(1884 - 1915)

Ծննդեան Հարիւրամեակին առթիւ կը կազմակերպեն

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՑՑ ՄԸ
ԴԷՊԻ ԿԱՆՑ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Դ. Վ.ի դիմանկար յուշատախտակին Ծաղկի զետեղում եւ հանդիսութիւններ, Մայիս 26, Շաբաթ ժամը՝ 15-ին:

Մեկնումը՝ Մայիս 26, Շաբաթ, ժամը՝ 10·23-ին կառ տիւ Նորէն:

Վերադարձ՝ Պրիւաէլէն, Կիրակի, ժամը՝ 18·48-ին:

Ծանօթ. - Երթուդարձ չոգեկառքով, Գիշեր մը պանդոկ եւ նախաճաշ՝ 400 Ֆ.:

Արձանագրութեան վերջին պայմաններժամ՝ Մայիս 10, Հինգշաբթի:

Հեռաձայնել. - Հ. Բ. Ը. Մ.ին
520 - 03 - 18
եւ կամ՝ Ս. Ֆ. ԶԱՆԳՈՒԻՆ՝
663 - 74 - 91

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Մայիս 7-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 5, ժամը 15-ին Հայ Մշակոյթի Տունը (17 ռիւ - Պլէօ):

bonne fête maman

DITES-LE EN ARMENIEN

CADEAUX PERSONNALISES ET DIVERS
chez

HAY DISC

Մ ԱՅՐԵՐՈՒ Օ ՐԸ
- ՄԱՅԻՍ 27 -

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑԵՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԻԷՐՆԵՐՈՎ

Adresse : 31, rue Lamartine 75009 Paris
Mo Cadet ou N.D. de Lorette
Tél. : 878. 22. 79
Du Lundi au Samedi 14h - 18h 30
NOCTURNE JEUDI JUSQU'A 20H

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն - Ռաֆայէլի Հանդստեան Տան դաստահանդէսը՝ Զորեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին:

GALERIE PRESIDENCE
20, rue du Parlement St. Pierre
Bordeaux
EXPOSITION
Richard JERANIAN
sous le haut-patronage de
M. Le Président CHABAN-DELMAS
Député-Maire de Bordeaux
du 27 avril au 15 juillet

ARMENIE
1984

DÉPARTS — RETOURS

31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ
ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱԶԵԱՆ-Ի

նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սաւուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սաւուց Միութեան

×

LA CHORALE
SAHAK - MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30

Points de vente

Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

A L'OCCASION DU CINQUIEME ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION
L'ASSOCIATION SPORTIVE HOMENETMEN-FRANCE
organise un

DINER DANSANT

Samedi, 26 Mai, dans les salons de l'Hôtel Méridien, à partir de 20h 30
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris 17e
Sous la Présidence de
Monsieur LUTFIK SARKISSIAN
Animé par YORGANTZ et VICKEN
avec l'orchestre OUAZANA
Réservation : 261. 51. 13

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
5
SAMEDI
5 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.694 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.694

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ

ԵՐԵՔ ՈՃՐԱՓՈՐՁ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՌՈՒՄԲԵՐԷՆ ՄԷԿՈՒՆ ԹԻՐԱԽԸ՝ 1915-Ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ-ԽԱՉՔԱՐԸ ՈՐ ՎՆԱՍՈՒԱԾ Է

ՍՐՃԱՐԱՆ ՄԸ ՔԱՐՈՒԽԱՆԴ ԵՒ 13 ՎԻՐԱՒՈՐ

Կիրակի օր էր, որ Ալֆորվիլլի ծանօթ հրապարակին վրայ՝ Քառնօ, տեզւոյն քաղաքապետը, ենթանախարար՝ Ժոզէֆ Ֆըրանչեսքի եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պաշտօնական բացումը կը կատարէին յուշարձան - խաչքարին՝ նուիրուած 1915-ի ցեղասպանութեան հայ նահատակներուն յիշատակին (տե՛ս «Յառաջ» Մայիս 2 եւ այսօր՝ ներսի էջերը): Հազիւ չորս օր առաջ, երեք ոճրափորձեր մեծ յուզում կը առեղծէին Ալֆորվիլլի հայ գաղութին, բայց նաեւ տեզացիներուն մօտ: Հինգշաբթի, Մայիս 3, ժամը 17·15-ին է որ կը պայթէր առաջին ռումբը, հրապարակին Թումբիի սրճարանը, որ, ի դէպ, կը պատկանի Ֆըրանսցի մը: Նոյն հրապարակին վրայ գտնուող, Հայկ· Յանօթ սրճարանը (ֆափէ Ֆիլիփ) փակ է Հինգշաբթի օրերը: Անձնական խուճապ մը կը ծագի· վիրաւորներ կան, բայց անդրադառնալու ժամանակ իսկ չկայ, քանի հազիւ երկու վայրկեան յետոյ, երկրորդ ռումբ մը կը պայթի, այս անգամ հրապարակին վերջ գտնուող յուշարձան - խաչքարին կից: կը վնասուի պատուանդանին աջ կողմը եւ կը քանդուի յիշատակութեան դրութիւնը· խաչքարը չէ վնասուած: Իրարանցումը մեծ է, անչուշտ· հիւանդարար կառքեր, ՍԱՄԻՒ, նոյնիսկ թռան՝ փոխադրելու համար վիրաւորները, որոնցմէ բարեբախտաբար մէկն երկուքը նոյն վիճակի մէջ են, իրենց դէմքերը այլած ըլլալով: Թռանով է, որ տեզւոյն վրայ կը հասնին Ներքին նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռ եւ քաղաքապետ - ենթանախարար՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի: Հանրային ապահովութեան ենթանախարը վրդոված է եւ ցնցուած՝ «իբրեւ Ալֆորվիլլի քաղաքապետ եւ կառավարութեան անդամ՝ այս քամնելի արարքներէն»: Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի կ'աւելցնէր·· «Ամէնէն մեծ վճռականութեամբ կը դատապարտեմ այս կոյր ոճրափորձերը: Նման զզուելի արարքներով չէ որ կարելի է ընթացք տալ զաղափարներու: Անհրաժեշտ է, որ անգամ մը եւս բիրտ ուժը գործածուի, երբ ան ոչինչ կը լուծէ եւ կուրօրէն կը հարուածէ: Բարեբախտաբար, հրաշքով, այն պահուն երբ ձեղի կը խօսիմ, չի թուիր որ վիրաւորներու վիճակը մեծ մտահոգութիւններ պատճառէ»:

Երկու նախարարները հազիւ կը մեկնէին, ժամը 18·35-ին, երբ կը պայթէր երրորդ ռումբը, այս անգամ Լէօ - Լակրանժ մարզարանը, ուր միայն երկու վիրաւորներ կային: Այս չէնքն ալ մօտ է յուշարձանին եւ հոն բաւական ե-րախաներ կային դեռ այդ ժամուն· բարեբախտաբար այդ պայթումը ծանր հետեւանքներ չէ ունեցած:

Յուշարձանին ռումբը կը բաւէր սա - կայն, որպէսզի թէ տեզւոյն հայ գաղութը եւ թէ Մեհեանները՝ բերանացի թէ գրաւոր, ՀԱԿԱՀԱՅ ոճրափորձեր որակեն ահաբեկչական այս երեք արարքները: Ոչ ոք ստանձնած էր պատասխանատուութիւնը եղեռնափորձերուն մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ, բայց Հայերուն համար Թուրքերուն գործն է: Պէտք է ըսել որ, ինչպէս դիտել կուտայ «Լիպերասիոն» (Մայիս 4), զարմանալի կերպով, փարիզի թուրք դեսպանատան մէկ դիւանապետն ալ այդ վարկածը ունեցողներուն դրեթէ հացին իւղ կը քսէ, յայտարարելով·· «Պէտք է անտեսել հայկ· գաղութիւն մը: Կա՛ն անպայման ահաբեկչական խմբակները, թուրք, մոլեռանդ եւ հակահայ դուրս»: «Լիպերասիոն» կ'աւելցնէ որ հազուադէպօրէն, պաշտօնական անձնաւորութիւն մը այսքան յստակ եզած է, անդրադառնալով նաեւ վերջին օրերու թուրք թերթերուն, որոնք կատղած են այս յուշարձանին բացման առթիւ, մանաւանդ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի մասնակցութեան եւ ելոյթին պատճառով եւ թոյն կը թափեն Ֆրանսայի վրայ:

Ուրբաթ առաւօտ, փարիզեան մամուլը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր: Ամէնէն զգայացունց հակայ խորագիրը կը դնէր Ֆրանս - Սուար (ի դէպ, զարմանալի ալ չէ···) ամբողջ էջին երկայնքին՝ «Հակահայ եռեֆ ոճրափորձ», երկու ամբողջ նկարազարդ էջեր ալ նուիրելով, երկար նկարագրութիւններով, անցորդներու տպաւորութեանց արձագանգներով, Ֆրանսայի մէջ կատարուած ոճրափորձերու ցանկով եւայլն, եւայլն:

«Ֆոթիտիէն տը Փարի», փոքր մանշէրով մը կ'անդրադառնայ Ա· էջ եւ աւելի երկար 25-րդ էջը, նոյն նկարագրական տողերով:

«Ֆիկարօ»· - Ինչպէս յաճախ կ'ընէ, դրգռիչ դրութիւններ ալ կը կցէ զուտ լրատուութեան բաժնին: Առանցքէ մէկը տատրպրած է Ժ· Շառլ Ռեքս եւ կը վերաբերի Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած ահաբեկչական զանազան արարքներու, իսկ միւսը նուիրուած է «պարոն Ժոզֆի» քաղաքին, աւելի ճիշդ նոյնինքն՝ Ֆրանչեսքիի, տալով նաեւ անոր կենսագրականը:

«Լը Մաթէն» ալ մէկ տող խորագրի մը եզք, Ա· էջ, աւելի մանրամասնութիւններ կուտայ՝ էջ 14: Լրատուութենէն զատ, իր կողմէ խորհրդածութիւն չընէր:

«Լիպերասիոն»· - Վերը անդրադարձանք արդէն, իր զարմանքը կը յայտնէ թուրք դիւանագէտին յայտարարութեան առթիւ, ծանրանալով թրքական վերջին ջազդզուռութեանց վրայ, Ֆրանսա տեղի ունեցած հակաթուրք ելոյթներու առթիւ, սկսելով Միթերանի յայտարարութենէն մինչեւ Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանին վճիռը, հուսկ՝ Ալֆորվիլի յուշարձանը:

«Իւմանիթէ»· - Միակն է, որ իր խորագրով յստակ է, այսինքն կը ճշդէ որ ոճրափորձերը՝ հեռուէն ղեկավարուած են (թելեկիւէ), մինչ իր բոլոր պաշտօնակիցները աւելի «չէզոք» խորագիրներ ունին եւ կը գոհանան «հակահայ ոճրափորձեր» ըսելով, առանց «ձէր մը» ճըշդելու: Կ'արձագանգէ Ժորժ Մառչէի ալ յայտարարութեան Եւրոպա Մէկ կայանէն եւ որու ընթացքին համաձայնաւար քարտուղարը կը վստահեցնէ հայ գաղութը, թէ ամբողջապէս համակամ է իրեն:

«Ինթերնէշընըլ Հերըլտ» իսկ, իր Բ· էջին վրայ բաւական տեղ կուտար այս արարքներուն, ոգեկոչելով նաեւ Ֆրանքեւերքական վատթարացած յարաբերութիւնները:

Աւելցնենք թէ Ուրբաթ առաւօտ մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, սրճարանը վիրաւորուած 12 անձերուն մէջ ոչ մէկ Հայ կայ, բայց 3-րդ ռումբին (Լէօ Լակրանժ մարզարանը) վիրաւորուածը՝ հայ երիտասարդ կին մըն է, ըստ տեղացիներուն:

× Հ·Ա·Շ·ը հայ գաղութը ցոյցի մը կը հրաւիրէր Ուրբաթ օր, ժամը 19-ին, Քառնօ հրապարակը: Արարքներէն անմիջապէս եռք արդէն, Հ·Ա·Շ·ի պարագլուխին՝ Արա Թորանեանի յայտարարութեան կ'արձագանգէին ձայնասփիւռը, քիչ եռք՝ հեռատեսիլը եւ յաջորդ օրը՝ դրաւոր մամուլը: Ան Ֆաշիստ Թուրքիան կը տեսնէ այս արարքներուն եռին, աւելցնելով թէ հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնեն Ֆրանսահայերուն ինքնապաշտպանութեան համար:

× Ուրբաթ առաւօտ, մեզի կը հաղորդուէր թէ ցոյցը կազմակերպուած է բոլոր միութիւններու համագործակցութեամբ եւ թէ համախմբումը կը կատարուի ժամը 18·30-ին Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ առջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՒ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը կառավարական ներկայացուցիչ մը նշանակեց Լոռէնի շրջանի ճարտարարուեստական վերասարքաւորման համար, յանձին ժաք Շէռէքի, որ Սէ - էֆ - Տէ - Թէ-ի ընդհ· քարտուղարին կոչումն էր: Կառավարութիւնը, այս նշանակումով, կ'ուզէ նեղը դնել Լամոն Մէռի սենատքան եւ այդ իսկ պատճառաւ ոչ միայն Սէ - էֆ - Տէ - Թէ-ի պարագլուխը, այլեւ բոլոր սենտիքանները դժգոհ են այս կարգադրութենէն:

ՊԱՍՔ գաւառին մէջ, սպանութի ապասանեալ մը եւս սպանուեցաւ, առջի օր: Արարքին տէր եղաւ ԿԱՀ-ը, այսինքն՝ «Ազատագրութեան հակահաբեկչական խումբը», որու առաջին գործողութիւնը չէ:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ ·ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Թեհրանի մէջ կը շարունակուի հայ տեսուչներու պաշտօնազրկումը՝ պարսիկ պատկան մարմիններու կողմէ: Այսպէս, «Նայիրի» վարժարանի նախակրթարանի եւ միջնակարգ բաժիններու հայ տեսուչներու պաշտօնէ հեռացումէն եռք (տե՛ս «Յառաջ» Ապրիլ 28 / 29-ի թիւ), պաշտօնազրկուած է նաեւ «Զէյթուն» թաղամասի «Շանթ» վարժարանի նախակրթարանի բաժնի տեսչուհին՝ Տիկին Անոյշ Շահրազեան: Միւս կողմէ, նոր դժուարութիւններ յառաջացած են կրօնքի եւ հայերէնի դասաւանդութեանց շուրջ՝ «Մարիամ» Կոյսերու վարժարանին մէջ:

Այդ առընչութեամբ թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք· Մանուկեան, բողոքի հեռագիրներ ղրկած է կրօնական եւ պետական բարձրաստիճան դէմքերու՝ Հանրապետութեան նախագահին, վերագոյն ատեանի եւ Խորհրդարանի նախագահներուն, վարչապետին եւ Կրթական նախարարին: Հեռագրին մէջ ըսուած է· «Թէպէտ շատ կարճ ժամանակ կը մնայ ուսումնական տարեշրջանի աւարտին, դժբախտաբար պատկան մարմինները կամայական կերպով ձեռնարկած են թեհրանի հայկական վարժարաններու կարգ մը տեսուչներու փոփոխութեան, ինչպէս նաեւ կրճատած են հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը դասագուցակէն եւ հետացնելով կրօնքի ու հայերէն լեզուի ուսուցիչները՝ պատճառ դարձած են շեշտելու գոյութիւն ունեցող մտահոգութիւնները հայ համայնքին մէջ, հայկական դպրոցներու առթիւ»:

×

ՆԱՀԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՓՈՂՈՑ ՄԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

«Ալիֆ»ի Ապրիլ 30-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Թեհրանի քաղաքապետարանի 11-րդ շրջանի որոշումով, Նոթլ լը Շաթօ պողոտային վրայ գտնուող Նեզամի փողոցը մկրտուած է նահատակ Վարդան Առաքելեանի անունով: Յիշենք որ հայ երիտասարդը 1979 Փետրուար 17-ին, ընդառաջելով Իրանի հեռատեսիլի օգնութեան կոչին, երբ կը փութար պաշտպանելու համար զայն, կոյր զնդակի զոհ գացած էր: Վարդան Առաքելեան Նեզամի փողոցը կը բնակէր:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԸՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ» Միտք եւ Արուեստ»ի Մայիսի թիւը (83) հետեւեալ բովանդակութեամբ· -

Սփիւռքահայու քրոնիկ՝
Խաչիկ Թէօլէօլեան

Գոյաստեղծ բանաստեղծ մը՝
Մարկ· Նշանեան

Իտալական անցքը Գր· Պլտեան

Modernité de Rimbaud Daniel Leuwers

"UNE NATION COMME LA VOTRE, UNE CULTURE COMME LA VOTRE DOIVENT ENCORE APPORTER BEAUCOUP AU MONDE"

NDLR. - Ainsi que nous l'avions annoncé dans notre numéro du 2 mai, nous publions ci-dessous le texte integral de l'allocution, que le ministre de la Sécurité publique, maire d'Alfortville Joseph Franceschi, prononça le dimanche 29 Avril, à l'occasion de l'inauguration du monument dédié aux victimes de 1915 à Alfortville.

Le titre est de la rédaction.

Alfortville remplit aujourd'hui son noble devoir : celui de pérpétuer dans la pierre et pour l'éternité le souvenir de 1.500.000 de nos frères massacrés ignominieusement, au printemps 1915, par les hordes de Talaat Pacha.

Pourquoi cette cérémonie à Alfortville?

Parce que c'est ici entre les bras de la Seine et de la Marne que sont venus chercher refuge et que vivent encore aujourd'hui les rescapés de la grande tourmente et leurs descendants.

Parce que cette communauté très vivante a marqué notre cité de son empreinte et qu'elle constitue aujourd'hui le symbole vivant de l'Arménité française.

Alfortville leur a ouvert ses bras, les Arméniens lui ont ouvert leur cœur. J'ai le plaisir de le constater : chez nous la solidarité est totale, l'amitié sans réserve et la compréhension à l'égard des fils d'Haïastan, générale de l'ensemble de la population jusqu'à celui qui a pour mission de présider aux destinées de cette cité.

Voilà pourquoi la communauté arménienne d'Alfortville a pu s'épanouir ici très heureusement, s'intégrer à la vie communale et nationale tout en conservant les valeurs de sa culture millénaire et les merveilleuses traditions façonnées par le génie de son peuple.

J'ai toujours considéré en effet que c'est en restant fidèle à son âme que la communauté arménienne pourrait à la fois se réaliser pleinement, rayonner et contribuer au meilleur épanouissement de la ville, faisant bénéficier celle-ci et la France de ses précieuses richesses.

C'est pour cela que je n'ai rien négligé pour apporter aux Arméniens d'Alfortville les structures et tous les moyens nécessaires au développement de leur spécificité. L'amitié, l'affection sincère que je leur porte a été le levier puissant de cette entreprise.

Partout, des arbres ont poussé.

Dans le domaine des installations, c'est d'abord, pour les sportifs, le stade du Quai Blanqui. Grâce à la multiplication des équipements sportifs, nous avons pu le mettre à la disposition presque exclusive de l'UJA.

C'est au plan culturel et social, cette grande et rayonnante Maison de la Culture Arménienne dont j'ai la fierté d'avoir posé les fondations. Elle est aujourd'hui un modèle, un exemple, une référence pour quiconque recherche une voie originale, contemporaine dans l'Arménité vécue en diaspora.

C'est l'Ecole arménienne, l'éducation qui y est dispensée demeure ici un fondement de la pérennité de la civilisation arménienne. J'ai le souvenir chaleureux de l'avoir inaugurée avec vous, Sainteté, et c'est d'ailleurs à cette occasion que nous avons parlé de ce monument que nous allons découvrir ensemble aujourd'hui.

Voilà pour les installations, qui marquent dans l'espace et dans la matière, la vie et la présence des Arméniens à Alfortville. J'aurai été, pas à pas, présent auprès d'eux pour affirmer la solidarité de la ville toute entière.

Mais si bâtir est indispensable, il faut aussi assurer le fonctionnement. C'est là tout le sens du soutien moral, matériel et financier que nous avons constamment accordé depuis 19 ans, aux associations de la Communauté. L'UJA en premier lieu est devenue une véritable institution qui porte haut et loin la renommée des Arméniens en même temps que celle d'Alfortville. De la même façon, le Groupe Caucase, aujourd'hui ensemble Akhtamar, a pu réaliser un travail exceptionnel dans le domaine de la danse folklorique. Le dernier festival, récemment organisé dans notre commune, a fait la double preuve des capacités de ses dirigeants : monter un spectacle sans faille et réuissir à y être les meilleurs. Je me félicite d'avoir pu contribuer et aider à la venue du chorégraphe d'Arménie, qui a pu, jour après jour, communiquer à chaque danseuse et chaque danseur son art et son talent.

C'est surtout à l'école et à la Maison de la Culture Arménienne que le soutien, au niveau du fonctionnement, était vital. Là aussi, la contribution de la collectivité se devait d'être à la hauteur des ambitions des responsables de ces établissements.

J'ai cité l'UJA et Akhtamar, l'Ecole et la Maion de la Culture, je pourrais citer maintes autres des associations de la Communauté arménienne d'Alfortville qu'elles soient culturelles, sociales, de solidarité, cultuelles aussi. Il n'est pas d'exemple que ne soit apportée une réponse positive à toute demande légitime de leur part : prêt de salles, de car, de matériel, aide ou intervention. Je continuerai à y être attentif : c'est pour moi le signe et le garant de la vitalité de la communauté.

Vitalité que nous avons aussi voulu inscrire dans les rues. Nous avons voulu, à travers des symboles, que les Arméniens se sentent chez eux à ALFORTVILLE : J'ai donné le nom de Boulevard EREVAN à une nouvelle voie du grand ensemble. Avec vous, Sainteté, j'ai dévoilé la plaque de la rue Komitas, double symbole puisque KOMITAS VARTABED, ecclesiastique, donnait son nom à la rue de l'Eglise Arménienne d'Alfortville et que le musicien KOMITAS reste, pour la culture arménienne, le génie sublime qui, au cœur du 20ème siècle, a restitué sa pureté à la musique arménienne.

Si j'ai voulu que les Arméniens se sentent chez eux à travers des symboles, comme le nom de ces rues, j'ai voulu aussi qu'ils le soient au quotidien, dans leur vie de tous les jours. Parmi les innombrables logements édifiés, les Arméniens y ont eu largement leur part. Et, sans qu'il y ait injustice par rapport à l'ensemble de la collectivité alfortvillaise, j'ai été sensible, vous le savez bien, à la détresse de telle ou telle famille dont nombre d'entre vous sont venus me parler. Ma porte a toujours été ouverte, elle le sera toujours, pour entendre et comprendre, soulager et aider ce qu'il arrive encore de dramatique à ce malheureux peuple. Au moins ai-je le bonheur de voir vos anciens couler des jours paisibles, entourés d'affection, dans ces résidences pour personnes âgées où nombre d'entre eux ont souhaité pouvoir s'abriter. Ils sont la meilleure justification de la création de ce genre de résidences qui répondent à un besoin plus que démontré.

Cette place, pleine et entière, que la communauté arménienne occupe dans la cité, c'est aussi au travers du service public de la Ville qu'elle apparaît aujourd'hui : ce sont des employés communaux arméniens qui accomplissent leur tâche, sérieusement et consciencieusement, au bénéfice de la collectivité; ce sont ces élus arméniens : Armand NICHANIAN, depuis 19 ans à mes cotés, Jeanette GALLON, Seta PAPAZIAN, Azad KHACHIKIAN qui sont vos représentants au sein du Conseil Municipal, en même temps qu'ils sont, efficacement au service de tous les Alfortvillais.

A tout cela s'ajoute le combat personnel mené depuis déjà bien longtemps avec les Arméniens d'Alfortville en vue de faire prendre conscience au monde de l'épouvante des massacres de 1915 et d'obtenir de la conscience universelle, la légitime réparation.

Nous avons donné partout notre appui à toutes les manifestations locales et nationales organisées dans ce sens et très souvent participé à leur déroulement. J'ai eu personnellement la volonté d'évoquer au Parlement Français le problème du Génocide et de faire retentir pour la première fois dans son histoire le mot Arménie dans l'enceinte du Palais Boubon.

Le geste d'aujourd'hui s'inscrit dans la lignée de toutes ces actions. L'ensemble de la communauté et moi-même, avons tenu que soit immortalisé ici le calvaire des enfants, des femmes et des hommes pourchassés et assassinés par l'Empire Ottoman, que soit consacré le souvenir des morts et aussi des survivants dont quelques uns sont encore parmi nous aujourd'hui.

Nous avons voulu que dans ce quartier même de la commune qui a accueilli les premiers rescapés, soit rappelé à tous l'acte odieux qui a été à la source de tous les crimes collectifs modernes. Nous avons voulu que les Arméniens et la ville, par l'érection d'une œuvre collective, témoignent de leur ardente volonté de mêler le souvenir du passé et la construction de l'avenir.

L'emplacement, la nature du monument, ses caractéristiques, le libellé des textes ont été débattus au sein du comité des organisations arméniennes d'Alfortville. Elles ont, et je me plais à le souligner adopté à l'unanimité l'ensemble des dispositions propres à cette manifestation d'aujourd'hui, depuis son calendrier jusqu'à ses modalités. Voilà qui témoigne d'un profond consensus et d'un accord total de tous sans la moindre réticence et sans aucune réserve .

Sachant ce que ce symbole représente, l'unanimité s'est aussi portée sur l'érection d'un KHATCHKAR.

Portant en eux tous les problèmes idéologiques et thématiques, les KHATCHKAR sont l'expression la plus parfaite à la fois des développements et de la continuité de la vie arménienne, de ses traditions et de son patriotisme.Ils sont intimement liés à l'historique du pays. C'est donc le choix le plus judicieux, ce d'autant plus que notre KHATCHKAR où s'enracine votre civilisation, a été taillé dans la pierre du pays et, suprême joie qu'il nous est offert par sa Sainteté VASKEN Ier, qui tient, par ce geste, à nous rappeler la bienveillante sollicitude qu'il ne cesse de témoigner à notre ville. Nous ne saurons jamais assez lui témoigner notre gratitude et notre reconnaissance, comme nous tenons aussi à adresser nos remerciements aux ouvriers qui ont procédé aux installations : l'entreprise Valentin, le décorateur Ardavast Berberian, le marbrier Sbrizzi, les ferroniers Bataillard-Lagardelle, le sculpteur Maxime Ghazarian.

Tous avec désinteressement et amour ont agi avec la conscience qu'ils participaient à une pieuse action de réparation et de respect de la mémoire des victimes du premier holocauste du siècle.

Car c'est vers eux que vont mes pensées aujourd'hui, vers ces innocentes victimes

---

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

○

«Մ՛որ հարցումները պէտք է հարցնել»

ԱԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(դ) Սեռը, - հայ այրեր ու կիներ նոյն հանրային մարզերու մէջ չեն գործեր, անկեղծօրէն կարծիքներ չեն փոխանակեր: Սեռային մարզին մէջ ալ մեծ են մտածելակերպի եւ մօտեցումի բաժանումները, որոնց մասին չեն համարձակիր խօսիլ (ե) Դասակարգ, - Հայութիւնը ունի դասակարգային տարբերութիւններ, զորս կ՛անտեսենք, եւ ապա չենք ուզեր հասկնալ թէ ինչո՞ւ զանգլուածին մէկ մասը կը մերժէ զօրակոչը: Այս հինգ նիւթերու մասին պէտք է խորհրդակցիլ ապագային, - հարցեր են, հարցումներ կը պարտադրեն. Թերեւս Զօրեան Հիմնարկը կրնայ հայթայթել էջ-զոք դեռին մը՝ նման նիւթերու անկեղծ քննութեան համար:

Դրուեցաւ ուրիշ հարց, - այսօր ո՞վ կը ներկայացնէ Հայ ժողովուրդը, ոչ միայն մեծ Պետութիւններու մօտ, այլ նաեւ միջազգային համագումարներու մէջ: Յարդ՝ անձեր (Համագումարներու պարագային՝ երբեմն ինքնակոչ, յաճախ՝ արժանաւոր բայց առանց նեցուկի անձեր: Առաջին պարագային, այսինքն՝ Պետութիւններու մօտ, կրնանք ըսել, - երբեմն՝ աւանդական կուսակցութիւնները, երբեմն՝ եկեղեցին(երը): Երբեմն՝ Սովետական Հայաստանը: Երբեմն՝ Ասէմպլին կամ Գոնկրէսը: Երբեմն՝ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները: Եւ վերջապէս ու յաճախ՝ ինքնակոչ անձեր: Ներքին ու արտաքին - միջազգային մարզերու մէջ ներկայացուցչական մարմիններու պակասը ահռելի իրականութիւն մըն է, 1919-էն ի վեր: Հարց արուեցաւ որ արդեօք կարելի՞ է մէկտեղել հայ եւ, ինչո՞ւ չէ, բարեկամ, օտար ակադեմականներ՝ որպէսզի վերլուծեն այս հարցը: Մի քանի հոգի չէչտեցին ֆոնասթինկ-ի, այսինքն՝ անկողմնակալ անձերէ, նոյնիսկ օտար ակադեմականներէ կարծիք առնելու կարելիութիւնը, թերեւս այն յոյսով որ դուրսէն նայողը աւելի անչահախնդիր կրնայ ըլլալ, աւելի ընդունելի թելադրութիւններ կրնայ ընել:

Փրոֆ. Զաւոյեան, որ Քաղաքական Գիտութիւններու մանագէտ է, ընդգծեց երկու կէտ, - «ես ուրախ եմ որ հոս եմ» ըսաւ, «հերեթիկոսներու հետ», այսինքն՝ անձերու հետ, որոնք գործած են իրրեւ ուղղափառ կազմակերպութիւններու անդամ, եւ այժմ կ՛ուզեն նոր վերլուծում: Ճմռռնանք սակայն, չարունակեց ան, որ հերեթիկոսը իր իմաստը կ՛առնէ գոյութիւն ունեցող կառոյցներէ, - անոնց քրտինքը եւ գոյութիւնը մեզի կ՛արտօնէ ընել այն, ինչ որ իրենք չեն ըներ: Երբեք պէտք չէ մոռնալ թէ որքա՜ն կ՛աշխատին, ինչե՜ր կ՛ընեն: Եւ ուրեմն պէտք է մտածել այն յաւելեալ-ին մասին, որ իրենք չեն ըներ: Օրինակ, ամերիկեան կառավարութիւնն ու պիզնէսի մեծ ընկերութիւնները կարեւոր ձեռնարկի մը մեծ դումար ու ժամանակ յատկացընելէ առաջ միայն իրենց փափաքած նպատակը նկատի չեն ունենար, այլ՝ սեմինարիօ-ներ կը պրեն, կը վերլուծեն դէպքառոր բոլոր կարելիութիւններու հետեւանքները, - «եթէ այս ըլլայ՝ այս կ՛ընենք, եթէ միւսը՝ ուրիշ բան, եւայլն»: Պիտի ուզէի դիտնալ, ըսաւ Զաւոյեան, որ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները, օրինակ, գործի անցնելէ առաջ նման բազմակողմանի վերլուծում ըրա՞ծ են: Չեմ կարծեր: Սակայն այդպէս պէտք է մտածէ պատասխանատու գլխաւորութիւնը:

Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 1-ին փակուեցաւ Զօրեան Հիմնարկի այս առաջին ժողովը, որ խորհրդակցական ընդհանուր բնոյթ ունէր, կը հրաւիրէր ամէն անհատի կարծիքներու ազատ արտայայտութիւն, անկեղծ եւ երբեմն կտրիճ վէճ: Սպազային, Զօրեանի վարչութիւնը կը ծրագրէ գումարել աւելի փոքրուս կամ սահմանափակ սեւեռակէտ ունեցող ժողովներ, որոնց մէջ պիտի քննուին յատուկ ուղղութիւններ, գործելակերպեր, որոշումներ, կառոյցներ: Ընդհանուր ուրուագիծ մը կը տիրէր խորհրդակցութեան այս ժողովի աւարտին, որ հաղորդիւտ է մեր իրականութեան մէջ: Ինծի թուեցաւ որ Զօրեան Հիմնարկը կրնայ ըլլալ որոշ ծրագիրներու իրագործման կռուանը, իր երիտասարդ ուժերով, իր վերլուծական, գործնական ու վճռական մօտեցումով՝ որոշուած հարցերու: Միաժամանակ, կրնայ ըլլալ թիֆլիֆ - բանի մը, հանդիպման ու հաւաքական վերլուծումներու տեղ մը՝ երբ կան հարցեր ու գործեր, որոնց հանդէպ մէկէ աւելի պիրքեր կան, երբեմն՝ հակոտնեայ պիրքեր: Մէկ ֆոլլոճիւմով գարուն չի գար, սակայն ցարդ իրագործուած աշխատանքները մեծ յոյսեր կը ներշնչեն:

(Շար. 24 եւ վերջ)

d'un plan d'extermination impitoyable appuyé par les pires cruautés qui déshonorèrent l'humanité et restèrent à tous jamais la honte du genre humain. Jean Jaurès, Clemenceau, Anatole France, Charles Peguy, Romain Rolland et bien d'autres ont stigmatisé le crime et apporté leur témoignage. Des faits que nul n'a le droit de contester. Le droit des minorités culturelles, le droit à leur identité, à leur différence, passe par celle de leur histoire. Et aujour'hui, le peuple arménien est privé de cette histoire du fait que le gouvernement turc,en refusant d'admettre le génocide de 1915, efface la réalité historique de l'Arménie.

Voilà pourquoi le Gouvernement français, respectieux à ses engagements -n'a pas ménagé ses efforts pour qu'avance la cause qui vous tient- qui nous tient tant à cœur : la reconnaissance par la communauté internationale, du génocide de 1915.

François Mitterand avait affirmé, sans ambiguité aucune,que le peuple arménien ne devait pas être oublié par l'histoire : «Président de la République, je donnerai à nos représentants aux Nations-Unies des instructions afin que la vérité historique sur le génocide des Arméniens, ne soit plus cachée», avait-il déclaré le 23 avril 1981 (*).

L'on sait ,depuis, la part active prise par les représentants de la France, aux Nations-Unies, pour qu'enfin soit mené à son terme le rapport sur le génocide.

D'intrigues en pressions, d'arguties juridiques en procédures dilatoires, l'adoption de ce rapport a été constamment éludée depuis bientôt 14 ans. A présent, grâce en partie à l'action de la France, un nouveau rapporteur a été désigné.

Nous savons quelles sont les espérences placées par la communauté arménienne dans ce nouvel essor donné aux travaux des Nations-Unies.

C'est donc avec une attention déterminée - soyez-en assurés - que la France, conformément aux engagements pris par le Président de la République, soutiendra cette initiative.

Il faut que les instances internationales cessent d'administrer la preuve de leur paralysie et de leur manque de courage.

La France, pour sa part, ne saurait être complice d'un nouvel échec.

Le complot du silence ne peut être justifié.

A ceux qui s'astreignent à maintenir le voile du silence sur les massacres de 1915, nous disons avec conviction : Avez-vous mesuré la gravité de votre erreur ? Loin d'apaiser les passions, votre entreprise ne fait que les exacerber.

Pour le gouvernement français la question est claire. Ainsi qu'il l'a déclaré à l'Assemblée Nationale : «Il déplore la position des autorités turques actuelles, qui persistent à considérer les évènements de 1915 non comme un génocide, visant à exterminer les populations arméniennes d'Anatolie Orientale, mais comme la répression d'une révolte concomitante à l'offensive de l'armée russe». «Les Arméniens vivant dans l'Empire ottoman ont été les victimes d'un génocide. Les faits sont les faits et il n'est au pouvoir de quiconque soit de les modifier soit de les faire oublier».

Cette reconnaissance solennelle a été réaffirmée par les plus hautes instances de l'Etat. Chacun s'en souvient. Rendant visite à la communauté arménienne de l'Isère à l'occasion du récent Noël arménien, le 6 janvier dernier, le Président de la République a solennellement déclaré : «Il n'est pas possible d'effacer la trace du génocide qui vous a frappés. Il faut que cela s'inscrive dans la mémoire des hommes. Il faut que ce sacrifice puisse, pour les plus jeunes et les plus petits, servir d'enseignement et en même temps de volonté de survivre afin que l'on sente à travers le temps, que ce peuple qui est un peuple riche de ressources, n'appartient pas au passé, qu'il est bien présent et qu'il a un avenir».

Ainsi pour la première fois, un chef d'état rendait justice au peuple arménien et à son histoire, j'y vois pour ma part une invite faite à d'autres chefs d'état pour qu'enfin cesse l'insupportable complot du silence.

Au plan international -comme au plan national- ces efforts constants de la France, en faveur de la cause arménienne, sont le témoignage de la profonde amitié qui nous unit.

Et c'est aussi au nom de cette amitié que nous refusons toutes actions qui dénaturent votre cause.

Parce que nous sommes vos amis, nous condamnons sans ambiguité ceux qui, empruntant les voies de la préméditation aveugle n'hésitent pas à provoquer froidement la mort d'innocentes victimes, semant la douleur et bientôt la haine, une haine diffuse qui porte en germe, il faut s'en méfier, un mal fatal : l'anti-Arménien.

Voilà pourquoi nous refusons la violence comme instrument de justice, car il n'y a pas, il ne peut y avoir de bonne violence, de violence légitime. Elles est à condamner partout et dans tous ses aspects elle ne peut être invoquée pour aucune cause, la plus noble soit-elle. Personne ne peut la réclamer car la légaliser pour soi-même, c'est la permettre aux autres ou alors cela voudrait dire que l'on est les seuls à avoir raison.

«Je ne veux pas être un assassin. Je suis un juste», dit Yanek, le héros de la pièce «Les Justes», d'Albert Camus, dans le conflit qui l'oppose à Stepan qui veut, lui, servir sa cause par tous les moyens. Oui, faire soi-même le même geste pour purifier l'acte ignoble d'autrui est à la fois inadmissible et incohérent, puisqu'il justifie par là même, le geste de l'autre et une prochaine vengeance.

Je vous demande, chers amis arméniens, de ne vous laisser manipuler par personne. Votre Cause est sacrée, elle ne doit pas être galvaudée et servir des groupes ou nations qui feraient figure de bons apôtres et essaieraient de vous lancer dans des actions suicidaires,mais n'auraient comme souci essentiel que de se servir de vous pour défendre d'abord et exclusivement leurs intérêts.

Je sais que les Arméniens sont des gens responsables et avisés et qu'ils refuseront au nom de la noblesse de leur combat de se laisser tenter par tout aventurisme.

Votre Cause est juste, nous comprenons votre combat qui interpelle la conscience universelle, Vos martyrs méritent réparation, une réparation que vous aurez arrachée et que vous gagnerez un jour, j'en suis sûr, parce qu'il n'est pas d'exemple qu'une cause juste ne triomphe un moment ou l'autre.

Sachez que vous n'êtes pas seuls. Vous avez rallié à vous de nombreuses sympathies.Certaines comme la mienne, sont totales. C'est dans la lutte sans répit et dans le respect des vaeurs de votre race, dans le respect des lois humaines et spirituelles, que vous vaincrez.

Une Nation comme la vôtre, une culture comme la vôtre, doivent encore apporter beaucoup au monde.

Nous avons tous besoin de nous nourrir encore et pour longtemps aux sources de notre vie.

C'est en Arménie que s'est reconstruit le monde détruit.

EREBOUNI :

Je vois la Terre, s'écria NOE.

Oui, voyons à présent le jour.

(*) cf : *HARATCH*, où a paru la déclaration du candidat Mitterand le 23/4/81.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

ՎԻԷՆ

Այս տարի Վիէնի մէջ Զատիկն ու Ապրիլեան տարեդարձը նշուեցան Ապրիլ 22-ին, կիրակի, նոյն առեն կատարելով նաեւ Արարայի ճակատամարտի հայ կամաւորներու յիշատակին նուիրուած յուղարկաւորութիւնը:

Առաւօտեան, Սէն Թ'Անտռէ լը Օ եկեղեցին պատարագեց եւ քարոզեց Գրիգոր քհնյ. Սիլահլեան, որ համառօտ ակնարկով մը անդրադառնալէ եւս հայ ժողովուրդի կեանքին՝ Աւարայրէն մինչեւ 1915, ոգեկոչեց Եղեռնը եւ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակները:

Յաւարտ պատարագի, «Ապրիլ 24» փողոցի Յուշարձանին մօտ տեղի ունեցաւ յուշաքարին բացման հանդիսութիւնը, ներկայութեամբ Ազգային Ժողովի նախագահ եւ քաղաքապետ Լուի Մերմազի: Յուշաքարին քօղը վար առին կնքահայրը՝ ձիպրաէլ Պահատուրեան, եւ քաղաքապետը:

Խօսք առնելով Մարսէյլի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախագահ՝ կապրալետ Տէրտէրեան անդրադարձաւ Արարայի ճակատամարտին հինգ հազար հայ կամաւորներու տարած յաղթանակին Թրքական բանակին դէմ, ապա հազարաւոր հայ զաղթականներու ապաստան գտնելուն Պաղեստին, Իրաք եւ Սուրիա, ուր կազմակերպեցին դաղութներ եւ վերաշինեցին իրենց բոյները:

Ազգ. Ժողովի նախագահ - քաղաքապետ Լուի Մերմազ խօսք առնելով շեշտեց հայ ժողովուրդին ապրելու կամքը, հաւատքը եւ իր մեռելները յարգել գիտնալը: Աչխարհագրական քարէկէն վրայ միշտ պիտի մնայ Հայաստանը, ըսաւ քաղաքապետը, աւելցնելով որ Վիէնի պաղտտաններէն մէկը պիտի կոչուի Մա - նուչեան անունով: Ապա անդրադարձաւ Նախագահ Միթերանի՝ Յունուար 7-ի յայտարարութեան, ուր առաջին անգամ ըլլալով Հանրապետութեան Նախագահ մը պաշտօնապէս կը ճանչնար Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը:

Յաւարտ հանդիսութեան, Ազգային Միութիւնը ճաշով մը պատուեց հիւրերը: Բաժակաճառեր արտասանուեցան, երգեր մեկնաբանուեցան:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

×

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ

Ս. Շամոնի փոքրիկ պաղութը, բաւական կոկիկ պատրաստութիւններ տեսած էր նահատակաց 69-րդ տարեդարձը յիշատակելու համար: Պէտք է ըսել որ պէտք արժանիքը կ'երթար քաղաքին հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ՝ Յովսէփ վրդ. Լեւոնեանի որ քաղաքի Նօթրը - Տամ Մայր տաճարին մէջ կազմակերպած էր ճաշնաւոր պատարագ մը, երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 24, ժամը 10-ին եւ այդ առիթով հրատիրած էր Ս. Ղազարէն (Վենետիկ) Հ. Յարութիւն վրդ. Պզտիկեան պատարագելու եւ քարոզելու:

Շուրջ 350 հայ հաւատացեալներ նեղհայ զոնուեցան հոգեպարար արարողութեան որուն կ'ընկերանար Վիէնի եւ Սէն-Շ ա մ ո ն ի միացեալ երգչախումբը Յովսէփ Վարդապետ Լեւոնեանի ճարտար եւ փորձառու ղեկավարութեան տակ:

Պատարագիչ վարդապետը իր համառօտ քարոզին մէջ դլխաւորապէս անդրադարձաւ թէ «Յարդ, կոտրած, աղէտ, տեղահանութիւն» հիւանդագին մտասեւեռումի մը պէտք չեն վերածուիլ նոր սերունդին կողմէ, այլ առիթ ընծայեն ընդհակառակն առողջ վերադարձ մը կատարելու դէպի ակունքը հայ մշակոյթին որ հիմնովին քրիստոնէական է, խորապէս լեզուական, որոնցմէ ինքնաբերաբար ծնունդ առած են լեզուական, ճարտարապետական, իմաստասիրական, մանրանկարչական բարձր մշակոյթ մը որ է հայկական ինքնութիւնը այսօր:

Պատարագէն վերջ, թափօրը դեղեցիկ ծաղկեփունջով մը ճամբայ ելաւ դէպի Լամարթին հրապարակը ուր մէկ վայրկեան յարգանքի լռութիւն պահելէ վերջ, Օր. Օտիլ Դիպիրեան Հ.Դ.Ց.ի կողմէն, խօսք առնելով ըսաւ ի միջի այլոց. - «Կը կարծէին որ Հայերը միայն զոհ տուող Ազգ մըն են. քանի մը տարիներէ ի վեր այս կարծիքը ի զօրու չէ այլեւս: Արեւմտեան երկիրները պէտք են զաղրիլ Թուրքիոյ քաղաքական բռնած ընթացքը հովանաւորելէ: Հայ ժողովուրդը պարզապէս կը պահանջէ քիչ մը պատշաճութիւն եւ յարակցութիւն անոնցմէ: 1984 տարին մեզի կը ներկայանայ որպէս յուսալից թուական մը ի նպաստ Հայ Դատին եւ Ապրիլ 24-ը պէտք է ինքնամփոփումի եւ մտաւանդ յոյսի օր մը ըլլայ Հայ Դատին համար»:

Ապա խօսք առաւ Ժ. Պատէ, քաղաքապետ եւ երեսփոխան Սէն - Շամոնի, որ յետ յիշելու Հանրապետութեան Նախագահին պատմական ելոյթը Վիէնի մէջ (Յունուար 7-ին) աւելցուց որ Ֆրանսան հպարտ է ասպնջական երկիր մը ըլլալուն համար, բայց մենք հոս, Սէն - Շամոնցիներս լաւ գիտենք թէ դուք Հայերդ որքան օգտակար եղած էք մեր քաղաքին»:

×

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ

Ապրիլ 24, ժամը 12·30, հազիւ 35 հոգի (որոնցմէ մաս մը քաղաքապետարանի Ֆրանսացի ներկայացուցիչներ) հաւաքուած էին Մեռեալներու Յուշարձանին առջեւ, ուր Հ. Յ. Պզտիկեան եւ երբեմնի իր աշակերտ՝ Յովնան Կուպաթեան, «Լուար - Մաթէն»ի թղթակից եւ Սթէֆանուա, ծաղկեպսակ մը զետեղեցին: Ապա երիտասարդ եւ խոստմնալից լրագրողը՝ Կուպաթեան, հակիրճ եւ իմաստալից ելոյթով մը պանծացուց Ապրիլեան Նահատակներու սուրբ յիշատակը, եւ կոչ ըրաւ առողջ սկզբունքներով Հայ - Դատը հետապնդելու միասնաբար եւ յարատեւաբար:

Այդ օրը, այդ ժամը, հոն այդ արեւոտ հրապարակին վրայ հազիւ 20-ի հասնող հայ ներկաներուն մէջ միասնականութիւնը դոյացնել շատ դժուարին գործ մը պիտի ըլլար ...

Սէն - Թ'էթիէնցիները, որ հիանալի կեդրոն մը եւ մատուռ մը կառուցած են որուն հանդիսաւոր բացումը դեռ չէ կատարուած, կը թուի թէ մեծ յոյսեր կը անուցանեն եկեղեցիին ապագայ հաւատացեալներու եւ սրահին ձգողական ուժին վրայ:

×

ԹՈՒՌ

Տեղւոյն եւ շրջանի փոքրաթիւ հայ զաղութը, որ համախմբուած գործունէութիւն կը տանի «կեդրոնի Հայերուն Միութիւն» անուան տակ, Ապրիլ 24-էն 29 կազմակերպած էր ցուցադրութիւն մը Թուռի Կալըռի տէ Թաննէօռի մէջ, նիւթ ունենալով Հայկ. պատմութիւնը եւ մշակոյթը: Վերնապէրն էր՝ Հայաստան, իր ցաւը, իր հոգին, իր յոյսը: Պէտք է ըսել թէ բաւական հետաքրքրութիւն առեղծած էր, նաեւ տեղացիներուն մօտ:

ԳԱՂԱՒԹԷ ԳԱՂԱՒԹ

ՀԻՆ ՅԱԼԻՐՈՑԻ (Աթէնքի արուարձան) մէջ, Հ. Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղը, Մարտ 20-ին, կազմակերպած է անդամական հատաքոյթ մը: Բացումը կատարած է Անժէլ Կարապետեան պարզելով հատաքոյթին նպատակը, այն է՝ զօրացնել կապը անդամուհիներու, վարչութեան եւ մասնաճիւղերու միջեւ: Բանախօսած է Սօսի Թէրզեան, պատմականը ընելով Հայ Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան եւ գործունէութեան:

×

ՊՈՍԹՐՆԻ Հայ կեդրոնը, Մարտ 18-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Յեղասպանութիւն եւ ուրացում՝ Հայոց նկատմամբ» նիւթին շուրջ: Դասախօսը՝ փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան նշած է, թէ ինչպէս կարելի է բնորոշել ցեղասպանութեան պատասխանատուութիւնը եւ ինչ պէտք է ընել որ ցեղասպանութիւն չկրկնուի:

×

ԱԹԷՆՔԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ սրբարին մէջ, Մարտ 21-ին, տեղի ունեցած է Տիկնանց Միութեան ճաշը: Բացումը կատարած է առենապետուհին՝ Տիկին Թ. Գայեան: Նոր կազմուած դպրաց դասուն անդամները դործադրած են զեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՊԱՐԻԶԻ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Հայ Կաթողիկէ Ազգային Առաջնորդարանը, Մարտ 21-ին, տեղի ունեցած է Ազգային Ժողովի ընտրութիւնները: Ընտրուած են՝ Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան, Տ. Գրիգոր Գալուստեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Զ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Շամիկեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք զանազան միջոցներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին՝

ԱՐԱՄ ԳԱՌՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Ապրիլ 24-ի եղեռնի զոհերուն նուիրուած Պատարագէն վերջ, ազգուած՝ Գիւտ եպիսկ. Նազլըճեանի քարոզէն, Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները (ե-կեղեցւոյ միջոցաւ). - Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ 500 Ֆ., Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 500 Ֆ., «Յառաջ» օրաթերթին 100 Ֆ.։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Աչխատանքի իրաւունք ունեցող անձ մը որեւէ գործ կը փնտռէ։

M. AVEDIS
32, bd. Rodin, 92130 Issy les Moulineaux

«ՀԱՅՑ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կազ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ ճաշ մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 13-ին, Մշակ. Տունը 17 ռիւ Պէօ, մեթրօ Քատէ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընկ. Հերմինէ Կարապետեանի մահուան առթիւ, Կազ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր քրոջը՝ Տիկին Զէրկանեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կազ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1500 Ֆ. Տիկին Պ. Մավեանէ։

×

ԱՆԻՒՆ. - Պուա Քոլոմպի զպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տիկին Կրեթա Սիմոնեանէ եւ 200 Ֆ. Տիկին Անիկ Փափազեանէ ի յիշատակ Պերճ Մավեանի եղերական մահուան։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՔԱՆՆ. - Զարուհի Նշանեանի մահուան առթիւ, Սուրէնեան Վահանեան ընտանիքը փոխան ծաղիկի 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ճառաջ»ին։

×

Տիկին Հայկանուշ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան եւ զաւակները 300 Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին (ստանալ «Ճառաջ»էն)։

ՃԱՇ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

—×—

Սէն - Ժեռմէն (Մարսէյլ) կազ. Խաչի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը Մայրերու ազնի առթիւ, Մայիս 13, ժամը 13-ին տեղւոյն Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - D

DELTA AUTO

Tél. 737.15.37

Direction : GARO TOSONIAN

43bis, Bd. Jean Jaurès—92110 CLICHY

VENTE VOITURE NEUVE ET OCCASION
TOUTES MARQUES

CREDIT DE 6 à 48 MOIS

—— FORD — LANCIA ——
— AUTOBIANCHI — VOLVO —

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DE

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հ. Բ. Ը. Մ. Ը.
ԵՒ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-Ի

(1884 - 1915)

Ծննդեան Հարիւրամեակին առթիւ կը կազմակերպեն

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԱՑՑ ՄԸ
ԴԻՊԻ ԿԱՆՑ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Դ. Վ.-ի դիմանկարը յուշատախտակին Ծաղկի զետեղում եւ հանդիսութիւնները, Մայիս 26, Շաբաթ ժամը 15-ին։

Մեկնում՝ Մայիս 26, Շաբաթ, ժամը 10·23-ին կառ տիւ Նորէն։

Վերադարձ՝ Պրիւսէլլէն, Կիրակի, ժամը 18·48-ին։

Ծանօթ. - Երթուղարձ չոգեկառքով, Գիշեր մը պանդոկ եւ նախաճաշ՝ 400 Ֆ.։

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Մայիս 10, Հինգշաբթի։

Հեռաձայնել. - Հ. Բ. Ը. Մ.-ին
520 - 03 - 18
եւ կամ՝ Ս. Ք. ՋԱՆԳՈՒԼԻՆ՝
663 - 74 - 91

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Մայիս 7-ին, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան գաւառահանդէսը՝ Կիրակի, Յունիս 3-ին ժամը 11-էն 22։

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍ

Նուիրուած Գրագէտ - Հրապարակագիր՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
Նախաձեռնութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան պատուոյ նախագահ՝ Պ. Ն. Ֆրէնկեանի եւ Փարիզի մանաւանդավին, Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17-ին։
Ալեֆ Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Հանդէսը կը հովանաւորէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Պատուոյ Յանձնախումբին մաս կը կազմէ՝
Société des poètes français
Փոխ - նախագահուհի՝ Տիկին Միքէլ Տօրման։

Օր. ՀԵՐՄԻՆԷ ԴԱԼՈՒՍՏԵԱՆ կը ներկայացնէ գրագէտին կեանքը։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ Տիկին Մատլէն Էֆիզեան - Քարփանթիէ եւ Տիկին Հայկուհի Խըտըշեան - կոմ Շասաները, Պարգեւուհի Օրֆա - Պետրոս. եանէ հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններով։

Փրոֆ. ԺԵՐԱՐ ԼԱՏԻԺԵՆՍԿԻ կը խօսի մեծարեալին գրականութեան մասին։

Զայներիզի վրայ լսելի պիտի ըլլան Պարոնեան, Զարդարեան, Արամ Պետրոսեանի արտասանած խօսքը Երեւանի ռատիոյէն, ինչպէս նաեւ հատուածներ «ՏՐԴԱՏ ԹԱՓԱՌՈՐ» ողբերգութենէն։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ գրախանութը ստացած է հանրագիտարաններու 3, 4, 5, 6, 7 եւ 8 թիւերը։ Ցաջորդ թիւերը եւս կարելի է ստանալ յաջորդաբար բաժանորդագրութեամբ։

Դիմել. -

EGLISE ARMENIENNE
339, av. du Prado — 13008 Marseille
Tél. : (91) 77 84 70

ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ — ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ

ՀՕԾՈՒՄ

ՆՈՐԱԿԱՌՈՒՑՅ ՀԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

կը կատարուի ձեռամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9·30ին

Գլխաւոր բարեբարութեամբ՝ նորոգ հանգուցեալ
Տիկ. Սիբարփի Թովմասեանի
ի յիշատակ իր ամուսնոյն Գրիգոր Թովմասեանի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եղլմազեանի։

Հասցէ՝ 7, ռիւ Պէրնար Փալիսի, Սէն'թ Էթիէն։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը այս բացառիկ հոգեպարար արարողութեան։

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE
EN ARMENIE

— du 2 au 16 JUIN	6 250 F
— du 21 JUILLET au 4 AOUT	6 410 F
— du 4 au 18 AOUT	6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT.	6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE	6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE	5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

TOURISME ET MUSIQUE
EN ARMENIE
DU 7 AU 21 JUILLET

Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

VIENT DE PARAITRE

— SIMON AVDOYAN N° D-3179
Chants traditionnels de la région du Vaspouragan - document

RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL ....

— LIZ SARIAN	N° D-3170	Liz Sarian à Bobino
— LIZ SARIAN	N° D-3171	Chansons arméniennes
— LIZ SARIAN	N° D-3177	Chansons arméniennes
— NAREK DOURIAN	N° D-3178	Enchanté N. Dourian
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005	Musique populaire arménienne
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006	Chansons folkloriques arméniennes

—RUSSE-TZIGANE—

— ZINA ET GUEORGUI	N° D-3173	Folk Tzigane russe
— MICHA BAJANOFF	N° D-3180	Balalaïkas
— DJAN TATLAN	N° DEG 2002	Chansons russes

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
6
DIMANCHE
6 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹԻՒ 83

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.695 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.695

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

ԳՈՅԱՍՏԵՂԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ

Ուրբաթ, Ապրիլ 13, 1984

Վեց ամիսէ ի վեր պիս կը հետապնդեն զաղափար մը եւ հարցում մը՝ որոնք ծնան անցեալ Հոկտեմբերին, Լոս Անճըլըսի մէջ, Լեւոն Գասպարեանի հետ խօսակցութեան մը ընթացքին։

Կը խօսէինք հայ ժողովուրդի մէջ նախ ընդհանրացող եւ ապա անհետացող կամ անհետացող անուններու մասին։ Անուններու հարցը միշտ հետաքրքրած է ինծի, ես այդ հարցի պատմական, ընկերային եւ հոգեբանական ծալքերուն մասին կարդացած եմ բաղմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս նաեւ ստորագրած մի քանի յօդուածներ՝ հայ մամուլին մէջ։ Քանի որ Լեւոն հայերէնի ուսուցիչ է եւ հայերէնի դասին վարիչը՝ Լոս Անճըլըսի Կլէնտէյլ հայկական արուարձանի Ս. Աստուածածին (այժմ՝ Շամլեան) վարժարանին մէջ, կը խօսէինք այդ զգլորը յաճախող մանուկներու անուններուն մասին։ Նշմարած էի որ հինգէն տասը տարու պզտիկներուն մէջ չատ տարածուած էին որոշ հայկական անուններ, - Թալին, Նայիրի, Կարէն, Կարինէ, Սեւան, Սեւակ, Արա եւայլն։ Միաժամանակ կային Ալպէր, Ժիլպէր, Ռոլանտ, Լիզա եւայլն։ Հարց տուի թէ արդեօք կը տխալէի՞, երբ կը հաստատէի թէ լնծի այնպէս կը թուէր որ հին հայերէնէն մեզի հասած անուններ կրող հայ մանուկներու համեմատութիւնը աւելի բարձր էր՝ քան պիտի ըլլար, ըսենք տասնամեակ մը առաջ։

«Ճիշդ ունի թէ որոնց մասին կը խօսի», ըսաւ Լեւոն, որ յայտնապէս առիթ ունեցած էր մտածելու այս հարցին մասին։ «Այն պզտիկները, որոնք հին հայկական անուններ ունին, գրեթէ բոլորը Պէյրութէն կամ Հալէպէն կու գան։ 1960-ական թուականներուն, Պէյրութի մէջ պատ. ահեցաւ նոր-քաղքենիացած, նուվոռիշ դասակարգ մը, որ ամէն ինչի մէջ կը կապկէր Եւրոպան։ Այդ օրերուն, նոյնիսկ անոնք՝ որոնք կը բարեհաճէին իրենց զաւակները հայկական վարժարան ղրկել, եւ ոչ Ֆրէյներուն, անոնց կու տային օտար անուններ։ Երբեմն այնպէս կը թուէր որ բոլոր ծնողները «ժապ» ըլլալու ծրագրած էին, բոլոր Յովհաննէսներն ու Յովիկները «ժանօ» կոչուելու դատապարտուած։ Զգուշանալի սովորութիւն մըն էր՝ փոխառնուած Քրիստոնեայ Արաբներէն, եթէ չեմ սխալիր։ Անոնց ունեցած դասակարգը միշտ հպարտ եղած է, ինքզինք նկատելով «քաղաքակիրթ Եւրոպա»ի արեւելեան մէկ մասնիկը, եւ կապուած է Եւրոպան։ Հայութեան մէջ ալ, գիտես, չատոնց կան մարդիկ, որոնք կը հաւնին նման «եւրոպական» հետաքրքրութեան մը մաս կազմել, մանաւանդ երբ կը հարստանան։ Եւ ուրեմն չատցան ծագերն ու Լիզաները, Պէյրութի մէջ, 1960-ական թուականներուն։

«Վերջին տասնամեակին սակայն», շարունակեց Լեւոն, «Պէյրութի հայութեան մէկ հատուածին մէջ հայկականութեան զգացումի որոշ վերթնոք մը կայ կարծես, նոյնիսկ Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի դառն փորձառութեան, թերեւս նաեւ ընդհարումներու, զորս ուրիշ ազգականերու, զորս չեմ կրնար ընորոշել։ Սակայն այսքանը յստակ կը թուի, - մինչ Իրանէն եւ Պոլսէն արտագաղթող ծնողքներու երեխաներուն մօտաւորապէս 100-էն ութսունը ոչ հայկական անուններ կը կրեն, Պէյրութէն եկող ծնողքներու մանուկներուն մէջ չա՛տ աւելի բարձր է զուտ հայկական անուններ կրողներու համեմատութիւնը»։

Յարկեցի որ «զուտ հայկական անուն» չատ քիչ կայ, որովհետեւ նոյնիսկ այդպէս թուող չատ մը անուններ՝ Վարդանէն մինչեւ Գրիգոր, ուրիշ ժողովուրդներէ եկած են մեզի (առաջինը՝ պարսկերէնէն, երկրորդը՝ յունարէնէն)։ Լեւոն ընդունեցաւ այս, եւ սկսանք զրուցել անուններու ընտրութեան հետ կապ ունեցող նոր առվորութիւններու մասին։ Ես անդրադարձայ «Վանիկ, Տարօն, Նարեկ, Վարագ, Տաթեւ» տեղանուններու ընդհանրացման՝ որոնք չատ հաճելի կը թուին ինծի, ոչ միայն ազգայնական տեսանկիւնէ, այլ նաեւ որովհետեւ դեղահնչիւն են այս անունները, զորս ամերիկացին անդամ կըրնայ հնչել, քանի որ համեմատաբար կարճ են եւ չեն պարունակեր «խ» կամ «ղ» տիպերը, զորս ամերիկացին չի կրնար հնչել, եւայլն։ Լեւոն նշեց որ նորէն սկսած է չատ տարածուիլ միշտ ժողովրդական «Բաֆֆի» անունը։ Այս առթիւ, ես ալ յիշեցի թէ որքան կը զարմանան ծնունդով ամերիկահայ եւ անգլիախօս աշակերտները, երբ իրենց կը բացատրեմ թէ «Բաֆֆի» եւ «Վարուժան» անունները անցեալ դարէն ի վեր միայն ընդհանրացած են, չնորհիւ զանոնք կրող գրագէտներու ժողովրդականութեան։

Ֆրանսահայուն համար կրնայ անսովոր չըլլալ նման բան, քանի որ երբեմն այնպէս կը թուի որ իր երկրին ամենայեղին աւանն իսկ Հիւկոյի, Վոլթէրի կամ Ռուսոյի անունով փողոց մը կամ հրապարակ մը ունի։ Սակայն ամերիկացին իր դրամներուն հանդէպ նման պաշտօնական պաշտամունք չունի (ոչ ալ անպաշտօն, ի բաց առեալ մի քանի նեղ շրջանակներ)։ Ուրեմն, կը զարմանան ամերիկահայ սրտքը, երբ այս կը լսեն։

Աւելի՛ կը զարմանան, երբ իրենց կը պատմեմ Լէօնարտօ Ալիշանի մասին։ Լէօնարտօ, ծնունդով պարսկահայ, երիտասարդ փրոֆէսէօր մըն է որ պարսկական եւ բաղդատական գրականութիւն կ'ուսուցանէ, Իւթահ նահանգի գլխաւոր նահանգային համալսարանին մէջ։ Ան պատմած է ինծի որ իր մեծ հայրը Սահակեան եղած է, կաթոլիկ իրանահայ։ 1901-ին, երբ կը մահանայ Ղեւոնդ Ալիշան, այդ երբասէր, արուեստասէր, ազգասէր ու կրօնասէր պարսկահայը իր գերդաստանը կը հաւաքէ ու անոնց կ'ըսէ, - «Մահացաւ այս չատ մեծ մարդը, որուն կոչումը պարտադրեց որ ան գիրքեր ունենայ եւ ոչ զաւակներ։ Սակայն արդար պիտի չըլլայ ան նոր մեծ անունին կորսուիլը»։ Եւ կը պարտադրէ իր որոշումը։ Սահակեան ընտանիքին մականունը կը փոխուի Ալիշանի, եւ յաջորդ արու զաւակը կը կոչուի Լէօնարտօ («Ղեւոնդ» հայերէնին է «Լէօնարտօ»ի, որմէ կը ծագի մեծ արուեստագէտ «Լէօնարտօ»ի անունն ալ...)։

Երբ այս պատմեցի Լեւոնին, սկսանք խօսիլ սուրբերու անուններու կարեւորութեան մասին։ Հայ ժողովուրդի մէջ ընդհանրացած են անունները այն կղերականներուն՝ որոնք վերածուած են սուրբերու, օրինակ՝ Ներսէս, Գրիգոր, Մեսրոպ, Սահակ եւայլն։ Ահա այդ խօսակցութեան ընթացքին էր որ յանկարծ հարց տուինք թէ ո՞ւր են եւ որո՞նք են մեր «Կոմիտաս»ները։ Երկուքս ալ գիտէինք որ Զ. - Ե. տեղ կաթողիկոսը, Կոմիտաս։ Ենթադրեցինք թէ Կոմիտաս կրնայ անսովոր ընտրութիւն մը ըլլալ, որովհետեւ Կոմիտաս Վարդապետ Գէորգեան ինքզինք կը նկատէր Էջմիածնի Մայր Աթոռի միաբան մը, եւ ոչ թէ Կիլիկիոյ։ Ուրեմն, Կոմիտաս կրնար ըլլալ ընտրութիւն մը՝ որ կը նշանակէր «Ես Էջմիածնի միաբան եմ»։ Ինծի համար, Կոմիտաս կը նշանակէ նաեւ ազգային մեծ հոգեւորական մը, որ ամէն ինչէ առաջ կը նկատէր ինքզինք հայ ազգի հոգեւոր հովիւ։ Ուրեմն, Կոմիտաս կրնար ըլլալ ընտրութիւն մը՝ որ կը նշանակէր «Ես հայ ազգի հոգեւոր հովիւ եմ»։ Ինծի համար, Կոմիտաս կը նշանակէ նաեւ ազգային մեծ հոգեւորական մը, որ ամէն ինչէ առաջ կը նկատէր ինքզինք հայ ազգի հոգեւոր հովիւ։

(Շար.ը Դ էջ)

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Նիկողոս Սարաֆեան.. ՋԱՓԱԾՈՅ ԵՐԿԵՐ, Անթիլիաս, 1982

Եօթեղ հատոր մը, որ նոր հասաւ մեզի՝ Անթիլիաս տպուած, 1982 Թուականը կրող, Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մըրցանակի հրատարակութիւն, թիւ 17, վերհրատարակութիւններու ֆոնտ։ Հինգ հարիւր տասերկու էջնոց գիրք մըն է, որ կը պարունակէ Նիկողոս Սարաֆեանի չափածոյ ամբողջական երկերը, այսինքն՝ Սարաֆեանի կենդանութեան լոյս տեսած հինգ գիրքոդաղիրքերը, եւ մամուլին մէջ մնացած գերհատածները։ Հրատարակութիւնը խմբագրուած է Յարութիւն Քիւրքճեանի կողմէ։

...ՈՒ ՏԱՅԻ ԼՈՅՏ

1972ի Դեկտեմբերին իր մահկանացուն կնքէր Նիկողոս Սարաֆեան։ 1982 Թուականը այդ խմաստով խորհրդանիշ մըն է։ Բանաստեղծին մահէն տասը տարի յետոյ, իր գործերը կը հաւաքուին վերջապէս, եւ ելլելով իրենց քաւարանէն՝ կ'արժանանան լուրջ հրատարակութեան մը, «առաջինը՝ որ կը կատարուի բաւարար տպաքանակով, տարածման յարաբերաբար նպաստաւոր պայմաններու մէջ», կ'ըսէ Յ. Քիւրքճեանի յետ - գրութիւնը, թէեւ տարածման վերաբերեալ լաւատեսութիւնը անդամ մը եւս հերքուեցաւ ռամիկներու կոծէն եւ չառաչէն։ Յաւելուածին մէջ մտած հակիրճ կենսագրութիւն մը կը յիշեցնէ գիրքերուն տպաքանակը՝ 500 «Անջրպետի մը դրաւումը»ին համար, 1928ին, 200 օրինակ 1939ին «Տեղատարութիւն եւ Մակընթացութիւն»ին համար, ատկէ առաջ՝ 250 օրինակ 1933ին «Տանչորս» խորագրուած գրքոյկին համար, եւ վերջապէս՝ 500 օրինակ «Մէջնաբերդ» հատորին համար 1946ին։ Ատկէ եւս, մէկ հատոր միայն պիտի հրատարակէ Սարաֆեան՝ 1971ի «Մէջերկրական»ը, Պէյրութի մէջ (առաջին չորս հատորները Փարիզ լոյս տեսած են)։ Սարաֆեան կը պատմէր թէ 1939ի հատորը ո՛չ միայն իր ձեռքով չարուած է, այլ իրականին մէջ պաշտօնական 200 օրինակներէն 60 հատը անթերի ու ամբողջական էին, կ'ենթադրեմ՝ կազմողին մէկ ճակատագրական սխալին հետեւանքով։ Երեւակայեցէ՛ք պահ մը։ Սփիւռքահայ գերհողութեան պատճառած վնասը 140 օրինակ միայն լոյս տեսած է, լրիւ կազմով։ Այնպէս որ ամէն գնահատանքէ վեր է ներկայ նախաձեռնութեան յաջողութիւնը, վեր անշուշտ՝ իր յաղցուցմովը, վեր նաեւ այն իրողութեամբ՝ որ աւելի բարձր մեծարանք կարելի չէր երեւակայել այսօր Սարաֆեանին համար։ Ու սիրսպուած եմ անձնական չեչտաւորում մը դնել այս խօսքերուս մէջ, որովհետեւ յուզումով է որ կը մօտենամ կանչ կողքով սա հատորին, յուզումով է որ կը նայիմ հինգ գերհողագիրքերու վերարտադրուած տիտղոսաթերթերուն, յիշելով վաթսունական տարիներու վերջ. ուրութեան՝ իմ անդուլ փափաքս Սարաֆեանի գործերը ձեռք ձգելու, զանոնք քով քովի բերելու, կարծէք հին, ընկլուզած, եւ սակայն այնքան մօտիկ աշխարհէ մը վերադարձ մասունքներ ըլլային անոնք։

Այո՛, աւելորդ կամ անտեղի թող չերեւի այս անձնական չեչտը, վերյիշումը։ Յանկութիւնն է որ կ'ապրեցնէ գիրքերը, իրենց չուրջ կազմելով դաստակի «օրա»ն՝ լուսապակը։ Այդպիսի լուսապակ մը կը կազմուի նաեւ հետզհետէ Մելիտինեցի Մրցանակի հատորներուն չուրջ, եւ այդ ալ՝ յուզումիս ուրիշ մէկ երեսակն է։ Ինչպէս կալիֆորը Ֆրանսայի մէջ, այդ մատենաշարն ալ ստացած է իր իւրայատուկ արտաքին զրոյմը, եւ կարելի չէ չյիշել, երբ այս հատորը մեր ձեռքն է, 1973ին լոյս տեսած Օշականի երկերը, նոյն մատենաշարին մէջ եւ նոյն արտաքինով։ Սփիւռքի հայ մատենագրութեան սրբազան չղթան է որ ապոյչ ապոյչ՝ կը կերպարանուի մեր աչքին առջեւ այդ ձեւով։ Բաւարար տպաքանակ եւ տարածման չարաբերաբար նպաստաւոր պայմանները՝ այդ կերպարանումին գրաւականն են։

Բայց հատորին խմբագիրը ուրիշ կէտի մը վրայ չեչտը կը դնէ, տպաքանակի եւ

Գրեց՝

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

տարածման մասին իր դիտողութիւնը կամ իր յոյսը արտայայտելով։ Սարաֆեանի անունը լ՛ արիկ՝ մինչեւ այսօր պարուրուած է ընդհանուր անտեսումով, Սփիւռքի մէջ թէ Հայաստան, փաստ որ «որակը երբե՛մն միայն բաւարար պայման է համբաւի, ճանաչման»։ Ըստ թէ Սարաֆեանի գործերուն առաջին վերհրատարակութիւնն է, որ կը հրամցնէ հատորակութեան Զափածոյ երկերու ներկայ հատորը։ Անտեսումը խմբագրին համաձայն՝ կրկնակի է. նախ՝ պարզ անպիտացումի մը բնոյթը կը կրէ, բայց յետոյ եւ առիթ անդին՝ «խեղաթիւրում»ի մը հանդամանքը։ Ծանր թուի թերեւս այս բառը ընթերցողին, եւ սակայն խմբագրին դործածած բառն է՝ «անդիտակից բայց համակարգային խեղաթիւրում» (էջ 476) (1)։ Եւ ճշմարտապէս կարծեմ ամբաստանութեան մը տարողութիւնը ունեցող այս մատնանշումը։ Ի՞նչ կ'ընեն Սփիւռքի գրականութեան ծաղկաքաղները. թերի ընտրութեամբ քանի մը նմոյշներ կը հրամցնեն, ու կը փաստեն այդ ձեւով Սարաֆեանի բանաստեղծութեան հանդէպ «տարրական հասկացողութեան չգոյութիւն»ը։ «Ննջեցեալիս»ի կը հաւատարի ըստ Յ. Քիւրքճեանի, նման կեցուածք մը, երբ անոր կ'ընկերանան այդ «անհեթեթ պիտակումները»ը, որոնք Սարաֆեանի գործի ճակատին փակցուեր են՝ «ուղեղային բանաստեղծութիւն», «չոր, ահռելի մանափակ զգայնութիւն»։

Խոստովանինք սակայն որ յիսուն տարիէ ի վեր տեւող այս թիւրիմացութիւնը մէկ բանի ծառայեր է գոնէ. պաշտպանելու եւ պահպանելու ինչ որ գաղտնի՛ է Սարաֆեանի գործին մէջ։ Սխալ

●▸

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ինչպե՞ս է այս ամեն ինչ ծագել։ Ինչպե՞ս է ծնվել «Լոմա Բարսեղյանի» հանճարը։ Ինչպե՞ս է ստեղծվել «Լոմա Բարսեղյանի» առասպելը։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ ընդունվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ հավատացվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ մոռացվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ կրկնվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ ընդունվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ հավատացվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ մոռացվել։ Ինչպե՞ս է ամեն ինչ այդքան հեշտությամբ կրկնվել։

Հարցերը շատ են, պատասխանները՝ քիչ։ Ամեն դեպքում, ես կարող եմ միայն իմ կարծիքը հայտնել։ Ես կարող եմ միայն իմ տեսակետը հայտնել։ Ես կարող եմ միայն իմ մտքերը հայտնել։ Ես կարող եմ միայն իմ մտորումները հայտնել։ Ես կարող եմ միայն իմ մտահղացումները հայտնել։ Ես կարող եմ միայն իմ մտահղացումները հայտնել։ Ես կարող եմ միայն իմ մտահղաց

Իտալական Անցքը

(ԱՍԱՏՈՒՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ ՀՌՈՄ)

Պատահական դուզադիպութիւն մը զիս Հռոմի մէջ դէմ յանդիման կը դնէ Ասատուրի վերջին գործերուն հետ: Աչխարհագրական տեղերը յաճախ ոչ մէկ թելադրանք ունին ստեղծումներուն համար: Բայց անսպասելի յարաղրութիւնը կը յայտնաբերէ անոնց մէկ եղերը, որուն ծանօթ չէինք: Դիպուածը կը լուսաւորէ այն մօտիկ ու ներքին կապը որ ըլլալու է այս պերպատմական ու յարատեւօրէն աչխատասէր, քանդուելով չինուող քաղաքին, անոր բազմապոյն պատերուն ու մեսաղային կանաչին, անհուն բեկումներուն, եւ Ասատուրի արտաղրութեան միջեւ, ամբողջովին այլոզ՝ բացակայ, միջերկրականեան արեւով մը:

Իտալիան, ուրկէ սկսած է նկարիչը, իրրեւ «հողեկան հայրենիք», իրրեւ յղումի տեղ՝ կը չարունակէ տեւել, ըսել կ'ուզեմ՝ կը յառնէ այս գործերուն մէջ, տեսակ մը երեւակայական բազձանքի պէս կամ թերեւս անձնական միթարանութեան: Ամէն արուեստագէտ ունի նման հանդիսական վայր, որ կը թուի իսկական վայրին -եթէ կայ- կրկնակը, եւ որը կը յայտնուի ո՛չ մէկ գործի մէջ, ըլլալով անոր լուսթեան շրջանակը:

×

Տարիներէ ի վեր Ասատուր կ'աչխատի փորագրութեան եւ ջրաներկի ուղղութեամբ: Քիչ անդամ, իրարու զուգահեռ, երբեմն զիրար խաչաձեւող այս արտադրութիւնները մեղի կը ներկայացուին միաժամանակ, իրենց լրիւ չարքերով: Դիպուածով է նորէն թերեւս, որ երկու սրահներ, լ'Արբօ եւ Իլ Միլէնիօ կը ցուցադրեն առաջինը՝ փորագրութիւններ ու զրքերու «պատկերազարդումներ», երկրորդը՝ ջրաներկներ:

Փորագրութիւնները կու գան Ասատուրի վերջին տարիներու արտադրութենէն: Երբեմն ներկայացուած են իրենց մի քանի տարբերակներով, ինչ որ դիտողին բացառիկ առիթը կ'ընծայէ հետեւելու «վերջնական» օրինակի կատարումին: Փորագրութիւնը ամէնէն նուազ ինքնարուխ կալուածներէն մէկն է պատկերային արուեստներուն, արհեստին ու թեքնիքին բեռով: Փորագրիչը կշռել է, եւ խորացում մը՝ մակերեսի: Այստեղ տարբերակները (ամբողջովին աւարտած) դանդաղ, զրեթէ աննկատ աստիճանաւորումները կը բերեն դէպի խորացումը այդ մակերեսի, ուր մտաեսնուածը, միջանկեալ խարխափումներէ, մօտաւորումներէ վերջ՝ կը գտնէ իր առաջի՛ն բխումը: Ինչպէս կ'ըսէ մեր բանաստեղծներէն մէկը, «բարդութեան պէս պարզ ոճ» մը:

Միշտ փորագրած է Ասատուր: Որոշ, կարճատեւ ընդմիջումներէ եետ՝ վերադարձած է այդ կերպին: Կը բաւէ աչքի տակ ունենալ իր 60-ական թուականներու անդուռանելի պատառները, վերջին տարիներու այս էջերուն հետ, նկատելու համար չրջափոխումը: Սկզբնական թափանցիկ ու գրեթէ ամբողջովին գծային փորագրութիւններէն, մինչեւ վայրի մը Կարթոտը կամ Հետիեր կոչուած պատառները Ասատուրի ձեռքը կը միտի տարածութեան գրաւումին: Ի գործ գրուած տարբերը մնացած են նոյնը.«երեւակայական» բնանկարներ են յաճախ, բեմադրութիւններու նման, եկող ո՞վ գիտէ ի՞նչ անջընջելի բնատիպէ, որուն ամբողջական ըստեղծումին կը ձգտին անչատ գործերը: Դէղերուն միտքը կրնայ այդ երեւակայական բնանկարներուն տակ տեսնել «իսկական» տեսարաններ, ըսենք իտալական գաւառային քաղաքներ կամ գիւղեր, երկու բլուրներ կամրջող կոթողումներով: Բայց աննչան առարկայի փչրանքներ, թիւերու, տառերու անիմաստ ու խայտաբղէտ բազմութիւնը բնանկարները կը վերածէ մըտային, յայտնատեսական պատկերացումներու, որ կրնանք, եթէ բրտութիւն բանեցնենք գործին վրայ, յղել հանգիտական վայրին:

Ասյս հաւատարմութիւնը դէպի իր «թեմանները», դէպի պատկերացման չատ որոշ կաղապարներ, չբեւելու համար ստեղծարար կառոյցներ, չարգիլներ, պարզապէս կը ստիպէ, որ փոխուին կերպարանաւորումները: Սեւին, սեւին տարբերակներուն, անոնց որակային զանազանութեան (կամ նոյն գոյնին յարաբերութիւնները երկու հիմնագոյնի հետ,որ սեւն ու ճերմակն են) յաղթանակն է որ կ'արձանագրուի հոս:

Ջրաներկներու չարքերը կու գան նոյն ժամանակէն եւ միջոցէն: Ինչպէս է փորագրութիւններու պարագան, հոն կը բանի չաչոզ փայլատակում մը: Սաորերկեայ չարժերը, տեղափոխումները, պայթումները կը պրկեն Ասատուրի «բնանկարները»: Ան որ հետեւած է անոնց աճումին, հազիւ թէ նչմարէ փոփոխութիւնը, կարծես նկարիչը չամառօրէն մնար հոն ուր եղած է միչտ: Արդարեւ՝ ան կը զբաղըի միչտ ու զերազանցապէս իր գործի, անոր հանդէպ իր ունեցած հարկին, ծանրութեան կեդրոնին, պահպանելով անոր ներքին, կորիզային տարրանջատման օրէնքը: Պատասխանելով, համապատասխանելով այդ հարկին:

Այս ջրաներկները բնաւ այնքան պայծառ, աչքին համար այնքան դրաւիչ եւ

Գրեց՝

Գ. ՊՐԼՏԵԱՆ

նոյնքան ալ ողբերգական չեն թուած ինծի որքան Հռոմի զարնանային, մասնաւոր լոյսին մէջ: Բլրացող արեւահար քաղաքները, ծովէն բարձրացող կամ հոն իջնող երկրաչափական կառոյցները արձանագրուած են գոյնի մեծ ու ըիրտ հարուածներով, երբեմն կրկնանկարուած, կամ դիտուած խոչորացոյցի տակ, կամ պարզապէս խծբծուած: Տակը կամ վրան՝ գոյնի թաւ ու հարուստ տարածութիւն մը, որ պատառին իսկական նիւթն է, խորքին մէջ: Պատրուակ անճնաւորութիւն մը հոս, պատրուակ առարկայ մը հոն, մերթ չրջանակ մը, մերթ եռանկիւն մը, սըփռուած՝ վաղընջական ու յայտնի տարրանջատումէ մը, որ պիտի չանուանեմ որեւէ անունով, այնքան Ասատուրի արտադրութիւնը կու գայ մեզամօտիկ տեղերէ, իրրեւ նախաժամանակային ու անընտել յայտնակերպում մը:

Գործեր կան սակայն, ուր առարկայի, ճանաչելի որեւէ ձեւի չնչումը կը հասնի իր պարզագոյն կերպերէն մէկուն՝ բիծին: Հետիեր անապատի մէջ կամ Արշալոյս 2 կոչուած չրաներկները քանի մը բիրտ, համաչունչ կամ անհաչտ գոյներով յօրինուած խորքի մը վրայ բիծերու, անորոչելի հետքերու համադրութիւններ են. բիծեր՝ որոնք իրենց ներկայութեամբ (բացակայութեամբ ալ, որովհետեւ սահմանուած կը թուին ըլլալ չտեսնուելու այլ յայտնաբերելու) կը պատմեն միջոցին ահարկու պարապը, որուն դիմաց կարծես Ասատուր հասած ըլլար որոշ պայծառութեան: Այս եւ նման ուրիչ պատառներ իրենց յատակութեամբ, տեսիլի մէկուութեամբ կը թելադրեն տարրանջատումին վերազանց այլափոխումը գոյնին մէջ, ասոր քաղցրութեամբ: Երկրաչափական ձեւերը իրենք ալ չնչուած են այլեւս եւ սըփռումին տիրակալումը տեղի կ'ունենայ միայն մեսաղային, հողային, այրած ու ծըխող երանգներու յարաբերութիւններով:

×

Ինչ որ կը պայթի, ինչ որ կը բեկի, ինչ որ կը մեռնի ու կ'աւերուի կը զառնան ըսպասը ձեւերու կառուցումի մը ուր կը պահպանուին, կը մտածուին: Կարծես նկարիչը ատանձնած ըլլար մեր գոյութեան ողբերգութիւնը՝ խաղաղ պերճութեամբ:

Իտալական անցք մը՝ որ քանդումը կը վերածէ քանդակի:

Հռոմ, Ապրիլ 4, 1984

Փորագրութիւններուն եւ ջրաներկներուն համար տեսնել՝

— Assadour, Printers Edition, Taïwan 1984.

— Aquarelli di Assadour, Enzo Bilardello, Edizioni della Cometa, Red : G. Appella, G. Firri, Roma, 1984.

լուծական գրութիւն մը «փոլէմիք» նպատակեր ալ հետապնդէ: Քիւրքճեանի գրութեան պարագային՝ վիճարկումը մասամբ՝ քօղածածկումի ուժերու պահպանողականութեան դէմ ուղղուած է: Բայց մասամբ միայն: Նոյն գրութեան մէջ ա՛յլ վիճարկում մը կը ծաւալի, տողամիջեան փոլէմիք մը, որ «չատազովական» յարաբերութիւններէն անդին՝ քերթողական վերլուծումով կը սկսի: Ասոնցմէ երկրորդն է, տողամիջեայ հոս, ու հիմա՝ երկրորդն է, տողամիջեայ՝ որ պիտի զրաղեցնէ դիս պահ մըն ալ: Կը սկսի ան երբ խմբագիրը Սարաֆեանի «գրողական - գոյութենական» առանի պարբերին մասին կը խօսի (օրինակ՝ էջ 480):

Պիտի բացատրեմ, թէ ինչո՛ւ եւ ինչպէ՛ս: Քիւրքճեան կը սիրէ չէչտը գնել «գոյութենական» տուեալներուն վրայ: Իր մեկնաբանութեան վերբերած ու ընդգծած տարրերը՝ ճամբորդութիւնը, գիղջ տակցումը, զգայնութիւնը, ինքնացումը, գոյութե՛ան է որ կը վերաբերին: Անուղղակի կը հասկցուի գրողական / գոյութենական գոյին նչանակութիւնը եւ կազմութեան միտումը: Երկու բառերը քովքովի գնելով, զանոնք իրարու կցելով, երկուքը մէկ չունչով արտասանելով, Քիւրքճեան կ'ուզէ զգացնել, թէ Սարաֆեանի ստեղծագործութիւնը գրութեան եւ գոյութեան, գրութենականի եւ գոյութենականի երկու եզրերը կը միաճուլէ, այնպէս մը որ երկուքը իր առիթով՝ չեն կրնար այլեւս իրարմէ անկախ մտածուիլ: Մնաց որ «գրողական ազարք», «գրութենականութիւն»՝ արդիական քննադատութեան պատկանող, անոր հունէն բխած հասկացութիւններ են: Մմբագիրը կը բացատրէ մեզի Սարաֆեանի գրականութեան մէկ կարեւոր յատկանիչը՝ անոր իր «միութիւն»ը, որ գրական փորձը կը զարձնէ գոյութենական փորձառութիւն: Բայց միեւնոյն չարժումով՝ վերլուծական բացայայտումը կը նախաձեռնէ փոլէմիք մը, արդիական քննադատութիւն ըսուած եղջերուաքաղին պատկանող ա՛յն յղացքներուն դէմ, որոնք կ'ենթադրեմ `ամէնէն չատ կը խրտչեցընեն խմբագիրը: Տողամիջական կը մնայ, ըսի, այս վիճարկումը: Բայց եթէ քիչ մը ևս չէչտուէր այս երանգը, Սարաֆեանի գործը պիտի դառնար միջոց մը՝ նորերեւոյթ պայքարի մը մէջ փաստեր ու հակափաստեր առաջ քալեցնելու համար:

ԳՈՅ ԵՒ ԲԱՆ

Ասոր լաւագոյն օրինակը կը տրուի Յետ - գրութեան առաջին էջերուն, երբ Քիւրքճեան կը յայտարարէ թէ «սարաֆեանական տարաչխարհի վերլուծական բանալին» զգայութիւնն է (էջ 480), այսինքն՝ ֆրանսերէն սանասախոն ըսուածը: Ի՞նչ է «զգայականը»: Պատասխան՝ «զուտ տեսողականը, զուտ լսողականը...» (էջ 481), մէկ խօսքով՝ զգայարանքները: Ի՞նչ է «զգայութիւնը»: Պատասխան՝ «արտաչխարհի ընկալման մեկնակէտային մեր ձևքը (անդ): Տեսա՛ք թէ ինչպէս յանկարծ «տարաչխարհ» բառը,իր բազմիմաստ տարողութեամբ, կը փոխակերպուի «արտաչխարհ»ի: Այսպէս գրութենէ գրութիւն, փոխանակ «սփիւռքեան գոյութենական կացութիւնը» մտածելու, Յ. Քիւրքճեան կը վերստեղծէ փիլիսոփայութիւն մը, իր տեսակին մէջ՝ ամէնէն վերացականը, որուն համեմատ պիտակցական մարդը կը սկսի, կը ծնի արտաչխարհի զգայական ընկալումով:

Նո՛յն փիլիսոփայութիւնը զգայական եզրը կ'ամբողջացնէ պիտակցական եզրով, զայն իր կարգին արժեւորելով, եւ նոյնքան վերարժեւորելով: Օրինակ՝ «Գիտակցային աչխատանքն է որ սարաֆեանական փոխաբերութիւնը կ'ընէ էապէս... սարաֆեանական: Գիտակցութեան մթագնումը իրրեւ վերադարձ վտանգ մտանագնէլէ եառ, պիտի ուզէի...» (էջ 489): Հոս ալ անչուչտ կը հասկցուի Յ. Քիւրքճեանի դիտարկումը: Կը բացատրէ թէ Սփիւռքի «զազափարաբանութեան» միջին կը չարժի չտանձնուած հակազրութիւններու, եւ ուրեմն՝ չանգրադարձրած հակասութիւններու դաշտի մը մէջ: Սարաֆեանի արժանիքն եղած է զանցե՛լ հակասութիւնները, ստանձնել հակադիր եզրերու (հող / աքսոր, սեռ / սէր, եւլն.) ... հակազրականութիւնը, ինչ որ հնարաւոր էր միայն գիտակցումի աչխատանքով մը, զոր Քիւրքճեան կը կոչէ «գոյաստեղծութիւն»:Գիտակցումին յօժարուած առանձնաշնորհումը Սարաֆեանի մեկնաբանին մօտ կը բացատրուի անով որ իրեն համար էականը կը մնայ «օտարումի»ին դէմ պայքարը: Օտարումը մարքսեան հասկացութիւն մըն է, որ անցած է նաեւ, ի միջի այլոց, Ֆրանսայի գոյութենապաշտ լեզուին մէջ, ու կը նչէ արագ յատկանչումով մը՝ իրական պայմաններէն հեռացումը, վաւերականութեան կորուստ մը: Քիւրքճեանի կողմէ Սարաֆեանի մօտ տիպարային ու օրինակելի նկատուածը՝ օտարումին դէմ պայքարն է, ու այդ է որ կ'ընէ զինք «գրագէտը Սփիւռքին» (էջ 495): Պէտք է ենթադրել կամ հասկընալ որ մարդ օտարումէն կ'ազատագրուի դանդազօրէն գիտակցելո՛վ իրականութեան բոլոր բազադրիչներուն, եւ ասոնց համադրումին փորձը կատարելով: Ինչ որ կրնայ ի հարկէ բանաստեղծի մը կամ դրագէտի մը գործը ըլլալ, բայց առկէ առաջ եւ առկէ աւելի՝ գրագէտին մէջ «Մարդուն» գործն է, «սփիւռքցի նոր Մարդուն» գործը (էջ 492): Զանազան օտարումներէն ազատագրուողը, զանոնք բարձողը թերեւս կարենայ հասնիլ ինքզինքին, Քիւրքճեան կ'ըսէ՝ «ինքնանալ»: Այդ պատճառով է որ Սարաֆեանի բանաստեղծական փորձառութիւնը կը կոչէ հոս «ինքնացման» գոյաստեղծական փորձ:

Գիտակցային ոլորտին յենուելով, Քիւրքճեան կը զարձնէ այսպէս անգամ մը եւս՝ իր սլաքը աւանդական ըմբռնողութեան դէմ, որուն համաձայն Սարաֆեանի քերթողութիւնը «մտածումի քերթողութիւն» մըն է միայն, այլ խօսքով՝ «ուղեղային» է: Այսպէս ըսողները դոյդն զազափարն իսկ չունէին, կ'ըսէ Քիւրքճեան, բանաստեղծութեան մը «գոյաստեղծական» տարողութեան մասին, ու չէին կրնար պահ մը երեւակայել դիտակցումի, ինքնացումի, օտարումներու բարձումի, համադրումի անվերջ ու անվերջանալի աչխատանքը, որ եղած է Սարաֆեանինը: Բանաստեղծական ընթացիք մը այդտեղ՝ իրապէս ըլլալո՛ւ նոր կարելիութիւններ կը ստեղծէը: Գրելը ստեղծարար որոնում մըն էր, որ կը բանար, երեւան կը հանէր, կը յօրինէր գոյութենական աննախընթաց եղանակներ, եւ ինչո՞ւ չէ՝ գոյաբանական նորահիմն տուեալներ.այդ իմաստով՝ «գոյաստեղծ», եւ ո՛չ թէ միայն աղկաղկ իմաստով մը հասկցուած մտածումի բանաստեղծ:

Իսկական մեկնաբանութեան մը հետ է որ գործ ունինք Քիւրքճեանի բացայայտմամբ, եւ իմ կարդին՝ չանսայ այդ մեկնաբանութենէն քանի մը տարրեր պարկեչտօրէն ներկայացնել, պարզացնելով թերեւս Քիւրքճեանի մտածումին եւ մանաւանդ՝ ոճի՛ն բարդութիւնը: Բայց մըննայի այս ձեւով առաջին մակարդակի վիճարկումին: Ինծի այնպէս կը թուի, թէ Քիւրքճեան անդին կ'անցնի ատկէ, ու կը ձեռնարկէ այդ տողամիջական փոլէմիքին, որուն ակնարկեցի վերը: Փոլէմիք մը որ այլեւս կապ չունի Սարաֆեանի հետ, այլ արդի մեկնողական յղացքներու հասկացողութեան հարցն է: Գրականութեան պատմիչներու կամ քննադատներու աւանդակա՛ն զպրոցը ի հարկէ՝ ո՛չ «բան»ի ստեղծման մասին կը խօսի, ո՛չ ալ «գրութենական» կամ «գրողական» եզրի մը մասին: Որո՞ւն դէմ ուղղուած են այն ատեն՝ այսպիսի նախադասութիւններ. «Գոյի եւ Բանի ստեղծման այս ամբայեւ յօրինուածքին մէջ, որ Սարաֆեանի գործըն է, կարելի չէ խօսիլ գրողականի... առաջնահերթութեան մը մասին՝ գոյութենականի եւ գոյաստեղծականի վրայ» (էջ 495): Ո՞վ կը խօսի արդեօք այդպիսի առաջնահերթութեան մը մասին, եւ ի՞նչ է «գրողականը», կ'ուզէի գիտնալ: Ուրիչ մէկ հատիկ օրինակ մը. «հիմնական թիւրիմացութիւններու կրնան առաջնորդել գրողական արարքի անջատումը գոյութենական ոլորտէն (անդ): Ո՞վ կը խօսի «գրողական արարք»ի մասին արդեօք, ո՞վ կ'անջատէ զայն գոյութենականէն: Ի՞նչ է վերջոյ ըսուածը հոս՝ հատարակ տեղի՞ք մը, գիտակցումի եւ ինքնացումի հիմնական աչխատանքին վերյիչո՞ւմը, թէ տարտամ վէճի մը անհիմն արձագանքը:

Ցատակ թող ըլլայ սակայն որ այս հարցումներս չնչին խծբծանք են միայն ներկայ հատորին ծնունդ տուող անգնահատելի խմբագրական աչխատանքին նկատմամբ:

■

---

(1) Էջերու թուումները կը յղուին ամանոյ բացատրութեան Սարաֆեանի Զառանց բացատրութեան Սարաֆեանի Զաճածոյ Երկերու ներկայ հրատարակութեան:

ՍԻՓԻՒՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

(Շար. Ա էջէն)

կինք որ մեր ժողովրդական երգերը փըրկող Կոմիտաս Վարդապետը իր կղերական վերամկրտութեան առթիւ ընտրած է այդ անունը՝ ի պատիւ Կաթողիկոսի քերթըւած - չարականներուն: «Սակայն», հարց տուի ես, 618 թուականէն մինչեւ 1880-ական թուականներ ուրիշ չատ մը Կոմիտասներ չե՞ն եղած»: Ցաւակ էր որ Լեւոնն եւ ես պէտք եղածին չափ լաւ չէինք գիտեր մեր եկեղեցւոյ եւ ազգի պատմութիւնը: Չկրցանք ուրիշ ծանօթ Կոմիտասներ յիշել: Անձնանուններու բառարանները չունէինք, ու ցարդ չեմ տեսած Կոմիտաս անունին պատմութիւնն ու իմաստը: Սակայն այդ խօսակցութիւնը իմ մտքիս մէջ թողուց ուրիշ հարց մը, հարց՝ որուն պատասխանը չէինք գիտեր մենք, - «ինչո՞ւ համար չէ ընդհանրացած «Կոմիտաս» անունը, մեր մէջ»: Ըրինք կատակներ, ըսինք որ «կոմիտէ» եւ «քոմիթաջի» բառերը յիշեցնելով՝ անկասկած կը խրաչեցնէ չատեր: Ցանգեցանք այն եզրակացութեան որ եթէ կ'ուզենք որ ընդհանրապէս Կոմիտաս Վարդապետի անունը, եւ չվերապահուի մի քանի կղերականներու, պէտք է որ Հայ Առաքելական եկեղեցին Կոմիտասը սուրբի վերածէ:

Զիրար ողեւորեցինք այս դաղափարով: «ԻՆՉՈ՞Ւ ՈՉ ՍՈՒՐԲ ԿՈՄԻՏԱՍ», ըսինք իրարու: Կաթոլիկ եկեղեցին սուրբեր ունի, որոնք Թեւեայ «Հրաչքներ» գործած են, ասկէ զուտ կրօնական իմաստով հասկըցուած, սակայն Կոմիտասի նուաճումները տեսակ մը մշակութային հրաչքներ չե՞ն: Եւ եթէ մեր եկեղեցին «Սրբոց Թարգմանչաց» ունի, ինչո՞ւ չունենայ նոր սուրբ մը՝ Կոմիտասը: Սակայն երկուքս ալ զգացինք մեր տգիտութիւնը եւ անկարողութիւնը: Տգէտ էինք, որովհետեւ չէինք գիտեր թէ Հայ Առաքելական Եկեղեցին ինչպէ՞ս կ'որոշէ թէ ո՞վ սուրբ է: Կաթողիկէ եկեղեցին դիւանակալական, գրեթէ գաւառական բնոյթ ունեցող մօտեցում ունի սրբութեան հարցին հանդէպ: Թղթածրարներ կը կազմուին, տարիներ ու տասնամեակներ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին, եւայլն: Չէինք գիտեր թէ ինչպէ՞ս մենք սուրբեր ընտրած ու ըստեղծած ու «նշանակած» ենք: Զուտ աւանդութի՞ւն են «Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի» կամ «Սուրբ Ներսէս Շնորհալի» կոչումները, թէ իսկապէս մեր եկեղեցին սինոտ մը դումարած է, դատած - որոշած է այս բոլորը: (Յոտոյվանիմ որ, քահանայի մը հեռաձայնեցի, այս հարցին մասին լուսաբանութիւն խնդրեցի, սակայն... ա՛ն ալ չէր գիտեր պատասխանը):

Ուրեմն, այդ օրէն այսօր, վեց ամիսէ ի վեր, առանց հարցերը լրջօրէն հետապընդելու, հարց տուած եմ ինքզինքիս, - -Մենք ինչպէ՞ս կը ստեղծենք Առաքելական եկեղեցւոյ սուրբերը: Ինչո՞ւ չունինք Սուրբ Կոմիտաս: Կարելի՞ է դիմել մեր վեհափառներուն, որ մտածեն այս մասին: Հարցը կը յանձնեմ հանրութեան...:

Շաբաթ, Ապրիլ 14, 1984

Հոս, Միչիկընի համալսարանն եմ Յունուարէն ի վեր, ու կը դասաւանդեմ իրը այցելու փրոֆէսէօր թէ՛ ամերիկեան վէպի, թէ՛ ալ Սփիւռքահայ գրականութեան: Մինչ առաջին դասին համար 42 Ամերիկացիներ արձանագրուած են, երկրորդին համար ունիմ վեց հայ աշակերտ եւ մէկ ամերիկացի, որուն երբ հարցուցի թէ ինչո՞ւ կու գայ առնելու դաս մը, որ կը կոչուի «Յետ-եղեռնեան Սփիւռքի գրականութիւնը», ըսաւ պարզապէս որ անոր ակնյայտ տարբերութիւնը, համալսարանի դասընթացքին մէջ «հրամցուած» միւս նիւթերէն, կը հրապուրէ զինք: Եւ ապա, «հայ» բառը հպիւ թէ լսած է, կ'ուզէ աւելի բան սորվիլ հայութեան մասին, գրականութեան ընդմէջէն: Իր հայրը Իտալօ-ամերիկացի է, մայրը՝ Զեխուհի, կը հետաքրքրուի փոքրամասնութիւններով: Կ'արտօնեմ որ առնէ դասընթացքը: Եւ ինչո՞ւ չէ: Վեց Հայերէն մէկը ազգային չունչով տոգորուած Պարսկահայ երիտասարդ մըն է, որ կրնայ դաղտօրէն կարդալ արեւելահայերէն, ու աւելի՛ դանդաղօրէն՝ արեւմտահայերէն, իսկ միւս հինդէն երեքը հպիւ այբուբենը ու մի քանի հարիւր բառ գիտեն: Երկու հատը՝ ոչի՛նչ: Գիտեն... որ չարդուած են՛ք:

Անշուշտ եռամսեայ ընթացքին կատարուելիք ընթերցումները սահմանափակ են, նախ՝ որովհետեւ պէտք է որ ընթերցուելիք գործերը անգլերէնի թարգմանուած ըլլան: Եւ ուրեմն կը կարդանք մանուածք մը Համաստեղէն, երկու հատ՝ Արամ Հայկազէն, եւ մի քանի քերթուածներ, 1920 - 1940 թուականներէն: Անոնք կը ներկայացնեն դէպի կորուսեալ Երկիր նայող գրողներու գործը: Ապա կը կարդանք Շահնուրի «Նահանջ»ը, գործածելով լոնտոնաբնակ Միչա Գիւտեանի թարգմանութիւնը, որ չատ խոցելի է, սակայն... միակն է: Եւ անշուշտ կը կարդանք գործերը ամերիկահայ գրողներու, որոնք գրած են միայն անգլերէն, - Փիթըր Նաճարեանի «Վոյըճըզ» («Ճամբորդութիւններ») վէպը, որ ինքնակենսագրական բնոյթ ունի, եւ Մայքըլ Ասլէն Կրտսերի «Փասըճ թու Արարատ»-ը, որ 1970-ական թուականներուն մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ թէ՛ հայ, թէ՛ ամերիկեան չընչանակներու մէջ, եւ ցարդ կը մնայ միակ իսկապէս մատչելի գիրքը՝ որ ամերիկահայ մը կրնայ տալ ամերիկացի բարեկամի մը, երբ ան հարց կու տայ, - ի՞նչ մատչելի գիրք կը թելադրես, որ կրնայ զիս ծանօթացնել Հայոց Պատմութեան եւ ներկայ իրականութեան»: Որքան ալ տարօրինակ թուի Միչլին Արեւելահայուն կամ Ցրանսահայուն, որ այդ գրքին միջոցաւ է որ հազարաւոր (չեմ չափազանցեր) օտարներ մի քանի բան սորված են մեր մասին, այդպէ՛ս է: Շատ լաւ անգլերէնով եւ պատումի միջոցներուն տիրապետող գրող մըն է Ասլէն կրտսերը, որուն գործը եղաւ իմ աշակերտներուս համար ամէնէն օգտակար, եթէ ոչ միշտ բոլորին սիրելի գիրքը:

Անշուշտ զիս չատ աւելի կը հետաքրքրէր թէ ի՞նչ հակազդեցութիւն պիտի ունենային «Նահանջ»ին, սակայն թարգմանութիւնը, այնքա՞ն թափթփած ու խոցելի է, եւ նոյնիսկ երբ «ճշդրիտ» է՝ այնքա՞ն հնաբոյր, պաշտօնական եւ երբեմն կաղացող անգլերէնով մը գրուած է որ... ճըշդըրիտ չէ՛, քանի որ կարելի չէ Շահնուրի ոճը, մանաւանդ խօսակցութիւնները վերարտադրել, 1920-ական թուականներու անգլիացի ճէնթըլմէններու ոճով: Թարգմանութեան առաջին քառասուն էջերը, միւս հազճեղ բաղդատեցի բնագրին հետ: Կ'ուզեմ մի քանի նմոյշներ տալ թարգմանութեան մեծ ու փոքր ձախողութիւններէն, ոչ թէ Գիւտեանի նման վատակաւոր թարգմանիչ մը դատապարտելու համար, այլ ընդդծելու համար թէ որքա՞ն հեռու ենք մեր մչակոյթը մեր օտար լեզու խօսող սերունդներուն (ո՛ւր մնաց օտարներուն) զոհացուցիչ ձեւով ներկայացնելու կարելիութենէն: Ուրեմն՝ հապճեպ քաղուած օրինակներ, - (Ա.) Շահնուր կ'օգտագործէ մի քանի երանգները հայերէն լեզուի: Երբեմն կը գործածէ Թրքախառն պոլսահայերէնն մը, որ աշխարհագրական ու դասակարգային բնոյթ ու բոյր ունի Հայուն համար: Դժուար է թարգմանել «ասանկ թիւլպէնտի կտոր տղաքը» արտայայտութիւնը որ կը նկարագրէ Պեւրոսի նման ոչ-չարքաշ, Պոլսահայ ունեւոր սերունդի զաւակները, որոնք տիպաւած են աշխատիլ գործարաններու մէջ: Սակայն երբ անգլերէնով կը վերածուի «սաչ ուիք լաոմ» («այսպիսի տկար լաճեր») բացատրութեան ,ոչ միայն լեզուին համն ու հոտն է որ կը կորսուին, այլ կը կորսուի միաժամանակ պոլսահայ չարքաշ գործաւորին արտայայտած զգացումին դասակարգային արհամարհանքն ու եղբայրական կարեկցութիւնը, այդ հանգոյցին բարդութիւնը:

(Բ.) Կան՝ զարմանալիօրէն, բառերու սխալ կամ կէս-սխալ թարգմանութիւնները, - օրինակ՝ Շահնուրի «վայելչութիւն» բառը, գործածուած փարիզեան հագուստեղէնի մասին, կը թարգմանուի «տիսընսի» ,որ գրեթէ մեր «պարկեշտութիւն» բառն է: Ի դէպ, այս պարագային անհասկնալի է անգլերէն բոլոր նախադասութիւնը, քանի որ հագուստի պարկեշտութեան պատկերը դժուար է կազմել...: «Իրան» բառը կը թարգմանուի իրը «պուզըմ» կամ «կուրծք», թերեւս որովհետեւ սեղմիրանի խօսք կայ նոյն տեղը...: «Գինովցնող» բառը կը թարգմանուի իրը «ինեպրիէյթըտ» ,այսինքն՝ «գինովցած»: «Ճուտիկ» կը թարգմանուի «լավըզըլ», այսինքն՝ «սիրուելիք»: «Լաւ բացատրելու իր մարմաջէն տարուած» նախադասութիւնը անհաւատալի անթեթեւամիտ կը վերածուի անհասկնալի նախադասութեան մը, - «իր ամօթխածութենէն տարուած»-ի: «Ճանըմ»ը- կ'ըլլայ «մայ տիր ֆէլլօ», որ անգլիացի բարձր ճընթըլմէնի պաշտօնական ձեւն է «սիրելիս» ըսելու: «Ծօ»ն կը վերածուի «Այ սէյ» արտայայտութեան ,որ 50-է վեր անգլիացի ճէնթըլմէններու վերապահուած է նորէն: Թերեւս իմ քննած էջերուս մէջ ամէնէն լուրջ սխալը կը պատահի հոն՝ ուր բոլորովին կը կորսուի գրադէտի իրոնի-ին իմաստը: Լըսքիւր Պեւրոսին կ'ըսէ, նախ, որ չատ կը վստահի Հայերուն, ապա՝ սըխալմամբ, երբ կը կրկնէ նոյն խօսքը, կ'ըսէ «Թուրքերուն»: Թարգմանութիւնը այս բառը կը փոխարինէ «Հայերուն» բառով, եւ ուրեմն կը կորսուի Շահնուրի գաղն իւմուր-ը, ուր ան զգացնել կու տայ թէ քանի՛ անգամ Թուրքիայէն հպիւ ճողոպրած Հայերը Թուրք կոչուած են, Ցրանսայի, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի մէջ:

Հետաքրքրական էր, ինծի համար, որ իմ հայ աշակերտներս յամի Տեառն 1984-ին դայթակղեցան երքին սեռային պարունակութենէն: 18-էն 26 տարեկան այս երիտասարդները նկարագրուած սեռային իրականութիւններուն չէր որ կը հակազդէին, այլ... անոնց հայ գրականութեան մէջ մուտք գործած ըլլալուն: Իրենց համար լրջութեան հասկացողութիւն մը կայ որ կը պահանջէ սեռայինին արտաքսումը ո՛չ միայն գրականութենէն, այլ հայկական հանրային մտածումի ու խօսակցութեան բոլոր բեմերէն: Երբ՝ Թերեւս քիչ մըն ալ ներչնչուած Գրիգոր Պըլտեանի գրութիւններէն, փորձեցի քաջալերել զիրենք որ խօսին սեռային արդելքի հարցին մասին (Համաստեղի, Հայկազի ու Շահնուրի գործին մէջ), 25-ամեայ աշակերտուհի մը դայթակղած արտայայտութեամբ ըսաւ ինծի, - «ամէն հարցի մէջ սեռայի՞նը պիտի տեսնենք այսպէս»: Եւ այս հոն՝ ուր քացայայտ է սեռայինը: Ի վերջոյ աշակերտներուս համար ամօթխածութեան հարց չէար այնքան, կըրկնեմ, որքան... լրջութեան հարց: Եօթէն հինդը չկրցան նոյնիսկ ընդունիլ իմ լրջութիւնս, գործի մը հանդէպ՝ որ ունի կըրքոտ, լորցունքոտ սեռային տեսարաններ, եւ ուրեմն, պարզ է «ըստ իրենց հասկացողութեան», չի կրնար ծանրակշիռ գործ ըլլալ:

Այս դասընթացքի փորձառութիւնը ուրիշ հանդրուան մըն է ինծի համար, հին չղթայի մը մէկ նոր օղակը: Տասներեք տարուան փոքր վաստակ մը ունիմ, ամերիկահայութեան հայ գրականութեան, մշակոյթ եւ պատմութիւն դասաւանդելու: Մեծ չեն աշակերտներու թիւերը: 1971-էն ի վեր, այս կամ այն պայմաններու տակ, 18-էն 26 տարեկան մօտ 150 - մերիկահայ աշակերտ - աշակերտուհիներ ունեցած եմ: Այս միչիկընեան հանդրուանը պարզապէս վերահաստատեց իմ մէջ իմ այն համոզումը թէ բոլորովի՛ն սխալ է մեր մօտեցումը՝ այս սերունդի հսկայ մեծամասնութեան հանդէպ, եթէ իսկապէս կ'ուզենք անոնց տալ մնայուն բան մը, ժամանակաւոր, աղուոր զգացումներէ անդին: Անոնց հսկայ մեծամասնութեան կը պակսին ոչ միայն հայերէն լեզուն եւ պատմութիւնը, այլ նաեւ անոնք սովորաբար վաճառական կամ գիտնական ասպարէզներ ընտրած անձեր են, որոնց կը պակսին դիտելիքներ՝ նոյնիսկ ամերիկեան պատմութեան ու գրականութեան մասին: Սակայն երբ ընդհանրապէս Միջին Արեւելքէն եկած ուսուցիչներ կը դիմագրեն ուսուցման նոր, թարմ մօտեցումի, ինչպէ՞ս կարելի է չատ բան ակնկալել աշակերտներէն: Եւ ուրեմն այս փորձառութիւնը եւ հանդրուանը, որ հաճելի՛ էր (որովհետեւ պարզունակ, ջերմ, անկեղծ Հայեր էին աշակերտներուս դրեթէ բոլորը) վերահաստատեց իմ մէջ սա զօրաւոր համոզումը, - չի բաւեր չինել դըպրոցներ եւ ստեղծել ամպիոններ: Պէտք է պատրաստել ուսուցիչներ եւ դասագրքեր, իսկ անոնք, մանաւանդ ուսուցիչները, մարդուժը պատրաստելը, տաժանակիր ու պահանջկոտ աշխատանք մըն է ,զոր պատրաստ չեն դիմագրաւելու մեր պատասխանատու տարրերը:

Ա.Ճ - Ա.Պըրր, Միչիկընճ

lettres françaises

par

Daniel LEUWERS

MODERNITÉ DE RIMBAUD

Au moment où il s'apprête à sortir, dans «Le Livre de Poche classique» (n° 498), une nouvelle édition des *Poésies complètes* d'Arthur Rimbaud, Daniel Leuwers nous livre cette réflexion sur le célèbre auteur de la *Saison en enfer* et d'*Illuminations*.

Ce qui frappe dans l'œuvre de Rimbaud, c'est une prodigieuse vitesse dans la vision: une saisie du réel accompagnée de son immédiate dessaisie, un don tout aussi absolu que sa dénégation. Tout, d'emblée chez Rimbaud, est sous le signe du départ, du mouvement, du bruit neuf, du désir. Mais voici soudain que — couperet de la plume — «la musique savante manque à notre désir» ou que, après avoir évoqué «un bizarre dessin de ponts», le poète précise qu'«un rayon blanc, tombant du haut du ciel, anéantit cette comédie»! Plus provoquant encore, Rimbaud nous convie (toujours dans Illuminations) *à une curieuse «parade» avant de conclure avec un mâlin plaisir: «J'ai seul la clef de cette parade sauvage». L'angoisse qui presse Rimbaud de «trouver le lieu et la formule» s'insinue dans tous les plis et replis d'un texte qui n'en a que faire d'être texte et qui entend constamment dépasser ce statut par trop étriqué. Un des poètes qui a le plus médité Rimbaud, Yves Bonnefoy, estime — dans* Le Nuage rouge — *qu'une de ses révoltes majeures réside dans «son refus des gestions attentives de l'écriture dont les disciples de Mallarmé affirment aujourd'hui que c'est l'action restreinte, mais spécifique et finalement décisive, de l'écrivain».*

Rimbaud est assurément un poète qui défie les mailles, même les plus serrées, de la critique. Une approche purement textuelle ne parvient pas à le contenir. En laissant arbitrairement de côté la vie, elle enlève au poème une dimension non négligeable ... et favorise, par contrecoup salutaire, l'éclosion des biographies! Aussi est-on irrésistiblement conduit à retourner auprès des poètes qui ont aimé Rimbaud, qui en ont fait leur allié — en dépit des fameux mythes qu'une telle attitude peut véhiculer. Du «mystique à l'état sauvage» de Claudel au «Tu as bien fait de partir, Arthur Rimbaud!» de René Char, du «Rimbaud chrétien non chrétien» de Pierre Jean Jouve au chantre de «notre inhabileté fatale» privilégié par André Frénaud, il y a un affrontement critique total, cohérent et, en fin de compte, beaucoup moins affirmatif que questionneur.

Si l'on ne prend que l'exemple de Pierre Jean Jouve qui, en 1943, s'est attaché, dans Défense et Illustration, *à situer Rimbaud au moment où «la Poésie française s'avance dans l'irrationnel», on s'aperçoit que sa formule de «chrétien non chrétien» appelle une lecture à plusieurs niveaux: ou bien l'on peut y discerner un Rimbaud délivré du fardeau chrétien de son enfance — comme sembleraient en témoigner maints passages d'*Une Saison en enfer; *ou bien il est loisible de considérer que sa poésie païenne aspire à une forme de présence qui serait comme le substitut de Dieu; ou encore — ces deux lectures mêlées — l'on pourrait avancer que l'œuvre rimbaldienne est une réplique substitutive au renoncement religieux du poète.*

Il convient en tout cas de reconnaître que, si les «proses» d' Illuminations *touchent fortement par leur vitesse, leur concision, leur acuité toujours recommencés,* Une Saison en enfer *(un peu trop négligé aujourd'hui en raison de ses références à la vie du poète et depuis que l'on suppose qu'il est antérieur à* Illuminations) *demeure pourtant le texte capital — celui où la transition et le reniement se confondent, celui également où la poésie moderne pressent pour la première fois qu'elle est conjointement avec et contre Dieu (ou, si l'on préfère, les Dieux). «Point de cantiques : tenir le pas gagné». Admirable formule qui est restée mot d'ordre.*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
8
MARDI
8 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.696 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.696

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՈՃԲԱՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄՆԵՐ ԱԼՖՈՐՎԻԼ ԵՒ ՓԱՐԻԶ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏ

Հինգշաբթի օրուան երեք ոճրափորձերէն ետք, որոնց լայնօրէն արձագանգին մեր նախորդ թիւով, Ալֆորվիլի Հայութիւնը, Ուրբաթ իրիկուն, միասնական ճակատ կազմած, իր վրդովումը արտայայտեց Քառնօ հրապարակը, ուր, տաղու քանի մը օր առաջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ու տեղւոյն քաղաքապետը՝ ժաղֆ Ֆրանչեսքի կատարած էին մեր նահատակներուն նուիրուած յուշարձանի բացումը: Շուրջ երկու հազար Հայեր, որոնց միացած էին նաեւ փոքրաթիւ Ալֆորվիլաբնակ Ֆրանսացիները, հաւաքուած էին, բազմաթիւ պաստառներով, ուր կարելի էր կարդալ.- «Թուրքիա՝ ահաբեկիչ, Հայերը՝ զիմադրական», «Թուրքիա պէտք է ճանչնայ մարդկութեան դէմ իր ոճիրները», «Թուրքիա մեր հողերը կը գրաւէ» եւայլն, եւայլն: Ցանուն կազմուած միասնական մարմնին, Ֆրանսերէն խօսք կ'առնէր՝ Յովհ. Գուլումճեան, որ հակիրճ կերպով արտայայտելէ ետք զաղութին արդար յուզումը, խօսքը կը փոխանցէր տեղւոյն հոգեւոր հովիւին՝ Ներսեհ վրդ. Բապուճեանի, որ բուռն ելոյթ մը կ'ունենար - Հայերէն. խտօրէն դատապարտելով Թուրքերը, հուսկ խօսք կ'առնէր, Ֆրանսերէն, Աբա Գրիգորեան, նաեւ միասնական մարմնին կողմէ: Խօսողները ձաղկելով Թուրքիան, կը չեշտէին թէ ան չհանդուրժեց յուշարձանին արձանագրութիւնը, որ կը յիշուէր՝ ցեղասպանութիւն հրահանգուած թուրք կառավարութեան կողմէ:

Փարիզեան մամուլը, ընդհանուր ձեւով, երկրիմի մօտեցում մը ցոյց կուտայ, այս առթիւ: Ցարդ, Ֆրանսացիներուն համար, Հայերը լաւ միաձուլուած (էնթէկրէ) հաւաքականութիւն մը կը կազմէին եւ յանկարծ սկսած են «խանգարել»: Ակնկա, բացայայտ է, նոյնիսկ այն թերթերուն մօտ, որոնք համակրութիւն ունին մեզի հանդէպ: Կարգ մը թերթերու աղերու ընդմէջէն, նշմարելի է մինչեւ իսկ հակահայ տրամադրութիւն մը, հաճախ քողարկուած: Ֆրանսացիին համար Հայ - Թուրք այս հարցը իրեն չի վերաբերիր եւ չի կրնար ընդունիլ, որ իր երկիրը ծառայէ հաշուեյարդարի:

Առնենք նախ, բոլորովին չզազրդուած գրիչները, որոնց առաջին կարգին կուգայ «Քոթիտիէն տը Փարի»ի մէջ՝ Տոմինիք Ժամէ: «Ով որ հով կը ցանէ...» խորագրին տակ, կը չանայ, սկիզբը, քանի մը «անոյշ խօսք» ըսել Հայերուն նկատմամբ, («ի՞նչպէս չհասկնալ յուզումն ու վրդովումը ծագումով հայ Ֆրանսացի այս հաւաքականութեան» եւայլն), անմիջապէս սակայն սմսեղուկ տողեր խառնելով՝ «Վաթսուն տարուան հնութիւն» ունեցող այս «զրպռիչ յուշարձանին» հասցէին: Հարց կուտայ թէ ի՞նչ պիտի ըսէին Ֆրանսացիները, եթէ օտար երկիր մը ելլէր ու Ֆրանսայի կատարած ջարդերուն նուիրուած յուշարձաններ բարձրացնէր: Ցետոյ կ'անցնի պասքերուն, հասնելու համար իր բուն «տէրտ»ին, որ է՝ վարչակարգը քննադատել: Ցաջորդական կառավարութիւնները, կը գրէ Ժամէ, եթէ բան մը ըրած ըլլային յուսալքելու համար «Հայկական յապաղած եւ կասկածելի ազգայնականութեան մը վերազարթնումը: Եթէ պաշտօնական Ֆրանսան, եւ ի մասնաւորի, այն ատենէն ի վեր, որ մեր ոստիկանութեան երկու գլխաւոր պատասխանատուները ընտրեալներն են երկու բաղաքներու, ուր հայ գաղութը յատկապէս բազմամարդ է եւ զօրաւոր, բացայայտ կերպով դատած չըլլային որ Թուրք մը մարդէ մը վար է եւ շատ աւելի վար, բան՝ շուն մը, եթէ գործի վրայ նախապարարներ չբազմացնէին - ամբոխավարութիւն թէ անպատասխանատուութիւն - թշնամական արարքները զինակից, բարեկամ եւ դիւրագգած երկրի մը դէմ, որու հետ պատերազմի մէջ չենք, այն ատեն երբեմ «թուրք փաշիստներ» անմեղին արիւնը հոսիլ չէին տար մեր հողին վրայ»:

Ուրեմն, իրեն համար յստակ է, մեղաւորներն ալ պատճ է, անոնք Թուրք չեն, այլ՝ ընկերվարական Ֆրանսացի նախարարներ...: Թերթը, «խորհրդածական» այս ակնարկէն զատ, կը կատարէ նաեւ լրատուութեան բաժին մը, ամբողջ երկու էջ տրամադրելով: Հոն ալ սակայն, վարչակարգին հետ հաշուեյարդարները չեն պակսիր:

«Ֆիկարօ» կը չանայ «չէզոք» տեղեկատուութիւն մը ընել, բայց զգացնել կուտայ թէ այդ յուշարձանը «զրպռութիւն» է եւ որպէսզի լինք ըսած չըլլայ, Ալֆորվիլի մէջ, անցորդ կը դնէ, որոնք կը չեշտեն թէ «այս յուշարձանը իսկապէս զրպռութիւն մըն էր», մինչեւ իսկ «ծագումով Հայ Թուրք մը», նպարավաճառ, որ «երկու համայնքներէն ալ յարձախորդ ունի» եւ ինք ալ «զրպռութիւն» կը նկատէ այդ յուշարձանը:

«Մաթէն» բաւական տեղ կուտայ Թուրքերու տեսակէտներուն, առանց խորհրդածութիւններ ընելու իր կողմէ, թէեւ խորագրին մէջ հարցականները կը դնէ ոճրափորձերու հեղինակներուն մասին՝ «Հայկական ներքին կռիւներու հետեւա՞նք թէ Թրքական գաղտնի սպասարկութեանց կամ զորշ գայլերու, ո՞վ իր հաշին ունի»:

«Լիպերասիոն» կը յիշատակէ թէ Թուրքիոյ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան (Անավաթան) մէկ երեսփոխանը ըսած է թէ զպրոցական գրքերուն մէջ, հարկ է Ֆրանսան վերամկրատել «Ֆրանսայի ահաբեկչական Հանրապետութիւն», մինչ ընդդիմադիր մը կը պահանջէ որ Թուրքիոյ Ֆրանսական դպրոցները փակուին: Անդարայի քաղաքապետն ալ մտադիր է փոխելու այն փողոցներու անունները, որոնք Ֆրանսական անուններ կը կրեն, ինչպէս՝ Փարիզ պատտէսի, կամ՝ Տը Կօլ պատտէսի: Ուրիշներ ալ կ'առաջարկեն որ Եալար Քեմալ մերժէ պատուոյ լէգէոնը, զոր իրեն պիտի յանձնէ Նախագահ Միթերան, Մայիս 9-ին: Թերթը առաւելաբար կ'անդրադառնայ Ֆրանքեւ-Թրքական յարաբերութեանց, չատ քիչ տեղ տալով ցոյցին:

«Իւմանիթէ» հազիւ քանի մը տող կուտայ, բայց կը յիշէ թէ ՄՌԱՓ-ը (հակատեղապաշտական շարժում) յայտարարութեամբ մը «կ'ուզէ որ յանցաւորները ենթամբ վինոուին եւ կը մաղթէ որ Ֆրանսա նախաձեռնութիւնն առնձնէ հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչման եւ-րոպական Հասարակապետութեան կողմէ»:

«Մոնտ» Շաբաթի եւ կիրակիի երկու թիւերով կ'անդրադառնար դէպքերուն: Հակահայ այս ոճրափորձերուն մէջ, կը նկատէր նաեւ թէ «Ապարդկ կը կարգացուի կառավարութեան»: Այս խորագրին տակ, Լօրան Կրէյսամէր ամփոփ կերպով կ'ոգեկոչէ ահաբեկչական զանազան հայկ. գործողութիւնները՝ հակաթուրք, հակաֆրանսական (ինչպէս՝ Օրլի, ճնշում բանեցնելու համար կառավարութեան վրայ), ապա կը վերլուծէ «Թրքական հակահաբեկչութեան մը վարկածը», յայտնելու համար թէ փաստ չկայ այդ ուղղութեամբ եւ աւելցնելով «ոստիկանական կարգ մը բնութիւններ երեւան հանած են որ այս կամ այն հակահայ ոճրափորձը կրնար Հայերու կողմէ կատարուած ըլլալ զօրակոչի ենթարկելու համար իրենց գաղութը: Կը մնայ որ հայկ. բոլոր հաստատութիւնները թիրախ առնող արարքները այդ բնոյթը չունին»:

Նոյն Մայիս 5-ի թիւին մէջ Ժ. Մ. Տիւրան - Սուֆլան թղթակցութիւն մը կը կատարէ եւ կ'արձագանգէ հայ կնոջ մը չատ տեղին դիտողութեան. - «Կիրակի, բացման համար, մէկ լրագրող չկար, թէեւ տեղեկացուցած էինք մամուլին, հարկ է որ մեզ մեռցնեն, ջարդեն, որպէսզի մետիաները բարեհաճին մեզմով հետաքրքրուիլ»: (Ի դէպ, մենք ալ քանի նկատել տուած ենք, փարիզցի, զաւառացի, զուիցերացի թէ իտալացի լրագրողներու, որոնք «Ցառաջ»ի դուռը կը բախեն միայն երբ արիւն կը հոսի, պատասխանն այն եղած է որ՝ այդ է լրագրութիւնը): Ցօդուածագիրը կ'արձագանգէ նաեւ Ժ. Լ. Օռիչի (ՀՀՀ. այսինքն՝ չիրաքեան) թաղապետական խորհրդականի մը սա կարծիքին. - «Այս յուշարձանը գրգռութիւն մըն է: Ի՞նչպէս Պ. Ֆրանչեսքի, Ֆրանսայի այն անձը՝ որ ամէնէն լաւ դիրքի վրայ է գիտնալու համար թէ ի՞նչ կը նշանակէ ահաբեկչութիւն, կրցաւ անհրաժեշտ բոլոր զգուշութիւնները ձեռք չառնել: Թէ բաղաքական փառաւոր պատճառներ ունէր որոշելու համար այս յուշարձանին գետեղումը՝ մէկ բան է: Բայց, որ թաղապետական խորհուրդին՝ ոչ մէկ ճնշութեան նիւթ եղած է այս հարցը՝ ուրիշ բան է: Բոլորովին կ'անգիտանայինք այս որոշումը»:

Անչուշտ, կարելի է հարց տալ Պ. Օռիչի թէ արդեօ՞ք Պ. Շիրաքի տուած նոյնանման որոշումին ալ տեղեակ չէ, այսինքն նման յուշարձանի մը գետեղման Շան - դ'Էլիզէի մօտ, Հայերու ցեղասպանութեան նուիրուած: Ցետոյ, որքան ալ առակի կարգ անցած ըլլայ թէ՝ «Ֆրանսացիին յիշողութիւնը կարճ է», նախքան այսքան հաշիւը մաքրելը ընկերվարական հայանպաստ քաղաքականութեան հետ, լաւ կ'ըլլայ չմոռնալ որ ամէնէն ծանր միջադէպը, ցարդ պատահած Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, Փարիզի Թուրք դեսպանին մեկնումն էր, 1973 Փետրուարին, որովհետեւ Մարզական եւ Երիտասարդութեան նախարար՝ Ժոզէֆ Քոմիթի (որքան դիտենք՝ Շիրաքեան եւ ոչ՝ ընկերվարական...) ելոյթ ունեցած էր Նըման յուշարձանի մը բացման, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ բակը...:

Կիրակի / Երկուշաբթիի թիւին մէջ, «Լը Մոնտ» կ'արձագանգէ Ալֆորվիլի «Զօրս սերունդ Հայերու ցոյցին», եւ կը հաստատէ որ «հակահայ տրամադրութիւններ» սկսած են ծագիլ եւ Հայ տիկին մը՝ Միշէլ Սարգիսեան, չի վարանիր յայտնելու թէ «Զգացի որ, եթէ երկիր մը ունեցած ըլլայինք, ոմանք պիտի չվարանէին մեզ հոն վռնտելու»...:

× Ցիշենք թէ Լա Հէյի ԱՅՓ-ի դործակալութեան հետաձայնելով, «Հակահայ կազմակերպութիւն մը» տէր եղած է ոճրափորձին: Ցապաղումով կատարուած այս ստանձնումը յուրջի չառնուիր:

× Կիրակի ժամը 13-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ առջեւ համախմբած էին 500 - 600 հոգի: Ցանուն Ապրիլեան Ցանձնախումբին, յաջորդաբար խօսք առին՝ Ժորժ Սարեան, պատուելի Ռըպէ Լէոնեան, Օհան Թուֆանեան (Ֆրանսերէն) եւ Արտաւազդ Պէրպէրեան (Հայերէն): Բոլորն ալ իրենց վրդովումը յայտնեցին Ալֆորվիլի ոճրափորձերուն առթիւ: Ցիշեցին Նախագահ Միթերանի եւ Ժ. Ֆրանչեսքիի ելոյթներէն հատուածներ: Ապա, բազմութիւնը ցրուեցաւ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Թուրք դեսպանը, Ուրբաթ ցերեկ, յայտարարեց Ֆրանսական ճայնամիւռէն թէ Ալֆորվիլի ոճրափորձերը կրնան «Ներքին հաշուեյարդարներ ըլլալ հայկ. խմբակներու միջեւ», պնդելով որ ոչ թէ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլեւ որեւէ տեղ «Թրքական ահաբեկչութիւն չկայ»: Անգարայի մէջ ալ, վարչապետ Թ. Էօզալ բսած է լրագրողներուն. -

«Ասիկա իրենց միջեւ բախում մըն է: Իրենց անհամաձայնութիւնն է. կ'ուզեն Թուրքիոյ դէմ խաղեր խաղալ: Պէտք չէ խաղալ ահաբեկչութեան հետ, մենք այս հարցերուն մէջ միշտ պաղարիւնով չարժեցանք: Ահաբեկչութեան հետ գործ չունի Թուրք Պետութիւնը: Ոչ ոք պէտք է օժանդակէ ահաբեկչութեան. մենք սըխալ է ահաբեկչութեան հետ խաղալ: Հայկ. ահաբեկչութեան անունն իսկ չեմ ուզեր գործածել: Պէտք չէ դէպքը վերագրել ամբողջ հայ զանգուածին, քանի մը մոլորածներու պատճառաւ: Անոնց թիրախը Թուրք Պետութիւնն է. տեղին է դիրենք ԱՍԱԼԱ կամ ոճիրներու կազմակերպութիւն կոչել»:

Ապա Թուրկուճ Էօզալ հետեւեալ ձեւով արտայայտուած է Ֆրանսայի հետ իրենց յարաբերութիւններուն մասին:

«Ինչպէս ըսի աւելի առաջ, դժբախտաբար կարելի չէ միմիայն յուշարձանի հարցով մը բացատրել Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները: Նախորդ տարիներու ընթացքին այս յարաբերութիւններուն մէջ մեզի համար անախորժ կարգ մը կացութիւններ ստեղծուած են ու յարաբերութիւնները երբեք ուրիչ երկիրներու նման աւելի դրական ուղղութիւն մը չեն ստացած: Անչուշտ երբեմն յուշարձանի այս հարցին նման պատահարներ ցցուած են մեր դէմ, աւելի եւս լարելով յարաբերութիւնները: Ասիկ զատ շատ մօտէն կը հետեւինք հարցե-

(Շար.ը Դ. էջ)

COMMUNIQUÉ DE PRESSE

L'ensemble des organisations de la Communauté arménienne de France réuni en assemblée générale ce jeudi 3 mai 1984, à Paris, exprime son horreur et son indignation devant le triple attentat perpétré aujourd'hui à Alfortville et visant la Communauté arménienne ainsi que les pouvoirs publics :

Trois explosions successives contre :
— Un café tabac de la Place Carnot,
— Le centre sportif Léo Lagrange ,
— Le Monument Commémoratif du génocide arménien.

La Communauté arménienne condamne fermement ces lâches attentats et exprime aux victimes de ces actes odieux et à leur famille ses sentiments de profonde sympathie .

Elle s'inquète de cette pression exercée sur le gouvernement français alors que celui-ci, à l'inauguration du Monument le dimanche 29 avril 1984, affirmait une fois de plus, par la voix de Monsieur Joseph Franceschi, secrétaire d'Etat à la Sécurité Publique et Maire d'Alfortville, la reconnaissance par la France du génocide arménien.

Elle s'indigne de cette succession d'actes de violence criminelle dirigés contre ses institutions et aujourd'hui contre le monument érigé «A la mémoire des 1 500000 Arméniens victimes du génocide ordonné par le gouvernement turc en 1915».

Paris, le 3 mai 1984

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ

(ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԵԼՈՑԹԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲՆԱԳԻՐԸ)

○

Գոհունթիւն եմ տալիս բարին Աստծուն, որ ինձ չնորհեց այս պահը, դանուելու ձեր մէջ այս յուշարձանի հանդիսաւոր բացման արարողութեան:

Այս յուշարձանը, որի գլխաւոր մասը Սուրբ Էջմիածնից մեր ուղարկած խաչ - քարն է, այսօր մեզ բոլորիս համար ներկայացնում է երեք խորհուրդ:

Նախ եւ առաջ նա խորհրդանշում է քրիստոնէական հաւատքը հայ ազգի, որ առաքելական դարից առաջիններից եղաւ, որ իր սիրտը բացեց Քրիստոսի լոյսին: Մեր ժողովուրդը այդ լոյսով պայծառակերպեց իր կեանքն ու իմաստաւորեց իր պատմութիւնը դարեր շարունակ, եւ անասան հաւատքով, յաճախ իր կեանքի իսկ գնով պաշտպանեց ու անշեղ պահեց այդ լոյսի ջահը Արեւելքի դռների առաջ, ընդդէմ հեռու տափաստաններից խուժող ցեղերի, որոնք ալիք առ ալիք գալիս էին հանգցնելու լոյսը Քրիստոսի եւ ազատութեան:

Քանի քանի անգամներ, մանաւանդ վերջին մի քանի դարերի ընթացքում խաւարեց արեւի լոյսը Հայոց աշխարհի, սակայն մեր ժողովուրդը իր հոգու լոյսով, Քրիստոսի լոյսով չարունակեց գոյատեւել, միշտ կենդանի ու բարձր բռնած սուրբ ջահը քրիստոնէական քաղաքակրթութեան եւ ազատ ապրելու տեն - չանքի:

Այդ ճահը լուսաւորում է նաեւ այսօր հայ ժողովրդի կեանքի ճանապարհը թէ մեր մայր հայրենիքում, թէ ի սփիւռս աշխարհի, ուր ապրում են մեր զաւակները համախումբ, մեր առաքելական մայր եկեղեցու կամարների տակ, Սուրբ Էջմիածնի տիրապետող օրհնութեամբ:

Այս յուշարձանը զետեղուած է այստեղ ի յիշատակ հայ ազգի մօտ երկու միլիոն նահատակների, որոնք զոհ գնացին առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքում Արեւմտեան Հայաստանում, նահատակութիւն, որ պատմութեան հորիզոնի վրայ հանդիսանում է առաջին ցեղասպանութիւնը քսաներորդ դարի: Մի ամբողջ ժողովուրդ, 1915 թուականին, տեղահան արուեց իր պատմական հայրենի բնակավայրերից եւ բնաջնջուեց մահուան ճանապարհների վրայ: Աւերակների վերածուեցին նրանց աղօթքի սրբատեղիները, հազարաւոր վանքեր ու եկեղեցի - ներ, պատմական յուշարձաններ հայ դասական ճարտարապետութեան, կառուցուած 5-րդ դարից սկսեալ մինչեւ 19-րդ դարը:

Այսօր Հայաստանում թէ արտասահմանում դրեթէ չկայ հայ ընտանիք, որ զոհուած մի հարազատ չունենայ 1915-ի ցեղասպանութեան օրերին: Մեր եկեղեցին, մեր ժողովուրդը ինչպէ՞ս կարող են մոռանալ իրենց անթաղ մեռելներին: Ինչպէ՞ս կարող են չաղօթել նրանց անմեղ հոգիների համար: Ինչպէ՞ս կարող են դէպի երկինք չբարձրացնել իրենց խղճի ապերը ի խնդիր արդարութեան:

Ահա խորհուրդը այս յուշարձանի, ահա պատգամը մեր նահատակների:

Այս յուշարձանը, կանգնեցուած հիւրընկալ Ֆրանսիական հողին վրայ, այստեղ, Ալֆորվիլ քաղաքի հրապարակում, մեծահոգի հրամանով քաղաքապետին եւ նախարար Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի, խորհրդանշում է նաեւ ասպետական Ֆրանսիայի եւ նրա կառավարութեան մարդասիրական եւ հայասիրական զգացումնե - րը, որ դեռեւս խաչակրաց զարաշրջանից դրսեւորուել են բազում անգամներ պատմութեան ընթացքում:

Հայերը, եւ ոչ միայն Ֆրանսիայի քաղաքացիները, այլեւ բոլոր Հայերը աշխարհում, մասնաւոր համակրանք են տածում Ֆրանսիայի հանդէպ, մասնաւոր սէր դէպի Ֆրանսիական բիւրեղեայ լեզուն ու գրականութիւնը եւ հիացմունք՝ պատմական օրէնքն նուիրագործուած Ֆրանսիայի մարդասիրական ոգու նկատմամբ, որ մեր օրերին էլ ճառագայթում է՝ խաղաղութեան, արդարութեան եւ ազատութեան իդէալների հռչակումով:

Յանուն Հայ Առաքելական Եկեղեցու, եւ չնորհակալութիւն եմ յայտնում Ֆրանսիական Հանրապետութեանն ու նրա կառավարութեանը, յոյժ ուշադիր եւ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԵԼԻՔ ԶՕՒՆԻ

Յովհաննէս Քաջազնունիի այս նշանաւոր պատգամը Դաշնակցութեան՝ այս անգամ կ'ուղղուի ընկերվարութեան, ա՛չ միայն ընդդիմադիրներու կողմէ, ինչ որ հասկնալի պիտի ըլլար, այլեւ նախկին կամ ներկայ «ընկերվարականներու», այսպէս կոչուած, երկրորդ կամ ամերիկեան ձախեր՝ չեն վարանիր հաստատելէ թէ դասական կամ իւթոփիք ընկերվարութիւնը հասած է վախճանին, եւ թէ 19րդ դարու մարքսիստ տեսարանութիւնը խոտոր կը համեմատի ներկայ ընկերային եւ տնտեսական պայմաններուն՝ եւ հետեւաբար պէտք է դասել ընկերա - փիլիսոփայական դասագիրքերու կարգին, որպէս ուսումնասիրութեան նիւթ, փիլիսոփայութեան թեկնածուներուն համար: Ինչպէս միշտ, չառաչուն բանաձեւերու ախոյեան Ժիւքաո՝ առաւելապոյնը տասը տարի կու տայ որպէսզի ընկերվարութիւն կոչուած երեւոյթը, միանդամընդմիշտ անհետանայ արեւմտեան Եւրոպայի սահմաններէն...:

Արդարեւ, այս վերջին տարիներու ընթացքին մարքսեան շատ մը տեսակէտներու լքումը, բացորոշ կերպով զգալի է, նախկին մարքսիստ տեսարաններու եւ ընկերաբաններու գործերուն մէջ, մինչ ուրիշներ, մարքսիստ յորջորջումը կը ջընջեն իրենց բառացանկէն, կարծես ամօթալի հիւանդութիւն մը եղած ըլլար: Իսկ մարքսիստ կուսակցութիւնները, ինչպէս սոցիալ դեմոկրատներ կամ այլապէս տեսակի ընկերվարականները, պարզապէս կը զրժեն կամ կը մոռնան մարքսիզմի հիմնական տեսակէտները, ընկերային եւ դասակարգային նոր կարգուսարքի մը կազմութեան համար՝ ինչպէս պրոլէտարիատի տիկտատուրան կամ դասակարգերու պայքարն ու միաճուլումը: Արդ, պէտք է ընդունիլ թէ, 19-րդ դարու տնտեսական եւ ընկերային պայմաններու հիմնական փոփոխութիւնը աշխատաւոր դասակարգին կենցաղի բարելաւումն ու հետեւաբար փոփերիզմի նահանջը դրամատիրական յառաջդէմ երկիրներուն մէջ, կարեւոր ազդակներ են դիտական ընկերվարութեան նահանջին, բայց կայ աւելի հիմնականը. այն է ընկերվարական մարքսիստ կոչուած երկիրներու ձախողութիւնը՝ ա՛չ միայն տնտեսական, այլեւ ընկերային դեմնի վրայ, ինչ որ կը յուսալէք յեղափոխական տարրերը, եւ տարակուսանքի կը մղէ շատ մը անկեղծ հաւատարիմներ: Ա - մէն պարագայի, առ այժմ, ընկերվարութեան արժէզրկումը աւելի զգալի է, նախկին կատաղի համայնավար կամ ընկերվարական պատեհապաշտ մտաւորականներուն մօտ, մինչ շարքայինները կը շարունակեն հաւատալ եւ վստահիլ անոր, պայմանով որ իրական խզում մը կատարուի դրամատիրական դրութեան հետ, թօթափելու համար տնտեսականին եւ դրամին դերիշխանութիւնը: Պարագան յատկանշական է, որովհետեւ ընկերվարական կառավարութեան իշխանութեան գլուխ գալն եղաւ որ այս չարժումը ծայր կու տայ եւ կը ծաւալի, ինչպէս ըսինք, նախկին ձախերու մօտ...: Ըստ սովորութեան, ոմանք կը գտնեն թէ կառավարութիւնը չատ հեռուն կ'երթայ սպառնալով անհատական ազատութեան, եւ թէ ընկերվարութիւնը ուշ կամ կանուխ՝ պատմական անօրէն կը յանդի բռնատիրութեան: Մինչ ուրիշներ, հակառակը կը պնդեն, պահանջելով ա՛լ աւելի հակակշիռ պետութեան կողմէ:

Ուստի, կառավարութեան բանբեր՝ ենթանախարար Մաքս Կալօ, Մոնտի Ապրիլ 25-ի թիւին մէջ, երկար յօդուածով մը կը ջանայ արդարացնել կառավարութեան գործունէութիւնը, եւ մանաւանդ վստահեցնել կուսակիցները, թէ ընկերվարութիւնը ա՛չ միայն մահամերձ չէ, այլեւ կը յառաջդիմէ հաստատ քայլերով, որպէս յառաջդիմութեան յաւիտենական ախոյեան՝ մարդկութեան ազատութեան, հաւասարութեան եւ բարօրութեան լաւագոյն կարգուսարքերու յաղթանակին համար: Ինչ որ քիչ մը տարօրինակ կը թուի դասական ընկերվարականի մը համար, այն է թէ, Մաքս Կալօ գովաբանութիւնը կ'ընէ սոցիալ դեմոկրատ գաղափարաբանութեան, մոռնալով Ֆրանսայի ընկերվարականներու հին ընդդիմութիւնը մարքսիզմի այդ խորթ զաւկին քաղաքական ուղղութեան, մանաւանդ, երբ Անգլիա կամ Գերմանիա իշխանութեան տիրանալով սոցիալ-դեմոկրատները լայնօրէն փաստեցին իրենց անճարակութիւնը, ձախողելով ընկերվարութեան ամենատարրական ձգտումներու իրագործման մէջ: «Այսօր, պէտք է անդադար գովաբանել Սոցիալ - Դեմոկրատ սիսթէմը, որովհետեւ լաւագոյնն եւ կորուկ ճամբան է հաւասարակշռելու համար ընկերային ու տնտեսականը. գրաւական մըն է ժողովրդական վարչակարգի, որ կրնայ համախմբել Եւրոպայի բոլոր Պետութիւնները, նոյն նպատակակէտին չուրջ՝ միշտ խորհրդակցական ճամբով: Այս էր հիմնական ծրագիրը - կանոնադիրը մեր ընկերվարական կուսակցութեան, որ վերածնաւ 1971-ին» կ'ըսէ Մաքս Կալօ, մոռնալով Ֆրանսական նոր ուղիի մը ձգտումն ու համբաւաւոր այլ կարգախօսներ, որոնք չատ չուտով բարձի թող եղան: Կալօ կը ջանայ համոզել թէ կառավարութեան նպատակը կը մնայ անփոփոխ, բայց պարագաներու բերումը նկատի կ'առնուի եւ անմիջականը, կամ աւելի հեռաւոր ապագայի ՕՊԺԵՔԹիՖերը կը զատորոշուին եւ ըստ այնմ կը ճշդուին, միշտ նկատի ունենալով ընկերային, ազգային եւ միջազգային հաւասարակշռութեան պահպանումը, և աշխատաւորութեան իրաւունքներու պաշտպանութիւնը, առանց դասակարգային խզում յառաջացնելու: «Հաւատարիմ ենք, և հաւատարիմ կը մնանք մեր նշանաբանին - րուն, նոյն ատեն յարմարելով մոտերնիզմի պայմաններուն՝ զայն լաւագոյնս օգտագործելու համար ընկերվարութեան յաղթանակին համար», կ'եզրակացնէ Մաքս Կալօ:

Այժմ տանք միւս թմբուկին ձայնը, «Մոնտ»ի նոյն օրուան թիւին մէջ՝ Ժան Փիէռ Կառնիէ եւ Լուի Ժանովէր, ընկերաբան եւ գրագէտ, կը յիշեն Ժիւքաոի նշանաւոր բանաձեւերէն մին՝

«le socialisme c'est raté»

համոզում մը որ չատ մը ընկերվարականներ կը բաժնեն Ժիւքաոի հետ: Բայց կարելի՞ է ըսել թէ կառավարութեան ուղղութիւնը ընկերվարական է, բայց անուններն, կը խորհին այս երկու ընկերվարականները: Շարք մը այլ չեղումներու կարդին կը նշեն թէ, սկզբնական չրջանի գործունէութենէն եառ, ներկայ քաղաքականութիւնը ա՛չ մէկ տարբերութիւն ունի գրացի երկիրներու ուղղութենէն, որոնք ալ կառավարութիւններ ունին, ինչպէս Անգլիա կամ Գերմանիա, ուր միայն տրնտեսականն է որ կ'իշխէ ի հեճուկս աշխատաւորութեան՝ որու տարիներու պայքարով վաստակած իրաւունքները խնդրոյ առարկայ կը դառնան, մանաւանդ հո՛ս, աւելի քան այլուր, ձախ կոչուած վարչաձեւի մը տակ, եւ ուր ի խնդիր արտադրութեան եւ շահին, գործատէր, այսինքն գրամատէր դասակարգը կը, ատենայ բոլոր առաւելութիւնները ու քաջալերուած՝ կը սպառնայ աշխատաւորութեան տարբերական իրաւունքներուն եւ ընկերային ապահովութեան:

«Այսօր, ինչ որ կատկածէ գուրս է, Ֆրանսայի տնտեսական տագնապին մեծագոյն բեռը կ'իյնայ աշխատաւորութեան վրայ, եւ առանց վարանումի կրնանք հաստատել թէ, ներկայ վարչաձեւը ա՛չ Սոցիալ Դեմոկրատ է, ա՛չ 2-րդ ձախ, ա՛չ ալ մանաւանդ Ֆրանսական ընկերվարութիւն, այլ պարզապէս 2-րդ աջ...», կ'եզրակացնեն այս երկուքը: Ընթերցողին կը մնայ որոշել...:

Գ. Տ. (Գր. Տաթօնեան)

բարեացակամ վերաբերմունքի համար հանդէպ Ֆրանսիայի հայ եկեղեցական համայնքների եւ նրանց կրթական ու մշակութային հաստատութիւնների:

Ինձ համար հոգեկան մեծ մխիթարութիւն է, որ այստեղ մեր եկեղեցու բոլոր զաւակները, իրենց բնակած այս աքանչելի երկրի նկատմամբ տոգորուած են խոր երախտագիտութեամբ, մնալով միշտ հաւատարիմ ու չինարար քաղաքացիները Ֆրանսիական հայրենիքի:

Այս խաչքար - յուշարձանը՝ ահա մի վկայութիւն եւս այս ճշմարտութիւնների:

Եւ մի վկայութիւն եւս հայ ժողովրդի արդար դատի ճանաչման:

Այս զգացումներով եւ խոհերով ողջունում եմ կառուցումը այս յուշարձանի եւ իմ յարգալից չնորհակալութիւնն եմ յայտնում Պ. Նախարար Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիին, քաղաքապետին հայրը Ալֆորվիլի եւ մեծ բարեկամը հայ եկեղեցու ու ժողովրդի:

Միշտ լոյս եւ օրհնութիւն փառքերի երկիր Ֆրանսիային:

«Ձիապաղութեան գհեա երթայք ընդ ամենեսին եւ զորբութեան» եւ «Եղբայրսի - րութիւն հաստատեսցի առ ձեզ» (Երր. ԺԲ. 14, ԺԳ. 1): Ամէն:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100 ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 9-ին, Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հիւրընկալ սրահին մէջ, Լիոնի Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ:

Որակաւոր բանախօսներու՝ Կարօ Փոլատեանի (Մարսէյլ) եւ Զուլալ Գազանճեանի (Փարիզ) անունները սրահը լեցուած էին լեցնել ընաիր բազմութեամբ մը (175 - 200 հոգի):

Պ. Գեղամ Կանանեան դեղեցիկ դաղափարն ունեցած էր հանդիսութեան նախագահումը պիտի կատարէր հիւրաբար քաղաքապետ Վենետիկէն ժամանած՝ Հ. Յարութիւն վրդ. Պզտիկեանը, որպէս երկար տարիներ ուսումնասիրած Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի, որ եղած էր նահատակ դրագէտին ուսումնական օրրանը, խորհրդանշական իմաստ մը տալով հանդիսութեան:

Ողեկոչումը կոկիկ կերպով վարեց Օր. Վարդենիկ Երէցեան, միայն Ֆրանսերէնով:

Երաժշտական եւ լուսապատկերային ներածութենէ մը վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահ՝ Հ. Յարութիւն վրդ. Պզտիկեան որ հայերէնով, չնորհաւորեց Լիոնի Հ. Մ. Մ.ը, ապա ներկայացուց Դանիէլ Վարուժանը որպէս աշխարհահռչակ Միքել Անճէլօն, Բրունկի՝ Սեբաստիոյ այս համեստ պիւղի, նահապետ զաւակը որ հակառակ իր կարճ կեանքին, այնքան ապրումով երգեց Հայ Հողը, Հայուն տառապանքը, Հայրենիքը դառնալով համամարդկային, կանոի մէկ երգեց Բանուորը, ընկերային արդարութիւնը: Հ. Պզտիկեան չեչտեց նաեւ թէ կարելի չէ Վարուժանը հակնալ առանց Իտալիոյ ժամանակակից պատմութիւնը աչքէ անցընելու. ան Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի մէջ, իր պաշտօնակից Հայր Ալիշանին նման, օրը օրին կ'ապրէր Կարիպալտիի, Մանինի, Թոմազէոյի ազատագրական չարժումը Պուրպոններու եւ Ավստրիոյ կայսրութեան դէմ, որուն համապատասխան երգիչներն եղան Ճոզուէ Քարտուչչի, Կապրիէլէ տ'Անունցիօ եւ այլք:

Հուսկ յայտնեց թէ կարելի չէր աւելի մեծ նախատինք մը ընել նահատակ գրագէտի յիշատակին, ճիշդ յոբելենական այս տարիին սկզբնաւորութեան, Արեւմտահայերէնը պաշտօնապէս անտեսող այն խռպոտ ձայնով՝ որ եկաւ մայր հայրենիքէն...

Զուլալ Գազանճեան, ընաիր հայերէնով, տեղին նշումներով, չուրջ կէս ժամ հանդիսականները ելեկտրականացուց իր վերլուծական ելոյթով ուր նահատակ դրագէտը, մերթ ընդ մերթ, իր կենսագրական պիծերու ընդմէջէն, կը յայտնուէր, կը բացատրուէր, կը վերլուծուէր եւ հուսկ մեղի կը ներկայանար Դանիէլ Վարուժան մը, իր ամբողջութեանը մէջ, որուն հետզհետէ լոյս ընծայած քերթուածները կը սկսէին իմաստ մը ունենալ, պայծառ բացատրութիւն մը առնալ, եւ որուն նման ներկայացում դժբախտաբար հազուագիպ է մեր բեմերէն:

«Եկած ենք - ըսաւ Զուլալ Գազանճեան, - մեծարելու մեր ճանչցած վարուժանը, այն որ Սփիւռքի բոլոր տարածքին վրայ կը պատգայենք մեզի հետ. այն որ ամենուրեք որպէս դրօշակ կը պարզենք՝ մերժելով Արեւմտահայերէնի մահը, քերելու որ իր բանին ներքին եւ արտաքին պղը որ իր բանին ներքին եւ արտաքին պղտութեամբ քանդակեց, նկարեց հին ու անցեալ չքեղութիւնները, Արեւմտահայերէնը հասցնելով իր ամէնէն մեծ նուաճումներուն ու մնաց պերճօրէն դուստ, սաւառնումի եւ թռիչքի հոգիով բացառ՝ առանց ապաստան փնտռելու լեզուական եւ ոճական ուռուցիկ ձեւերու մէջ»:

Զուլալ Գազանճեան առանց վարանումի չեչտեց թէ Վարուժանը կարող է խորհիլ պէս հասկընալ միայն այն, որ ծանօթ է Մխիթարեան Գազափարականին «Ցաղագս ամենայն Հայոց»ով արտայայտած Մխիթար Աբբահօր կոչմէ, իր Հայեցական բա-

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ապրիլ 23-էն 24 տեղի ունեցան Ապրիլեան Եղեռնի 69րդ տարեդարձի նուիրուած զանազան ձեռնարկները՝ համապատասխին նախաձեռնութեամբ

Ապրիլ 23-ին՝ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան պաշտօն նահատակաց յուշարձանին առջեւ, նախապահութեամբ՝ Յակոբ Եպսկ. Վարդանեանի: Յետոյ, երիտասարդները ջահերով, խումբ - առ խումբ հսկեցին Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան մատուցուեցաւ պատարագ, միշտ՝ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին, եւ ապա կրկին, հոգեհանգստեան պաշտօն նահատակաց յուշարձանին առջեւ: Յակոբ Եպսկ. Վարդանեան իր քարոզին մէջ ընդգծեց մեր նահատակներէն մեզի հասնող պատգամը:

Եկեղեցւոյ չրջագիծին մէջ տեղի ունեցող այս յաջորդական արարողութիւններուն հետեւողներու թիւը բաւական սահմանափակ էր:

Երեկոյեան ժամը 18·30-ին, տեղի ունեցաւ պահանջատիրական ցոյցը Քասթելանի հրապարակէն մինչեւ Փրատոյի պողոտային վրայ գտնուող Թրքական հիւպատոսարանը, շուրջ 5000 հոգիի մասնակցութեամբ: Երթը տեւեց մէկ ու կէս ժամ: Տպաւորիչ ցոյց մը, որուն մասնակցեցան զանազան հոսանքներու պատկանող տեղական քաղաքական անձնաւորութիւններ: Հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները տողանցեցին իրենց դիրքերնուն: Բազմութեան մէջ, մեծ թիւով ցուցարարներ իրենց ձեռքն ունէին կարմիր մեխակներ, որոնց վրայ նոյն գոյնէ «պաճ» մը՝ «Հայկական համակամութիւն»: Դաղափար մը տալու համար, թափօրին գլուխը կը գտնուէր Պլ. Փէրիէի անկիւնը երբ դեռ վերջին չարքերը չէին մեկնած Քասթելանէն: Տասնեակ պատառներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն, կը պահանջէին հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումը, հայկ. բռնագրաւուած հողերը եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ դատապարտումը՝ ՄԱԿ-ի կողմէ, հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումը Եւրոպայի Խորհրդարանին կողմէ: Ապահովութեան ուժերը տասնեակ կառքերով, հարիւրաւոր Սէ - էմ - էմ ներով, զաղանի ոստիկաններով ուղղակի կատարեալ պատուար մը կազմած էին Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ: Քանի մը փոքր պայթուցիկներու տեղադրուած խառնաշփոթութիւնը, կրնար տեղի տալ միջադէպերու, սակայն ոստիկանութիւնը իսկոյն ետ քաշուեցաւ եւ թոյլ տուաւ որ թափօրը աւելի մօտենայ դէպի հիւպատոսարան եւ պատուիրակութիւն մը նամակատուփին մէջ դնէ բանաձեւ մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ, -

«Toutes les organisations arméniennes confondues, qu'elles soient politiques, culturelles, sportives ou éducatives, de l'agglomération marseillaise, viennent en ce jour du 24 avril, jour du 69eme anniversaire du génocide arménien porter une nouvelle fois, à votre connaissance les revendications légitimes du peuple arménien, à savoir la reconnaissance et la condamnation du génocide arménien pérpétré par le gouvernement turc de 1915, qui reste à ce jour ignoré, ne serait-ce que du point de vue historique, la restitution par la négociation des territoires occupés aujourd'hui par la Turquie et qui, ont été spoliés au peuple arménien, suite aux déportations de 1915».

Ապա կազմակերպիչ յանձնախումբի ներկայացուցիչները, ծաղկեպսակ զետեղեցին Նահատակաց Յուշարձանին, ինչպէս նաեւ հարիւրաւոր կարմիր մեխակներ:

Այս առթիւ, տեղական երեք օրաթերթերը, Ապրիլ 25-ի թիւով, ներսի էջերուն մէջ յատկացուցին լայն սիւնակներ:

Լը Փրովանսալ (*ընկերվարական*) . -

«ՀԱՅԱՐԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐ,
ԵՐԷԿ, ՎԵՐՅԻՇԵՑԻՆ»

«1915 Ապրիլ 24 - 1984 Ապրիլ 24: 69 տարի առաջ հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնն էր: Բաւներորդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը: Այլ ցեղասպանութիւններ պիտի յաջորդէին՝ Հրեաներուն, Ցիկաններուն, Պիաֆրացիներուն, Քամպոճցիներուն...: Հայերը չեն մոռցած, եւ աշխարհը զարմացած կը սկսի ծանօթանալ պատմութեան այս ահաւոր էջին, զոր դիւանագիտական կամ ռազմավարական պատճառներով կը փորձուի անտեսել»:

Լը Մերիտիոնալ (*աջակողմեան*) . -

«ՀԱՅԵՐ ԱՐԴԱՐ ԴԱՏԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ»

«ԵրԷկ, Մարսէյլի փողոցներուն մէջ, հազարաւոր Հայեր ոգեկոչեցին ցեղասպանութեան տարեդարձը եւ պահանջեցին աւոր ճանաչումը ՄԱԿ-ի կողմէ»:

Լա Մարսէյէզ (*համայնավար*) . -

«1915 ԱՊՐԻԼ 24 - 1984 ԱՊՐԻԼ 24՝
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐԸ ՅԻՇԵՑԻՆ»

«3000 ցուցարարներ թրքական հիւպատոսարանին առջեւ պահանջեցին Անգարայի կառավարութենէն որ ճանչնայ դարուն առաջին ցեղասպանութիւնը»:

×

Յոյցէն յետոյ, Փալէ տէ Քոնկրէսի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ քաղաքական հանդիպումով մը՝ նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՔՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Վալ - տը - Մառնի բաժակի համար դաշտ իջած Ալֆորվիլի Իւ. Ժի. Ա.ն, հակառակ անոր որ քանի վայրկեաններուն կը պտնուէր պարտուած (2 - 0) վիճակի մէջ՝ Վիլիէ սիւր Մառնի դէմ, չնորհիւ Զէրմաթիի (35-րդ վայրկեան) եւ Ժագօֆի (40-րդ եւ 50-րդ վայրկեաններ) նշանակած կոլերուն՝ տարաւ կարեւոր յաղթանակ մը: Հայկական խումբը այս հանդիպումին աչքի զարկաւ մասնաւորաբար իր թէքնիք խաղարկութեամբ եւ մարզիկներու բարձր տրամադրութեամբ եւ կորովով: Երկրորդ կիսախաղին վիրաւոր մը ունենալով, հայկական խումբը 10 մարզիկներով խաղալով հանդերձ կրցաւ պըզտիկ առաւելութիւնը պահել մինչեւ վերջ:

Ալֆորվիլ դաշտ իջաւ հետեւեալ կազմով. - Սթոպ, Գարթոյեան, Պոնէ, Ժագօֆ, Լասատ, Զէրմաթի, Լապազ, Շա - մոյեան, Ճունկուլտուբեան, Անտոնեան եւ Ծերոնեան:

×

ՌՈՆ ԱԼՓԻ ՇՐՋԱՆ

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ռիմխիլի դէմ ունեցած խաղը, կորնգնելով, մրցաշարքի աւարտին երեք չաբաթ մնացած ծանրօրէն վտանգած է բարձրանալու իր յոյսերը: Բաժանմունք չփոխելու համար պայքարող Ռիմխիլցիներու կոչտ խաղին դէմ Հ. Մ. Ը. Մ.ականները ցուցաբերած են աւելի թէքնիք խաղարկութիւն մը: 64-րդ վայրկեանին, հակառակ Տէսինցիներու առարկութիւններուն, մրցակիցները փէ - նալթիով մը բացած են հաշիւը: 75-րդ վայրկեանին, ազատ հարուածէ մը հետեւանքով հաշիւը 2 - 0 բարձրացնող տեղական խումբը, 85-րդ վայրկեանին փէնալթիով մը կոլ ստանալով հանդերձ, դաշտէն հեռացած է յաղթական (2 - 1):

Այս պարտութենէն ետք Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին 40 կէտով կը գրաւէ դասաւորման 5-րդ տեղը, միասին երկու կէտ տարբերութեամբ՝ խմբակի առաջիններէն՝ Ժօժօ, Լ'Էթոա եւ Շամպէռի:

Այս բաժանմունքի հայկական միւս խումբը՝ Իւ. Էս. Ժի. Օ. Ա. Վալանս, պատուաւոր հաւասարութեամբ (0-0) վերադառնալով Շամպէռիի դաշտէն, 36 կէտով 7-րդ տեղը կը գրաւէ դասաւորման:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ, չնորհիւ Մարգարեանի նշանակած կոլին (40-րդ վայրկեան), չատ կարեւոր յաղթանակ մը (1-0) տարած է Կարաման դէմ: Այս յաղթանակով հայկական խումբը քայլ մը նետած է յառաջիկայ շրջանին եւս այս բաժանմունքին խաղալու իրաւունքին համար: Ներկայիս, մրցաշարքի աւարտին երեք չաբաթ մնացած՝ խումբը կը գրաւէ դասաւորման 10-րդ տեղը (14-ի վրայ):

Միւս կողմէ, Ժի. Էս. Ա. Սէն Թ'Ան - Թուան, որուն կազմէն կը պակսէին՝ այս կամ այն պատճառաւ՝ կարեւոր վեց մարզիկներ, տարած է յաղթանակ մը (2 - 1) Վալօրիսի դէմ, չնորհիւ Մառի (41-րդ վայրկեան) եւ Սէն Դերմակեանի (68-րդ վայրկեան) նշանակած կոլերուն: Մրցաշարքի աւարտին մէկ չաբաթ մնացած, Սէն Թ'Անթուան կը գրաւէ դասաւորման 2-րդ տեղը, մէկ կէտի տարբերութեամբ առաջինէն՝ Մարթիկէն:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱԿՈԲ ՆԱԼԵԱՆ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ
- 1706 - 1764 -

Կեանքը, գործերը եւ աշակերտները

Հեղինակ՝ Գ. Բամպուքճեան
Մատենաշար «Շողակաթ» Թիւ 1
Պոլիս.

ՓԱՅԼԱՅԻՆ ԿՈՒՄ

ՓԱՅԼ ԱՆԷ

ՊԱՅԼԱՅԻՆ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

- Եթէ այս դիշեր ճաշի գայ, դուրս ելած ատեն գաղտնի ոստիկաններուս պետը պիտի հետեւի անոր, թէեւ անհունապէս անհաճոյ ըլլայ ինծի համար խառնըվիլ պահպատանդ իշխանին ներքին կեանքին:

Դիշեր մըն ալ անցաւ ու տիկին Վէյէրան վայրկեան մը իսկ խաղաղութիւն չտեսաւ: Առտուն, տիկին Լառիչէն եկած նամակ մը չջնաւիւլի ապացոյց մը տուաւ Մառիի եւ Ռոսոլֆի յարաբերութիւններուն մասին:

Ուրեմն ատոյգ էր որ, հակառակ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու կասկածներուն, աղջիկը փախած էր անոր հետ: Պատռոնուհին կոմս Թաֆիէէն տեղեկութիւն չէր առած. արդեօք նախորդ դիշերը իշխանը տեսա՞ծ էր Հօֆպուրկի մէջ. ինչո՞ւ կը լռէր. անհամբերութենէն եւ վախէն չարչրկուելով, կէս օրուան մօտ պալատ գնաց եւ հարցուց տիկին որ Ֆարէնցին, զոր քիչ մը կը ճանչնար:

Այս վերջինը բաւական մը պատռոնուհին սպասցնելէ վերջ, զայն ընդունեց: Կոմս Թաֆիէէն խնդրին տեղեկացած էր, - ըսաւ ան, սակայն չաւելցուց թէ իմացած էր երկու սիրահարներու եղերական վախճեանը: Պատռոնուհին աղերսեց որ կայսրուհին իրեն ունկնդրութիւն մը չնորհէ, քանի որ անիկա ապահովաբար գիտէր իշխանին եւ Մառիին ուր ըլլալը եւ կըրնար գայթակղութեան մը առաջքը առնել:

Տիկին որ Ֆարէնցին խուսափելով պատասխանեց թէ չատ ուշ էր, թէ գայթակղութիւնը անխուսափելի էր. այսուհանդերձ Նորին Վեհափառութիւնը պիտի տեսնէր տիկին Վէյէրան: Այս սպասնալից նախազգաստութեան վրայ հեռացաւ, պատռոնուհին ապշահար ձգելով:

Քանի մը վայրկեան վերջ, կայսրուհին գունաթափ ու սառն, ներս մտաւ. մօտեցաւ տիկին Վէյէրային, բռնեց անոր ձեռքը եւ ըսաւ.

- Մեր զաւակները ոչ եւս են:

Կայսրուհին արտասանած այս մարգարէական բառերը դպան տիկին Վէյէրային ուժգնօրէն սիրտին եւ նոյն անդոհանքով միացուցին երկու հարուածուած մայրերը:

Սակայն կայսրուհին, ինքզինքը մոռնալ ուզելով, կ'ըսէ որ զարհուրելի է հարուածը, անչափելի՝ իր ուժգնութեամբն ու հետեւանքներով, եւ մեծապէս ընկճած կայսրը:

Տիկին Վէյէրա պալատէն դուրս ելաւ այնքան յուզուած, որ տունը հասած ատեն միայն անդրադարձաւ թէ Մառիին եւ իշխանին մահուան պարագաներուն մասին ոչ մէկ մանրամասնութիւն ուզած էր կայսրուհիէն:

Տիկին Վէյէրային մարտիրոսութիւնը նոր կը սկսէր:

Կէսօրին, երբ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէր որ Հօֆպուրկէն լուր մը պիտի գար, իր աղջկան մարմինը տանելու համար, բարձրաստիճան պալատական մը տուն ներկայացաւ: Քօղարկուած եւ նենգաւոր բառերով, պաշտօնատարը պատռոնուհիին հասկցուց թէ առ ի խոհեմութիւն լաւ էր որ անմիջապէս Վիէննայէն հեռանար. իշխանին մահուան պարագաները չատով երեւան պիտի գային եւ այն ատեն պէտք էր վախնալ ժողովուրդին զայրոյթէն, որ կրնար պոռթկալ, քանի որ ժողովուրդը կը պաշտէր Ռոսոլֆը:

(Շար. 88)

(Շար. Ա. Էջէն)

բան. - Ինչպէս Ֆրանսական ատեանին - րու կեցուածքը - մեր հանրութեան մօտ ատեղծած զգայնութեան: Մենք պարտաւոր ենք սակայն փոխանակ զգացական վերաբերումի, հարցերը արամաբանօրէն, պետութեան, կառավարութեան մը ըմբռնումով, պարպարիտով հետապնդել: Այնպէս ալ կը մտրթեմ որ ալ ատելի չձգտուին Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները: Որոշ է ասոր նշանակութիւնը, նման հարցեր չարունակուելու պարագային բացայայտ է նաեւ թէ յարաբերութիւնները պիտի լարուին: Մենք կը յայտնենք թէ չենք փափաքիր այս մէկը»:

Այն հարցումին թէ, Ֆրանսացիներուն համար վիզա պիտի հաստատուի՞, Էօզալ չէշտած է թէ Թուրքիոյ դէմ այս կեցուածքը Ֆրանսայի ժողովուրդինը չէ, այլ Ֆրանսական կառավարութեանն է, եւ ա-ւելցուցած. -

«Եթէ վիզայի դրութիւնը հաստատենք Ֆրանսայի ժողովուրդին դէմ միջոցառում մը կ'ըլլայ: Ասոր կողմնակից չենք: Անկա կրնար մեզի ներկայացած տպաւ մը նկատուիլ, սակայն այս ձեւով չենք մտածեր: Երբ վերջ կուտանք Ցոյ - ներու կիրարկուած վիզայի դրութեան, անիմաստ բան է վիզայի պարտաւորութիւն դնել Ֆրանսացիներու: Մենք որպէս Թուրքիա, մտադիր չենք ժողովուրդին դէմ չարժելու»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ այլեւս պարտաւոր են անցագիր մը ներկայացնել, երբ Ֆրանսա կը մտնեն 60 ժամուան չըբ-ջապատյի մը համար: Յարդ, 1960-ի կարդադրութեամբ մը, բրիտանահպատակները, բայց գործականին մէջ, Անգլիայէն բոլոր եկողները, կարճ -60 ժամ-ուան- պատյի մը համար, կրնային Ֆրանսա գալ ճամբորդական դրասենեակի մը տուած քարթով, քանի որ անձնագիր պոյտթիւն չունի Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ: Շրջանէ մը ի վեր, բանակցութիւնները կը տարուէին եւ Փարիզ կ'ուզէր որ Անգլիա, որեւէ ձեւով, պրօտչրջիկներու անգլիահրպատակութիւնը հաստատող թուղթ մը տայ եւ որովհետեւ Լոնտոն ընթացք չըտուաւ, Ֆրանսա կը ստիպուի այս միջոցները ձեռք առնել, արդելք հանդիսանալու համար գաղանի գաղթին, դլխաւորաբար «գունաւոր»ներու, այսինքն բրիտանական նախկին գաղթավայրերու բնակիչներու, որոնցմէ, կ'ըսէ Տըֆէռ, Անգլիա այս ձեւով օձիքը կ'ազատէ:

ՆՈՒԱԶԻ-ԼԸ-ԿՐԱՆԻ թաղապետութիւնն ալ ընդդիմութեան ձեռքն անցաւ, քանի առաջին չրջանէն իսկ, Մայիս 6-ին, տիկին Ֆրանսուազ Ռիչար (ՀՀՀ) ձայներու 52,96%-ով յաղթեց: Հոս ալ, մարտի ընտրութիւնները ջնջուած էին անկանոնութեան համար: Այն ատեն յաղթած էր համայնավար թեկնածուն՝ տիկին Կուֆման, որ իր ներկայ պարտութիւնը կը բացատրէ ձախի պառակտումով: Արդարեւ ընկեր -

---

Տ�էր եւ Տիկին Աբթօ Քիլիմլի եւ զաւակները Արամ եւ Ալէն, Պ. Խոսրով Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Սերուիէ Սերովբեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Մելոսեան եւ զաւակը Վազգէն, ինչպէս նաեւ Մի - նասեան (Պոլիս), Մք. Քլեզան (Ամերիկա), Գույումճեան, Քիլիմլի, Կարապետեան, Տէր - Սահակեանեան, Պոզաճեան (Պոլիս), Սալլապաշեան, Պալեան, Տոբումեան, Բաժ, Գրիգորեան, Գասպարեան, Ֆէրհատեան, խոր ցաւով կը ծա - նուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4-ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ ժան Կուժոն, Հինգշաբթի, Մայիս 10-ին, ժամը 14-ին, ուրկէ մարմինը կ'ամփոփուի Փանթէն - Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

վարական «հերձուած» ցանկ մը կար, որ 10,33% առած է, ինչ որ բան չէր փրկեր, բայց ձեռնպահ ալ կար:

Ժ.ՏՐԼՈՐ պատկերալից եւ խիստ ոճով պատասխանեց Մառչէի եւ Քրազուքիի, որոնք քննադատած էին 1985-ի իր պիւտճէն, որ խստակեցութեան պիւտճէ մըն է, դոր Քրազուքի մազո որակեց: Ելմտական նախարարը յայտնեց թէ մարդ պէտք է իր յօդացաւին հետ ապրի եւ թէ այնքան մազո չէ, որ փափաքի կառավարութեան չյաջողիլը: Խոստացաւ նաեւ դեղչել եկամուտի տուրքը 1985ին, ինչպէս յայտարարած էր Հանրապետութեան նախագահը:

ՊԻՑՐՈՒԻթի մէջ 25 մեռեալ եւ 135 վիրաւոր կար, երբեւ հետեւանք ռմբակոծութեանց, Թանդարանի անցքին, ուր ծրագրած էին միանալ երկու զօրնէրու բնակիչներ՝ խաղաղութեան երթ մը կատարելու համար: Ամէնէն վճռականներն իսկ հրաժարած են, հրաւէրները տարածին ի տես: 500 - 600 Լիբանանցիներ Փարիզի մէջ (16-րդ թաղամաս) առդանցեցին՝ «Ո՛չ՝ պատերազմին, այո՝ կեանքին» նշանաբանով:

ԳՆԶՈՒՆԵՐԸ Մայիս 6-ին, Կիրակի օր, ծաղկեպսակ մը դնելով է Անծանօթ Զինուորին չիրմին, որ ոտեկոչեցին իրենց ցեղասպանութիւնը: Այս թուականը ապրոն հռչակուած էր 1962-ին վայտա Վոյվոտ Գ.ի կողմէ: Այս առթիւ, խօսք առնելով, Սթեֆանովիչ յիշած է գնչուներու պահանջները. - Ազգ. փոքրամասնութեան պաշտօնական ճանաչումը, պայքար՝ ցեղապաշտութեան եւ նախապաշարումներու դէմ:

ՄԱՅԻՍ 8-ի զինադադարի (1945) տօնին պատճառաւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Մայիս 10:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մ.Ի.Ջ.Ի Ոսկանեան իր սիրելի երկու մեծ մայրիկներուն՝ Մարթա Ոսկանեանի եւ Նորոզ Հանդուցեալ՝ Արուսեակ Էվիխան - եանի (Մայիս 3, Աթէնք) յիշատակին կը նուիրէ 200 Ֆ. Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան (ատենալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆրանք «Յառաջ»ին:

×

ՌԸՆԱԺԻՆ. - Վ. Խաչատուրեան, մեր անմոռանալի խմբագրապետ Շաւարշ Մի-սաքեանի յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրէ իր ուսուցչապետ «Յառաջ»ի յարատեւման համար:

- Ճ Ա Շ -

Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ Սէն - Թ'Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Մարզական Միութիւնը, Կիրակի, Մայիս 13-ին, կը կազմակերպեն ճաշ մը, ի պատիւ իրենց Թաղին եւ Շրջակայից բոլոր տարեց անձերուն:

Ժամանակացոյց: Սկիզբ ժամերկու - թեան ժամը 8·30, պատարագ՝ 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ. -

ՎԱՉԷ Ծ. ՎԸԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը պիտի կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիսաթաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալց հոգւոց համար:

Ժամը 13-ին ճաշ Մարզականին Ակումբը:

3, rue de l'Accacia, Palanque, St-Antoine
13015 Marseille

ԾԱՆՕԹ. - Անոնք որոնք անձնական երթեւեկի միջոց չունին՝ կրնան դիմել կազմակերպիչ Ցանձնախումբի անդամներուն:

Հեռ. - 65 - 56 - 75, 65 - 43 - 02, եւ 60 - 07 - 61:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

GRANDE
FÊTE FAMILIALE
DANSANTE
DIMANCHE 13 MAI, A PARTIR DE 15H
organisée par la Croix Bleue
SAINT MAURICE de BEYNOST
avec la participation de
L'ORCHESTRE ANI de la M.C.A.D.
et
DISC JOCKEY et LES ENFANTS DE L'ECOLE
SALLE des FETES de St. MAURICE
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTES
Entrée libre

RADIO ASK
M F.- 98, 5 Mhz.

Գործակցութեամբ Ռատիօ - Պէօրի, Զորեքշաբթի, Մայիս 9, ժամը 19-ին, տուն կայտաղիր նուիրուած՝ Ալֆորվիլի դէպքերուն:

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

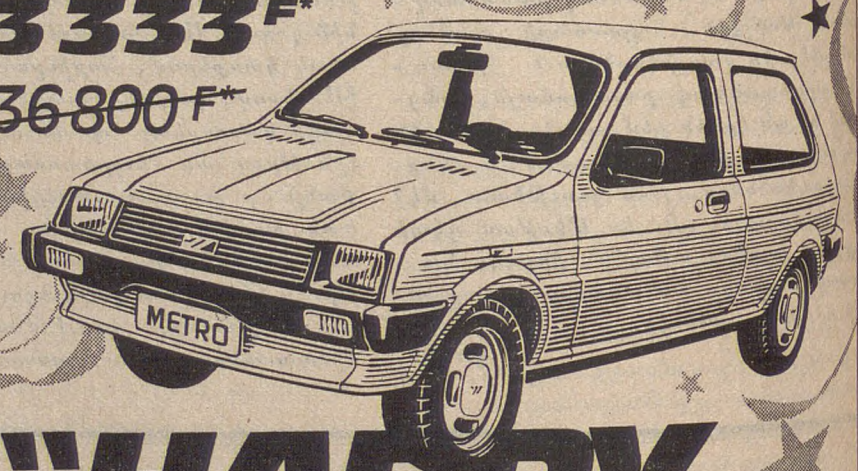
Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ ճաշկերոյթ մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 13-ին. Մշակ. Տունը 17 ռիւ Պլէօ, մետրօ Քառասէ:

ՃԱՇ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Սէն - Ժեռմի (Մարսէյլ) կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը Մայրերու տօնի առթիւ, Մայիս 13, ժամը 13-ին տեղւոյն Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

PARIS - ATHENES - PARIS
VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs
Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes
A PARTIR DE
2570 Frs
FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS
et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...
Lic. 1539
A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN
A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

METRO E
33333 F*
36800 F*

"HAPPY BIRTHDAY METRO !!"
"JOYEUX ANNIVERSAIRE METRO !!"
C'EST LE 3e ANNIVERSAIRE DE LA METRO.
DU 9 AU 30 MAI, VENEZ VITE EN PROFITER.
ET BEAUCOUP D'AUTRES PRIX ANNIVERSAIRE CHEZ AUSTIN ROVER.
MINI E
32300 F* 29900 F*
A partir du 9 mai, seulement 1000 MINI E à prix anniversaire.
ACCLAIM HL
51000 F* 45900 F*
ROVER 2000 S
89000 F* 82900 F*
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT - ETOILE
75017 PARIS - tél. 380 55 11
AUSTIN ROVER
*Prix tarif au 9.04.84 sur modèle 84, peinture métallisée en option.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
10
JEUDI
10 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.697 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.697

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱ՞Ն ԽԱՂԵՐ ԱԻԵԼԻ ՀԻՇԴ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐ

ՀՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ
ԼՈՍ - ԱՆՃԼԼԸՍԻ ԽԱՂԵՐՈՒՆ

Մորքին մէջ, այնքան ալ մեծ անակընկալ մը չէ Մոսկուայի «ՆիԷք»ը, որքան ալ զգայացունց բնոյթ տրուի անոր մեծութիւններուն կողմէ, 48 ժամէ :

Մորհ. Միութենէն առաջ, 1980-ին, Ուալինկթըն ալ քաղաքական դիրք բռնած էր, չմասնակցելով Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցող Ողիմպիական խաղերուն եւ իրեն հետեւած էին կարգ մը արեւմտեան երկիրներ, ինչպէս՝ Արեւմտեան - Գերմանիա : Այնատեն, տրուած դրդապատճառը՝ Աֆղանիստան էր, «Մոսկուա երթալ կը նշանակէր քաջալերել խորհ. բանակին գործունէութիւնը Աֆղանիստանի մէջ» :

Այս անգամ, Մոսկուայի առարկութիւնները կը վերաբերին Ամերիկացիներուն եւ խորհ. ԹԱՍ գործակալութեան հրապարակած յայտարարութեան մէջ, Մորհ. Միութեան ողիմպիական ազգ. կոմիտէն թառերը չի ծամծմեր, ձգտելու համար ամերիկեան կազմակերպութիւնը, հակախորհրդային հիսթէրիա, այն անհանդուրժելի պայմանները զորս ծայրայեղ խմբակներ կը ստեղծեն խորհրդային պատուիրակութեան բնակութեան համար, պատասխանատուները՝ Մորհ. Միութեան դէմ, այն կոչա - կոպիտ արշաւարշանքը զոր ամերիկեան իշխանութիւնները ցոյց կուտան ողիմպիական ջրժումին խէաղներուն եւ աւանդութեանց նկատմամբ, եւայլն, եւայլն :

Մորհ. Միութեան չմասնակցիլը կը նշանակէ նաեւ շուրջ 20 այլ Պետութեանց բացակայութիւնը, գլխաւորաբար՝ արեւելեան Եւրոպայի, բացի Ռումանիայէն, որ ամէնէն «չափահաս» ըլլալով, կը հաժարձակի «անկախ» կարծիք ունենալ : Պարզ է որ Մորհ. Միութենէն զատ արեւելեան - Գերմանիոյ մը բացակայութիւնը, բաւական կը նուազեցնէ հետաքրքրութիւնը, մանաւանդ որոշ ճիւղերու մէջ, ինչպէս՝ մարմնամարզութիւնը : Բայց, նոր չէ որ Ողիմպիականները քաղաքական խաղերու վերածուած են եւ մասնակցող Պետութիւններն ալ բաւական հեռացած են փիէր տը Քուպէրթէնի գաղափարականէն եւ անոր չատագոված մարզական ոգիէն : Ողիմպիականներու վերանորոգիչին նշանաբանն էր՝ «կենսականը՝ յաղթելը չէ, այլ՝ մասնակցիլը», որ այլեւս դարձած է՝ «կենսականը՝ չմասնակցիլն է» :

Աչքէն պարագայի մէջ, Ողիմպիական - ներուն ալ վախճանը սկսած է, «տոլարի խաղեր», «ընտրական խաղեր», «քաղաքական խաղեր», ամէն ածական կարելի է փակցնել այս խաղերուն, բացի՝ մարզականէն... :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

Լիբիոյ մէջ, «բան մը» ձախողած է, երեքշաբթի առտու, բայց յստակ չէ որ ինչ էր : Մահափո՞րձ Քաւաֆիի դէմ, պատահակա՞ն չարժում, պետական հարուածի փո՞րձ, յայտնի չէ թէ այս վարկածներէն ո՞ր մէկը ճիշդ է : Տրիպոլիս կ'ամբաստանէ Սուտանն ու Անգլիան, այս վերջինը՝ ծիծաղելի կ'որակէ այդ վերապրումը : Մեռտանեւորդ ժամուն, արարքին տէր եղած էր Լիբիոյ փրկու - թեան Ազգ. Ճակատ մը, ինչ որ շատ բան չի նշանակեր, բայց եւ այնպէս ինչ որ յայտնի է, այն է որ Քաւաֆիի ողջ - առողջ է (հարցազրոյց մըն ալ տուած է «Մոնտո»ի աշխատակցին՝ Էրիք Ռուլոյի) եւ թէ քոմանտոյին բոլոր մասնակցողները սպաննուած են : Ինչ որ ծանօթ է նաեւ, այն է որ միջազգային որոշ շրջանակներէ զատ, ազգային դեռնի վրայ ալ ընդդիմութիւն մը կայ Քաւաֆիի դէմ, որ օրէ օր կը ծաւալի :

Քէպիֆի Ազգ. Ժողովին մէջ, երեքշաբթի օր, անհաւասարակշիռ անձ մը խոժած է - «Ո՞ւր են երեսփոխանները, կ'ուզեմ սպաննել» պոռալով : Հոն, միայն մաքրող ծառաներ եւ հեռատեսիլի մատնագէտներ կային, նիստէն առաջ եւ առնոմէմ 3 հոգի սպաննուած եւ 12 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են, երբ մարդը կրակել սկսած է, մինչեւ որ կարելի բռլայ զսպել :

ԻՏԱԼԻՈՑ հարաւը, կրկին երկրաշարժեր պատահեցան առջի օր, 3 մեռեալ եւ 61 վիրաւոր կայ : Ցնցուած շրջանները Փոթէնցայէն՝ Փերուճիա եւ Հռոմէն Փեսքառա կ'երկարին եւ վախի մթնոլորտ մը սկսած է տիրել : 1980-ի 3000 մեռեալները դեռ թարմ են մտքերու մէջ :

ԼԻԲԱՆԱՆի կառավարութիւնը պէտք է կարենայ զործի անցնիլ, քանի Պէրլիի պահանջներուն զոհացում տրուեցաւ : Ամալի պարագլուխը, որ կը մերժէր իր մասնակցութիւնը, ձեռք ձգեց ուզածը՝ պետական նախարարի տիտղոս, որուն յանձնուի Հարաւ - Լիբանանը, ինչ որ խորքին մէջ բաւական թունաւոր նուէր մըն ալ կրնայ ըլլալ, ցորչափ շրջանը իսրայէլեան պրաման տակ է : Ասիկա, ամէն բան չի լուծեր սակայն, քանի որ նախկին նախագահ Ֆրէնճիէ բաւարար չի գտներ լիբանանեան ճակատի (ճեմայէլ - Շամուն) ներկայութիւնը, որպէս մարոնի մասնակցութիւն : Հաւանական չէ սակայն, որ այս ընթացքը բան մը խախտէ :

ՍԹՐԱՍԲՈՒՐԿի մէջ, 50-ի դէմ 91 քուէով եւ 10 ձեռնհասութեամբ, Եւրոպայի Ժողովը (21-երու) որոշեց կրկին իր ծոցն առնել Թուրքիան, որ հեռացուած էր 1980-ի զինուորական պետական հարուածէն ետք : Նիստէն առաջ, բազմաթիւ ընդդիմադիրներ՝ Փարիզէն, Տիւսէլտորֆէն եւ Ժընեւէն դէպի Սթրասպուրկ երթ մը կազմակերպած էին եւ տեղւոյն վրայ ալ ցոյց մը ըրած : Քիւրտերն ալ նման ցոյց մը ըրած էին Զուիցերիա, բայց Եւրոպացիները նախընտրած են աչք գոցել Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած մարդկային իրաւանց բռնաբարումին, «քաջալերելու» համար Թուրքիոյ վերադարձը ժողովրդավարութեան ճամբուն վրայ :

ԱՆԳԱՐԱՑի զինուորական վերաքննիչատեան մը ջնջեց էրպաքանի դէմ տրուած վճիռը, անցեալ տարի եւ նոր դատավարութիւն մը հրահանգեց երկու ամբաստանեալներու (երկրորդը՝ Քորքութ Լօզալ, վարչապետին եղբայրը) եւ Միլլի Սէլամէթի (Ազգ. Փրկութեան կուսակցութիւն) 21 ուրիշ անդամներու համար, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր, որ կ'ուզէին իսլամական Պետութիւն մը հաստատել : Էրպաքան 4 տարի բանտարկութեան եւ 16 ամիս ներքին աքսորի դատապարտուած էր եւ կրած 2 տարի բանտարկութեան, բայց ազատ ձգուած էին վերաքննութեան չրջանին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿի մը առնւանգըւած է, առջի օր, արեւմտեան - Պէյրութ, երեք անծանօթներու կողմէ, կնոջը ներկայութեան :

ՊԱՊԸ կը չարունակէ իր չրջապտոյտը : Երեքշաբթի օր, Փաթուազի հասած էր, ուր բնակչութիւնը չատ խանդավառ այլ իւրայատուկ ընդունելութիւն մը ըրաւ : 180 հազար կաթողիկէ կայ Փաթուներու մէջ :

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 30 / ՄԱՅԻՍ 3)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՐԵՒԱՆի ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս՝ Ապրիլ 24-ին, հազարաւոր Հայեր այցի գացած են Ծիծեռնակաբերդ՝ Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանին և ծաղիկները դրած : Առաւօտեան ժամը 10-ին յուշարձան այցելած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական դէմքերը եւ ծաղիկներ դնելէ ետք վայրկեան մը լռութեամբ յարգած են նահատակաց յիշատակը :

×

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆի ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆի ՄԷՋ
15 ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ 14 ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՇՈՒՐՋ 90 ՀԱԶԱՐ ՈՒՆԿՆԴԻՐ

Լիզ Սարեան՝ Ֆրանսահայ ծանօթ երգչուհին, բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է Հայաստան : Իր մեկնարանած երգերը տասնամեակէ մը ի վեր կը ճայնասփռուին Հայաստանի ձայնասփիւռէն, երգիչներ եւ ճազի խումբեր իրենց կարդին կը մեկնաբանեն ու կը տարածեն զանոնք : Երգչուհիին վայելած ժողովրդականութեան վկայութիւնը եղած է այն՝ որ Երեւանի մէջ, Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին նոր կառուցուած մարզական պալատը 13 երգահանդէս տուած է, միշտ ծայրէ ծայր լեցուն հասարակութեան մը ներկայութեան : Մարզա - համերգային պալատը 7300 տեղ ունի : «Իւրաքանչիւր օր, - կը գրէ «Արմէնփրէս»ի թղթակիցը, - արտիստուհուն ունկնդրում էր աւելի քան եօթը հազար մարդ, ամէն օր նա եօթը հազար համակրելի ծափեր էր առանում, եօթը հազար սիրալիր ողջոյններ» : Լիզ Սարեան ներկայացուցած է հարուստ երգացանկ մը՝ սկսեալ «Մշոյ օրօրոցային»էն մինչեւ Ալեքսէյ Հեքմեան ու Գուսան Շահէնի, երգեր՝ սիրոյ ու հայրենիքի, ինչպէս նաեւ մարդկային առաքինութիւններու մասին : «Երգը, ըստած է Լիզ Սարեան, զէնք է, մանաւանդ Սփիւռքի Հայերուս համար : Այդ զէնքով մենք կը ձգտինք պահպանել մեր մշակոյթը, մեր գոյութիւնը : Երբ տարիներ առաջ ես առաջին թոթովանքներս կ'ընէի, տատիկիս օրօրը կը լսէի : Այդ «Օրօր»ը յետագային իմ երգացանկիս մէջ մտաւ եւ մինչեւ հիմա ալ կ'երգեմ զայն» : Հարցազրոյցի ընթացքին խօսելով իր ասպրէզին մասին երգչուհին նշած է, թէ իր յաջողութեան մէջ՝ բացի տատիկէն, մեծ դեր ունի նաեւ իր մայրը՝ Գայեանէ Սարեան, որ իր մէջ ներմուծած է հայ երգի սէրը : Հայերէն իր առաջին երգը եղած է Գուսան Շահէնի «Սառնայ ծուռ»ը, Ալեքսանդրապոլի մեկնաբանութեամբ սալը ձեռք ձգելէ ետք : Իսկ Ֆրանսերէն առաջին երգը, զոր մեկնաբանած է հեռատեսիլէն, եղած է Ժորժ Կուվարենցի «Պալալայքա»ն :

Հայաստանի մէջ Լիզ Սարեան երգած է Երեւան եւ Կիրովական : Իրեն ընկերացած են Փարիզէն գացած քանի մը երաժիշտներ, որոնք միացած են Հայաստանի ճայն - հեռատեսիլի ճազի - էնսֆոնիք նուագախումբին, զոր ղեկավարած է Մելիք Մավիսակալեան : Անդրադառնալով ունկնդիրներու ընդունելութեան Լիզ Սարեան չեչտած է : «Առաջին օրը բեմին վրայ չատ յուզուած էի : Եօթը հազարէ աւելի Հայերու աչքեր սեւեռած էին վրաս : Առաջին անդամն էր, որ մէկ անդամէն այդքան Հայերու առջեւ պիտի երգէի : Շփոթած էի - ուրախացած : Սփիւռքի առաջին արուեստագիտուհին էի, որ այդ սրահին մէջ պիտի երգէր այդքան հոծ բազմութեան առջեւ : Հիմա, որ արդէն այդ յուզումներն ու ուրախութիւնները անցած են, կ'ուզեմ չնորհակալութիւններս յայտնել «Գոսկոնցերտ» Հիմնարկութեան, «Հայհամերգ»ին եւ Հայաստանի ճայն - հեռատեսիլի նուագախումբին ու ղեկավար Մելիք Մավիսակալեանի, որոնց ջանքերով ու եռանդով անցան երգահանդէսները : Կը մեկնիմ հայրենիքիս հանդէպ լեցուած խորունկ զգացումներով : Իմ աչքերուս առջեւ յաւերժ անջնջելի կը մնան մարդկային այն հոծ չարքերը, որոնք Ապրիլ 24-ին իրենց յարգանքի տուրքը մատուցին, իրենց դլուխը խոնարհելով եղեռնի յուշարձանին առջեւ» :

×

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՑԵԱՆի ԱՆՈՒՆՈՎ ԴՊՐՈՑ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդը, յաւերժացնելու համար Մուշեղ Գալշոյեանի յիշատակը, որոշած է արձակագրին անունով կոչել իր ծննդավայր Կաթնաղբիւր գիւղին (Թալինի չրջան) միջնակարգ դպրոցը :

×

ՊԱՐՈՑ ՍԵՒԱԿի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՑԹ ՄՈՍԿՈՒԱՑի ՄԷՋ

Մոսկուայի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է Պարոյր Սեւակի ծննդեան վթռատունամեակին նուիրուած երեկոյթ մը, ուր ներկայ եղած են խորհրդային հանրապետութիւններէ գրողներ, պատուիրակութիւններ : Հայաստանի պատուիրակութիւնը գլխաւորած է վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան : Բացումը կատարած է Մորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան քարտուղարը՝ Միխայիլ Դուդին, նշելով. «Պարոյր Սեւակ հայ ժողովուրդի հատարիմ զաւակն ու անոր իսկական բանաստեղծն է տաղանդով ու համոզումով : Ականջ տուէք Պարոյր Սեւակի զանգին : Ան իր ժողովուրդէն սորված էր քարէն հաց քամել, Սայաթ Նովայէն՝ սիրել, Աւետիք Իսահակեանէն՝ քնքշութիւն, իսկ Եղիշէ Չարենցէն՝ յեղափոխական ոգի» : Պարոյր Սեւակի զրականութեան մասին խօսած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան : Խօսք առած են վրացի բանաստեղծ եւ թարգմանիչ Մօրիս Փոցխիշվիլի, ուկրանացի բանաստեղծ Իվան Դրաչ, Մոսկուայէն Եուննա Մօրից, Լատվիայէն Մարիս Չակլայս եւ Սերգէյ Օսորովօյ (Մոսկուայէն), ինչպէս նաեւ Սիլվա Կապուտիկեան : Արտասանուած են Սեւակէն բանաստեղծութիւններ (ռուսերէն) : Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ռազմիկ Դաւոյեան : Երեկոյթը վերջ գտած է Հայաստանի եւ Մոսկուայի արուեստագէտներու մասնակցութեամբ դեղարուեստական յայտագրի մը դործադրութեամբ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Շաբաթավերջի արդիւնքներն են. -

Իւ. ժի. Ա. Ալֆորվիլ - Մօ	0 - 6
Ա.Ս.Ա. Իսի - Ֆոնթընէ-օ-Ռոզ	2 - 0
Քաներ - Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ	1 - 0
Միւրամար -	
- ժի.Իս.Ա. Սէն թ'Անթուան	2 - 2

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ ՀԱՇՈՒԵՄԱՏԵԱՆԸ

Հայագիտութեան անծանօթ մնացած թանկագին ձեռագիր մը՝ Ժէ. դարուն Հնդկաստան, Նեփալ եւ Թիպէթ այցելած Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի հաշուեմատեանը գործած է պիտական հասարակութեան սեփականութիւնը: Եւ այս չնորհիւ միջնադարեան խրթին ձեռագիրներու ընթերցման մարզին մէջ մեծ փորձառութիւն եւ համուելիւն ունեցող ծանօթ մասնագէտներ՝ ակագ. Լեւոն Խաչիկեանի եւ Մատենադարանի միջնադարեան բնագրերու եւ դիւանային փաստաթուղթերու ուսումնասիրութեան բաժնի վարիչ, պատմաբան փրոֆ. Յակոբ Փափազեանի ջանքերուն: Լիզպոնի Ազգային Մատենադարանը գտնուղ այդ մատեանի մասին ենթեւանի Մատենադարանի ղեկավարութեան յայտնած էր Ռոպէր Կիւլպէնկեան՝ 1961-ին: Ապա ստացուած էր ձեռագրի մանրաժապաւէնը:

Դարեր շարունակ այդ թերթիկները, որոնց երկայնքը կ'անցնի կէս մեթրը, պահպանուած են փաթթուած վիճակի մէջ, ծրարի ձեւով, եւ անդադար տեղ տեղ փոխադրուելու պատճառով առանձին մասեր վնասուած էին, ջնջուած. կային նաեւ ոչ այնքան յստակ տողեր: Շարադրուած ըլլալով Նոր Ջուղայի առօրեայ խօսակցական լեզուով, զրչագիրը չատ մը տեղեր բացարձակապէս անհասկընալի էր, որովհետեւ ողողուած էր բազմաթիւ օտար բառերով եւ արտայայտութիւններով: Ուսումնասիրողներն ի վերջոյ կրցան պարզել, որ անոնք փոխառնուած էին ոչ միայն պարսկերէնէ, արաբերէնէ ու թրքերէնէ, այլեւ հնդկական լեզուներէ, թիպէթերէնէ, նեփալերէնէ եւ նոյնիսկ չինարէնէ: Բացի այդ, կային անսովոր ձեւով կատարուած զանազան հաշիւներ, չատ թիւեր, կոտորակներ, հաշուեկշիռներ, զանազան տեսակի ապրանքներու անուններ, անոնց գիները՝ արտայայտուած այլեւայլ երկիրներու դրամական սակով, չափերու եւ կշիռներու միաւորներ, հաշուապահական չատոնց մոռցուած եղրեր եւ անծանօթ տեղանուններ:

Բնագրի վերջնական վերծանումի մեծ դժուարութիւններով եւ երբեմն ալ ընդհատուղ աշխատանքը տեւեց մինչեւ 1978:

Ուսումնասիրութեան նախնական արդիւնքները մեծ զարմանք պատճառեցին գիտնականներուն: Այդ դժուարընթեռնելի, բազմաթիւ թիւերով ու հաշիւներով լեցուն ձեռագիրը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ Ժէ. դարու Ջուղայեցի հայ վաճառական Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի հաշուեմատեանը, այլ խօսքով՝ մուտքի ու ելքի, տեղ տեղ նաեւ օրագրի դեր խաղացած մատեանը, զոր ան կազմած է տասնեմեակ տարուան ընթացքին՝ 1682-էն մինչեւ 1693 առեւտրական ճամբորդութիւններ կատարելու առեն:

Անսովոր ու չատ զարմանալի էր նաեւ Ջուղայեցի վաճառականի ճամբորդութեան ուղին: 1682 Դեկտեմբեր 17-ին Նոր Ջուղա հայաբնակ քաղաքին մէջ, Յովհաննէս՝ խոճա Գերաք Միրիմանեանցի պատկներէն՝ Զաքարէն եւ Ըմպրոսէն, Հնդկաստան վաճառելու համար կը բռանայ 217 թուման արժէքով անդլիական մահուդ (738 մեթր) եւ Շիրազի վը բայով կ'ուղղուի Պանտար - Աբբաս նաւահանգիստը:

Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի վերաքերեալ կենսագրական տեղեկութիւնները չատ քիչ են: Հաշուեմատեանի ուսումնասիրութենէն պարզուած է, որ Յովհաննէս լաւ պիտցած է արեւելեան երկիրներու մէջ գործածուող չափ ու կշիռի համակարգը, ինչպէս նաեւ ընդունուած դրամական միաւորներու սակը: Ան կրցած է ճիշդ լուծել թուաբանական բարդ խնդիրներ եւ անթերի կատարել խճճուած բոլոր հաշիւները: Ըստ երեւոյթին, ան յաճախած է Ջուղայի մէջ այն ժամանակ բանող Կոստանդ Ջուղայեցիի առեւտրական դպրոցը: Մինչեւ Հնդկաստան մեկնիլը ան արդէն ձեռք ձգած էր առեւտրական հեռատես ճամբորդութեան լուրջ փորձառութիւն մը՝ դացած ըլլալով Թուրքիոյ արեւմուտքը գտնուղ Իզմիր եւ Պուրսա քաղաքները:

48 օրէն հասնելով Պանտար - Աբբաս, Յովհաննէս նաւ կը նստի ու կ'երթայ Հնդկաստանի առեւտրական մեծ կեդրոն՝ Սուրաթ, չորս ամիս հոն մնալէ ետք ճամբայ կ'ելլէ դէպի Ագրա քաղաքը, Հընդկաստանի մեծազոյն կեդրոններէն մին: Հաստատուելով Ագրա, ան զանազան ճամբորդութիւնները կը կատարէ, ապա կը մեկնի Նեփալ: Կատմանտու քաղաքը Յովհաննէս Տէր - Դաւթեան կը մնայ աւելի քան երեք ամիս ու յետոյ կ'անցնի Թիպէթ: Երկուքուկէս ամսուան դժուար ու վտանգաւոր ճամբորդութենէ ետք կը հասնի երկրին մայրաքաղաքը՝ Լհասա, ուր եւ կը մնայ հինգ տարի: Ան կը տօրմի թիպէթերէն, լաւ չփումներ կ'ունենայ հասարակութեան տարբեր խաւերու հետ՝ լեռնցի հասարակ գիւղացիներէն մինչեւ պետական պաշտօնեաներն ու պուտտայական հոգեւորականութիւնը: 1691 Յունիս 19-ին Յովհաննէս Տէր - Դաւթեան Լհասայէն կամանդուի վրայով կուգայ Փաթնա: Գանգէս գետէն կը նաւարկէ մինչեւ Ռամմահալ, հոնկէ՝ Հուկլի եւ ապա Կալկաթա: 1693 Դեկտեմբեր 4-ին Կալկաթայէն կը վերադառնայ Հուկլի, ուր կ'ընդհատուի անոր օրագիրը:

Հնդկաստանը, Նեփալն ու Թիպէթը անծանօթ վայրեր չէին հայ վաճառականներու համար: Մինչեւ Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի ուղեւորութիւնը, Ջուղայեցի եւ հնդկահայ բազմաթիւ վաճառականներ գտնուած էին այդ երկիրներուն մէջ, ուրկէ ալ կրցած էին անցնիլ Չինաստան: Անոնք ալ անպայման ունեցած են իրենց հաշուեմատեանները, բայց պահպանուած է միայն այս մէկը: Յայտնի չէ, թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր մեռած է Յովհաննէս Ջուղայեցի, եւ ինչպէս անոր օրագիրը հասած է Փորթուկալ: Ծանօթ է միայն, որ ան ողջ առողջ վերադարձած էր Նոր Ջուղա եւ ըստ 1702-ին կազմուած փաստաթուղթի մը, իր եղբօր Ամրի հետ ապրած է այդ քաղաքի Մէյտան թաղամասը:

Հանրածանօթ իրողութիւն է, որ Հիմալայեան բաձրադիր լեռներու վրայ գըտնուղ այդ երկիրները՝ Նեփալն ու Թիպէթը, հարիւրամեակներ չարունակ փակ էին Եւրոպացիներու առջեւ, հատ ու կենտ հետազօտողներ միայն յաջողած էին թափանցել հոն եւ իրենց հայրենակիցներուն տեղեկութիւններ հասցնել այդ զարմանալի երկիրներու եւ հոն ապրող ժողովուրդներու մասին: Յովհաննէս Տէր - Դաւթեան աշխարհի մէջ չորրորդ անձն է, որ զրաւոր վկայութիւն թողուցած է Թիպէթ կատարած իր այցելութեան մասին:

Ի տարբերութիւն իր նախորդներուն, որոնք ըլլալով եւրոպացի կաթողիկէ քարոզիչներ, բոլորովին այլ՝ հետաքրքրու թիւններ ունէին, Յովհաննէս Տէր - Դաւթեան արձանագրութիւններ կատարած է աւելի չատ այդ երկիրներու ընկերային - անտեսական կեանքի հետ կապուած հարցերուն մասին, երբեմն անդրադառնալով նաեւ այլ հարցերու: Իրրեւ առեւտրական, ան յատուկ պատկերացում ունեցած է իր այցելած վայրերու մէկ չուկայ հանուած ապրանքներու, անոնց գիներու, բրնակչութեան դնելու կարողութեան եւ կարիքներուն մասին:

Հաշուեմատեանին մէջ ճշդրիտ տուեալներ կան Պարսկաստան, Հնդկաստան, Նեփալ եւ Թիպէթ արտադրուած կամ վաճառքի հանուած ապրանքներու, անոնց չափի, կշիռի ու արժէքի, ինչպէս նաեւ տեղէ տեղ փոխադրելու հետ կապուած ծախքերու, անոնցմէ գանձուած մաքսերու, վարկ տրամադրելու պայմաններու եւ զանազան այլ հարցերու մասին:

Աթիկա թանկագին ապրիւր է վերոյիշեալ երկիրներու մէջ Ժէ. դարու վերջին ընդունուած դրամական տարբեր միաւորներու արժէքը պարզելու, ոսկիի, պղնձի եւ յատկապէս արծաթի արժէքը որոշելու առումով: Հետաքրքրական են անոր տեղեկութիւնները այն ժամանակ տարածուած չափական միաւորներու եւ կշիռի վերաբերեալ: Հետազօտողները կրցնան չատ բան քաղել հաշուեմատեանի տուեալներէն վաճառականներու ներքին յարաբերութիւններու, այցելած երկիրներու իշխանութեանց հետ անոնց կապերու եւ բազմաթիւ այլ հարցերու մասին:

Սուրաթ, Ագրա, Փաթնա եւ այլուր Յովհաննէս Տէր - Դաւթեան չփումներ ունեցած է հոն հաստատուած Հայերու հետ, որոնց մասին ալ կարեւոր տեղեկութիւններ կան հաշուեմատեանին մէջ: Ան կը յիշատակէ նաեւ Ամստերտամի մէջ հաստատուած հայ վաճառականներ, որոնց հետ ալ չփումներ ունեցած է:

Հաշուեմատեանին մէջ գտնուղ տեղեկութիւնները կրնան մեծ օգնութիւն ըլլալ Մատենադարանի ուսումնասիրողներուն՝ Հնդկաստանի, Նեփալի եւ Թիպէթի հետ հայերու ունեցած առեւտրական կապերու ուսումնասիրութեան համար: Ասոնք ալ իրենց կարգին կրնան լոյս սփռել հայ գաղութներու ներքին կեանքին, հայ վաճառականներու ներքին կազմակերպութեան, անոնց ներքին եւ արտաքին առեւտուրի, ինչպէս նաեւ հայ վաճառականութեան դերին ուսումնասիրութեան համար:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

69-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - («Ցառաջ»). - Բախտորոշ դիւցազնամարտ մը որ 1915 Ապրիլ 7-ին ծայր կուտար Վասպուրական աշխարհի մէջ: Ամառան մը հերոսական կռիւներէ ետք փառքով մը պսակուեցաւ խրոխտ ճակատը հայութեան եւ կը հարթուէր ուղին դէպի քաղաքական դարձակէտ, դէպի Մայիսեան անկախութիւն 1918 թուականի:

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը, հաւատարիմ պատմութեան կոչին, հաւատարիմ տարինէ - րու աւանդութեան, Կիրակի, Ապրիլ 29-ին, Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, տօնեց հերոսամարտի 69-րդ տարեդարձը նախագահութեամբ՝ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի եւ ներկայութեամբ հոծ բազմութեան մը:

Բացման խօսքը արտասանեց Ալէքսան Պապայեան՝ նախագահը Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութեան որ նախ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն խնդրեց ի յիշատակ եւ ի յարգանս նորոգ հանդուցեալ՝ Սեբովբէ Արք. Մանուկեանի, զաւակ Վասպուրական աշխարհի Ծմառան պիւղին: Յետոյ, փառքը հիւսեց բոլոր անոնց որոնք մեր պատմութեան ճակատագրական օրերուն կերտեցին նոր ժամանակներու հայ պետականութիւնը: Վանեցին, ըսաւ Ալէքսան Պապայեան, կը յուսայ թէ երկու կամ երեք տարի յետոյ պիտի վերադառնայ Վանայ ծովին զեղածիծաղ ափերը եւ սակայն այսօր, համախմբուած ենք օտարութեան մէջ, տօնելու 69-րդ տարեդարձը: Յարգելի նախագահը յայտարարեց՝ «այլուհանդերձ, կը հաւատանք վաղուան արշալոյսին, բանի երիտասարդներ այսօր, ի գին մահուան, վերցուցած են այցելած է հայկական եկեղեցիներ եւ իր մատեանին մէջ թանկագին տեղեկութիւններ արձանագրած այդ բոլորի վերաբերեալ:

Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի օրագրի յայտնաբերման լուրը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերաւ մասնագէտներու շրջանակին մէջ: Այդ ձեռագրին մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար երեւան եկան հնդիկ երկու դիտնականներ: Հընդկաստանի հեղինակաւոր դիտական հանդէսներու մէջ յօդուածներ ու հաղորդումներ տպագրուեցան օրագրի մասին: Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի եւ անոր նիւթերուն մասին Լ. Խաչիկեանի գրած ուսումնասիրութիւնները հրատարակուեցան Հնդկաստան, Ֆրանսա եւ Իտալիա: Անոր ղեկուցումը դրուեցաւ արեւելագէտներու միջազգային 27-րդ համագումարին, եւ լոյս ընծայուեցաւ Մոսկուա՝ անդլերէն: Յովհաննէս Ջուղայեցիի հաշուեմատեանի մասին հաղորդումներ հրապարակուած են նաեւ Հունգարիա եւ Ճափոն:

Երեւանի Մատենադարանը ծրագրած է հիմնել «Տնտեսական պատմութեան վաւերագրեր» հայագիտական նոր մատենաշարը, որ պիտի բազկանայ Հայաստանի եւ դրացի ու հեռաւոր կարգ մը երկիրներու տնտեսական կեանքի զանազան եբեւոյթներու ուսումնասիրութեան համար հարուստ նիւթեր պարունակող տասնեակ հատորներէ: Նկատի առնելով Յովհաննէս Տէր - Դաւթեանի «Հաշուեմատեան»ի բացառիկ արժէքը արեւելեան կարգ մը երկիրներու արտաքին ու ներքին առեւտուրի, ընկերային - տնտեսական կեանքի, ինչպէս նաեւ միջազգային առեւտուրի մէջ հայ վաճառականութեան խաղացած դերի ուսումնասիրութեան համար, Մատենադարանի գիտական խորհուրդը որոշած է նոր մատենաշարը սկսիլ «Հաշուեմատեան»ով:

Յովհաննէս Տէր - Դաւթեան Ջուղայեցիի հաշուեմատեանը, զոր լոյս ընծայած է Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակչականը, ունի ընդարձակ ներածական եւ հանդամանալից ուսումնասիրութիւն մը, օտար բառերու հարուստ բառարան եւ հեղինակին ճամբորդութիւններու քարտէզը:

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

շարունակութեան ջահը, որպէսզի չխզուի կապը մեր պատմութեան»:

Մխիթարեան, հիւրաբար Մարսէյլի կը դանուէր Պ. Գարաւեֆեբեան, պրակած ծածկանունով՝ Ուրարտացի, որ 16 տարեկանին մասնակցած է Սարդարապատի հերոսամարտին: Վերյիշեց այդ օրերու խանդավառութիւնը, վճռակամութիւնը ըսելով թէ հայ զինուորին հաւատք եւ քաջութիւն ներշնչողը եղաւ վասպուրական հերոսամարտը: Ընդգծեց հայ ժողովուրդի միասնականութեան ոգին Վասպուրականի եւ Սարդարապատի ճակատամարտերուն մէջ, եւ մաղթեց որ այսօր ալ, նոյն վճռակամութեամբ, Հայութիւնը գործէ մէկ սիրտ, մէկ հոգի եւ ստեղծէ գաղութային կեդրոն մը Հայրենի աշխատանքներուն համար: Ուրարտացի, իր խօսքի աւարտին, ըսաւ «Վարագը, Ախթամարը, Անին, Տաթեւը, վանիը ... այլեւս պէտք չէ որ մնանք կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը իր ամբողջական Հայաստանով»:

Օրուան բանախօսն էր՝ Ժիրայր Մխիթարեան: Նախ հաստատեց թէ վասպուրական աշխարհը պատմական Հայաստանի ամէնէն ընդարձակ նահանգը եղած է ու դարերու ընթացքին հանդիսացած անկախ, ազատ ապրելու ազդ. տենչին օրրաններէն կարեւորագոյնը: Վերյիշեց Արիմեան Հայրիկ, Մկրտիչ Փորթուգալեանի ազգային ձեռնարկները՝ ժառանգաւորաց վարժարանը, Արծուի Վասպուրական ամսաթերթը, Արարատեան ընկերութեան վարժապետանոցը, ապա Հայկազեան կեդրոնական վարժարանը: Ապա ներմերը զետեղեցին իրենց բարերար հոգը 1880-ական թուականներէն սկսեալ հրապարակ իջաւ սերունդ մը, ընդդէմ խաւարամիտ ըմբռնումներուն, սերունդ մը որ Վանի Հայութիւնը մղեց ինքնապաշտպանութեան, 1896-ին՝ սերունդ մը որ կերտեց հայ ժողովուրդի զարթնումը: Թուրքը չէր կրնար հաշտուիլ այս իրողութեան հետ, քանի իր համաթուրանական ծրագիրները կը դժուարանային: Ժիրայր Մխիթարեան մէջբերելով ռուս պատմաբան՝ Ա. Տվերիտովայի հատուածը, ըսաւ թէ համաթուրանական ծրագիրը՝ «ստեղծել էր նոր ձիւնկիզիայի դարաշրջանը, նուաճել էր Բայկալէն մինչեւ Մոնկոլի, Կազան, այնուհետեւ Սիպիրեան լեռներէն մինչեւ Սառուցեալ ովկիանոս եւ Թիպէթի բարձրաւանդակը տարածուող հողամասերը»: Վասպուրականցին ըմբռնեց թէ մարտը անխուսափելի կը դառնար: Կամ վհատով կամ վահանին տակ հին նշանախօսքը յիշեց եւ բազուկները պրկեց ու կռուի դաշտ նետուեցաւ: Հպանցիկ ակնարկով մը հերոսամարտի պատմական դէպքը յիշեցնելէ ետք, բանախօսը երկու կարեւոր կէտ մատնանշեց: Կռուի տրամադրութիւնն էր յեղափոխական անցեալէն եկող, ու միասնականութեան ոգին: Պայքարը ազգային էր, հետեւաբար անհրաժեշտ էր մէկ կուրծքով դէմ դնել հասարակաց թշնամիին: Այդպէս ալ եղաւ: Եւ յաղթանակը կորով ու միասնականութիւն յայտնող ժողովուրդինը եղաւ: Հայուն եւ վանեցիին: Այսօր եւս, ըսաւ Ժ. Մխիթարեան, մենք նոյն պայքարը կը մղենք միշտ նոյն դիծով: Մեր իրաւունքներուն ուղղութեամբ կը մնանք հաստատակամ: Մեր թեամբ կը մնանք հաստատակամ: Մեր հոդերը պարզ խօսքեր չեն, այլ արի պահանջ: Անոր համար, Հայրենիքէն Սփիւռք պէտք է պայքարինք մէկ կուրծքով: Իր խօսքի աւարտին, ըսաւ թէ Արծուի Վասպուրականի խորհրդանիշ նոր տասնամեակներէ ի վեր անասան կը մնայ մեր սրտերուն մէջ՝ վարդէն մինչեւ 1918 Մայիս 28, եւ մինչեւ այսօր, որ թուխիւնը կը մնայ միշտ առյաւէտ՝

«Բարի լիւսու աստղն էրեւաց,
Աղօթարան դռներն ի բաց,
Բարով բացուէր լիւս աղօթարան
Լծենք սարուածք էրթանք գիւթանք:

Ժիրայր Մխիթարեանի կռւռ, խնամուած ճառը տպաւորեց ներկաները, որոնք ծափահարութիւններով յայտնեցին իրենց գնահատանքը:

Օրուան նախագահը՝ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան ընդգծելէ յետոյ օրուան նուիրական իմաստը, անդրադարձաւ Հայ ժողովուրդի հերոսական դիրքաւորումին ի պատմութեան նկատմամբ բուլով՝ «հայ ժողովուրդի արեւմտեան բաժինը ուներ վասպուրականի, Ուրֆայի, Հաճընի եւ այլ հերոսամարտներ, յառաջխաղացութեան իր ոգին ժառանգած էր վարդանանցի դիւցազնական տէն: Մեր հերոսները, վարդանանցիէն

վապուրականի իրենց մահով կրցան ա-
ռաջացնել հայ հոգեկանութիւնը: ...
վանը այսօր չհայ բայց կայ վանեցին որ
կ'ապրի հոգեվին կապուած վապուրա-
կան աշխարհին, օր մը իր պապերուն
հայրենիքը՝ վերադառնալու անխախտ
յոյսով: Այս հաւատով՝ պիտի ապրինք
եւ ապրեցնենք մեր սերունդները»: Ցա-
կոր եպիսկ. Վարդանեան, *մէկ քանի տարի վերջ* ընդելով եղիչէ Պատրիարք Դուրեանէն, առաւ վրէժ բառին ազգային իմաստը պատմութեան գծով, բնորոշելով զայն որպէս «կարեւոր ապրելու մեր կամքը» եւ աւելցուց՝ «սրբազան վրէժ մը, նաեւ այսօր, կը լուծէ մեր ժողովուրդը: Երիտասարդներ որոնք ժառանգեցիք այդ կամքը, շիտակ կամ սխալ, արդարացի կամ ոչ, այսօր ճամբայ կը բանան որպէսզի միջազգային ատեանները արդարութիւնը վերահաստատեն: Օրհնեալ ըլլան անոնք, որոնք մեզի փոխանցեցին այդ վրէժը»:

Եպիսկոպոսը եզրակացուց ըսելով թէ, ամէն առիթով, *մէյ մէկ պիտի կարենանք* ապրելու համար հայ հոգիին անմահութիւնը:

Ֆօնակատարութեան գեղարուեստական բաժինը ապահովեց Սարդարապատ նուագախումբը հրամցնելով հայրենարաշէն երգը, ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ, իր երգչին՝ Պօղոս Տէմէեանի առաջնորդութեամբ, որ իր չափաւորութեամբ, իր յօժար մեկնաբանութեամբ, իր համակ-րելի ներկայութեամբ արժանացաւ դնահատանքի: Տիկին Աստղիկ Սարաֆեան ապրումով, յստակ առոգանութեամբ, հայրենարաշէն չունչով արտասանեց Ս. Կապուտիկեանէն «Փշրուած աստղերը», Շիրազէն՝ «Հայ արծիւը բանտարկուած» եւ Ֆրանսերէնով՝ «Գովք հայ լեզուի» իր ստեղծագործութիւնը: Տիկին Մարի-Յոան Տէր-Կարապետեան մեկնաբանեց՝ «Ոտով մի կենար» վանեցկական հին երգ մը, գրուած Վանի բառարով, ոճով: Տիկին Իսկուհի Հրաչեան յօժար կերպով արտասանեց Շիրազէն՝ «Կտակ» քերթուածը: Սիմոն Աւետեան երգեց իր «Ծըլէ Եամա»ը, մի շա հարազատ մեկնաբանութեամբ եւ իրեն յատուկ ոճով:

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը դնահատելի գաղափարը ունէցաւ, ծննդատարութեան հասոյթը, այս տարի յատկացնել Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին, այսինքն՝ Հայ Բանտարկեալներու Պաշտպան Մարմիններուն, Վան գործողութիւն, եւ Պելկրատի դատավարութիւն, ինչպէս նաեւ Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի կազմակերպիչ մարմնին:

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 69-րդ տարեդարձի այս հանդիսութեան ընդհատուածքերը դրկած էին՝ Ամերիկայէն՝ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական Մարմինը եւ Փարիզէն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ Երկանային Վարչութիւնը:

Ծննդատարութիւնը որ տեղի ունեցաւ հակերոյթի ձեւին տակ, դասւ անցեալ եւ նախանցեալ տարիներուն նման ժողովրդական յաջողութիւն: Կ'արժէ դնահատել Տիկնոց Յանձնախումբը որ խնամքով պատրաստ էր ճաշերը եւ կազմակերպած էր սպասարկութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՐԴԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՔԷՅՄՊՐԻՃԻ ՄԷՋ

○

Մէսէչուսեցի Քէյմպրիճ քաղաքին մէջ, Ապրիլ 7-ին, գումարուած է Արեւելեան Միացեալ - Նահանգներու եւ Քանատայի Հայց. Եկեղեցիներու աշխարհական եւ եկեղեցական ներկայացուցիչներու խորհրդակցական ժողովը, մասնակցութեամբ 60 անդամներու:

Առաջին նիստին վարիչը՝ դատաւոր Ճան Նաճարեան, բացումը կատարելով սահմանած է այն ընդհանրական պիճեը, որոնց մէջ ժողովը պիտի հանդիսանար «առաջին քայլը Ամերիկայի Էվմիճականական եւ Կիլիկեան Թեմերու միացման նախապիճով սահմանուած գործադրութեան»: Այս նիստին դասախօսութեան նիւթը եղած է՝ «Եկեղեցական կեանքը 80-ական թուականներուն - կրօնական եւ ազգային բնոյթ»: Դասախօսած է Ժիրայր Յարութիւնեան ծանրանալով ճուլումի հարցին եւ լուծումին վրայ, վեր առնելով եկեղեցւոյ դերը այդ ուղղութեամբ: Ապա անդրադառնալով միութեան հարցին՝ ըսած է. «Մեր եկեղեցին կը մնայ բաժնուած. թէեւ բաժանումին տուն արդէն քաղաքական պատճառները դրեթէ անհետացած են՝ իրենց հետ տանելով նաեւ այն դերակատարները, որոնց յառաջացուցած հակամարտութիւնները պատճառ դարձած էին հայ եկեղեցւոյ երկփեղկումին՝ աւելի քան յիսուն տարի առաջ: Թէեւ անցեալ հինգ տասնամեակներուն բազմաթիւ փորձեր եղան հաշտեցնելու եւ վերամիանալու, սակայն Միութիւնը միշտ ալ փախուստ տուած է մեզմէ: Եւ կը վախնամ, որ հակառակ ներկայի եւ անցեալի Միութեան Յանձնախումբերու ջանքերուն, Միութիւնը անդամ մը եւս փախուստ տայ: Եթէ կը հաւատանք թէ Միութիւնը կարեւոր է մեր եկեղեցւոյ վերապրումին համար, ուրեմն կրնանք բանականօրէն լուծել հարցը եւ հաշտեցնել անհաշտելի տարբերութիւնները»:

Փրոֆ. Ճէյմս Էթմէճեան անդրադարձած է հայ եկեղեցւոյ կրկնակ դերին՝ կրօնական եւ ազգային, չեշտելով որ այդ դերը կը նպաստէ ազգային ինքնութեան պահպանման: Ապա այսպնած է ամերիկահայ եկեղեցին՝ նոր սերունդի դաստիարակութեան մէջ իր ճախողութեան համար, նշած է թէ քահանաները աւելի մօտէն պէտք է հետաքրքրուին իրենց ծուխերով, եւ թէ եկեղեցին պէտք է զբաղի ժամանակակից հարցերով եւ ըստեղծէ ընկերային ապասարկութիւններ՝ այդ հարցերուն լուծումներ որոնելու համար: Դասախօսութիւններէն եաք տեղի ունեցած է միաքերու փոխանակութիւն եւ կատարուած են հարցումներ ու թելադրանքներ՝ էվմիածնական եւ Կիլիկեան Թեմերու պատուիրակներու կողմէ:

Երկրորդ նիստին դասախօսած է փրոֆ. Տէնիս Փափազեան՝ հայ եկեղեցւոյ ներկայ հարցերու եւ կարելիութիւններուն մասին, նշելով որ «Հայերը փոփոխութեան վախցող մարդիկ են եւ այդ է պատճառը որ նոր ղեկավարութիւն մը չէ եկած փոխարինելու հինը. Հայերը պէտք ունին Սփիւռքի Հայու ինքնութեան նոր սահմանումի մը՝ հիմնուած հասարակաց յայտարարներու վրայ»:

Երրորդ նիստի դասախօսին՝ Մայքըլ Նաճարեանի նիւթը եղած է «Հայ եկեղեցականին դերը Ամերիկայի մէջ», չեշտը դնելով հոգեւորականներու պատրաստութեան վրայ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԱՂՕՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻՈՒ

Ապրիլ 24-ին, հակառակ անձրեւոտ եղանակին, հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է Սոֆիայի զերեզմանատունը, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնը: «Երեւան» կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած հանդիսութիւնը մանաւանդ չքեղութիւն մը զգեցած է, նկատի ունենալով, որ Եղեռնի հին յուշարձանը փոխադրուած է մարմարեայ նոր հրապարակը, շրջապատուած ծաղիկներով: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Յակոբ Շիրինեան: Բանախօսած է «Երեւան» կազմակերպութեան Սոֆիայի Վարչութեան նախագահ Գրիգոր Պարպեան, անդրադառնալով 1915-ի ցեղասպանութեան, արդի Հայաստանի վերելքին եւ Եղեռնի օրերուն հազարաւոր հայ գաղթականներու Պուլկարիա ապաստանելուն: Ներկաները մէկ վայրկեան ծնրադիր լռութեամբ յարգած են մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յիշատակը: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած է «Երեւան» երգչախումբը:

×

ՊԼՈՎԴԻՒ

Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է տոքթ. Սուքիաս Եաղուպեան: Բանախօսած է Զաւիկ Ղազարոսեան: Կէսօրէ եաք, հայկական գերեզմանատունը՝ Եղեռնի յուշարձանին առջեւ, խօսք առած է Սուքիաս Եաղուպեան: Տիմիթրովա վարժարանի հայ աշակերտներ նահատակաց ճօնուած բանաստեղծութիւններ արտասանած են: Հուսկ, ծաղիկներ դրուած են յուշարձանին:

×

ՎԱՌՆԱ

«Երեւան» կազմակերպութեան ակումբին մէջ, Ապրիլ 18-ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի ոգեկոչումը: Բացումը կատարած է Մասիս Հաճոլեան: Բանախօսած է Վերժին Մեխիթեարեան: Գեղարուեստական բաժնին Անգինէ Մումճեան արտասանած է քերթուածներ՝ Դանիէլ Վարուժանէն:

×

ՇՈՒՄԷՆ

«Երեւան» ակումբին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Մարի Մանուէլեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Գեղեցկահայ յուշեր

Ապրիլ 20 - 23, Աբեմտեան - Գերմանիոյ «Նոյեմբերքամբ» գիւղին մէջ Նորթ Ռայն Վեսթֆալընի հայ ուսանողներու միութիւնը կազմակերպեց երիտասարդական հաւաքոյթ մը, գլխաւոր նպատակ ունենալով հայ երիտասարդներու միջեւ ըստեղծել բարեկամութեան, հասկացողութեան եւ միասնականութեան ոգի մը: Այս հաւաքոյթին մասնակցեցան մօտաւորապէս 40 հայ երիտասարդներ:

Հաւաքոյթը սկսաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 20-ին, երեկոյեան, բացման խօսքով մը, որմէ եաք տեղի ունեցան Արեմտեան - Հայաստանի նուիրուած լուսաբաճակումներ:

Շաբաթ օր խօսք տրուեցաւ Գերմանիա քաղաքական ապաստան փնտռողներուն որպէսզի խօսին իրենց դժուարութիւններուն մասին: Որոշ հայկական ակումբներու անդամներ խօսեցան իրենց գործունէութիւններուն մասին:

Շաբաթ իրիկուն նուիրուած էր Յովհաննէս Շիրազի: Ուսանողական Միութեան անդամներէն մէկը ներկայացուց Շիրազի կեանքն ու գործը, կարդացուեցաւ նաեւ իր բանաստեղծութիւններէն:

Կիրակի օր ուսանողները մեկնեցան Քէօլնի եկեղեցին, ներկայ ըլլալու Ապրիլ 24-ի եւ Զատկուան արարողութեանց:

Կիրակի իրիկուն տեղի ունեցաւ Վարդանանցի մասին պատմական զեկուցում, յետոյ վիճաբանութիւն դերմանահայութեան հարցերը եւ Վարդանանցը այսօր նիւթին շուրջ:

Երկուշաբթի առաւու ներկայացուեցան երկու զեկուցումներ, հայ դատին նուիրուած:

Ամէն գիշեր տեղի կ'ունենայ նաեւ հայկական խրախճանք:

Կը շնորհաւորենք բոլոր մասնակիցները եւ կազմակերպողները, յուսալով թէ այսպիսի հաւաքոյթներ յաճախ տեղի ունենան:

ՄԱՄՆԱԿԻՑ ՄԸ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Տիկին Վէյճէրան անոր կը նայէր ու ոչինչ կը հասկնար: Այն ատեն պաշտօնատունը բացատրեց թէ պատճառն ալ Մարի Վէյճէրան Թունաւորած էր իշխանը, յետոյ անձնասպան եղած: Տիկին Վէյճէրային համար մասնաւոր վակոն մը պատրաստուած էր, նոյն գիշերն իսկ Վենետիկ երթալու համար:

Սարսափէն քարացած, այս վերջին վատ հարուածէն ընկճուած, պատճառուհին հասկըպկեցաւ: Նոյն գիշերն իսկ պիտի մեկնէր, առանց սպասելու իր քեռայրին, կոմս Սթօքաուի, որ կէսօրուան մօտերը Մայէրլինկ մեկնած էր: Սակայն խեղճ կնոջ ուժերը սպառած էին. հիւանդ հիւանդացած, ստիպուեցաւ կառախումբէն վար իջնել Ռէյֆլինկի մէջ, ուր գիշերը անցուց: Յաջորդ առաւօտ, Յունուար 31, Վիէննա վերադարձած ատեն, կոմս Սթօքաու իր լմացածները պատմեց իրեն: Իշխանն ու Մաուին մեռած էին սարսափելի երկու պնդակներով, աներեւակայելի էր որ Մաուին իշխանը սպանած ըլլար. ընդհակառակն ամէն ինչ կը թուէր ապացուցանել որ Ռուտոլֆ, անձնասպան ըլլալէ առաջ սպանած էր Մաուին: Կոմսին մերժած էին դղեակէն ներս մտնել եւ իրեն յանձնել իր ազգականուհիին մարմինը:

Աւելի ուշ միայն, կոմսը հասկցաւ Հօֆպուրկէն ղրկուած պաշտօնատարին անորակելի միջամտութեան պատճառը: Կը վախնային որ տիկին Վէյճէրան Մայէրլինկ երթալով, աղջկան մարմինը պիտի պահանջէր: Աւոր համար որոշեցին զայն Վիէննայէն հեռացնել նոյն օրն իսկ:

Յայտնի է թէ պաշտօնատարը ինչպէս կատարեց իր գարշելի պաշտօնը: Կը կարծըւի որ անիկա միակ պատասխանատուն է տիկին Վէյճէրայի մօտ ի գործ դրուած միջոցներուն:

Եւ սակայն այս վերջինը դեռ Հօֆպուրկէն հրամանի կը սպասէր իր աղջկան մարմինը թաղելու համար:

Կայսեր պէս, պատճուհին ալ հաւատացեալ էր, եւ անոր պէս եկեղեցւոյ աղօթքներուն պէտք ունէր: Արդեօք ինչ-պէ՞ս հոգ տարած էին իր խեղճ զաւկին համար. ի՞նչ ձեռքեր յարդարած էին անոր մեռելական հագուստը. այդ ամայի դղեակին մէջ ո՞վ կը հսկէր անոր վրայ. այս անպատասխանի մնացած հարցումները իր սիրտը կը բզքտէին:

Կէսօրէ վերջ, քեռայրը կոմս Սթօքաու կայսեր կողմէ եկաւ իրեն եւ կայսերական իշխանին կողմէ ղրկուած նամակ մը բերաւ: Նամակը իրեն պիտի տար, եթէ պատուոյ խօսք տար որ անմիջապէս կոմսին պիտի յանձնէր կայսեր վերադարձը նելու համար:

Պատճուհին խոստացաւ եւ նամակը իրեն յանձնուեցաւ: Միայն հասցէն իշխանին ձեռքով գրուած էր. պահարանին մէջ երեք նամակ կար Մաուին կողմէ գրուած, Յունուար 29 Թուականով: Մէկը մօրը, իսկ միւս երկուքը քրոջն ու եղբօր համար:

Առաջինը այսպէս գրուած էր.

Սիրելի մայր, ըրածիս համար ներէ ինծի ... Չեմ կրնար սիրոյ դիմանալ ... Կ'ուզեմ որ միս թաղուի անոր մօտ, Ալլանտի գերեզմանատան մէջ ... Մահուան մէջ աւելի երջանիկ եմ քան կեանքին մէջ:

Քրոջն ալ գրած էր.

Ուրախութեամբ կ'երթանք զէպի խորհրդաւոր անդենականը. երբեմն խորհէ՛ վրաս: Երջանիկ եղիր եւ միայն սիրային ամուսնութիւն մը կնքէ: Ես չկրցայ ընել եւ որովհետեւ չէի կրնար սիրոյ դիմադրել, անոր հետ կը մեկնիմ:

ՄԱՌԻ

Մի լար, ես ուրախ եմ: Հոս ամէն ինչ չքեղ է եւ կը յիշեցնէ Շուարցաուն: Ցիչէ՛ ձեռքիս կեանքին գիծը: Անգամ մըն ալ մնաս բարով: Ամէն տարի, Յունուար 13-ին, գերեզմանիս ծաղիկներ բեր:

Եղբօրը հետեւեալը գրած էր.

Սիրելի եղբայր, մնաս բարով. անդենականէն պիտի հսկեմ վրադ. որովհետեւ չատ կը սիրեմ քեզ:

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՔՈՑՐԴ

(Շար. 89)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Քէօսէեան եւ զաւակները, Օր. Ժաքլին Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Մայիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին եւ իրենց մօր ու մեծ - մօր՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան 18-րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Լիոն. - Պ. Շաւարշ Խաչատուրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 13, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Շահպազեան եւ աղջիկը, Թադէոսեան, Զալուքճեան (Պէյրութ), Թորիկեան (Պէյրութ), Միքա - յէլեան (Միացեալ - Նահանգներ) ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԿՐԻԹ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Թադէոսեան)

մահուան առթիւ, պատահած Ապրիլ 20ին, Լիոն, իր բնակարանը՝ 124 ռիւ Պիւժօ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 25-ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Փարիզ Արմապանեան իր մօր՝ Նազելի Պօզոյեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ 200-ական Ֆ. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ Ազգային Առաջնորդարանին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Անթոնի. - Պ. Իփլիքճեան 100 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Պ. Վ. Վարդանեան 50 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բացման 8-րդ տարեդարձի հացկերոյթը, Կիրակի, Յունիս 17-ին, ժամը 13-ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.Ը
ԵՒ Ի
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-Ի

(1884 - 1915)

Ծննդեան Հարիւրամեակին առթիւ կը կազմակերպեն

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՑՑ ՄԸ
ԴԷՊԻ ԿԱՆՑ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Դ. Վ.ի դիմանկար յուշատախտակին Մաղկի պեհեղում եւ հանդիսութիւնները, Մայիս 26, Շաբաթ ժամը՝ 15-ին։

Մեկնում՝ Մայիս 26, Շաբաթ, ժամը՝ 10·23-ին կառ տիւ Նորէն։

Վերադարձ՝ Պրիւսէլէն, Կիրակի, ժամը՝ 18·48-ին։

Ծանօթ. - Երթուդարձ չոգեկառքով, Գիշեր մը պանդոկ եւ նախաճաշ՝ 400 Ֆ.։

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Մայիս 10, Հինգշաբթի։

Հեռաձայնել. - Հ. Բ. Ը. Մ.ին
520 - 03 - 18
եւ կամ՝ Ս. Ֆ. ԶԱՆԳՈՒԻՆ՝
663 - 74 - 91

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԷՍ

Նուիրուած Գրագէտ - Հրապարակագիր՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Մ.ի Պուէնոս Այրէսի Նախագահ՝ Պ. Ն. Ֆրէնկեանի եւ Փարիզի մասնաժողովին, Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17-ին։

Ալեֆ Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Հանդէսը կը հովանաւորէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՖԴԱԼԵԱՆ
Պատուոյ Յանձնախումբին մաս կը կազմէ՝
Société des poètes français
Փոխ - նախագահուհի՝ Տիկին Միքէյօ Տօրիան։

Օր. ՀԵՐՄԻՆԷ ԴԱԼՈՒՍՏԵԱՆ կը ներկայացնէ դերագէտին կեանքը։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Մատլէնէ Էֆիգեան - Քարփանթիէ եւ Տիկին Հայկուհի Խրտըշեան - Լա Շասաները, Պարգեւտիի Օրֆա - Պետրոս - եանէ հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններով։

ՓՐՈՖ. ԺԵՐԱՐ ԼԱՏԻԺԵՆՍՔԻ
կը խօսի մեծարեալին գրականութեան մասին։

Ձայներիզի վրայ լսելի պիտի ըլլան Պարգեւտիին երգերը, Արամ Պետրոսեանի սրտի խօսքը Երեւանի ռատիոյէն, ինչպէս նաեւ հատուածներ «ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ» ողբերգութենէն։

Մուտքը ազատ է։

- Ճ Ա Շ -

Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թանթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ Սէն - Թանթուանի Հայ Երիտասարդաց Մարզական Միութիւնը, Կիրակի, Մայիս 13-ին, կը կազմակերպեն ճաշ մը, ի պատիւ իրենց Թաղին եւ Շրջակայից բոլոր տարեց անձերուն։

Ժամանակացոյց։ Սկիզբ ժամերգու - թեան ժամը 8·30, պատարագ՝ 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ. -
ՎԱՀԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ Թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալոց հոգւոց համար։

Ժամը 13-ին ճաշ Մարզականին Ակումբը։

3, rue de l'Accacia, Palanque, St-Antoine
13015 Marseille

Ծանօթ. - Անոնք որոնք անձնական երթեւեկի միջոց չունին՝ կրնան դիմել կազմակերպիչ Ցանձնախումբի անդամներուն։

Հեռ. - 65 - 56 - 75, 65 - 43 - 02, եւ 60 - 07 - 61։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԿ ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Հայ երիտասարդ երկու ուսանողներու համար վարձու սենեակ կը փնտռուի մատչելի պայմաններով։ Հեռաձայնել. - 240 - 59 - 75 (աշխատանքի ժամերուն) կամ իրիկունը՝ 785 - 77 - 76։

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Փարիզ Արմապանեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յովնան Պօզոյեանի եւ զաւակներուն, Պ. Արտաշ Պօզոյեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, նահիին, կեսրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝ Նազելի Պօզոյեանի մահուան առթիւ։ Այս տխուր առիթով մասնաճիւղս 200 Ֆ. կը նուիրէ Հայ Դատի Յանձնախումբին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհանդամական ժողովը, այս Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 15-ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեկօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տիկին Գայեանէ Գարոյեանէ եւ 100 Ֆ. Տիկին Սեդա Գարոյեանէ, իրենց մօր եւ մեծ - մօր յիշատակին։

GRANDE

FÊTE FAMILIALE

DANSANTE
DIMANCHE 13 MAI, A PARTIR DE 15H
organisée par la Croix Bleue
SAINT MAURICE de BEYNOST
avec la participation de
L'ORCHESTRE ANI de la M.C.A.D.
et
DISC JOCKEY et LES ENFANTS DE L'ECOLE
SALLE des FETES de St. MAURICE
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTES
Entrée libre

«ՀԱՅՑ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերուն կը կազմակերպէ ճաշ մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 13-ին, Մշակ. Տունը 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քառէֆ։

ՃԱՇ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սէն - Ժեռմէն (Մարսէյլ) Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը Մայրերու օրուան առթիւ, Մայիս 13, ժամը 13-ին տեղւոյն Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ վիպակի սրահին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ՝ Պերճ Մավեանի եղերական մահուան տխուր առթիւ, Դպրոցական վարժարանի Խնամակալութիւնն ու Տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ գումարները. - Տէր եւ Տիկին Ռ. Զրբաչեան 500 Ֆ., Այրի Տիկին Տ. Մավեան եւ զաւակները 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր - Յակոբեան 250 Ֆ.։

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ժընեվիէվ Տօնիկեանէ 500 Ֆ. իր անդրանիկ Թոռնիկին՝ Րաֆֆիի ծննդեան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թանթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. - Խորէն Ձիպիլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Պօղոսեան եւ Մատիկեան ընտանիքները 100, Տիկին Լուսաբեր Շաւոյեան 20 Ֆ.։

Եդուարդ Տագէսեանի մահուան առթիւ, Շէյլէյեքեան ընտանիք 250, եւ 250 Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի, Տէր եւ Տիկին Նշան Տագէսեան 50 Ֆ.։

Ղազար Ղազարեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Բամպուքեան, Պ. Սարգիս Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զարեան 100-ական Ֆ.։

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES
12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN Prix: 6840 F
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN Prix: 6750 F
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN Prix: 5900 F

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN Prix: 5700 F

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis 7710 F + Taxe de port 250 F
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis 8010 F + Taxes de port 250 F.

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Արարատ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
11
VENDREDI
11 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.698 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.698

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԲՈՂՈՔԻ ՆՈՐ ՁԵՒԵՐ Կ'ՈՐՈՁԱՆ

Ե Ւ

«ԸՆԵԼԻՔ» ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Թուրք թերթերը, ամէն օր, սիւնակներ կը շարունակեն նուիրել «գոյութիւն չունեցող» հարցի մը - հայկ. հարցը - որ ծնած է մտահոգել «Միլլիյէթ»ի աշխատակիցը, որովհետեւ հարցի վերածուելէ ի՜... Ստորեւ, նախ Մայիս 4-ի «Հիւրրիյէթ»ի տուած արձագանգը Հալէյի երեսփոխանութեան «գիւտին», ապա Էօրսան Էօյմէնի «խորհրդածութիւնները» Մայիս 6-ի «Միլլիյէթ»ի մէջ:

×

ԱՆԴԱՐԱ. - Հալքէյը կուսակցութեան երեսփոխանները հայկ. ահաբեկչութեան արարքներուն դէմ բողոքելու նպատակաւ Մայիս 2-ին սեւ պաստառներ վերեղեցին Անգարայի հինգ դեսպանատուներու առջեւ եւ ելոյթներ ունեցան հայկ. ահաբեկչութեան նեցուկ երկիրներու հասցէին:

Հալքէյը կուսակցութեան 20 երեսփոխաններուն մասնակցութեամբ կատարած բողոքի ցոյցին ընթացքին ըսուած է. «մեր նահատակներուն արիւնը պետինը պիտի չմնայ. ասոր հաշիւը պիտի պահանջենք»: Նոյն միջոցին կուսակցական այս դէմքերը դիմելով Անգարայի քաղաքապետութեան, փափաք յայտնած են որ փոխուի Փարիզ պողոտային անունը ուր կը գտնուի Ֆրանսայի առագ - դեսպանատունը:

Հալքէյը կուսակցութեան երեսփոխանները առաւօտ ժամը 10-ին Ազգ. Մեծ Ժողովէն մեկնելով հասան Ֆրանսայի առագ դեսպանատան առջեւ: Զեռեզէլէ եաք սեւ ծաղկեպսակները եւ յոտնկայս լռութիւն պահէլէ եաք Լ յարգանս նահատակներուն, Պոլսոյ երեսփոխան Իպրահիմ Ուրալ խօսք առնելով ըսած է. «Այս ցոյցը սկիզբ մըն է իրեր բողոք՝ մեր դեսպանատուներու պաշտօնէութեան դէմ զոր - ծուած յարձակումներուն: Կարելի է հայկական ահաբեկչութեան հաշիւը ուզել, սակայն մեր վախը այն է որ անիկա վրէժխնդրութեան կը վերածուի»:

Աւելի եաք խումբը հասած է Ցունաստանի առագ դեսպանատան առջեւ եւ հոն ալ զետեղած է սեւ պսակ մը, որուն վրայ գրուած էր «Ցանուն մարդկութեան»: Հոն ալ խօսք առած է Հալքէյը երեսփոխան Շէրէֆ Պօղտուրթ եւ ըսած թէ պատմութիւնը խեղաթիւրուելով չինծու դէպքեր մէջտեղ կը գրուին:

Երթը շարունակելով խումբը հասած է Սուրիոյ առագ դեսպանատան առջեւ. նոյն բաները կրկնուած են հոս ալ, ու Անգարայի երեսփոխան Ս. Օքթայ ըսած է. «Նախնական կեցուածք մըն է զօրավիգ բլալ հայկ. ահաբեկչութեան նման ամօթալի արարքներու»:

Զորրորդ հանգրուանը Խորհ. Միութեան առագ դեսպանատունը եղած է, ուր կարսի երեսփոխան Լ. Գուչհան ըսած է թէ կը պախարակեն ահաբեկչութիւնը, որ կը յենու երեւակայածին սպանդի մը եւ փափաք յայտնած է որ իրենց բարեկամ նկատած երկիրները հրաժարին նեցուկ կանգնելէ հայկ. ահաբեկչութեան:

Վերջին հանգրուանը ամերիկեան առագ դեսպանատունն էր. հոն ալ արտայայտուած է Ատանայի երեսփոխան Ճ. Ճանվէր ըսելով, «կարդ մը երկիրներ որոնք իրենց միջեւ բաժնած են աշխարհը, պէտք է ձեռք քաշեն թերահ երկիրներէ»:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Փարիզի հայկ. յուշարձանը մեծ հաղորդութեան պատճառ եղած է մեր հայրենակիցներուն մօտ: Ժողովուրդին ու զանազան կազմակերպութիւններէ բոզքի հեռագիրները սկսած են ղրկուիլ Նախագահ Միթերանի, նախարարապետ՝ Մոռուայի եւ Անգարայի Ֆրանսայի առագ դեսպան Ռուսէնի:

«ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Հայկ. ահաբեկչութեան 40-րդ զոհը Ըչըք եէօնտէրն ու իր կինը, - դեսպանատան քարտուղարուհին ճանչցած էին Թեհրանի մէջ, մօլլաներու յեղափոխութեան ընթացքին: Ըչըք չէր ուզած որ այդ իրանցումին մէջ պանդոկ մը բնակիմ ու երկար տարի հիւրասիրած էր պիս իրենց տունը: Սիրայօժար առանձնած էր նաեւ Թարզմանիչի պաշտօնը, երբ կը տեսակցէին Խոմէյնիի ու Շէրիաթմէտարի նման կրօնական առաջնորդներու հետ: Իրան հիմնական փոփոխութիւններ կ'ապրէր, Ըչըք օգտուելով այս կացութենէն մեծ չանք կը թափէր Թուրքիոյ արտաժումի կարելիութիւնները դէպի Իրան ուղղելու: Նոյն չանքը թափած էր նաեւ Ծոցի պատերազմին ընթացքին ու մեծ յաջողութիւն արձանագրած: Արձակուրդէ վերադարձիս լսեցի իր մահուան գոյժը:

Ֆրանսայի մէջ՝ ուր դար մը առաջ կը կազմակերպուէին առաջին հայ կոմիտէները, օրհակալութեան երկրորդ յուշարձանի մը բացումի հանդիսութիւնը կը զուգադիպէր Ըչըքի մահուան օրուան. դառն դիպուած մը:

Փարիզի մեր աւագ հիւպատոսարանը ղրաւող ԱՍԱԼԱ-ի ահաբեկիչներուն սրբուած պատիժներու թեթեւութիւնը, դատաւորներու կեցուածքը, վերջին յուշարձանի բացումին նախօրեակին ալ «ցեղասպանութեան ատեան» մը, մեզի զայրոյթի պատճառող դէպքերու չղթային նոր օղակներն են:

Ըստ մեր օրաթերթերուն զայրոյթ արտայայտող խորհրդիներուն, «ժամանակը հասած է խզելու մեր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ»:

Ոչ՛ յարաբերութիւններդ Ֆրանսայի հետ, որովհետեւ Հայերու համար յուշարձան բարձրացու հոն. խոչ՛ յարաբերութիւններդ Խորհ. Միութեան հետ, որովհետեւ ներկայացուցիչ ուղարկած էր այդ բացումին: Իրանի հետ խզէ՛ յարաբերութիւններդ որովհետեւ կ'արտօնէ հայկ. ցոյցերը:

Դիւրի՞ն բան է այս: Ո՛չ:

Սակայն ամուրի մարդուն համար կրնայմէ բաժնուիլին ալ դժուար չէ:

Վարչապետ Թ. Իօզալ իրաւացի կերպով հետեւեալ ձեւով կը պատասխանէր լրագրողներու.

- «Պարտաւոր ենք հարցերը փոխանակ զգացումով ու զայրոյթով դատելու, նկատի առնել պետական ու կառավարական հակազդեցութեամբ, տրամաբանօրէն ու պաղարիւնով:

Հանրապետական կառավարութիւնները - մինչեւ մօտ ժամանակներ - հայկ. հարցին մօտեցած են փոխանակ տրամաբանութեան ու պաղարիւնի, տարօրինակ «ջայլամ»ի քաղաքականութեամբ մը...

Մեր արտաքին ներկայացուցիչներուն դէմ գործուած ահաբեկչական արարքները երբ արեւմտեան հանրային կարծիքը կամայ - ակամայ կ'ուղղէին դէպի 1915-ի իրագործուկ պայմաններէն ծնունդ առած դէպքերու, հրապարակը թողած ենք միակողմանի մեկնաբանութիւններու: Կարծէք Աթաթիւրքեան Հանրապետութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէկ հակաթէզը չէր, թիկունք կանգնուած է Ասիլհամիսի չրջանին, ու Իթթիհատի փաշաներուն պաշտպան փաստաբանութիւն ենք ստանձնած. անոնց որոնք Թուրքիան քշած են դէպի աշխարհամարտի արկածախնդրութեան ... այս միջոցին ալ առանց կարիքն զգալու քննելու, պրպտելու, հարցուփորձելու, վճռական պրպտելու, հարցուփորձելու, վճռական յայտարարած ենք. «չկա՛յ պատմութեան մէջ հայկ. հարց մը»: Արտաքին նախարարութեան արշիւներուն պատկանող հարուրաւոր անտուկ փաստաթուղթ լքուած է փոշոտ դեռնայարկերու մէջ: Դիմացի կողմն ալ հրապարակը բաց պոռնկով, քանի մը կեղծ ու պատիր փաստաթուղթերով իր ուզածին պէս խաղացած է տարիներով: «Գլուխը աւազին խրելու» քաղաքականութեան հետեւանքն է որ կարելի դարձուցած է 1921-ին Թալէաթ Փաշայի մահափորձի դատավարութեան ներկայացուած իրրեւ թէ ցեղասպանութեան փաստաթուղթերը կրկին դործածել 1984-ին Փարիզի հիւպատոսարանին դրաւումի դատին:

Հիմա կարելի կ'ըլլայ ըսել թէ կեղծ են այս փաստաթուղթերուն մեծ մասը ... այդ ալ չնորհիւ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Արտաքին նախարարութենէն, թրք. պատմութեան հիմնարկէն եւ սպայակոյտէն պրպտողներու հասարակաց ջանքին...

Այսօր, երբ հայկ. ահաբեկչութեան զոհ մեր դիւանագէտներուն, առեւտրականներուն, արտաքին ներկայացուցիչներուն չիրմաքարերուն եռեւէն հոս - հոն կը սկսին հայկ. յուշարձաններ բարձրանալ, այդ կը նշանակէ թէ հարց մը, որուն մենք տարիներով «դոյութիւն չունի» ըսած ենք վերստին սկսած է հարցի մը վերածուիլ: Եթէ յուշարձաններու բացումին պատճառը կը յենու միակողմանի տեղեկութիւններով պատմութեան խեղաթիւրումին, պէտք է փնտռենք ճարը առողջ փաստաթուղթերով ու պետական տուեալներով արդելք հանդիսանալու այս խեղաթիւրումին ու ներկայանալու միջազգային հանրային կարծիքին:

Շէն բաւեր զայրոյթէն ծագած դիւանագիտական բողոքներ ...

Ամէնէն մնայուն, հաստատ, հոյակապ կոթողները անոնք են որոնց հիմերը չպղտոտած են իրականութեան ու տրամաբանութեան չաղարով: Այն ատեն երբ կարենանք բարձրացնել ատոնք, միւսները արդէն ինքնին կը կործանին:

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ»

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայքի Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը ուրախութեամբ կը հաղորդէ մեր ժողովուրդին, թէ այսօր, Չորեքշաբթի, 1984 Մայիս 9-ին գումարած իր նիստին մէջ, Փարիզի առաջնորդ ընտրեց՝ Տ. ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆը:

Այս ընտրութիւնը հաղորդուեցաւ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ ի վաւերացումն:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
(կնիք)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

«ՆՈՐ ԱՆԻ» ԵՒ «ՄԱՐԻԱՄ» ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Մայիս 3-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Կրթական նախարարութեան հրահանգով՝ Մայիս 2-ին, փակուած են «Մարիամ» Կոյսերու նախակրթարանը, միջնակարգ եւ երկրորդական վարժարանները, ցնոր տրնօրինութիւն: Ապրիլ 28-ին ալ փակուած էր «Նոր Անի» ուղեցոյց (միջնակարգ) դպրոցը: Ցիշեալ վարժարաններուն մէջ՝ փակման նախորդող օրերուն, դասացուցակէն կրճատուած էին հայերէն լեզուի ու կրօնքի դասերը: Թեմին առաջնորդ Արտակ Սրբ. Մանուկեանի վերջին հռոպարէն եաք (տես «Յառաջ» Մայիս 5-ի թիւ) կապ հաստատուած է Հանրապետութեան նախագահի գրասենեակի հետ, ստեղծուած կացութեան վերահասու ըլլալու խնդրանքով: Միւս կողմէ, Ծնողական Խորհուրդներու կողմէ դիմում կատարուած է Կրթական նախարարի տեղակալին եւ Թեհրանի վերատեսչութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, Մայիս 10-ի առթիւ, այսինքն՝ իր յաղթանակին 3-րդ տարեդարձին, տեսակցութիւն մը տուած է «Լիպերասիոն»ի, ուր հաստատելով հանդերձ ընկերվարական իր հաւատարմութիւնը, երրորդ ճամբայ մը կը գծէ, տեսակ մը՝ միջին ճամբայ: Գլխաւոր մտքերն են. - «Հարկ է որ ես, եւ կառավարութիւնը ինծի հետ, գործելակերպ մը ստեղծենք, առանց երբեք մոռնալու, որ պարտականութիւններ ունիմ՝ ծառայելու նաեւ այն Ֆրանսացիներուն, որոնք իմ համոզումներս չունին»: «Ուսուն տնտեսութեան ընկերութիւնը, Ֆրանսական ընկերութիւնն է, այնպէս ինչպէս ձեւ կ'առնէ երկու զօրաւոր ճիւղերու (Հանրային եւ մասնաւոր) մէջ եւ անոնց համակեցութեամբ, մէկը միւսէն անկախ, լրացուցիչ: Ասիկա քաղաքական ծրագիրը մըն է»: «Որ ձախի միութիւնը ինք՝ ինքզինքը քանդէ, բան չեմ կրնար ընել, բայց պիտի ցաւէի: Երկիրը, սակայն, պիտի չարունակէր կառավարուիլ, բնաւ չկասկածիք այդ մասին»: «Այը կայ, որ կ'ուզէ, առանց որ յաջողած ըլլայ, աւելցնել Ֆրանսայի հարստութիւնները, պայմանաւ որ կրկին չբաժնէ, ձախը կայ, որ կ'ուզէ ամէն բան բաժնել առանց զբաղելու արտադրութեամբ, ձախը կայ, որուն մաս կը կազմեմ, որ կ'ուզէ արտադրել, կրկին բաշխելու համար»:

ՔԱՏԱՓԻ «մահմետական եղբայրները» խնդրոյ առարկայ կ'ընէ, իբրեւ հեղինակ պետական հարստածի փորձին: Երիք Ռուլոյի տուած տեսակցութեան մէջ, Լիբիոյ դեկավարը կ'աւելցնէ թէ ձերբակալուած բոլոր մեղսակիցները Սուտանի դինուրական կայանը մարզուած են սուտանցի եւ եգիպտացի մարզողներու կողմէ՝ ամերիկացի մասնագէտներու հսկողութեան ներքեւ: Լրագրողներէն իր մօտ հրաւիրեալով, կը բացատրէ, անցած - դարձածը: Ըստ իրեն, Կիրակի օր, Թունուզեան սահմանադրութիւնը, ոստիկանութիւնը երեք կասկածելի կը հարցադնդէ: Անոնք սուտանական դիւանագիտական անցագրեր ունէին, անգլիական եւ ամերիկեան վիզաներով: Պաղեստինցի կը յայտարարէն իրենք զիրենք, բայց սահուն կերպով լիբիական գաւառաբառով կը խօսին: Երբ զիրենք ձերբակալելու խօսք կ'ըլլայ, կը կրակեն, ոստիկան մը կը մեռնի, բայց բախումի առեն, երեքէն մէկն ալ կը բռպանուի, միւս երկուքն ալ կը վիրաւորուին: Ձերբակալութենէն եաք, իրենց վրայ կը գտնուին բոլոր ճչզրիտ մանրամասնութիւնները կատարուելիք յարձակման եւ մասնակցողներու անուններն, հասցէներն, մինչեւ իսկ հեռաձայնի թիւերը: Երբ, լրագրողները դիտել կուտան թէ այս լուսարանութիւնը բաւական «վրան բաց» ծակեր ունի, Քատաֆի կ'ապարկէ թէ՝ «Գաղափար չունիք այդ մարդոց ապուշութեան մասին»...:

ՊԻՑՐՈՒԹի մէջ խամաճիկ ճիհատը սէր եղած է ամերիկացի պատուելիին առեւանգման: Աւելցուցած է թէ ուրիշ երկու Ամերիկացի ալ ունի իր մօտ:

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մայերլինկի տխուր էջերէն եաք, մեր ընթերցողները պիտի գտնեն իրենց ծանօթ՝ երկու հերոսները, զորս չարժանկարի մէջ մարմնաւորած են Ֆերնանտէլ եւ Ճինօ Ճերվի:

Կուտեսքիի՝

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»ի

իտալերէն բնագրէն թարգմանութիւնը կը պարտինք Մխիթարեան վաստակաւոր մշակ՝ Հայր Յակոբ Ջանթայեանի:

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

NDLR. - Nous commençons aujourd'hui la publication du texte intégral de la sentence prononcée par le Tribunal Permanent des Peuples, le lundi 16 avril et dont nous n'avions publié que la conclusion, c'est à dire la décision, dans notre numéro du 18 avril.

MEMBRES DU TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES AYANT CONSTITUE LE JURY DE LA SESSION SUR LE GENOCIDE DES ARMENIENS PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

Madjid BENCHIKH (Algérie), Professeur de Droit international à l'université d'Alger

Georges CASALIS (France), théologien, Professeur honoraire de l'Institut protestant de théologie, Paris

Harald EDELSTAM (Suède), ancien ambassadeur au Chili et en Algerie

Richard FALK (Etats-Unis), Professeur de Droit international, Princeton University, U.S.A.

Ken FRY (Australie), membre du Parlement

Andrea GIARDINA (Italie), Professeur de Droit international à l'université de Rome

Sean MAC BRIDE (Irlande), juriste, Président du Bureau international de la Paix, Prix Nobel et Lénine de la Paix, American Medal for Justice

Leo MATARASSO (France), avocat à la Cour de Paris

Adolfo PEREZ ESQUIVEL (Argentine), Prix Nobel de la Paix, Coordonateur général du «Servicio Paz y Justicia en America Latina»

James PETRAS (Etats-Unis), Professeur de Sociologie, State University (New York)

François RIGAUX (Belgique), Professeur à la faculté de Droit de l'université catholique de Louvain

Ajit ROY (Inde), économiste et journaliste

George WALD (Etats-Unis), Professeur émérite de Biologie, Harvard University, Prix Nobel de Physiologie ou Médecine, 1967

LE TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES,

a été sollicité par les organisations suivantes de consacrer une session au cas du génocide des Arméniens :

— GROUPEMENT POUR LES DROITS DES MINORITES (Paris, France)

— CULTURAL SURVIVAL (Cambridge, Mass., U.S.A.)

— GESELLSCHAFT FUR BEDROHTE VOLKER (Göttingen, RFA)

qui demandent une réponse aux questions suivantes :

1) Le peuple arménien a-t-il été victime de déportations, massacres, etc. durant la Première Guerre mondiale dans l'Empire ottoman ?

2) Ces faits constituent-ils un «génocide» au sens de la Convention Internationale pour la Prévention et la Répression du Crime de Génocide (1948) et sont-ils, à ce titre, imprescriptibles au sens de la Convention sur l'Imprescriptibilité des Crimes de Guerre et des Crimes contre l'Humanité de 1968 ?

3) Quelles en sont les conséquences tant à l'égard de la Communauté Internationale qu'à l'égard des parties en présence ?»

Cette requête a été déclarée recevable par la présidence du Tribunal, conformément à l'article 11 des statuts et portée à la connaissance du gouvernement turc en application des dispositions des articles 14 et 15. Ce gouvernement a été invité à envoyer des représentants ou une documentation écrite exposant sa position.

Le gouvernement turc n'ayant donné aucune réponse à cette invitation, la présidence a décidé de verser aux débats du Tribunal, deux documents ci-dessous visés contenant les arguments de la partie turque à l'appui de sa négation du génocide des Arméniens.

Le Tribunal a siégé en audiences publiques les 13 et 14 avril 1984, à la Sorbonne à Paris, et a délibéré le 15 avril 1984.

Après en avoir ainsi délibéré, il a rendu la sentence suivante :

Vu la Déclaration universelle des Droits de l'Homme, du 10 décembre 1948,

Vu la Convention pour la prévention et la répression du crime de génocide, du 9 décembre 1948,

Vu les principes de Nüremberg formulés par la Commission du droit international et adoptés par l'Assemblée générale des Nations-Unies en 1951,

Vu la Convention sur l'imprescriptibilité des crimes de guerre et des crimes contre l'Humanité, du 26 novembre 1968,

Vu la Déclaration universelle des Droits des Peuples (Alger, 4 juillet 1976),

Vu le statut du Tribunal Permanent des Peuples (Boulogne, 24 juin 1979),

Ouï, les rapports de :

— Richard G. HOVANISSIAN, professeur à l'University of California at Los Angeles (U.S.A.), sur la question arménienne de 1878 à 1923 ;

— Gerard J. LIBARIDIAN, historien, directeur de l'Institut pour la recherche et la documentation sur l'Arménie contemporaine à Cambridge (Mass., U.S.A.), sur l'intention de génocide et l'idéologie du mouvement «Jeunes Turcs» ;

— Christopher WALKER, historien et écrivain, sur les sources britanniques relatives au génocide des Arméniens ;

— Dr. Tessa HOFFMANN de la Freie Universität, Berlin-Ouest, sur les sources allemandes et autrichiennes relatives au génocide des Arméniens ;

— Yves TERNON, historien et écrivain, sur le génocide des Arméniens de l'Empire ottoman (1915-1916) ;

— Jöe VERHOEVEN, Professeur à l'Université cathiolique de Louvain, sur le peuple arménien et le droit international;

— Dickran KOUYMJIAN, Professeur à la California State University (Fresno), sur la destruction des monuments historiques arméniens ;

Ouï, les témoignages de :

— M. INJARABIAN (France)

— Mme Haïgoui BOYAJIAN (Etats-Unis)

— M. GUREGHIAN (France)

— M. NAHABEDIAN (Etats-Unis)

survivants des massacres.

Ouï, la lecture :

— du rapport du Professeur Leo KUPER de l'University of California at Los Angeles sur le concept de génocide dans son application au massacre des Arméniens ;

— de la note du Professeur Theo Van BOVEN, ancien directeur de la division des Droits de l'Homme de l'ONU, sur la suppression de la référence au massacre des Arméniens lors de l'étude de la question du génocide devant la Commission des Droits de l'Homme des Nations-Unies;

Pris connaissance :

— des nombreux documents présentés par les rapporteurs à l'appui de leurs rapports, notamment des documents provenant des sources britanniques et surtout des sources allemandes ;

— d'une importante et abondante documentation en provenance des sources américaines ;

— d'une documentation sur le procès des Unionistes (1919) et sur le procès de Soghomon TEHLIRIAN à Berlin-Charlottenbourg (1921) ;

— du document intitulé

«Le problème arménien : neuf questions, neuf réponses» (Institut de Politique étrangère d'Ankara), exposant le point de vue du gouvernement turc actuel ;

— de la déposition du Professeur ATAOV de l'Université d'Ankara devant la Cour d'Assises de Paris (janvier 1984) qui reprend les thèses du gouvernement turc.

(A suivre)

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄՆԱՑՈՒՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ»

ՆԱԽԱԳԱՀ՝ ՓՐՈՖ. ՌԻԿՈՅԻ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ (*)

ՆԻՍ. - («Յառաջ»). - Նիսի Հայ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը օգտուելով փրոֆ. Ֆրանսուա Ռիվոյի ներկայութենէն եւ բարեհաճ արտօնութեամբը Նիսի Համալսարանի Իրաւաբանական եւ Տնտեսական Գիտութեանց Ֆաքիւլթէի տեսուչ Պ. Ալպէռ Մառուանիի, չուտաւ փոյթ, բանախօսութիւն մը կազմակերպեց Ապրիլ 28-ին, Ֆաքիւլթէին ամփիթեատրոններէն մէկուն մէջ, որպէսզի հայ համայնքը եւ մանաւանդ ֆրանս. համալսարանական շրջանակներն ալ հնարաւորութիւնը ունենան լսելու Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի նախագահին բացատրութիւնները, Հայերու Ցեղասպանութեան մասին արձակուած վերջին դատավճիռին շուրջ։

Երկու հարիւր յիսունի մօտ ունկնդիրներու առջեւ, որոնց մէջ կային որոշ թիւով համալսարանական ուսանողներ եւ դասախօսներ, ինչպէս նաեւ Ալփ - Մարիթիմի ընկերվարական երեսփոխան Պ. Ժան Հիւկ Գոլոնա, Պելժիոյ Ազազ Հիւ - պատոսը եւ այլ անձնաւորութիւններ, փրոֆ. Ռիկո մէկ ժամու չափ խօսեցաւ, յստակ եւ դիւրահասկնալի լեզուով մը բացատրելով Հայերու ցեղասպանութիւնը այնպէ՛ս, ինչպէս քննուած էր Դատարանին առջեւ, եւ մեկնաբանեց արուած վճռին իմաստն ու արժէքը, ինչպէս նաեւ ունենալիք հետեւանական հետեւութիւնները։

«Յառաջ» օրը օրըն իր ընթերցողներուն հաղորդեց արդէն այս չատ կարեւոր դատին մանրամասնութիւնները։ Պիտի բաւականանանք հետեւաբար մատնանշելով այն կէտերը, որոնց վրայ ծանրացաւ բանախօսը։

Փրոֆ. Ռիկո, նախ պատմականը ըրաւ Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանին, որ կոչուած է մեծ պակաս մը լրացնելու միջազգային օրէնսդրութեան մէջ, քանի որ ճնշուած ժողովուրդները հնարաւորութիւնը չունին իրենց իրաւունքները պաշտպանելու։

Գալով դատավճռին, բացատրեց նաեւ թէ Դատարանը այդ ձեւով բացարձակ ճշմարտութիւն մըն է որ հաստատած եղաւ։ Ճշդեց նաեւ թէ ցեղասպանութեան ենթարկուած հայ համայնքները լիովին կը լրացնէին ժողովուրդ մը ձեւացնելու հանգամանքը, ըստ մարդկային իրաւանց սահմանումին։ Եւ իրը ժողովուրդ, իրաւունք ունէին գոյութեան, ինչ որ ժխտուեցաւ ցեղասպանութեամբ։

Ցեղասպանութեան իրականութիւնը անվիճելի է եւ փաստերը, ապացոյցներն ու վկայութիւններն ալ՝ անհամար։ Դժբախտաբար Թուրքերը ամէն ինչ կը ժխտեն անայլայլ, «ցաւալի պատահարներ» որակելով ժողովուրդի մը բնաջնջումը։

Բանախօսը հետեւաբար մէկ առ մէկ քննելով Թրքական պատճառաբանութիւնները Միջազգային Օրէնքներու եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհ. ժողովին կողմէ 1948 Դեկտեմբեր 9-ին ցեղասպանութեան մասին արուած որոշումին լոյսին տակ, ջրեց բոլոր այդ առարկութիւնները, ի մասնաւորի այն մասին թէ Թրք. Հանրապետութիւնը ժառանգորդը չէ Օսմանեան Կայսրութեան, եւ հետեւաբար չի կրնար ստանձնել կայսրութեան շրջանին պատահած դէպքերու պատասխանատուութիւնը։

Փրոֆ. Ռիկո այս կէտին վրայ ծանրանալով, ճշդեց թէ ըստ 1968-ի Ազգի միջազգային համաձայնագրին, պատերազմական ոճիրները եւ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրները կը մնան անժամանցելի, եւ միւս կողմէ բացատրեց նաեւ թէ Պետութիւն մը վարչաձեւ փոխելով չի դադրիր նոյն Պետութիւնը ըլլալէ, եւ կը շարունակէ մնալ պատասխանատու՝ իր օրէնքներուն կողմէ կատարուած արարքներուն։ Այսպէս, Ֆրանսա միշտ նոյն Պետութիւնն է, թագաւորութեան, Ա. կայսրութեան, վերահաստատութեան, Բ. կայսրութեան եւ իրերայաջորդ հինգ Հանրապետութեանց օրերուն։ Մնաց որ Թուրք. Հանրապետութիւնը կը չարունակէ անշեղ հետեւիլ Օսմանեան Կայսրութեան հայահալած քաղաքականութեան։

Բանախօսութենէն վերջ ունկնդիրները հնարաւորութիւն ունեցան հարցումներ ուղղելու բանախօսին, լուսաբանութիւններ համար մանաւանդ Թուրքերու կողմէ ըրուած բացարձակ ժխտական դիրքին շուրջ։ Դիրք, որ կը բացատրուի այն իրողութեամբ որ, մեծ ջարդարար թաղթի ճաքիւնները ասկէ քան տարի առաջ Թրք. կառավարութեան կարդադրութեամբ Պերլինէն Պոլիս փոխադրուեցաւ եւ ամփոփուեցան յատկապէս կառուցուած յուշարձանի մը մէջ, «Ազատութեան Բլուր»ին վրայ։

Եւ անշուշտ հարց տրուեցաւ բանախօսին թէ ի՛նչ պիտի ըլլար հակազդեցութիւնը Հրեայ ժողովուրդին, եթէ դերման կառավարութիւնը նմանօրինակ քայլ մը առնելով յուշարձան մը կանգնէր ի պատիւ Հիթլէրի։

×

Բանախօսութենէն վերջ հիւրերը պատասխրուեցան քոքթէյլի սեղանի մը շուրջ, սարքուած՝ կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան կողմէ ի պատիւ բանախօսին եւ Ֆաքիւլթէի տեսուչին։ Հարցումները տրուեցան անշուշտ, սեղանին շուրջ, եւ միշտ տեղին պատասխանելով, բացատրեց թէ խորապէս նախօսը ապացուցանեց թէ խորապէս ճիշտ է հարցին, զայն ուսումնասիրած լինելով իր բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ։

Հրաժեշտ առնելէ առաջ, Նիսի եւ շրջանի հայութեան անունով փրոֆ. Ռիկոյի եւ Ֆաքիւլթէի Տեսուչին ընծայուեցաւ Սիրարփի Տէր - Ներսէսեանի «Հայ Աստուածը» չքեղ հատորը, իրը յիշատակ այս անմոռանալի օրուան։

Շնորհակալութեան խօսք մըն ալ փաքիւլթէի տեսչութեան քարտուղարուհի Օրիորդ Տոնաթիէ, որուն նուիրեալ կանքերուն չնորհիւ էր որ կարելի եղաւ իրագործել այս բացառիկ բանախօսութիւնը։ Տարբեր նուիրումի չէր ակնկալուիր նուհիէն։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

(*) «Նիս Մաթէն» Ապրիլ 27-ի իր թիւով ամփոփ բայց բացայայտ գրութեամբ մը կը տեղեկացնէր այս բանախօսութիւնը, հետեւեալ խորագրին տակ «Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան դատավարութիւնը, Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանին առջեւ»։

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳՕՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Հայ կեդրոնի «Հուրիի Պաղտասարեան» սրահին մէջ, Մարտ 31-ին, տեղի ունեցած է ճաշ - պարահանդէս մը, Հ. Ց. Դ. Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան «Վահան Գարագաշեան» Ութսի 25-րդ տարեդարձին առթիւ։ Բացումը կատարած է Արմէն Հայրապետեան։ Անի Պօյաճեան ներկայացուցած է Վահան Գարագաշեանի կենսագրականը։ Հ. Ե. Դ.ի կեդր. Վարչութեան անունով խօսք առած է Աբօ Պալիկեան, իսկ «Վահան Գարագաշեան» Ութսին կողմէ՝ Պօղոս Սասունեան։ Երկու տասնեակ պատանիներ երգով երգումբ կատարելով մաս կազմած են Ութսին։

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեսրոնին մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունեցած է բեմադրիչ Ժորժ Սարգիսեանի նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի։ Բացումը կատարած է Ժիրայր Յովհաննէսեան եւ լուսապատկերներով անդրադարձած ողբացեալ բեմադրիչին գործունէութեան։ Խօսք առած է «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբի նախկին անդամուհիներէն Արշօ Պօյաճեան, անդրադառնալով բեմադրիչին եւ խումբին գործունէութեան եւ դերին՝ հայ գաղութներու մէջ։

Յաջորդ օրը, Համազգայինի տեղական մասնաճիւղի թատերախումբը ներկայացուցած է Փիրանտելլոյի «Անէն մարդ իրականութիւնը ունի» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Մանուկ Գալայճեանի։

×

ՍԵԼԱՆԻԿի «Գաթերինա» սրահին մէջ, Ապրիլ 15-ին, նշուած է «Երիտասարդական Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց.

ՄԵՆԱԿՈՒՐԱ

ՓԱՅԼ ՈՒՆԵՆՔ

(ԳՈՒՅՔԻ ՀԱՄԱՐ)

ՂԵՆԱՉՆԵՐ

Մենակ մարդն է, որ ծանր է ապրում, ինչքան էլ ուրիշների հետ լինի։ Ինչքան էլ ընկերներ ունենա, ինչքան էլ ընտանիքի անդամներ շրջապատեն նրան, միևնույն է, մենակ է մնում։ Ամեն մարդ ունի իր ուրախությունները, որոնք ոչ ոքի հետ չի կարելի կիսել, ունի իր վիշտերը, որոնք ոչ ոքի չի կարելի հասկացնել։ Ամեն մարդ ունի իր երազանքները, որոնք ոչ ոքի չի կարելի պատմել։ Ամեն մարդ ունի իր գաղտնիքները, որոնք ոչ ոքի չի կարելի վստահել։ Ամեն մարդ ունի իր մեղքերը, որոնք ոչ ոքի չի կարելի խոստովանել։ Ամեն մարդ ունի իր հոգին, որ ոչ ոքի չի կարելի բացել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Փարիզ Ա-մաղանեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Յովնան Պօզոյեան եւ զաւակ - ները, Պ. Արտաշ Պօզոյեան եւ ընտանե - կան բոլոր պարագաները չնորհակալու - թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծա-պիկով, անձամբ թէ պրաւոր ցաւակցու - թիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, նանիին, կեսրոջ եւ ազգակա-նին՝

ՆԱԶԵԼԻ ՊՕԶՈՑԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Ասենեան)

մահուան առթիւ:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Իրենց անմոռանալի եղբօր եւ մօրեղբօր՝
ՊԵՐՁ ՄԱՎԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Խրիմեան եւ զաւակները կը նուիրեն «Ցառաջ»ի միջոցաւ. - 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին, 500 Ֆ. Ասօսիա-սիօն Օտիօվիգիւէլ Արմէնիէնի, եւ 500 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

×

ՏԵՍԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Ց. Հաբէլեան իրենց եղբօր՝ Արշաւիր Հաբէլեանի մահ-ւան 20-րդ տարելիցին ի յիշատակ՝ կը նուիրեն 500 Ֆ. ողբացեալին այնքան սի-րելի՝ «Ցառաջ»ին:

×

ԼԻՈՆ. - Տիկին Տիրան Մարկոյեան Մարգրիտ Տէր - Յակոբեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոն - թենի կայանի արձանագրութիւնները սկսած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսնե - րուն համար 6-էն 13 տարեկան երախա - ներու:

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ 14 եւ 15 տարեկան պա-տանիներու համար Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու ճամբարներ. վկայագրած անիմաթէօրներու առաջնորդութեամբ եւ հսկողութեան տակ:

Տեղեկութեան եւ արձանագրութեան՝ դիմել. - Փարիզի եւ շրջաններու համար՝

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue 75009 PARIS
Tél .: 824 - 46 - 57

ինչպէս նաեւ՝ 783 - 30 - 35

եւ մասնաճիւղերու վարչութիւններուն:

Լիոն եւ շրջաները. -
Դիմել. - Պ. Թուրլեան.
Հեռ. - 16 - (7) 888 - 92 - 51

Մարսէյլ եւ շրջաները. -
Դիմել. - Պ. Ֆրանկիւլեան.
Հեռ. - 16 (91) 91 - 48 - 85

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԷՍ

Նուիրուած Գրադէտ - Հրապարակագիրը՝
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան պատուոյ նախագահ՝
Պ. Ն. Ֆրէնկեանի եւ Փարիզի մանուժո-ղովին, Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17-ին:

Ալեֆ Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

* *

CENTRE DE VACANCES

CROIX ROUGE ARMÉNIENNE

Situé sur les plages normandes,
le Centre ouvrira ses portes le 3 juillet
- JUILLET - Pour les enfants seuls (de 6 à 13 ans) ou accompagnés de leurs parents
- AOUT - Pour nos compatriotes de tous âges

Inscription :
Secrétariat de la Croix-Rouge
Mme Navassartian tél. 985 36 53

* *

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Շաւարշ Խաչատուրեանի եւ ընտանե-կան բոլոր պարագաներուն, ընկերուհի՝ Թագուհի Խաչատուրեանի մահուան առթի-ւով: Այս առթիւ Պ. Խաչատուրեանէ 500 Ֆ. ստացած է:

Ընկերուհի՝ Մարգրիտ Տէր - Յակոբ - եանի մահուան առթիւ, Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի զա-ւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարա-գաներուն:

×

Նայիրի պարախումբը իր խորին ցա - ւակցութիւնները կը յայտնէ Ժաքի եւ Զելա Թէրզեանի իրենց նորածին Աճա-հիտի դառնակակիծ մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Թէրզեան եւ Զաքարեան ընտանիքներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բացման 8-րդ տարեդարձի հացկերոյթը, Կիրակի, Յունիս 17-ին, ժամը 13-ին:

×

Դպրոցասէրը վարժարանի ամավերջի հանդէսը՝ Յունիս 17-ին:

- Ճ Ա Շ -

Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ Սէն - Թ'Անթուանի Հայ Երիտասար - դաց Մարզական Միութիւնը, Կիրակի, Մայիս 13-ին, կը կազմակերպեն ճաշ մը, ի պատիւ իրենց թաղին եւ Շրջակայից բոլոր տարեց անձերուն:

Ժամանակացոյց: Սկիզբ ժամերկու - թեան ժամը 8·30, պատարագ՝ 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ. - ՎԱՉԻ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ թաղիս բոլոր հին եւ նոր ննջեցելոց հոգւոց համար:

Ժամը 13-ին ճաշ Մարզականին Ակում-բը:

3, rue de l'Accacia, Palanque, St-Antoine
13015 Marseille

ԾԱՆՕԹ. - Անոնք որոնք անձնական եր-թեւեկի միջոց չունին՝ կրնան դիմել կազ-մակերպիչ Յանձնախումբի անդամներուն:

Հեռ. - 65 - 56 - 75, 65 - 43 - 02, եւ 60 - 07 - 61:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. անղամական ժողովը, այս Շաբաթ, Մա-յիս 12, ժամը 15-ին Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Շրջանի միջմաս-նաճիւղային ժողովը՝ Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ:

17 rue Pleyel, մետրօ՝ Փատէ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

GRANDE

FÊTE FAMILIALE

DANSANTE

DIMANCHE 13 MAI, A PARTIR DE 15H
organisée par la Croix Bleue
SAINT MAURICE de BEYNOST
avec la participation de
L'ORCHESTRE ANI de la M.C.A.D.
et
DISC JOCKEY et LES ENFANTS DE L'ECOLE
SALLE des FETES de St. MAURICE
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTES
Entrée libre

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պա-տիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ թէ-յասեղան մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 15-էն 20, Մշակ. Տունը:

17 rue Pleyel, մետրօ Փատէ:

Խօսք կ'առնէ՝ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին. - երգիչ՝ Բար-թող, Զեփիւռ երկեակ, արտասանու-թիւններ, նուագ:

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար հայ մայրերը:

ՃԱՇ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սէն - Ժեռմէն (Մարսէյլ) Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը Մայրերու տօնի առթիւ, Մայիս 13, ժամը 13-ին տեղւոյն Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկե-ղեցւոյ վերի սրահին մէջ:

ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ

-ՕԾՈՒՄ-

ՆՈՐԱԿԱՌՈՑՑ ՀԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

կը կատարուի ձեռամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9·30ին

Գլխաւոր Բարեբարութեամբ՝ Նորոգ Հանդուգեալ
Տիկ. Սիրարփի Թովմասեանի
ի յիշատակ իր ամուսնոյն Գրիգոր Թովմասեանի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ
Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը,
ղեկավարութեամբ Խաչիկ Ելմազեանի:

Հասցէ՝ 7, rue Pierre Puget, ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը այս բացառիկ հոգեպարար արարողութեան:

ARMENIE 1984

DÉPARTS — **RETOURS**

31 MAI	.....	10 JUIN
30 JUIN	.....	13 JUILLET
14 JUILLET	.....	27 JUILLET
04 AOUT	.....	17 AOUT
18 AOUT	.....	31 AOUT
01 SEPT.	.....	14 SEPT.
15 SEPT.	.....	28 SEPT.
06 OCT.	.....	19 OCT.
26 DEC.	.....	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԱԽՄԻՔ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱԶԵԱՆ-Ի**

նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

×

LA CHORALE
S A H A K - M E S R O B
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30

Points de vente

Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճուա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.699 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.699

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՅԻ

ԱՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ամէնէն «հաւատարիմներէն»՝ Պուլկարիա առաջինը յայտնեց թէ պիտի չմասնակցի Ողիմպիականներուն: Ցաջորդաբար նման յայտարարութիւն մը ըրին արեւելեան - Գերմանիա եւ Վիէթնամ: Ուրիշներ պիտի հետեւին անշուշտ, արուած ըլլալով որ հաւանական չի նկատուիր թէ Ողիմպիական կոմիտէին նախագահը կարենայ համոզել Որհ. Միութիւնը: Ամերիկացիները, երէկ իրար անցած են, այնքան մարզական ոգին կրած վնասէն չէ, որքան տոլարի հարցը: Հեռատեսիլի հարիւրաւոր ցանցեր, առեւտրական մեծ ցուցանիշներ (գլխաւորներէն՝ քոքա - քոլա որ 15 միլիոն տոլար կը ծախսէ) տապնապի մէջ են...:

ԱԼՊԻՐԹՕ ՄՈՒԱՎԻԱ, 73 տարեկան, իտալացի ծանօթ գրագէտը եւրոպական ընտրութեանց թեկնածու է, որպէս անկախ՝ համայնավար ցանկին վրայ:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ բարձրանալ: Փարիզի սահարանը 8 Ֆ. 56-ի հասած էր Հինգշաբթի օր:

ՊՕՏԼԻԷՐի մտքէն չէր անցներ, անշուշտ, որ «Զարին ծաղիկները» կրնան յիշուիլ, ձախի յաղթանակին Գ. տարեդարձին առթիւ եւ վէճի ալ նիւթ դառնալ: Արդարեւ, Նախագահ Միթերան, «Վիպերասիոն»ի անօրէնին տուած իր տեսակցութեան մէջ, սա բանաձեւը գործածած էր. «Կը սիրեմ չարժումը, որ կը տեղափոխէ գիծերը», ինչ որ դրել տուած էր Սերժ Ժուլիի՝ թէ խմբագրականին մէջ, թէ առանձին խորազրով, որ Նախագահը «փոխ առած» էր Պօտլէրի մէկ տողը, ինչ որ մեծ իրարանցում ստեղծած է, քանի որ դեռ «իրենց դասականները գիտցողներ» կան Ֆրանսայի մէջ, յիշեցնելու համար, թէ Պօտլէրի «Գեղեցկութիւնը» քերթուածին մէջ, բառնատեղծը կ'ըսէ՝ «Չարժումը որ կը տեղափոխէ գիծերը», եւ Նախագահը ոչ թէ «փոխ առած» էր, այլ՝ հակառակ իմաստի վերածած էր: Ամէն պարագայի մէջ, «Մոնտո»էն սկսեալ, Հինգշաբթի իրիկուն, Ուրբաթ առաւ ալ օրաթերթերը նիւթ դարձած են, նոյնիսկ «Վիպերասիոն» որ վարպետ ատօկրիտիկայով մը կը յայտնի մէջէն ելլել...: Մնաց որ Միթերան, առնելուն խոհեմութիւնն ունեցած էր բառնատեղծին անունը չյիշելու, ինչ որ պատրաստ չէր Շերաքի, երբ քանի մը տարի առաջ Վիքթոր Հիւկոյի կը վերագրէր Պօտլէրի հանրածանօթ «Ալպաթրոս»ին նոյնքան հանրածանօթ առաջին տուները...:

ՊԱՆԿՈՒՈՒԻ մէջ 23 քահանայ ձեռնադրելի եղաք է, որ Պապը կը վերջացնէ Ասիա եւ Ովկիանիա կատարած իր շրջապտոյտը: Թայլանտի մէջ, Ցովհ. Պօղոս Բ. իր այցելութիւնը սկսաւ կարեւոր ճառով մը պուտտայականութեան վրայ, ապա տեսնուած է 86-ամեայ ծայրագոյն պատրիարքին հետ, որ Հռոմ հրաւիրած է:

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ կատղած են ի լուր Լատվացի դատախազին նոր հաստատումին, ինչ կը վերաբերի «պուլկարական հետքի» մը գոյութեան Պապին դէմ կատարուած մահափորձին մէջ, ինչպէս յայտնած էր Ալի Ագճա:

ՀԱՑԵՐԷն կը վախնան Աւստրալիացի - ները, քան «Վիպերասիոն»ի տուած լուրին, Հինգշաբթի առաւ (Մայիս 10): Արդարութեան նախարար՝ Կարէթ Իվընսի, խորհրդարանին առջեւ ներկայացուցած ապահովութեան եւ տեղեկատուութեանց ապաստարկութեանց մէկ տեղեկագրին համաձայն, հայ ահաբեկիչներու կոմանակիցները քաղաքական բիրտ ուժի դիմաւոր վտանգը կը կազմեն Աւստրալիոյ մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՈՂՋԱԽՈՂ» ՀԱՑԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՒԻՆ...

«Կիւնէշ»ի մէջ է, որ Միքհաթ Սիրմէն արձագանգ կը հանդիսանայ Անգարայի Բաղաբական շրջանակներու կարգ մը տեսակէտներուն, լեզու գտնելու համար «ողջախոհ» Հայերու հետ: Գտնուած լուծումներն ալ խիստ «շահեկան» են.- Հայկ. դրամագլուխներ Թուրքիա փոխադրել, արուեստագէտներ հրաւիրել, եւայլն, եւայլն:

×

«Իօզալի կառավարութիւնը հասկցած է թէ բաներ մը ընել պէտք է Ֆրանսայի դէմ, բայց նաեւ պէտք է բաներ մը ընէ հայ ահաբեկիչները զանազանելու համար խաղաղասէր միւս Հայերէ: Նախարարաց Խորհուրդի անցեալ օրուան հինգ ժամ տեւող նիստի ընթացքին բոլոր նախարարները իրենց տեսակէտները պարզեցին, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւններու ու հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու ու հայ հաւաքականութիւններու միջեւ գտնուող կապերուն մասին: Բազմաթիւ նախարարներ այն կարծիքը յայտնեցին, թէ այլեւս պէտք է լաւ մը իրարմէ զանազանել միջազգային ահաբեկչութեան ունելին դարձած հայ ահաբեկիչներն ու աշխարհի ամէն կողմէ լուռ սպասող խաղաղասէր հայ հաւաքականութիւնը:

Կարգ մը շրջանակներ հարց կուտան թէ Թուրքիա պիտի չուզէ՞ արդեօք այս նպատակով տիալոգ մը հաստատել ողջախոհ հայ հաւաքականութիւններու դեկավարներուն հետ: Բարձրադոյն դիւանագիտական մակարդակի վրայ գտնուողները կը հաւատան որ, նմանօրինակ բարդ քաղաքական կառոյցի մը մէջ, տիալոգ մը կարելի է հաստատել միայն տնտեսական ու առեւտրական մարզերու մէջ: Կարեւոր գործառնութիւններ կարելի է կնքել այն ընկերութիւններուն հետ, որոնց վարչութեան մէջ կարեւոր Հայեր կը գտնուին, նոյնիսկ կարելի է ընթացք տալ հայկական դրամագլուխները Թուրքիա բերել տալու ծրագրի մը, անոնց հետ գործառնութիւններ կնքելու: Այս կերպով հայ առեւտրական հաստատութիւնները կը ձերբազատին հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու ազդեցութենէն:

Քաղաքական դէտեր կը խորհին որ, բացի հայ առեւտրականներէ ու տնտեսագէտներէ, կարելի է պարբերաբար Թուրքիա հրաւիրել նաեւ հայ դիտնականներ, արուեստագէտներ ու լրագրողներ ու անոնց ցոյց տալ թէ Թուրքերու ու Հայերու միջեւ գոյութիւն չունի այն թշնամութիւնը որուն մասին կը պնդուի որոշ շրջանակներու կողմէ: Թուրք առեւտրական ու արուեստի շրջանակներն ալ կառավարութեան կրնան տատար հանդիսանալ այսպիսի տիալոգի մը հաստատման մէկ: Վերջապէս այն համոզումը կը տիրէ թէ Հայոց դէմ խաղաղութեան արշաւ մը բանալը շատ օգտակար պիտի ըլլայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններուն գործը կասեցնելու տեսակէտէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 3 - 7)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ, ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ԱՆՏՈՒԷ ՍԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի կեդրոնատեղին ընդունելութիւն մը տրուած է ի պատիւ Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Մարզական Միութեան Ֆութպոլի խումբին, որ այցելած էր Հայաստան եւ հանդիպում ունեցած Դիլիջանի «Իմպուլս»ի եւ «Արարատ»ի փոխարինող կազմին հետ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Վարդգէս Համազասպեան: Ընդունելութեան ներկայ եղած է նաեւ Իսիի քաղաքապետը՝ Անտռէ Սանթինի, որ խօսք առնելով փոխանցած է իր տպաւորութիւնները Հայաստանէն, նշելով. «Շատ չնորհակալ եմ եւ ուրախ, որ ինծի կարելիութիւն տրուեցաւ Հայաստան այցելելու այն օրերուն, երբ ժողովուրդը խորունկ յարգանքով կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի նահատակները: Իսի լէ Մուլինոյի Հայերը միացած եւ կազմակերպուած են. անոնք աչքի կը զարնեն աշխատասիրութեամբ եւ գործնականութեամբ: Քաղաքին իշխանութիւնները ամէն կարելիութիւն ի գործ կը դնեն, որպէսզի Հայերը կարենան արտայայտել իրենց ընդունակութիւնները, ունենան իրենց ազգային - մշակութային գործունէութիւնները: Խրախուսելի են փոխադարձ այցելութիւնները, որոնք կը նպաստեն Հայաստանի հետ Իսի լէ Մուլինոյի Հայերու կապերու ամրապնդման, իսկ մեզի՝ աւելի լաւ ճանչնալու այն երկիրն ու ժողովուրդը, որուն զաւակները՝ ճակատագրի բերումով, ապաստանած են Ֆրանսա եւ վայելած անոր ասպնջականութիւնը»: Խօսք առած են Իսիի քաղաքապետին կիսօրեայ՝ Մարտիրոս Գարակէօզեան, Մարզականի նախագահը՝ Արմէն Շահինեան եւ Ֆութպոլի խումբին դեկավարը՝ Աբրահամ Հայրապետեան: Ապրիլ 24-ին, Ֆրանսահայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ մը դրած է Անծանօթ Զինուորի շիրիմին. արարողութեան ընթացքին խօսք առած է Իսիի քաղաքապետը: Ապա Ֆրանսահայ դրօսաշրջիկները այցելած են Ծիծեռնակաբերդ:

×

ՍԻՎՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Նեկրասով» հանրային գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Սիլվա Կապուտիկեանի: Հանդիսութիւնը վարած է բանաստեղծ Միխայիլ Մաուսովսկի: Բանաստեղծուհիին գործերուն մասին խօսած են Միխայիլ Դուդին, Կիմ Պակչի, Թարգմանիչներ Գիլի Շահնազար եւ Մ. Նիկոլաեւսկայա: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Սիլվա Կապուտիկեան:

×

«ՄԻ ԿԱԹԻԼ ՄԵՂՐ»Ը ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլէն պատկերաձայնուած է «Մի կաթիլ մեղր» ժապաւէնը, զոր պատրաստած էր Հէնրիկ Մալեան՝ հեռատեսիլի պատուէրով: Շարժապատկերին նիւթ ծառայած են Ցովհաննէս Թումանեանի կարգ մը հէքեաթները՝ «Կիկոսի մահը», «Սուտիկ որսկանը», «Մի կաթիլ մեղր» եւայլն: Բեմանիւթը եւս գրած է Հէնրիկ Մալեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս կը հաղորդենք մեր պատգամաւորին, թէ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, լաբերդի անհանգստութեան մը (Էփաքիք վիրալ) դարմանումին մէջ է:

Նորին Սրբութիւնը, զինք խնամող բժիշկներուն խորհուրդով, զգաստացած է ամէն ընդունելութիւն եւ կատարեալ հանգիստի դարմանումի մը կը հետեւի, որ տակաւին երկու շաբաթ պիտի չարունակուի:

Նորին Սրբութեան ապաքինումը չատ լաւ ընթացքի մէջ է: Ան իր բնականոն աշխատանքը կը վերսկսի Մայիսի առաջին կէսին:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԻ

Ապրիլ 25, 1984
Անթիլիաս

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

—×—

«ԱՐԱՐԱՏ»
1 ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ, 2 ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի վեց շրջաններու «Արարատ»ի խաղերուն արդիւնքները տուինք օրը օրին. վերջին խաղը՝ որուն անդրադարձած էինք, տեղի ունեցած էր Ապրիլ 13-ին՝ Երեւան, Կիեւի «Տինամօ»ի դէմ (տես «Յառաջ» Ապրիլ 17-ի թիւ): Այնուհետեւ տեղի ունենալիք հանդիպումներու ժամանակացոյցը փոփոխութեան ենթարկուած ըլլալով՝ կարելի չէր եղած սուտգել նոր թուականները, քանի տեղեկութիւնները կը պակսէին թէ՛ հայրենի մամուլի եւ թէ հեռատիպի մէջ: Այդ, նոր ստացած ըլլալով հեռատիպ թէ մամուլ, կուտանք տեղի ունեցած 3 խաղերու արդիւնքները:

Այսպէս, «Շախտեոր» - «Արարատ» խաղը, նախատեսուած Ապրիլ 21-ին, տեղի ունեցած է Մայիսի սկիզբը Դոնեցկի մէջ եւ վերջ գտած հաւասարութեամբ (0 - 0): Հակառակ երկուստեք գրոհներու, կողմերէն ոչ ոք յաջողած է հաշիւը բանալ: Խաղի վերջին վայրկեաններուն Աչոտ Խաչատուրեան առիթ մը փախցուցած է կոլ նշանակելու:

Ապրիլ 24-ին նախատեսուած «Արարատ» - «Դինամօ» Թիֆլիս խաղը տեղի ունեցած է Մայիս 3-ին՝ Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, ուր հայ մարզիկները արձանագրած են ներկայ մրցաշարքի իրենց երկրորդ յաղթանակը (1 - 0): «Արարատ»ի յաղթանակի կոլը նշանակած է Խորէն Ցովհաննիսեան՝ 23-րդ վայրկեանին: Թիֆլիսի բերդապահը սքանչելի խաղարկութեամբ մը կրցած է բազմաթիւ անդամներ փրկել իր բերդը ստոյգ վտանգէ:

Երրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Մայիս 7-ին (նախատեսուած Թուականին) Բաքու, տեղւոյն «Նեֆթչի»ի դէմ: «Արարատ»ի տղաքը՝ իրենց փայլուն խաղարկութեամբ, 0-ի դէմ 2 կէտով պարտութեան մատնած են «Նեֆթչի»ն: Կոլերը նշանակած են Աչոտ Խաչատրեան (24-րդ վայրկեանին) եւ Համլետ Մխիթարեան (29-րդ վայրկեանին):

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

II

PREAMBULE

Le crime de génocide constitue l'atteinte la plus fondamentale au droit des peuples. Rien n'est plus grave,sur le plan criminel, qu'une politique étatique délibérée visant à l'extermination systématique d'un peuple du fait de son identité ethnique particulière. La position centrale occupée par le génocide dans les travaux du Tribunal Permanent des Peuples appartient à un corps de principes juridiques trouvant son expression dans la Déclaration Universelle des Droits des Peuples (Alger, le 4 juillet 1976).

L'article premier de la Déclaration d'Alger affirme : «Tout peuple a droit à l'existence». L'article 2 précise : «Tout peuple a droit au respect de son identité nationale et culturelle». L'article 3 indique : «Tout peuple a le droit de conserver la possession paisible de son territoire et d'y retourner en cas d'expulsion».

Et enfin,l'article 4 affronte directement la réalité du génocide : «Nul ne peut être, en raison de son identité nationale ou culturelle, l'objet de massacre, torture, persécution, déportation, expulsion ou soumis à des conditions de vie de nature à compromettre l'identité ou l'intégrité du peuple auquel il appartient».

On est en droit de se demander pourquoi le Tribunal doit, tant d'années après les faits, consacrer son énergie à vérifier les allégations du peuple arménien. Le grief fondamental de massacre et d'extermination remonte à 1915. Toutefois, le Tribunal est convaincu qu'il est de son devoir d'examiner le bien-fondé de griefs historiques, dans un cas où ceux-ci n'ont jamais été soumis à un jugement ni reconnus, dans une forme appropriée, par le gouvernement qui en est accusé.

En l'espèce, les motifs de procéder à l'examen et de se prononcer sur cette requête présentée au nom du peuple arménien sont particulièrement convaincants. Tous les gouvernements qui se sont succédé en Turquie depuis 1915, ont rejeté l'accusation relative aux faits qualifiés de génocide. Dans les institutions internationales et lors des réunions scientifiques, le gouvernement turc n'a cessé de déployer des efforts concertés pour empêcher toute reconnaissance du génocide arménien ou toute enquête sur les faits de ce génocide. En outre, l'actuel gouvernement turc a non seulement refusé de prendre connaissance de ces très graves accusations relatives à sa responsabilité pour l'extermination du peuple arménien, mais des éléments supplémentaires impliquent que le même gouvernement poursuit son projet exterminateur.

Sont particulièrement pertinentes à cet égard les accusations de destruction délibérée, de profanation et de maintien en état d'abandon des monuments culturels et des édifices religieux arméniens.

Le Tribunal est d'avis que l'accusation du crime de génocide demeure une réalité actuelle qui mérite examen et que si les faits sont établis, ceux-ci doivent être reconnus publiquement et dans une forme appropriée par les gouvernants de l'Etat responsable.

Les victimes d'un crime de génocide ont droit à une réparation juridique même si celle-ci doit nécessairement être adaptée aux circonstances présentes.

Sur ce point aussi, l'attitude des Arméniens survivants et de leurs descendants prend toute sa valeur. Tout peuple est en droit de réclamer avec insistance une reconnaissance formelle par les autorités compétentes des crimes et des injustices commis à son détriment. Plus grande est l'injustice, plus longtemps les faits ont été dissimulés, plus intense l'aspiration à une telle reconnaissance. Le Tribunal est au regret de faire observer que la frustration provoquée par ce refus de reconnaissance semble avoir contribué au recours à des actes de terrorisme contre les diplomates turcs et contre d'autres personnes. Le Tribunal espère rendre plus aisé le développement d'un processus conduisant à la solution du conflit suscité par la réalité arménienne.

Le génocide est le pire des crimes d'Etat que l'on puisse concevoir. Souvent l'Etat responsable est protégé contre toute mise en cause par d'autres Etats et par l'ensemble des organisations internationales, en ce inclues les Nations Unies, exclusivement composées d'Etats.

L'un des aspects frappants de l'expérience arménienne consiste en la responsabilité d'autres Etats qui, pour des raisons de géopolitique, soutiennent le gouvernement turc dans ses efforts tendant à prévenir, même à une date aussi tardive, toute enquête adéquate et toute satisfaction juridique.

Le Tribunal Permanent des Peuples a été institué notamment pour vaincre la carence morale et politique des Etats comme instruments de réalisation de la justice. Le Tribunal a examiné les griefs des Arméniens précisément à cause du long silence des organisations internationales et, particulièrement,de la complicité des Etats occidentaux dominants (à l'exception récente de la France) qui entretiennent des liens économiques, politiques et militaires avec l'Etat turc.

L'activité du Tribunal est également motivée par la profonde inquiétude qu'il ressent face au développement du génocide et d'attitudes inspirées par le génocide dans le monde. Les membres de ce Tribunal estiment qu'une information loyale et objective sur les accusations de génocide contribue à ce que les auteurs de tels faits en reconnaissent la réalité.

Mettre en lumière et exposer la réalité du génocide rend plus difficile la tâche de ceux qui ont intérêt à la dissimuler pour se maintenir dans leurs positions.

En démontrant la justesse des griefs des victimes, le Tribunal leur restitue la dignité de leurs souffrances et il apporte son soutien à la poursuite de leur lutte.

En effet, reconnaître le génocide est en soi un moyen essentiel de lutter contre ce fléau. Pareille reconnaissance est elle-même une affirmation du droit d'un peuple à ce que son existence soit garantie conformément au droit international.

(A suivre)

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍԻՐԵԼԻ, ԲԱՅՑ ԱՆԻՄԵԱԼ ԵՐԿԻՐ

Ի՞նչ ըրել Լիբանանի մասին, պրեթէ ամէն օր տարիներէ ի վեր, թերթերէն, հեռատեսիլէն կամ ձայնասփիւռէն, լուրերը, վերլուծումները, նկարագրութիւնները, անվերջ կ'ողողեն ընթերցողին, լսողին կամ դիտողին միտքն ու ուշադրութիւնը. պատկերներ կամ պատումներ, մէկը միւսէն աւելի ապատորիչ եւ զզրեցուցիչ. տեսարաններ՝ մէկը միւսէն աւելի սարսափելի եւ դժոխային: Ուստի, ընթերցողին կամ դիտողին ղլուխը լեցուած է այլեւս, միտքը յղփացած, հակազդեցութիւնը չէզոքացած, եւ ընդվզումը անզօր որեւէ պոռթկումի, ի տես կատղած խելապարներու անասնական խժդժութիւններուն դէմ: Փլատակնե՛ր, փլատակներ, զոհե՛ր, զոհեր, ութ երկար տարիներէ ի վեր, այսօր 20 հոգի, երէկ 50, անցեալ օր 80. մարդիկ այլեւս միտք անդամ չեն յոդնեցներ, պատկերացնելու համար, զոհերու եւ անոնց ընտանիքներուն ճիչերն ու վիճակը, իրենց քարուքանդ եղած տուներուն առջեւ: Այն ալ վասն ոչինչի, կարծես հաճոյքի համար, ոտվհետեւ բոլորովին աննպատակ. եւ միշտ նոյն յաւիտենական զոհերը՝ անմեղ ժողովուրդը որ, ալ կը բաւէ՛ կ'ապազակէ, բայց լսող չկայ...

Երեւի թէ այդ է պատճառը որ այս անդամ «Մոնտո»ի թղթակիցը փոխանակ յանկերգ դարձած ռմբակոծութիւններու եւ բանակցութիւններու մասին գրելու, երկար յօդուածով մը կը նկարագրէ այդ դժոխային երկրի առօրեան. անտեսական պայմաններու վատթարացումը, եւ մանաւանդ երթեւեկի անհերեւակայելի դժուարութիւնները: Հետաքրքրական է որպէս նորութիւն եւ չատ անգամ զարմանալի, որովհետեւ հակառակ այդ բոլորին, կեանքը կը շարունակէ իր ընթացքը, եւ կը փաստուի մարդոց ամէն բանի յարմարելու ընդունակութիւնը: Վատահ եմ որ, նոյնիսկ դժոխքին մէջ մարդիկ՝ ձեւով մը յարմարած են տեղւոյն ապրելակերպին...: Արդ, այս փոքրիկ երկիրը ներկայիս, բազմաթիւ մասնիկներու բաժնուած է. իսրայէլեան եւ սուրիական շըրջանակներէն ներս կամ դուրս՝ կատաղօրէն պաշտպանուած բազմաթիւ այլ շրջաններ դոյութիւն ունին Մարոնի, Շիի, Սիւննի, Տիւրզի, Յոյն կաթոլիկ կամ օրթոտոքս, որոնք նոյնպէս մասնիկներու բաժնուած են, մէկ կողմը հայ, միւս կողմը պատերնցի, քիչ անդին այս կամ այն պանդին կամ կուսակցութեան սահմանները, ուր պէն ի ձեռին կը հսկեն այս կամ այն խմբակցութեան պահակները, մատները հրացանի փղթակին վրայ մինչեւ ակռաները զինուած կամ ու պատրաստ... այո մը կամ ոչ մը, եւ ահա հերոսաբա՛ր կը կրակեն խեղճ անցորդին վրայ: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ խեղճ Լիբանանցին համարձակի երթեւեկել այս լաբիւրինթոսին մէջ, հետեւաբար թաղին կամ քաղաքամասին սահմաններէն դուրս չելլեր առանց ատիպման, մանաւանդ զիշեր առեն, երբ գայլեր կը սողոսկին փողոցները...:

Գաղափար մը կազմելու համար այս տարօրինակ երթեւեկութեան մասին, նըշենք «Մոնտո»ի թղթակցին օրինակներէն մէկ քանին: Արեւելեան Պէյրութ՝ Թանզարանէն կառքով արեւմտեան - Պէյրութ՝ Պարպիր երթալու համար 6-էն 7 ժամ պէտք է մէկ քիլոմեթր ճամբայ կըտրելու համար: Իսկ հիմա որ թնդանօթները որոշ չափով լռած են, իր թաղին մէջ զամուած Լիբանանցին՝ որ այս կամ այն պատճառով պէտք է ճամբորդէ, հաղորդակցութեան այնպիսի բարդ ցանց մը կը գտնէ իր առջեւ որ կարելի չէ երեւակայել: Օրինակ այսօր Սայտայէն 130 քիլոմեթր անդին, Տրիպոլիս երթալու համար 5-էն 10 օր պէտք է. նախ, հարաւէն հիւսիս միակ անցքը եղող Պաթէրի մէջ՝ մէկին հաշուով երեք օր, իսկ երբեմն մէկ չարաթ պէտք է սպասել, Իսրայէլացիներու բարեկամեցողութեան, յետոյ, Պաթերէն Տիւրզիներու ճամբով Պէքաա երթալ, անկէ անցնիլ Սուրիա դիւղերու համար, եւ վերջապէս Լիբանանի հիւսիսային սահմանէն հասնիլ Տրիպոլիս: Կայ աւելին, Ֆրանճիէի ազան - դէն Զղորթայի մը որ կը բնակի արեւմտեան - Պէյրութ, եւ քրիստոնեաներու չըջանէն չի կրնար անցնիլ, որովհետեւ մահացու վտանգ կը սպառնայ իրեն, պէտք է որ Պէյրութի ծովափէն նաւ առնէ եւ երթայ Լառնաքա՝ Կիպրոս, այնտեղէն ալ օդանաւով Դամասկոս, ուրկէ կառքով, վերջապէս հասնելու համար Զղորթա, իր մօր թաղումին: Նոյնն է պարագան, ուեւէ օտար ճամբորդի համար, որ չուզեր իր կեանքը վտանգել եւ այս կամ այն պատճառով առեւանգուիլ, պինակայ անանուն խմբակներու կողմէ: Ուստի, խեղճ Լիբանանցին երթեւեկի վտանգին առջեւ յաւատատ՝ կը գամուի իր չրջանին կամ կիսատուած թաղին մէջ եւ կը սպասէ լաւագոյն օրերու ... միշտ հարցականով, «Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի վերջանայ այս ահուսարսափը, երբե՛ք կը խորհին չատեր, կը զրէ թղթակիցը: Երբ լրագրող մը տեսնէն, հարցումներու տարափին առաջինը կ'ըլլայ, «Ե՞րբ պիտի բացուին արդեօք օդակայաններն ու նաւահանգիստը, ի՞նչպէս են կեցոցի պայմանները այս կամ այն երկրին մէկ, ո՞ւր աւելի լաւ է»: Այս հարցումները կ'ընեն ամէն առթիւ, նոյնիսկ անոնք որ մեկնելու հնարաւորութիւնը չունին. իսկ միւս առանձնաշնորհեալները, կը սպասեն դադարի մը եւ օդակայաններու բացման, բայց՝ անիծեալ երկրէն. մեկնի՛լ, մեկնե՞ն արդեօք մեկնիլ՝ այս պրեմ, բայց՝ անիծեալ երկրէն. մեկնի՛լ, մեկնի՛լ ա՛յս է անոնց ամէնօրեայ մղձաւանջը: Իսկ միւսները ... անկասկած չափիչ մեծամասնութիւնը, պիտի մնայ իր կիսատնդ տունին եւ ծակին մէջ պըտտելու կամ մեռնելու համար, առանց իսկ կարենալ երազելու, հեռաւոր եւ խորհրդաւոր հորիզոնները:

Գ. Տ.

«AÏDA» A BERCY

Les tompettes d'Aïda n'auront jamais sonné à Paris d'une force plus retentissante qu'en ce printemps 1984 où les accueille le Palais des Sports de Bercy.

La gageure était risquée, presque impossible à tenir. Elle l'a été, avec réussite, grâce au talent, au courage, à la foi des deux maîtres d'œuvre et des interprètes, grâce au sens le plus abouti de l'organisation théâtrale dont le metteur en scène-architecte Vittorio ROSSI a fait une démonstration éclatante et d'une hauteur gigantesques, il fallait une maîtrise absolue des éléments multiples qui contribuent à la vie d'un spectacle d'opéra. Sa conception pyramidale du dispositif scènique permet les déplacements massifs des choristes et des figurants dans une harmonie de mouvements qui s'accordent au rythme même de la musique, sans que l'œil, constamment sollicité, ne le soit au détriment de l'oreille.

Michel PLASSON, chef d'orchestre de l'ouvrage, a dominé d'une baguette puissante, vigilante et sûre la masse orchestrale et les chœurs. On peut, certes, faire des réserves sur quelques décalages entre la fosse des musiciens et le plateau, sur la réverbération du son et sur la matité des instruments à cordes, mais l'immensité d'un vaisseau conçu pour une destination très éloignée du spectacle d'opéra entraîne sans doute possible ces inconvénients. C'est l'occasion de ce genre de manifestation qui se pose là : pour ma part, je ne la crois pas de mise, puisque, aussi bien, le pari tenu a été gagné.

La soirée inaugurale du 26 avril nous offrait un plateau d'interprètes de premier plan. Le rôle-titre était tenu par la soprano arménienne Seta del GRANDE : grande voix pure, vibrante, veloutée où se jouent les nuances d'une sensibilité contenue, sans cesse présente, d'une musicalité parfaite et dont la maîtrise technique permettait des sons « pianissimi » admirables qui défiaient la résonance de l'immense espace à franchir.

Le rôle de la princesse Amnéris était chanté avec vaillance et puissance par la mezzo-soprano italienne Fiorenza COSSOTTO dont le grain de voix chargé de métal semble capable de franchir les plus hauts barrages.

Le ténor Carlo COSSUTTA, malgré quelques difficultés dans le registre aigu, a défendu brillamment le rôle de Rhadamès, tandis que le baryton arménien Garbis BOYADJIAN dont le belle voix a été remarquée, chantait avec autorité le rôle d'Amonasro.

Quand le dernier accord s'est éteint sur le destin inexorable d'Aïda et de Rhadamès, une salle électrisée a acclamé dans la jubilation un spectacle unique, rutilant, dispensateur d'allégresse.

Lydia ITCHKALATZIAN-KARINE

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԱՂԱՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍ

Ապրիլեան տարեդարձը բազմաթիւ ձեռնարկներով նշուած է Լոս Անճելըս, Ապրիլ 12-էն սկսեալ:

Այսպէս, Ապրիլ 12ին, Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» վարժարանի Աշակերտական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ՝ «Կարապետեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հսկում մը:

Ապրիլ 13-ին, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Բանախօսած են Քրիստափոր Բագրատունի եւ Լիլի Մըրըկեան: Նոյն օրը, կէսնոէյլի Հուվըր Հայ Սքուլի մէջ ցուցադրուած են լուսապատկերներ Հայ եւ օտար աշակերտութեան, տալով տեղեկութիւններ ցեղասպանութեան եւ հայկական հարցին շուրջ:

Ապրիլ 19-ին, Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որուն բացումը կատարած է Թագուհի Ռիք Քոլ: Խօսք առած են Ծերակուտական Նիք Քըն Ռասըլ, Րաֆֆի Կուրտիկեան, Պիլ Փափարեան, Վեր. Ճոն Մաթոսեան, Թարլոս Մուրհէտ եւ Ցովիկ Սալիպա անդրադառնալով Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան, հայկական պահանջներուն, Սիւնեաց Հայութեան տաղնապներուն, զոհուածներուն, պայքարին եւայլն:

Ապրիլ 20-ին, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան եւ Հ. Ե. Դ.ի, «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հսկում մը: Թրծադրուած է յայտագիր մը: Խօսք առած են կազմակերպիչ մարմիններու ներկայացուցիչները:

Ապրիլ 23ին կէսնոէյլի Հայ Սքուլի մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը՝ հայ եւ օտար աշակերտներու համար: Խօսք առնելով Օննիկ Քէշիշեան անդրադարձած է Հայոց պատմութեան, ցեղասպանութեան եւ Հայկ. Հարցին: Նոյն օրը, Հոլիվուտի կրանտ նախակրթարանի աշակերտութեան ցուցադրուած են լուսապատկերներ, որմէ եաք Սարգիս Ղազարեան բացատրութիւններ տուած է հայ ժողովուրդի, ցեղասպանութեան եւ հայ դատին մասին: Իրիկունը, Մոնթեպելլոյի հայ նահատակաց յուշարձանին շուրջ տեղի ունեցած է հսկում: Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, նախագահութեամբ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի: Ապա ցուցադրուած են փաստանկարներ::

Ապրիլ 24-ի կէսօրին, բողոքի ցոյց մը կատարուած է Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ եկեղեցիէն մինչեւ նահատակաց յուշարձան, մասնակցութեամբ վեց հազար Հայերու: Ամերիկեան եւ հայ քաղաքական կուսակցութեանց դրօշակներու, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու եւ առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի գլխաւորութեամբ եկեղեցական դասու առաջնորդութեամբ թափօրը ուղղուած է դէպի Մոնթեպելլոյի յուշարձանը՝ պաստառներով եւ կոչերով: Յուշարձանին շուրջ ալ արդէն հաւաքուած են չորս հազար հոգի: Ժամը 16·30-ին տեղի ունեցած է ոդեկոչման հանդիսութիւնը, որուն բացումը կատարած է Մխիթար Մինասեան: Յայտարիրը վարած է Օշին Քէշիշեան: Խօսք առնելով դատախազ Ռապըրթ Փիլիպոսեան՝ ի մէջ այլոց ըսած է. «Հոս հաւաքուած ենք ոչ միայն մեր նահատակներու յիշատակը ոդեկոչելու, այլեւ Հայուն բարձր ոգին ու կորովին յաղթանակը: Մեր ոգին բարձր է, որովհետեւ այն արիւնը որ թափուեցաւ մեր նախահայրերէն, այսօր, մեր երակներուն մէջ կը հոսի: Հակառակ անոր որ Թուրքը խլեց մեր հողերը, բայց մեր ազատ հայրենիքի գաղափարը կ'ապրի մեզմէ իւրաքանչիւրին սրտին մէջ եւ պիտի փոխանցուի սերունդէ սերունդ»: Խօսք առած են Զաւէն Կիրակոսեան (Հ. Յ. Դ.ի կոմիտէ), Յարութիւն Սաղըրեան (Հնչակեան կուսակցութեան կոմիտէ) եւ Նուպար Կոստանեան (Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան անունով), ինչպէս նաեւ ամերիկացի անձնաւորութիւններ:

Ի դէպ, ամբողջ ցոյցի ընթացքին անձնաւոր օդանաւ մը «Դադրեցուցէք հայկական ահաբեկչութիւնը» մեծադիր պաստառ մը ճօճած է օդին մէջ:

Նոյն օրը՝ երեկոյեան, Փասատինայի Սիվիք Օփերոր Իմին մէջ տեղի ունեցած է յիշատակի նուագահանդէս մը, մասնակցութեամբ Փասատինայի սիմֆոնիք նուագախումբին, ղեկավարութեամբ Ա. Լեոնիս Ջամբազեանի:

×

ՖՐԵԶՆՕ

Ապրիլեան տարեդարձը հոս եւս նշուած է քանի մը ձեռնարկներով:

Ապրիլ 21-ին, հայ բողոքականաց եկեղեցւոյ մէջ ներկայացուած է տոքթ. Ցովհաննէս Ա.Համարանեանի «Երկու անունով աղջիկը» թատերախաղը, որ պատմութիւնն է մանկութեան թրքացած եւ հասուն տարիքին իր հայ ըլլալը ճանչցած հայ աղջկան մը:

Ապրիլ 23-ին, Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առած են Րաֆֆի Սանդիկեան եւ Պաարիկ Ազատեան:

Ապրիլ 24-ի կէսօրին, Համալսարանին մէջ տեղի ունեցած է ասուլիս մը, կազմակերպութեամբ Հայ Ուսանողներու Միութեան եւ հայկական ակումբին: Քրոֆ. Հրայր Տէքմէճեան ներկայացուցած է երիտասարդ Թուրքերու եւ Թուրքիոյ այսօրուան ղեկավարներու քաղաքականութիւնը: Քրոֆ. Տիգրան Գուլումճեան խօսած է «Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարան»ի նիստերուն եւ արդիւնքին մասին:

Իրիկունը, «Ուիլեըմ Սարոյեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան ներկայ եղած են երկու հազար հոգի: Բացումը կատարած է Ալէն Ճէնտեան: Բանախօսած են փրոֆ. Հրայր Տէքմէճեան եւ Քալիֆորնիոյ նահանգապետը Ճորճ Տէօքմէճեան: Քրոֆ. Տիգրան Գուլումճեան խօսած է «Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարան»ի մասին: Փակման խօսքը արտասանած է Ռիչըրտ Տարման եան:

Ապրիլ 23-ին եւ 26-ին հեռատեսիլէն պատկերասփռուած են փաստանկարներ՝ Հայոց պատմութեան եւ հայ մշակոյթին մասին:

Ապրիլ 25-ին, Համալսարանին մէջ ցուցադրուած է Էլիա Քազանի «Ամերիկա, Ամերիկա» չարժանկարը:

×

ՍԱՆ ՏԻԷԿՕ

Ս. Ցովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 24-ի իրիկունը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ եաք՝ «Մոշարեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը: Ձեռնարկը կազմակերպած են Հայ Դատի Յանձնախումբը, Սան Տիէկոյի Հայերու Միութիւնը եւ Հայ - Ամերիկեան Միութեան կողմէ նշանակուած Յանձնախումբը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Մինչ Իսիի Ա.Ս.Ա.ն աքանչելի խաղարկութեամբ մը, թերեւս այս տարուան ամէնէն զեղեցիկը, պարտութեան կը մատնէր Ֆոնթընէ-օ-Ռոզը (2 - 0), չնորհիւ Վանոյի (15-րդ վայրկեան) եւ Ժիրայրի (62-րդ վայրկեան) նշանակած կոլերուն, Ալֆորվիլի Իւ. Ժի. Ա.ն՝ իր դաշտին վրայ, ծանր պարտութիւն մը կը կրէր (0-6) իր խմբակի վերջինէն՝ Մօյէն:

Այս արդիւնքներէն եաք Ալֆորվիլի հայկական խումբը՝ Փարիզի ախոյեանութեան «Փրոմոսիոն տ'Օնէօր» բաժանմունքի Տէ. խմբակին մէջ, վերջնապէս կը զբաւէ 7-րդ տեղը, իսկ Իսիի Ա. Ս. Ա.ն մրցաշարքի աւարտէն չաբաթ մը առաջ, Փարիզի ախոյեանութեան Օ տը Սէնի Ա. բաժանմունքի դասաւորման 6-րդ տեղը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, էլեկտրականացած խաղէ մը եաք, որու ընթացքին Թուտայեան 65-րդ վայրկեանին դուրս դրուած է դաշտէն՝ իրաւարարին կողմէ, 61-րդ վայրկեանին ստացած կոլին չկարենալով պատասխանել՝ պարտութեամբ (1 - 0) վերադարձած է Քանեթի դաշտէն:

Ժի. Իս. Ա. Սէն Թ'Անթուան երկու անդամ պարտութիւն արձանագրելէ եաք (0 - 1 եւ 1 - 2), կրցած է Մէրամարի դաշտը թողուլ հաւասարութեամբ (2 - 2), չընորհիւ միջին-յառաջապահ Ալէն Տերճակեանի նշանակած կոլերուն (35-րդ և 75-րդ վայրկեաններուն):

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, մրցաշարքի աւարտին երկու չաբաթ մնացած կը զբաւէ «Պատուոյ բաժանմունք»ի 11-րդ տեղը (14-ի վրայ), իսկ Սէն Թ'Անթուան վերջնապէս կը զբաւէ 2-րդ տեղը՝ «Երջանային Պատուոյ բաժանմունք»ի, ունենալով միայն 2 կէտ պակաս՝ առաջինէն՝ Մարթիկէն:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՆ Արամեան-Ունճեան միջնակարգ վարժարանին մէջ, Ապրիլ 10-ին, դասախօսութիւն մը տուած է տոքթ. Մարի Սարըասլան: Ներկայ եղած են աշակերտներ, ուսուցիչներ, ծնողքներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Տոքթ. Սարըասլան չեչոր ըրած է մանկանց հիւանդութիւններու կանխազգուշական միջոցներու վրայ, անդրադառնալով պատուաստումի, անընդառաջութեան եւ մարմնամարզի նման անհրաժեշտ գիտելիքներու:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Հայ Ուսումն. Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 28-ին, նշուած է Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 164-ամեակը: Բացումը կատարած է Նուարդ Մադաթեան: Բանախօսած է տոքթ. Օննիկ Սահակեան, անդրադառնալով Խրիմեան Հայրիկի կեանքին ու ծառայութիւններուն: Երկրորդ բաժնին զոր ծաղրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Արտակ Արք. Մանուկեան:

×

ՇԻՐԱԶԻ Հայ Տունը, Մարտ 4-ին, տեղի ունեցած է տարազներու ցուցադրութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հայ Կանանց Եկեղեցասէր Միութեան: Մասնակցած են 30 տարազաւորներ, ցուցադրելով հայկական հին, պատմական եւ զանազան շրջաններու տարազներ:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ «Ցառաջդիմասէր» ակումբի «Լէյլէկեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 8-ին, ներկայացուած է Արամ - Աչոտ Պապայեանի «Արտասահմանեան փեսացուն» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Հայկազ Գալուստեանի:

ՓԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Տոքթ. Օքէնթալէը եւ ծառայ մը վերջապէս մեռելին հագուստները հագցուցին: Սրտապատառ մանրամասնութիւն մը. այս պիրկ դիակին պէտք էր հագցնել այն հագուստը, որով Մառին ժըպտէմ հասած էր Մայերլինկ: Երբ աւարտեցաւ, մազերը յարդարեցին ու գլխարկը դրին, կոման ու պառօնը գոյն առին իրենց թեւերուն տակ եւ անոնց մէջտեղն, Մառին խաւար սանդուխէն վար իջաւ, իբրեւ թէ կենդանի ըլլար: Ապուշ եւ անախրտ Հօֆպուրկը չէր ուզեր որ Մայերլինկի մէջ դիակ մը գտնուէր գահաժառանգ իշխանին մարմնին քով(*):

Երկու մարդիկը Մառին տեղաւորեցին կառքին խորը, իրենց մէջտեղ եւ կառքը լեռնային ճամբով մեկնեցաւ Հայլինկէնքէօյց, որ վեց քիլոմեթր հեռու էր: Անուանհետքերուն պատճառով, մեռելին մարմինը ամբողջութեամբ մերթ ալ մերթ ձախ կ'իյնար, կառքին ոստումներուն հետ:

Գէշ օդին պատճառով, կառքը ուշ մնաց: Գետինը եղեամ իջած ըլլալով պէտք եղաւ ձիերուն պայտերը նորոգել, որով հետեւ անոնք կը սահէին: Հայլինկէնքէօյց հասնելէ առաջ, ոստիկանապետ Պարոն Պօռուք կառքը կեցնելով. կառապանին քով նստաւ եւ հրամայեց կառքը ուղղակի դերեզմանատուն տանիլ, որ կը գտնուէր ճամբէն քիչ մը հեռու ծառուղիի մը ծայրը (**):

Միայն կէս ղիչերին, մեռելատուն տարուած մարմինը պատանքի մէջ առին եւ զոյն զետեղեցին վանքին ատաղձագործին կողմէ աճապարանքով չինուած դագաղին մէջ: Գիչերուան մէկ մասը ա ն ց ա ւ պաշտօնական թուղթերու արձանագրութեամբ ու ստորագրութեամբ: Գերեզմանափորները մեծ դժուարութիւն քաշեցին անձրեւին, մառախուղին եւ եղեամին պատճառով: Աւտաւտուն պէտք եղաւ որ Մառիին երկու աղգականներն ու ոստիկանապետները օգնեն անոնց՝ դագաղը հող իջեցնելու համար: Վանքին ազօթատացը որ ներկայ էր, դերեզմանին վրայ ազօթք մը մրմնջեց ու օրհնեց զայն:

Բաւական ատեն վերջ, Պարոնուհի Վէցէրային արտօնութիւն տրուեցաւ իր աղջկան մարմինը Վիէննա փոխադրելու, սակայն անիկա չօգտուեցաւ այս արտօնութենէն: Մառին մնաց խաղաղ դերեզմանատունը մէջ այն պիւղին, ուր վերջապէս խաղաղութիւն ու հանդիստ ճանճցած էր:

Տիկին Վէցէրան իր զաւկին ի յիշատակ մատուռ մը կանդնել տուաւ: Պատերուն վրայ կրնար քանդակել տալ Շէյքսփիրի սա երկիւղած տողերը.

«Զխռովենք անոր ոգին: Թողունք որ անցնի. անոր չարութիւն կամենալ պիտի ըլլար, եթէ զայն աւելի երկար ժամանակ կեցնել ուզէինք այս բարբարոս աշխարհին ճամբուն վրայ»:

(*) Վեց ամիս վերջ, պարոնուհի Վէցէրան աղերսագրով մը կայսրէն արտօնութիւն խնդրեց բանի մը բարեկամներու համար միայն հրատարակելու այն վաւերաթուղթերը, զորս օգտագործած եմ այս վէպիս համար, եւ որոնք իրական լոյսի մը տակ կը դնեն Մառիին դէմքը եւ անոր մահը:

Կայսեր պատասխանը, որ յանձնուեցաւ Տիկին Վէցէրային 1889 Յուլիս 19-ին եւ որ խմբագրուած էր թիկնապահ կոմս Էտուարտ Փաասի կողմէ, ընդհշմարել կուտայ թէ կայսրը զղջացած է, սակայն ո՛ւշ, իր ձեռք առած միջոցներուն համար:

«Որեան ալ որ բուռն կերպով Նորին Վեհափառութիւնը կ'ողբայ վշտահար մօր մը սիրտը եմղող հրահանգներ տուած ըլլալուն համար իր դժբախտ աղջկան թաղումին առթիւ, պէտք է հաշուի առնել խելայեղ վիճակը, որ կը տիրէր աղէտի վայրին վրայ, որոշումներուն պարտադրած արագութիւնը եւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն ստիպողականութիւնը:

(**) Մառի Վէցէրայի թաղման վերաբերեալ ոստիկանապետ Հապրէտայիի տեղեկագիրը ձեռքերնիս կը գտնուի, այս տեղեկագիրը որ գտնուեցաւ Կոմս Թաաֆէի թուղթերուն մէջէն, հրատարակուած է «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի 1902 Հոկտեմբեր 11-ի թիւին մէջ: Մայերլինկէն Հայլինկէնբէօյց, մեռելին փոխադրութեան եղերական մանրամասնութիւնները ու թաղումը հոն արձանագրուած: (Ծ. Հ.)

(Շար. 91 եւ վերջ)

Վիէն - Տիկին Ալթուն Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Նահապետեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Նահապետեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՄԱՐԿՈՍ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 10-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ, Մայիս 12, ժամը 9-ին Փոն թէվէքի եկեղեցին:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան, իրենց մօրաքրոջ նորոգ հանգուցեալ Տիկին՝ Զարուհի Նշանեանի յիշատակին, կը նուիրեն 1000 Ֆ. իր սիրելի «Ցառաջ»ին բարգաւաճման համար եւ 500 Ֆ. Որբախնամին: Նոյն տխուր առթիւ Տիկին Ալբաքի Խուպէսէրեան 200 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

×

Պօղոսեան Տէր եւ Տիկին կարապետ Ցովակիմեան տառապանքի ճամբաներուն վրայ մահացած իրենց ծնողաց յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Թէքեան եւ Զաքարեան ընտանիքներուն՝ նորածին Անահիտի դառնակսկիծ կորուստին առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

×

Տիկին Անահիտ Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ Գըմգըմեան ընտանիքը, փոխան ծաղկեպսակի, 800 Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (բանանալ «Ցառաջ»էն), 200 Ֆ. Ուսանողներու Օգն. Մարմնին եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

bonne fête maman

DITES-LE EN ARMENIEN

CADEAUX PERSONNALISES ET DIVERS
chez

HAY DISC

Մայրերուն Օրը

- ՄԱՅԻՍ 27 -

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑ�էՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Adresse : 31, rue Lamartine 75009 Paris
Mo Cadet ou N.D. de Lorette
Tél. : 878. 22. 79
Du Lundi au Samedi 14h - 18h 30
NOCTURNE JEUDI JUSQU'A 20H

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՀԻ Փարիզի շրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը՝ Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ:
17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ՝ Քատէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն - Ռաֆայէլի Հանդստեան Տան գաշտահանդէսը՝ Զօրեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին:

GALERIE PRESIDENCE
20, rue du Parlement St. Pierre
Bordeaux
EXPOSITION
Richard JERANIAN
sous le haut-patronage de
M. Le Président CHABAN-DELMAS
Député-Maire de Bordeaux
du 27 avril au 15 juillet

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - D

DELTA AUTO

Tél. 737.15.37

Direction : GARO TOSONIAN
43bis, Bd. Jean Jaurès—92110 CLICHY

VENTE VOITURE NEUVE ET OCCASION
TOUTES MARQUES

CREDIT DE 6 à 48 MOIS

— FORD — LANCIA —
— AUTOBIANCHI — VOLVO —

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 15-էն 20, Մշակ. Տունը:
17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:
Խօսք կ'առնէ՝ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին. - Երգիչ՝ Բարթող, Զեփիւռ երկեակ, արտասանուհիներ, նուագ:
Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար հայ մայրերը:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

le BOWLING de PARIS
Jardin d'Acclimatation
Route de Madrid
Bois de Boulogne - Paris 16e
Métro : SABLONS

Dans le cadre du 8e Festival de la JAF
Sous la Présidence d'Honneur de CARZOU

Grand Dîner Dansant

DIMANCHE 20 MAI
DE 19 H 00 A 1 H 00

Participation aux frais : 180 F
Comprenant :
— Entrée
— Dîner
— Attractions

avec la participation de la chanteuse
Aïda EMIRIAN
Acc. Elia PEHLIVANIAN

Retenez votre table en téléphonant :
- 606 27 51 (H.B.)
208 76 49 (mer. soir)

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Samedi 19 mai, de 21 heures à l'aube

REPAS DANSANT

aux chandelles
Ambiance tzigane avec l'ensemble musical attractif «LES VINITZKI»
Tenue correcte de rigueur
Les places étant limitées, réservez vos tables en téléphonant au 50 - 15 - 09 / 52 - 19 - 08 et 90 . 77 .31
Prix 200 F

FETE SCOLAIRE ANNUELLE DE BAGNEUX-CACHAN

le dimanche 20 mai à 14h 30
organisée par
l'Association éducative arménienne de Cachan
Salle de la Maison des Jeunes et des Loisirs
21, Avenue Louis Georgeon à Cachan
au programme :
Récitations, chants par les enfants de l'école sous la direction de Mme. H. BALEKDJIAN
Et l'aimable participation de
Marten YORGANTZ
et ses danseurs

Moyens de transport
R.E.R.:Ligne de Sceaux,station:Arcueil Cachan
BUS:Porte d'Italie 184 : Arrêt Cachan Mairie
Porte d'Orléans 187 : Arrêt Cachan Mairie

L'ASSOCIATION CULTURELLE DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente

LE PERE
ՀԱՅՐԻԿԸ

une comédie de H. MALIAN
V. O. sous titrée
et un court métrage
UNE GOUTTE DE MIEL
dessin animé d'après H. Toumanian
Aux Republic Cinemas
18, rue du Fbg. du Temple Paris XIeme — Me République
SAMEDI 19 MAI A 21 HEURES
Billets sur place

SARL ARA TRAITEUR

RAFFI ET ARA POHANYAN

ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX
ET EXOTIQUES

106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton

Tél. 337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE EN ARMENIE

— du 2 au 16 JUIN	6 250 F
— du 21 JUILLET au 4 AOUT	6 410 F
— du 4 au 18 AOUT	6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT.	6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE	6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE	5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

TOURISME ET MUSIQUE EN ARMENIE
DU 7 AU 21 JUILLET
Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
15
MARDI
15 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.700 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.700

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ՝ ՀԱՅԵՐԸ...

Ալֆորվիլի Յուշարձանը կը շարունակէ պատճեցնել Թուրքերը եւ այդ առընչութեամբ ամէն տեսակ խորհրդածութեան կարելի է հանդիպիլ: Օրինակ՝ սա մէկը, որ Հայերը կը վերածէ պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը կատարելին:

×

«ՄԻԼԼԻԵԹ»... Կ'արձագանգէ Մլլիէթի Դէմոկրաթիկ կուսակցութեան նախագահ Թուրկութ Սունալփի, ծովակալ Ոչգայի Օրքունէի տեսակէտները: Սունալփ կ'ըսէ հետեւեալը.

«Պատութիւնը ԱՍԱԼԱ-ի նման ահաբեկչական խմբով մը երբ խօսակից չընդունիր: Իր միջոցներով կը չէզոքացնէ անոր յարձակումները: Հայերը, Անատոլուի մէջ ոչարացնելով պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը կատարեցին»:

Իսկ Ոչգայի Օրքունէ հետեւեալը կ'ըսէ.

«Հայկական ահաբեկչութեան ցարդ ծանօթ նկարագիրը քաղաքական է: Բնական է որ Հայերը պատերազմի մէջ Իրաքէն աւելի Իրանի նեցուկ պիտի կանգնին: Բայց ճիշդ չէ որ Հայոց Կրօնական Առաջնորդը Թուրքիոյ դէմ յայտարարութիւններ ընէ: Իրան այս յայտարարութիւններուն աչք գոցելով կերպով մը անոնց ձեղակից կը դառնայ:

Իսկ Թուրքբայա Աթաէօվ «Նօֆթա» չաբաթաթերթին մէջ գրի առած է յօդուած մը ուր կը գրէ թէ Իրանի մէջ սարքուած հայկական ահաբեկչական խաղը պիտի չյաջողի: Բայց այս գործին մէջ տրամաբանութիւնը այնպէս ցոյց կուտայ որ կարգ մը արեւմտեան երկիրներ կը գրգռին վարագոյրին ետին:

«ԹՐՃԻՒՄԱՆ»ի մէջ Բաուճ Թամէր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ երբ մրցումին էօրէօվիզիոնէն ետք, քրոնիկը խորագրելով. - «Էօրօվիզիոն, Աապա եւ մեծ». -

«Իմ նախասիրութիւնս կ'երթար Եուկոսլաւներուն երգին:

Մեղք: Ով դիտէ քանիերորդ կարգի վրայ մնաց:

Չեմ գիտեր թէ ինչ ազդակներ դեր կը խաղան նիչ տալու գործողութեան ընթացքին: Չենք կրնար գիտնալ: Զափանիչերը բոլորովին տարբեր են: Մրցումը զուգադիպեցաւ չրջանի մը, ուր հակաթուրք գործունէութիւնը գաղափարական հասած է: Շրջանի մը ուր ԱՍԱԼԱ-ի գրգռութիւններն ու հայկական ահաբեկչութիւնը կատաղած են: Թուրքիոյ դէմ յոյցեր, պնացքներ, հաւաքոյթներ: Հեռատեսիլի մէջ մանաւանդ յայտագիրներ, բոլորը բոլորը հանդիպած են այսպիսի չարպուչակ թուականի մը: Այսքան թրնճուկի մէջէն դուրս ելլել ու երգ անվանող երգչէն իսկ խնդիր մըն է: Ալ չեմ խօսիր ջազային պրկումի մասին:

Թուրքիա յառաջիկայ օրերուն հոդեբանական յարձակումի մը ձեռնարկելու սեմին վրայ կը գտնուի:

Կ'երեւի թէ «ինքզինք ծանօթացնելու» համար մեծ չափով արշաւ մը պիտի բացուի:

Առոր առընթեր հայկական հարցն ալ տարբեր ռազմավարութեամբ մը ձեռք պիտի առնուի:

Փոփոխութիւններէն մէկն ալ պէտք է ըլլայ մեր ոճին, խօսելու մեր եղանակին մէջ:

Տրուած ըլլալով որ էօրօվիզիոնի նուաճումը ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցաւ Թուրքիոյ վրայ, ցրուելէ առաջ: Քանի մը ժամ ետք է, որ սառնիկ ամբաստութիւնները կը վերսկսէին եւ բախումներ՝ չիներու եւ բանակին միջեւ: Քիչ ետք, արդէն 19 մեռեալ եւ 70 վիրաւոր կար: Ռ. Քարամէկի մօտ չրջանակներու համաձայն այս կռիւներուն դիմաւոր նպատակն է՝ արդելք հանդիսանալ նորակազմ կառավարութեան աշխատանքներուն:

Մինա կողմէ, Մոնտէյ Մորնինկ չաբաթաթերթին տուած իր մէկ հարցազրոյցին մէջ, Վալիտ Ճումպլատ ըսած է որ «եթէ անմիջապէս հրադադար մը չհաստատուի, Լիբանանը վերջացած է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻԹՐՈՑԷՆ - ՕՀՆԷ գործատան գրաւումը, որ չէր դադրած երկուշաբթի առտու, յատակ կերպով կը հաստատէ թէ Սէ - Ժէ - Թէ-ն վճռած է ապարդիւ կարդալ կառավարութեան: Այս անգամ, գործատունը բոլորովին կտրուած է արտաքին աշխարհէն եւ լրագրողները չեն կըրնար մօտենալ: Տնօրէնութիւնը ապրելակերպ մըն ալ հաստատած է գրաւողներուն հետ: Վարչական պաշտօնեաները կ'երթան - կուգան ինչպէս ապահովութեան անձնակազմը: Քրազուքի անդըրդուելի կը մնայ, սակայն եւ բանակցութիւն կը պահանջէ, հակառակ անոր որ բանակցութեան բան չէ մնացած իսկ անօրէնութիւնը չետ քայլ ընելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի եւ Պոպինեքիի գտատարանին դիմած է, որպէսզի գործատունը պարպել տայ:

ՔԱՏԱՅԻ կ'առաջարկէ Նախագահ Միթերանի իր զօրքը քաշել Ջատէն: Բեռնացի այս առաջարկը եղած է Աւստրիոյ նախկին վարչապետ՝ Քրայսքիի միջոցաւ, ինչպէս ճշդեց եւրոպական հարցերու նախարարը՝ Ռ. Տիւմա չեշտելով թէ ներկայիս կ'ուսումնասիրուի:

ՍՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, տասը օրուան վիճաբանութիւններէ ետք, դատապարտեց «Թուրքիոյ ձեռք առած անջատողական միջոցները» Կիպրոսի մէջ: Կիպրոսի հիւսիսի այս չինծու Հանրապետութեան ներկայացուցիչը մերժեց ՄԱԿ-ի Սպահովութեան Խորհուրդի այս բանաձեւը (550) որ քուէարկուած է մէկ դէմ (Փաքիստան) ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ (Միացեալ - Նահանգներ): Խորհուրդը կը յանձնարարէ ընդհ. քարտուղարին, որ չանք թափէ լուծում մը գտնելու եւ ցարդ քուէարկուած բանաձեւերը գործադրել տայ, ինչ որ բաւական ցնորական կը թուի: Աւելի հաւանական է, եթէ ոչ ապահով, որ այս բանաձեւն ալ, բազմաթիւ ուրիշներու կարգին, բարձի թող ըլլայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Սովետական» պանդոկին մէջ, բաւական զարմանք պատճառած է, առջի օր, լսել «Կեցցէ՛ արքան» աւելի քան 500 Սպանացիներու կողմէ, եկած ողջունելու Յուան Կարլոս Թագաւորը, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարէ Խորհ. Միութիւն: Եւ «Կեցցէ՛ արքան» պոռացողներն ալ նախկին ռազմիկներ են Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմին, այսինքն՝ հանրապետականներ, որոնք չեն կրցած իրենց հայրենիքը վերադառնալ: Այս այցելութիւնը պատճառ եղած է, որ կրկին նկատի առնուի որ Զերնենկօ վաստողջ է եւ դժուար կը քալէ:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Զինաստան, որ 1932-էն ի վեր, նաեւ Լոս - Անճըլըս, չէր մասնակցած: Ամիկա, մասամբ, կը մխիթարէ Խորհ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն բացակայութենէն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Մոսկուա կ'երթայ, ինչպէս նախատեսուած էր Ցունիսին: Հաւանական է որ խօսի Սախարով ամոլի մասին:

ԱՇԽԱՐՀԻ բնակչութիւնը 83 միլիոնի յաւելում կրեր է, 1983-ին եւ հասեր 4,762 միլիարդ, ըստ Ուաշինկթըն հրապարակուած ուսումնասիրութեան մը: Ըստ նոյն տղրիւրին 2000-ին, աշխարհի բնակչութիւնը 6 միլիարդի պիտի հասնի, եթէ ներկայի տարեկան 1,7% աճը պահպանուի:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԵՄԱԿԱՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԱՅԱԹՈՂԼՂԱՀ ՄՈՆԹԱԶԵՐԻԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ՓԱԿԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻ՞Ր

×

«Յառաջ»ի Մայիս 11-ի թիւով կը յայտնէինք, թէ Թեհրանի մէջ հայկական երկու դպրոցներ փակուած էին Կրթական նախարարութեան հրահանգով, ցնոր տրնօրինութիւն, աւելցնելով որ Ադր. Իշխանութիւնները դիմումներ կատարած են պատկան մարմիններուն՝ առեղծուած կացութեան վերահաստատ ըլլալու խնդրանքով:

Ստորեւ, «Ալիք»ի Մայիս 8-ի թիւէն քաղելով կուտանք Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Աբգ. Մանուկեանի հետեւեալ դիրքորոշումը, ուղղուած Այաթոլլահ Մոնթազերիի:

«Ի հետեւումն Ապրիլ 9-ին ձեզի հետ ունեցած մեր տեսակցութեան, ցաւով կը յայտնենք, որ հակառակ ձեր այնքան յստակագրիչ խօսքերուն, յիշեալ հանդիպում - մէն եւք ոչ միայն հայկական վարժարաններու առընչութեամբ արծարծուած դժուարութիւնները չհարթուեցան, այլեւ հայկական դպրոցներու մէջ վերջերս եղած կարգադրութիւնները, որոնք յատկանչուեցան տեսուչներու անտեղի փոփոխութեամբ, կրօնքի եւ հայերէն լեզուի ուսուցիչներու հեռացումով եւ կարգ մը դպրոցներու փակումով՝ աւելի սրուեցան, այդպիսով աշակերտութեան եւ ծնողքներու անհանգստութեան, բնականաբար նաեւ մեր խիստ մտահոգութեան պատճառ դառնալով:

«Նկատի ունենալով, որ յիշեալ փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենան այնպիսի ժամանակ մը, երբ մէկ կողմէ՝ քանի մը օր մնացած է ուսումնական տարեվերջին, իսկ միւս կողմէ՝ հայկական վարժարանները, դժուարութիւնները տակաւին լուծուած չըլլալով հանդերձ կը չարունակէին իրենց սովորական ընթացքը, բնականաբար այն մտահոգութիւնը կը յառաջացնէ, որ չըլլայ թէ՝ Ատուած մի արասցէ, այս քայլերուն ետին՝ մեր դպրոցներուն մէջ անհանգստութիւն յառաջացնելու եւ վարժարանները փակելու դիտաւորութիւն մը թաքնուած ըլլայ. յատկապէս, վերաւորական վերաբերումը կարգ մը նոր տեսուչներու, որոնք ընդհանրապէս մեր դաւանական սկզբունքներուն եւ կրօնական ու տոհմիկ սովորութիւններուն անծանօթ անձնաւորութիւններ են, այս մտահոգութիւններու չեչտուելուն պատճառ կը դառնայ: Նոյնիսկ կարգ մը տեսուչներ աշակերտները կը պատժեն՝ իրենց եկեղեցական օրէնքներուն ենթարկուելու մեղադրանքով, եւ աշակերտներու ամէնէն փոքր բողոքի պարագային՝ դպրոցները կը փակեն:

«Այաթոլլահ Մոնթազերի, մենք՝ որ ծանօթ ենք իսլամի վարդապետութեան եւ անոր պատմութեան, Կրթական նախարարութեան կարգ մը պատասխանատուներ քայլերը անբացատրելի են եւ զարմանք կը պատճառեն մեզի, որովհետեւ իրանահայ երեք թեմերու կրօնական պետերը 1982 Յուլիս 6 թուակիր դրութեամբ՝ ուղղուած Իրանի Իսլամ Հանրապետութեան խորհրդարանի նախագահ Հոճաթոլէսլամ Ռաֆսանճանիի, ան - կեղծօրէն յայտարարած են՝ որ հայ եկեղեցւոյ կրօնքի դասաւանդութիւնը, բացի հայերէնէ, ուրիշ որեւէ լեզուով կատարելը կը հակասէ յիշեալ եկեղեցւոյ օրէնքներուն, հետեւաբար հայ աշակերտներուն պարտադրելը՝ որ անոնք ոչ - հայերէն լեզուով սորվին կրօնքը եւ քննութիւն տան, իրականութեան մէջ կը նշանակէ այդ աշակերտներուն պարտադրել, որ անոնք իրենց կրօնական օրէնքներուն հակառակ քայլ առնեն:

«Նկատի ունենալով վերոյիշեալ հարցերը անգամ մը եւս կը խնդրենք կրթական պատասխանատուներուն թելադրել, որ անոնք հայ համայնքի զուտ կրթական եւ կրօնական պահանջներուն անտեղի կերպով այլ դաւնաւորում չտան եւ առանց պատճառի՝ ուսումնական տարեվերջի սեմին, դպրոցներուն մէջ անհանգիստ վիճակ չյառաջացնեն եւ դպրոցները փակել չտան, որովհետեւ մեզի համար, որպէս Հայոց կրօնական առաջնորդ, ըստ հայ եկեղեցւոյ կրօնական սկզբունքներուն՝ ոչ մէկ ձեւով ընդունելի է, որ հայ աշակերտութեան արուեստիք կրօնական ուսուցումը՝ բացի հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներէն, այլ կերպ կատարուի:

«Վստահելով ձեր բարեացակամութեան, կը յուսանք որ ձեր կարգադրութիւնները մեր դժուարութիւններու հարթումին եւ հայ համայնքի մտահոգութեան եւ անհանգստութեան վերացման պատճառ կը դառնան»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹԷՆ ԵՏՔ

ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՆ

○

19 ՄԵՌԵԱԼ, 70 ՎԻՐԱՒՈՐ

Հարիւրաւոր մանուկներ կը տողանցէին, Շաբաթ օր, Պէյրութի կեդրոնը, խաղաղութիւն պահանջելով: Հսկայ պաստառներու վրայ, այդ մանուկները, որոնք իրրեւ խաղալիք, ամէնէն առաջ Քալաշնիքովներ տեսան եւ որոնց այբուբենն ալ՝ պատերազմ, ռումբ, կրակ, մահ բառերը չինեց միայն, կ'ըսէին մեծերուն. - «Մանկութիւնը՝ անմեղութիւնն է, սէրն է եւ խաղաղութիւնը»: Ոմանք աղաւնիի կամ մարզարտածաղիկի կերպարանք առած էին, եւ Համբա փողոցէն իջան մինչեւ պաշարուած թաղամասերը, ուր մանուկները, ծնողներ եւ պապեր ու տատեր կը սպասէին անոնց:

Ամերիկացի ականատես մը, որ տեսաւ այս տեսարանը, ըսաւ. - «Ես ամերիկացի եմ, բայց ինծի համար Պէյրութ ալ Ամերիկա է:

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

III

LES FAITS

I. - *Introduction historique*

La présence du peuple arménien en Anatolie orientale et au Caucase est attestée depuis le 6e siècle avant J. C.. Pendant deux millénaires, le peuple arménien connaît des périodes d'indépendance et de vassalité. Plusieurs dynasties royales se succèdent jusqu'à l'effondrement du dernier royaume arménien, au XIVe siècle. Ayant adopté, au début du IVe siècle, le christianisme comme religion d'Etat et un alphabet spécifique qui leur confèrent, dès cette époque, une identité nationale, les Arméniens ont souvent été persécutés à cause de leur foi par divers envahisseurs ou suzerains. Bien qu'ils occupent une situation géographique particulièrement vulnérable en tant que carrefour stratégique, les Arméniens ont pu, jusqu'à la première guerre mondiale, créer et préserver, sur leur territoire historique que les Turcs eux-mêmes désignaient sous le nom d'Ermenistan, une langue, une culture, une religion, bref une identité.

Après la disparition du dernier royaume arménien, la majeure partie de l'Arménie est dominée par les Turcs, tandis que la Perse contrôle les régions orientales qui seront à leur tour, annexées par les Russes, au 19e siècle.

Comme les autres minorités religieuses, la communauté arménienne (ou «millet») jouit, au sein de l'Empire ottoman, d'une autonomie religieuse et culturelle et, durant la période classique de l'Empire, d'une paix relative, malgré la condition de sujets de statut inférieur («rayas»).

Mais avec le déclin de l'Empire, au 19e siècle, les conditions se détériorent et deviennent de plus en plus oppressives. La croissance démographique, les vagues successives de réfugiés turcs venus de Russie et des Balkans, la sédentarisation des nomades (Kurdes, Circassiens, etc.) modifient les rapports de population et accentuent la pression sur la terre, multipliant les problèmes de propriété agraire. Il en resulte une aggravation de la situation de la population arménienne en grande majorité paysanne. Les structures sclérosées de l'Empire ne lui permettent, ni de se moderniser, ni de se réformer. Les quelques tentatives de réformes (constitution d'une armée moderne, impôts et argent) renforcent même la paupérisation paysanne. Dans le même temps, l'éveil des nationalités dans les Balkans débouchent progressivement sur l'indépendance de peuples jusque là dominés par les Ottomans. L'Empire est de plus en plus affaibli notamment par la dette.

A partir de 1878, au lendemain de la guerre russo-turque, la question arménienne devient un des éléments de la question d'Orient. Au traité de San Stéfano (1877) l'article 16 prévoit une série de réformes dans les régions arméniennes garantie par les Russes. Mais le traité de Berlin (1878), à la suite d'un renversement des alliances, allège les obligations de la Turquie et confie à l'Angleterre la surveillance de l'application des réformes, celles-ci demeurent cependant lettre morte.

Un mouvement révolutionnaire naît dans le peuple arménien (partis Hintchak et Dachnak). A la suite de l'insurrection du Sassoun, en 1894, quelque 300.000 Arméniens sont massacrés dans les Provinces orientales et à Constantinople sur l'ordre du sultan Abdul Hamid. Les protestations des puissances aboutissent à de nouvelles promesses de réformes qui ne sont pas suivies d'effets, c'est ainsi que la lutte de guérillas («fedaïs») se poursuit. Dès le début du siècle, les révolutionnaires arméniens commencent aussi à collaborer avec le parti des Jeunes Turcs pour définir une voie fédéraliste dans l'Empire. Après les espoirs soulevés par la révolution constitutionnelle de 1908, l'idéologie des Jeunes Turcs évolue, sous la pression de l'aile radicale du mouvement, de l'exercice du pouvoir et des événements extérieurs, vers un nationalisme exclusif qui s'exprime dans le panturquisme et le touranisme.

La situation des Arméniens dans les Provinces orientales ne s'étant modifiée ni avec la révolution ni avec le renversement d'Abdul Hamid en 1909 (massacres d'Adana), de nouvelles demandes de réformes sont introduites par les puissances de l'Entente qui aboutissent en février 1914. Deux inspecteurs sont désignés pour la surveillance de leur application, ce qui est ressenti par le gouvernement ottoman comme une ingérence inacceptable.

Lorsqu'éclate la Première Guerre mondiale, l'Empire ottoman hésite à choisir son camp. Sous la pression allemande, il se range, au début de novembre 1914, aux cotés des puissances centrales. La position des Arméniens est difficile. Ils occupent un territoire considéré comme vital par la Turquie pour la réalisation de ses visées impérialistes touraniennes sur les peuples de Transcaucasie et d'Asie centrale. Et la division du peuple arménien entre l'Empire ottoman (deux millions d'Arméniens) et la Russie (1.700000) le répartit automatiquement dans les deux camps. Au 8e Congrès de la Fédération Révolutionnaire Arménienne, tenu à Erzeroum en août 1914, les Dachnak refusent les propositions des Jeunes Turcs qui leur demandent de mener une action subversive parmi les Arméniens de Russie. Dès le début de la guerre, les Arméniens de Turquie se comportent de façon générale en sujets loyaux et s'enrôlent dans l'armée turque. De leur côté, les Arméniens de Russie sont normalement incorporés dans l'armée russe et envoyés sur les fronts européens. Au cours des premiers mois de la guerre des Arméniens de Russie s'engagent dans des corps de volontaires qui servent d'éclaireurs à l'armée tsariste : réplique russe du projet turc proposé aux Arméniens, à Erzeroum, quelques mois auparavant. Le refus d'Erzeroum et la formation de ces bataillons de volontaires sont des arguments retenus par les Jeunes Turcs pour se convaincre de la trahison des Arméniens. Enver, devenu généralissime, pénètre en plein hiver en Transcaucasie, mais il est battu à Sarikamich, autant par l'hiver que par l'armée russe. Des 90.000 hommes de la 3ème armée turque, il n'en reste que 15.000. Dans un climat alourdi par la défaite du Caucase les mesures anti-arméniennes commencent.

(A suivre)

ԿԻՊՐՈՍ

Հայերէնի շաբաթը «ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ»ի մէջ

1926-էն ի վեր, Ազգ Գրիզոր եւ Ազգ Կարապետ Մելգոնեան եղբայրներուն բարերարութեամբ եւ Հ. Բ. Ը. Մ. Հովանաւորութեամբ կիպրոսի Նիկոսիա քաղաքին մէջ հիմնուած Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնն ընդունած է հազարաւոր սփիւռքահայ աշակերտներ, որոնց ուսանած է, բացի հիմնական դիտելիքներէն, տոհմային առողջ դաստիարակութիւն: Ամբողջ գաղթաշխարհի զանազան երկիրներէն եկած երկու տեղ եւ դիչերօթիկ միջնակարգ վարժարանին 250 աշակերտները, անպլիական քննութիւններուն պատրաստուելով հանդերձ, իրարու հետ միմիայն արեւմտահայերէն կը խօսին, ազգային դրականութիւնը, պատմութիւնն ու երաժշտութիւնը կը սորվին, կարճ խօսքով, անօրէնուհին Տիկին Սօսի Պեհիկեանի եւ ամբողջ ուսուցչական անձնակազմին ձեռնհաս ղեկավարութեամբ իրագէկ կը դառնան հայ կեանքը յուզող իրազարձութիւններուն եւ մտահոգութիւններուն:

Ուսոի եւ մեծ հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ հրաւիրուեցայ Հայոց լեզուին չաբթուան մասնակցելու, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 2 - 7, ամէն իրիկուն, Մելգոնեան հաստատութեան հանդիսասրահին մէջ, վարժարանին եւ Հ. Բ. Ը. Մ. Նիկոսիոյ Մշակութային Թատերական Ճանճնախումբին կազմակերպութեամբ:

Առաջին իրիկունը, Ապրիլ 2, Հ. Բ. Ը. Մ. կիպրոսի առենապետին՝ Պ. Գէորգ Տէր - Բարթողի բացման խօսքէն ետք, «Հայոց լեզուին ծագումն ու զարգացումը» վերնագրուած անգլերէն բանախօսութիւն մը կարդացի, անգլիախօս լրագրողներու եւ կղզիին զանազան անձնաւորութիւններու ներկայութեան: Զօրօրինակ ներկայ եղան կիպրոսի պատմութեան բարձրագոյն հաստատութեան տնօրէնը՝ փրոֆ. Կոստաս Քիւրիս, ինչպէս նաեւ Իսրայէլի դեսպանը:

Յաջորդ օրերը, խօսքը տրուեցաւ գլխաւորապէս վարժարանին սաներուն եւ ուսուցիչներուն: Ապրիլ 3, երեկոյթը նուիրուեցաւ հայ բանաստեղծութեան: Պ. Փ. Մինասեանի պատմական ակնարկէն ետք, աշակերտները, Մովսէս Խորենացիէն սկսեալ մինչեւ Վ. Թէքէեան, հատընտիր քերթուածներ արտասանեցին: Վերջապէս վարժարանին նախկին ուսուցիչ՝ Պ. Յովհաննէս Շէօհմկլեան Քուչակեան հայրէնիներուն իր յօրինած անգլերէն թարգմանութիւնը ներկայացուց:

Ապրիլ 4-ին նիւթն էր «Հայոց լեզուն երգերուն մէջ», որուն մասին բանախօսեց տոքթ. Մ. Գոյաճեան, եւ ապա, Պ. Սեպուհ Արզարեանի ղեկավարութեամբ, աշակերտները ելոյթ ունեցան չարականներով, աշուղական եւ ժողովրդական երգերով, որոնք երգուեցան բազմաձայն խումբերով, քառեակով կամ մեներգի ձեւով:

Ապրիլ 5, 6-րդ դասարանին աշակերտները, Վարդգէս Պետրոսեանի Վերջին ուսուցիչը վիպակը քննարկելէ ետք, ատոր քանի մը հատուածները բեմականացուցին:

Հ. Բ. Ը. Մ. Մշակութային Ճանճնախումբին առենապետուհին՝ Տիկին՝ Երանուհի Գուլումճեանի ներածական խօսքէն ետք, Ապրիլ 6-ին «Հայոց լեզուն հայապահպանողութեան վահան» վերնագրուած երեկոյթը բաղկացած էր երկու բաժինէ: Նախ Երեւանի լեզուաբանութեան հաստատութեան աւագ գիտական աշխատող, բանասիրութեան թեկնածու՝ Ե. Մելգոնեան խորհրդային Հայաստանի մէջ հայերէնին նուիրուած զանազան հետազօտութիւնները յիշատակեց: Նմանապէս, ժամանակակից արտահայտման հայագէտներուն գլխաւոր վաստակներն ամփոփեց: Ապա կիպրահայ բանաստեղծներ, պարոնները՝ Ս. Տէվլէթեան, Վ. Պետիկեան եւ (Ս. Աբգարեանի ձայնով) հանդուցեալ Ն. Թամահեանը, արեւմտահայերէնի կենսունակութեան ամէնէն ուժեղ եւ գեղեցիկ հաստատիքը բերին, իրենց նոր ստեղծագործութիւններն արտասանելով:

Շաբաթ օր, Ապրիլ 7, Պ. Ս. Աբգարեանի ղեկավարութեամբ, վարժարանին երգչախումբը աքանչելի համերգ մը տուաւ, Կիպրոսի Լուսաւորութեան նախարարին՝ Պ. Ս. Քացելիսի եւ կիպրահայերուն երեսփոխանին՝ Պ. Արամ Գալաճեանի ներկայութեան: Եկմալեանի, Կոմիտասի, Կանաչեանի եւ խորհրդային ժամանակակից երաժշտագէտներուն յօրինուածները երգող աղջնակներն ու պատանիները ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը գրաւեցին ո՛չ միայն իրենց երաժշտական կատարեալ պատրաստութեամբ այլեւ իրենց զուարթ խանդավառութեամբ և թարմագեղ միմոութեամբ:

Կիպրոս մնալուս առթիւ, Մելգոնեան հաստատութենէն զատ, այցելեցի նաեւ Նիկոսիոյ Հայոց նորակերտ եկեղեցւոյ եւ առաջնորդարանին քով բարձրացող Նարեկ ազգային վարժարանը: Մեծ պատուրութիւն ունեցայ ծայրագոյն վարդապետին եւ քահանային հետ միասին «Արեւագալ»ին գրաբար ժամերգութեան մասնակցող պզտիկ աշակերտներէն, որոնք առաւօտեան ժամը 8-ին, 15 վայրկեան ազօթելէ ետք, եկեղեցիէն ուղղակի դասարան կ'անցնին: Դպրոցին 6 - 12 տարեկան աշակերտները, ընդամէնը 80 տղայ եւ աղջիկ, չաբաթը վեց - վեց ժամ հատասարապէս հայերէն, անգլերէն եւ յունարէն յաջողութեամբ կը սորվին, ուսոի եւ, Ապրիլ 7-ին գիս ընդունելով, երեք լեզուով ալ երգեցին ու տաղ արտասանեցին: Կարելի՞ է ըսել. իրենց ունկընդրելով քիչ մը կ'ամչնայի Ֆրանսացի մեր ծնողքներուս վրայ, որոնք, կարծես թէ, մեր զաւակները ծանրաբեռնել կը վախնանք, եթէ 12 - 14 տարեկանէն սկսնոնց սորվեցնենք մէկ - երկու օտար լեզու, մինչդեռ ահա կիպրահայ այդ մանուկները, բացի մայրենի լեզուէն եւ մեծ հոգածութեամբ, երկու օտար լեզու եւ երկու օտար այբուբեն ո՛չ թէ քիչ մը կը սորվին, այլ բառին բուն իմաստով կ'իւրացնեն: Վարժարանը ներկայացուցիչ ինծի, անօրէնը՝ Պ. Վ. Թաշճեան բացատրեց, թէ ի՞նչպէս պզտիկ աշակերտները նախ միմիայն հայերէն կը հաղորդակցին ու կը հաշուեն, իսկ ապա աստիճանաբար ուսումնական անգլերէն դասընթացքը կը գործածեն:

Օրերս Կիպրոս կ'ապրէին, մանաւանդ Նիկոսիա եւ Լառնաքա քաղաքներուն մէջ 1800 - 2000 Հայեր, որոնք, իրենց քալ եւ անդուլ աշխատանքով, թրքական վերջին բռնութիւններուն ապէսային տեւանքները հետզհետէ կը վերցնեն, միաժամանակ հնարաւորութեան չափ օգնութեան հասնելով Լիբանան եւ Մեծաւոր - Արեւելքի ուրիշ պետութիւններուն մէջ տառապող հայրենակիցներուն: Թէպէտեւ քիչ է թուով կիպրահայ գաղութը, բայց ուժեղ է եւ օրինակելի ազգային համերաշխութեան եւ հայապահպանութեան տեսակէտէն: Յամենայդէպս, իրենց եւ յատկապէս նախկին եւ հիմնական Մելգոնեանցիներուն կը պարտիմ, առաւօտեան իրիկուն զուարթ բարեւս մրթահայ միջավայրի մը մէջ ապրելու մեծ հաճոյքը:

ԺԱՆ - ՓԻԼԻՊ ՄԱՀԷ

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳՕՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Հայ Կեդրոնի «Հայրիկ Պաղտասարեան» սրահին մէջ, Մարտ 29-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի պատմական յուշարձաններու նկարներու եւ լուսապատկերներու ցուցադրութիւնը: Բացումը կատարած է Համազգայինի տեղապահը՝ Նազարէթ Ծատուրեան: Ցոյկոր Պաչմաղչեան ներկայացուցած է Հայաստանէն եկած լուսանկարիչները՝ Վահան Ղազիկեան եւ Մարաիկ Ուզունեան, որոնց կարգ մը գործերը մրցանակի արժանացած են: Ցուցադրուած են նկարներ եւ լուսապատկերներ Հայաստանի մատենադարանի, խաչքարերէն, յուշարձաններէն եւ տեսարժան վայրերէն:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ «Բագրամեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 1-ին, տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը, ի նպաստ Հայ քաղաքական բանտարկեալներուն, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան եւ Հ. Ե. Դ. կեդր. Վարչութեան: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Հայ մարտիկներու գործը ներբողած է Թամար Տէր - Մկրտիչեան: Խօսք առած է Մարալ Խորասեան նչելով, թէ Հայ երիտասարդութիւնը զօրավիզ է հա-

---

տաւ, Կիպրոսի Լուսաւորութեան նախարարին՝ Պ. Ս. Քացելիսի եւ կիպրահայերուն երեսփոխանին՝ Պ. Արամ Գալաճեանի ներկայութեան: Եկմալեանի, Կոմիտասի, Կանաչեանի եւ խորհրդային ժամանակակից երաժշտագէտներուն յօրինուածները երգող աղջնակներն ու պատանիները ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը գրաւեցին ո՛չ միայն իրենց երաժշտական կատարեալ պատրաստութեամբ այլեւ իրենց զուարթ խանդավառութեամբ և թարմագեղ միմոութեամբ:

Կիպրոս մնալուս առթիւ, Մելգոնեան հաստատութենէն զատ, այցելեցի նաեւ Նիկոսիոյ Հայոց նորակերտ եկեղեցւոյ եւ առաջնորդարանին քով բարձրացող Նարեկ ազգային վարժարանը: Մեծ պատուրութիւն ունեցայ ծայրագոյն վարդապետին եւ քահանային հետ միասին «Արեւագալ»ին գրաբար ժամերգութեան մասնակցող պզտիկ աշակերտներէն, որոնք առաւօտեան ժամը 8-ին, 15 վայրկեան ազօթելէ ետք, եկեղեցիէն ուղղակի դասարան կ'անցնին: Դպրոցին 6 - 12 տարեկան աշակերտները, ընդամէնը 80 տղայ եւ աղջիկ, չաբաթը վեց - վեց ժամ հատասարապէս հայերէն, անգլերէն եւ յունարէն յաջողութեամբ կը սորվին, ուսոի եւ, Ապրիլ 7-ին գիս ընդունելով, երեք լեզուով ալ երգեցին ու տաղ արտասանեցին: Կարելի՞ է ըսել. իրենց ունկընդրելով քիչ մը կ'ամչնայի Ֆրանսացի մեր ծնողքներուս վրայ, որոնք, կարծես թէ, մեր զաւակները ծանրաբեռնել կը վախնանք, եթէ 12 - 14 տարեկանէն սկսնոնց սորվեցնենք մէկ - երկու օտար լեզու, մինչդեռ ահա կիպրահայ այդ մանուկները, բացի մայրենի լեզուէն եւ մեծ հոգածութեամբ, երկու օտար լեզու եւ երկու օտար այբուբեն ո՛չ թէ քիչ մը կը սորվին, այլ բառին բուն իմաստով կ'իւրացնեն: Վարժարանը ներկայացուցիչ ինծի, անօրէնը՝ Պ. Վ. Թաշճեան բացատրեց, թէ ի՞նչպէս պզտիկ աշակերտները նախ միմիայն հայերէն կը հաղորդակցին ու կը հաշուեն, իսկ ապա աստիճանաբար ուսումնական անգլերէն դասընթացքը կը գործածեն:

Օրերս Կիպրոս կ'ապրէին, մանաւանդ Նիկոսիա եւ Լառնաքա քաղաքներուն մէջ 1800 - 2000 Հայեր, որոնք, իրենց քալ եւ անդուլ աշխատանքով, թրքական վերջին բռնութիւններուն ապէսային տեւանքները հետզհետէ կը վերցնեն, միաժամանակ հնարաւորութեան չափ օգնութեան հասնելով Լիբանան եւ Մեծաւոր - Արեւելքի ուրիշ պետութիւններուն մէջ տառապող հայրենակիցներուն: Թէպէտեւ քիչ է թուով կիպրահայ գաղութը, բայց ուժեղ է եւ օրինակելի ազգային համերաշխութեան եւ հայապահպանութեան տեսակէտէն: Յամենայդէպս, իրենց եւ յատկապէս նախկին եւ հիմնական Մելգոնեանցիներուն կը պարտիմ, առաւօտեան իրիկուն զուարթ բարեւս մրթահայ միջավայրի մը մէջ ապրելու մեծ հաճոյքը:

ԺԱՆ - ՓԻԼԻՊ ՄԱՀԷ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ապրիլեան տարեդարձը այս տարի նըշուեցաւ քանի մը ձեռնարկներով: Ապրիլ 7-ին, Կրընոպլի եւ Տօֆինէի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ բացուեցաւ Բաֆֆի Սարդիսեանի ցուցահանդէսը, քաղաքապետ Ալէն Քառինեանի ներկայութեամբ: Ցուցադրուեցան արձանիկներ, լուսանկարներ, գծագրութիւններ եւ զարդեղէններ՝ ներչնչուած հայերէն տառերէ եւ Հայաստանի քարէկէն. իր տեսակին մէջ եզակի արուեստ մը՝ որուն գնահատական տողեր նուիրեց «Տօֆինէ Լիսէ» օրաթերթը: Ցուցադրուած գործերը յատ ընդունելութիւն գտան հայ եւ օտար այցելուներու կողմէ: Ցուցահանդէսը տեւեց մինչեւ Ապրիլ 25 :

Ապրիլ 20-ին, Մէզոն տի Թուրիզմի մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Ցանձնախումբին: Ներկայ էին երեսփոխաններ տիկին Օտիլ Սիլար եւ տիկին Փօլ Տիւփոր (Եւրոպայի խորհրդարանի անդամ). այս վերջինը, որ հեղինակն է Հայկ. Հարցին վերաբերող այն ծրագրին որ ներկայացուեցաւ Եւրոպայի խորհրդարանին, խօսեցաւ տարուած աշխատանքներուն մասին: Խօսք առնելով Միհրան Այնթապլեան անդրադարձաւ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան, Թրքական կառավարութեան պատասխանատուութիւնը չեզոտելով փաստերով: Ապա ցուցադրուեցան լուսապատկերներ:

Ապրիլ 23-ին, պատարագ մատուցուեցաւ Նոթր Տամ տը լա Տէլիվրանտ եկեղեցին: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին: Կէսօրին, համայնքի բոլոր կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ կազմուեցաւ թափօր մը, որ ուղղուեցաւ դէպի տարադրուածներու յուշարձանը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ: Մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուեցաւ նահատակ յիշատակը: Արարողութիւնը վերջ գտաւ ներկաներու կողմէ երգուած «Հայր Մեր»ով:

Ժամը 16-ին, Կրընոպլի եւ Տօֆինէի Հայ Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Եղան արտասանութիւններ եւ խմբերգներ: Կենդանի պատկերով մը ներկայացուեցաւ «Կոմիտասը՝ խելայեղած»:

Սրահին խորը զրուած էին նահատակ զրադէտներու նկարները եւ յուշատախտակներ: Ժամը 18-ին տեղի ունեցաւ բոցի արձարծում եւ ծաղիկներու գետեղում:

Ապրիլ 24-ին, նահանգապետին ներկայացուցիչը եւ քաղաքապետը եկան խոնարհելու հայ նահատակաց յիշատակին առջեւ:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

կայացուցած են հայկական, վրացական, ռուսական եւ ցլկան պարեր: Ներած են արտասանութիւններ: Հանդէսը վերջ գտած է քոքթէյլով:

×

ՌԻՑՄԻՆԻ (Միլանեալ - Նահանջներ) «Սուլթանեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 1-ին, ոտնուած է Հ.Օ.Մ.ի 74-ամեակը: Բացումը կատարած է «Սօսկ» մասնաճիւղի տաճնապետուհին՝ Լեսա Գրիգորեան: Բանախօսած է Արփի Գիլեան, ներկայացնելով Հ.Օ.Մ.ի գործունէութիւնը: Ողջոյնի խօսք այտասանած են Քրիս Գալաւանճեան, Հ. Ց. Դ. «Մարզպետ» կոմիտէի կողմէ, եւ Անի Պըչաքլեան՝ յանուն Հ. Ե. Դ.ի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՈՒԱՐԹԱՒՈՒՆԻ Ս. Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 18-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի Քէյմպրիճի մասնաճիւղին ձեռնարկը: Բացումը կատարելով տաճնապետուհին՝ տիկին Արփի Տէմիրճեան - Տէյվիս, ներկայացուցած է մասնաճիւղին աշխատանքները: Բանախօսած է Ենովք Լաչինեան վեր առնելով Հ.Օ.Մ.ի ոգին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ Կաթողիկոս Գարեգին Բ., Ապրիլ 1-ին, այցելած է ձիպէյլի «Թռչնոց բոյն», ընկերակցութեամբ Խնամակալութեան եւ Կոմիտաս Ծ. Վրդ.ի եւ Նարեկ արդ. Ալիքմէղեանի: Հայրապետը տեսչութեան փոխանցած է իր տպաւորութիւնները՝ վերջերս Դանիա կատարած իր այցելութենէն: Ապա Գարեգին Բ. խօսած է «Թռչնոց Բոյն»ի հրահանգներուն, յորդորելով որ իրենք զիրենք երախտապարտ եւ հպարտ զգան՝ ազգին սէրը վայելելով այդ յարկին տակ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 1-ին, նշուած է Ցակոբ Օշականի հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է Անոյշ Աբթինեան, ներկայացնելով օրուան դասախօսը՝ Վահէ Օշական (Ֆիլատելֆիայէն): Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք Ցակոբ Օշականի կեանքին անդրադարձած է Անոյշ Աբթինեան: Դասախօսը ներկայացուցած է Ցակոբ Օշականի վիպագիրը, քննադատը, հէքեաթագիրը, թատերագիրը եւ տպաւորապաշտ էջեր ստորագրողը:

×

ՍԷՆԹ ՔԱԹՐԻՆՋԻ (Քանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 17-ին, ոտնուած է Հ.Օ.Մ.ի 74-ամեակը: Բացումը կատարած է Անժէլ Տէբռէբեան: Խօսք առած են Հ. Ց. Դ. «Անդրանիկ» կոմիտէի կողմէ Ցովհաննէս Աւետիսեան, իսկ Երիտասարդականի տեղւոյն «Ցառաջ» մասնաճիւղին կողմէ Սիւզի Գիզիրեան: Բանախօսած է Տիրան Թէրզեան անդրադառնալով Հ.Օ.Մ.ի գործունէութեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Ապրիլ 8-ին, նշուած է «Ուխտի Օր»ը: Պատարագած եւ քարոզած է Զարեհ Եպիսկ. Ազնաւուրեան, անդրադառնալով Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անձին ու կեանքին: Ցաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է աւանդական թափօրը՝ Լուսաւորչի Աջով ու այլ մասունքներով: Ապա, Մայր տաճարի խորանին վրայ տեղի ունեցած է «Զրօրհնէք»ը, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի, որ յորդորած է ներկայ բազմութիւնը՝ աղօթել Լիբանանի խաղաղութեան եւ հիւանդներու առողջութեան համար:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Մարտ 25-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան եւ աշուղական երգերու երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Անոյշ Աբթինեան, ներկայացնելով արուեստագիտուհի Շաքէ Ցովակիմեանը (Գահիրէէն): Ցայտագրի առաջին բաժինին Շաքէ Ցովակիմեան մեկնաբանած է աշուղական, ժողովրդական եւ յեղափոխական երգեր, իսկ երկրորդ բաժինին՝ արտասանած է քերթուածներ Պարոյր Սեւակէն, Վահան Թէքէեանէն, Համօ Սահեանէն, Մաթէոս Զարիֆեանէն, Ցովհաննէս Թումանեանէն եւ Ալիսա Կիրակոսեանէն:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 11-ին, նշուած է «Երիտասարդական Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Քանատայի Երիտասարդաց Միութեան «Սիմոն Զաւարեան» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Ցակոբ Զազմագեան, անդրադառնալով Միութեան առաքելութեան եւ կոչումին: Ողջոյնի խօսք արտասանած են Լենա Թաշճեան եւ Մարալ Պօյաճեան: Բանախօսած է Մաթէոս Տէրտէրեան: «Սողոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէութեան խօսքը փոխանցած է Սարգիս Քէօսէեան, իսկ Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ խօսած է Բաֆֆի Թիթիզեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն: Առաջին բանախօսը՝ Ժան Գոսագեան, նշած է թէ «բոլոր անճնուրաց մարտիկները, բանտարկուած կամ նահատակուած, մեզի հետ են, որովհետեւ ա՛չ բանտի դռները եւ ոչ ալ գերեզմանի տապանաքարերը կրնան զերենք մեզմէ հեռացնել»: Երկրորդ բանախօսը՝ Սարգիս Ղազարեան, յանձնառութեան եւ նպատակ ունենալ է, թէ «հայ քաղաքական բանտարկեալները իրենց խիզախ արարքներով՝ Հայ Դատի հանդէպ ունեցած իրենց յանձնառութեան վկայութիւնը տուին»: Խօսք առած է Հ. Ե. Դ.ի կողմէ Լօրիկ Թիթիզեան: Հաւաքոյթը վերջ գտած է Սարգիս Ծկըտչեանի փակման խօսքով:

×

ՆԻՒՏՒՅԻԻ Հայ Դատի Ցանձնախումբը, Մարտ 23-ին, կազմակերպած է հաւաքոյթ մը, տեղեակ պահելու համար իր աշխատանքներէն՝ տեղւոյն Հայերը: Բացումը կատարած է Վանական Ցարութիւնեան, չեշտելով ժողովուրդի քաղաքականացման անհրաժեշտութիւնը, ինչ-պէս նաեւ տալով տեղեկութիւններ կազմուր Տուրքի Ցանձնախումբի աշխատանքներուն մասին: Խօսք առնելով Սերժ Սամոնեանց բացատրութիւններ տուած է Հայ Դատի ընդհանուր կառոյցի եւ անոր ենթաբաժանումներուն մասին:

×

ԳԱՀԻրէի «Ցուսարեր» Մշակ. Ընկերակցութեան նախագահ, ազգային բարերար Աւետիս Զազըճեան հոչակուած է 1984-ի տարուան մարդ»ը եւ պարգեւատրուած Մարտ 31-ին, «Նայլ Հիլթըն»ի մէջ տեղի ունեցած պաշտօնական հանդիսութեան մը ընթացքին: Գահիրէի ամերիկեան համալսարանի միջազգային շրջանաւարտից միութեան նախագահուհի եւ եգիպտոսի նախագահին կինը՝ Սիւզան Մուպարաք, պատուոյ գերը յանձնած է Աւետիս Զազըճեանի:

×

ՍԱՄԱԹԻՈՑ (Պուլիս) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 15-ին, Ծաղկազարդի առթիւ պատարագած ու քարոզած է Շնորհք Պատրիարք: Ցաւարտ արարողութենէն, խորհրդարանի սենեակին մէջ ճաշ մը արուած է ի պատիւ Պատրիարք Հօր:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼՍԻ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 18-ին, տեղի ունեցածէ Մխիթարեան վարժարանի զեղարուեստական հանդէսը: Բացումը կատարած է վարժարանին փոխ - տեսուչը՝ Հ. Տաճատ Վրդ. Եարտմեան: Նախակրթարանի յիսուն աշակերտներէ բազկացած երգչախումբը, գեկավարութեամբ Մարիետա Անասեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Հ. Գրիգոր Վրդ. Հէպոյեանի, մեկնաբանած է ազգային, հայրենասիրական եւ տոհմիկ երգեր: Ցայտագրի երկրորդ բաժնին աշակերտներ ներկայացուցած են հայկական, վրացական, ռուսական եւ ցլկան պարեր: Ներած են արտասանութիւններ: Հանդէսը վերջ գտած է քոքթէյլով:

×

ՌԻՑՄԻՆԻ (Միլանեալ - Նահանջներ) «Սուլթանեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 1-ին, ոտնուած է Հ.Օ.Մ.ի 74-ամեակը: Բացումը կատարած է «Սօսկ» մասնաճիւղի տաճնապետուհին՝ Լեսա Գրիգորեան: Բանախօսած է Արփի Գիլեան, ներկայացնելով Հ.Օ.Մ.ի գործունէութիւնը: Ողջոյնի խօսք այտասանած են Քրիս Գալաւանճեան, Հ. Ց. Դ. «Մարզպետ» կոմիտէի կողմէ, եւ Անի Պըչաքլեան՝ յանուն Հ. Ե. Դ.ի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՈՒԱՐԹԱՒՈՒՆԻ Ս. Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 18-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի Քէյմպրիճի մասնաճիւղին ձեռնարկը: Բացումը կատարելով տաճնապետուհին՝ տիկին Արփի Տէմիրճեան - Տէյվիս, ներկայացուցած է մասնաճիւղին աշխատանքները: Բանախօսած է Ենովք Լաչինեան վեր առնելով Հ.Օ.Մ.ի ոգին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ Կաթողիկոս Գարեգին Բ., Ապրիլ 1-ին, այցելած է ձիպէյլի «Թռչնոց բոյն», ընկերակցութեամբ Խնամակալութեան եւ Կոմիտաս Ծ. Վրդ.ի եւ Նարեկ արդ. Ալիքմէղեանի: Հայրապետը տեսչութեան փոխանցած է իր տպաւորութիւնները՝ վերջերս Դանիա կատարած իր այցելութենէն: Ապա Գարեգին Բ. խօսած է «Թռչնոց Բոյն»ի հրահանգներուն, յորդորելով որ իրենք զիրենք երախտապարտ եւ հպարտ զգան՝ ազգին սէրը վայելելով այդ յարկին տակ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 1-ին, նշուած է Ցակոբ Օշականի հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է Անոյշ Աբթինեան, ներկայացնելով օրուան դասախօսը՝ Վահէ Օշական (Ֆիլատելֆիայէն): Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք Ցակոբ Օշականի կեանքին անդրադարձած է Անոյշ Աբթինեան: Դասախօսը ներկայացուցած է Ցակոբ Օշականի վիպագիրը, քննադատը, հէքեաթագիրը, թատերագիրը եւ տպաւորապաշտ էջեր ստորագրողը:

×

ՍԷՆԹ ՔԱԹՐԻՆՋԻ (Քանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 17-ին, ոտնուած է Հ.Օ.Մ.ի 74-ամեակը: Բացումը կատարած է Անժէլ Տէբռէբեան: Խօսք առած են Հ. Ց. Դ. «Անդրանիկ» կոմիտէի կողմէ Ցովհաննէս Աւետիսեան, իսկ Երիտասարդականի տեղւոյն «Ցառաջ» մասնաճիւղին կողմէ Սիւզի Գիզիրեան: Բանախօսած է Տիրան Թէրզեան անդրադառնալով Հ.Օ.Մ.ի գործունէութեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Ապրիլ 8-ին, նշուած է «Ուխտի Օր»ը: Պատարագած եւ քարոզած է Զարեհ Եպիսկ. Ազնաւուրեան, անդրադառնալով Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անձին ու կեանքին: Ցաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է աւանդական թափօրը՝ Լուսաւորչի Աջով ու այլ մասունքներով: Ապա, Մայր տաճարի խորանին վրայ տեղի ունեցած է «Զրօրհնէք»ը, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի, որ յորդորած է ներկայ բազմութիւնը՝ աղօթել Լիբանանի խաղաղութեան եւ հիւանդներու առողջութեան համար:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Մարտ 25-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան եւ աշուղական երգերու երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Անոյշ Աբթինեան, ներկայացնելով արուեստագիտուհի Շաքէ Ցովակիմեանը (Գահիրէէն): Ցայտագրի առաջին բաժնին Շաքէ Ցովակիմեան մեկնաբանած է աշուղական, ժողովրդական եւ յեղափոխական երգեր, իսկ երկրորդ բաժնին՝ արտասանած է քերթուածներ Պարոյր Սեւակէն, Վահան Թէքէեանէն, Համօ Սահեանէն, Մաթէոս Զարիֆեանէն, Ցովհաննէս Թումանեանէն եւ Ալիսա Կիրակոսեանէն:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 11-ին, նշուած է «Երիտասարդական Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Քանատայի Երիտասարդաց Միութեան «Սիմոն Զաւարեան» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Ցակոբ Զազմագեան, անդրադառնալով Միութեան առաքելութեան եւ կոչումին: Ողջոյնի խօսք արտասանած են Լենա Թաշճեան եւ Մարալ Պօյաճեան: Բանախօսած է Մաթէոս Տէրտէրեան: «Սողոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէութեան խօսքը փոխանցած է Սարգիս Քէօսէեան, իսկ Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ խօսած է Բաֆֆի Թիթիզեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

Հոս երեք պատմութեամբ եւ մէկ մէջբերումով կը բացատրուի «Փոքրիկ Աշխարհին» աշխարհը:

Երիտասարդութեանս ես լրագրի մը մէջ ժամանակագիրն էի. բոլոր օրը հեծանիւով կը շրջէի, պատմելիք եղելութիւններ գտնելու համար:

Ճանչցայ աղջիկ մը, եւ օրերս կ'ամցրուէի երեւակայելով, թէ ինչպէս պիտի վարուէր այդ աղջիկը, եթէ ես Մեբսիբմի կայար գառնայի, կամ եթէ մեռնէի: Եւ երեկոյեան իմ էջս կը լեցնէի թխածոյ ժամանակագրական դէպքերով. այդ դէպքերը բաւական հաճոյ կ'անցնէին մարդոց, որովհետեւ իրականներէն շատ աւելի ճշմարտանման էին:

Ես իմ բառգրքիս մէջ պիտի ունենամ՝ այո՛ կամ ո՛չ, երկու հարիւր բառ, եւ ինչն այն բառերն են որ կը գործածէի պատմելու համար հեծանաւորդէ մը տապալած ծերունիի մը դէպքը, կամ կնոջ մը՝ որ գետնախնձորը ստկելու ատեն մատը կտրած ըլլայ :

Հետեւաբար ոչ մէկ գրականութիւն կամ ճման ապրանք. այս գրքին մէջ ես այդ լրագրին ժամանակագիրն եմ, կը բաւականանամ պատահած դէպքերը պատմելու. հնարուած բաներ, եւ հետեւաբար այնքան ճշմարտանման, որ երբեմն ինծի հանդիպած է, որ դէպք մը պատմեմ եւ ամիսներ ետք տեսնեմ այդ դէպքին իրական պատահիլը: Տաբօրինակ բան չկայ, պարզ դատողութեան հարց է: Մէկը ինկատի կ'առնէ ժամանակը, եղանակը, ծորոյթը, ոգեբանական պահը եւ կը հետեւցնէ, որ բանի հարցերը այդպէս են, «ֆ» միջավայրի մը մէջ, կարելի է որ այս կամ այդ եղելութիւնը պատահի:

Այս պատմութիւնները, հետեւաբար, կ'ապրին որոշ կլիմայի մը եւ որոշ միջավայրի մը մէջ: Իտալական հաղաբական կլիման՝ 1946-էն մինչեւ Դեկտեմբեր 1947. վերջապէս տարուան մը հաղաբական պատմութիւնը:

Միջավայրը՝ Փոյի դաշտագետնին մէկ կտորն է, եւ հոս պէտք է նշգրտել որ ինծի համար Փօ գետը կը սկսի Փիաջենցայէն:

Այն եղելութիւնը՝ թէ Փիաջենցայէն վեր միշտ նոյն գետն է, բան չի նշանակեր: Էմիլիա պողոտան ալ Փիաջենցա - յէն - Միլան, խորհին մէջ նոյն ճամբան է. սակայն Էմիլիա պողոտան է որ Փիաջենցայէն կ'երթայ Ռիմինի:

Կարելի չէ համեմատութեան դնել գետ մը եւ ճամբայ մը, որովհետեւ ճամբաները կը պատկանին պատմութեան, եւ գետերը աշխարհագրութեան:

Եւ ասո՞վ:

Մարդիկ չեն կերտեր պատմութիւնը. մարդիկ կ'ապրին պատմութիւնը եւ կը կրեն աշխարհագրութիւնը. իսկ պատմութիւնը արդէն կախում ունի աշխարհագրութենէն:

Մարդիկ կը ջանան սրբագրել աշխարհագրութիւնը ծակելով լեռները ու փոխելով գետերու անկողինը. այսպէս շարժելով կը համարին նոր ընթացք մը տալ պատմութեան, բայց բան մ'ալ չեն փոխեր, որովհետեւ օրին մէկը ամէն բան խառն ի խուռն պիտի ըլլայ: Ջուրերը պիտի կլլեն կամուրջները, պիտի խորտակեն թումբերը, պիտի լեցնեն հանքերը, պիտի կործանեն տուներն ու պալատները եւ հիւղերը. խոտը պիտի ծածկէ աւերակները, եւ ամէն բան հողի պիտի վերածուի. մնացողները պիտի ստիպուին քարերով կռուիլ անասուններու դէմ եւ ծայրէն պիտի սկսի պատմութիւնը: Սովրական պատմութիւն:

Ապա երեք հազար տարի ետք, պիտի գտնեն, քառասուն մեթր ցեխի տակ թաղուած խմելիք ջուրի ծորակ մը եւ «Սեստո Սան Ձիովաննի - Պրետայի» *համարակ* մը ու պիտի ըսեն «Տե՛ս, ի՛նչ բան է»:

Եւ գործի պիտի լծուին կազմակերպելու համար իրենց հեռաւոր նախնիքներուն նոյն անմտութիւնները: Որովհետեւ մարդիկ ապաշնորհ արարածներ են զատապարտուած զարգացումի. այդ զարգացումը անտեղ ուղիորէն հին Արարչագործը փոխարինելու քիմիական ամենաճոր տարազներով. եւ այսպէս ի վերջոյ հին Արարչագործը հեղացած՝ կը շարժէ իր ձախ նկոյթին վերջին յօդուածիկը մէկ միլիմեթրի մը մէկ տասներորդով, եւ տբար աշխարհ օդ կ'ելլէ:

(Շար. 4)

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պաղտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Պաղտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Պաղտասարեան եւ զաւակները եւ բնտանեկան բոլոր շրջապատները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՃԻԻ ՏԻԿԻՆ
ՊԷԱԹՐԻՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ
(Ծննեալ՝ Գրիգորեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11-ին, 83 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հոգեբշաթի, Մայիս 16, ժամը 14-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ERRATUM

Dans le deuxième paragraphe de l'article de Lydia Itchkalatzian («Aïda» à Bercy, *Haratch* 12/13 *mai page* 2) *à partir de la 7ème ligne il fallait lire.—*

'...Vittorio ROSSI a fait une démonstration éclatante.

Pour animer un plateau d'une étendue et d'une hauteur gigantesques» etc.

La ligne soulignée avait malencontreusement sauté, faussant quelque peu le sens complet de la phrase.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի չրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը՝ Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ։

17 ռիւ Պլէօ, *մեթրօ՝* Քատէ

ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ

-ի Ծ Ո Ւ Մ -ի

ՆՈՐԱԿԱՌՈՑՑ ՀԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

կը կատարուի ձեռամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9·30ին

Գլխաւոր բարեբարութեամբ՝ Նորոգ Հանգուցեալ
Տիկ· Սիրարփի Թովմասեանի
ի յիշատակ իր ամուսնոյն Գրիգոր Թովմասեանի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ
Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը,
ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եըլմազեանի։

Հասցէ՝ 7, ռիւ Պէրնար Փալիսի, ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը այս բացառիկ հոգեպարար արարողութեան։

L'ASSOCIATION CULTURELLE DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente

LE PERE

ՀԱՅՐԻԿԸ

une comédie de H. MALIAN
V. O. sous titrée
et un court métrage
UNE GOUTTE DE MIEL
dessin animé d'après H. Toumanian

Aux Republic Cinemas
18, rue du Fbg. du Temple Paris XIeme — Me République
SAMEDI 19 MAI A 21 HEURES
Billets sur place

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԱԽՄԻՒԲ

Ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-Ի

Նախաձեռնութեամբ՝ Կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

×

LA CHORALE
SAHAK-MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30

Points de vente

Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Samedi 19 mai, de 21 heures à l'aube

REPAS DANSANT

aux chandelles
Ambiance tzigane avec
l'ensemble musical attractif
«LES VINITZKI»
Tenue correcte de rigueur
Les places étant limitées, réservez vos tables en téléphonant au
50 - 15 - 09 / 52 - 19 - 08 et 90 - 77 -31

Prix 200 F

«ՀԱՑ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կազ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 15-էն 20, Մշակ· Տունը։

17 ռիւ Պլէօ, *մեթրօ* Քատէ ։

Ծօսք կ'առնէ՝ Պ· ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ ։ Գեղարուեստական բաժին· - երգիչ՝ Բարթող, Ջեվիւռ երկեակ, արտասանութիւններ, նուագ։

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար հայ մայրերը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Տիկին Նոտարեան, Տիկին Շիրինեան եւ Պ· Ազատեան 500-ական Ֆ·, Տիկին Փափազեան, Պ· Տէմիրճեան 300-ական Ֆ·, Պ· Սեֆերեան, Տիկին Գալայճեան, Տիկին Պատմականեան, Տիկին Գալիկեան, Տիկին Պէօրէկեան 200-ական Ֆ· Տիկին Գէորգեան, Տիկին Ճանամարեան, Պ· Ա.Չըքեան, Տիկին Մանուկեան, Տիկին Գառնիկեան, Տիկին Կիւնուչեան, Պ· Յակոբեան, Տիկին Պաղտասարեան, Տիկին Յարութիւնեան 100-ական Ֆ·, Տիկին Մարկոսեան, Տիկին Թոփալեան, Պ· Ա.յվազեան 50-ական Ֆրանք ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէլֆըթենի կայանի արձանագրութիւնները սկսած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար 6-էն 13 տարեկան երեխաներու։

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ 14 եւ 15 տարեկան պատանիներու համար Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու ճամբարներ· Վկայացուած անխմաթէօրներու առաջնորդութեամբ եւ հսկողութեան տակ։

Տեղեկութեան եւ արձանագրութեան դիմել· - Փարիզի եւ շրջաններու համար՝

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue 75009 PARIS
Tél .: 824 - 46 - 57
ինչպէս նաեւ՝ 783 - 30 - 35
եւ մասնաճիւղերու վարչութիւններուն։
Լիոն եւ շրջանները· -
Դիմել· - Պ· Թուլեան .
Հեռ· - 16 - (7) 888 - 92 - 51
Մարսէյլ եւ շրջանները· -
Դիմել· - Պ· Ֆրանկիւլեան .
Հեռ· - 16 (91) 91 - 48 - 85

FETE SCOLAIRE
ANNUELLE
DE BAGNEUX-CACHAN

le dimanche 20 mai à 14h 30
organisée par
l'Association éducative arménienne de Cachan
Salle de la Maison des Jeunes et des Loisirs
21, Avenue Louis Georgeon à Cachan
au programme :
Récitations, chants par les enfants de l'école sous la direction de Mme. H. BALEKDJIAN
Et l'aimable participation de
Marten YORGANTZ et ses danseurs

Moyens de transport
R.E.R.:Ligne de Sceaux,station:Arcueil Cachan
BUS:Porte d'Italie 184 : Arrêt Cachan Mairie
Porte d'Orléans 187 : Arrêt Cachan Mairie

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

IV

2 - Le génocide

A partir de janvier 1915, les soldats et les gendarmes arméniens sont privés de leurs armes, réunis par petits groupes de 500 à 1000 hommes en bataillons de travail, employés à des travaux de voirie et à des corvées de porte-faix, et progressivement exécutés dans des lieux isolés. C'est seulement à partir d'avril qu'on assiste à l'exécution d'un plan dont les phases se succèdent rigoureusement. La déportation est inaugurée au début d'avril à Zeïtoun, dans une région ne présentant aucun caractère stratégique immédiat. Ce n'est qu'ensuite que cette déportation sera étendue à des provinces frontières.

Le prétexte utilisé pour généraliser la déportation est fourni par la résistance des Arméniens de Van. Le vali de Van, Djevded, ravage les villages arméniens tandis que les Arméniens de Van organisent leur défense. Ils sont sauvés in extremis par une percée russe conduite par les volontaires arméniens du Caucase. Van pris, le 18 mai, les Russes progressent mais sont arrêtés fin juin, par une contre-offensive turque. En se repliant les Arméniens du vilayet de Van échappent ainsi à l'extermination.

Lorsque la nouvelle de la révolte de Van atteint Constantinople, le Comité Union et Progrès (Ittihad) saisit l'occasion : quelque 650 personnalités, écrivains, poètes, avocats, médecins, prêtres, hommes politiques, sont emprisonnés les 24 et 25 avril 1915 puis déportés et assasinés au cours des mois suivants. Il s'agit donc là de l'élimination quasi systématique de presque toute l'intelligentsia arménienne de l'époque.

A partir du 24 avril, et selon un programme précis, le gouvernement ordonne la déportation des Arméniens des vilayets orientaux. Van étant occupé par l'armée russe, la mesure ne porte que sur les six vilayets de Trébizonde, Erzeroum, Bitlis, Diarbékir, Kharpout et Sivas. Une «organisation spéciale» (OS) est chargée d'exécuter l'entreprise. Elle est formée de condamnés de droit commun, libérés des prisons, entraînés et équipés par le parti Union et Progrès. Cette organisation parallèle, dirigée par Behaeddine Chakir, dépend exclusivement du Comité central de l'Ittihad. Constantinople transmet les directives aux valis, aux kaïmakams et aux responsables locaux de l'OS. Ces derniers bénéficient d'un pouvoir discrétionnaire et peuvent à leur gré déplacer tout fonctionnaire ou gendarme récalcitrant. La méthode déployée, l'ordre suivi pour l'évacuation des villes, l'itinéraire suivi par des colonnes de déportés, tout confirme l'existence d'un commandement centralisé qui contrôle le déroulement du programme. Dans chaque ville, dans chaque bourg, l'ordre de déportation est annoncé ou placardé. Les familles disposent de deux jours pour réunir quelques affaires personnelles. Leurs biens sont saisis ou vendus à la hâte. Au préalable, les notables, les membres des partis arméniens, les prêtres et les hommes jeunes sont arrêtés, pressés de signer des aveux fabriqués, puis discrètement exécutés par petits groupes. Les convois de déportés sont composés de femmes, de vieillards et d'enfants. Dans les villages reculés, les familles sont massacrées et leurs maisons incendiées ou occupées. Sur les rives de la mer Noire et le long du Tigre, près de Diarbékir, des embarcations chargées de victimes sont coulées. De mai à juillet 1915, les provinces orientales sont ravagées par les soldats et les gendarmes turcs, les bandes de l'OS - ou «tchétés» -, etc. Alors que les vols, pillages, tortures et assassinats sont tolérés ou encouragés, toute protection accordée à des Arméniens est sévèrement châtiée par les autorités turques.

L'opération ne peut être maintenue secrète. Averties par les missionnaires et les consuls, les nations de l'Entente enjoignent au gouvernement turc, dès le 24 mai, de mettre un terme à ces massacres et en rendent personnellement responsables les membres du gouvernment. La Turquie officialise par décret l'ordre de déportation en prétextant la trahison des Arméniens, le sabotage, les actions terroristes.

La déportation n'est en fait qu'une forme déguisée d'extermination. Au départ, on élimine les plus résistants. La faim, la soif et les massacres déciment les convois. Des milliers de cadavres s'entassent sur les chemins. Les arbres et les poteaux télégraphiques sont chargés de pendus; les rivières charrient des corps mutilés qui s'échouent le long des berges. Sur les 1.200.000 Arméniens que comptaient les sept vilayets orientaux, 300.000 environ purent regagner le Caucase à la faveur de l'occupation russe, les autres furent tués sur place ou déportés. les femmes et les enfants (200.000 environ) enlevés. Il ne parvient pas plus de 50 000 survivants à Alep, point de convergence des convois de déportés.

Fin juillet 1915, le gouvernement procéde à la déportation des Arméniens d'Anatolie et de Cilicie. Dans des zones éloignées du front où la présence des Arméniens ne peut être considérée comme un danger pour l'armée turque, le gouvernement procéde à un transfert de population. Les colonnes de déportés sont dirigées vers le sud et décimées en chemin. A Alep, les survivants sont dirigés, soit vers le désert de Syrie, au sud, soit vers celui de Mésopotamie, au sud-est. En Syrie, des camps de regroupement sont construits à Hama, à Homs et près de Damas. Ils accueillent environ 120 000 réfugiés, dont la plupart, encore vivants à la fin de la guerre, seront rapatriés en 1919 en Cilicie. Le long de l'Euphrate, au contraire, les Arméniens sont poussés toujours plus avant vers Deïr-el-Zor; 200.000 personnes environ y parviennent. De mars à août 1916, des ordres sont envoyés de Constantinople afin que soient liquidés les derniers survivants demeurant dans des camps, le long du chemin de fer et sur les berges de l'Euphrate.

Il reste pourtant des Arméniens en Turquie, et quelques familles d'Arméniens, surtout protestants et catholiques, arrachés à la mort par les missions américaines et le nonce apostolique, subsistent encore dans les provinces. Parfois, les Arméniens ont été préservés grâce aux interventions énergiques d'un fonctionnaire turc ou ont pu se cacher chez des amis kurdes ou turcs. Les Arméniens de Constantinople ou de Smyrne échappent également à la déportation. Enfin, il y eut des résistances (Ourfa, Chabbin Karahissar, Moussa-Dagh). Au total, compte tenu des réfugiés de Russie, on peut estimer à 600 000 le nombre des survivants, à la fin de 1916, sur une population estimée en 1914, selon Arnold Toynbe, à 1 800000.

L'Anatolie orientale est vidée de sa population arménienne. Une partie des survivants des massacres se réfugie en Syrie et au Liban, tandis qu'une autre partie reflue vers l'Arménie russe. En avril 1918, pour se soustraire aux dispositions du Traité de Brest-Litovsk qui stipulaient que la Russie bolchévique cédait à la Turquie, Batoum, Kars et Ardahan, la Transcaucasie se déclare indépendante et se constitue en une éphémère Fédération qui se disloque dès mai 1918 en trois républiques: Géorgie, Arménie et Azerbaïdjan.

Vaincue en novembre 1918, la Turquie reconnaît l'Etat arménien et lui cède même, au cours de l'année suivante, les vilayets de Kars et d'Ardahan.

Tous les gouvernements alliés par la voix de leurs représentants, Lloyd George, Clémenceau, Wilson, etc., s'étaient, à plusieurs reprises, engagés solennellement à rendre justice au « peuple arménien martyr ».

En avril 1920, la conférence de San Remo propose que les Etats-Unis acceptent un mandat sur l'Arménie, que, quelle que soit la décision des Etats-Unis, le Président Wilson définisse les frontières de l'Etat arménien et que son arbitrage concernant les frontières turco-arméniennes soit reconnu dans le traité de paix avec la Turquie.

Le Traité de Sèvres (10 août 1920), qui reconnaît l'Etat arménien et entérine les frontières tracées par le Président Wilson, ne règle pas le problème. Ce traité, signé par le gouvernement de Constantinople qui partage de larges parties de l'Anatolie entre les Italiens, les Britanniques et les Français et avantage les Grecs dans la région de la mer Egée, est inacceptable pour Mustapha Kemal qui le rejette. La république d'Arménie dirigée par les socialistes de la Fédération Révolutionnaire arménienne (Dachnak) est bientôt prise en tenaille entre l'offensive kémaliste et la Russie bolchévique. Lorsque, le 20 novembre 1920, le Président Wilson attribue officiellement au nouvel Etat ses limites territoriales, l'Etat arménien est à quelques jours de l'effondrement. Les vilayets de Kars et d'Ardahan sont reconquis par la Turquie (Traité d'Alexandropol) et ce qui reste d'Arménie (30 000 km2 environ) devient soviétique, le 2 décembre 1920.

Le 24 juillet 1923, le Traité de Lausanne est signé entre les grandes puissances et la nouvelle république turque, sans mention de l'Arménie ou des droits des Arméniens. La question arménienne était classée.

(A suivre)

«EASTERN ARMENIA IN THE LAST DECADES OF PERSIAN RULE 1807-1828 *»

de **George A. BOURNOUTIAN**

Գրեց՝ Ա. ՊՈՅԼԻՐԵԱՆ

(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Վերջերս Միացեալ - Նահանգներու մէջ լոյս տեսաւ պատմաբան տոքթ. Պուրնուտեանի «Արեւելեան Հայաստանը պարսկական տիրապետութեան վերջին տասնամեակներուն (1807 - 1828)) խորագրով, փոքր, բայց լաւ ուսումնասիրուած ու խիստ հետաքրքրական մենագրութիւնը, անդլերէն լեզուով:

Գիրքը կը բազկանայ 165 էջերէ, իսկ մնացեալը այլազան եւ ճոխ վիճակագրութիւններ են, ըլլան անոնք անտեսական կամ բազմատեսակ այլեւայլ ցուցակներ այն ժողովուրդներուն մասին, որոնք անցեալ դարու առաջին քառորդին պարսկահայաստանի մէջ կ'ապրէին:

Թէպէտեւ գրքին խորագրէն կ'ենթադրուի թէ Պուրնուտեանի աշխատասիրութիւնը ամբողջովին Արեւելեան Հայաստանի կը վերաբերի, բայց ինչպէս հեղինակը ինք եւս, իր յառաջաբանին մէջ կը յիշէ (տե՛ս էջ 2), մենագրութեան մէջ խնդրոյ առարկայ եղած է գրեթէ մի միայն Երեւանի նահանգը կամ այլ անուամբ Երեւանի խանութեան վիճակը: Սակայն եւ այնպէս հեղինակը քննարկման կ'ենթարկէ մասամբ, եւ ինչ որ անհրաժեշտ ալ էր եւ պարտէր ընել գրեթէ ամբողջ Արեւելահայաստանը որ պարսկական տիրապետութեան տակ մնաց մինչեւ 1828-ի ռուս - պարսիկ պատերազմը:

×

Տոքթ. Պուրնուտեան լայնօրէն ուսումնասիրած է Երեւանի Մատենադարանի դիւանները, որ անտարակոյս այս շրջանի պատմական աշխատասիրութիւններու համար խիստ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ: Առենօք մենք ալ նոյն պատմական շրջանին մասին Մատենադարանի արխիւները պատմական պրպտումներ կատարելու բախտը ունեցած ըլլալով կրնանք հաստատել թէ Պուրնուտեան իրը

համուտ պատմաբան արդարացուցած է, իրը անկողմնակալ եւ իրատես ուսումնասիրող լաւ եւ հետաքրքրական վաստա - թուղթեր ընտրել եւ զանոնք յաջող կերպով ներկայացնել:

Բնականաբար մեր Մատենադարանի արխիւները բաւարար պիտի չըլլային իր նիւթին համար. հետեւաբար ան պրպըտած եւ օգտագործած է, թէեւ ոչ չատ, վրացական եւ ազգրէջնական պետական դիւաններէն որոշ վաւերագրեր եւս: Գրքացուցակի մէջ յիշուած գրքերու տեսակին առթիւ ալ բանիք որ ան կարդացած է նոյն նիւթին եւ շրջանին պատմութեան վերաբերեալ բազմաթիւ հայերէն, ռուսերէն, պարսկերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն գրուածներով լաւ բաւականի ճոխ բայց նամանաւանդ կարեւոր հրատարակութիւններ:

Պուրնուտեան իր մենագրութիւնը կը բաժնէ երեք գլխաւոր մասերու.

Ա. Երեւանի խանութիւնը ռուս - պարսկական վէճի ընթացքին (էջեր 7 - 52).

Բ. Երեւանի խանութեան ընկերային, անտեսական գրութիւնը պարսկական տիրապետութեան վերջին քառորդին 1800 - 1826, (տե՛ս էջեր 53 - 165).

Գ. Այլազան վիճակագրութիւններ, փաստաթուղթերու բաժին, (տե՛ս էջեր 167 - 235):

Գրքին Ա. բաժնին մէջ համառօտ կերպով նախ կը ներկայացուի Արեւելեան Հայաստանի դիրքը ԺԹ. դարէն մինչեւ ԺԲ. դարու վերջերը, ապա ռուսական յարձանգումը, Ֆրանքեւանդլիական մրցակցութիւնը Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ, նափոլէօնեան ծրագիրները Հնդկաստանի անդլիական տիրակալութիւնը տապալելու համար, որոնք երազ ըլլալով մնացին եւ վերջապէս Պարսիկներու ցանկութիւնները Արեւմուտքի մրցակցութենէն օգտուելով ռուսական դէմի հարաւ յարձակողութիւնը կասեցնելու համար:

Թէեւ ըսենք որ այս բաժինը, այսինքն Կիւլիսթանի դաշնագրէն մինչեւ Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը (1813-1828), կարելի էր եւ մանաւանդ կ'արժէր, աւելի խորացնել քանի որ շատ հետաքրքրական շրջան մը է եւ մեր համոզումով ալ դեռ նորութիւններ կարելի է գտնել:

Այս գլուխի ենթաբաժնին մէջ ընդգծուող հետաքրքրական տեղեկութիւնն պիտի գտնէ հայ եկեղեցւոյ եւ անոր բարձրաստիճան հոգեւոր դասակարգի դերին մասին որ ունեցաւ ռուս - պարսկական պատերազմի ճակատագրական տարիներուն (1813 - 1828): Բնականաբար Ներսէս Եպիսկոպոս Աշտարակեցիի դերը բաւականի չեչտուած է:

Մենագրութեան երրորդ բաժինը կը սկսի «Երկիրը եւ ժողովուրդը» ենթաբաժինով: Մեր կարծիքով հեղինակը աւելի լաւ դասաւորած պիտի ըլլար պատմական հարցերը եթէ այս ենթաբաժինը գլուխին մէջ ներկայացնէր փոխանակ քաղաքական բաժինը նախ ներկայացնելու: Աւելի անհրաժեշտ եւ տրամաբանական է ժողովուրդի մը ընկերային - տնտեսական եւ մշակութային դրութիւնը ներկայացնել նախապէս, քան թէ քաղաքական դէպքերու զարգացումն ու վերլուծումը: Նամանաւանդ որ պարսկական տիրապետութեան տնտեսական սխտէմի դէմ վճռական, թէեւ ոչ արքաներու, բայց բարձր պաշտօնատարներու չարաշահութիւնները գլխաւոր ազդակները եղան որպէսզի բազմահազար Հայեր առանց ականջ կախելու անդլիացի գործակալներու խոստումներուն եւ էնթրիկներուն, պարսկական Ատրպատականէն ռուսական Հայաստան գաղթէին 1827 - 1828-ի պատերազմի վարդրպետին: Գաղթականներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը կեանքի ապահովութիւնն էր:

Տոքթ. Պուրնուտեան չատ հետաքրքրական տուեալներ կը հաղորդէ գլխաւորապէս Գ. բաժինին մէջ: Մարդահամարներ, տնտեսական կամ տուրքերու, հողային բաշխումներու վերաբերեալ վիճակագրական ցուցակները իւրաքանչիւրը լուսաբանուած իր ազբիւրով կը լրացնեն այս հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը:

*Կ'ուզենք հոս չնորհաւորել հեղինակը որ յաջողած է, թէեւ փոքրածաւալ բայց որակաւոր աշխատութիւնով մը, Ակադեմիական Հայաստանի ԺԹ. դարու առաջին հետաքրքրական շրջանի մասին ներկայացնել, որ գրեթէ տասնամեակը ներկայացնել, որ գրեթէ տասնամեակը ներկայացնել, որ գրեթէ տասնամեակը

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՏԱԼԻԱ

ՄԻԼԱՆՕ

Իտալահայ համայնքը այս տարի եւս պաշտամունքի վեհութեամբ ոգեկոչեց յիշատակը Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն զոհերուն, միախումբ եւ միախորհուրդ կազմակերպութեամբ եւ խնամքով պատրաստուած յայտագրով:

Կիրակի, Ապրիլ 29, Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցին լեցուն էր տարբեր վայրերէ եկած ամէն տարիքի հայ ժողովուրդի զաւակներով, որոնք ուշադիր ու մտամփոփ կը հետեւէին Պատարագին, զոր կը մատուցանէր Հոգեւոր Հովիւ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան: Տարբեր վիճակորոտ մը կը տիրէր այդ օր. կը թուէր թէ ներկաները համակուած էին տարբեր զգացումով մը: Բոլորն ալ դիտէին որ այդ օր պատարագը իր մէջ սովորական ուրիշ բան մը ունէր, որ ցեղասպանութիւն կրած ժողովուրդի մը զաւակները միայն կրնային զգալ:

Արարողութեան վերջաւորութեան Սարգիս քահանայ իր քարոզին մէջ նահատակուց յիշատակին ոգեկոչումը որակեց որպէս հաւատքի եւ տեսիլքի արտայայտութիւն մը բոլոր անոնց համար, որոնք ուխտած են հայ ապրելով ու հայ մնալով իրականացնել բիւրաւոր զոհերուն երազանքը: Միայն այս կերպով է որ ըսփիւռքահայութիւնը մէկ մարմին ու մէկ հոգի կազմած Հայաստանցի եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ, ժամանակի ընթացքին նպաստաւոր պայմաններ ըստեղծելով իր դատին նկատմամբ, պիտի կարողանայ պահանջատէր դառնալ ու տիրանալ իր արդար իրաւունքներուն, ըսաւ Սարգիս քահանայ:

Հոգեհանգիստի ընթացքին ժողովուրդը վառած մոմը ձեռքին անդամ մը եւս աղօթեց լոյսերու մէջ հանդչող իր նահատակներուն հոգիներուն համար:

Նոյն օրը երեկոյեան, Հայ Տան մէջ, մեծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն մը՝ նահատակուց յիշատակին նուիրուած: Պ. Հրանդ Բամպակեան Իտալիոյ Հայոց վարչութեան կողմէ հակիրճ ներածականով մը բացումը կատարելով հաւաքոյթին, նախ հայերէն եւ ապա իտալերէն ներկաներուն հաղորդեց թէ Ապրիլ 16-ին Փարիզի մէջ «Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը» վճիռ արձակած է ճանչնալով Հայերու ցեղասպանութիւնը, որ մեզի համար բարոյական մեծ յաղթանակ մըն է: Ան ապա մանրամասնութիւններ տուաւ դատակազմի անդամներուն ու դատավճիռին մասին:

Այս տարուան Ապրիլեան Եղեռնի զոհերուն ոգեկոչումը Միլանոյի մէջ նշանակալից էր երկու յատկեալ պատճառներով: Առաջինը այն էր, որ Իտալիոյ Հայոց Միութեան նախաձեռնութեամբ կա Րէփուպլիքա օրաթերթի Ապրիլ 26-ի թիւին մէջ ամբողջ էջով մը լոյս ընծայուեցաւ 1915 թուականին Քորիեռէ Տէլլա Սէռա օրաթերթին մէջ հրատարակուած հայկական կոտորածներու լուրերն ու նկարագրութիւնները՝ իրենց ահաւոր մանրամասնութիւններով: Անկասկած իտալացի ընթերցողներ ի տես այս իրողութեան չեն կրնար անտարբեր մնալ այն ոճրագործութեան նկատմամբ որ Հայերուն եղաւ 1915 թուականին Թուրքիոյ մէջ: Այս իմաստով Միլանոյի հայ խումբ մը երիտասարդ - երիտասարդուհիներ յոյժ գնահատելի աշխատանք կատարած էին հանրային գրադարանին մէջ իրենց պրպտումներու ընթացքին մեծ քանակութեամբ վաւերագրեր հաւաքելով: Երկրորդ պատճառն այն էր, որ իտալական Զուլիցերիոյ Լուկանօ քաղաքի հեռատեսիլի յայտագրին կողմէ չորս տարիներ առաջ պատրաստուած ու հեռարձակուած Հայերու ցեղասպանութեան եւ սփիւռքահայ իրականութեան մասին գունաւոր ֆիլմին հեղինակն ու բեմադիր Պ. Վէրնէր Վայք իրեն եղած հրաւէրին ընդառաջելով առաւօտուն Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին ներկայ գտնուելէ յետոյ Հայ Տուն եկած էր իր պատրաստած ֆիլմին մասին խօսելու, որ այդ օր կը ցուցադրուէր: Պ. Վայք յայտնեց թէ ինք եւս անտեղեակ էր հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ կոտորածներուն մինչեւ ֆիլմի պատրաստութեան ձեռնարկելը: Ներկաները ապա մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին 55 վայրկեան տեւող գունաւոր ֆիլմը, որ Հայ Դատին ի նպաստ յոյժ կարեւոր եղբեւոյթ մըն է արդի ժամանակներուն:

Այնուհետեւ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ Տոքթ. Կարօ Պօղոսեան, որ իտալերէն լեզուով արտայայտուեցաւ հայկական կոտորածներու պատճառներուն, մեծ Պետութիւններուն հայկական հարցին նկատմամբ ցուցաբերած անտարբերութեան, Հայերու ինքնապաշտպանութեան ու դիմադրական չարժումին, միասնական զօրաւոր կազմակերպութեան պակասին եւ յարակից խնդիրներու մասին: Երիտասարդ բանախօսը խնամուած ոճով անդամ մը եւս ներկաները լուսաբանեց վաւերագրութիւններու վրայ հիմնուած մեկնարանութիւններով:

Ապա ներկաներէն ոմանք արտայայտուեցան կոտորածներուն շուրջ իրենց ունեցած համոզումներուն մասին:

Նոյն օրը Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներէն հեռաձայնով Միլանօ հասած լուրը թէ Ուաշինկթընի մէջ Գոնկրէսը դէմ եղած է Հայերու ցեղասպանութիւնը դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը ճանչնալու Հայերու պահանջին, խոր յուզում եւ յուսախաբութիւն յառաջացուց:

Յուշաւօնի աւարտին Պ. Հրանդ Բամպակեան չնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին, որոնք զործօն մասնակցութեամբ եւ ներկայութեամբ նպաստեցին Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յարգելու եւ վառ պահելու իտալահայ զաղութին ներս եւ նիւթական օժանդակութեամբ աստարբեցին հայ դատը օտարներու ծանօթացընելու համազաղութային ջանքերուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան Նիւ Ճըրզիի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, նախապահութեամբ Թեմին առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի: Ժամը 17-ին, երկու հազար Հայեր հաւաքուած են Նիւ - Եորքի Մէտիսըն Սքուէր Փարք, ուր ծաղկեպսակներ զրուած են հայկական կազմակերպութեանց կողմէ: Կարդացուած են Նիւ - Եորքի կառավարիչ Քուոմոյի, քաղաքապետ Քաչի, Նիւ Ճըրզիի կառավարիչին յայտարարութիւնները: Ապա, ներկայ բազմութիւնը՝ թափօր կազմած, ուղղուած է դէպի Նիւ - Եորքի Քոմինիթի Զըրչ, ուր զործադրուած է յայտագիր մը: Բացումը կատարած է Արզ. Վարչութեան առենապետ Օննիկ Մարաչեան: Բանախօսած են Վրէժ - Արմէն Արթինեան (Հայերէն) եւ Թաթուլ Սոնենց - Փափազեան (անգլերէն): Գեղարուեստական բաժինն մասնակցած են Համազգայինի երգչախումբը եւ փողային նուագախումբ մը: Ցանուն Հայ Դատի Յանձնախումբին ուղերձ մը կարդացած է Վահէ Հապէշեան: Փակմանն իր խօսքին մէջ Առաջնորդը յայտարարած է, թէ 1985-ին Եղեռնի հօթանասունեմեակը պիտի նշուի Ուաշինկթընի, ուր պիտի փոխադրուին Միացեալ - Նահանգներէն եւ Քանատայէն՝ 1915 վերապրողները, մասնակցելու համար հանդիսութեանց:

×

ՊՈՍԹՐՆ

Ապրիլ 23-ին, Ուաթրթաունի Հայ Կեդրոնին մէջ՝ Հ.Օ.Մ.Ը կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ «Սինֆոնովա» նուագախումբին, ղեկավարութեամբ Արամ Ղարաբէդեանի: Մեկնաբանուած են Ա. Բարաջանեանէն, Կոմիտասէն, Ռ. Գրիգորեանէն եւ Եդ. Միրզոյեանէն գործեր:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագած և քարոզած է Թորգոմ Ա. քհնյ. Ցակոբեան: Ժամը 20-ին, Ուաթրթաունի Հայ Կեդրոնը տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, զոր վարած է Վարդան Սէբաստարեան: Խօսք առած են Ցակոբ Կէպէճեան, Վահէ Մարութեան, Մարթին Ցարութիւնեան, Դաւիթ Զոլաքեան եւ Մանուկ Սէբաստարեան: Բանախօսած է Սալբի Ղազարեան (Լոս - Անճըլըսէն): Փօլ Նահապետեան իր տպաւորութիւնները փոխանցած է «Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարան»ի նիստերէն, որոնց ներկայ եղած էր իբրեւ վերապրող վկայ: Փակմանն խօսքը արտասանած է Թորգոմ Ա. քահանայ Յակոբեան:

×

ՓՐՈՎԻՏԵՆՍ

Սիթի Հոլլ մէջ, Ապրիլ 24-ին տեղի ունեցած երեկոյթին բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Մարկրէթ Ստեփանեան: Ուղերձներով հանդէս եկած են Ճէյքըպ Աւազեան, Քեննի Թօփալեան եւ Ծովինկ Վիշապեան: Բանախօսած է Վիդէն Պապայեան: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Ա. քհնյ. Թաշճեան:

×

ՔԸՆԵԹԻՔԸՒԹ

Ապրիլ 24-ի կէսօրին, Քընեթիքըթի Նահանգային Մորվրդարանի Մերակոյտի չէնքին մէջ (Հարթֆըրտ), նշուած է Հայ Դատի Օրը: Երդմնի վրայ «Հայր Մեր»ի մեկնաբանութեան առընթեր սրահ մուտք զործած են Եղեռնէն վերապրող մամիկներ ու պապիկներ եւ դաշնիի ճիւղեր զբռած՝ սրահին մէջտեղ զետեղուած սեւ խաչի մը վրայ: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Անահիտ Եսայեան, անդրադառնալով Հայկ. Հարցին եւ Թրքական ճնշումներուն՝ ամերիկեան կառավարութեան եւ Արտաքին նախարարութեան վրայ: Բանախօսած է Օհան Պալեան: Նահանգապետ Ուիլլըմ Օ'Նիլ հանդէս եկած է՝ ի մէջ այլոց չեշտելով. «Հայ ժողովուրդին համար այս ահաւոր ոճիրի սարսափն ու անմարդկայնութիւնը սկսաւ 1915-ին, երբ հայ երիտասարդներ կանչուեցան Թրքական բանակ, սակայն անմիջապէս զինաթափ ըլլի աշխատանքի վաշտերու մէջ զբուեցան եւ յետոյ ջարդուեցան: 1915 Ապրիլ 24-ին, Թրքական իշխանութիւնները ձերբակալեցին Պոլսոյ երեւելի մտաւորականները եւ առաջնորդները: Առնք աքսորուեցան Անատոլուի խորքերը կամ ճամբու ընթացքին մահացնելով: Ապա Թալէթ փաշա հրաման արձակեց տեղահան ընելու ամբողջ Հայութիւնը - այր, կին ու երախայ - որ տակաւին երկրին մէջ կը գտնուէր: Ցանախ այս մարդիկը տեղւոյն վրայ ջարդուեցան, մինչ շատեր քշուեցան Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատները, ուր զոհ դարձան դիւչատիչ պահակներու»: Իր խօսքի աւարտին Ուիլլըմ Օ'Նիլ 1984 Ապրիլ 24-ը հռչակած է Հայ Դատի Օր՝ Քընեթիքըթի նահանգին մէջ: Ապա վկայութիւն մը տուած է Ստեփան Տարտունի, որմէ եռք խօսք առնելով Ներկայացուցչական Տան անդամ Նենսի Ճանսըն խարանած է արտաքին այն ուժերը՝ որոնք դէմ կը կենան Հայ Դատի ծանօթացման եւ լուծումին: Խօսք առած են նաեւ Ֆրանսայի պատուակալ հիւպատոսը՝ Պ. Ժէնկրա, եւ փրոֆեսէօր Մայքըլ Ոսքոպնիք (Ուկրանացի):

×

ԻՆՏԵՐՆ ՕՐՋԸՐՏ

Ինտերն Օրչըրտ - Սփրինկֆիլտի Հայկական գաղութի Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Ապրիլ 24-ին, նշուած է Հայ Դատի Օրը: Բացումը կատարած է Բարգէն Խաչիկեան: Կարդացուած են շրջանի քաղաքական դէմքերու՝ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան վերաբերեալ մտածումները պարունակող դիրերը: Խօսք առած են Հ.Օ.Մ.Ի, Հ.Ե.Դ.Ի եւ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Օհան Պալեան:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Ջ.)

Ուրեմն փօ գետը կը սկսի Փիաջենցայէն, եւ շատ լաւ կ'ըսեմ, որովհետեւ յարգելի միակ գետն է որ գոյութիւն ունի Իտալիոյ մէջ. եւ ինքզինքին յարգել գիտցող ջուրերը կը զարգանան դաշտագետնին մէջ. որովհետեւ ջուրը հորիզոնական ըլլալու համար եղած է, եւ երբ կատարելապէս հորիզոնական է, ջուրը կը պահէ իր բնական արժանապատուութիւնը: Նիակարայի ջրվէժները խաղի տադաւարներուն արժանի երեւոյթներ են, ինչպէս ձեռբերու վրայ բալող մարդիկը:

Փօ-ն կը սկսի Փիաջենցայէն, իսկ Փիաջենցայէն կը սկսի իմ պատմութիւնս - րուս Փոքրիկ Աշխարհը, որը՝ Փոքրիկ Աշխարհը, հաստատուած է դաշտագետնի այն մարզին մէջ որ Փոյի եւ Ապենինեանեներու միջեւ է:

«... Երկինքը սակայն դեղեցիկ կապոյտ է, ինչպէս Իտալիոյ ամէն կողմը, բացի դէշ եղանակէն, երբ կը տիրէ ամէնէն խիտ մշուշը: Հողը մեծ մասով կակուղ է, աւազային եւ զով. դէպի լեռները քիչ մը պինդ եւ երբեմն զուտ կաւային:

Շքեղ բուսականութիւն մը կը ծածկէ երկիրը, ու թիզ մըն ալ զուրկ չէ կանանչութենէ, որ կը չանայ տարածել իր տիրապետութիւնը Փոյի լայն աւազուտներուն վրայ:

«Ալէկոծող հասկերու դաշտերը, չարուած կազմախիներու կոթնած որթերու չարքերով, պսակուած սաղարթախիտ ազուր թուփերէ, յայտ կը բերեն բերրի երկիր մը: Ցորեն, մսրացորեն, առատ խաղող, մեռաքսի թրթուր, կանեփ, երկցուկ, գլխաւոր արտադրութիւնները են. ամէն տեսակ բոյսի սերունդ լաւ կ'արդիւնաւորուի հոն: Ժամանակ մը հոս կային կաղնիի չարքեր եւ ամէն ազգ պըտուղներ. խիտ մացառներ թաւ ճիւղերով կը ծածկէին դետին ափերը, որու երկայնքին՝ աւելի անցեալին քան հիմա, կը կանանչային ընդարձակ եւ հարուստ կազամախի անտառներ, ասդին անդին ընդհատուած լաստենիներէ եւ ուռենիներէ, զեղեցկացած բաղեղներէ, որ կը զըրկեն բոյսերը հիւղակներու կամ զմբէթներու նման, վրանին ծածկելով դունաւոր դանդիկներով:

«Շատ եղներ ունի, խոզազգի ու հաւեղէն, որոնց կը զարանին կուզերն ու ագիսները. որսորդը կը գտնէ բազմաթիւ նապաստակներ, որ չատ անգամ աղուէսի որսերն են: Ժամանակը զալուն՝ օդը կը ճեղքեն կաքաւներ, տատրակներ, խայտատրզէտ փետուրներով փարաւոնի հաւեր, կացարներ որ մաղի պէս կը կոպչեն գետինը, ուրիչ անցորդ թռչուններ, զըլուխդ վրայ կը տեսնես արագ երամներ. ու մեծ տարմեր. խաւ խաւ բաղեր կը տարածուին ձմեռ ատեն Փոյի վրայ: Ձերմակի զարնող ջրօրօրը կը փայլի ուշադիր թռիչքով, յանկարծ կը յարձակի կը բռնէ ձուկը: Եղէգներու մէջ պահ կը մանէ դոյնզդոյն ձկնկուլը, եղէգնատի ծիտիկը, ջրային հաւուկը, խորամանկ կերկերը. կը տեսնես ճայեր, քարադրներ, աղջկահաւեր եւ ուրիչ ափերու թռչուններ: Այդ ծոցին մէջ քեզ կը խայթեն մժեղներ (... «ծանծաղուտներէն հին վայրեր կ'երգեն զորաերը»), բայց ամառուան հիանալի դիշերներուն զմայլելի սոխակը իր ամենաքաղցր երգով կ'ընկերանայ տիեզերքի աստուածային ներդաշնակութեան, թերեւս ողբալով որ կարող չէ քաղցրացնելու մարդոց ազատ սրտերը:

«Զինառատ ջուրերուն մէջ կը վխտան արքայաձուկեր, տինկաներ, չատակեր գայլաձուկեր, արծաթեայ ծածաններ, լպրծուն օձաձուկեր եւ խոշոր թառափներ, որ երբեմն մանր քարայեղներէ տանջուած, կ'ելլեն գետն ի վեր, իւրաքանչիւրը երբեմն հարիւր յիսուն կամ աւելի հաղարակրամ կշիռքով:

... «Գետին եզերքին կը մնան Սթանիոյ գիւղակին աւերակները, երբեմն չատ ընդարձակ՝ հիմա զրեթէ ծածկուած աւլիքներէն. անկէ կ'ելլէ Փոնթանելլա գիւղակը արեւոտ ու ցանուցիր: Հոն ուր գիւղային ճամբան կը խաչաձեւուի Փոյի թումբով, կայ Ռակաձոլայի տուներուն խումբը, դէպի արեւելք՝ կայ Փոսսայի պզտիկ գիւղը...»:

(Շար. 2)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ բնկերուհիներու յիշատակին Կիրակի, Մայիս 20, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԻԼԻ. - Տէր եւ Տիկին Սարեան Պօղոսկիներու Մչ. Միութեան պատարագին եւ հաշին առթիւ 200 Ֆ:

ՄԱՐՍԻԼԻ. - Տիկին Նուարդ Եղիազարեան առ ի գնահատութիւն Նախագահ Միութեանի հայանպաստ ելոյթին եւ ժողովուրդներու Դատարանին վճիռին 100 Ֆ:

ՌԻԻԼԻ - ՄԱԼՄԻԶՈՆ. - Պ. Յարութիւն Քէչեան 200 Ֆ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CONCOURS D'ARCHITECTURE

L'EPHORIE de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux, assistée par la Commission d'Architectes du Groupement Interprofessionnel Arménien, maître d'ouvrage délégué, lance un appel de candidature de concepteurs sur esquisse en vue de la réalisation d'un groupe scolaire (4 classes maternelles, 4 classes primaires et leurs annexes) à ISSY-les MOULINEAUX 92130.

Ce concours, en deux phases, est ouvert aux architectes et étudiants en architecture de la communauté arménienne de France.

Les esquissse devront parvenir, au plus tard pour le 11 Juin 1984, à l'adresse suivante :

G. I. A.
B. P. 120
75763 PARIS CEDEX 16

La deuxième phase, rémunérée, se déroulera, ultérieurement, entre trois concepteurs retenus.

Les postulants devront faire acte de candidature auprès de la Commission d'Architectes du G. I. A. (voir adresse ci-dessus) en lui adressant une lettre qui devra lui parvenir au plus tard pour le 19 Mai 1984, accompagnée d'un curiculum vitae sommaire et d'un chèque à son ordre de 100 F, en cautionnement. Ce chèque sera restitué aux participants ayant effectivement rendu le projet du concours.

Le dossier de concours leur sera expédié après examen de leur candidature.

Renseignements complémentaires :
Manuel DEIRMENDJIAN
99, bd. Jean-Jaurès — 92100 BOULOGNE
tél. (1) 603 - 80 - 24

ARMÉNIE EN FÊTE

FESTIVAL NATIONAL
DE LA JEUNESSE ARMENIENNE
26-27 MAI, au DOMAINE du CHATEAU de RAJAT
(St. Pierre de Chandieu -69-)

Ce Festival, sans précédent, est organisé à l'initiative de la F. R. A. NOR SEROUND et avec la participation de nombreuses associations arméniennes.

Pendant les deux jours des stands seront en permanence à la disposition du public pour une information sur les differentes structures communautaires existantes en France dans tous les domaines : rencontre, sport, presse, radio, école, culture, musique, religion, cause arménienne...

La discussion sera aussi de la Fête grâce à des tables rondes autour de nombreuses personnalités arméniennes et françaises : journalistes, historiens, écrivains.

Nous ne citerons que Anahide Ter Minassian, Pascal Tchakmakian, Messieurs Hamelin Arnauld et Brun Jean-Michel... parmi tant d'autres.

Voici le programme détaillé des deux jours :

SAMEDI 26 MAI

Ouverture officielle du Festival à 15 heures.

Spectacles : NAïRI : troupe de renommée nationale de danses folkloriques arméniennes.
YERSO : Interprète de chants populaires
DUO ZEPUR : Interprètes de chants patriotiques

GRAND BAL SOUS CHAPITEAU : de 21 heures à l'aube
Une soirée exceptionnelle en compagnie du chanteur VAROUJAN VARTANIAN venu spécialement des Etats-Unis, de l'orchestre ANI de la M. C. A. D. et de l'orchestre HAGHTANAG de Paris

DIMANCHE 27 MAI

MESSE en PLEIN AIR : célébrée par Monseigneur Norvan ZAKARIAN avec la chorale GOMIDAS de l'Eglise Amrénienne de Lyon à 10h

GRAND PIQUE-NIQUE, buffet de spécialités arméniennes ,buvette

SPECTACLES à partir de 14h 30
TROUPE DE THEATRE DE LA M. C. A. D. : «Jamatroutioun» de Mouchegh ICHKHAN - pièce en 1 acte - mise en scène: Vahé Zékian
ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN de PARIS
VICKEN : grand interprète de chants populaires arméniens
ARDZIV : troupe de danses folkloriques arméniennes de Lyon
NAïRI : troupe de danses folkloriques arméniennes de Paris

PRISE DE PAROLE
REMISE DE COUPES AUX GAGNANTS DU TRIATHLON DU FESTIVAL
TIRAGE DE LA SUPER TOMBOLA : 1er lot : 2 billets aller-retour pour Tunis

RENSEIGNEMENTS PRATIQUES
Hébergement et transport : pour s'inscrire contacter
— pour la région parisienne : Anaïs (1) 824 63 89 l'après-midi
— pour la région lyonnaise : Varténie (7) 849 42 97 le matin
— pour la région marseillaise : Garo (91) 67 48 69 le soir

Ֆրանսահայ Մշակ. Միութիւնը եւ ԺԱՖը կը կազմակերպեն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ

(Եդուարդ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Ա. Ջուխակ, Սուրէն ՀԱՒՆԱՋԱՐԵԱՆ, Բ. Ջուխակ, Յակոբ ՊԱԼԵԱՆ, Ալֆօ և Ֆելիքս ՍԻՄՈՆԵԱՆ, Թաւջուխակ)

PARIS : Jeudi 24 mai, à 20h 30 - Eglise St. Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre - Paris 1er - Métro : Louvre
Mercredi 30 mai, à 20h 30 -Eglise St .Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre -Paris 1er - Métro : Louvre
LYON : Vendredi 25 mai, à 20h 30 à l'Eglise Arménienne
VALENCE : Samedi 26 mai, à 20h 30 au Théatre Municipal
ROMANS : Lundi 28 mai

×

ՄԵԾ ՃԱՇ

«ԱՇԽԱՐՀ»ի ՔՍԱՆԵԻՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ
29 Մայիս երեքշաբթի, ժամը 20-ին

Au Restaurant «LE BAALBEK»
33, rue Saint Augustin — Paris 2ème — Métro Opéra
ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Մախքերու մասնակցութիւն՝ 180 Ֆր. - Տեղերը ապահովել, հեռ. - 781 09 72 (աշխատանքի ժամ) եւ 208 76 49 (երեքշաբթի երեկոները)

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, Կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 15-էն 20, Մշակ. Տունը:

17 ռիւ Պէօ, մեթրօ Քատէ:

Ներկայ կ'առնէ՝ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ: Դեղարուեստական բաժին. - երգիչ՝ Բարթող, Զեփիւռ երկեակ, արտասանութիւններ, նուագ:

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար հայ մայրերը:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Samedi 19 mai, de 21 heures à l'aube

REPAS DANSANT

aux chandelles
Ambiance tzigane avec
l'ensemble musical attractif
«LES VINITZKI»
Tenue correcte de rigueur
Les places étant limitées, réservez vos tables en téléphonant au
50 - 15 - 09 / 52 - 19 - 08 et 90 - 77 - 31
Prix 200 F

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋի Փարիզի չրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը՝ Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ:

17 ռիւ Պէօ, մեթրօ՝ Քատէ

le BOWLING de PARIS
Jardin d'Acclimatation
Route de Madrid
Bois de Boulogne - Paris 16e
Métro : SABLONS

Dans le cadre du 8e Festival de la JAF

Sous la Présidence d'Honneur de **CARZOU**

Grand Dîner Dansant

DIMANCHE 20 MAI
DE 19 H 00 A 1 H 00

Participation aux frais : 180 F
Comprenant :
— Entrée
— Dîner
— Attractions

avec la participation de la chanteuse
Aïda EMIRIAN
Acc. **Elia PEHLIVANIAN**

Retenez votre table en téléphonant :
- 606 27 51 (H.B.)
208 76 49 (mer. soir)

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

A PARTIR DE

2570 *Frs*

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita **BERBERIAN - TACHDJIAN**
Arpi **BODURYAN**

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda **BERBERIAN - BARAZIAN**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
17
JEUDI
17 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.702 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.702

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՐՏՔԸ վճռել նպաստ տալ Տըլորի եւ Մերակոյսին միջեւ: Ելմտական նախարարին համաձայն Ծըրանայի պարտքը հասած է 451 միլիառ Ֆրանքի, մինչ Մերակոյսի քննիչ յանձնախումբը կ'ըսէ թէ պաշտօնական այդ թուամբը կ'ընդգրկէ 150 միլիառ, որ կարճ պայմանաժամով պարտքն է, մինչ որ 601 միլիառ կ'ընէ համ Ֆրանսացի դլուխ՝ 12·000 Ֆ.: Ժամք Տըլոր կ'առարկէ որ 1973-էն ի վեր, կարճ պայմանաժամով պարտքը երբեք նկատի չէ առնուած ընդհ. դումարին մէջ: Այս կացութիւնը կարդ մը խորհրդածութիւններու կը մղէ մանաւանդ լրագրողներու եւ «Մաքէն»ի մէջ, օրինակ, Ժորժ Վալանս դիտել կուտայ թէ կառավարութիւնը կը քաշէ այսօր իր մեղքը, այսինքն՝ յապաղումով տալ ճշդրիտ պատկերը իր պարտքին: Երկրորդ դասն այն է, որ Ֆրանսայի արտաքին պարտքը ուղղակի հետեւանքն է պետական հաստատութեանց նուիրական բացին. Պետութիւնը, իր կարիքներուն համար, սպառելով ներքին խնայողութեան մէկ մեծ բաժինը, հաստատութիւններն ու դրամատուները կը ստիպուին դուրսէն դրամ գտնել: Հետեւ՝ կարեւորը՝ այնքան պարտքին աստիճանը չէ, որքան իր համեմատութիւնը երկրին արտածումներուն հետ: 1980-ի վերջ Ֆրանսայի պարտքը՝ 122,9 միլիառ էր, 81-ի վերջ՝ 187,7: Ֆրանսա աշխարհի չորրորդ կարդի վրայ կը հանուի: Իրմէ առաջ են նաեւ Միացեալ - Նահանգները:

ՔՐԱՋԻԻԻի, ժամէ ժամ աւելի ծանր կուտայ Սիթրոյէնի գործատուներու դրամման չարժումին, Օլնէյէն, Նանթէռէն եւ Լըվալուէն եկաք, Անիէռի եւ Սէն Թ'Ուանէնի գործատուներն ալ դրաւուեցան, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ ով որ աշխատիլ ուզէ՝ չի կրնար: Վրաստութիւնն ալ ըոլորովին «մենաշնորհեալ» դարձած է, քանի որ միայն համաձնաւոր լրագրողները կրնան գործատուն մտնել: Քրաշիլքի եւ Լա Մէռի գլխաւոր տարակարծութիւնն այն է, որ՝ առաջինը 35 ժամ աշխատանքի դրութիւնը կ'ուզէ առանց աշխատավարձի նուազումի, մինչ Մէռ համակերպած է նուազումին: Գերմանիոյ մէջ, գործատէրները 139 ձայնով, մէկ դէմ եւ 6 ձեռնպահ) որոշեցին (լոք - աութը (գործատուները փակել) գործադրել, Մայիս 22էն սկսեալ, եթէ գործադուլի չարժումը չարունակուի:

ԹՈՒՐՔ 1260 մտաւորական ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, Անգարա, նախագահութեան կեդրոնատեղին գացած է դիմում մը յանձնելու համար, որու մէջ կը պահանջեն՝ «ընդհումը սեղմումներու եւ գործելակերպերու, որոնք դէմ են ժողովրդավարութեան» եւ որոնք կը չարունակուին զինուորական վարչակարգին եօթ ալ: Պոլսոյ զինուորական հրամանատարութիւնը արգիլեց մամուլին լուրեր տալ այդ դիմումին մասին, որ աննախընթաց կը նկատուի:

ՑՈՑՆ ՆԱԻԱՊԵՏ ՄԸ՝ Փլիցանափուլոս իր կառիֆալիա բեռնանաւէն ծովը նետած է 11 փախստական Քենիացիներ, որոնք զպղտնաբար իր նաւը ապաստանած էին երբ նաւը Մոնպազա (Հնդկական Ովկիանոս) խարխափած էր: Մարտ 16-ին է, որ դէպքը պատահած է եւ 17-ի առաւօտը նաւապետը, զորս վերջերս մատնած են չորս նաւաստի, կամրջակը հանած է փախստականները, լաւ մը ծեծած եւ ծովը նետած փրկութեան լաստներով, որոնց վրայէն ալած է իր նաւուն անունը: Ոչ մէկը ազատած է, անշուշտ, քանի չորս - շաբթի ալ կը վխտայ շնաճուկերով: Այս անորակելի ոճիրը մեծ վրդովում պատճառած է Աֆրէնք, ուր թերթերը կը խոդրային՝ «Ցունաստան կ'ամչնայ»:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԿԱՐԳՈՎ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

ԾՐԱԳԻՐԸ ԱՅԼԵՒՍ
ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ՉԻ ԿԱՐՕՏԻՐ

Առջի օր, հարցականի տակ կը դնէինք Պարսկաստանի հայկ. դպրոցները փակելու ծրագիրը մը, բայց «Ալիֆ»ի վերջին թիւերէն, կը պարզուի որ հարցականն ալ աւելորդ է այլեւս, քանի փակելու որոշումները կ'ընթանան մեծ թափով: Այսպէս Թեհրանի «Նոր Անի» եւ «Մարիամ» դպրոցներու փակումէն ետք (տես «Յառաջ» Մայիս 11-ի թիւ), Մայիս 9-ին լուծարքի ենթարկուած են հայկական 7 դպրոցներ եւս. -

«ՍԱՀԱԿԵԱՆ» *նախակրթարան (աղոց)*
«ՍԱՀԱԿԵԱՆ» *ուղեցոյց (միջնակարգ, աղոց)*
«ՍԱՀԱԿԵԱՆ» *նախակրթարան (աղջկանց)*
«ՍԱՀԱԿԵԱՆ» *ուղեցոյց (աղջկանց)*
«ԱԼԻՖ» *նախակրթարան (աղոց)*
«ՌՈՍՏՈՄ» *նախակրթարան (աղջկանց)*
եւ
«ՌՈՍՏՈՄ» *ուղեցոյց (աղջկանց)*:

Ցիշեալ դպրոցներու չրջանի կրթական վարիչը՝ Մայիս 9 թուակիր գրութեամբ մը՝ գրկուած նոյն չրջանի հայկական վարժարաններու, նշած է, թէ՝ «...բազմաթիւ անդամներ յիշեցնելէ ետք տակաւին աշակերտութիւնը կը մերժէ ենթարկուի կրթական հաստատութիւններուն վերաբերող կարգադրութիւններուն, ուստի այս թուականէն սկսեալ լուծարքի կ'ենթարկուի այդ դպրոց...»: Ակնարկը կը վերաբերի աշակերտութեան կողմէ կրօնքի՝ պարսկերէն լեզուով գրուած դասագիրքերու մերժումին եւ քննութեան չմասնակցելուն: Վերջերս, կրօնք եւ հայերէն դասաւանդող հայ ուսուցիչներ ալ հեռացուած են իրենց պաշտօնէն, կրօնքի պարսկերէնով դասաւանդութիւնը մերժելու պատճառաւ:

«Ալիֆ»ի Մայիս 10-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Աբգ. Մանուկեան, կարգ մը հեռագիրներ ղրկած է պետական դեկավար դէմքերու՝ Այաթոլլահ Մոնթազերիի, Հանրապետութեան նախագահի, Գերագոյն Աւետանի եւ Խորհրդարանի նախագահներու, Վարչապետի եւ Կրթական նախարարի:

Այաթոլլահ Մոնթազերիի ղրկած իր հեռագրին մէջ Արտակ Աբգ. նշած է. «...ներկայիս իմ եւ հայ համայնքի խոր վրդովումը կը յայտնեմ վիշտ պատճառող այս արարքներուն համար: Ցաւալի է որ Իսլամ Հանրապետութեան վարչակարգի մէջ կրթական նախարարութեան կարգ մը պատասխանատուներու կողմէ այսպիսի ճնշումներ կը բանեցուին հայ փոքրամասնութեան դպրոցներու եւ անոր զանկներուն նկատմամբ: Ծանօթ ասացուածք է, թէ՝ ամէն ինչ կ'անցնի ու կը մոռցուի, բացի դառն յիշատակներէ, որոնք անջնջելի կը մնան միտքերու մէջ:

«Դպրոցներ լուծարքի ենթարկելը փակելը զրկուած կրօնական փոքրամասնութեան մը վրայ, որ իսլամական յեղափոխութեան սկիզբէն իսկ մահմետական իր հայրենակիցներու կողքին եղած է եւ միշտ օգտակար հանդիսացած երկրին, հակիսլամական եւ հակամարդկային վերաբերում է, որովհետեւ այս արարքով՝ ուսումնական տարուան այս շրջանին, հազարաւոր աշակերտներ պիտի մատնուին անորոշութեան եւ պիտի զրկուին ուսումէ»:

Ծանօթ է, որ Թեհրանի Հայոց Առաջնորդը նոյնիսկ հեռագիր մը ղրկած էր Այաթոլլահ Մոնթազերիի, «Նոր Անի» եւ «Մարիամ» դպրոցներու փակման առիթով (տես «Յառաջ» Մայիս 15-ի թիւ): Խնդրելով վերահաստատել ըլլալ հարցին եւ կարգադրել պարտն ու պատչաճը՝ յիշեալ դպրոցներու վերաբացման համար:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ
ԵՒ ԻՒ
ԹՈՒՐՔԵԼԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԳԱՐԱ

«ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՉԷՐ ԿՐՆԱՐ ՓԱՐԻԶ ԵՐԹԱԼ ԱՌԱՆՑ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՆ»

ՄՈՍԿՈՒԱ

«ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱԶԱՏ Է ՓԱՐԻԶ ԵՐԹԱԼՈՒ ԿԱՄ ՉԵՐԹԱԼՈՒ»

—×—

Ատենին գրած էինք թէ Անգարա ոչ միայն բողոք ներկայացուցած է Ֆրանսայի, Ալֆորվիլի յուշարձանին բացման առթիւ, այլեւ Խորհ. Միութեան նկատողութեան յանձնած է, թէ հո՛ն վազգէն կաթողիկոսի ներկայութիւնը գրգռութիւն մըն է Խորհ. Միութեան դէմ:

Այս առընչութեամբ «Ճումհուրիյէթ» Մայիս 5-ի թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ, որոնցմէ կը պարզուի թէ Թուրքերուն համար վազգէն Ա. ամէն բանէ առաջ՝ Խորհրդային բազմացի մըն է, մինչ իրե՛ն եւ իր ժողովուրդին համար, վազգէն Ա. ամէն բանէ առաջ՝ կաթողիկոսն է Ամենայն Հայոց:

×

«Հայ քահանայի երեսէն ժխտական ձեւ մը առին Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները» խորագրին ներքեւ, «Ճումհուրիյէթ» կը գրէ հետեւեալը:

Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները ժխտական ձեւ մը առին Ալֆորվիլի յուշարձանին բացման հանդիսութեան էջմիածնի եկեղեցիի Պետ՝ վազգէն կաթողիկոսին մասնակցութեան հետեւանքով:

Դիւանագիտական չրջանակներէ քաղուած լուրերու համաձայն Անգարա դիմում կատարեց Խորհրդային դեսպանատան մօտ եւ ըսաւ որ այսպիսի դէպքեր կը ծառայեն Թուրքիոյ դէմ քինախնդրութեան ղգացումներ սերմանելու, ուստի բարի դրացնութեան սկզբունքներուն հետ հաչտ չէ որ Խորհրդային Միութիւնը աչք գոցէ անոնց:

Այս դանգատը փոխանցուեցաւ Արտաքին Նախարարութեան Քաղաքական Գործերու Պատասխանատու փոխ - խորհրդական Էհմէտ Պարութճուի կողմէ Մոսկուայի Անգարայի դեսպան Վլատիմիր Լավրովի: Պարութճու յիշեցուց ու ապա կրկնեց որ Վազգէն կաթողիկոս չէր կրնար Փարիզ դացած ըլլալ առանց Խորհրդային Միութեան արտօնութիւնը ստացած ըլլալու: Խորհրդային դեսպանն ալ երկու անդամ կրկնեց իր այն տեսակէտը թէ Հայաստանի Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոս Վազգէն Հայրապետ ազատ է Փարիզ երթալու կամ չերթալու մէջ, ան կը վայելէ չրջագայութեան ազատութիւն, ուստի կարելի չէ արգելք ըլլալ անոր այցելութիւններուն:

Հակառակ անոր որ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը ըսաւ որ Խորհրդային Միութիւնը չի կրնար պատասխանատուութիւնը այս խօսքերով նետել իր վրայէն, խորհրդային դեսպանը յամառեցաւ իր պատասխանին վրայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՈՑ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 3 - 10)

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՅԱՒԵՐԺԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդը, յաւերժացնելու համար Առնօ Բաբաջանեանի յիչատակը, որոշած է Երեւանի փողոցներէն մէկը կոչել ողբացեալ երաժիշտին անունով: Նախատեսուած է նաեւ Առնօ Բաբաջանեանի երկերու հատոր - ածոյի հրատարակութիւնը: Իսկ Կոմիտաս երաժշտանոցի ուսանողներու համար հաստատուած է կրթաթոշակ մը՝ երաժիշտին անունով:

×

ԱՒՍՏՐԻԱՑԷՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան այցելած է Աւստրիայէն կառավարական պատուիրակութիւն մը, ղլխաւորութեամբ Արդարութեան նախարարի տեղակալ Ռ. Տիթրիխի: Պատուիրակութիւնը՝ որ Խորհ. Միութիւն ղացած էր հեղինակի իրաւունքի կազմակերպութեան հրաւէրով, ընդունուած է Հայաստանի Մշակոյթի նախարար Գուրգէն Ասլաքելեանի կողմէ, որ հիւրերուն ծանօթացուցած է Հայաստանի մշակութային կեանքը եւ խօսած՝ մասնաղ սերունդի պետղիտական դաստիարակութեան մասին: Հիւրերը այցելած են Երեւանի ճարտարապետական յուշարձանները, ինչպէս նաեւ Էջմիածին՝ ուր դիրենք ընդունած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոս:

ՄԱՀ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ - ԴՐԱԳԻՏ

ԺԱՆ ՄԱՐՍԸՆԱՔԻ

Գրագէտ եւ բանաստեղծ, չարքային համայնավար՝ Ժան Մարսընաք մեռաւ, առջի օր, 71 տարեկանին: Ծնած էր Ֆիժաք (Լոթ) եւ փիլիսոփայութեան ուսանող եղած տեղ, 30-ական թուականներուն, անդամակցած համայնավար երիտասարդութեանց Շարժումին: Երկար մը չատ մօտ եղած է դերիրապաշտ չարժումին: 1940-ին պատերազմական դերի էր, բայց կը յաջողէր խոյս տալ եւ միանալ դիմադրական խումբերուն, իր ծննդավայրի նահանդին մէջ: Աչխատակցած է «Իւմանիթէ»ի, «Սը Սուար»ի, «Լէթր Ֆրանսէզ»ի մինչեւ այս վերջինին դադրիլը 1972-ին: Բարեկամ էր Էլիւառի եւ Փաբլօ Ներուտայի: Հեղինակ է արձակ թէ չափածոյ գործերու, իր վերջին հրատարակած հատորներու չարքին կը յիչուին՝ Լը լիվր տէ Պէսխիւ (քերթուած), Լա փասխանս տէ Պոթօֆուրօս (պատմուածք): Գիրքեր նուիրած է Փիքասոյի, Լիւռասյի եւ Գառզուի:

Երեքչաբթի մեր թիւով կը հրատարակենք Գառզուի նուիրուած գրութեան մէկ հատուածը, որ լոյս տեսաւ, վերջերս, նկարիչին ցուցահանդէսին (Մանթ - Լա - Ժոլի, Ապրիլ 14 / Մայիս 6) այնքան ճաշակաւոր քաթալոկին որպէս նախաբան, եւ ուր բանաստեղծը ոչ միայն լաւագոյն նմոյշ մը կուտայ իր ոճին, այլեւ կը ներկայացնէ Գառզուի արուեստը այնպէս ինչպէս կրնայ ընել ուրիչ մեծ արուեստագէտ մը:

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

V

3 - *Les Preuves*

Le Tribunal est saisi de l'accusation de génocide formulée à propos des évènements de 1915 - 1916.

Le Tribunal considère les faits ci-dessus présentés comme établis en s'appuyant sur des preuves nombreuses et concordantes. Ces preuves ont été produites et analysées dans les divers rapports entendus par le Tribunal - auquel de nombreux documents ont été également soumis.

La bibliographie quasi exhaustive de ces sources a été établie par le Professeur R. G. HOVANNISIAN, « The Armenian Holocaust », Cambridge, Mass., 1981.

En dehors des archives ottomanes - inaccessibles - les principaux documents sont les suivants :

- les archives allemandes, qui, eu égard à la qualité d'allié de l'Empire ottoman de l'Allemagne, sont de toute première importance. Il faut notamment citer les rapports et témoignages de Johannes Lepsius, du Dr. Armin Wegner, ceux de l'organisation caritative «Deutscher Hilfbund», du Dr. Jakob Künzler, du journaliste Stüermer, du Dr. Martin Niepack, du missionnaire Ernst Christoffel, du général Liman von Sanders. Ce dernier relate dans ses mémoires que c'est sur son énergique intervention que furent épargnées les populations arméniennes de Smyrne et d'Andrinople;
- les rapports des agents diplomatiques et consulaires allemands qui, à Erzeroum, Alep, Samsoun, etc., ont été les témoins occulaires des conditions de la dispersion.
- les archives américaines également très abondantes qui vont dans le même sens (rapports des missionnaires, consuls, organisations charitables) (Internal Affairs of Turkey 1910-1919, Race Problems, State Department), ainsi que les mémoires de l'ambassadeur américain à Constantinople, H. Morgenthau.
- le Livre Bleu consacré par les Britanniques à ces évènements et publié en 1916 par Viscount Bryce;
- les minutes du procès des Unionistes (Ittihad) intenté par le gouvernement turc au lendemain de la défaite de l'Empire ottoman.

A l'occasion de ce procès qui eut lieu d'avril à juillet 1919, le gouvernement turc recueillit des preuves de la déportation et des massacres et en mit en accusation, devant une Cour martiale, les responsables dont les plus importants le furent par contumace. Les jugements condamnent la plupart des accusés dont Talaat, Enver et Djemal (condamnés à mort par contumace).

- les témoignages déposés devant le Tribunal par quatre survivants des massacres, qui au cours de leur enfance ont vécu tous ces évènements.

4 - *Les thèses turques*

Le Tribunal a examiné les thèses turques telles qu'elles sont exposées dans les documents qui lui ont été soumis.

Le refus du gouvernement turc de reconnaître le génocide des Arméniens repose principalement sur les arguments suivants: réduction du nombre des morts, responsabilité des révolutionnaires arméniens, renversement de la culpabilité, absence de préméditation.

- Le nombre des Arméniens vivant dans l'Empire ottoman est estimé, en 1914, à 2 100 000 par le patriarcat arménien, à 1 800 000 par A. Toynbee, et à quelques 1 300 000 par les Turcs. Malgré les divergences sur le nombre des victimes, les proportions admises sont les mêmes chez les Arméniens et la quasi-totalité des experts occidentaux. Soit les 2/3 environ de la population. Pour les Turcs, les proportions de ce «transfert» se réduisent à la disparition - due aux mauvaises conditions générales du temps de guerre - de 20 à 25% de la population. L'Etat turc fait également valoir que les pertes, du côté musulman, ont été importantes. C'est faire bon marché du fait que la présence physique arménienne, elle, a presque totalement disparu d'Anatolie. La population de la Turquie est actuellement d'environ 45 millions dont moins de 100 000 Arméniens.

— Pour se décharger de sa responsabilité, le gouvernement turc tire argument des actes de sédition - voire de trahison en temps de guerre - dont se seraient rendus coupables des Arméniens. Le Tribunal constate cependant qu'on ne peut relever comme action armée à l'intérieur de l'Empire ottoman que la révolte de Sassoun et la résistance de Van en avril 1915.

— Un autre argument utilisé par l'Etat turc est l'accusation selon laquelle ce sont les Arméniens qui auraient commis un génocide contre les Turcs. En 1917 (soit plus d'un an après le parachèvement de la déportation et de l'extermination des Arméniens) quelques villages turcs furent effectivement anéantis par des troupes arméniennes. Le Tribunal considère que ces actes, pour condamnables qu'ils soient, ne sauraient constituer un génocide. Le Tribunal note de surcroît que ces actes sont largement postérieurs aux massacres en masse subis par les Arméniens.

— Enfin, l'Etat turc récuse la thèse de la préméditation en mettant en doute l'authenticité des 5 télégrammes du ministre de l'Intérieur Talaat, qui furent authentifiés par des experts désignés par le Tribunal lors du procès de Soghomon Tehlirian à Berlin-Charlottenbourg, en 1921. Ce dernier fut acquitté du meurtre de Talaat compte tenu des crimes contre l'humanité perpétrés par le gouvernement Jeune Turc. L'ambassadeur allemand Wangenheim, pour sa part, ne met pas en doute, dès le 7 juillet 1915, le caractère prémédité des évènements en question : «Cette circonstance et la manière selon laquelle s'effectue la déportation démontrent que le gouvernement poursuit réellement le but d'exterminer la race arménienne dans l'Empire ottoman». (Lettre concernant l'extension de la mesure de déportation aux provinces qui ne sont pas menacées par une invasion ennemie - no 106 du recueil «Deutschland und Armenien, 1914-1918», Archives de la Wilhelmstrasse, publiées par le Pasteur Lepsius).

×

En 1971, la Commission des Droits de l'Homme des Nations-Unies a demandé à la Sous-Commission de la lutte contre les mesures discriminatoires et de la protection des minorités - composée d'experts indépendants - de procéder à une «Etude sur la question de la prévention et de la répression du crime de génocide».

En 1973 et 1975, les deux rapports intérimaires présentés successivement à la Sous-Commission par le rapporteur spécial contenaient un paragraphe 30 ainsi rédigé: «Passant à l'époque contemporaine, on peut signaler l'existence d'une documentation assez abondante ayant trait au massacre des Arméniens qu'on a considéré comme le premier génocide du XXème siècle».

Dans le rapport définitif, soumis à l'appréciation de la Commission en 1979, le paragraphe 30 précité avait été omis.

Le Président fit alors part de l'intensité des réactions provoquées par cette omission, en soulignant que ses effets prenaient des proportions d'une ampleur que l'auteur n'avait sans doute pas prévue. Il l'a en conséquence prié de tenir compte de ces réactions et des interventions des délégués de la Commission provoquées par cette omission lorsqu'il s'agira pour lui de mettre la dernière main au texte de son rapport.

Le rapporteur spécial ne s'étant plus jamais manifesté pour achever sa mission, la Sous-Commission, en application de la résolution 1983/33 du Conseil économique et social, a désigné un nouveau rapporteur spécial avec mission de réviser dans son ensemble, et de mettre à jour l'étude sur la question de la prévention et de la répression de crime de génocide.

Pour s'opposer à l'adoption du paragraphe 30 précité, le Tribunal constate que la délégation de la Turquie a invoqué, pour l'essentiel:

- que les faits allégués étaient déformés au regard de la vérité historique;
- que la qualification de génocide n'était pas pertinente, s'agissant non de massacres mais de faits de guerre;
- qu'enfin, le rappel de faits remontant au début du siècle ne ferait que contribuer au réveil des passions.

Sur les deux premiers points, concernant le fait et le droit, le Tribunal a examiné les thèses en présence, espérant ainsi avoir contribué aux efforts souhaités par la Commission des Droits de l'Homme pour que la Sous-Commission soit en mesure de s'acquitter de sa tâche en prenant en considération toutes les communications portées à sa connaissance.

Sur le troisième point, le Tribunal ne peut que procéder à un constat: loin d'apaiser les esprits, le refus d'adopter le paragraphe 30 précité a encouragé des réactions passionnées.

EN DROIT

1 - *Sur les droits du peuple arménien*

Le Tribunal constate que les populations arméniennes, qui firent l'objet des massacres et autres sévices dénoncés devant lui, constituent un peuple au sens du droit des gens.

Ce peuple est aujourd'hui en droit de disposer de lui-même conformément à l'article 1, paragraphe 2, de la Charte des Nations-Unies et aux dispositions de la Déclaration universelle des Droits des Peuples adoptée à Alger, le 4 juillet 1976. Il incombe à la communauté internationale, et principalement à l'Organisation des Nations Unies, de prendre toutes mesures que requiert le respect de ce droit fondamental, y compris celles dont l'objet premier doit être d'en permettre l'exercice effectif.

Le Tribunal entend souligner les obligations particulières qui pèsent sur l'Etat turc en cette matière sur la base tant des règles générales du droit des gens que des traités particuliers qu'il a conclus depuis près d'un siècle. Le Tribunal indique à ce propos qu'en vertu de l'article 61 du Traité de Berlin, cet Etat s'obligea dès 1878 à donner au peuple arménien à l'intérieur de l'Empire ottoman un régime garantissant, sous le contrôle de la communauté internationale, son épanouissement dans la sécurité. De même il constate que les promesses d'autodétermination qui furent faites au peuple arménien lors du premier conflit mondial n'ont pas été respectées, la communauté internationale ayant indûment laissé disparaître un Etat arménien qui avait, en son principe, été clairement reconnu tant par les puissances alliées et associées que par la Turquie elle-même dans le Traité de Batoum.

Que le droit de cet Etat à une existence paisible à l'intérieur de frontières reconnues au sein de la communauté internationale n'ait pas plus été respecté que le droit des populations arméniennes à une existence paisible à l'intérieur de l'Empire ottoman, ne saurait toutefois avoir eu pour effet d'éteindre le droit du peuple arménien en déchargeant la communauté internationale de ses responsabilités à son égard.

Le Tribunal rappelle que le sort d'un peuple ne peut jamais être considéré comme une affaire purement intérieure, exclusivement soumise aux caprices, même bien intentionnés d'Etats souverains. Les droits fondamentaux de ce peuple intéressent directement la communauté internationale qui a le droit et le devoir de veiller à ce qu'ils soient respectés, particulièrement lorsqu'ils sont ouvertement déniés par l'un de ses Etats membres.

La conclusion est d'autant plus certaine en l'occurrence qu'avant même que le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes ne fût explicitement affirmé par la Charte des Nations Unies, les droits du peuple arménien avaient été reconnus par les Etats intéressés, sous le contrôle de représentants de la communauté internationale.

(A suivre)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵԿՈՂՆԵՐ, ԳԱՑՈՂՆԵՐ

—×—

Պլթըլղ-ներու հին ու չատ զեղեցիկ կրպերէն մէկուն մէջ անոնք տապէտ կը ձայնեն, ով գիտէ որ սիրականին.

- Դուն մնաս բարով կ'ըսես, ես բարեւ կ'ըսեմ :

×

Միշտ չէ որ երկու չրթներ միասնաբար բարեւ կամ մնաս - բարով կ'ըսեն իրարու : Քանինե՛ր ու քանիներ, սա վազանցուկ կեանքի ընթացքին, տխուր «մնաս - բարով» մը լսեցին իրենց դիմացինէն, երբ այնքան կ'ուզէին որ չմեկնի այդ դիմացինը : Ի՞նչ կ'արժէ, ը՞նչ օգուտ ունի «կեցիր» ըսելը անո՛ր, որ կը մեկնի անպայման, իր յօժար կամքով կամ ուրիշի մը կամքով :

Կեանքը ինքնին արդէն այն ժամանակաշրջանն է, որ կը սկսի ողջոյնով մը եւ կը վերջանայ արտասանուած կամ չարտասանուած «մնաս - բարով»ով մը: Բայց այդ ժամանակաշրջանն ալ, իր կարգին, լեցուած է մարդկային անհամար յարաբերութիւններով ու հանդիպումներով, որոնք կը տեղաւորուին բարեւի մը ու մնաս - բարովի մը միջեւ :

×

Ճամբորդութիւններուս ընթացքին, առաջին մը միշտ տխուր բան մը չարժած է մտքիս մէջ, ամէն անգամ որ պանդոկի մը ժամանած եմ, կամ ամէն անգամ որ պանդոկէ մը բաժնուած եմ :

Երբ, պայուսակներս չալկած, պանդոկի մը ներս կը մտնէի, կը տեսնէի ուրիշներ, որոնք ինծի պէս պայուսակնին չալկած, կը մեկնէին նոյն դռնէն: Կը նայէի անոնց ու ես ինծի կ'ըսէի. մենք կուգանք ու անոնք կը մեկնին : Իրենց տրօրինակ է պանդոկներու սա կեանքը: Հիմա մենք պիտի դրաւենք ուրիշներուն պարպուած տեղ մը :

Նայելով մեկնողներուն, նախանձի դպացում մը, ուշ մնացած բլլալու տարուբերուն մը, ամէն պարագայի այսպէս դպացում մը սիրտս կը սեղմէր: Անհասկնալի մեղմէ առաջ ուրիշներ արդէն վճռած էին այն ինչ որ յայտնի չէր ինծի մեզի պիտի տրուի՞ր թէ ոչ : Ուշ մնացած չէի՞նք արդէն : Եւ մինչ մենք պիտի դրաւէինք ուրիշներէ պարպուած սենեակները, այդ ուրիշները արդէն պիտի չտրայի՞ն դէպի աւելի դեղեցիկ, աւելի տրամադրող հորիզոններ :

Ու քանի մը օր վերջ, երբ կը հասնէի մեր ալ մեկնումի ժամը եւ պանդոկի ընդունելութեան սեղանին առջեւ հաշիւ կը մաքրէի դանձապահին հետ, երիտասարդ մը կը մօտենար անպայման ու պաշտօնեային կը հարցնէր թէ «պարապ սենեակ կա՞ր» : Քանի մը վայրկեան վերջ, երբ կրկին չալկերով պայուսակներս, կ'ելլէի պանդոկին դռնէն, անխուսափելիօրէն կը տեսնէի ուրիշներ, որոնք, պայուսակներ չալկած, ուրախ դուարթ կը մտնէին պանդոկին ներս :

- Մենք մնաս բարով կ'ըսենք, անոնք բարեւ կ'ըսեն, կը խորհէի ես ինծի :

Այն առեն ալ սիրտս պահ մը կը սեղմէր նախանձի կամ անբացատրելի անհանգստութեան մը աքցանով : Ինծի այնպէս կը թուէր, որ վերջին ժամանակները աւելի բախտաւոր էին : Ես որքան ալ լաւ ժամանակ անցուցած ըլլայի կեցուքեանս ընթացքին, եւ որքան ալ աւելի պեղեցիկ այլ վայր մը երթալու համար բաժնուէի այդ պանդոկէն, կը հաւատայի որ նախընտրելի էր ժամանե՛լ, քան թէ մեկնիլ : Նոթեր

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ՏՈՒՆԸ ԵՎ ՊԱՐՏԵԶԸ

– ՓՈՆՏԱՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՓՈՆՏԱՆԵ –

ՀԱՅՑ ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՆ Է· ԲՈՒՐԱՆ ԱՆ Է· ԲՈՒՐԱՆ ԱՆ Է· ՀԱՅՑ ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՆ Է· ԲՈՒՐԱՆ ԱՆ Է· ԲՈՒՐԱՆ ԱՆ Է·

ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄ

«ՏՈՒՆ ՓՇՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊՈՒՇԿԻՆԻ ԸՆԹԵՐՑԸ»

Ա. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

(Թղթակ. Հ. Յ· Ջ·)

Ես գնացի նրան տեսնելու, երբ նա հիվանդ պառկած էր իր մահճում։ Ես գտա նրան ոչ միայն հիվանդ, այլև ծանր տրամադրության մեջ։ Նա ասաց ինձ, որ ինքը կարծում է, թե իր օրերը հաշված են։ Ես ջանացի նրան մխիթարել, բայց նա ինձ ընդհատեց և ասաց, որ ինքը ոչ մի վախ չունի մահվան առաջ, որովհետև ամեն ինչ արել է, ինչ որ կարող էր անել։ Նա ասաց, որ ինքը ոչ մի ցավ չի զգում, միայն թե շատ թուլացած է։

Ես հարցրի նրան, թե ինչ է նշանակում «Տուն փշտակնության ընթերցը»։ Նա պատասխանեց, որ դա մի հին ավանդություն է, որ ասում է, թե ամեն մարդ ունի իր տունը, որտեղ ինքը ծնվել է, ապրել է, և որտեղ ինքը պետք է մեռնի։ Նա ասաց, որ ինքը ծնվել է Պուշկինի տանը, ապրել է այնտեղ իր կյանքի մեծ մասը, և հիմա ինքը պետք է մեռնի այդ տանը։ Նա ասաց, որ ինքը ոչ մի ցանկություն չունի ուրիշ տեղ գնալ մեռնելու համար։

Ես հարցրի նրան, թե ինչ է նշանակում «Պուշկինի Հովհաննես»։ Նա պատասխանեց, որ դա Պուշկինի հոգևոր հայրն է եղել, որ նրան մկրտել է, և որ նա ամեն կիրակի գալիս է Պուշկինի տունը, որպեսզի նրան հաղորդություն տա։

Նա ասաց ինձ, որ Պուշկինի տունը ինքը ստացել է ժառանգությամբ իր հորից, որը նույնպես ծնվել է այդ տանը։ Նա ասաց, որ ինքը ոչ մի ժառանգ չունի, որ կարող է ստանալ այդ տունը, և որ ինքը չգիտի, թե ինչ կլինի տան հետ, երբ ինքը մեռնի

Այրի Տիկին Համասփիւռ Փափազեան եւ զաւակը Օր. Յասմիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Ժիրալաէ, Պ. Ճոն Հիւսոան, Պ. Գէորգ Ֆերմանեան, Օր. Ֆիլոմէն Ֆերմանեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Գոհարիկ Սուքիասեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Վիքթորիա Աչըքեան (Հայաստան), Գամբարեան, Ֆերմանեան ընտանիքները եւ բարեկամները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր, մեծ մօրեղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՖԵՐՄԱՆԵԱՆԻ

(զաւակը՝ Մանուէլ եւ Նուարդ Ֆերմանեանի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15-ին, 78 տարեկանին։

Թաղումը կը կատարուի, Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 10·30-ին, Մոնթրէօյլի գերեզմանատունը, (ռիւ Կալիլէ) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Հաւաքուիլ՝

Chambre Funéraire Municipale
33, ave. Jean Moulin — Montreuil

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Գեղանոյշ Ազապէկեան, Տիկին Լուիզ Լբռուա - Ազապէկեան, Պ. Հրանդ Ազապէկեան կը ծանուցանեն Թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան 5-րդ տարելիցին,

Հարսին՝

ՎԵՐԹԱՑՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Թորամեան)

մահուան 8-րդ տարելիցին,

Ծնողաց՝

ՆԱՀԱՊԵՏ ԵՒ
ԱՐՇԱԼՈՑՍ (ծնեալ՝ Բաբելեան)
ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Ազապէկեան, Բաբելեան, Թորամանեան եւ Տաուրեան ընտանիքներու յիշատակին, կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչէ Իսիի մանուճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակին կիրակի, Մայիս 20, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին։

FETE SCOLAIRE
ANNUELLE
DE BAGNEUX-CACHAN

le dimanche 20 mai à 14h 30

organisée par
l'Association éducative arménienne
de Cachan

Salle de la Maison des Jeunes
et des Loisirs
21, Avenue Louis Georgeon à Cachan

au programme :

Récitations, chants par les enfants de l'école sous la direction de Mme. H. BALEKDJIAN

Et l'aimable participation de
Marten YORGANTZ
et ses danseurs

Moyens de transport
R.E.R.:Ligne de Sceaux,station:Arcueil Cachan
BUS:Porte d'Italie 184 : Arrêt Cachan Mairie
Porte d'Orléans 187 : Arrêt Cachan Mairie

CENTRE DE VACANCES

CROIX ROUGE ARMENIENNE

Situé sur les plages normandes,

le Centre ouvrira ses portes le 3 juillet

- JUILLET - Pour les enfants seuls (de 6 à 13 ans) ou accompagnés de leurs parents

- AOUT - Pour nos compatriotes de tous âges

Inscription :
Secrétariat de la Croix-Rouge
Mme Navassartian tél. 985 36 53

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի (Մարսէյլ) մատնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 15-ին, եկեղեցիին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Վարչութեան ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։

Ֆրանսահայ Մշակ. Միութիւնը եւ ԺԱՖը կը կազմակերպեն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ

(Եդուարդ ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ, Ա. Չուքակ, Սուրէն ՀԱՅՆԱԶԱՐԵԱՆ, Բ. Չուքակ, Յակոբ ՊԱՊԵԱՆ, Ալֆօ և Ֆելիքս ՍԻՄՈՆԵԱՆ, Թաւչուքակ

PARIS : Jeudi 24 mai, à 20h 30 - Eglise St. Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre - Paris 1er - Métro : Louvre
Mercredi 30 mai, à 20h 30 -Eglise St .Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre -Paris 1er - Métro : Louvre
LYON : Vendredi 25 mai, à 20h 30 à l'Eglise Arménienne
VALENCE : Samedi 26 mai, à 20h 30 au Théatre Municipal
ROMANS : Lundi 28 mai

×

ՄԵԾ ՃԱՇ

«ԱՇԽԱՐՀ»ի ՔՍԱՆԵԻՀԻՆԴԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ
29 Մայիս երեքշաբթի, ժամը 20-ին

Au Restaurant «LE BAALBEK»
33, rue Saint Augustin — Paris 2ème — Métro Opéra
ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՀԱՑՐԵՆԻ ԱՆՁՆԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Ծախքերու մատակարութիւն՝ 180 Ֆր. - Տեղերը ապահովել, հեռ. - 781 09 72 (աշխատանքի ժամ) եւ 208 76 49 (երեքշաբթի երեկոները)

ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ — ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ

-ի Ծ ՈՒ Մ -ի

ՆՈՐԱԿԱՌՈՑՑ ՀԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

կը կատարուի ձեռամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9·30ին

Գլխաւոր բարերարութեամբ՝ Նորոգ Հանդուցեալ Տիկ. Սիրարփի Թովմասեանի
ի յիշատակ իր ամուսնոյն Գրիգոր Թովմասեանի

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Ելմազեանի։

Հասցէ՝ 7, ռիւ Պէրնար Փալիսի, ՍԷՆ'Թ ԷԹԻԷՆ։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը այս բացառիկ հոգեպարար արարողութեան։

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇ ՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 3, կիրակի ժամը 11-էն մինչեւ 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաւոտանին մէջ

- Արեւելեան եւ Եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսիի երթալու համար՝
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains puis prendre l'autobus no 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կապ. Խաչէ Փարիզի մանուճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, կիրակի, Մայիս 20-ին, ժամը 15-էն 20, Մշակ. Տունը։

17 ռիւ Պէօ, մետրօ Քատէ։

Խօսք կ'առնէ՝ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին. - երգիչ՝ Բարթող, Զեփիւռ երկեակ, արտասանութիւններ, նուագ։

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար հայ մայրերը։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչէ Պանէեօ - Քաշանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թէրզեանի, ընկերուհիներ Զաքարեանի եւ Մարալ Գարաօղլանեան եւ Պ.Պ. Զաքարեանի եւ Գարաօղլանեանի իրենց զաւակին, Թոռնիկին եւ քրոջ զաւակին նորածին Ալեհիտի զառնակոխի մահուան առթիւ։

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Samedi 19 mai, de 21 heures à l'aube

REPAS DANSANT

aux chandelles
Ambiance tzigane avec
l'ensemble musical attractif
«LES VINITZKI»
Tenue correcte de rigueur
Les places étant limitées, réservez vos tables en téléphonant au
50 - 15 - 09 / 52 - 19 - 08 et 90 - 77 -31
Prix 200 F

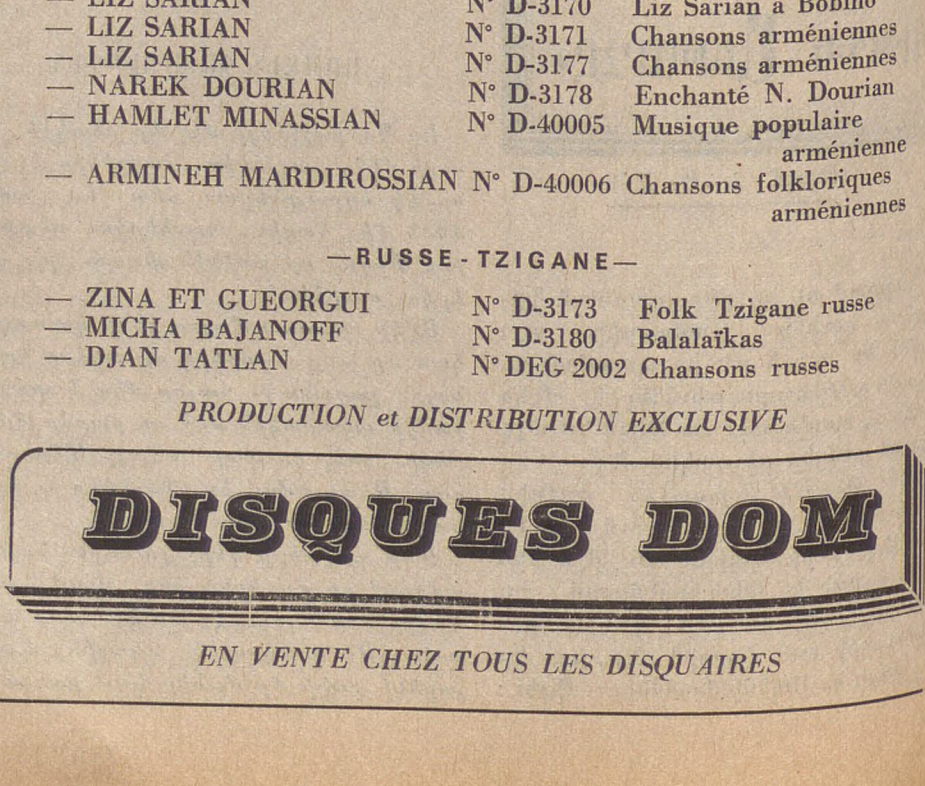
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի չրջանի միջմատնաճիւղային ժողովը՝ Ուրբաթ, Մայիս 18, ժամը 20·30-ին Մշակոյթի Տան մէջ։

17 ռիւ Պէօ, մետրօ՝ Քատէ

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

VIENT DE PARAITRE

— SIMON AVDOYAN N° D-3179
Chants traditionnels de la région du Vaspouragan - document

RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL ....

— LIZ SARIAN	N° D-3170	Liz Sarian à Bobino
— LIZ SARIAN	N° D-3171	Chansons arméniennes
— LIZ SARIAN	N° D-3177	Chansons arméniennes
— NAREK DOURIAN	N° D-3178	Enchanté N. Dourian
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005	Musique populaire arménienne
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006	Chansons folkloriques arméniennes

—RUSSE - TZIGANE—

— ZINA ET GUEORGUI	N° D-3173	Folk Tzigane russe
— MICHA BAJANOFF	N° D-3180	Balalaïkas
— DJAN TATLAN	N° DEG 2002	Chansons russes

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
18
VENDREDI
18 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.703 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.703

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Սէն - Լաձար կայարանը մինչեւ իսկ մխիթարիչներ եւ բախումներ տեսի ունեցան Զորեքշաբթի կէս օրէ ետք եւ իրիկունը, իբրեւ հետեւանք բոլորովին անակնկալ «վայրապ» մկրտուած զորձադուլի մը, որ յանկարծ մէջտեղ ձգեց հազարաւոր ճամբորդներ: Իրիկուան դէմ, աշխատանքէն վերադարձին է, որ ճամբորդները յարձակում ալ զորձած են ուղեվարներուն վրայ եւ ջարդուփշուր ըրած մուտքի դռները: Երբեք չէր պատահած, որ երթեւեկ մը այս ձեւով, բոլորովին դադրի եւ որքնութիւնն ալ քննութիւն բայած է, քանի կ'ըսուի թէ վոքրամասնութիւն կազմող խմբակի մը զործն է: Պատրուակը՝ 35 ժամերու կիրարկումին ձեւն է, որ խնդրոյ առարկայ է: Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ պատահած է Սէն - Լազար, Զորեքշաբթի իրիկուն, աննախընթաց է, եւ կը վատահէր հազարաւոր (3000 ճամբորդ կար, ժամը 19:30-ին արուարձաններու բաժինը) մարդոց ճամբորդութեան հետեւումը...: Հինգշաբթի առտու ամէն ինչ կանոնաւոր էր, այս դիծին վրայ, բայց փոքր չարժումներ կային խթե եւ այլ դիծերուն վրայ:

Ծոցին մէջ, եօթը քարխզատար նաւեր են որ յարձակման ենթարկուած են, վերջին օրերը և կրակ առած: Կարելի չէ բոլորովին վստահ ըլլալ թէ ո՞վ է պատասխանատուն, բայց եւ այնպէս Իրանի զործն ըլլալը չատ կասկած չի վերցներ: Թէհրան կը սպառնայ նոյնիսկ բոլորովին փակել տալ Ծոցին երթեւեկը, եթէ Խարկի յարիւղային իր նաւահանգիստին մօտ զումը անկարելի դառնայ: Պաղատատ կ'ընդունի թէ որոշ պատասխանատուութիւն ունի սատտական նաւերուն նկատմամբ, բայց բոլորովին կ'ուրանայ որեւէ յարձակում քուէյթեան նաւերուն դէմ: Ցարդ, այն կարծիքը կը տիրէր, թէ Իրաք կ'ուզէ միջազգայնացնել Իրանի հետ իր պատերազմը եւ այս ձեւով պարտադրել Ծոցի միւս երկիրներուն, որ ազդի յոտակ դիրք ճշդեն: Այս պատճառով է, որ Պաղատատ արդիւնք կը հանդիսանար նաւերու որ Խարկ հասնին եւ Իրան ալ հակայարձակման անցած է: Հինգշաբթի օր, Քուէյթ յայտարարած էր թէ կը զադրեցնէ իր երթեւեկը: Ընդհանրապէս, սակայն, մասնաւոր խուճապ մը չկայ (թէեւ Ծոցէն կ'անցնի աշխարհի քարիւղի սպառումին մէկ քառորդը) Ուաշինկթըն ճայնը չատ չի բարձրացներ, արեւմտեան երկիրներն ալ իրար չեն անցած:

ՀՈՐՀՐԴԱՅԻՆ քաղաքական ոստիկանութիւնը - ՔԱ - կէ - Պէ, իր 70-ամեակին փառքը հիւսելու համար, զրական եւ չարժանկարային զործերու մրցում մը հիմնած է: Սեղծագործութիւնները պէտք է ՔԱ - կէ - Պէ-ի կեդրոնը հասնին 1987 Օգոստոս 1-էն առաջ: 1917, Դեկտեմբեր 20-ին է որ Ձեկման հիմնուեցաւ ձերճինսկիի կողմէ (այն անունը կը կրէ, այսօր, նախկին Ձեկային, այսօր՝ ՔԱ - կէ - Պէ կեդրոնատեղիի փողոցը):

Փիրի-ի (Հօթ - Լուառ) Սէն - Շառլ մայրավանքին քոյրերը մեծ իրարանցումի մէջ են եւ զատի դիմած են, ի չզոյէ իրաւական զեռնի վրայ բուն սիրոյմէ մը, Մշակոյթի նախարար Ժաք Լանկի դէմ, ետ առնելու համար նկարչական զործ մը, որ Լուվը հասած է: Փրոկրէն է, որ պատմութիւնը կը պատմէր, Հինգշաբթի օր: Օրին մէկը, քոյրերը մաքրութիւն կ'ընեն եւ չտեմարանը կը գտնեն փոշոտ պատառ մը: Հնավաճառ մը 400 Ֆ. կ'առաջարկէ, կը համաձայնին ու վերջ: Բայց, հնավաճառը իր կարգին կը ծախէ 4000 Ֆ.ի եւ այս գնորդն ալ փոշին առած առեն, կը տեսնէ տորթագրութիւն մը՝ Լոէնձօ Լոթթօ, վենետիկցի չատ գնահատուած նկարիչ մը (1480 - 1556) ու գնահատել տալէ ետք, կը ծախէ Լուվրի թանգարանին 325 միլիոն ռանթիով: Մայրապետները կ'ուզեն ուրեմն վերադրաւել իրենց պատառին, բայց ըստ Մօրիս Ռէմսի (ծանօթ աճուրդավար) ոչ մէկ առա - փախաւութիւն կայ հարցին մէջ եւ մայրապետները քիչ մը աճապարած են...:

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 8 - 11)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՖԹՉԻ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 47-րդ ախոյեանութեան 9-րդ հանդրուանին «Արարատ» Պաքուի մէջ 0-ի դէմ 2 կէտով պարտութեան կը մատնէր տեղւոյն «Նեֆթչի» խումբը: Իրենց զաշտին վրայ Թիֆլիսի «Դինամօ»ի յաղթելէ ետք Երեւանցիներու այս երկրորդ յաջորդական յաղթանակը ցոյց կուտար, որ «Արարատ»ի տղաքը կրցած են վերադրաւել իրենց ոճը, չնորհիւ խումբի պատասխանատուներուն: Պաքուցիները՝ որոնք կը գտնուին դասաւորման վերջին դիծին վրայ, խաղի սկիզբէն իսկ անցած են զբոսհի: Ցատակ եւ ինքնավստահ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են «Արարատ»ի յետապահները ու բերդապահը՝ Ալեքսանդր Պոդչիվալով: Մանաւոր ուշադրութիւն զրաւած է նորեկ յետապահ Արսէն Զիլինգարեան: Հետզհետէ Երեւանցիները խաղը փոխադրած են մրցակցին դաշտը: Ոսկերչական փոխանցումներով զիրենք զրոհի մղած է Խորէն Ցովհաննիսեան: 24-րդ վայրկեանին, Խ. Ցովհաննիսեան՝ ճեղքելով քանի մը մրցակիցներու արդելքը, գնդակը ղրկած է «Նեֆթչի»ի բերդին մօտերը հասած Աչոտ Խաչատրեանի, որ հարուածով մը նշանակած է առաջին կոլը: Հինգ վայրկեան ետք, դարձեալ Ցովհաննիսեան գնդակը փոխանցած է Համլետ Մխիթարեանի, որ վարպետօրէն խաբելով մրցակիցներու յետապահը՝ նշանակած է երկրորդ կոլը: Այնուհետեւ «Արարատ»ի տղաքը չարունակած են իրենց յարձակումները Պաքուցիներու բերդին վրայ, սակայն խաղին արդիւնքը մնացած է անփոփոխ:

Այս չրջանէն ետք դասաւորման ղլուխը կը պտուէր Մոսկուայի «Սպարտակ»ը, որ վերջին հանդիպումին հաւասար (1 - 1) մնացած է ԲԿՄԱ-ի հետ: Սպարտակցիները 8 խաղերէ չհած են 13 կէտ: Մէկ կէտի տարբերութեամբ անոնց կը հետեւի Դոնեցկի «Շախտեոր»ը, որ 2-ի դէմ 4 կէտով յաղթած է «Դինեպր»ի: «Շախտեոր» 9 հանդիպում ունեցած է: 3-րդ տեղը կը գրաւէ Դոնի Ռոստովի ԲՄԱՆ, 11 կէտով, 9-րդ խաղին յաղթելէ ետք «Զէնիթ»ի (2 - 1): «Արարատ» 8 կէտով ներկայիս կը գրաւէ 12-րդ տեղը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ» Մայիս 12 / 13-ի թիւով:

×

«Պարահդ Սոչիի մէջ», «Զրվէժ», «Մպռիկները, Չաղացքի Ջուրերը» կտաւները, ծրագրուած նորերուն մէջ: Ցուցադրութեան կը մասնակցին Գոհար Գասպարեան, Մհերան Երկաթ, Նար Ցովհաննիսեան, Գոհար Գալաչեան, Գեղամ Գրիգորեան: Բեմադրիչն է Տիգրան Լեւոնեան, երաժշտական դեկավարը՝ Ցովհաննէս Չքճեան: Ներկայացման կը մասնակցին Երեւանի քաղաքապետարանի փողտար նուագախումբը եւ Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը:

×

«ԱՐՇԱԿ Բ.» ՕՓԵՐԱՅԻ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տիգրան Չուխաճեանի «Արչակ Բ.» օփերան նոր բեմադրութեամբ ներկայացուած է Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան ակադեմական թատրոնին մէջ: Բեմադրութեան մասնակցած են Գոհար Գասպարեան, Մհերան Երկաթ, Նար Ցովհաննիսեան, Գոհար Գալաչեան, Գեղամ Գրիգորեան: Բեմադիրն է Տիգրան Լեւոնեան, երաժշտական դեկավարը՝ Ցովհաննէս Չքճեան: Ներկայացման կը մասնակցին Երեւանի քաղաքապետարանի փողտար նուագախումբը եւ Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Երեւանի սենեկային նուագախումբը, դեկավարութեամբ Զ. Վարդանեանի, ատարտած է իր չրջագրոյը Հունգարիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ: Խումբին ընկերացող թաւջութակահարուհի Մեղմա Աբրահամեան մեծ ժողովրդականութիւն գտած է հասարակութեան մօտ, չնորհիւ իր մեկնաբանական արուեստին:

×

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Երեւանի Նկարիչներու Տունը տեղի ունեցած է Արչիլ Կորքիի ծննդեան ութսունամեակին նուիրուած ձեռնարկ մը: Նկարիչին կեանքին ու արուեստին մասին խօսած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Ցուցադրուած են Կորքիի կտաւներու լուսապատկերները, «Ակունք» ազգագրական համոյթի կողմէ մեկնաբանուած երգերու ընկերակցութեամբ: Արչիլ Կորքի (Ոսկանիկ Ադոյեան) ծնած է Արեւմտեան Հայաստանի Խորգոմ գիւղը: Ընտանեօք Հայաստանի Խորգոմ գիւղը: Ընտանեօք փոխադրուած է Մարացեալ - Նահանգները: 1920 - 30-ական թուականներուն նկարած է իր մօր, ընտանեկան պարագաներու դիմանկարները, «Հանգիստ՝ Գիշեր», «Պարահդ Սոչիի մէջ», «Զրվէժ», «Մպռիկներ, Չաղացքի Ջուրերը» կտաւները, ծրագրուած նորերուն մէջ: Ցուցադրութեան կը մասնակցին Գոհար Գասպարեան, Մհերան Երկաթ, Նար Ցովհաննիսեան, Գոհար Գալաչեան, Գեղամ Գրիգորեան: Բեմադիրն է Տիգրան Լեւոնեան, երաժշտական դեկավարը՝ Ցովհաննէս Չքճեան: Ներկայացման կը մասնակցին Երեւանի քաղաքապետարանի փողտար նուագախումբը եւ Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

«Կ'ԸՆԵՄ ԱՅՆ ԻՆՉ ՈՐ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ»

Զանազան դասակարգի սուրբերէն եաք, այս անգամ նոյն ինքն Տէրն է որ հրապարակ կ'իջնէ յոտակացնելու համար միդամայ մթնոլորտը, եւ մանաւանդ բացատրելու եւ արդարացնելու համար իր քաղաքական նոր ուղղութիւնը, տնտեսական եւ ընկերային հարցերու վերաբերմամբ: Հարցեր որոնց լաւագոյն լուծումը ստիպողական կը դառնայ, տրուած ըլլալով ձախակողմեան զանգուածին ազդարարութենէն անդին, ձախ քուէներու յարաճուն նահանջը ամէն մէկ ընտրութեան առթիւ, եւ սոսնձաժներու յուսահատական արդիւնքը: Այսօր, ընկերվարական դեկավարութեան առջեւ՝ 1986-ի ճակատագրական ընտրութիւններու պարտութեան ցաւալի հեռանկարը, հետզհետէ աւելի յստակ կերպով կը պատկերանայ, ցոյց տալով 1981 Մայիս 10-ի ձախերու ամենազօր նախագահը՝ որ ըստ Սահմանադրութեան, պէտք է համակեցութեան ճամբայ մը գտնէ, յաղթական աջերուն հետ, այս անդամ բոլորովին անզօր: Պարզ է թէ, հասնելու պարտութեան մը պարագային Միթերանի դիրքը աննախանձելի կը դառնայ, մանաւանդ եթէ աջերու յաղթանակը ջախջախիչ ըլլալով, պահանջներն ու յաւակնութիւնները համեմատական ըլլան, այդ մասին կրնանք վստահ ըլլալ. ուստի իրեն կը մնայ հպատակիլ կամ հրաժարիլ, ողբերգական կացութիւն...: Սակայն, հակառակ այս մտահոգիչ հարցերուն, որոշ լաւատեսութիւն մը կը չարունակէ յուսադրել ընկերվարական չրջանակները. այս լաւատեսները կը յուսան՝ մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները, բարելաւել երկրին տնտեսական պայմանները, մեղմել ընկերային մթնոլորտին պոռթկումները, մանաւանդ բացատրել եւ համոզել քաղաքացիները, եւ 1986-ին բաց երեսով ներկայանալ ժողովուրդի վճռին:

Շատ հաւանաբար, ա՛յս էր նպատակը Ֆ. Միթերանի վերջին ելոյթին. սակայն հակառակ մետիաներու իրարանցումին, խորքին մէջ որեւէ նորութիւն չկար հետաքրքիր իր ասուլիսէն վերջ, «Լիպերասիոն»ի մէջոցաւ յայտնած տեսակէտներուն մէջ, թէեւ այս անգամ չէշտը կը դրուէր համոզելու համար հանրային կարծիքը թէ՝ կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը՝ կարելի միակ ուղին է ներկայ պայմաններուն մէջ, եւ թէ հակառակ ընդդիմադիրներու եւ կարգ մը անհետաքրքիրներու պռոշտուքներուն՝ միակն է որ Ֆրանսայի ժողովուրդը կըրնայ հանդուրժել՝ դասակարգերու իր զանազանութեան եւ բարդութեան մէջ, եւ պահել իր միասնականութիւնը: Հետեւաբար Նախագահը կը չանայ համոզել թէ, Ֆրանսայի յառաջդիմութեան լաւագոյն ուղին երրորդ ճամբան է. այսինքն, զարկ տալ արտադրութեան լայնօրէն բաժնելու համար. ո՛չ թէ աջերուն նման՝ արտադրե՛լ իրենց քսակին համար, եւ ո՛չ ալ միւս անհետաքրքիրներուն նման՝ բաժնե՛լ, առանց արտադրութեան մասին խորհելու...:

«Կրնեմ ա՛յն ինչ որ պէտք է ընել» կը պատգամէ հաստատակամ. հետեւաբար դժգոհ ընկերվարականները պէտք է հաշտուին, իսկ համայնավարները թող բողոքեն, դա ոչինչ...:

Գ. Տ.

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

VI

2 - Sur l'accusation de génocide

a) Les règles générales sur le génocide

Aux termes de la convention sur la prévention et la répression du crime de génocide, adoptée par l'Assemblée générale des Nations Unies le 9 décembre 1948, le génocide est «un crime de droit de gens», «qu'il soit commis en temps de paix ou en temps de guerre» (article 1).

«Le génocide s'entend de l'un quelconque des actes ci-après, commis dans l'intention de détruire, en tout ou en partie, un groupe national, ethnique, racial ou religieux, comme tel :

a) Meurtre de membres du groupe ;

b) Atteinte grave à l'intégrité physique ou mentale de membres du groupe ;

c) Soumission intentionnelle du groupe à des conditions d'existence devant entraîner sa destruction physique, totale ou partielle ;

d) Mesures visant à entraver les naissances au sein du groupe ;

e) Transfert forcé d'enfants du groupe à un autre groupe» (article 2).

Selon l'article 111, «seront punis, les actes suivants :

a) Le génocide ;

b) L'entente en vue de commettre le génocide ;

c) L'incitation directe ou publique à commettre le génocide ;

d) La tentative de génocide ;

e) La complicité dans le génocide».

Doivent enfin être punies les personnes coupables de l'un des actes précités, «qu'elles soient des gouvernants, des fonctionnaires ou des particuliers». (article IV)

Le Tribunal considère que ces dispositions doivent être acceptées comme définissant les conditions dans lesquelles le génocide est réprimé en droit des gens, même s'il est vrai que certaines définitions plus larges en ont été données.

Cette convention est formellement entrée en vigueur le 12 janvier 1951 et elle a été ratifiée par la Turquie le 31 juillet 1950. Il ne s'ensuit pas toutefois que les actes de génocide ne peuvent être juridiquement incriminés s'ils ont été commis soit avant l'entrée en vigueur de la convention, soit au sein d'un Etat qui ne l'aurait pas ratifiée. S'il est vrai que la convention crée à charge de ses signataires des obligations de prévention ou de répression d'un crime qui n'existeraient pas en dehors d'elle, il demeure en effet qu'elle doit être jugée déclaratoire de droit en tant qu'elle condamne le génocide lui-même.

Ce caractère déclaratoire ressort des termes mêmes de la convention. Dans le préambule de celle-ci, en effet, les parties contractantes «reconnaissent qu'à toutes les périodes de l'histoire, le génocide a infligé de grandes pertes à l'humanité» et elles «confirment» en son article 1 qu'il constitue un crime de droit des gens, cette confirmation supposant nécessairement que le crime existait avant le 9 décembre 1948. Il est en outre généralement admis par la doctrine internationale, qui reflète une conscience collective des Etats dont la réalité est indéniable. Il importe peu que le terme même : «génocide» n'ait été inventé qu'à une date récente ; l'important est seulement que les faits qu'il vise soient de longue date condamnés.

Ce caractère déclaratoire admis, il n'appartient pas au Tribunal de déterminer avec précision la date à laquelle est née la règle prohibant le génocide, que codifie la convention. Il lui suffit que cette règle fut indiscutablement en vigueur à l'époque où ont été commis les massacres dénoncés devant lui. Il ressort en effet clairement des interventions suscitées par la question arménienne, pour discutables qu'elles soient et aient été à plus d'un titre, que les «lois de l'humanité» réprouvaient la politique d'extermination systématique suivie par le gouvernement ottoman. Le Tribunal souligne à cet égard que ces lois, tout indispensable qu'en soit aujourd'hui la formalisation, ne traduisent pas seulement des impératifs d'ordre éthique ou moral ; elles expriment aussi des obligations de droit positif que les Etats ne sauraient méconnaître, sous prétexte de ce qu'elles n'auraient pas été formellement exprimées dans des traités, ainsi que la clause de Martens le confirme par exemple dans le domaine du droit de la guerre. Au demeurant, la condamnation des crimes commis lors de la première Guerre mondiale atteste la conviction des Etats qu'ils ne pouvaient être légalement tolérés même s'ils n'étaient pas explicitement interdits par une règle écrite. Le Tribunal rappelle à cet égard que les crimes contre l'humanité comme les crimes de guerre étaient visés dans cette condamnation; il souligne en outre que, dans l'article 230 du traité de Sèvres, la responsabilité de la Turquie fut expressément mise en cause à propos des massacres perpétrés en territoire turc. Ce traité n'a certes pas été ratifié et l'obligation de répression qu'il organisait n'a en conséquence pas vu le jour; cette circonstance ne l'empêche aucunement toutefois de manifester clairement la conscience qu'avaient alors les Etats de l'illégalité du crime aujourd'hui appelé génocide.

Pour ces raisons, le Tribunal considère que le génocide était en droit prohibé dès la date des premiers massacres dont furent victimes les populations arméniennes, la convention de 1948 s'étant limitée à exprimer formellement, en termes d'ailleurs restrictifs, une règle de droit qui est applicable aux faits dénoncés devant le Tribunal.

b) L'accusation du génocide du peuple arménien

Les constatations suivantes s'imposent, à l'examen des preuves qui ont été présentées devant le Tribunal, dont le contenu a été substantiellement rapporté ci-dessus.

Les Arméniens constituent sans doute possible un groupe national visé par la règle prohibant le génocide. La conclusion est d'autant plus évidente qu'ils forment un peuple protégé par le droit à l'autodétermination, ce qui implique nécessairement qu'ils soient aussi un groupe dont la destruction est prohibée par la règle relative au génocide.

La réalité des actes matériels constituant le génocide ne fait pas de doute. Les faits de meurtre de membres d'un groupe, d'atteintes graves à leur intégrité physique ou mentale et de soumission du groupe à des conditions d'existence devant en entrainer la destruction, ressortent clairement et d'abondance des preuves fournies au Tribunal. Dans son examen, celui-ci a pris avant tout en considération les massacres perpétrés de 1915 à 1917, qui constituent la manifestation la plus extrême d'une politique qu'annonçaient déjà clairement les évènements de 1894-1896.

L'intention particulière de détruire le groupe comme tel, qui fait la spécificité du crime de génocide, est également établie. Des témoignages fournis et des pièces rapportées, il ressort en effet une politique systématique d'extermination du peuple arménien qui est révelatrice de l'intention spéciale visée à l'article II de la convention du 9 / 12 / 1948.

Cette politique s'est exprimée dans des actes dont l'imputabilité immédiate aux autorités turques ou ottomanes ne souffre pas contestation, singulièrement lors des massacres de 1915-1917. Le Tribunal constate toutefois, d'une part, qu'outre ces atrocités commises par les autorités officielles, ces autorités ont à diverses reprises incité, notamment à l'aide d'une propagande pernicieuse, des populations civiles à commettre des actes de génocide envers les Arméniens. Il constate, d'autre part que ces autorités se sont à l'ordinaire abstenues d'arrêter des massacres dont elles avaient les moyens d'empêcher la poursuite, et, hormis le procès des Unionistes, d'en réprimer les coupables. Il y a là une incitation au crime et une passivité coupable qui doivent être codamnées au même titre que l'exécution directe des actes prohibés par l'interdiction du génocide.

Au vu des preuves qui lui ont été présentées, le Tribunal considère que les diverses allégations (révolte, trahison...) invoquées par le gouvernement turc pour justifier les massacres sont dénuées de fondement. Il entend en toute hypothèse rappeler que, même à les supposer établies, ces allégations n'auraient pu justifier les massacres commis. Le génocide est un crime qui ne saurait en effet souffrir ni cause d'excuse ni cause de justification.

Pour ces raisons le Tribunal considère que le bien fondé de l'accusation de génocide du peuple arménien, formulée contre les autorités turques, est établi.

(A suivre)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՈՒՆ Ո՞Վ ԵՍ ՈՐ

—×—

Երկու քաղաքագէտները, կարեւոր ընտրութեան մը նախօրեակին, ընտրական իրենց քարոզչութիւններուն ընթացքին խիստ բանավէճի մը բռնուած էին իրարու հետ: Ծանր բառեր կը գործածէին իրար - րու մասին, ահաւոր մեղադրանքներ կ'ընէին մէկզմէկու հասցէին:

- Դուն ի՞նչ կը կարծես ինքզինքդ, կ'ըսէր առաջինը՝ երկրորդին:

- Հապա դուն ի՞նչ կը կարծես ինքզինքդ, կը պատասխանէր նոյնութեամբ երկրորդը՝ առաջինին:

×

Երկու ծանօթ գրագէտներ գրական հարցի մը կապակցութեամբ տարակարծութեան մէջ ինկած էին իրարու հետ: Մէկը բան մը կ'ըսէր, միւսը ուրիշ բան: Վէճը հետզհետէ կ'ելլէր պաղարիւնութեան ու քաղաքավարութեան սահմանները: Կը սկսէին արհամարհական արտայայտութիւններ ունենալ մէկզմէկու հասցէին:

- Դուն ո՞վ ես որ հետս վիճաբանիլ կը յանդգնիս, կը գրէր առաջինը՝ երկրորդին:

- Հապա դուն ո՞վ ես, կը պատասխանէր երկրորդը՝ առաջինին:

×

Անցեալ օր տպարանին նրբանցքէն քալելու առեն տեսայ որ մաքրութեան պաշտօնեան կռիւի բռնուած էր գիշերապահին հետ: Երկուքն ալ իրենց ամենաթարմ ձայնով կը նախատէին զիրար, զիրար կարգի կը հրաւիրէին ով ըլլալ ո՛ր ատենէ ի վեր:

- Դուն ո՞վ ես եղեր որ հետս այսպէս պիտի խօսիս, կ'ըսէր մաքրութեան պաշտօնեան՝ գիշերապահին:

- Իսկ քեզի ո՞վ իրաւասութիւն տուեր է որ ինծի խօսք ընես, կը պատասխանէր գիշերապահը՝ մաքրութեան պաշտօնեային:

×

Ընկերային կարգերու ամէնէն վերի խաւերէն մինչեւ ամէնէն վարինը, ամէնէն զարգացած մարդէն մինչեւ ամէնէն անուսը, ամէն մարդ անպայման դիմացը կրնայ գտնել մէկը, որուն պիտի ըսէ. «Դուն ի՞նչ կը կարծես ինքզինքդ, դուն ո՞վ ես»: Զեմ գիտեր թէ մարդուն համարը կեանքը տանելէն կ'ըլլա՞ր, եթէ ան իրմէ աւելի ցած մակարդակի վրայ գտնէ մէկը հոգի չկարենար տեսնել իր դիմացը: Զեն կարծեր: Ամէնէն համեստ մարդուն ամբողջ փորոցի աւելածուլին անգամ արտի մէջ մեծութեան յատկնութիւն մը, մեծութիւն փաստելու երազ մը կայ, որ զինքը կ'առաջնորդէ իրմէ աւելի պզտիկը, աւելի տկարն ու ցածը փնտռելու: Երբ պիտի գտնէ զայն, կամ երբ զայն գտնել պիտի կարծէ, հպարտօրէն պիտի գգուէ իր սեփական մեծութիւնը, եւ այդ մենախօսքը զիմաղրութեան դիմաց ալ պիտի գոչէ.

- Դուն ո՞վ ես որ...:

×

«Դուն ո՞վ ես»ին անմիջապէս յաջորդող, կամ անմիջապէս անոր արձագանգող պատասխան - նախադասութիւն մը կայ, որ բանալին է աշխարհի բոլոր մեծութեան բարդոյթներուն:

- Ես քեզի ցոյց կուտամ թէ ով եմ ես...:

Ահա, ո՞վ «մէկը» չէ որ այս աշխարհի վրայ: Ամէն մարդ մէկն է, բան մըն է, կեդրոն մըն է այս աշխարհի վրայ: Ամէն մարդ տեղ մը, առաքելութիւն մը, առաջադրանք մը ունի այս երկրագունտին վրայ: Եթէ երբեմն մեզի աւելի զօրաւորներուն դիմաց կը տիպ ունինք լռել, եթէ կը տիպուինք լռութեան մեր կուրծքին սեղմել մեր մեծութիւնն ու արժանապատուութիւնը, մեզմէ աւելի տկարին դիմաց ալ ատոր վրէժը կը լուծենք խօսքի դուրս պոռթկացնելով մեր ամբողջ յոխորտանքն ու մեծամտութիւնը: Եթէ սա խեղճուկրակ ու ողորմելի հակին դիմաց ալ պիտի չկարենանք «ցոյց տալ թէ ով ենք մենք», տակի վերի ինչո՞ւ ապրինք ուրեմն, ի՞նչպէս ապրինք...:

Երբեմն մեզմէ ուժեղ, կամ մեզ չհամեցող մէկու մը անկրաւ մէկ վերաբերումին կ'ենթարկուինք: Կը նախատուինք, կ'ոտնահարուինք, մարդու տեղ չենք դրուիր: Սաստիկ ցաւ կը զգանք մեզի ոտնահարուած այդ վերաբերումին համար: Բայց չենք կրնար առարկել, չենք կրնար փոխադարձել: Կը համակերպինք կը հեռանանք:

Այն առեն մեր երեւակայութիւնը կը սկսի բանիլ գլխու պատրաստ պատճառով բացատրութեամբ մը: Ահա քիչ վերջ կը վերադառնանք դէպքին վայրը, այդ անպային քով կ'երթանք ու կ'ընենք այն բանը որ չըրինք քիչ առաջ: Բռունցքի այնպիսի հարուած մը կ'իջեցնենք անոր, որ չորս մեթր անդին կը տապալի սրինգի նման, ահա որ մենք չատ ազդեցիկ ու կամ նա անճնաւորութեան մօտիկ բարեկամն ենք: Փոքրիկ հեռաձայն մը: Ի արդէն չարժման կ'անցնի մեր այդ բարեկամը: Ո՞վ է եղեր այն սրիկան որ կը համարձակի իր սիրելի ընկերը անարգել: Կուգայ, մարդուն օձիքէն կը փակէի, հաշիւ կը պահանջէ: Եւ մեր սրիկան կ'անդրադառնար որ ամէն հաւու միս չըլլար, եւ թէ սխալ դուռ զարկած էր քիչ առաջ: Թրջուած մուկ կը դառնայ, հազար անգամ ներողութիւն կը խնդրէ: Եւ այլն, եւայլն:

Երբեմ, կամ երեւակայութիւն, քիչ անգամ ալ իրականութիւն, մէկ բան ստոր է: Մեր առօրեայ կեանքի իրական կամ անիրական անհամար կռիւներուն մէջ քիչ նախադասութիւն այնքան կը հանդարտեցնէ մեզ, այնքան կը գգուէ մեր եսասիրութիւնը, որքան սա նշանաւոր մէկը.

- Դուն ո՞վ ես որ, մարդ Աստուծոյ...:

Ռ. Չ.

ՏԱՐԹ

Նկարիչին վերջին գործերը կը ներկայացուին Մայիս 12-էն Յունիս 21 :

Galerie du Vieux-Belfort

8, place Grande Fontaine

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԳԱՐՁԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

Ապրիլ 23-ին, «Ասթրալ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, որուն ներկայ եղած են պետական եւ քաղաքական կուսակցութեանց ղեկավարներ: Յուցադրուած է «Անպատժի չեղասպանութիւնը» վաւերագրական ժապաւէնը: Խօսք առած են ժերարկուական տոքթ. Ֆերնանտօ ոէ լա Ռուա, լրագրող Նարսիսօ Պլոյեան, Հորհրդարանի նախկին նախագահ տոքթ. Խոսէ Անթոնիօ Աժենոէ, երեսփոխան տոքթ. Միկէլ Մոնեերթ եւ տոքթ. Էմիլիօ Ժանոնի արտայայտելով իրենց համակրանքը հանդէպ Հայկական Դատին եւ պահանջելով, որ արժանթինեան կառավարութիւնը միջազգային ատեաններու առջեւ պաշտպանէ Հայկական Հարցին արդարութիւնը: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեան:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած և քարոզած է Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ: Ապա, ներկայ բազմութիւնը ուղղուած է դէպի Քաթեդրալ, ուր պատարագած եւ քարոզած է հայ կաթողիկէ առաջնորդ Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան: Յաւարտ արարողութեանց, 8 հազար Հայեր՝ թափօր կազմած, եկեղեցական դասու առաջնորդութեամբ բողոքի ցոյց մը կատարած են պատուհաններով եւ կոչերով: Երբ թափօրը հասած է Սան Մարթին հրապարակը, Ազատարարի յուշարձանին ծաղկեպսակներ դրած են Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան (որ Թէքէեան Մշակ. Միութեան հրաւէրով Պուէնոս - Այրէս կը գտնուէր) եւ Պետրոս Հաճեան, կեդրոնին կոմիտէ: Խօսք առած է տոքթ. Ռոպերթօ Մալխասեան:

Հանդիսութենէն ետք, շուրջ 250 հայ երիտասարդներ ուղղուած են դէպի թըրքական դեսպանատուն, ուր խօսք առնելով Հ. Յ. Դ. Արմենիա Երիտասարդաց Միութեան ներկայացուցիչը պահանջած է թուրք դեսպանէն՝ ընդունիլ պատուիրակութիւն մը, յուշագիր մը յանձնելու համար: Խօսքի աւարտին վար առնուած է չինքի ճակատին դրուած թրքական դրօշակը եւ ջարդուփշուր եղած:

Ժամը 17.30-ին, Պուէնոս - Այրէսի Թագաւորական Հորհուրդը՝ իր հերթական նիստի ընթացքին, ոգեկոչած է Ապրիլեան եղեռնը եւ որոշած Արմենիա կոչել Ասեւռտո փողոցին այն մասը, ուր կը գտնուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ հայկական կարգ մը հաստատութիւններ:

×

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ

Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Քաթեդրալին մէջ պատարագած է հայ կաթողիկէ առաջնորդ Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան:

Ապրիլ 24-ին, Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Յակոբ վրդ. Գլընճեան: Ժամը 16-ին, «Անկախութիւն» հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է արարողութիւն մը: Ծաղկեպսակ մը դրուած է զօրավար Արթիգասի յուշարձանին: Ժամը 17.30-ին ծաղկեպսակ մը դրուած է Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ գտնուող Ապրիլեան Յուշարձանին: Իրիկունը, Մշակութային սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին ցուցադրուած են բռնագրաւեալ հողերու եւ մշակութային կոթողներու լուսապատկերներ՝ բացատրութիւններով: Բանախօսած են տեղական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ դատապարտելով ցեղասպանութիւնը եւ յայտնելով իրենց համակրանքը հանդէպ Հայ Դատին:

×

ՃԵԴՈՒՄ ՄԸ

Ապրիլեան տարեդարձի Սէն - Շամոնի Թղթակցութեան (Մայիս 5) առընչութեամբ, Լեւոնեան վրդ. կը խնդրէ ճըշդել որ ոգեկոչումին յաջող իրագործումը՝ արդիւնք էր գաղութին մէջ տիրող համերաշխութեան եւ տարիներէ ի վեր բոլոր միութիւններէ կազմուած ներկայացուցչական յանձնախումբին աշխատանքներուն:

×

ՏԻԹՐՕՑԹԻ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ Գեղարուեստի Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած Գառզուի: Այս առթիւ երեկոյթ մըն ալ տեղի ունեցած է պատուելու համար «Պայքար» շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Գրիգոր Քէօսէեան, որ հեղինակն է «Գառզու - Մոզական աշխարհի մը նկարիչը» աշխատութեան: Խօսք առնելով Պ. Ագատեան չեչատած է Գրիգոր Քէօսէեանի «բազմակողմանի չնորհները, որոնք կը յատկանըշէին զեղանկարչութեան, թատրոնի եւ առհասարակ արուեստի մարզերուն մէջ իր ունեցած հետաքրքրութեամբ, համառութեամբ եւ խորապէս անկեղծ ու վճիտ ըմբռնումով»: Արուեստի մտանոգէտ տոքթէօր Կարապետ Պէլեան խօսած է Գառզուի արուեստին մասին: Խօսք առնելով Գրիգոր Քէօսէեան ի մէջ այլոց նշած է. «Գառզու երբէ՛ք իր կապերը չխզեց իր անցեալէն, նոյնիսկ ետրոպայի «Լոյս քաղաք»ին մէջ իր վայելած փառքի օրերուն: Նկարիչը իր բոլոր զործերէն նմոյշներ կը զրկէր Գահիրէ՝ Գալուստեան Վարժարան, ուր ան սաացած էր իր նախակրթութիւնը: Այսօր, Գալուստեան վարժարանը կրնար Գառզուի մեծազոյն հաւաքածոն ունենալ, եթէ զպրոցին հոգաբարձութիւնը հարկադրուած չըլլար զանոնք ծախելու, կրթական հաստատութեան պիւտճէն ապահովելու համար»:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Տրեքսել համալսարանի «Մանտէլ» սրահին մէջ, Ապրիլ 8-ին, տեղի ունեցած է հայկական պատմական տարազներու ցուցադրութիւնը, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է Վահէ Օշական: 31 տարազ-կերներ ցուցադրած են պատմական Հայաստանի 19 չրջաններու տարազները: Ցուցադրութեան առընթեր հարիւրէ աւելի լուսապատկերներով եւ երաժշտութեան ընկերակցութեամբ բացատրութիւններ տրուած են ներկայացուած տարազներու աշխարհագրական չրջաններուն մասին: Բնագիրը պատրաստած է Օննիկ Հայրապետեան, Սպահանի համալսարանի հայագիտական ամպիոնի նախկին դասախօս, որ ներկայիս կ'ուսանի Փենսիլվանիոյ համալսարանը:

×

ՏԻԹՐՕՑԹԻ Ալեք Մանուկեան վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 12-ին, դասախօսութիւն մը տուած է փրոֆ. Ռոպերթ Մելքըն՝ «Գրգռութի՞ւն թէ ցեղասպանութիւն» նիւթին չուրջ: Փրոֆ. Մելքըն քաղաքական գիտութիւններու դասախօս է Ինտիանայի Փըրտիւ համալսարանին մէջ եւ պրպտումներ կատարած 20-րդ դարու ցեղասպանութիւններուն չուրջ՝ հայկական, հրէական, պլանֆրայի, Քամպոճի եւայլն: Իր դասախօսութեան ընթացքին ան ժխտած է արեւմտեան կարգ մը պատմաբաններու այն տեսակէտը, թէ երիտասարդ Թուրքերը չարդեցին Հայերը ազնիւ համար որ այս վերջիններուն զրգռութիւններ ըրած էին անոնց դէմ: «Հիթլէր, - ըսած է դասախօսը, - Հրեաները չարդեց ոչ թէ անոր համար որ համայնավարներ կային այդ ժողովուրդին մէջ, այլ պարզապէս անոր համար որ կ'ատէր զանոնք: Նոյնպէս կարելի է ըսել, թէ Թուրքերը չարդեցին Հայերը՝ ոչ թէ որովհետեւ Թուրքերէն անկատուելու կողմնակիցներ կային անոնց մէջ, այլ անոր համար որ անոնք կ'ատէին Հայերը եւ Պալքաններու իրենց զաւառները կորսընցնելէ ետք անոնք խուճապի մատնուած էին»:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Արմէն - Քէպէք Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» վարժարանի «Կէօնճեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 6 - 8, տեղի ունեցած է նկարիչ Ռոբեր Էլբեկեանի գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 25 կտաւներ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ցուցահանդէսներու քաղաքապետական կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 6 - 23, տեղի ունեցած է Գիրքի 10-րդ միջազգային ցուցահանդէսը: Պաշտօնական բացումը կատարած է Արժանթինի Նախագահը: Հայկական առանձին տաղաւար մը ունեցած են Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութիւնը, Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան գրադարանը եւ Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն: Բացի գիրքերու ցուցադրութենէն, հայկական տաղաւարին մէջ կազմակերպուած են նաեւ երկու ձեռնարկներ, նուիրուած Գրիգոր Նարեկացիի եւ Դանիէլ Վարուժանի: Հանդէս եկած է նաեւ Հ.Օ.Մ.ի «Նայիրի» պարախումբը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱԿՈԲ ՆԱԼԵԱՆ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ
- 1706 - 1764 -
կեանքը, գործերը եւ աշակերտները
Հեղինակ՝ Գ. Բամպուքճեան
Մատենաշար «Շողակաթ» թիւ 1
Պոլիս

×

LIVRES REÇUS

LA PROCESSION
Poésie 1942 - 1984
ROUBEN MELIK
MESSIDOR / TEMPS ACTUELS et ROUGERIE
1984

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է ըսեմ որ Պոսքաննիոն երկիր մըն է ուր մարդ չէր մեռներ հոն չնչուած արտառոց օդին պատճառով: Ուստի անկարելի կը թուէր որ Պոսքաննիոյի մէջ երկու տարեկան տղայ մը կարենայ հիւանդանալ:

Մինչեւ Քիպօ հիւանդացաւ լրջօրէն: Իրիկուն մը մինչ կը պատրաստուէինք տուն դառնալու, Քիպօ յանկարծ զեռին տարածուեցաւ եւ սկսաւ լալ: Ապա դադրեցաւ լալէն ու քնացաւ, չուզեց արթննալ: Թեւերուս վրայ առի զինքը: Քիպօ կ'այրէր, կարծես կրակով լեցուն էր. այն աստեն ամէնքս ալ չափազանց վախցանք: Աբեւը մարը կը մանէր. երկինք կարմիր եւ սեւ էր, երկար չուքեղրով: Թողուցինք Քիպօն խոտի վրայ ու փախանք պոռալով ու լալով, լրբեւ թէ սոսկալի խորհրդաւոր բան մը մեզ հետապնդէր:

«Քիպօ կը քնանայ եւ կ'այրի ... Քիպօ դլխուն մէջ կրակ ունի», հեծկլտացի ես հազիւ հօրս առջեւ գտնուեցայ:

Հայրս, լաւ կը յիշեմ, պատէն առաւ հրացանը, լեցուց, անութին տակ առաւ եւ հետեւեցաւ մեզի առանց բան մ'ըսելու: Քալեցինք իր չուրջը սեղմուած եւ ալ վախ չունէինք, որովհետեւ մեր հայրիկը կարող էր նապաստակի ձագ մը չանթահարել ութսուն մեթր հեռաւորութենէ:

Քիպօ պառկած էր խոտերուն մէջ իր երկար սպիտակ զգեստով, ճակատին վրայ գանգուրներով կարծես բարին Աստուծոյ մէկ հրեշտակն ըլլար, որուն մէկ թեւիկը աւրուելով ինկած էր առուոյտին մէջ:

Պոսքաննիոյի մէջ մարդ չէր մեռներ երբեք, եւ երբ իմացուեցաւ որ Քիպօն հիւանդ է, ամէնքը ապշեցան սաստիկ: Տուներու մէջ փսփսուքով կը խօսէին. դիւղին մէջ կ'երթեւեկէր վտանգաւոր օտարական մը, եւ ոչ ոք դիշեր տաեն կը համարձակէր ելլել պատուհան մը բանալ, վախէն որ մի՛ գուցէ լունէն ճերմկցած արտին վրայ տեսնէին սեւաւոր պատաւը՝ ձեռքին դերանդին:

Հայրս երկանի կառքով զրկեց երեք կամ չորս նշանաւոր բժիշկներ բերելու: Ամէնքը չօշափեցին Քիպօն ու կռնակին դրին իրենց ականջները, ապա հօրս նայեցան առանց բան մ'ըսելու:

Քիպօ կը չարունակէր քնանալ ու այրիլ. դէմքը սաւանէն աւելի սպիտակ էր. Մայրս կուլար եւ չէր ուզեր ուտել. Հայրըս երբեք չէր նստեր, կը չարունակէր պեխերը ոլորել առանց խօսելու:

Յորրորդ օրը վերջին երեք տոքթորները որ միասին հասեր էին, բացին բազուկները եւ հօրս ըսին.

«Բարին Աստուած միայն կրնայ ազատել ձեր մանուկը»:

Կը յիշեմ որ առաւօտ էր. Հայրս դլուխով նշան մ'ըրաւ եւ մենք միասին տաւիղ ելանք. ապա սուլոցով մը կանչեց բոլոր ընտանեկան պարագաները. ամբողջը միասին առած՝ մարդ, կին, մանուկ, չխուն հոգի էին: Հայրս բարձրահասակ էր. նիհար ու ղօրաւ, երկար պեխերով, խոշոր դլխարկով, զգեստը սեղմ ու կարճ. տաբատը կողերուն քաչուած եւ բարձր մոյկեր: Պատանեկութեան հայրս Ամերիկա զացեր էր եւ ամերիկեան ոճով կը հագնէր: Վախ կ'ազդէր երբ ոտքերը բացած կանգնէր մէկու մը առջեւ:

Հայրս կանդնեցաւ ընտանիքին առջեւ ու ըսաւ.

«Միայն բարին Աստուած կրնայ ազատել Քիպօն: Ծունկի՛. պէտք է աղօթել բարին Աստուծոյ որ ազատէ Քիպօն:

Ամէնքս ծունկի եկանք եւ սկսանք աղօթել Աստուծոյ բարձր ձայնով: Կիները կարդով բաներ մը կ'ըսէին, ու մենք մարդիկս՝ կը պատասխանէինք, Ամէն:

Հայրս մեր առջեւ կեցաւ բազուկները սեղմած, արձանի մը պէս կայուն մինչեւ երեկոյեան եօթը. ամէնքս կ'աղօթէին որովհետեւ կը վախնային հօրմէս եւ որովհետեւ կը սիրէին Քիպօն:

Երեկոյեան եօթին, մինչ աբեւը մարը կը մանէր, եկաւ կինը մը եւ կանչեց Հայրըս: Եռեւէն գնաց:

Երեք տոքթորներ դոյներնին նետած նստեր էին Քիպոյի անկողնին եզերքը: «Կը վատթարանայ» ըսաւ ամէնէն հասակաւորը:

(Շար. 4)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Մայիս 22, Յիշատակ է աշխարհագօրաց եւ զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 Ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին *պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի:*

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ազօթելու անոնց հոգիներուն համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կապոյտ Աշէն Լիոնի մասնաճիւղի ընկերուհիները, փոխան ծաղկեպսակի նուիրած են 500 *Ֆ· Լիոնի Հայկազեան վարժարանին եւ* 500 *Ֆ· Կայանին, ընկերուհի Թագուհի Խաչատուրեանի եւ ընկերուհի՝ Մարգրիտ Տէր - Յակոբեանի մահուան առիթով:*

-մայրերու օր-

«Մայրերու օրուան» *առիթով, Իսիի եկեղեցւոյ Մխօրեայ վարժարանի Ծնողաց Մարմինը կը կազմակերպէ հանդէս եւ վիճակահանութիւն՝ Ն· Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, Կիրակի, Մայիս* 27, *ժամը ճիշդ* 15·30-*ին:*

Հաւաքուած հասոյթը կը տրամադրուի վարժարանի ծաղքերուն:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

Կը խնդրուի որ բոլոր անոնք որ կը վաճառքին ներկայ դանուիլ, բարի ըլլան նախօրօք հեռաձայնել սոյն թիւերուն՝ կազմակերպողներու դործը դիւրացնելու համար:

Օրուան ընթացքին· - 533 - 47 - 77
Իրիկունը· - 645 - 15 - 14

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ազգասիրական ընկերակցութիւնը չբնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - Պետրոսեան Հատատուութիւն՝ 15·000 *Ֆ·, Պ· Տ· Քէչէեան՝* 600 *Ֆ·:*

FETE SCOLAIRE
ANNUELLE
DE BAGNEUX-CACHAN

le dimanche 20 mai à 14h 30

organisée par
l'Association éducative arménienne
de Cachan

Salle de la Maison des Jeunes
et des Loisirs
21, Avenue Louis Georgeon à Cachan

au programme :
Récitations, chants par les enfants de l'école sous la direction de Mme. H. BALEKDJIAN

Et l'aimable participation de
Marten YORGANTZ
et ses danseurs

Moyens de transport
R.E.R.:Ligne de Sceaux,station:Arcueil Cachan
BUS:Porte d'Italie 184 : Arrêt Cachan Mairie
Porte d'Orléans 187 : Arrêt Cachan Mairie

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մայիս 19, *ժամը* 15-*ին, եկեղեցիին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Վարչութեան ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Աշէն Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պատյոտը՝ Կիրակի, Յունիս 17, *դէպի՝ Շանթիյլ: Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:*

×

Սէն - Ռաֆայէլի Հանդստեան Տան դաշտահանդէսը՝ Շորեքշաբթի, Օգոստոս 15-*ին:*

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բացման 8-*րդ տարեդարձի հացկերոյթը, Կիրակի, Յունիս* 17-*ին, ժամը* 13-*ին:*

×

Դպրոցասէր Վարժարանի ամավերջի հանդէսը՝ Յունիս 17-*ին:*

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons pour un magasin
VENDEUR ou VENDEUSE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աշխատանքի իրաւունք ունեցող վաճառորդ մը կամ վաճառորդուհի մը

s'adresser :

Mr VARTABEDIAN
586 86 03

«ՀԱՑ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Կապ· Աշէն Փարիզի մասնաճիւղը ի պատիւ Հայ Մայրերու կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, Կիրակի, Մայիս 20-*ին, ժամը* 15-*էն* 20, *Մշակ՝ Տունը:*

17 *ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:*

Ասոք կ'առնէ՝ Պ· ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին· - երգիչ՝ Բարթող, Զեվիւռ երկեակ, արտասանութիւններ, նուագ:

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար հայ մայրերը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Աշէն Պլեֆոն-թենի կայանի արձանագրութիւնները սկսած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար 6-*էն* 13 *տարեկան երախաներու:*

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Աշէն Շրջ. վարչութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ 14 *եւ* 15 *տարեկան պատանիներու համար Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու ճամբարներ· վկայացուած անխմաթէօրներու առաջնորդութեամբ եւ հսկողութեան տակ:*

Տեղեկութեան եւ արձանագրութեան դիմել· - Փարիզի եւ շրջաններու համար՝

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue 75009 PARIS
Tél .: 824 - 46 - 57

ինչպէս նաեւ՝ 783 - 30 - 35
եւ մասնաճիւղերու վարչութիւններուն:
Լիոն եւ շրջաններ· -
Դիմել· - Պ· Թուլթեան .
Հեռ· - 16 .. (7) 888 - 92 - 51
Մարսէյլ եւ շրջաններ· -
Դիմել· - Պ· Ֆրանկիւլեան .
Հեռ· - 16 (91) 91 - 48 - 85

Direction : M & Mme Bédikian

SEVAN

RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK

○ *Երգէոնի վրայ կը նուագէ* ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՆՈՍԵԱՆ
○ *Հայկ· Սեւան նուագախումբ*
եւ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով
ԱՐՍԻԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈխ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ARMÉNIE EN FÊTE

FESTIVAL NATIONAL
DE LA JEUNESSE ARMENIENNE
26-27 MAI, au DOMAINE du CHATEAU de RAJAT
(St. Pierre de Chandieu -69-)

Ce Festival, sans précédent, est organisé à l'initiative de la F.R.A. NOR SEROUND et avec la participation de nombreuses associations arméniennes.

Pendant les deux jours des stands seront en permanence à la disposition du public pour une information sur les differentes structures communautaires existantes en France dans tous les domaines : rencontre, sport, presse, radio, école, culture, musique, religion, cause arménienne...

La discussion sera aussi de la Fête grâce à des tables rondes autour de nombreuses personnalités arméniennes et françaises : journalistes, historiens, écrivains.

Nous ne citerons que Anahide Ter Minassian, Pascal Tchakmakian, Messieurs Hamelin Arnauld et Brun Jean-Michel... parmi tant d'autres.

Voici le programme détaillé des deux jours :

SAMEDI 26 MAI

Ouverture officielle du Festival à 15 heures.

Spectacles : NAïRI : troupe de renommée nationale de danses folkloriques arméniennes.
YERSO : Interprète de chants populaires
DUO ZEPUR : Interprètes de chants patriotiques

GRAND BAL SOUS CHAPITEAU : de 21 heures à l'aube
Une soirée exceptionnelle en compagnie du chanteur VAROUJAN VARTANIAN venu spécialement des Etats-Unis, de l'orchestre ANI de la M. C. A. D. et de l'orchestre HAGHTANAG de Paris

DIMANCHE 27 MAI

MESSE en PLEIN AIR : célébrée par Monseigneur Norvan ZAKARIAN avec la chorale GOMIDAS de l'Eglise Amrénienne de Lyon à 10h

GRAND PIQUE-NIQUE, buffet de spécialités arméniennes ,buvette

SPECTACLES à partir de 14h 30
TROUPE DE THEATRE DE LA M.C.A.D. : «Jamatroutioun» de Mouchegh ICHKHAN - pièce en 1 acte - mise en scène: Vahé Zékian
ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN de PARIS
VICKEN : grand interprète de chants populaires arméniens
ARDZIV : troupe de danses folkloriques arméniennes de Lyon
NAïRI : troupe de danses folkloriques arméniennes de Paris

PRISE DE PAROLE
REMISE DE COUPES AUX GAGNANTS DU TRIATHLON DU FESTIVAL
TIRAGE DE LA SUPER TOMBOLA : 1er lot : 2 billets aller-retour pour Tunis
RENSEIGNEMENTS PRATIQUES
Hébergement et transport : pour s'inscrire contacter
— pour la région parisienne : Anaïs (1) 824 63 89 l'après-midi
— pour la région lyonnaise : Varténie (7) 849 42 97 le matin
— pour la région marseillaise : Garo (91) 67 48 69 le soir

ARMENIE 1984

DÉPARTS		RETOURS
31 MAI	.....	10 JUIN
30 JUIN	.....	13 JUILLET
14 JUILLET	.....	27 JUILLET
04 AOUT	.....	17 AOUT
18 AOUT	.....	31 AOUT
01 SEPT.	.....	14 SEPT.
15 SEPT.	.....	28 SEPT.
06 OCT.	.....	19 OCT.
26 DEC.	.....	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
19.20
SAMEDI-DIMANCHE
19.20 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամիս : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 15.704 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.704

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ կայարանները ամբողջովին չվերթուած երէնց կանոնաւոր երթեւեկը, Հինգշաբթի օր: Սէն - Լազար նոր միջոցներէն մէկը, իսկ իրիկունը եւ Ուրբաթ, միայն յապաղումներ կային: Գործադուլի շարժումները կը չարունակուէին սակայն Լիթի եւ Օռթելրլիցի կիրճերուն, ինչպէս նաեւ Էն - Ը - Էն-ին վրայ: Սէ-ժէ-թէ-ն դէմ է այս չարժումին, բայց ինք գործադուլի հրահանգ կուտայ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ, Մայիս 24 եւ 25-ի համար, կանոնաւոր եւ օրինաւոր ձեւով, այսինքն՝ նախապէս լուր տալով: 35 ժամերու խնդիրն է, ինչպէս գրեցինք երէկ, որ գործադուլները կ'ուզեն: Տնօրէնութիւնը որոշած է այդ գրութիւնը կիրարկել, օրական 35 վայրկեան զեղչելով աշխատանքի ժամերուն վրայ, մինչ ուղեւորները կ'ուզեն պարզել եւ ամբողջ օր մը յատկացնել հանգիստի օր վայելել:

ՆԱՒԱՊԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Շուկա կատարած այցելութեամբ վերջացուց աքանչելեան երկիրներու իր շրջապտոյտը: Միջոցումի մէջ է, որ Ֆրանսայի Նախագահը յայտարարեց թէ Հասարակաց Շուկայի Արտաքին տասը նախարարները որոշած են դիմում մը կատարել Մոսկուա, ի նպաստ Սախարով ամոլին: Կամաւոր ծոմը, որու ձեռնարկեց՝ նախ ակադեմականը, բողոքելու համար այն արգելքին դէմ որու ենթակայ է կինը, արտասահման երթալ խնամուելու համար, ապա նոյնինքն՝ կինը, սկսած է վտանգաւոր ընոյթ առնել (Սախարովի համար 17-րդ օրն էր Հինգշաբթի): Միւս կողմէ, ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ Մ'իթերան հրաժարի Մոսկուա կատարելիք իր այցելութենէն, իբրեւ այս մթնոլորտին մէջ: Եթէ նոյնիսկ, մեծամասնութիւնը քիչ մը նեղը մնացած է այս առընչութեամբ, բայց ընդդիմութիւնն ալ պէտք չունի մէյ մը վերյիշելու «փոքրիկ հեռատրարեր»ին պատմութիւնը, որ Փիսքար դ'Էսթէնի տեսակցութեան չէր վերաբերը Բրեժնեւի հետ, այլ Փիսքարի հապճեպ յայտարարութեան Վենեսիկի վհատողովին, երբ բարեմտութենէ մղուած, յայտարարած էր որ Բրեժնեւ իրեն ապահովութիւն տուած էր Վիէննա, որ խորհրդային զօրքին մէկ մասը պիտի քաշուի Աֆղանիստանէն:

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէր Ուրբաթ առաւօ, թէ իր օգուժը երկու քարիւղատար ընկղմած է Խարկի բացը, առանց ճշդելու անոնց ինքնութիւնը:

ԱՅՐՈՒԻՆ ՇՕ, ամերիկացի գրագէտը մեռած է առջի օր, 71 տարեկանին, Զուիցերիա, ուր կ'ապրէր: Մեռած Պրուքլին, Շօ-ի ամէնէն ծանօթ գործերէն մէկն է՝ «Լը պալ տէ մօտի», որմէ, ցարդ, 23 միլիոն հատոր ծախուած է եւ չարժանկարի վերածուած, հրապարակ նետելով Մարլոն Պրանտօ:

ԵԱՈՒՆԴԷի մէջ (Քամբրուն) պաշտօնական առաջին յայտարարութիւնը կատարուեցաւ ձախողած ապստամբերու դատավարութեան: Ըստ ձայնասփիւռին, 46 մահավճիռ արձակուած է: Երկու հոգի դատապարտուած են ցկեանս բանտարկութեան, 183՝ 2-էն 20 տարի եւ 183 ուրիշներ ալ ազատ արձակուած են:

ԼԵՇԱՍՏԱՆ իր կարգին յայտնեց թէ պիտի չմասնակցի Լոս - Անճըլըսի ոլիմպիականներուն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵ՛Ծ ՄԵՂԱՒՈՐԸ՝ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ...

ՏԵԼԻՕՐՄԱՆԻ «ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Ալֆորվիլի յուշարձանը կը շարունակէ գրաւեցնել թուրք մամուլը, որու գլխաւոր թիրախը կը մնայ՝ Ֆրանսան: Մայիս 16-ի «*Թէրճիման*»ի մէջ է, որ Ալթան Տելիօրման դառն խորհրդածութիւններու կը դիմէ, սա յատկանշական խորագրին ներքեւ՝ «*Ո՞Վ ԿՐ ԿԱՌԱՎԱՐԷ ՖՐԱՆՍԱՆ*»:

Կ'արժէ կարդալ, առնուազն ծանօթանալու համար հարցումին պատասխանին, այլ խօսքով՝ տեղեկանալու համար որ Ֆրանսան կառավարողը, պարզապէս, Հայերն են՝՝՝: Երա՞նի մեզի:

×

Ո՞Վ ԿՐ ԿԱՌԱՎԱՐԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

Ֆրանսայի մէջ ոխի երկրորդ յուշարձանին բացումին կառավարութեան կողմէ Ազահովութեան պատասխանատու Ֆըրընչեսքիի, իսկ Խորհրդային Միութեան անպաշտօն ներկայացուցիչ կաթողիկոսին մասնակցութիւնը լոյս սփռեց մըրքերու մէջ ծագած չատ մը մշուշոտ կէտերու: Դարձեալ օրակարգի նիւթ դարձաւ մեծ մասով մարքսիստ հայկ. հրոսախումբերու, Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի հակաթուրք համագործակցութիւնը: Բնական է որ նման համագործակցութիւն մը պիտի զարդանայ վակ գոներու եւրոպական հիւպատոսարանը: Այսինքն անոնք ոչ թէ ամբաստանեալ, այլ՝ գրեթէ հիւրեր պէտք է նկատուէին:

Այս փափաքը կատարուեցաւ:

Անշուշտ այն որուն ձեռքը խլած էր ահաբեկչութիւնը, պիտի չկարենար թեւը փրկել: Իրաւ ալ այս անգամ հայկ. կազմակերպութիւններ ուզեցին որ Ֆրանսա աւելի վճռակամ կեցուածք մը ցոյց տայ 1915-ի հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումին համար:

Այս ալ ընդունուեցաւ:

Ֆրանսայի Արտաքին եւ Ներքին նախարարները, կարգ մը խորհրդարանականներ այս ուղղութեամբ արտայայտութիւններ ունեցան Ազգ. Ժողովին մէջ:

Այլեւս Ֆրանսա հայկ. հրոսախումբերու հրամաններով չարժելու դիրքին կը մատնուէր:

Այդ շրջանին Մարսէյլի մէջ Գիլլինճեանի դատավարութիւնը տեղի կ'ունենար. հրոսախումբերը կը պահանջէին որ մեզմ

ԻՐԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԶԱՐԿՈՒՄՆԵՐՆ ԱՒ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՁՈՐՍ ՀԱՅ ՏԵՍՈՒՉ ԵԻՍ ՊԱՇՏՕՆԷ ՀԱՆՈՒԱԾ

×

«Յառաջ» Մայիս 17-ի մեր թիւով կը յայտնէինք, թէ Պարսկաստանի հայկական վարժարանները փակելու գործողութիւնները կ'ընթանան մեծ թափով, անդրադառնալով եօթը այլ դպրոցներու փակման՝ «Նոր Անի» եւ «Մարիամ» դպրոցներու փակումէն ետք: Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Մայիս 13-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ նոյն թափով կը չարունակուի նաեւ հայ տեսուչներու պաշտօնէ հեռացումը: Այսպէս, Մայիս 12-ին, Կրթական նախարարութեան Թեհրանի 12-րդ չրջանի հրահանգով պաշտօնէ հեռացուած են նոյն չրջանի չորս հայ տեսուչներ..

Նոյեմիկ Հոնաթչեան (Բուլբուլեան) - «Վաչէ Յովսէփեան» տղոց նախակրթարան -

Նադիա Մելիոմեան (Գրիգորեան) - «Ռուչեչ» ուղեցոյց աղջկանց վարժարան -

Լիդա Նալբանդեան (Շահրազեան) - «Ալիչան» աղջկանց նախակրթարան -

Սուրիկ Սարգսեան - «Ալիչան» տղոց ուղեցոյց:

«Ալիք» Մայիս 13-ի իր թիւով տալով լուրը, անդրադառնալէ ետք ստեղծուած կացութեան եւ եղած կարդադրութիւններու հակասութեան՝ երկրի Սահմանադրութեան 13-րդ յօդուածին հետ, կ'եզրակացնէ՝ -

«Հակառակ ընդհանուր բարեացակամ վերաբերմունքի, որ Հայութիւնը արժանանում է յատկապէս իսլամ կրօնապետների եւ հոգեւորականների կողմից, որոնք իրենց արտայայտութիւններով համաձայն են գտնուել մեր համայնքի իրաւունքներին, ի՞նչ բանի վերագրել այս ցաւալի ընթացքը: Ո՞ւմ շահին է անհանգստութիւն եւ յուզում առաջացնելը երկրի հայ փոքրամասնութեան մէջ: Ո՞վ է օգտուելու Իրանի ժողովրդի մէջ պառակտումներ առաջանալուց: Վստահ ենք, որ հայ ժողովրդի թշնամին՝ Թուրքիան, եւ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան թշնամիները ուրախանալու են այս ցաւալի իրադարձութիւններից»:

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Արեւելեան կողմն աշխարհի
Խաղաղութի՞ւն թող ըլլայ...
Ո՛չ արիւններ, էրտիճ հոսին
Լայն երակին մէջ ակօսին.
Ու երբ հընչէ կոչնակն ամէն գիւղակի՝
Օրհներգութի՞ւն թող ըլլայ:

Արեւմտեան կողմն աշխարհի
Բերրիութի՞ւն թող ըլլայ...
Ամէն աստղի ցօղ կայլակի,
Ու ամէն հասկ ծուլէ ոսկի.
Եւ ոչխարներն երբ սարին վրայ արածին՝
Ծիլ ու ծաղի՞կ թող ըլլայ:

Հիւսիսային կողմն աշխարհի
Առատութի՞ւն թող ըլլայ...
Ոսկի ծովուն մէջ ցորեանին
Յաւէտ լողայ թող գերանդին.
Ու լայն ամբարն ադուներուն երբ
բացուի՝
Բերկրութի՞ւն թող ըլլայ:

Հարաւային կողմն աշխարհի
Պըտղաբերում թող ըլլայ...
Ծաղկի՛ մեղրը փեթակներուն,
Յորդի գինին բաժակներուն.
Ու երբ թխեն հարսերը հացը բարի՝
Սիրերգութի՞ւն թող ըլլայ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

SENTENCE

SESSION SUR LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS

PARIS 13 - 16 AVRIL 1984

VII et FIN

c) Les effets du génocide

Le Tribunal rappelle que comme tous autres crimes contre l'humanité, le génocide est imprescriptible par nature en vertu du droit international général, ainsi que le confirme la convention sur l'imprescriptibilité des crimes de guerre et des crimes contre l'humanité adoptée par l'Assemblée générale des Nations Unies le 26 novembre 1968.

Tous les responsables des massacres, qu'ils soient «des gouvernants, des fonctionnaires ou des particuliers», s'exposent ainsi à des sanctions pénales que les Etats ont l'obligation d'infliger, dans le respect des garanties qui entourent l'exercice de la justice répressive.

Toute sanction pénale mise à part, le génocide constitue par ailleurs une violation du droit des gens dont l'Etat turc doit assumer la responsabilité. Le premier devoir qui s'impose à lui à ce titre tient à cet égard dans l'obligation fondamentale qui lui incombe d'en reconnaître sans falsification la réalité et d'en regretter l'exécution, ce qui réparera minimalement le préjudice moral incalculable subi par la nation arménienne.

Le Tribunal entend rappeler à ce propos qu'ainsi qu'il résulte à suffisance de droit de la pratique internationale suivie dès lors à l'égard de l'Etat turc, l'identité et la continuité de celui-ci n'ont pas été affectées par les bouleversements qu'il a connus depuis la dissolution de l'Empire ottoman. Ni les amputations territoriales qu'il a subies ni l'organisation politique nouvelle qu'il s'est donnée ne sont en effet de nature à mettre en cause la persistance de sa qualité inchangée de sujet du droit des gens. En conséquence, il ne saurait être admis que les gouvernements qui se sont succédé en Turquie depuis l'avènement d'une république kémaliste, se refusent à assumer des responsabilités qui pèsent sans discontinuité sur l'Etat dont ils assurent la représentation au sein de la communauté internationale.

Le Tribunal constate par ailleurs que rien, ni dans les déclarations ni dans la conduite du peuple arménien ou des Etats qui avaient un titre à en sauvegarder les droits, ne peut être interprété comme véhiculant une renonciation à mettre en cause la responsabilité qui pèse en l'occurrence sur l'auteur du génocide.Comme ses prédécesseurs, le gouvernement turc actuel doit partant en assumer la responsabilité.

Un tel crime viole des obligations tellement essentielles à la communauté internationale que les auteurs du récent projet d'article sur la responsabilité des Etats l'ont avec raison qualifié de «crime international» de l'Etat, au sens du droit de la responsabilité étatique, et non plus de la répression pénale. Il en résulte que, comme le confirment d'ailleurs les obligations particulières de la communauté internationale envers le peuple arménien, tout membre de celle-ci est en droit de demander compte à l'Etat turc de ses obligations, et notamment de provoquer la reconnaissance officielle d'un génocide que celui-ci s'obstinerait à nier. Il doit lui appartenir aussi de prendre envers le peuple arménien toute mesure d'aide et d'assistance qu'admettent le droit des gens et la Déclaration d'Alger, sans qu'il puisse lui être reproché d'intervenir, ce faisant, de manière illicite dans les affaires intérieures d'autrui.

C'est à la communauté internationale dans son ensemble, singulièrement au travers de l'Organisation des Nations Unies, qu'il incombe enfin de reconnaître le génocide et d'assister le peuple arménien à cette fin. Car elle ne saurait être totalement justifiée d'avoir laissé commettre à charge d'un de ses peuples, auquel elle devait protection comme à chacun de ses Etats, un crime dont elle n'aurait pas dû tolérer jusqu'à ce jour la dénégation abusive.

Le génocide arménien au cours de la Première Guerre mondiale était le premier fait de cette nature au début d'un siècle durant lequel le génocide et les horreurs qui l'accompagnent sont hélas devenus une pratique répandue.

La perpétration de telles atrocités ne s'est pas limitée à ce que certains pourraient tenir pour des sociétés peu développées. Au contraire, elles ont parfois été commises par des nations généralement tenues pour les plus développées et les plus avancées sur le plan scientifique. L'exemple le plus significatif de tout le 20ème siècle est en effet procuré par l'application d'une technologie de pointe et d'une organisation perfectionnée au génocide des juifs européens perpétré par les nazis, génocide qui atteint un degré peu imaginable de souffrance humaine et aboutit à l'anéantissement de quelque six millions de personnes.

Au cours des sessions antérieures, le Tribunal a eu l'occasion de condamner les génocides commis respectivement sur le peuple d'El Salvador (arrêt du 11 février 1981), sur le peuple maubere du Timor oriental (arrêt du 21 juin 1981), et sur le peuple indien du Guatemala (arrêt du 31 janvier 1983).

Le Tribunal constate que l'une des conséquences les plus sérieuses et l'un des effets les plus perturbateurs du génocide -au delà des maux irréparables infligés à ses victimes immédiates- consiste en la dégradation et la perversion de l'humanité entière.

POUR CES MOTIFS

en réponse aux questions qui lui ont été posées,

le Tribunal décide que :

— Les populations arméniennes constituaient et constituent un peuple dont les droits fondamentaux, individuels et collectifs, devaient et doivent être respectés conformément au droit international ;

— L'extermination des populations arméniennes par la déportation et par le massacre constitue un crime imprescriptible de génocide au sens de la Convention du 9 décembre 1948 pour la prévention et la répression du crime de génocide ; en tant qu'elle condamne ce crime, cette Convention est déclaratoire de droit en ce qu'elle constate des règles déjà en vigueur à l'époque des faits incriminés ;

— Le gouvernement des Jeunes - Turcs est coupable de ce génocide, en ce qui concerne les faits perpétrés de 1915 à 1917 ;

— Le génocide arménien est aussi un «crime international» dont l'Etat turc doit assumer la responsabilité, sans pouvoir prétexter, pour s'y soustraire, d'une discontinuité dans l'existence de cet Etat ;

— Cette responsabilité entraîne principalement l'obligation de reconnaître officiellement la réalité de ce génocide et du préjudice en conséquence subi par le peuple arménien ;

— L'Organisation des Nations - Unies et chacun de ses membres sont en droit de réclamer cette reconnaissance et d'assister le peuple arménien à cette fin.

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԱՂՋԻԿԷՆ

ԽՄԲ. - Պոսթընի մեր պաշտօնակից՝ «Պայքար» շաբաթաթերթի Նիւ - Եորքբլնակ աշխատակիցը՝ Յակոբ Վարդիվառեան հարցազրոյց մը ունեցած է Դանիէլ Վարուժանի աղջկան՝ Տիկին Վերոն Սափրագեանի հետ, բանաստեղծին 100-ամեակին առթիւ: Ստորեւ այն շահեկան վկայութիւնը զոր կը բերէ Վերոնիճ Վարուժան - Սափրագեան իր հօրը մասին. -

×

Բրգնիկ գիւղը որ հօրս ծննդավայրն էր, նաեւ իմս է: Իմ մեծ - մօրս եւ մեծ - հօրս՝ Թադուհի (Պայտիկեան) եւ Գրիգոր Զապուքեարեանի տան մէջ է որ առաջին անգամ աչքերս լոյսը տեսան:

Գիտէք թէ Բրգնիկը Բագրատունիք բառին ազատագրած ձեւն է: Գիւղը այդ անունը առած է Հայոց պատմութեան այն ժամանակին, երբ Բագրատունեաց Տան անկումէն յետոյ բոլոր իշխանական ընտանիքը եւ իրենց հետեւորդները պատսպարան գտած են Սեբաստիոյ այդ մէկ անկիւնը:

Չեմ կրնար ըսել թէ կը յիշեմ այդ տունը, այդ գեղեցիկ գիւղը, իմ նախնիներս, որոնք գեղջուկի սիրտարներ չէին, որովհետեւ մեծ հայրս չատ ժամանակ պոլիս աշխատած էր եւ այդ մայրաքաղաքին հետ չարունակ կապի մէջ էր եղած: Եւ արդէն հազիւ մէկ տարեկան էի երբ վտռատրուած ենք Սեբաստիա՝ մօրս ծնողքին տունը, ուր ծնած է Արմէն եղբայրս:

Կ'բաուի սակայն թէ կեանքի առաջին օրէն իսկ, նոյնիսկ անձի մը ծնելէն առաջ, պատկերներ եւ տպաւորութիւններ կը տեղաւորուին անհատի մը դիտակցութեան խորը: Անպայման այդ տեսակի յիշողութիւնն է որ անջնջելի պատկեր մը ղրած է հոգիիս մէջ, խաղաղ արեւի լոյսով, սիրող դէմքերու: Եթէ մեր անցեալ սերունդներուն միջեւ մեր կապը յանկարծ կարուած չըլլար եւ մեր նախնիքը՝ բոլորը մէկ անդամէն անհետացած չըլլային, մեր յիշատակները որքան աւելի հարուստ եւ իրական կ'ըլլային:

Եղբայրս եւ ես, մէկ եւ երկու տարեկան, փոխադրուեցանք Պոլիս, ուր հայրս գպրոցի տեսուչի պաշտօնի կոչուած էր եւ ուր մեր ընտանիքին երջանկութիւնը տեւեց միայն երկու տարի: Այդ ժամանակին կը յիշեմ մեր ժողովուրդին «կարմիր կիրակի»ին նախորդող Զատկի կիրակին: Կը տեսնեմ հայրս, դեռները, եղբօրս եւ ինծի հետ «կարմիր հաւկիթ» կը խաղայ, «եումուրթաճի» կը կանչէ, փողոցը հաւկիթի ծախողներուն պէս: Կը կարծեմ թէ հայրս արդէն, այդ չըջանին իսկ, հայրութեան մտահոգութիւնը ունէր, այն ինչ որ հիմա, մեր ժամանակին, այր մարդիկ կը սորվին նոր զարգացնել իրենց մէջ:

Եւ պէտք է ըլլայ վերջին առաւօտը. նստած իմ անկիւնս կը հետեւիմ իրեն խելացի ու ուշադիր նայուածքով, երբ համբոյրէ մը վերջ հայրս դրան մօտ կախուած գլխարկը կը վերցնէ եւ կ'ելլէ դուրս դէպի գպրոց, գործ:

Կը յիշեմ նաեւ քանի մը ամիսներ վերջ, 1915-ին, ծնունդը եւ կնունքը երկրորդ եղբօրս՝ Հայկին, ամայի եկեղեցիի մը մէջ, ուր ես գիտակից եմ: Զկան հիւրեր եւ ընտանեկան ուրախութիւն, որովհետեւ այլեւս ընտանիք չէր մնացած:

Հետեւեալ տարիներուն, լինչպէս մեր ազգին բոլոր զաւակներուն կեանքը, մերն ալ մութ վարագոյրով մը ծածկուած կը տեսնեմ:

Յիսուն տարի առաջ եղբայրներուս հետ եկած եմ Նիւ - Եորք, ուր մայրս արդէն կ'ապրէր, լինն տարիէ ի վեր իր ամուսնոյն հետ:

Ուսումս դրեթէ վերջացուցած էի: Քիչ ժամանակ ուսուցչութիւն ըրի սկանակ աշակերտներու համար, մանաւոր դպրոցներու մէջ: Ցետոյ տարիներով միշտ աշխատած եմ լաւ ու ծանօթ գրատան մը մէջ, եւ քանի մը տարի ալ Նիւ - Եորքի Հանրային Մատենադարանը: Նիւթապէս քիչ վարձատրուած այս աշխատանքը ինծի այնքան գոհունակութիւն տուած է, որ եթէ այսօր սկսելու ըլլայի կեանքս, միեւնոյն ճամբան կ'ընտրէի:

Կ'ուզէք գիտնալ թէ հօթանասուն տարի ապրած կին մը իր հօր, երեսուն տարի միայն ապրած հանճարեղ բանաստեղծին ո՞ր ոտանաւորը ամէնէն չատը կը սիրէ: Նախ ըսեմ, որ ոչ մէկ գրուածք կը կարդամ հայրիկէս, առանց յուզուելու: Կը զարմանամ իր համառութեան, Հայոց պատմութեան, նախապատմութեան, համաչխարհային արուեստի իր ծանօթութեան եւ ոչքանչելի հայերէն լեզուն գործածելու ձեւին վրայ:

Ինծի համար հրաչք մըն է որ հայր ժամանակ ունեցաւ ամբողջացնելու իր մեծ ծրագրին նոյնիսկ այդ հատորը՝ «Հայկն երգը», որ կարելի է նկատել նոյնիսկ իրմէ երապատիկ տարիներ ապրած բանաստեղծի մը - պայծառացած եւ խորացած վերջին արտադրութիւնը: Եւ եթէ պէտք է որ գտնեմ ոտանաւոր մը, այդ կ'ըլլայ վերջինը՝ «Անգաստան»ը, որ կատարեալ գոհար մը ըլլալէ զատ, կը ղգամ թէ բանաստեղծին ձայնն է որ մահէն անցած, իր սրտէն կեանքի ամէն բուրիք կը մաղթէ բոլոր մարդոց, հոգ չէ թէ անոյշ կեանքի բարիքներէն ինքը այնքան չուտ զրկուեցաւ:

Այս դարուն չատ քիչ կը կարդացուի բանաստեղծ: Իսկ այս բանաստեղծին լեզուն հասկնալու եւ գաղափարին հետեւելու համար ուսումը նոյնիսկ բաւական չէ, պէտք է ունենալ հայկական բարձրագոյն ուսում: Քանի՞ հայեր մնացած են այսօր որ դիտնան նոյնիսկ սովրական հայերէն լեզուն խօսիլ եւ կարդալ: Թարգմանութիւն կարդալու համար ալ պէտք է ունենալ բանաստեղծութեան նկատմամբ սէր: Շատերուն պէս ես ալ կը խորհիմ թէ պէտք է մեր նոր սերունդը ծանօթացնել մեր «մեծ»երուն: Բայց կը խորհիմ թէ մեր մեծերուն մեծակ գրութիւնները - ճառերը, նամակները եւ անոնց մասին գրուածքները թարգմանելով աւելի չատ ընթերցողներ կ'ունենանք եւ մանաւանդ արդարութիւն ալ ըրած կ'ըլլաք հեղինակին:

Երախտապարտ եմ Երեւանի Պետական Թանգարանին անօրէնութեան, որ պաշտօնապէս չնորհակալութեամբ ընդունեցաւ եւ խնամքով դասաւորեց հօրս ձեռագիրները: Եւ մանաւանդ այն անձնուէր աշխատողին՝ վերջերս մահացած՝ Գոհար Ագնաւուրեանին, որ այնքան հմտութեամբ եւ սիրով պատրաստեց «Վարուժանի նամականին»: Այդ հատորին մէջ գրագիտ մեզի կը ներկայանայ իրը Մարդ - ամհատ, իր ազնիւ նկարագիրով, իր ընտանիքին եւ իր ծնողքին հանդէպ իր պատասխանատուութեամբ, իրը հայրենասէր՝ առանց մոլութեան, եւ պիտակով հանդերձ լինքն իր արժէքն՝ իրը համեմարդ բոլոր մարդոց կարգին:

Այս հարիւրամեակին առթիւ ձեր ընտքերուն յայտնութիւն կը մաղթեմ:

Նիւ - Եորք

ԳԵՂԱՒՈՒԹԷ ԳԵՂԱՒՈՒԹ

Թեհրանի «Նայիրի» գպրոցի չրջափակին մէջ, Ապրիլ 11-ին, տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսաւորութիւն մը, նուիրուած Ցովհաննէս Շիրազի: Բացումը կատարած է տեսուչ Սամսոն Աւագեանի (այժմ՝ հեռացուած իր պաշտօնէն): Բանախօսած են հայերէնի ուսուցիչներ Ամմին եւ Մարտիրոս Օհանջանեան, ներկայացնելով Ցովհաննէս Շիրազի կեանքն ու գործը: Աշակերտները արտասանած են քերթուածներ հայ բանաստեղծներէ:

×

Թեհրանի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 27-ին, Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ցովհաննէս Շիրազի յիշատակին: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը: Ցաւարտ արարողութեան խօսք առնելով Արտակ Աբգ. անդրադարձած է ողբացեալ բանաստեղծին կեանքին ու գործին:

Ամերիկայի Հայ Դատի Կեդրոնական Վարչութիւնը Ապրիլ 24-ին, Ցեղասպանութեան 69-րդ տարելիցին առթիւ, հրապարակած է հետեւեալ յայտարարութիւնը.

«Ամերիկայի Հայ Դատի Կեդրոնական Վարչութիւնը, Ցեղասպանութեան 69-րդ տարելիցին առթիւ, կը կոչ ընէ Ամերիկահայութեան, որ ամբողջ ուժով մասնակցի Ապրիլ 24-ի ցոյցերուն, որոնք պիտի կազմակերպուին Ամերիկայի մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կոնկրէսին առջեւ:

Ամերիկայի Հայ Դատի Կեդրոնական Վարչութիւնը կը կոչ ընէ նաեւ Ամերիկահայութեան, որ ամբողջ ուժով մասնակցի Ապրիլ 24-ի ցոյցերուն, որոնք պիտի կազմակերպուին Ամերիկայի մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կոնկրէսին առջեւ:

Ամերիկայի Հայ Դատի Կեդրոնական Վարչութիւնը կը կոչ ընէ նաեւ Ամերիկահայութեան, որ ամբողջ ուժով մասնակցի Ապրիլ 24-ի ցոյցերուն, որոնք պիտի կազմակերպուին Ամերիկայի մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կոնկրէսին առջեւ:

Ամերիկայի Հայ Դատի Կեդրոնական Վարչութիւնը կը կոչ ընէ նաեւ Ամերիկահայութեան, որ ամբողջ ուժով մասնակցի Ապրիլ 24-ի ցոյցերուն, որոնք պիտի կազմակերպուին Ամերիկայի մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կոնկրէսին առջեւ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, երեկոյեան ժամը 7·30-ին, Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ նչուեցաւ Ապրիլեան տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ·Օ·Մ·Ը տեղւոյն մասնաճիւղին:

Բացումը կատարելով առենապետուհին՝ Ցասմիկ Գասպարեան, բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը՝ Սալբի Ղազարեան (Լոս - Անճըլըսէն), որ Լոնտոն կը գտնուէր Հայ Դատի Յանձնախումբի հրաւէրով: Սալբի Ղազարեան անդրադարձաւ 1915-ի եղեռնին նախորդող դէպքերուն, երիտասարդ Թուրքերու գործադրած ցեղասպանութեան, ողեկոչեց մէկ - ու կէս միլիոն մեր նահատակները եւ չեզոք դրաւ հայ ժողովուրդի պահանջին վրայ:

Դեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան տիկին Թ. Մովսէսեան եւ Օր. Ժ. Յովհաննէսեան (դաշնակ), տիկիններ՝ Հ. Մարթինեան, Մ. Ինճաեան եւ Մ. Տիգրանեան (արտասանութիւն) եւ Ց. Յովսէփեան (երգ):

Ոգեկոչման հանդիսութիւնը առիթ մը եղաւ, որպէսզի ներկաները վերանորոգեն իրենց ուխտը հաւատարիմ մնալու մեր նահատակներու կտակին, աննկուն կամքով ու կորովով նուիրուելու հայապահպանման գործին եւ պայքարելու՝ հայ ժողովուրդի դէմ կատարուած ցեղասպանութեան հատուցման ի խնդիր:

Մ. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

×

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ

Ապրիլ 23-ին, հայ քաղաքական երեք կուսակցութեանց երիտասարդական եւ ուսանողական միութիւններու կազմակերպութեամբ հաւաքոյթ - հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի չրջափակին մէջ, մասնակցութեամբ հինգ հազար հոգիի: Խօսք առած են լիչեալ Միութիւններու ներկայացուցիչները եւ գործադրուած է ազգասպանութեան հատուցման ի խնդիր:

Ապրիլ 24-ին, Կաթողիկոսարանի Մայր տաճարին մէջ պատարագած եւ քարոզած է Տաթեւ Աբգ. Սարգիսեան: Ցաւարտ պատարագի՝ Նահատակաց Մատուռին առջեւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք տեղի ունեցած է հայ քաղաքական երեք կուսակցութեանց կազմակերպած հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առած են երեք ներկայացուցիչներ: Հանդիսութեան ատարին 3 կուսակցութիւններու անունով ծաղկեպսակ մը դրուած է Մատրան մէջ զըտնուող մեր նահատակներու ոճիւններուն առջեւ:

Կէսօրէ ետք հայ երիտասարդներ զացած են Պիքֆայա եւ ծաղկեպսակ մը դրած Նահատակաց Ցուշարձանին առջեւ:

Ապրիլ 25-ին, Հայկազեան քոլէժին մէջ ձեռնարկով մը նչուած է ապրիլեան տարեդարձը: Ներկայ եղած են հայ եւ օտար ուսանողներ, դասախօսներ: Ցուցադրուած է Հայկ. Հարցը ներկայացնող փաստանկար մը (անդլերէն): Խօսք առած է Րաֆֆի Սէթեան:

Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 23-էն Մայիս 6, տեղի ունեցած է Փօլ Կիբրաիսեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ցեղասպանութեան նուիրուած յիսուն կտաւներ: Պաշտօնական բացումը կատարած է Գաբրեգին Բ. Կաթողիկոս:

«Նշան Փալանճեան» ճեմարանին մէջ եւս, Ապրիլ 19-ին, տեղի ունեցած է ճեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ Լսարանական Միութեան: Դասախօսութեամբ մը տեղեկութիւններ տրուած են Հայ Դատի աշխատանքներուն մասին: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտադիր մը:

×

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլ 24-ի առաւօտուն, Նէա Զմիռնիի Հայկական Ցուշարձանին առջեւ տեղի ունեցած է յատուկ արարողութիւն մը, ներկայութեամբ հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, թաղապետական իշխանութեան անդամներուն եւ հոծ բազմութեան: Խօսք առած է Արա Մանկոյեան: Քաղաքապետին կողմէ ողջոյնի խօսք արտասանած է Եաննիս Ղավրիլիտիս:

Կէսօրին, չուրջ երկու հազար Հայեր՝ պատառաներով եւ կոչերով, բողոքի ցոյց մը կատարած են քալելով Միթրոփոլէոս հրապարակէն մինչեւ Թրքական դեսպանատուն, որ պաշտպանուած է ոստիկանական ուժերու կողմէ: Ցուշատիր մը փակցուած է դեսպանատան պատին:

Ապրիլ 29-ի առաւօտեան, «Օրֆեւս» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ համազգային մարմնին: Խօսք առած են հելլէն քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Բանախօսած է փրոֆ. Ալիքի Եոթոփուլու - Մարանկոփուլու:

Հանդիսութեան աւարտին, հոծ բազմութիւնը՝ թափօր կազմած, պատատառներով ուղղուած է դէպի Սինտաղմա հրապարակը, ուր յատուկ արարողութեամբ մը ծաղկեպսակ դրուած է Անծանօթ Զինուորի շիրիմին:

×

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 24-ին, Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ բողոքի ցոյց մը կատարած են հայ երիտասարդներ ու պատանիներ:

Մայիս 6-ի առաւօտեան, «Փալլաս» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը: Խօսք առած են հելլէն քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Բանախօսած է փրոֆ. Ալիքի Եոթոփուլու - Մարանկոփուլու: Հանդիսութեան օրուան նախագահուհին՝ տիկին Մերի Փիւքիւլեան, անդրադարձած է երիտասարդ Թուրքերու գործադրած ցեղասպանութեան: Դեղարուեստական յայտադրին մասնակցած է Համազգայինի երգչախումբը: Հանդիսութեան աւարտին, բազմութիւնը ուղղուած է դէպի Գ. Զօրարանակի դամբարանը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուած է:

×

ՔԱՍԱՆԹԻ

Մայիս 6-ին, Տիմոքրիթիս համալսարանի ամփիթեատրոնին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան նախագահած է Թազուր Գարագուզլանեան, որ իր խօսքին մէջ անդրադարձած է հայ ժողովուրդի քաղաքական պայքարին: Բանախօսած է (յունարէն) Գեղամ Եաղճեան: Ողջոյնի խօսք ուղղած է հելլէն քաղաքական կուսակցութեանց եւ Գոմոթինիի Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչները: Հանդիսութեան աւարտին ծաղկեպսակ մը դրուած է Մեռեալներու Ցուշարձանին:

Տեղական մամուլը լայն արձագանգ տուած է ձեռնարկներուն:

LIVRES REÇUS

DES DIMANCHES A BELLEVILLE
- Récit -

Clément LEPIDIS

ACE éditeur, Paris 1984

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

○

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Վալ-դը-Մառնի բաժակի քառորդ աւարտականներուն համար դաշտ լլջնող Ալֆորվիլի Իւ·ժի·Ա·-ն, 0-ի դէմ 3 կէտով պարտուելով Փէ·էլ· 5 խումբէն (այս վերջինի դաշտին վրայ), դուրս մնաց այս մրցաշարքէն:

Վիրաւորներու եւ պատժուողներու պատճառաւ բոլորովին երիտասարդ եւ փոխուած կազմով մը դաշտ լլջած Ալֆորվիլի հայկական խումբը, առաջին կիսախաղին տիրապետելով հանդերձ, չկրցաւ ներկայացած առիթները օգտագործել եւ աւելին՝ կիսախաղի աւարտին երկու վայրկեան մնացած՝ ոտաչաւ ձրի կոլ մը: Երկրորդ կիսախաղին հաշիւը հաւասարեցնելու համար իր բոլոր դիծերով յարձակողականի անցած հայկական խումբը՝ 55-րդ վայրկեանին, հակադրոհի մը ընթացքին կոլ մը եւս ստանալով կորսընցուց իր յոյսը եւ վերջին վայրկեանին՝ 3-րդ կոլ մըն ալ, ու Ալֆորվիլ դաշտէն հեռացաւ ծանր պարտութեամբ:

Իսիի Ա·Մ·Ա·-ն, Հայաստանէն վերադարձէն ետք կը չարունակէ իր յաղթանակներու չարքը· անցեալ չաբաթավերջին յաղթած է (2 - 0) Անթոնիի, ցուցաբերելով բարձր մակարդակի խաղարկութիւն մը: Ա·Մ·Ա·-ի կոլերը նչանակած են Ազլի (15-րդ վայրկեան) եւ Պալեան (68-րդ վայրկեան):

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Բաժանմունք չլլնելու համար պայքարող Հ·Մ·Ը·Մ· Արծիւ չատ կարեւոր յաղթանակ մը տարած է Թուլոնի դէմ, 4 - 1 արդիւնքով:

Բաւական հաւասարակշռուած առաջին կիսախաղէն ետք, որու ընթացքին երկու խումբերն ալ չեն կրցած ստեղծուած առիթները օգտագործել, երկրորդ կիսախաղի 4-րդ վայրկեանին՝ Տէր-Մեսրոպեան հաչիւը բացած է: Այնուհետեւ Հ·Մ·Ը·Մ· Արծիւի տղաքը տիրապետած են դաշտին: Դաղարեան՝ Իսիի Ա·Մ·Ա·-ի նախկին միջին-յառաջապահը, 61-րդ, 75-րդ եւ 89-րդ վայրկեաններուն երեք կոլերը նչանակելով վաստաւոր յաղթանակ մը պատհոված է իր խումբին: Մրցակիցները իրենց պատիւը փրկած են 73-րդ վայրկեանին կոլ մը նչանակելով:

Այս յաղթանակէն ետք, ախոյենութեան աւարտին խաղ մը մնացած, Հ·Մ·Ը·Մ· Արծիւ կը դրաւէ դասաւորման 11-րդ տեղը՝ Միջերկրականի պատուոյ բաժանմունքին մէջ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հայրս բան չըսաւ, բայց ղպայի որ ձեռքս կը սեղմէր ուժով:

Դուրս ելանք. հայրս առաւ հրացանը. վնգակները լեցուց. ուսընդանուխ անցուց. խոչոր ծրար մը առաւ ու տուաւ ինծի.

«Երթանք», ըսաւ:

Դաշտերէն անցանք: Արեւը պահուըտած կր անտառին եւրին. պարահզի մը պատն ցատքեցինք ու դուռ մը զարկինք:

Քահանան առանձին կր տունին մէջ եւ սեղանի նստած կր ճրագի լոյսով: Հայրս ներս մտաւ առանց դլխարկը հանելու.

«Գերյարդելի, ըսաւ հայրս, Քիպօն ծանր է, եւ միայն բարին Աստուած կրրնայ զինք ազատել: Այսօր տասներկու ժամ՝ վաթսուն հոգի ազօթեցին Աստուծոյ. բայց Քիպօ կը վատթարանայ եւ վաղուան պիտի չհասնի»:

Քահանան կը նայէր հօրս զարմացած աչքերով:

«Գերյարդելի, չարունակեց հայրս, դուն միայն կրնաս խօսիլ Աստուծոյ, եւ հասկցնել՝ թէ ի՛նչ չուրջ վրայ են խրնդիրները: Հասկցուր իրեն, որ եթէ Քիպօն չառողջացնէ, բոլորը օդ կը հանեմ: Այդ ծրարին մէջ հինդ քիլօ պայթուցիկ վառօդ կայ. ամբողջ եկեղեցիէն ալիւս մը ոտքի վրայ պիտի չմնայ: Երթա՛նք»:

Քահանան բան մը չըսաւ. չարժեցաւ, եաեւէն ալ հայրս. մտաւ եկեղեցին, ծրնրադրեց խորանին առջեւ, միացուց ձեռքերը:

Հայրս եկեղեցիին կեդրոնը կեցեր էր, հրացանը թեւին տակ, լայն բացած սրբունքները երկանաքարի պէս ցցուած: Խորանին վրայ մոմ մը միայն կը վառէր. մնացածը մութի մէջ էր:

Կէս գիշերին մօտ հայրս գիս կանչեց.

«Գնա՛, տե՛ս ինչպէս է Քիպօն ու պարձիր անմիջապէս»:

Դաշտերու մէջէն թռայ, տուն հասայ չունչս կտրած, յետոյ դարձայ եւ աւելի ուժով կը վազէի:

Հայրս դեռ հոն էր. կանգուն, սրունքները բացած, հրացանը թեւին տակ եւ քահանան կ'ազօթէր բերանքսիվայր խոբանին աստիճաններուն վրայ:

«Հայր, պոռացի վերջին չունչովս, Քիպօն լաւցեր է: Բժիշկը ըսեր է որ վըտանգէ դուրս է. հրաչք: Ամէնքը կը խընդան ու գոհ են»:

Քահանան ելաւ, քրտնած էր, գէմքը այլայլած:

«Շատ լաւ», ըսաւ հայրս չոր կերպով. յետոյ մինչ քահանան բաց բերանով կը նայէր, թղթապանակէն հանեց հազար լիռայի տոմս մը ու մատուց ողորմութիւններու գանձանակին մէջ.

«Ես բարիքները կը վարձատրեմ», ըսաւ հայրս, «դիշեր բարի»:

Հայրս երբեք չպարծեցաւ այս դէպքով. բայց Պոքքաչչիոյի մէջ դեռ կան քանի մը բանադրեալներ, որ կ'ըսէին, թէ այս անգամ Աստուած վախցաւ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երեւմն Պոքքաչչիոյի մէջ կը տեսնուին քաղաքի մարդիկ. մեքենագէտներ, որմ - նադիրներ: Գետը կ'երթային զօրացնելու համար երկաթէ կամուրջին Պողոսուկները, կամ դէպի Ջուրէն խլուած երկիրներու ջրանցքը խափանցքերուն պատերուն կրաշիւս տալու:

Ասիկա Պասսան է, երկիր մը ուր մարդ կայ որ մկրտել չի տար իր տղան եւ կը հայհոյէ, ո՛չ թէ Աստուած ժխտելու համար, այլ՝ հեռուկս ընելու համար Աստուծոյ: Քաղաքէն հեռու պիտի ըլլայ խառասուն ֆիլոմեթր կամ նուազ, բայց թումբերով կտրատուած դաշտագետնին մէջ, ուր թումբէ մը անդին կամ դարձըւած է մը անդին չի տեսնուիր, ամէն մէկ հազարամեթր՝ տասը կ'արժէ: Իսկ խաղաքը կը պատկանի ուրիշ աշխարհի մը:

Ես կը յիշեմ.

×

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երեւմն Պոսքաչչիոյի մէջ կը տեսնուին քաղաքի մարդիկ. մեքենագէտներ, որմ - նադիրներ: Գետը կ'երթային զօրացնելու համար երկաթէ կամուրջին Պողոսուկները, կամ դէպի Ջուրէն խլուած երկիրներու ջրանցքը խափանցքերուն պատերուն կրաշիւս տալու:

(Շար. 5)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Շաքէ Մայիսեան, Անի եւ Բարսեղ Մայիսեան կը ծանուցանեն իրենց հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Մայիս 20, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՄԱՅԻՍԵԱՆԻ

մահուան (1980, Մայիս 17) չորրորդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Մայիս 22, Յիշատակ է աշխարհազօրաց եւ զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարդարապատի 1918 Ամի, վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդիսա կը կատարուի։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ազօթելու անոնց հոգիներուն համար։

-մայրերու օր-

«Մայրերու օրուան» առիթով, Իսիի եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի Մնոցաց Մարմինը կը կազմակերպէ հանդէս եւ վիճակահանութիւն՝ Ն. Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, կիրակի, Մայիս 27, ժամը հինգ 15·30-ին։

Հաւաքուած հասոյթը կը տրամադրուի վարժարանի ծաղքերուն։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը։

Կը խնդրուի որ բոլոր անոնք որ կը փափաքին ներկայ գտնուիլ, բարի ըլլան նախօրօք հեռաձայնել սոյն թիւերուն՝ կազմակերպողներու գործը դիւրացնելու համար։

Օրուան ընթացքին։ - 533 - 47 - 77
Իրիկունը։ - 645 - 15 - 14

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

Մխիթեանս ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս 11, երկուշաբթի, ժամը 10-ին։

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

ՕՐԱԿԱՐԳ. -

Ընթերցում տեղեկագրութեան։
Դիւանի ընտրութիւն։
Կեդրոնական վարչութեան ընտրութիւն։
Խօսիւ կը խնդրուի բոլոր Դպրեվանք - ցիներէն, անպայման ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին։

ՎԱՐԴԱՏՕՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 9, 10 եւ 11

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Անձնական ինքնաշարժերով երթ-ուդի՝

Autoroute de l'Ouest
CAEN
BAYEUX
PORT EN BESSIN
Ste-HONORINE DES PERTES
(à côté du Camping de la Hague)

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով
NAVASSARTIAN 985 36 53

ՍԱՐԵԱՆ

ԾԱՂԻԿՆԵՐ

ցուցահանդէսը երկարաձգուած է մինչեւ Մայիս 29։

CENTRE D'ART INTERNATIONAL
99, Boulevard Raspail
75006 Paris

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE MARSEILLE
(12 - 14, rue St. Bazile)

CONFERENCE
Par LE PROFESSEUR
François RIGAUX
PRESIDENT du TRIBUNAL PERMANENT des PEUPLES
au sujet de la recente sentence sur le **Génocide arménien**
Vendredi 25 mai à 21 heures
Entrée libre

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 15-ին, եկեղեցիին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Վարչութեան ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - D

DELTA AUTO

Tél. 737.15.37

Direction : GARO TOSONIAN
43bis, Bd. Jean Jaurès—92110 CLICHY

VENTE VOITURE NEUVE ET OCCASION TOUTES MARQUES

CREDIT DE 6 à 48 MOIS

— FORD — LANCIA —
— AUTOBIANCHI — VOLVO —

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - D

Ֆրանսահայ Մշակ. Միութիւնը եւ ԺՄՄԸ կը կազմակերպեն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ

(Եղուարդ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Ա. Ջութակ, Սուրէն ՀԱՒՆԱԶԱՐԵԱՆ, Բ. Ջութակ, Ցակոբ ՊԱՊԵԱՆ, Ալթօ եւ Ֆելիքս ՍԻՄՈՆԵԱՆ, Թաւջութակ

PARIS : Jeudi 24 mai, à 20h 30 - Eglise St. Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre - Paris 1er - Métro : Louvre
Mercredi 30 mai, à 20h 30 -Eglise St .Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre -Paris 1er - Métro : Louvre
LYON : Vendredi 25 mai, à 20h 30 à l'Eglise Arménienne
VALENCE : Samedi 26 mai, à 20h 30 au Théatre Municipal
ROMANS : Lundi 28 mai

×

ՄԵԾ ՃԱՇ

«ԱՇԽԱՐՀ»ի ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿի ԱՌԹԻԻ
29 Մայիս երեքշաբթի, ժամը 20-ին

Au Restaurant «LE BAALBEK»
33, rue Saint Augustin — Paris 2ème — Métro Opéra
ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՆԵՐՈՒ

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 180 Ֆր. - *Տեղերը ապահովել, հեռ.* - 781 09 72 (*աշխատանքի ժամ*) եւ 990 66 28

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE EN ARMENIE

— du 2 au 16 JUIN 6 250 F
— du 21 JUILLET au 4 AOUT 6 410 F
— du 4 au 18 AOUT 6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT. 6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE 6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

TOURISME ET MUSIQUE EN ARMENIE

DU 7 AU 21 JUILLET

Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

ARMÊNIE EN FÊTE

FESTIVAL NATIONAL
DE LA JEUNESSE ARMENIENNE
26-27 MAI, au DOMAINE du CHATEAU de RAJAT
(St. Pierre de Chandieu -69-)

Ce Festival, sans précédent, est organisé à l'initiative de la F.R.A. NOR SEROUND et avec la participation de nombreuses associations arméniennes.

Pendant les deux jours des stands seront en permanence à la disposition du public pour une information sur les differentes structures communautaires existantes en France dans tous les domaines : rencontre, sport, presse, radio, école, culture, musique, religion, cause arménienne...

La discussion sera aussi de la Fête grâce à des tables rondes autour de nombreuses personnalités arméniennes et françaises : journalistes, historiens, écrivains.

Nous ne citerons que Anahide Ter Minassian, Pascal Tchakmakian, Messieurs Hamelin Arnauld et Brun Jean-Michel... parmi tant d'autres.

Voici le programme détaillé des deux jours :

SAMEDI 26 MAI

Ouverture officielle du Festival à 15 heures.

Spectacles : NAïRI : troupe de renommée nationale de danses folkloriques arméniennes.
YERSO : Interprète de chants populaires
DUO ZEPUR : Interprètes de chants patriotiques

GRAND BAL SOUS CHAPITEAU : de 21 heures à l'aube
Une soirée exceptionnelle en compagnie du chanteur VAROUJAN VARTANIAN venu spécialement des Etats-Unis, de l'orchestre ANI de la M. C. A. D. et de l'orchestre HAGHTANAG de Paris

DIMANCHE 27 MAI

MESSE en PLEIN AIR : célébrée par Monseigneur Norvan ZAKARIAN avec la chorale GOMIDAS de l'Eglise Amrénienne de Lyon à 10h

GRAND PIQUE-NIQUE, buffet de spécialités arméniennes ,buvette

SPECTACLES à partir de 14h 30
TROUPE DE THEATRE DE LA M.C.A.D. : «Jamatroutioun» de Mouchegh ICHKHAN - pièce en 1 acte - mise en scène: Vahé Zékian
ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN de PARIS
VICKEN : grand interprète de chants populaires arméniens
ARDZIV : troupe de danses folkloriques arméniennes de Lyon
NAïRI : troupe de danses folkloriques arméniennes de Paris

PRISE DE PAROLE
REMISE DE COUPES AUX GAGNANTS DU TRIATHLON DU FESTIVAL
TIRAGE DE LA SUPER TOMBOLA : 1er lot : 2 billets aller-retour pour Tunis

RENSEIGNEMENTS PRATIQUES
Hébergement et transport : pour s'inscrire contacter
— pour la région parisienne : Anaïs (1) 824 63 89 l'après-midi
— pour la région lyonnaise : Varténie (7) 849 42 97 le matin
— pour la région marseillaise : Garo (91) 67 48 69 le soir

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
22
MARDI
22 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.705 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.705

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ընտրութիւնները դեռ կը շարունակուին, թաղապետութենէ թաղապետութիւն: Այլեւս ջնջուած ընտրութիւններու տեղ նոր ընտրութիւնները այնքան ընթացիկ դարձած են, որ առանց այնքան կիրակի մը դռնել դժուար պիտի ըլլայ, Ֆրանսայի մէջ: Այս անգամ՝ համայնավարները կրցան ծայրը ծայրին փրկել մէկ թաղապետութիւն՝ Թիոնվիլ, 50,4%-ով, բայց, ընդդիմութիւնն է, որ յաղթեց Տամառի - լէ - Լիս: Նոյնի մէջ, կարելի չեղաւ առաջին շրջանին ընտրութիւնը ընել, էհոլոժիսթներու պատճառով եւ ուրեմն՝ համեմատականի մնաց:

ՍԱՄԱՐՈՎ ամոլի առողջական վիճակին մասին, խրախուսիչ լուրեր տուաւ ժողմ Մառէյ, Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանէն, կիրակի իրիկուն, երբ հիւրն էր՝ ֆիէօպ տը լա Փրէսին: Իրրեւ նախագահ «Մարզկային Իրաւանց Կոմիտէին եւ ազատութեանց պաշտպանութեան» կոմիտէին է որ Մառէյ դիմած է խորհրդային իշխանութեանց, որոնք կը ճըշդեն թէ. - «Ինչպէս ցոյց կուտան Սեմաշկօ բուժարան - հիւանդանոցի քննութիւնները, Սախարովի առողջական վիճակը ամրողջովին զոհացուցիչ է: Գալով Էլէնա Պոնէրի, քննուելէ եառ, նաեւ իր իսկ դիմումով, բարձրորակ բժիշկներ հաստատած են թէ իր վիճակն ալ ամբողջովին զոհացուցիչ է: ճիշդ է որ չնչերակային անբաւարարութենէ կը տառապի եւ թէ տեղական էնֆարքթիւս մը նըշմարուած է տարի մը առաջ, բայց վիճակը կայուն է, ոչ մէկ վատթարացում նըկատուած է, անկէ ի վեր: ճիշդ է նաեւ որ աչքի հիւանդութենէ մը կը տառապի, որ սակայն կրնայ խնամուիլ ակնաբուժական սովորական հիւանդանոցի մը մէջ: Այս միջոցին, հիւանդանոց դտնուելու իսկ հարկ չկայ եւ կորքիւի իր տունը կը դտնուի»: Մառէյ յայտնեց նաեւ թէ հակառակ անոր որ Մ.Թ.Ը.Ա.Ն. իր կարծիքը չէ առած, ինք կը խորհի որ Նախագահը պէտք է Մոսկուա երթայ: Միւս կողմէ, առաջին անգամն է, որ խորհրդային կ'անդրադառնար Սախարովներու, կիրակի օր: Կառավարական պաշտօնաթերթ՝ Իզվեստիա կը գրէր որ «Ամերիկեան առողջութիւնը փայլուն չէ, բայց համաշխարհային մտահոգութիւն ներշնչելու բնոյթ չունի...»:

ՍԻԹՐՈՑԻՆի գործադուլները կը վերլուսկին իրենց բնականոն ընթացքը, երկուշաբթի առտու: Պերեկովուայի գտած մէջին ճամբան որոշ չափով մեղմացուցած կը տպաւորին սուր բնոյթը եւ գըրաւումները կը դադրէին երկուշաբթի օր: Ընկերային հարցերու նախարարը համաձայնեցաւ կարգ մը պաշտօնագուրկումներու (կանխահաս հանգստեան կոչուելու պարագայ), բայց մերժեց ուրիշներ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՄՕՐՈՒԱ. օգտագործելով Սահմանադրութեան 49-րդ յօդուածը (3-րդ պարբերութիւն) վստահութեան քուէի ձեւով, այսինքն՝ առանց իւրաքանչիւր յօդուածի շուրջ վիճաբանութեան եւ մտքերու փոխանակութեան, քուէարկել պիտի տայ կրթական օրինագիծը, որ մասնաւոր դպրոցներու կը վերաբերի: Ընդդիմութիւնը շատ բարձր ձայն կը հանէ այս պատճառով եւ անկարելի չէ, որ մասնաւոր դպրոցի ծայրայեղ պաշտպանները կրկին փողոց իջնեն: Մորքին մէջ, Սաւառի եւ կառավարութիւնը այնքան ջանք թափեցին երկու կողմերուն ալ զոհացում տալու, որ, ի վերջոյ, ոչ ոք գոհ է եւ իւրաքանչիւր կողմ այն համոզումն ունի թէ զիջումները՝ միւսին եղած են...:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆՈՐ - ՍԻՍ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ՝ ԱԶԻՐԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ՎՐԱՅ

ՄԵԿ ՄԵՌԵԱԼ,
ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ
ՆԱԵԻ ԱՅԼՈՒՐ

Ուրբաթ իրիկուն, կրակ թափած է արեւելեան - Պէյրութ եւ Պուրճ - Համուտի Նոր - Սիս թաղին մէջ, ծանրօրէն վնասած է Ազիրեան ակումբը, ուր կան նաեւ վիրաւորներ:

Շարաթ օր, հեռաձայնով մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, հրթիռ մը լնկած է Ազիրեան ակումբի պատշգամին վրայ: Ակումբին մէջ, չորս հոգի վիրաւորուած են եւ անոնցմէ մէկը՝ Սահակ Մանուկեան, քիչ եառ մեռած է: Այս «կոյր ռմբակոծութիւններէն» ինչպէս կը խորագրէր «Ագգակ», Շարաթ (Մայիս 19), կան նաեւ այլ զոհեր, որոնց մէջ տասնեակ մը հայ վիրաւորներ: Օռհան-լըճուռ կուտար նաեւ կարգ մը անուններ. - Վահէ Ղազարեան, Մարի Ղազարեան, Աստուր Գալայճեան, Վաչէ Գադանճեան, Յարութ Սապունճեան, Վազգէն Մխիճեան, Էմիլ Մինասեան, Խոմոն Մինասեան եւ ուրիշներ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՒԱՔԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 11 / 17)

ՆՈՐ ՀԱՃԸՆ ԱՒԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Քառորդ դար առաջ հիմնուեցաւ Նոր Հաճըն աւանը, Երեւանի մօտ, Հրազդան գետի ձորի բարձունքին՝ գեղատեսիլ սարահարթին մէջ, ի յիշատակ Կիլիկիոյ հայկական բնակավայրի: Ունի բարձրակարգ տուներ՝ բոլոր յարմարութիւններով: Շինութիւններու մէջ գլուխ - գործոց կարելի է համարիլ այն յուշարձանը, որ կառուցուած է ճարտ. Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նախագիծով: Յուշարձանին վրայ փորագրուած է՝ «Հաճընի հերոսական ինքնապաշտպանութեանը եւ մայր հայրենիքում Նոր Հաճընի վերածննդին: 1920 - 1958 թթ.»: Այդ յուշարձանին մօտ, ամէն տարի, տեղի կ'ունենան հաճընցիներու հանդիսութիւնները, որոնց կը մասնակցին նաեւ զանազան երկիրներէ հայրենակիցներ: Մասնաւոր չուքով ծանուցեր էին ասանկ քանդիմենտական՝ Ֆրանսայէն, Արժանթինէն, Պուլկարիայէն եւ այլ երկիրներէ գացած Հաճընցիներու ներկայութեամբ: Աւանին մէջ վերջերս բացուած են դրատուն մը եւ կահոյքի վաճառատուն մը. մօտ ատենէն կը սկսի բանել հանրախանութը: Յատուկ ոճով կառուցուած են չարժանկարի սրահ, ճաշարան եւ պարասրահ ունեցող չէնքերը: Մշակոյթի Տունը ունի զանազան խումբեր: Հաճընցիներու պարախումբը ծանօթ է Հայաստանի շատ մը շրջաններու մէջ: Կան միջնակարգ զոյգ դպրոցներ, երաժշտական դպրոց մը եւ մանուկներու գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոն մը: Աչխոյժ է նաեւ մարզական կեանքը: «Բիւրեղ» վոլէյպոլի խումբը Հայաստանի առաջնութեան է, իսկ «Նոր Հաճըն» տանի առաջնութեան, ֆութպոլի խումբը ծանօթ է իրրեւ ամէնէն յարձակողական մրցակից՝ Հայաստանի ախոյեանութեան մրցումներուն:

ՍԵՒ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԵԿԷՔ ԼԻԲԱՆԱՆ...

—×—

Եթէ կ'ուզէք գոնէ անգամ մը տեսնել Լիբանանը՝ բոլորովին չկործանած, ժողովուրդը թշնամիներէն չբնաջնջուած կամ իրար չբնաջնջած, կամ երկիրը քարափ վրայէն չջնջուած, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ օդակայանը գտնէք բաց, եթէ չսարսափիք տեզալիք հետանական ռումբերէ, եթէ օդակայանէն մինչեւ պանդոկ կամ ձեր տունը երաշխաւորուած է ձեր ճամբան, եկէք Լիբանան...:

Եթէ - որպէս թուրիստ - չկարենաք յայտնել ձեր հետաքրքրութիւնը՝ այցելելով Պաալպէքի աշխարհահռչակ աւերակները - քանի որ հոն աւերիչ եւ աւերուելիք ուժեր կան - և կը զոհանաք կեդրոնական Պէյրութի աւերակներով, եկէ՛ք Լիբանան:

Եթէ կ'ուզէք համոզուիլ թէ մենք ալ ունինք մեր ազգային զոյգ - զոյգ գծերը - արեւելեան եւ արեւմտեան, հիւսիսային եւ հարաւային, - ինչպէս Պերլինն ու Քորէան, Եմէնն ու Վիէթնամը - եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ կ'ուզէք իրազեկ դառնալ թէ քանի՛ տեսակ բռնապրանիչ ուժերէ բռնապրուած է մեր երկիրը եւ քանի՛ տեսակ մինի - կառավարութիւններու հարկատու է ժողովուրդը, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ինչո՛ւ իսրայէլեան բանակը պարբերաբար նահանջներ կը կատարէ դէպի հարաւ, կամ ինչո՛ւ իսրայէլեան աշխատաւորական կուսակցութիւնը եւ քաղաքական այլ կազմակերպութիւնները կը պահանջեն ճահալի անպայման վերադարձը Լիբանանէն, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ կը խորհիք թէ Լիբանանը, իր կրած անպատմելի թշուառութեանց պատճառով, պարպուած է իր ժողովուրդէն, հաճոյքներէն եւ ապագայի յոյսերէն, եւ եթէ կ'ուզէք հաստատել այս բոլորին հակառակը, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ կ'ուզէք տեղւոյն վրայ ստուգել թէ Լիբանանը տակաւին ոչ միայն կանգուն է, այլեւ կործանուածներուն տեղ կը չինուին նո՛ր շէնքեր, կամուրջներ, սինեմաներ ... եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ փափաք ունիք ըմբռնելու համադամ խորտիկներ՝ անմրցելի մեզեներով, եթէ կ'ուզէք մասնակից ըլլալ նըշանառուքի կամ հարսանեկան ճոխագոյն քոքթէյլներու, ընկերակցութեամբ առատաբերու համանուագին, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ կ'ուզէք միասին անցընել մի քանի օր, մի քանի ժամ կամ մի քանի րոպէ մեր թաքստոցներուն մէջ, ապրիլ սարսուռը որոտացող թնդանօթներու, մարդորսի մը զնդակին, ռճբափորձի մը կամ անակնկալ պայթումներու, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ ձեզ կը հետաքրքրէ դիտել, թէ աշխարհի որ քաղաքին մէջ ինքնաչարժերը կը չարուին մայթերու վրայ, իսկ հետիոտն գացողները կը քալեն փողոցի ասֆալթի վրայէն, եկէ՛ք Լիբանան...:

Եթէ կ'ուզէք վիճակագրութեամբ ստուգել թէ աշխարհի ո՛ր փոքրագոյն, տկար, խաղաղասէր եւ ոչ - ռազմական երկիրներէն մին կը հաչուէ ամէնէն շատ կոյրեր, կաղեր, հաշմանդամներ եւ ... պատերազմական հարուստներ, եկէ՛ք Լիբանան...:

ՀԱՑԴԻՏԱԿ

«ԶԱՐԹՕՆՔ»

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

TRIBUNE JUIVE

«SOLIDARITÉ AVEC LES ARMÉNIENS»

—×—

«Թրիպիւն ժիւիւ» չաբաթաթերթին, *Մայիս 11 / 17* թիւին մէջ, Անրի Սմոլարսկի կ'անդրադառնայ Ալֆորվիլի վերջին դէպքերուն, վերոյիշեալ խորագրին ներքեւ: Կարճ յօդուածին կցուած է պատուանդանը վնասուած ապրիլեան յուշարձան - խաչքարին նկարը:

Թերթին աշխատակիցը կը չեչտէ, *ի մէջ այլոց*..: «Եթէ մէքր Անրի Համտընպերկ, Ռընուվօ - ժիւիֆ-ի նախագահը, տղաքցեց Ալֆորվիլի Հայերուն հետ, պատճառն այն է որ հրեայ համայնիքը, զոհ՝ դարուս երկրորդ ցեղասպանութեան, չի կրնար անտարբեր մնալ հայ Սփիւռքը հարուածող դժբախտութեան ի տես: Հիթլէր կրցաւ, վերջնական լուծումին կոճակին վրայ կոխել, գիտակից որ՝ համաշխարհային կոխել, գիտակից որ՝ համաշխարհային խիղճը աւելի պիտի չհակազդէ 1942-ին քան՝ 1915-ի ահաւոր փորձի հարուածին ատեն Հայերու դէմ: Ռընուվօ ժիւիֆ-ը արդէն, զեկոյցով մը «արտաքսած է իր համախոհութիւնը զոհերուն եւ հայ գաղութին, որ կը գործէ 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան ճանաչումն համար»:

× *Այս առընչութեամբ* ՄՌԱՓ-էն (ցեղապաշտութեան դէմ Շարժում) *ստացանք նաեւ պատճէնը այն զեկոյցին, զոր հրապարակած էր Ալֆորվիլի ոճրափորձէն առաջին եւ որու անդրադարձած էինք արդէն Մայիս 8-ի մեր թիւով:*

×

REVUE DES DEUX MONDES

ՀԻ՞Ն ԾԱՆՕԹ ՄԸ ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ Կ'ԱՌՆԷ. - ՓԻԷՐ ԼՕԹԻ

Ռըվիւ տէ Տէօ - Մոնտ-ը Մայիսի իր թիւին 506-րդ էջին վրայ, անհրաժեշտ տեսեր է վերհրատարակել մեր մէկ շա՛տ հին ծանօթին նամակը:

« Les propos du mois » գլուխին տակ է (ուրկէ ո՞ւր եւ ինչո՞ւ) որ կը հրատարակուի Լոթիի 1919-ի մէկ «վկայութիւնը», ուր դրադէտը չանք չի խնայեր պաշտպանելու համար, ինչպէս ինք կ'ըսէ «խե՛ղճ բարեկամներս» զորս Եւրոպա ծայրայեղութեանց մղեր է: Մնացեալը նորութիւն չէ մեզի համար, ոչ ալ այս «փաստաղրութիւնը» միակն է «Տէդանչանթէները»ու հեղինակին, որ մենամարտի ալ հրաւիրուած է ժամանակի մարտ. Թորդոմի կողմէ եւ որովհետեւ խոյս տուած է, տոմսի մըն ալ արժանացած է Պոլիս, Ե. Օտեանէն, որու հետեւանքներն ալ համով - հատով կը պատմէր ողբացեալ Հրանտ - Սամուէլ...:

Աւելցնենք նաեւ թէ Թուրքերը հրապարակ հանած են հատոր մը՝ «Հայկ. թղթածրարը» զոր պատրաստած է Քամիւրան Կիւրիւն: Անդարայի «Թրքական պատմութեան ընկերութեան» այս հրատարակութիւնը շատ կը յիշեն վերջերս Թուրքերը, որպէս ապրիւր թրքական տեսակէտին:

Այս ամբողջը ցոյց կուտայ, ամէն պարագայի մէջ, թէ Թուրքերը ծաւալուն գործունէութեան, անցած են եւ թէ իրենց քարոզչական մեքենան կը բանի, աւելի քան երբեք:

CARZOU

par Jean MARCENAC

Le spectre d'une lumière inconsolée erre sur le monde. En vain nous réjouissons-nous encore naïvement de l'arc-en-ciel. Les ponts sont coupés, désormais, qui conduisaient aux demeures des dieux du jour et la couleur ne nous fait plus que des signes de détresse.

Certes Carzou n'est pas un : il est cent; et ce peintre se nomme Légion. Le démon qui hante ses crépuscules sait parfois revêtir les apparences de la joie, peut-être même celles de la gaieté et du plaisir. Mais ce qui demeure de ces carnavals à la Watteau, c'est toujours pourtant le déchirement, l'abandon... C'est le témoignage, et parmi les plus nets d'aujourd'hui, que l'homme séparé se rend à lui-même de sa dispersion.

Je sais qu'on peut parler de Carzou sur bien des tons et s'accompagner pour en dire des violons du Valois comme de la neuve musique du vent dans les caténaires. Mais le mode reste le même. A visage découvert ou sous le masque, quand la vieille terre montre l'os ou farde sa décrépitude d'un été fleuri de chairs jeunes, ce qui toujours revient dans les toiles de Carzou et réclame sa place, c'est la figure de notre mal, du grand malheur de notre temps, les vestiges d'un azur disparu.

Ce que nous enseigne ainsi somptueusement Carzou, c'est que *nous ne sommes pas*. La fête qu'il célèbre est celle du néant. Tout dans sa peinture proclame que nous existons dans un *autre* monde et que notre monde n'est point. Mais il n'emprunte rien à la littérature de ses chemins ou de ses vertus pour nous rendre cette absence sensible. Nietzsche dit quelque part : «Pour le vrai poète la métaphore n'est pas une figure de rhétorique. c'est une image substitutive qu'il aperçoit réellement à la place de l'idée». L'élan créateur est un et il en va de même pour le poète et pour les peintres. Croyez-vous autrement que leurs travaux auraient ce prix et ce poids et nous donneraient l'absolu dans une pomme, la désespérance dans une paire de souliers ? La peinture littéraire, allégorique, elle, a besoin pour soutenir sa métaphore de la charpente d'une histoire bien ressassée : Job sur son fumier, Napoléon au pont d'Arcole, l'horizon des kolkhozes ou bien, encore, place aux minces anecdotes érotiques d'une peinture de traversin !

Carzou ne fait appel, lui, ni au grand, ni au pathos, ni à l'émoustillant. Il se place devant ce qui existe et par les seuls moyens de la peinture - car nul, plus que ce peintre si fermement figuratif, n'est finalement aussi indifférent au sujet- il nous ouvre les portes d'un espace où nous nous reconnaissons comme en un trouble miroir et bien moins hommes que regret d'homme, lamentation, ou espérance d'homme, appel vers l'homme. Une image qui s'éloigne, et qui se fond dans les lointains, dans un horizon sans retour, ou quelque image encore incertaine, tremblante et floue dont on s'approche et qui réclame de nos yeux l'incarnation, voilà ce que nous propose la peinture de Carzou : il n'est jamais que le héraut d'une nostalgie ou d'une attente. Et nous sommes dans son espace au carrefour de ce qui est oublié et de ce qui se devine.
Il existe de ses domaines où le peintre et l'homme vont la main dans la main vers une commune victoire, à l'avance apaisés comme des conquérants sûrs d'eux-mêmes. L'air, dans la poudroyante lumière de Poussin, demeure d'un seul tenant, sans rupture, et l'homme y a jadis édifié ou planté ce qu'y recompose le peintre, usant seulement de son droit souverain, son droit d'homme sur le monde, pour déplacer un peu cet arbre vers la droite, redresser le pan de ce mur que le temps a meurtri et qu'étaye la perspective. L'œil, comme la main, transplante et maçonne. Le peintre nous rassure : il est le garant de notre pouvoir.

Mais dans une toile de Carzou, *il n'y a rien à faire*. Il ne reste qu'à attendre avec espoir ou anxiété que quelque chose se fasse, de ce que dénonce ou annonce le peintre.

Après tout, l'espace d'une peinture n'est jamais que sa durée concrétisée, cristallisée. Les peintres peignent le temps, ce temps dédoublé qu'est leur temps dans notre temps. Et la durée dans laquelle Carzou a installé son œuvre et son savoir de peindre ne nous permet aucune de ces raisonnables marches d'approche au terme de laquelle s'atteint enfin un but fixé. Hegel a raison : «Tu ne peux pas être mieux que ton temps, au mieux tu seras ton temps». Carzou est avant tout le peintre de ce qui passe -(de ce qui se passe ?)- Bien plus que le répondant de ce qui est. Son réalisme est une mise en question. Et la lumière déchirante dans laquelle s'installent et s'effacent ses paysages, s'établissent et s'éloignent ses personnages, se composent et se défont ses visages, et une lumière jumelle, qui semble sécreter comme un reflet malheureux ou courageux d'elle-même, un reflet en tout cas plus véridique qu'elle même.

Voilà pourquoi on m'amuse à distinguer chez Carzou des époques. Au vrai, son unité est faite de cette lumière fracassée. Il n'a jamais rien peint d'autre que le devenir. Indifférent à l'aujourd'hui, il n'en retient que le prétexte à dire d'hier ou parler de demain. C'est sans doute le plus héraclitéen de nos peintres, le moins capable de redire, de refaire, le plus désarmé devant le chic et le poncif et l'un des seuls dont l'œuvre soit comme une parole sans cesse balancée entre ce qui a été et ce qui sera. Non point le peintre de l'instant, mais de cette force impitoyable qui alimente de chaque instant sa dure loi.

Pourtant, chez ce peintre du passage, certaines toiles donnent l'impression de l'éternité. Souvent je me dis que s'il était un port, si nous y parvenions jamais, ce ne serait, du fond des chambres de la mort, que pour ouvrir les yeux, les volets repoussés, sur cette flotte iridescente enfin au repos, à l'ancrage, au bout de l'incessant voyage. Mais la fabuleuse élégance de ces rades nous fourvoie. Nul ange inexistant n'a caressé le tableau de son aile. Le peintre a fait sa besogne, tout simplement. Il n'a rien conclu, rien prouvé. L'éternel n'était pas son propos, ni la paix à la fin, la patrie retrouvée dans la diaspora de l'univers. Il a seulement mené à bien le jeu des verticales, celui des couleurs, des rapports entre les masses et les tons. Il a poursuivi l'insaisissable lumière, il a usé son âme en ce «subtil complot» dont on a parlé, tâchant de faire de son œil un prisme inverse qui recomposerait enfin ces irréductibles couleurs en une seule, définitive, irréfutable. Le spectre d'une lumière inconsolée erre sur le monde... Mais il suffit peut-être de quelques-uns, dont le pays est à la fois de neige et d'été, pour que vienne le jour... Rimbaud parle :

«Au bois il y a un oiseau, son chant vous arrête et vous fait rougir.

Il y a une horloge qui ne sonne pas.

Il y a une fondrière avec un nid de bêtes blanches.

Il y a une cathédrale qui descend et un lac qui monte.

Il y a une petite voiture abandonnée dans le taillis ou qui descend le sentier en courant, enrubannée.

Il y a une troupe de petits comédiens en costumes, aperçus sur la route à travers la lisière du bois.

Il y a enfin, quand l'on a faim ou soif, quelqu'un qui vous chasse».

Laissons peindre Carzou, un des seuls peintres d'aujourd'hui dont la lumière soit morale : l'eau et le pain sont là, derrière. Avec la main prête à nous les tendre, cette fois... Malheur ou bonheur, ton nom est homme et le soleil peut cesser d'être un leurre.

Jean Marcenac
Extrait de
la «Petite encyclopédie de l'art»
FERNAND HAZAN

«ԱԷՐՆ ՈՒ ԲԱՐԻՆ ՄԸՐ ԹԱԳԻՈՐԻՆ»

—×—

Հարսանեկան ձէսերու հնամեայ երգեր՝ թագաւորազովքեր կամ փեսալուսի երգեր ... որքա՜ն ջերմուխին ու լոյս, որքա՜ն բարի օրհնանք խտացած է անոնց մէջ: Հին - հին ժամանակներէն մեր ժողովուրդը երգած է այս երգերը եւ Հայոց գարաւոր կեանքի ծառի նորաբողբոջ ծաղիկները՝ նորապսակները, երջանկութիւն ու բարիք մաղթած ...

Ահա այսպիսի գեղեցիկ երգի մը առիթով է, որ կ'երթանք Ներքին Բազմաբերդ՝ Թալինի գիւղերէն մէկը, ուր Թբրքական նախճիրէն ազատած բուռ մը Մշեցիներ ու Սասունցիներ եկած - հաստատուած են եւ երբեմնի քարոտ, ամայի վայրը ծաղկուն այգեստաններու վերածած: Կ'երթանք հանդիպելու ժողովրդական երգասաց Հայկանոյշ Գրիգորեանի՝ Հարպո Մարկի, լինչպէս համազիւղացիները կը կոչեն զինք: «Գորանի» փառատօնակարին մէջ Հարսանեկան հին երգի մը պատառիկը կ'երգէր, թերեւս կարելի ըլլար վերծանել ամբողջ երգը:

Հարպո Մարկն պատնէշ ճամբու եզերքը՝ ցանկապատի հովին նստած: Քովն ալ փոքր փարչով ջուր դրուած էր: Զարմանքով ու հետաքրքրութեամբ նայեցայ մեզի, ապա առանց հարցնելու մեր ով ըլլալը, ինչի համար գալը, ժողովրդական երգասացներուն յատուկ պարզութեամբ եւ անմիջականութեամբ, ուրախացած ներս տարաւ:

- Քանի՞ տարեկան ես, Մարկ՛: Ո՞ւր ծնած ես:

- Տասնըչորս թուին էրկիր ծնուեր իմ: Մըռնիմ էրկրի անոյշ հող ու ճըրին: Էրկրի Գնող գեղ ծնուեր իմ ...

... Բո՛ւրի - բո՛ւրի, բո՛ւրի - բո՛ւրի, լա՛օ ...
Մըշու ճամփէն օղոր - մողոր, բուրի՛, լա՛օ,
Երս մացել իմ շիւար - մողոր, բուրի՛, լա՛օ,

Բուրի՝ այսինքն օրօր: Սասնայ հին օրօրոցային է: Որքան տարբեր անուններ ունին Հայոց օրօրի երգերը՝ բուրիկ, այեր, ուրուր, հայրուր, նանա, նանիկ ...

Հարպո Մարկի երգերը մեզ տարին - հասցուցին մինչեւ Մեղրագետ ու Մշոյ դաշտ. տեսանք աննման Սուրբ Կարապետն ու Մարութա վանքը, չնչեցինք Ծովասարի լանջերու ուրցի ու անթառամի բուրմունքը:

- Հարպո Մարկ, իսկ այն երգը, զոր չարժանկարի մէջ կ'երգէիր, - կը հարցընեմ:

- Ո՞րը, «Բուրիկը» չըսի՞ ...

- Չէ՛, Մարկ՛, կը լիչե՞ս երբ կ'ըսէիր՝ «Օրչնէ թագուոր ու թագուհին ...»:

- Հա՛, ըսիկ մօրս երգն ը:

Գաղտնօրէն կը սեղմեմ ձայնագրիչի սեղմը եւ մինք քար լռութեան մէջ կը վայելենք Հարպո Մարկի սքանչելի երգը՝ Սասնոյ հարսանեկան օրհներգը: Մարկի յիշողութենէն կարելի եղաւ վերականգնել օրհներգի երեք տուները (քանի մը ամիս ետք Ներքին Բազմաբերդ ապրող ժողովրդական երգասաց Հոռոմ Յարութիւնեանէն ձայնագրած նոյն երգի ուրիչ մէկ տարբերակէն ալ կարելի եղաւ վերծանել ամբողջ եօթը տուն քնագիրը):

Կրկին ու կրկին կը լսենք Հարպո Մարկի «Դոնիկը», «Գորանի»ն, «Մէջ էրին», «Համբարձման էրկուշաբթին», «Զոզան»ը եւ չատ մը այլ երգեր:

Գիշերուան ժամը 12-ը կ'անցնէր արդէն, երբ բաժնուեցանք Հարպո Մարկէն, անոր հաճելի ընտանիքէն՝ համբուրելով Հարպո Մարկի մաղաղաթեայ, բարի ձեռքերը:

Տարօնի նորայայտ հարսանեկանի բնագիրն իսկ կը յիշեցնէ, որ անոր արմատները կուգան անյիշելի ժամանակներէն, որովհետեւ անոր մէջ պահպանուած են ոչ միայն քրիստոնէութեան չրջանին ընծեղուած օրհնանքներ, այլեւ հեթանոսական ժամանակներէն եկող բառեր՝ առատութեան ու բերրիութեան խորհրդանիշ գութանի, ջուրի պաշտամունքին առնչուող քառասուն աղբիւրի, նորապսակներուն երջանկութիւն բերող կռունկի մասին (ի դէպ, հին հարսանեկան երգերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք առասիկռունկի անունին:

×

Գացէք բերէք գկռունկ չոլէն,
Թըղ գայ մտնէ դարպասխանէն,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՐՎ ԳՈՀ Է ԻՐ ՎԻՃԱԿԸՆ

—×—

Մարդիկ ընդհանրապէս մեծ համոզիչ կ'առնեն իրենց դժբախտ ըլլալը յայտարարելէ, անշուշտ երբ երջանիկ են իրենց կանուխեան մէջ: Հակառակին չուտ չեն հանդիպիլը: Առօրեայ կեանքի մէջ քանի հոգի պիտի տեսնէք, որոնք ժպտուն դէմքով պիտի պատմեն թէ որքան երջանիկ են, թէ ինչպէս ամէն ինչ լաւ կը քալէ իրենց տան մէջ, թէ ինչպէս առաւ գրամ կը չահին ամէն օր, եւայլն: Շատ անգամ ոչ իսկ մէկ կամ երկու հոգի: Միշտ հակառակը պիտի լսէք: Զեր չուրջ ամէն մարդ պիտի դժգոհի իր կեանքէն: Պիտի դժգոհի ապրուստի դժուարութենէն: Պիտի դժգոհի ամէն բանէ:

×

Բարեկամի մը խանութէն ներս կը մտնես:

- Գործերը լա՞ւ չէին, կը հարցնես:

- Շատ դէշ, հրապարակը արիւն կուլայ, կը պատասխանէ:

Այդ լսելու առեն հեռաձայնը կը հնչէ ու բարեկամդ կը սկսի մեծկակ ապրանքի մը ընդունիլ: Դուն քովնեն անհարկով մը կը դիտես քանի մը յամախորդները, որոնք արդէն հոն էին ու ապրանք կը գտնէին: Փիչ անդին աչկերտները սնտուկներու մէջ զետեղելով պատրաստ են նախապէս ապսպրուած ապրանքները: Մինչ այդ բարեկամդ կը վերջացնի հեռաձայնի խօսակցութիւնը եւ ընկալուչը տեղը կը դնէ: Ցետոյ քեզի կը դառնայ ու կը չարունակէ.

- Հրապարակը արիւն կուլայ, խանութէն ներս յաճախորդ չի մտներ, պարտատէրհակները չեն վճարուիր, իսկ պահանջատէրերը հասկացողութիւն ցոյց չեն տար:

×

Ուրիչ բարեկամի մը որպիսութիւնը կը հարցնես.

- Ի՞նչ կուրծ վրայ ես, կ'ըսես:

- Մի՛ հարցներ, կը պատասխանէ կեանքը դժոխք դարձած է, մեռնիմ ու պատէինք:

Այդ լսելու առեն մէկմէկ համով սուրճ կ'ապսպրէ աչկերտին, սիկառ մը կը վառէ ժպտուն դէմքով, ծուխը դուրս կ'արձակէ երջանկօրէն, յետոյ կը չարունակէ.

- Համբ հոտը չմնայ: Ապրուստի տղա-

Զնդրիկ զարկէ (*) սուրբ սեղանին,
Օրչնէ զքագուոր, զուր թագուհին,
(Խերն ու բարին մըր թագուրին):

Գացէք բերէք զգութան չոլէն,
Բերեք դրէք դարպասխանէն,
Զնդրիկ զարկէ սուրբ սեղանին,
Օրչնէ զքագուոր, զուր թագուհին,
(Խերն ու բարին մըր թագուրին):

Նոյ Նահապետ նստաւ կեամին,
Ուր ձեռ առաւ հաց ու գինին,
Հաց ու գինին, տէր կենդանին
Օրչնէ զքագուոր, զուր թագուհին,
(Խերն ու բարին մըր թագուրին):

Մըր թագուրներ էլան սարեր,
Զըր թագուրներ իջան սարէն,
Գառուն աղբուր՝ բխած խարէն
Օրչնէ զքագուոր, զուր թագուհին,
(Խերն ու բարին մըր թագուրին):

Սուրբ Կարապետ մըչ պրակին (**),
Մատաղ կ'էնին գառ ու մաքին,
Եօթ անուան տէր սուրբ Կարապետ
Օրչնէ զքագուոր, զուր թագուհին,
(Խերն ու բարին մըր թագուրին):

Սուրբ առաքեալ ու մարգարէ
Ցիսուս իջաւ Ցորդանան գետ,
Օրչնէ Աստուած, օրչնէ Քրիստոս,
Օրչնէ զքագուոր, զուր թագուհին,
(Խերն ու բարին մըր թագուրին):

ԱՐՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(*) Ծնրադրել:
(**) Անտառ, պուրակ:

Գացէք բերէք գկռունկ չոլէն,
Թըղ գայ մտնէ դարպասխանէն,

– ՓՈՍՏԻ ՊԱՅՈՒՍԱԿԱՆ –

ՎԱՀԱՆ - ԲԱՐԻՔ ֆաբրիկի շրջ. կոմ. կոմիտեն Մարտի 25-ին, նշած ժամին, մեզի ուղարկած է տարօրինակ հեռագիր մը, կոմիտեի քարտուղարին ստորագրությամբ, որուն մեջ կ՚ըսուի թէ Մարտի 23-ին, նշած և Գալուստեան կեդրոնական տան մէջ տեղի ունեցած ընդհանուր ժողովին ներկայ եղած են 150-ամբողջ անդամներ, մինչդեռ ներկաներու ստորագրութեան թերթիկին վրայ կան միայն 130 ստորագրութիւններ։ Ուրեմն ո՞ւր կորսուեցան միւս 20-ը։ Ինչո՞ւ ստորագրած անդամները չեն ներկայացած ժողովին։ Ինչո՞ւ ներկայ եղածները չեն ստորագրած։ Ինչո՞ւ ներկայ եղածներուն թիւը նշանակուած է 150, երբ ստորագրութիւնները 130 են միայն

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Մայիս 27, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՒ-ԷՆ Պ. Սուրէն Պօյաճեան 1500 Ֆ. կը նուիրէ հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբին (Վան Գործադուլիւն) ի յիշատակ իր կնոջ՝ Շուշանիկ Պօյաճեանի *(տառնալ «Յառաջ»էն)։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ուսանողներու Օգն. Մխիթարեան Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է 200 Ֆ. Գրիպեան ընտանիքէն Անահիտ Գույումճեանի մահուան առթիւ։

-ԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ-

«Մայրերու օրուան» *առիթով, Իսիի Եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի Մնողաց Մարմինը կը կազմակերպէ հանդէս եւ վիճակահանութիւն՝ Ն. Փրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, Կիրակի, Մայիս 27, ժամը ճիշդ 15·30-ին։*

Հաւաքուած հասոյթը կը տրամադրուի վարժարանի ծաղքերուն։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիրը մը։

Կը խնդրուի որ բոլոր անոնք որ կը փափաքին ներկայ գտնուիլ, բարի ըլլան նախօրօք հեռաձայնել սոյն թիւերուն՝ կազմակերպողներու գործը դիւրացնելու համար։

Օրուան ընթացքին։ - 533 - 47 - 77
Իրիկունը։ - 645 - 15 - 14

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՎԱԼԱՆՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 17-ին, Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ։

6, Ֆավանթիի փողոց - Վալանս

Կը բանախօսէ՝ Մարսէյլէն հրաւիրուած

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԻՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիրը եւ հիւրասիրութիւն, Ցիշատակում Պատուոյ Մօր։

Մուտքը ազատ է։

Հ.Բ.Ը.Մ. ԵՐԻՏ ՄԱՐՄԻՆ - ՓԱՐԻԶ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնի սրահին մէջ։

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Ջորեքշաբթի, Մայիս 23, ժամը 20·30-ին։

Բժիշկ՝ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Անդամ Սուրիոյ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Շրջ. Յանձնաժողովի։

ՆԻՒԹ. - «Սուրիահայ գաղութը այսօր»։

Մուտքը ազատ է։

ԴԻՊԻ ՍԻՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՍԻՆ - ԺԷոռմ Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, այժ մը կը կատարէ ՍԻՆ - Ռաֆայէլի Հանդստեան Տունը, Հինդշաբթի, Մայիս 31-ին, Համբարձման տօնին առթիւ։ Կը մատուցուի պատարագ Փանոսեան քահանայի կողմէ, մասնակցութեամբ դպրաց դասուն եւ երգչախումբին։

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ կրնան արձանագրուիլ եկեղեցին եւ թաղականութեան մօտ։

Մեկնում առաւօտ ժամը 7·15-ին։ Կէսօրուան ճաշ տեղւոյն վրայ։ Վերադարձ երեկոյեան ժամը 17·30-ին ՍԻՆ - Ռաֆայէլէն։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12 - 14, rue St. Bazile)

CONFERENCE
Par LE PROFESSEUR
François RIGAUX
PRESIDENT du TRIBUNAL PERMANENT des PEUPLES
au sujet de la recente sentence sur le **Génocide arménien**
Vendredi 25 mai à 21 heures
Entrée libre

l'ECOLE de RECHERCHE et d'EXPRESSION CULTURELLE ARMENIENNE
présente
en spectacle de fin d'année le duo
ZEPUR
et une démonstration de
HAY DJAMPA
L'ART MARTIAL ARMENIEN
le lundi, 28 mai à 20h 30
au théatre municipal d'Issy-les-Moulineaux
25, ave .Victor Cresson Métro: Mairie d'Issy
E.R.E.C.A. HAY DJAMPA
B. P. 61, 92222 Bagneux cedex

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՓՈՑՐԵՐՈՒ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՄԵՐԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 27, ժամը 10-ին, պատարագ, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, 26 ռիւ Սիպիէ։

Կը պատարագէ - ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
ԺԱՄԸ 16ին - Հանդիսութիւն

Théatre du Moulin
47, Bd. Perrin, Saint-JUST, MARSEILLE 13e

հովանաւորութեամբ՝
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ռ. ԷՋԿԱՌԱՑԻ

նախագահութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ-ի

եւ ներկայութեամբ ընդհ. մեծաւորուհի՝
մայր ՊԵՆԻՆԻԱ ՏԷՐ - ՂԱԶԱՐԵԱՆ-ի

ԺԱՄԸ 20ին - Ճաշ, վարժարանի սրահին մէջ, 167, ավբնիւ տէ Քայոլ

RESERVATION :
— 167, avenue des Caillols 13012 Marseille Tél : 93 50 91 - La direction de l'Ecole
— 205, avenue du 24 Avril 1915, 13012 Marseille Tél : 93 50 95 - Bureau de Mr MAHIKIAN
— Paroisse Arménienne Catholique, 26, rue Sibié 13001 Marseille Tél : 48 19 60 - Père S. Davidian

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 3, Կիրակի ժամը 11-էն մինչեւ 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հանելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար։ -
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains puis prendre l'autobus no 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
C. L. F. A.

կը կազմակերպէ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 15-ին, երեկոյեան ժամերգութիւն
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ.ի կողմէ
ժամը 15·30-ին ընդունելութիւն Սզգ. Տան սրահին մէջ։
Հաճելի մթնոլորտ

×

ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ԶՒՈՒԱՊՏՈՑՏ

Շաբաթ, Յունիս 20, ժամը 8·30-ին հաւաքոյթ Սզգ. Տան սրահը։ Կը խնդրուի տարեցներէն արձանագրուիլ «Մայրերու Օր»ուան օրը, հակառակ պարագային դիմել միութեան անդամուհիներուն։

×

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 27, քաջալերելու եւ խրախուսելու համար հայկական վարժարան յաճախող մանուկները։

METRO E 33 333 F*
~~36 800 F*~~

"HAPPY BIRTHDAY METRO !!"

"JOYEUX ANNIVERSAIRE METRO !!"

C'EST LE 3e ANNIVERSAIRE DE LA METRO.
DU 9 AU 30 MAI, VENEZ VITE EN PROFITER.
ET BEAUCOUP D'AUTRES PRIX ANNIVERSAIRE CHEZ AUSTIN ROVER.

MINI E
~~32 300 F*~~ **29 900 F***
A partir du 9 mai, seulement 1000 MINI E à prix anniversaire.

ACCLAIM HL
~~51 000 F*~~ **45 900 F***

ROVER 2000 S
~~89 000 F*~~ **82 900 F***

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT - ETOILE
75017 PARIS - tél. 380 55 11

AUSTIN ROVER

*Prix tarif au 8.04.86 sur modèle 04. Peinture métallisée en option.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: № 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՏՉ

HARATCH

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ

ՀԱՎՈՒՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Երբ տարատ յուզարկուներ, յուզարկեցնան, հաշ, տարատ յուզարկուներ, տարածգիմաստուն

Ա. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

«ՏՈՒՆ ՖՍՏԱԿՈՑՅԱՆ ՎԱՅԵԼՈՒՄԸ»

ՓՈՓՈԽ

(Թիրաժ՝ 4. 3. 9.)

ԴԱՎՈՒՏՈՒՆ ՎԱՐԺԱԿԱՆ

– Գնում էի քաղաք՝ մտածելով, որ մի քանի ժամ կանցնի, ուրախ կլինեմ ու կմոռանամ իմ ցավերի մասին, բայց ոչ մի րոպե չեմ կարողացել ազատվել դրանցից: Ես մի ուրիշ մարդ եմ դարձել, ամեն ինչ ինձ համար անտանելի է դարձել, ոչ մի բան ինձ չի հետաքրքրում: Ես ինձ համար ոչ մի արժեք չունեմ, ոչ մի նպատակ չունեմ ապրելու համար: Ես ինձ համար ոչ մի ուրախություն չունեմ, ոչ մի հաճույք չունեմ, ոչ մի ցանկություն չունեմ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճունկուր - տայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճերանեան եւ զաւակները, Օր. Լիտիա Գարայճեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ի յիշատակ իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

որու մահուան առաջին տարելիցին նուիրուած հոգեհանդիստը կատարուելու կիրակի, Մայիս 20-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Մայիս 27, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մանուճիւղի տարեկան պտոյտը՝ Կիրակի, Յունիս 17, դէպի՝ Շանթիյի: Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

Հ. Ռ. Ը. Մ.

ՎԱԼԱՆՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 17-ին, Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ:

6, Ֆաւանթիճ փողոց - Վալանս

Կը բանախօսէ՝ Մարսէյլէն հրաւիրուած ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԻՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ հիւրասիրութիւն, Ցիշատակում Պատուոյ Մօր:

Մուտքը ազատ է:

Հ.Ռ.Ը.Մ. ԵՐԻՏ ՄԱՐՄԻՆ - ՓԱՐԻԶ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնի սրահին մէջ:

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Շորեքշաբթի, Մայիս 23, ժամը 20·30-ին:

Բժիշկ՝ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Անդամ Սուրիոյ Հ. Ռ. Ը. Մ.-ի Երջ. Յանձնաժողովի:

Նիւթ. - «Սուրիահայ գաղութը այսօր»:

Մուտքը ազատ է:

RECHERCHE

Recherchons pour succession Nichan MURADIAN fils de Agop MURADIAN et de Marie TOPALIAN.

Prière de se mettre en relation avec l'Etude COUTOT,

21, Boulevard St-Germain -75005 PARIS dossier no 7356.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

(12 - 14, rue St. Bazile)

CONFERENCE

Par LE PROFESSEUR

François RIGAUX

PRESIDENT du TRIBUNAL PERMANENT des PEUPLES

au sujet de la recente sentence sur le **Génocide arménien**

Vendredi 25 mai à 21 heures

Entrée libre

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - D

DELTA AUTO

Tél. 737.15.37

Direction : GARO TOSONIAN

43bis, Bd. Jean Jaurès—92110 CLICHY

VENTE VOITURE NEUVE ET OCCASION TOUTES MARQUES

CREDIT DE 6 à 48 MOIS

FORD — LANCIA

— AUTOBIANCHI — VOLVO —

DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - DELTA - D

OFFRE D'EMPLOI

MONTING RECHERCHE

VENDEUR ou VENDEUSE

environ 25 ans

BONNE ELOCUTION

niveau bac

débutants acceptés

Pour R. V. téléphoner

Mr VARTABEDIAN

586 86 03

-Մայրերու օր-

«Մայրերու օրուան» առիթով, Իսիի Ե. Կեդեցւոյ Միւրեայ վարժարանի Ծնողաց Մարմինը կը կազմակերպէ հանդէս եւ վիճակահանութիւն՝ Ն. Ծբ. Հնկնկեան Մշակութային սրահին մէջ, կիրակի, Մայիս 27, ժամը ճիշդ 15·30-ին:

Հաւաքուած հասոյթը կը տրամադրուի վարժարանի ծախքերուն:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

Կը խնդրուի որ բոլոր անոնք որ կը փափաքին ներկայ գտնուիլ, բարի ըլլան նախօրօք հեռաձայնել սոյն թիւերուն կազմակերպողներու գործը դիւրացնելու համար:

Օրուան ընթացքին. - 533 - 47 - 77

Իրիկունը. - 645 - 15 - 14

THEATRE ARMENIEN

Dans le cadre des Mercredis de la Maison de la Culture Arménienne de Paris

17, rue Bleue

La troupe Théatrale de HAMASKAïNE PARIS

TIMAG

anime une soirée consacrée à TCHEKHOV

le mercredi 30 mai à 20h 30

présentation en français, de Taline TER MINASSIAN

suivie de **L'OURS** (en arménien)

pièce en un acte

avec Anita Berbérian Tachdjian

Koko Kétchédjian

Gilles Nouridjanian

mise en scène **Hasmig Surmelian**

Dîner après 22h — Entrée libre

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

A PARTIR DE

2570 *Frs*

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil

5, place André Malraux, 75001 PARIS

tél. 296 - 37 - 70

Anita BERBERIAN - TACHDJIAN

Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel

15, rue Voulis, ATHENES

tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49

Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ARMÉNIE EN FÊTE

FESTIVAL NATIONAL

DE LA JEUNESSE ARMENIENNE

26-27 MAI, au DOMAINE du CHATEAU de RAJAT

(St. Pierre de Chandieu -69-)

Ce Festival, sans précédent, est organisé à l'initiative de la F.R.A. NOR SEROUND et avec la participation de nombreuses associations arméniennes.

Pendant les deux jours des stands seront en permanence à la disposition du public pour une information sur les differentes structures communautaires existantes en France dans tous les domaines : rencontre, sport, presse, radio, école, culture, musique, religion, cause arménienne...

La discussion sera aussi de la Fête grâce à des tables rondes autour de nombreuses personnalités arméniennes et françaises : journalistes, historiens, écrivains.

Nous ne citerons que Anahide Ter Minassian, Pascal Tchakmakian, Messieurs Hamelin Arnauld et Brun Jean-Michel... parmi tant d'autres.

Voici le programme détaillé des deux jours :

SAMEDI 26 MAI

Ouverture officielle du Festival à 15 heures.

Spectacles : NAïRI : troupe de renommée nationale de danses folkloriques arméniennes.

YERSO : Interprète de chants populaires

DUO ZEPUR : Interprètes de chants patriotiques

GRAND BAL SOUS CHAPITEAU : de 21 heures à l'aube

Une soirée exceptionnelle en compagnie du chanteur VAROUJAN VARTANIAN venu spécialement des Etats-Unis, de l'orchestre ANI de la M. C. A. D. et de l'orchestre HAGHTANAG de Paris

DIMANCHE 27 MAI

MESSE en PLEIN AIR : célébrée par Monseigneur Norvan ZAKARIAN avec la chorale GOMIDAS de l'Eglise Amrénienne de Lyon à 10h

GRAND PIQUE-NIQUE, buffet de spécialités arméniennes ,buvette

SPECTACLES à partir de 14h 30

TROUPE DE THEATRE DE LA M. C. A. D. : «Jamatroutioun» de Mouchegh ICHKHAN - pièce en 1 acte - mise en scène: Vahé Zékian

ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN de PARIS

VICKEN : grand interprète de chants populaires arméniens

ARDZIV : troupe de danses folkloriques arméniennes de Lyon

NAïRI : troupe de danses folkloriques arméniennes de Paris

PRISE DE PAROLE

REMISE DE COUPES AUX GAGNANTS DU TRIATHLON DU FESTIVAL

TIRAGE DE LA SUPER TOMBOLA : 1er lot : 2 billets aller-retour pour Tunis

RENSEIGNEMENTS PRATIQUES

Hébergement et transport : pour s'inscrire contacter

— pour la région parisienne : Anaïs (1) 824 63 89 l'après-midi

— pour la région lyonnaise : Varténie (7) 849 42 97 le matin

— pour la région marseillaise : Garo (91) 67 48 69 le soir

Ֆրանսահայ Մշակ. Միութիւնը եւ ԺՄՖԸ կը կազմակերպեն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ

(Եդուարդ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Ա. Ջութակ, Սուբէն ՀԱՒՆԱԶԱՐԵԱՆ, Բ. Ջութակ, Յակոբ ՊԱՊԵԱՆ, Ալթօ և Ֆլիքս ՍԻՄՈՆԵԱՆ, Թաւջութակ

PARIS : Jeudi 24 mai, à 20h 30 - Eglise St. Germain l'Auxerrois

2, Place du Louvre - Paris 1er - Métro : Louvre

Mercredi 30 mai, à 20h 30 -Eglise St .Germain l'Auxerrois

2, Place du Louvre -Paris 1er - Métro : Louvre

LYON : Vendredi 25 mai, à 20h 30 à l'Eglise Arménienne

VALENCE : Samedi 26 mai, à 20h 30 au Théatre Municipal

ROMANS : Lundi 28 mai

×

ՄԵԾ ՃԱՇ

«ԱՇԽԱՐՀ»ի ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

29 Մայիս երեքշաբթի, ժամը 20-ին

Au Restaurant «LE BAALBEK»

33, rue Saint Augustin — Paris 2ème — Métro Opéra

ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՆՁՆԱԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՆԵՐՈՒ

Մախքերու մասնակցութիւն՝ 180 Ֆր. - Տեղերը ապահովել, հեռ. - 781 09 72 (աշխատանքի ժամ) եւ 990 66 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
24
JEUDI
24 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՂ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.707 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.707

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԸ 25 ԱՄԵԱԿԸ

Վստահութիւն եւ յոյս ուխտեալներու հոգիներուն մէջ, կեանք եւ զօրք, միասնոյ ներդաշնակութեամբ, իրենց առաքելութեան կատարումին մէջ. Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութիւնը կ. Պոլսէն զաւառները, Հոմս, Միջին Արեւելք, Ֆրանսա եղաւ զործունեայ ատենաբանութեան նուիրուած հաստատութիւն մը ի սպաս Եկեղեցւոյ եւ Ազգին:

Տարիներու ընթացքին, նիւթական եւ բարոյական դժուարութիւններուն, արհամարհներուն, յաջող ու ձախող դիպուած-ներուն, ամէն տեսակ վտանգներուն ընդդիմին, նախանձամութեան օդնութեամբ Միաբանութիւնը կանգուն մնալով իր ուխտին եւ առաքելութեան ճամբուն վրայ տակաց, ապրեցաւ, յառաջացաւ եւ ժամանակաշրջանէս ծառայ տուաւ իր խնամատարական եւ կրթական զործին: Այսպէս՝ ապաստարան, որբանոց, արհեստանոց, վարժարան, ըստ կարիքներուն եւ ժամանակներուն, եղան նոյնքան մեծնորհեալ վայրեր հայ ազգի զաւակներուն զաստիարակելու:

Մարսէյլի մէջ, 25 տարի առաջ է որ Հայ Քոյրերը հաստատեցին իրենց վարժարանը: Նախ բակին մանկամատուր մը հայ մանուկներուն համար, ապա ընդլայնեցին մանկապարտէզով եւ նախակրթարանով մը: Մայրապետներու անշահախնդիր զոհողութեամբ, չարաչար աշխատանքով, աննկուն հաւատքով, անխոնջ կամքով է որ նուիրական եւ ազգային ձեռնարկը ուռճացաւ, մեծցաւ: Հայ Քոյրերը հաւատարիմ իրենց կոչումին եղան ճշմարիտ դաստիարակներ: Ասպա-րէզ չփնտռեցին, այլ կատարեալ կրթական եւ դաստիարակչական առաքելութիւն կատարեցին: Անոնք եղան մխանգամայն բարձր ու խոնարհ հոգիներ: Բարձր՝ իրենց ընդհանուր զարգացումով, առաջնորդի դերով, խէալով. այսինքն աշնուացնել սրտեր, կազմաւորել, մշակել կերպարանաւորել մտքեր, մղելով զանոնք դէպի բարին, ճշմարիտը, գեղեցիկը: Խոնարհ՝ քանի Հայ Քոյրերը երբեք չփնտռեցին փառք ու հռչակ, ոսկի ու արծաթ, զբօսանք ու հեշտանք այլ համբերաւոր աջնութեամբ վերցուցին քաղցր լուծը ազգին:

Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանը անցաւ զանազան հանգրուաններէ եւ 1969-էն ի վեր, իր եռամեայ մանկապարտէզով եւ հնգամեայ նախակրթարանով լման տարրական դպրոց մըն է, արդիական մանկավարժութեան բոլոր պայմանները լրացնող: Հայ Քոյրերու սրտային փափաքը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ իրագործումը իրենց նպատակին, այն է՝ ընդհանուր կրթութիւն, հայեցի դաստիարակութիւն, ազգային առողջ ոգի ջամբել հայ մանուկներուն, արթնցնել անոնց մատղաշ հոգիներուն մէջ հայ լեզուի եւ մշակոյթի սէրը, զանոնք ծանօթ եւ հաղորդակից դարձնել հայ արժէքներուն եւ բարձրացնել ընդհանրապէս տարրական ուսուցման ճամբով, անոնց կրթական ու մտաւորական որակը:

Թէպէտեւ Ֆրանսական պաշտօնական ուսումնական ծրագրի իրագործումը յանձն կը տանէր մանկական զիջումներ ընելու, սակայն հիմնականը յառաջադոյն հաստատակամութիւնը պահելուն մէջ կը կայանայ: Եւ կրնանք ըսել որ Հայ Քոյրերու տասնամեակներու փորձառութիւնը հաստատած է զանոնք այդ հաւատարակըռութեան:

Հայ Քոյրերը հպարտութեամբ կրնան յայտարարել թէ իրենց վարժարանը այսօր է՛ պետական իմաստով՝ լման տարրական դպրոց մըն է, երկրորդական ուսուցման պատրաստող, է՛ ազգային իմաստով՝ հայեցի առողջ ու բաւարար կրթութեան մը վառարանն է:

Մարսէյլի մէջ, Մայիս 26-ին եւ 27-ին, յոբելենական հանդիսութիւններ պիտի նշեն այս տարեդարձը: Անկասկած այս բացառիկ առիթով, Հայ Հասարակութիւնը խուռներամ պիտի ողջունէ 25-ամեակը Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանին, առաջին ամէնօրեայ վարժարանը դաղութին մէջ, եւ նոյն ատեն, մօտէն ծանօթանայ անոր ազգակերտ դործունէութեան:

Հայ դպրոցը Սփիւռքի ցիրուցան տարածքին վրայ հզօրագոյն կռուանն եւ անառիկ ամրոցն է Հայուն գոյութեան եւ տեւականութեան: Զօրավիզ կանգնինք այն բոլոր ճիգերուն, որոնք կը մտին անաղարտ պահել հայ մանուկին պայծառ դիմագիծը:

Փա՛ռք յաւերժական հոգիներ դարբնող եւ ազնիւ սիրտեր ծաղկեցնող Հայ դպրոցին:

Կ. Ց.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՄԷՋ

Մայիս 11-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ժամանած է Մոնթէվիտէօ եւ օդակայանին մէջ դիմաւորուած է դիւանագիտական ներկայացուցիչներու, պատկան նուիրակի, քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերու, Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչներու եւ աշակերտութեան կողմէ: Ապա, Հայրապետը՝ կեդր. վարչութեան անդամներու ընկերակցութեամբ, հանդիսում մը ունեցած է Ուրուկուէյի Ազգային նախարար տոքթ. Գարլոս Մաէսոյի հետ: Վազդէն Ա. կէսօրին առաջնորդուած է Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցին, ուր բազմահազար Հայեր կը սպասէին իրեն: Կանոնական աղօթքէն ետք պատգամ մը տուած է Հայրապետը:

Ժամը 17-ին, Վազդէն Ա. տեսակցութիւն մը ունեցած է քաղաքապետ տոքթ. Խուան Գարլոս Փայսէի հետ, որ կաթողիկոսին յանձնած է քաղաքին բանալիները:

Մայիս 13-ին, Հայրապետը պատարագած է Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ մէջ եւ քարոզով մը չեշտած Հայ ժողովուրդի քրիստոնեայ եւ առաքինի նկարագիրը: Շուրջ 1500 Հայեր հետեւած են արարողութեան՝ եկեղեցին եւ չրջափակը: Ցաւարտ արարողութեան, Վազդէն Ա. ծաղկեպսակ մը դրած է չրջափակը զբաղնուող Ալբիլեան Ցուչարճանին:

Իրիկունը, «Փարքէ» պանդոկին մէջ ի պատիւ Հայրապետին ճաշ մը արուած է: Ներկայ եղած են 600 հոգի:

Մայիս 14-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելած է տեղւոյն հայկական զոյգ վարժարանները: Իրիկունը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ուրուկուէյի Հանրապետութեան Նախագահ Կրեկորիօ Ալվարէսի հետ, որմէ ետք ծաղկեպսակ մը դրած է զօր. Արթիկասի Ցուչարճանին: Նոյն օրը, Համազգայինը զեղարուեստական երեկոյթ մը կազմակերպած է, որուն ներկայ եղած են հազար հոգի:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ԱՐԺԱՆԹԻՆ

Մայիս 15-ին, Հայրապետը հրաժեշտ տուած է Մոնթէվիտէոյի Հայ դաղութին եւ անցած Թորոնտա: Օդակայանին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութենէն ետք Վազդէն Ա. առաջնորդուած է Ս. Գէորգ եկեղեցի: Իրիկունը, հանդիսում մը ունեցած է նահանգապետ տոքթ. Խոուսթոն Անճելոսի հետ: Ժամը 21-ին, ճաշ մը արուած է ի պատիւ Հայրապետին: Ասոք առած են Խուան Նուրիհան, Գէորգ Ազազեան, Սարգիս Զէյքեան, Աւետիս քահանայ Թորոսեան եւ Հայրապետը:

Մայիս 16-ի առաւօտեան Վազդէն Ա. ծաղկեպսակ մը դնելէ ետք Սան Մարթինի նուիրուած յուշարճանին առջեւ, այցելած է կաթողիկէ Արքեպիսկոպոսութեան կեդրոնը եւ ողջագուրուած կարդինալ Փրիմաթեսթայի հետ: Ապա այցելած է քաղաքապետարան, տեսակցութիւն մը ունեցած է քաղաքապետին հետ եւ ներկայ եղած թաղապետական խորհուրդի նիստին:

Նոյն օրը, Վազդէն Ա. այցելած է Հ. Ց. Դ. «Անդրանիկ» ակումբը եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կեդրոնը:

Մայիս 17-ին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը վերադարձած է Պուէնոս Այրէս:

Անարատ Ցղութեան Քոյրերու վարժարանը
- Մարսէյլ -

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին առեւտուրի բացը 4,4 միլիառի հասած է Ապրիլին, ինչ որ չատ դէչ ազդանիշ մըն է, ինչպէս հասատեց նոյնինքն Ելմտական նախարարը: Կառավարութեան հեռանկարն էր՝ 25 միլիառը չանցնիլ 1984-ին, բայց արդէն, առաջին չորս ամիսներու դումարը 17,2 միլիառ է: Գլխաւոր պատճառներէն մէկը կը նկատուի արտածումներու նուազումը, մանաւանդ ճարտարարուեստականացած երկիրներու նկատմամբ, ինչ որ ամէնէն մտահոդիչ կէտը կը համարուի:

ԿԱՌԱՒԱՐՈՒԹԻՒՆ դործադուլը, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ զգալապէս պիտի դըժուարացնէ ժողովուրդին կեանքը, մանաւանդ արուարձաններու դիծերը օգտադործող աշխատաւորներուն համար: Սէ-ժէ. Թէն կը բացատրէ դրդապատճառները, դտնելու համար արդարացումներ, որոնք այնքան ալ համոզիչ չեն: Ցանօթ է, որ չաբաթ մըն է կը կիւրակուի 35 ժամուան դրուելիքը (40 ժամ վճարուած) հետեւեալ ձեւով՝ օրը 30 վայրկեան նուազ աշխատանք: Սենտիքաները կ'ուզեն որ այդ կէս ժամերը դումարուին եւ տրուին 20 օր աւելի հանդիստ վայելելէն: Իրաց այնպիսի կացութեան մը մէջ, ուր ծանր տաղնապներ կան բազմաթիւ մարզերու մէջ եւ բազմաթիւ բանուորներ մէկ օրէն միւսը կրնան իրենց աշխատանքն ալ կորնցնել, ուղեվարներու պահանջները առաջնահերթ որեւէ բնոյթ չունին եւ այդ է պատճառը, որ ճամբորդներն ալ բուռն ձեւով արտայայտած էին իրենց վրդովումը, անցեալ Չորեքչաբթի (Մայիս 17) երբ Սէն - Լազար կայարանը գործադուլի «վայրագ» չարժում մը ծայր տուաւ:

ՉՕՐ. ՌՈՄԱՆՈՎ, առաջին կղօրդ Վարչապետի ուխտի միացեալ ուժերու սպայակոյտի պետին, մեռած է «ծառայութեան մէջ», ինչպէս կը հաղորդէ խորհրդային պաշտպանութեան նախարարութեան պաշտօնաթերթը: 63 տարեկան, զինուորականը կրնայ մեռած ըլլալ ռազմափորձերու ընթացքին:

ԻՏԱԼԻՈՑ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Փերթինի պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Վատիկան, ընկերակցութեամբ նախարարապետ՝ Քրաքսիի: 12 տարի է, առաջին անգամն է, որ Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահ մը նման այցելութիւն մը կը կատարէ, ինչ որ Իտալիոյ եւ Ս. Աթոռին յարաբերութեանց բնականոն դառնալուն նշանն է: Պապը, իր կարգին, փոխադարձ այցելութիւն մը պիտի տայ Նախագահին Քուիրինալ, Ցունիս 2-ին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ (մասնաւոր եւ հանրային) օրինագիծը 48 ժամէն օրէնքի վերածուած պիտի ըլլայ, քանի որ նախարարապետը որոշեց «ստիպողական ձեւակերպութիւնը» օգտագործել, որպէսզի աւելի չճըզճըզուի այս հարցը, Ազգ. Ժողով - Ծերակոյտ երթուղարձով: Օրինագիծը կը սահմանափակէ ժամանակի դեռնի վրայ, պետական օժանդակութիւնը մասնաւոր դպրոցներուն, այսինքն այդ նպաստը 11 տարիի վրայ կ'երկարաձգուի եւ որպէսզի չարունակուի, պէտք է որ, այն ատեն ոչ - հանրային դպրոցներու պաշտօնէութեան 50%-ը պետական պաշտօնեայ դարձած ըլլայ:

ԻԶՄԻՐԻ զինուորական դատարանը 13 ծայրայեղ - ձախեր (Տես - Եղ յեղափոխական ուղի) մահուան դատապարտած է եւ 14 ուրիշներ ալ՝ ցկեանս բանտարկութեան: 191 ամբաստանեալներ կը դատուէին նոյն դատավարութեան ընթացքին, որոնք կը մեղադրուէին 26 հոգիի սպանութեան համար, ինչպէս նաեւ որպէս հեղինակ՝ ոճրափորձերու:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Արտաքին նախարարին Մոսկուա այցելութիւնը դրական որեւէ արդիւնք չէ տուած: Կէնշէր եւ Գրոմիկօ հաստատած են միայն իրենց տարակարծութիւնները, մերժելով սակայն այդ պատճառով յառեւտրութեան մէջ իյնալ: Խորհրդային Արտաքին նախարարին համար, բանակցութեան նախապայման է վերցնել ամերիկեան հրթիռները: Խորհրդայինները զեռեղելու համար ոչ ոքի կարծիք առնելու հարկ չէր տեսնուած, ուրեմն ոչ ոք կրնայ պահանջել որ անոնք ալ վերնան:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

1958-ին, Լուտոի Երեւման հարիւրամեակին է որ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու միաբանութեան Ընդհանուր Մեծաւորուհի՝ Մայր Էլիզ Պօյաճեան օգտը ւելով Մայր Անժելինի Մարսէյլ գանը ւելէն, ուզած է իրագործել իր սրտին ամէնէն ջերմ փափաքներէն մէկը՝ վարժարանի մը հաստատումը, Մարսէյլ: Ա յս ուղղութեամբ ըրած է յանձնարարութիւններ եւ տուած է ուղղութիւններ:

Կազմուած է իսկոյն յանձնախումբ մը դլխաւորութեամբ Պ. Աբգէեանի եւ օժանդակութեամբ այլ ծանօթ կրթասէր ազդայիններու: Երկար փնտռտուքներէ յետոյ, 1958 Սեպտեմբերին կը գտնուի չէնքը եւ արդէն գործօական վերամու ւտին կը սկսի մանկամօուրը երկուքէն երեք տարեկան տասը-տասներկու աշակերտով, Նոթր - Տամ - տը Լուռտ անունին տակ: Նոյնպէս, հայերէնի դասընթացքներ տեղի կ'ունենան Հինդշարթի օրերը:

Նախախնամութեան օգնութեամբ, գոհոդութեամբ, Հայ Ազգին ծառայելու առաքելութեամբ Անարատ Յղութեան Քոյրերը տենդագին կը լծուին աշխատանքի: Իրենց անխախտ հաւատքը, անխորտակ կամքը կը յաղթահարեն բազմապիսի դժուարութիւններ եւ խոչընդոտներ: Ամէն վերամուտի գործին գտնուն ափ ոտնող աշակերտութեան յարաճուն թիւը կոչդայ զօտեպնդել Հայ Քոյրերը իրենց հոդումներուն մէջ: Եւ այսպէս, մանկամսուրէն եւ տասը - տասներկու աշակերտութեամբ լեցուէր, քսան հինդ տարի յետոյ, Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու գործօը, կատարեալ նախակրթարանով մը, մանկապարտէզով մը, երկու հարիւր չափուն աշակերտով գործած է օրինակելի գործօական հաստատութիւն մը, համապատասխան սարքաւորումով եւ մանկավարժական անհրաժեշտ կառոյցներով, որ մեծ վարկ կը վայելէ պատկան իշխանութեանց եւ ծնողքներուն մօտ:

Ամառային քանի մը յատկանշական հանդրուաններ. -

1959 Հոկտեմբեր 23 - Գնում գործօին: Երկյարկանի չէնք մը ջրմապատուած ընդարձակ պարտէզով մը, Մարսէյլի հայաշատ արուարձաններէն՝ Քայոլ - Պոմոնի մէջ:

1960 Յուլիս - Տեղի կ'ունենայ գործօին մէջ, առաջին ամառնային կայանը որուն կը մասնակցին ամէն տարիքի մանուկներ:

1960 Սեպտեմբեր 1 - կը բացուի մանկապարտէզը կառավարութեան պաշտօնական արտօնութեամբ: Կ'ընդունուին միայն հայ մանուկներ:

1962 - կը կառուցուի երկու դասարան գործօի մուտքին:

1965 - Դիմում կը կատարուի Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսարանին նախակրթարանի մը բացումին համար:

1966 Սեպտեմբեր 12 - կը սկսի նախակրթարանը երեք ուսուցչուհիներով Նոթր - Տամ - Տիւ Սաքրէ Քէօր անունին տակ եւ պարզ պայմանագրութեան հիման վրայ:

1966 - Կ'աւելցուի դիշերօթիկի բաժին մը քսան հոգիի համար:

1967 - Գլխաւոր չէնքին եռակի կառուցուի չորս դասարան նախակրթարանի համար եւ ընդարձակ ճաշարան մը որ կրնայ ընդունիլ երկու հարիւր աշակերտ:

1969-ին սկսեալ վարժարանը կը բանի լրիւ չրջանով՝ մանկապարտէզը երեք մակարդակով եւ նախակրթարանը հինդ դասարանով:

1979 - կը կառուցուի մանկապարտէզին համար նոր չէնք մը արդիական սարքաւորումներով:

Այսօր վարժարանը կը հաշուէ չուրջ երկու հարիւր յիսուն աշակերտ եւ ամէն վերամուտի կը մերժէ տասնեակ թեկնածուներ: Ոմանք կ'արձանագրուին, տեղ ապահովելու համար, մէկ տարիէն միւսը:

Աշակերտութեան թիւին մէկ երրորդը միայն հայ աշակերտներ են: Թէպէտ այս թիւը տարիներու ընթացքին արձանագրեց յաւելումներ, սակայն յոյժ փափաքելի պիտի ըլլար որ գործօը հայ աշակերտութեամբ լեցուէր: Հայ Քոյրերը ոչ մէկ ակնկալութիւն ունին դուրսէն, այլ միայն իրենց սրտագին բաղձանքն է որ հայ ծնողքները, առանց վարանումի, առաջնորդեն զաւակները գործօը եւ յանձնեն իրենց հոգածութեան: Հայ աշակերտին համար ամէն տեսակ նիւթական եւ բարոյական դիւրութիւններ կ'ընծայուին: Հայ Քոյրերը, երբեք հայ աշակերտ կամ աշակերտուհի չեն մերժած կրթաթոշակի, նիւթականի պատճառաւ: Պատրաստ են ընդունելու զանոնք քանի իրենց նպատակն է դաստիարակել հայ մատաղածիլ մանուկներ, տալ անոնց հայեցի կրթութիւն, ներշնչել ազգային հպարտութիւն եւ պատրաստել դիտակից Հայեր եւ օրինակելի քաղաքացիներ:

Վարժարանէն ներս, կը կիրարկուի անչուշտ պետական մանկապարտէզներու եւ նախակրթարաններու ուսումնական պաշտօնական ծրագիրը: Վերջին դասարանի աւարտին (Սէ - Էմ - 2) աշակերտութիւնը ուղղակի կ'անցնի, հանրային կամ ոչ, ըստ ընտրութեան, երկրորդական վարժարաններուն մէջ: Առաւել, հայ աշակերտութեան կը տրուի, ամէն օր, մէկ ու կէս ժամ հայերէնի դասեր, զրաղումներ. ընթերցում, խօսակցութիւն, քերականութիւն, ուղղագրութիւն, Հայոց պատմութիւն դէպքերու եւ դէմքերու ընդմէջէն յաճախ կապուած այժմէականութեան, բայց նաեւ գեղարուեստական գործունէութիւններ եւս՝ հայ երգ, տոհմիկ պարեր, արտասանութիւն: Իսկ Շաբաթ օրերը մասնաւոր հայերէնի դասընթացքներ աշակերտներու, որոնք կուգան դուրսէն, յատկապէս նախկիններ: Հայերէնի դասաւանդութեան բաժինը կը ստանձնեն Քոյրերը, ինչպէս նաեւ կրօնական դաստիարակութիւնը:

Հաստատութեան մեծաւորուհին է՝ Քոյր Վերոնիք Աշիքեան, ուսումնական տեսչուհին՝ Քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեան, մատակարարուհին՝ Քոյր Զապէլ Արծրունի, օգնական՝ Քոյր Ռիթա Զապարեան:

ԻՐԱՁԵԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

(ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

25-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

——×——

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու միաբանութիւնը հիմնուած է Կ. Պոլիս, 1847 Յունիս 5-ին, երջանկայիշատակ Անտոն Հասունեանի կողմէ որ այն տեսլեան առաջնորդն էր:

Միաբանութեան յատուկ հոգին է Զոհողութիւն զոր բարեյիշատակ Հիմնադրին ու Հիմնադրուհին չատ անպամ յանձարարած են իրենց զրութիւններով, եւ յորդորներով եւ որուն գործադրութեան օրինակն անձամբ տուած են իրենց գոհարեր կեանքի ընթացքին, իրրեւ հարազատ զաւակներ նահատակ Հայ ազգին:

Միաբանութեան մասնաւոր նպատակն է հայ մատաղատի աղջիկներու դաստիարակութիւնը, թոչակաւոր կամ ձրի դըպրոցներով, որբանոցներով, արուեստանոցներով, բարեպաշտական ընկերութիւններով, ծերանոց, հիւրընկալ տուն հայ ուսանողուհիներու.

Հայ ազգի ծառայութեան նուիրուած հաստատութիւն մըն է միաբանութիւնս ի բնէ, ի ծնէ:

Տեղահան եղած է Հայը, տեղահան եղած է անոր հետ այս միաբանութիւնը: Նահատակուած է Հայը, նահատակներ տուած է նաեւ այս միաբանութիւնը:

Այսպէս 1915 - 1918-ի Եղեռնի, Միաբանութիւնս ալ կը սկսի հետեւիլ տեղահան Հայուն. ուր Հայ կայ, հոն կը գտնենք միաբանութեան քոյրեր:

Միաբանութիւնս, Կ. Պոլսոյ մէջ, հիմնադրին եւ անմիջական յաջորդին օրով ունեցած է 8 տուներ եւ անոնցմէ կը մնան ցայսօր հինգ տուներ: Այսօր ուր Հայ կայ հոն կը գտնենք Հայ Քոյրերու վարժարանները. այսպէս՝ երկու Ամերիկանը, Գանատա, Պարսկաստան, Պաղեստին, Եգիպտոս, Սուրիա եւ մանաւանդ Լիբանան:

Իսկ 1930-ին Ֆրանսա, ուր հարիւրաւոր որբուհիներով ապաստան կը գտնեն Փարիզի արուարձան մը: Սէն - Կլասիկի մէջ ավրնիւ - տիւ - Շաթոյի վրայ պուեցաւ կոկիկ չէնք մը եւ հոն փոխադրուեցան Իտալիայէն Մայրապետներէն չքաւորուած որբուհիները եւ անոնց մայրական գուրգուրանքին առարկայ եղան, անոնք ձեռային գործերով, արհեստանոցի մէջ ասեղ քաչելով օրն ի բուն աշխատանքով հոգացին հայ ազգին բեկորները: Անոնցմէ չատերը ամուսնացած, թոռնիկներով չրջապատուած երջանիկ մեծ մայրիներ են: Ուրիչներ կրօնաւորական ուխտի կապուած են միաբանութեան: Այնինչ մինչեւ այսօր կը պահեն երախտագիտական քաղցրագոյն յիշատակները այս բարեխնամ որբանոցին հանդէպ:

1932-ին երկրորդ տուն մը կը բացուի Փարիզի ուրիչ արուարձան մը՝ Առնուվիլ - լէ - Կոնէսի մէջ: Ինչպէս Սէն - Կլասիէնի մէջ, նոյնպէս Առնուվիլի տան մէջ կազմակերպուած են հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներու դասընթացքներ եւ ձեռագործի ճիւղեր արհեստանոցի մէջ:

Երկու տուներուն ալ հասոյթը հոգացած է միայն Քոյրերու տքնաջան աշխատանքով եւ ճարտար ասեղի կարովը եւ ձեռարուեստովը:

Հայ Քոյրերու ամէն վարժարաններու որբանոցներու մէջ ձեռարուեստ, երաժշտութենէ, պիտութենէ կրօնագիտութենէ զատ յատկապէս կը մշակուին երկու լեզուներ. - Հայերէն, Ֆրանսերէն կամ անգլերէն եւ երկրին լեզուն:

Հայերէնը կ'իշխէ բնական գերազանցութեամբ եւ կը դասաւանդուի քերականութիւն, գրականութիւն եւ պատմութիւն եւ կատարեալ այսպէս ամէն վարժարաններուն գերազանցօրէն հայկական դրոշմ:

Տեղական լեզուներու դասաւանդութեան մէջ վարժարանները խղճմտօրէն կը կիրարկեն ճշդութեամբ իւրաքանչիւր երկրի օրինական պայմանները, ինչ որ բնական է:

Կայ սակայն լեզու մը եւ մշակոյթ մը որուն առաքելուհիները հռչակած է արբայ Անրի Պրաշէ եւ այդ է Ֆրանսերէնը: Ամէն տեղ ուր, մեր հայ քոյրերը ոտք դրած են, Ֆրանսան ներկայացուած է իր լեզուի, փառահեղ պատմութեան եւ գրականութեան ուսուցումովը:

Դեսպաններ, բարձր մարզպաններ, հիւպատոսներ յայտնած են իրենց գոհունակութիւնը զրուատիքներով:

Քոյրերու ոսկեմատեանը չատ անուններ ունի բարձրաստիճան Ֆրանսացիներու եւ հանրային կրթութեան պաշտօնեաներու, որոնք նոյն վկայութիւնը տուած են:

Ֆրանսական իշխանութիւնները գնահատած են անոնց աշխատանքը եւ պատուոյ մեդալներով կամ ակադեմական չքանշաններով պարդեւատրած են այս միաբանութիւնը:

ՀԱՅ ՔՈՅՐ

ՅՈՒՇԱՆՈՎԵԼՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՊԱՏԵՖՕՆԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

«Սիրելի ընկերներ, աման - չամանս հիւրանոցից հիւրանոց փոխադրելիս կորցրել է պատեֆօնս: Ում ձեռքը որ ընկել է, թող գայ պլաստինկաներն էլ տանի, թէ չէ պատեֆօնն առանց պլաստինկաների նոյնն է, ինչ ասեղը՝ առանց թելի»: Քեզ մօտ պիտի բերէի զրածս, բայց ճանապարհին միտքս փոխեցի. հերիք չի, որ պատեֆօնս գողացել են, հիմի էլ նրանց ձե՞ռքը տամ ընտիր պլաստինկաներս. թող «զալայ - զալայով» եօլա գնան: Ցայտարարութիւնս պատռեցի, չպրտեցի: Շուտով էդ մտքից էլ ձեռք քաչեցի: Ոչ մի «զալայ - զալայ», գողը պիտի պատժուի: Ու գնացի «Ինտուրիստ»: Ուրիշ բան ասացի հնտեղ. էգուց առաւօտ ինձ մօտ ուղարկէք իրերս «Սեւան» փոխադրողներին, չնորհակալութիւնս պիտի յայտնեմ նրանց: Մի ժամ առաջ մօտս եկան երեք ջահել. մէկը միւսից մի քանի տարով մեծ, մէկը միւսից դեղեցիկ եւ էնքան իրար նման, ասես մի մօրից, մի հօրից ծնուած:

- Եղբայրնե՞ր էք, - նրանց զարմայ եմ:

- Այո՛, - առանց ուշացնելու, երեքով պատասխանեցին նրանք:

- Անուններդ, - առաջ տարայ հարցս:

Կարկուտի պէս վրայ տուին.

- Սեդրակ, - սա աւագն էր:

- Գուրգէն, - սա միջինն էր:

- Արամ, - սա կրտսերն էր:

- Ալազան, - տխրութեան տուեր երեւաց Շիրվանզադէի դէմքին, - սրանց որ տեսայ, մեղքս լինէ Թաքցնեմ, ամաչեցի ինքս ինձանից, բարկութիւնս որ անցաւ, մտածեցի, արժէ՞ր, արդեօք, գրանք կանչել ու հիմա պլուխները կախ կանգնեցնել էատեղ՝ ոնց որ դատարանում: Չէ, որոշեցի, որ սրանց ոչ գողութեան մէջ պիտի մեղադրել, ոչ էլ, մանաւանդ, «զալայ - զալայի» յոյսին թողնել: Սրտները երաժշտութիւն է ուղել, բայց ոչ պատեֆօն են ունեցել, ոչ պլաստինկա, ոչ էլ դրանք ձեռք բերելու փող: Մտածել են, արի պատեֆօնը վերցնենք, թանկը դա է, պլաստինկաներն էլ՝ էժանները կ'առնենք:

- Տղաներ, - նորից դարձայ նրանց, - պիտե՞ք ինչի համար եմ կանչել ձեզ:

Կարմրեցին, ո՞նց կարմրեցին: Հարցս համար էլ ամաչեցի:

- Զգիտենք, - մի կերպ ձայնեցին երեքով:

- Գլուխներդ բարձրացրէք, կ'իմանաք, - ասացի:

Վայ էն բարձրացնելուն:

Ամէնից առաջ չնորհակալութիւնս եմ ուզում յայտնել ձեզ, որ նեղութիւն էք քաչել ու «Ինտուրիստից» էատեղ էք փոխադրել իրերս, - սկսեցի, - երկրորդ, ուզում եմ ձեր լաւութեան տակից դուրս դալ, - ձեռքս դէպի զրասեղանիս վրայի պլաստինկաները տարայ, - սրանք եա՞ նուիրում եմ ձեզ: Զահելը առանց երաժշտութեան պիտի չմնայ: Սրանք «զալայ - զալայ» չդիտենաք. հայկական, ռուսական, եւրոպական գոհարներ են: Տարէք: Պատեֆօն ունենայի, էն էլ ձեզ կը նուիրէի: Զունեմ, պատեֆօնն էլ ուրիշ տեղից կը ճարէք:

Մեծ եղբայրը՝ Սեդրակը, առաջ եկաւ:

- Ձարել ենք, ընկեր Շիրվանզատէ, - չնչասպառ ասաց նա, - մեզ մօտ մի պատեֆօն է մնացել. երեւի ձերն է: Հէնց հիմի գնանք ու բերենք:

Համարիցս երեքով դուրս պիտի նետուէին, երբ եա պահեցի:

- Սպասէք, - ասացի, - ես ոչ մի պատեֆօն էլ չեմ ունեցել. չփոթում էք: Տէրը թէ դուրս չգայ, էդ պատեֆօնը էլ ձեզ հալալ: Ինպէս որ, պլաստինկաները վերցրէք ու հայդա՛, գնացէք ձեր դործին:

Տղաները մի պահ տատանուեցին:

- Դէհ որ ասում էք, ընկեր Շիրվան. զատէ, - խօսեց Սեդրակը, - ձեր խօսքը ո՞նց կոտրենք:

Ուշադրութիւն դարձրու, Ալազան, խօսողը միչա Սեդրակն էր, որովհետեւ միւսներն աւագի յարդն իմացող եղբայրներ էին:

- Շնորհակալութիւն, ընկեր Շիրվանզատէ, - էլի Սեդրակն էր, - մեզ նուիրած երգ - երաժշտութեան համար:

Երեքով ընկան պլաստինկաներիս վրայ ու գնացին: Ազատ չունէի քաչեի. ասես սարի պէս ծանրութիւն ընկաւ սրտիցս:

Շիրվանզատէն, հասնաբար, վերջացած համարելով իր պատմութիւնը, բարձրացաւ տեղից, սեղանից վերցրեց ձեռնափայտը:

- Ես գնացի, Ալազան, - ակնոցի տակով նայելով ինձ, ասաց, - դուք երեսի դործ ունէք. չխանգարեմ:

Երբ նա հեռացաւ, մի բոպէ թուաց, թէ առանձնասենեակը դատարկուեց: Միչտ այդպէս է լինում, երբ, իսկապէս հեռանում է մեծութիւնը:

(Շար. 2 եւ վերջ)

Ա. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

«ՏՈՒՆ Ի ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ»

փոքրիկ ընտանիք

(Թիրախ. 4. 3. 9.)

ԴԱՎԱՃԱՏՈՒՆ ՎԱԺԻԺԻ

– Շնորհակալ եմ ձեզ, որ ինձ հրավիրեցիք տուն և ծանոթացրիք ձեր ընտանիքի հետ, ասում է հյուրը, երբ ճաշից հետո նրան ուղեկցում են մինչև դուռը:

– Ես էլ շատ ուրախ եմ, որ եկաք մեզ մոտ, պատասխանում է տանտերը: Ես ձեզ հետ շատ հաճելի ժամանակ անցկացրի, ինչպես նաև կինս ու երեխաները: Ես հուսով եմ, որ մենք կրկին կհանդիպենք:

Հյուրը հեռանում է, տանտերը վերադառնում է ներս և ասում կնոջը.

– Ինչ ձանձրալի մարդ էր, չէ՞:

– Ինչպե՞ս թե, զարմանում է կինը, ես նրան շատ հետաքրքրական մարդ համարեցի:

– Ես էլ, ասում է ամուսինը, բայց ինչ-որ ձանձրալի բան կար նրա մեջ:

– Ինչպե՞ս կարող էր ձանձրալի լինել, եթե նա ամբողջ ժամանակ խոսում էր միայն քեզ հետ, ասում է կինը:

Ամուսինը չի պատասխանում:

×

Մի մարդ ասում է ընկերոջը.

– Ես ամեն օր կարդում եմ «Ժամանակ» թերթը, որպեսզի իմանամ, թե ինչ է կատարվում աշխարհում:

– Ես էլ, պատասխանում է ընկերը, ամեն օր կարդում եմ «Ժամանակ» թերթը, որպեսզի իմանամ, թե ինչ է կատարվում աշխարհում:

– Ինչպե՞ս թե, զարմանում է առաջինը, ես կարծում էի, որ դու միայն մահվան ծանուցումներն ես կարդում:

– Ես էլ կարծում էի, որ դու միայն մահվան ծանուցումներն ես կարդում:

×

Ուսուցիչը հարցնում է աշակերտին.

– Ասա, խնդրեմ, ինչ է նշանակում «ամենակարող»:

– Դա նշանակում է, որ հայրիկը ամեն ինչ գիտի, ամեն ինչ կարող է անել, պատասխանում է աշակերտը:

– Ճիշտ այդ էլ պետք էր ասել, ասում է ուսուցիչը: Ես ինքս էլ կարծում էի, որ հայրիկը ամեն ինչ կարող է անել, մինչև որ մայրիկը ինձ ասաց, որ հայրիկը ոչ մի բանից չի վախենում, բացի մայրիկից:

×

Ամուսինը կնոջը.

– Ես ուզում եմ, որ մեր հարսանիքի օրը դու ինձ ասես, թե ինչ ես ուզում ինձանից:

– Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ասես, թե ինչ ես ուզում ինձանից:

– Ինչպե՞ս թե, զարմանում է ամուսինը, ես կարծում էի, որ դու միայն ամուսնալուծության ժամանակ ես ուզում ինձանից:

– Ես էլ կարծում էի, որ դու միայն ամուսնալուծության ժամանակ ես ուզում ինձանից:

×

Ամուսինը կնոջը.

– Ես ուզում եմ, որ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ալիս Գալայճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 27, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, իր ամուսնոյն՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՑԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՍԷՆ - ԺԷռօմի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել այս միութեան, Մայիս 28-ին, երկուշաբթի, ժամը 3-ին թաղուհյս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ թէյասեղանի մը չուրջ։ Օրակարգ - Զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՎԱԼԱՆՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 17-ին, Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ։

6, Ֆավանթիճ փողոց - վալանս

կը բանախօսէ՝ Մարսէյլէն հրաւիրուած

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԻՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ հիւրասիրութիւն, Ցիշատակում Պատուոյ Մօր։

Մուտքը ազատ է։

l'ECOLE de RECHERCHE et d'EXPRESSION CULTURELLE ARMENIENNE
présente
en spectacle de fin d'année le duo
ZEPUR
et une démonstration de
HAY DJAMPA
L'ART MARTIAL ARMENIEN
le lundi, 28 mai à 20h 30
au théatre municipal d'Issy-les-Moulineaux
25, ave .Victor Cresson Métro:Mairie d'Issy
E.R.E.C.A. HAY DJAMPA
B. P. 61, 92222 Bagneux cedex

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԿՈՑՐԵՐՈՒ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 27, ժամը 10-ին, պատարագ, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, 26 rue Sibié։

կը պատարագէ՝ - ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
ԺԱՄԸ 16ԻՆ - Հանդիսութիւն

Théatre du Moulin
47, Bd. Perrin, Saint-JUST, MARSEILLE 13e

հովանաւորութեամբ՝
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ռ. ԷՋԻԿԱՌԱՑԻ

նախագահութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ-ի

եւ ներկայութեամբ ընդհ. մեծաւորուհի՝
մայր ՊԵՆԻՆԻԱ ՏԷՐ - ՂԱԶԱՐԵԱՆ-ի
ԺԱՄԸ 20ին - ճաշ, վարժարանի սրահին մէջ, 167, ավբնիւ տէ Փայոլ

RESERVATION :
— 167, avenue des Caillols 13012 Marseille Tél : 93 50 91
- La direction de l'Ecole
— 205, avenue du 24 Avril 1915, 13012 Marseille Tél : 93 50 95
- Bureau de Mr MAHIKIAN
— Paroisse Arménienne Catholique, 26, rue Sibié 13001 Marseille
Tél : 48 19 60 - Père S. Davidian

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ-ի**

նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

×

LA CHORALE
SAHAK-MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU — DIMANCHE 10 JUIN
45, rue la Boetie — Paris 8eme — A 20H 30

Points de vente — **Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F**

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

C. L. F. A.

կը կազմակերպէ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 15-ին, երեկոյեան ժամերգութիւն
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ-ի կողմէ
ժամը 15·30-ին ընդունելութիւն Ազգ· Տան սրահին մէջ·
հաճելի մթնոլորտ

×

ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ԶՒՈՒԱՊՏՈՑՏ

Շորեքշաբթի, Յունիս 20, ժամը 8·30-ին հաւաքոյթ Ազգ· Տան սրահը։ կը խնդրուի տարեցներէն արձանագրուիլ «Մայրերու Օր»ուան օրը, հակառակ պարագային դիմել միութեան անդամուհիներուն։

×

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁՒՈՒԱՊՏՈՑՏ

ՀԱՑԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շորեքշաբթի, Յունիս 27, քայլերերու եւ խրախուսելու համար հայկական վարժարան յաճախող մանուկները։

Ֆրանսահայ Մշակ· Միութիւնը եւ ժԱՖը կը կազմակերպեն

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ

(Եդուարդ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Ա. Չուքակ, Սուրէն ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ, Բ. Չուքակ, Յակոբ ՊԱՊԵԱՆ, Ալֆօ եւ Ֆելիքս ՍԻՄՈՆԵԱՆ, Թաւչուքակ
PARIS : Jeudi 24 mai, à 20h 30 - Eglise St. Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre - Paris 1er - Métro : Louvre
Mercredi 30 mai, à 20h 30 -Eglise St .Germain l'Auxerrois
2, Place du Louvre -Paris 1er - Métro : Louvre
LYON : Vendredi 25 mai, à 20h 30 à l'Eglise Arménienne
VALENCE : Samedi 26 mai, à 20h 30 au Théatre Municipal
ROMANS : Lundi 28 mai

×

ՄԵԾ ՃԱՇ

«ԱՇԽԱՐՀ»ի ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԴԱՄԵԱԿի ԱՌԹԻԻ
29 Մայիս երեքշաբթի, ժամը 20-ին

Au Restaurant «LE BAALBEK»
33, rue Saint Augustin — Paris 2ème — Métro Opéra
ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՀԱՑԲԵՆԻ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ
եւ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 180 Ֆր. - Տեղերը ապահովել, հեռ. -
781 09 72 (աշխատանքի ժամ) եւ 990 66 28

ARMÉNIE EN FÊTE

FESTIVAL NATIONAL
DE LA JEUNESSE ARMENIENNE
26-27 MAI, au DOMAINE du CHATEAU de RAJAT
(St. Pierre de Chandieu -69-)

Ce Festival, sans précédent, est organisé à l'initiative de la F.R.A. NOR SEROUND et avec la participation de nombreuses associations arméniennes.

Pendant les deux jours des stands seront en permanence à la disposition du public pour une information sur les differentes structures communautaires existantes en France dans tous les domaines : rencontre, sport, presse, radio, école, culture, musique, religion, cause arménienne...

La discussion sera aussi de la Fête grâce à des tables rondes autour de nombreuses personnalités arméniennes et françaises : journalistes, historiens, écrivains.

Nous ne citerons que Anahide Ter Minassian, Pascal Tchakmakian, Messieurs Hamelin Arnauld et Brun Jean-Michel... parmi tant d'autres.

Voici le programme détaillé des deux jours :

SAMEDI 26 MAI
Ouverture officielle du Festival à 15 heures.
Spectacles : NAïRI : troupe de renommée nationale de danses folkloriques arméniennes.
YERSO : Interprète de chants populaires
DUO ZEPUR : Interprètes de chants patriotiques
GRAND BAL SOUS CHAPITEAU : de 21 heures à l'aube
Une soirée exceptionnelle en compagnie du chanteur VAROUJAN VARTANIAN venu spécialement des Etats-Unis, de l'orchestre ANI de la M. C. A. D. et de l'orchestre HAGHTANAG de Paris

DIMANCHE 27 MAI
MESSE en PLEIN AIR : célébrée par Monseigneur Norvan ZAKARIAN avec la chorale GOMIDAS de l'Eglise Amrénienne de Lyon à 10h
GRAND PIQUE-NIQUE, buffet de spécialités arméniennes ,buvette
SPECTACLES à partir de 14h 30
TROUPE DE THEATRE DE LA M. C. A. D. : «Jamatroutioun» de Mouchegh ICHKHAN - pièce en 1 acte - mise en scène: Vahé Zékian
ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN de PARIS
VICKEN : grand interprète de chants populaires arméniens
ARDZIV : troupe de danses folkloriques arméniennes de Lyon
NAïRI : troupe de danses folkloriques arméniennes de Paris
PRISE DE PAROLE
REMISE DE COUPES AUX GAGNANTS DU TRIATHLON DU FESTIVAL
TIRAGE DE LA SUPER TOMBOLA : 1er lot : 2 billets aller-retour pour Tunis
RENSEIGNEMENTS PRATIQUES
Hébergement et transport : pour s'inscrire contacter
— pour la région parisienne : Anaïs (1) 824 63 89 l'après-midi
— pour la région lyonnaise : Varténie (7) 849 42 97 le matin
— pour la région marseillaise : Garo (91) 67 48 69 le soir

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
25
VENDREDI
25 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.708 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.708

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՈՉ - ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻ հարցը, ամէնէն փառաւոր կերպով, եկաւ հաստատելու թէ Սահմանադրութիւն մը, որու դէմ քուէարկած են Մխիթեարեան եւ իր բոլոր կուսակիցները, որքան օգտակար է, այսօր, իր այդ ընդդիմադիրներուն եւ որքան կրնան իրենց մասը խածնել զայն պատրաստողները, որոնք 1958-ին չափի վրայ ձեւած էին Սահմանադրութիւն մը, առանց խորհելու թէ օր մը ուրիշներ ալ կրնայ անոր յենուլ իրենց ուզածը անցընելու համար, առանց հարցը չաո ծեծելու: Արդարեւ այսօրուան ընդդիմութիւնը կը մոռնայ որ ինք ալ առին առին չաո կոթնած է Սահմանադրութեան 49/3 յոդուածին վրայ, որ չաո չի համապատասխաններ խորհրդարանական սկզբունքներու կիրարկումին, բայց մեծապէս կը դիւրացնէ նախարարապետին գործը: Մանաւանդ դպրոցներու կոմմունալիստները սկսած են արդէն ցոյցերու դիմել: Զորեքշաբթի իրիկուն, յանպատրաստից ցոյց մը անակնկալօրէն խանգարեց երթեւեկը Թրինիթէի չուրջ, ուր հազարաւոր ցուցարարներ ծաղիկներ կը նետէին Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ ասպանին մէջ, ապա 20.000-է աւելիի հասնող թափօր մը ուղղուեցաւ դէպի Մոնփարնաս: Լայնածաւալ ցոյցը նախատեսած է, սակայն, Փարիզ թէ դաւադրի՝ Յունիս 24-ին, եւրոպական ընտրութիւններէն եաք: Այս իրարանցումը հետեւանք է Սաւարի օրինագիծին մէջ, մեծասնեռդող ժամուն ներմուծուած բարեփոխումներու, հանդարտեցնելու համար «աշխարհականապաշտ» ընկերվարականները եւ որոնց անդրադարձանք մեր նախորդ թիւով (հանրային նպաստի ընդմէ 11 տարի եաք, եթէ անձնակազմի մը 50% «պետականացած» չէ, մասնաւոր մանկապարտէզ հիմնելու արգելք, հոն՝ ուր չկայ հանրային մանկապարտէզ մը): Հարցական է սակայն կէտ մը. - Մօռուա հինէն ծրագրած էր այս յաւելումը, թէ ոչ իսկապէս, անակնկալօրէն դրաւ զայն «իրեն առնելու» համար իր կուսակցութեան ծայրայեղներուն:

ՆԱՐԱՆԿԱՐի ֆանի փառատօնը վերջ գաւ եւ չնորհուած մրցանակները մեծ խանդավառութիւն մը չստեղծեցին: Պէտք է խոստովանիլ թէ այս փառատօնը այլեւս բոլորովին կորսնցուցած է իր անցեալի չահեկանութիւնը եւ վերածուած միայն՝ առեւտրական, կանխաւ «կարդադրուած» երեւոյթով, մրցակցութեան մը: Առաջին մրցանակը՝ (ոսկի փառապսակը) չնորհուեցաւ դերման բեմադրիչին՝ Վիմ Վենտէրսի «Փարիզ, Թեքսաս» ժապաւէնին, ինչ որ բնական ալ թուած է բոլորին, բայց բնաւ չի բացատրուիր, որ լաւագոյն դերասանուհիի մրցանակին արժանացած ըլլայ Անգլուհի մը՝ Հելէն Միրըն, աննըշան ֆիլմի մը մէջ, եւ լաւագոյն դերասանին ալ տըր - ի՛ Ա.Ֆրէտօ Լանտոյի եւ Ֆրանչիսքօ Րապալի սպանական «Անմեղ սուրբերը» ֆիլմին համար: Բեմադրութեան մրցանակը սոցած է Պերնար Թավերնիէ «Լօն տիմանչ ա լա քամփանը»ի համար եւ դասակարգին մեծ մրցանակին ալ արժանացած է հունդարական՝ Նափլօ Ֆիլմը:

ԿԱՌԱՒՈՒՄԲԵՐՈՒ դործադուլը բաւական բարդութիւններ ստեղծեց, առանց սակայն բոլորովին անդամալոյծ ընելու երթեւեկը: Փարիզեան արուարձաններու պիծերու ինչպէս նաեւ «մեծ պիծեր»ու համար, կարելի է ըսել թէ երթեւեկին 20-էն 25%-ը ապահովուած էր: Ճամբաներու խճողումը ահաւոր էր սակայն, մանաւանդ Փարիզի չրջանուղիներուն վրայ:

ՍԱՒՈՒՐՈՎի կնոջ աղջիկը եւրոպայի մարաքաղաքներու իր չրջապտոյտը չարունակելով, Հինդչաբթի օր Հռոմէն Փարիզ հասաւ եւ տեսնուելէ եառ Նախագահ Փերթինիի եւ Պապին հետ, կ'ընդունուէր Նախագահ Միթերանի կողմէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՄԱՅԻՍ 15 - 21)

ԵՂԵՌՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Բազմարուեստից Թանգարանի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է բանաստեղծութեան երեկոյթ մը, որու ընթացքին Արամայիս Աբրահամեան (արտասանող) ներկայացուցած է իր նոր յայտագիրը, նուիրուած Եղեռնի նահատակներու յիշատակին: Աբրահամեանները ընտանիքը հարիւր հազարաւոր Հայերու նման բռնի վտարուած է Արեւմտեան Հայաստանէն եւ ապաստան գտած աշխարհի զանազան կողմերը: Ի վերջոյ անոնք կը հաստատուին Չինաստանի Խարբին քաղաքը, ուր 1932-ին ծնած է Արամայիս: 1960-ին Արամայիս Աբրահամեան իր ծնողքին հետ փոխադրուած է Մոսկուա, ընդունուած ու յաջողութեամբ աւարտած Լունաչարսկի թատերական արուեստի հիմնարկը: Ցետագային աշխատելով «Մոսհամերդ»ի մէջ որպէս ասմունքող, ան իր արուեստին մէջ չեչտը դրած է հայկական թեմաներու վրայ՝ Գրիգոր Նարեկացի, Սայաթ Նովա, Յովհ. Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան, Եղիշէ Չարենց, Պարոյր Սեւակ եւայլն: Արուեստագէտը յաճախ հանդէս կուգայ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներու մէջ, ծանօթացնելով հայ գրականութիւնը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿՆԵԻի ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Կիեւ բացուած չարժանկարի համամիութենական փառատօնի յայտագրին մէջ առնուած է երեւանցի բեմադիր Բագրատ Յովհաննիսեանի «Տէրը» ժապաւէնը, որ նկարահանուած է Հրանտ Մաթեւոսեանի դիրքի մոթիվներու հիման վրայ: Շարժանկարին հիմը կը կազմէ անտառապահի կերպարը, մարդ մը՝ որ ինքզինք կը զգայ իր հայրենի երկրի իսկական տէրը, որ պատասխանատու է անոր գեղեցկութեան, բնական հարստութիւնները ապագայ սերունդներու համար պահպանելուն: Մրցումէ դուրս, փառատօնին կը ցուցադրուի դրող եւ բեմադիր Ազատ Ազիզեանի «Վառած լապտերը» ժապաւէնը, որ նուիրուած է Թիֆլիսցի նկարիչ Վանօ Յոլջաբէկեանի կեանքին ու դործին: Կը ցուցադրուին նաեւ «Հէքեաթ փոքրիկ կարապի մասին», «Հէքեաթ ճըշդըրիտ ժամացոյցի մասին» եւ «Փոքրիկ հողագործը» վաստանկարները:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՁԷՔԱԽՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Քնարիկ Տէր - Դաւթեանի «Հայաստանի ԺԲ. - ԺԵ. դարերի բարձրագոյն վարդապետական մշակոյթի պատմութեան ադբիւրներ» աշխատութիւնը՝ ռուսերէն: Հատորին մէջ կը ներկայացուին միջնադարեան համալսարաններու ուսումնական դասախօսներու, դիտնական - անուանի դասախօսներու, դիտական - ներու կեանքն ու գործունէութիւնը, ինչպէս՝ Գրիգոր Տաթեւացի, Յովհան Որոտնեցի, Ներսէս Մշեցի, Յովհաննէս Սարկաւագ եւայլն: Գիրքը, որ հրատարակուած է Գլաձորի Համալսարանի 700-ամեակին առթիւ, ունի ծանօթագրութիւններ եւ մանրամասն մեկնարանութիւն: Ցառաջարանը գրած է Մատենադարանին տնօրէնը՝ Սէն Արեւշատեան:

×

ՆԿԱՐԻՉ ԱԼԵՔՍԷՅ ՊԱՊՈՎԵԱՆի ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նկարիչ Ալեքսէյ Պապովեան, որ մասնակցած էր Պուտափեշտ տեղի ունեցած քանդակագործական միջազգային մրցութեան, Հունգարիոյ նուիրուած գծանկարներու չարք մը ստեղծած է: Տասնեակ թերթերու վրայ ան նկարած է հունդար բարեկամներու դիմանկարներ, ճարտարապետութեան եւ քաղաքային տեսարաններու ճեպանկարներ, դիւղական տեսարաններ: Կենդանիներ պատկերացնող քանդակագործը իր գործերը կը ներկայացնէ առանձին ցուցահանդէսով մը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆԸ

×

Ուզենք չուզենք պիտի ընդունինք որ թախիծն ալ իւրայատուկ քաղցրութիւն մը ունի: Կայ մարդուս հոգին տանջող թախիծ մը, տրտմութիւն մը, որ ո՛չ միւս չարչիք չի գործեր մեր երջանկութեան կամ առողջութեան, այլ ընդհակառակն բարերար դեր մը կը խաղայ մեր ներքին աշխարհը մաքրագործելու, սրբագնելու, փայլեցնելու տեսակէտէ: Այդ թախիծը պէտք է պարբերաբար այցելէ մեզի: Եթէ ան չգայ, մե՛նք կը փնտռենք զայն: «Բան մը լլլար, բան մը պատահէր եւ քիչ մը տրտմէի» կ'ըսենք կարծես մենք մեզի, դիտակցաբար կամ ենթադիտակցաբար: Այդ տրտմութիւնը ամպի այն չերտն է որ պահ մը կը սքօղէ մեր արեւը, մեզմէ կը վերցնէ արեւին չերմութիւնն ու չողչողանքը, ու քիչ մը կը զովացնէ մեր հոդին: Կը սիրենք այդ ամպը, որովհետեւ նախ պէտք ունէինք անոր բերած զովութեան, յետոյ՝ որովհետեւ դիտենք թէ պիտի անցնի, մնայուն չէ, անձրեւի իսկ պիտի չվերածուի եւ չուտով պիտի մեկնի մեզի վերադարձնելով մեր արեւն ու երջանկութիւնը:

Մարդկային հոգիին ամէնէն օգտակար անունդն է այդ տրտմութիւնը: Անոր չընորհիւ է որ կը հասունանք, կը կազմրւինք, կեանքի ինչ - ինչ խորհուրդներէն կը թափանցենք: Ան է որ փոթորիկներ կը ստեղծէ մեր ներաշխարհին մէջ, կ'ալեկոծէ մեր մտածումներու, ստեղծագործութիւններու ու ներչնչումներու մեր ծովը: Եւ այս բոլորը կ'ընէ առանց լրջօրէն ցուցնելու մեզ, առանց ամբողջովին խորտակելու մեր երջանիկ ընդհանուր դոյավիճակը:

Այո՛, «բան մը պատահէր ու քիչ մը տրտմէի» կրնանք ըսել թախիծի տարօրինակ կարօտ մը զգալով մեր մէջ: Եւ երբ այս կամ այն պատճառով տրտմութիւն մը իր դիրկը կ'առնէ մեզ, քաղցր ու տարտամ հաճոյք մը կը գտնենք այդ տրտմութեան մէջ: Օրինակի համար եթէ սրտակից բարեկամի մը մէկ խօսքին մէջ վիրաւորիչ բան մը նչմարենք, կամ սիրելիէ մը քաղցր խօսք մը սպասելով հանդերձ եթէ այդ խօսքը չարտասանուի, կամ երբ մեր աշխատակիցներէն մէկուն չարժումներուն մէջ ապերախտ երեւոյթ մը տեսնել կարծենք, իսկոյն այդ դէպքերը որպէս առիթ կը ծառայեցնենք որպէսզի մելամաղձոտ մտածումներու մէջ թաղուինք ու ցաւինք պատահածին համար: Ցաճախ մեր ենթադիտակցութեան մէջ բան մը մեզի կ'ըսէ, որ կը չափազանցենք այդ պահուն, թէ մեր բարեկամին բուն նպատակը մեզ վիրաւորել չէ, թէ մեր սիրելին առանց արտասանելու ալ արդէն լաւ բաներ կը խորհի մեր մասին, թէ մեր աշխատակիցը բնաւ ապերախտ չէ իրականութեան մէջ: Բայց չենք ուզեր ականջ կախել մեր ենթադիտակցութենէն եկող այդ թելադրութեան եւ ընդհակառակն, կը յամառինք տրտմութեան պատճառներ տեսնել անոնց մէջ: «Տեսա՞ր, հարց կուտանք մենք մեզի, տեսա՞ր թէ ինչպէս փոխադարձեցին քու բարի դիտաւորութեանդ, տեսա՞ր թէ ինչպէս փոխադարձեցին քու նուիրումիդ ու սիրոյդ»: Այդ տրտում մտածումին մէջ երբեմն այնքան քաղցրութիւն կը գտնենք, որքան պիտի գտնէինք եթէ մեզ չփացնէին ամենադեղեցիկ խօսքերով, եթէ մեզի փոխադարձէին սիրոյ ամէնէն պոռոտ արտայայտութիւններով:

Ոչ մէկ բան այնքան մեծ դժբախտութիւն կրնայ դառնալ, որքան կրնայ դառնալ օրը քանըչորս ժամ տեւող անհամ երջանկութիւն մը: Ամէն երջանկութիւն երբեմն պէտք է լուացուի տրտմութեան կենարար ջուրով: Տրտմութիւնը, մարդկային տրամադրութեան համար ա՛յն է, ինչ որ է գրականութեան համար բանաստեղծութիւնը: Տրտմութիւնը մարդկային ներաշխարհին համար ա՛յն է, ինչ որ է արեւակէզ համայնապատկերի մը համար մեղմ մշուշը: Տրտմութիւնը մարդկային ապրումներու իրիկնամուտն համար ա՛յն է, ինչ որ է հորիզոնին վրայ չամեցող թեթեւ կարմիրը՝ ամէն մայրամուտէ վերջ: Տրտմութիւնը մարդկային ինքնամփոփման մը ընթացքին այն դառնանոյշ համն է, որ մեր բերնին մէջ քիչ մը առեն կը մնայ ամէն խնջոյքի ու կերուխումի աւարտին:

×

Մեր քաղաքակրթութեան ու պատմութեան ամենադեղեցիկ իրադործումները չատ բան կը կրեն իրենց մէջ տրտմութեան մը, թախիծի մը տագնուկ չունչին: Արդէն անոնք մեծ մասամբ ծնունդ են տրտում ու թախծոտ այն պահերուն, որոնք մարդուն այցելութիւն կուտան երկու երջանկութիւններու, կամ երկու տառապանքներու միջեւ:

Եթէ բժիչկ ըլլայի, մարդոց ուրախութեան, առատ ուրախութեան ու լաւատեսութեան հետ միատեղ օրական հինդ վայրկեան ալ տրտմութիւն պիտի չանձնարարէի անտարակոյս...:

Ռ. Չ.

ՅՈՎՀ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Մփռնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի (1864 - 1929) ծննդեան 120-ամեակին: Ցուցադրուած են բանաստեղծին հէքեաթներն ու բալլադները, եղերերդութիւնները ու ներբողները, քերթուածները, որոնք տեղ գտած են «Հասրընտիրը», «Երկեր», «Ընտիր բանաստեղծութիւններ», «Բանաստեղծութիւններ», «Երկերի ժողովածու» (4 հատորով) եւ այլ գիրքերու մէջ: Ներկայացուած են նաեւ Յովհ. Յովհաննիսեանի թարգմանութիւնները՝ Էմքիլէնէն, Կէօթէէն, Շիլլէռէն, Հայնէէն, Պուշկինէն, Նեկրասովէն եւայլն: Ցուցահանդէսին առանձին քաժինով մը դրուած են բանաստեղծին կեանքին ու գործին նուիրուած՝ Յովհաննէս Ղանալանեանի, Արամ Ինճիկեանի, Լեւոն Ամարեանի, Նշան Մուրադեանի եւ այլոց աշխատութիւնները եւ յօդուածները:

ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

ԵՐԿԱՐ ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՑ

Ա.

Օխուն փոքրիկ գիւղ էր Արեւմտեան Հայաստանի Բալու գաւառում: Մինչեւ Ա. Աշխարհամարտ ընդամէնը 35 հայ եւ 25 քիւրտ ընտանիքներ են ապրել այնտեղ: Բալուցիները եւ շրջակայ գիւղերի հայ բնակիչները հպարտ են եղել իրենց հայ - րենի բնաշխարհով, յատկապէս իրենց Ս. Մեսրոպ լեռով, որի վրայ գտնուող բերդի մէջ, ըստ աւանդութեան, եօթը հարթ ապրել է Մեսրոպ Մաշտոցը եւ աւարտել Հայոց գրերի ստեղծումը: Այդ սրբութիւնների հետ Բալուցիների հպարտութիւններից է եղել նաեւ Օխու գիւ - ղում Մուրատենց զերդաստանում պահ - ուող Աւետարանը: Բազմաթիւ հրաշապատում զրոյցներ էին ստեղծուել այս մատեանի չուրջ, թէ իբր ջուրն է ընկել բայց չի թրջուել, կրակի մէջ են նետել՝ չի այրուել, փորձութիւններից փրկել է Աւե - տարանի մօտ վառուող ճրագի ձիթիւղ ապահովողներին եւայլն:

1895 թուականին, հայկական կոտո - րածների ժամանակ, մատեանը ընկել է Մավալի անունով մի քրտի ձեռքը, բայց նորից է վերադարձուել տիրոջը, որովհե- տեւ քիւրտը, ինչպէս պատմում են, վախեցել է երկնային պատժից: Մեծ Եղեռնի տարիներին Մավալին մէկ անգամ եւս տէր է դարձել այս մասունքին: Ցետագա - յում, երբ լսել է որ Մուրատենց զեր - դաստանի Մելքոն զաւակն ազատուել է ջարդից եւ ապրում է Հալէպում, իր կը - նոջ՝ Աբէի միջոցով մատեանը հասցընում է նրան: Աւում են՝ Մավալին «կէս - կէս» Հայ է եղել. այսպէս էին Օխու գիւղում կոչւում այն Քրտերը, որոնք նախկինում Հայ էին եղել եւ ժամանակի ընթացքում բռնութեամբ մահմեդականացուել էին, բայց նրանք, սերնդից սերունդ յիշել են իրենց հայկական ծագումը...

Անցնում են տարիներ, Եղեռնից ճիւղա - կոտոր ընտանիքները միաւորւում, նոր օ - ճախներ են կազմում: Կին, զաւակներ կորցրած Մելքոնը նորից է տնաւորւում: 30-ական թուականներին ապրուստն անա - պահովելի դժուարանում է, Մելքոնի որդին՝ Մանուկ Մարգարեանը դնում է Ֆրանսիա բախտ որոնելու, խոստանալով յետագա - յում ընտանիքի միւս անդամներին եւս փոխադրել իր մօտ: Մուրատեանները 30 տարի սպասում են հրաւէրի, բայց զուր: Երբ 1963 թ. Մուրատից մասնակի ներ - գաղթ է սկսւում, Մուրատեան Մելքոնի աղջիկը՝ Մարիամ, իր ընտանիքով հայ - րենադարձում եւ բնակութիւն է հաստա - տում Աբովեան քաղաքում:

Մանուկ Մարգարեանը 30-ական թուա - կաններին Ֆրանսիա մեկնելիս իր հետ էր վերցրել նաեւ հայրենական նշխարը՝ Օխուի Աւետարանը, ո՛վ գիտէ, թերեւս յոյս ունենալով ձեռագրի վաճառքից պո - յացած միջոցներով ընտանիքին տեղափո - խել Մարսէյլ, ուր եւ ինքը բնակութիւն էր հաստատել: 1967 թ. աշնանային մի օր Մատենադարան եկան երեւանաբնակ մի քանի Օխուցիներ եւ պատմեցին իրենց գիւղի սրբութիւն դարձած ձեռագրի մա - սին: Ցետոյ եկաւ Նաճարեան - Մուրատեան Մարիամը, հաստատեց իր հայրենա - կիցների տուած տեղեկութիւնները եւ խնդրեց դիմել մարսէյլաբնակ իր եղբօ - րը, որպէսզի նա մատեանը հայրենիք ու - ղարկի: Օխուցիների քանի ժառանգներ լիազօրագիր տուեցին Մատենադարանին՝ մատեանը պահանջելու Մանուկ Մար - գարեանից: Նրանք հաւաստի լուր ու - նէին, որ ձեռագիրը դեռեւս վաճառուած չէ:

1967 թ. Նոյեմբեր: Մատենադարանի անօրինութիւնը դիմում է Մարսէյլում բնակուող Մանուկ Մարգարեանին՝ նրան հրաւիրելով հիւր գալ Հայաստան եւ իր մօտ պահուող ձրչագիրը բերել հայրե - նիք:

Գործին նպաստելու նպատակով նամակ - ներ են ուղարկւում նաեւ Փրովիտենս (ԱՄՆ) Համաթալուցիական Վերաշինաց Միութեան նախագահ Յովակ Յակոբեա - նին եւ Օխուցիների Միութեան նախագահ Գասպար Մելիքեանին, խնդրելով որ նը - րանք եւս յորդորական նամակներով ի - րենց հայրենակցին համոզեն մատեանը Մատենադարանին տրամադրելու:

Նոյեմբերեան այդ նոյն օրերին Մատե - նադարան այցելեցին Երեւանում հիւրըն - կալուող մարսէյլաբնակ Արծրուն եւ Էլիզ Ջրբաշեան ամուսինները, որոնք տեղեկա - նալով իրենց քաղաքում գտնուող ձեռա - գրերի պատմութեանը, պատրաստակա - մութիւն յայտնեցին Ֆրանսիա վերադառ - նալուն պէս առաւելագոյնը անել Օխուի մատեանի հայրենադարձութեան հա - մար:

Որոշ ժամանակ անց Արծրուն Ջրբաշ - եանը Մարսէյլից գրեց. «Նամակ մը գր - բեցի Պ. Մարգարեանին՝ յայտնելով այդ գիրքը Երեւանի Մատենադարանին նուի - րելու փափաքս եւ առաջարկեցին իրեն, որ ինծի յանձնէ զայն որոշ դումարի փոխա - րէն: Մինչեւ այսօր պատասխան չստա - ցայ: Կ'երեւի առաջարկս յաջողութիւն չգտաւ ... Շատ կը ցաւիմ, որ հակա - ռակ փափաքիս եւ ջանքերուս, չկրցայ այս գործը յաջողցնել»:

Անցնում էին տարիները: Մերթընդ - մերթ լուրեր էինք ստանում, որ Մ. Մար - գարեանը ողջ առողջ է եւ ձեռագիրն էլ չի վաճառել:

1981 թ. աշուն: Երեւանը լի է աշխար - հի տարբեր կողմերից ժամանած հայ ու օտար զբօսաշրջիկներով: Բազմամարդ է նաեւ Մատենադարանը: Հէնց այդ օրե - րին էր, որ իմ աշխատասենեակը մտան միջին տարիքի մի կին ու մի ծերունի: Հիւ - րերին աթոռ եմ առաջարկում եւ հետաքըր - քրւում, թէ ինչով կարող եմ նրանց օգ - տակար լինել:

- Մանուկ Մարգարեան, - ներկայանում է հիւրը:

Վայրկենաբար յիշում եմ Օխուի մատ - եանի պատմութիւնը: Անակնկալի եկած, հաճելի զարմանքով վեր եմ կենում եւ հին բարեկամի պէս նորից եմ սեղմում ծերունու ձեռքը: Իսկ տիկինը, որին ա - ռաջին պահին չճանաչեցի, Մարիամ Մու - րատեանն էր, նոյն այն կինը, որ տարի - ներ առաջ տեղեկացրել էր մեզ ձեռագրի մասին: Առանց նախաբանի ուղղակի դի - մում եմ Մարգարեանին:

- Է՛, բարեկամ: Աչքներս չուր զառա ձեզ սպասելով: Ձեռագիրը բերե՞լ էք:

Մարգարեանը սառը նայում է ինձ: Ոչ մի ջիղ չի չարժւում դէմքին: Ամէն ինչ հասկանում եմ: Հիասթափութեան տհաճ զգացումը անասելի դառնացնում է ինձ: Լուռ նայում եմ նրան եւ սպասում պա - տասխանին:

- Ո՛չ, չեմ բերած:

- Այդ արդէն չեղաւ: Այսքան երկար ճամբայ կտրել եւ զատարկաձեռն գալ: Բա դա անելու բա՞ն է, - զսպուած վերա - դարձնում եմ ես:

- Վախցայ մաքսատան մէջ ձեռքս առ - նեն:

- Ո՞վ ասաց, թէ մեր թանգարանների համար բերուած նուէրները մաքսատան մէջ վերցնում են: Պարապ խօսքեր են: Իսկ աւետարանը ձեզ մո՞տ է: Չէ՞ք վա - ճառել:

- Ինձ է: Ապահով տեղ: Մեր սրբու - թիւնն է: Ինչո՞ւ պիտի վաճառեմ: Օր մը նորէն կուգամ Հայաստան ու նուէրը կը բերեմ ձեզի:

Լսում եմ ծերունուն եւ մտածում: Տաս - նըչորս տարի է սպասում ենք այս մար - դու պատասխանին եւ ահա նորից անորո - շութիւն: Ե՞րբ պիտի նորից գայ, ե՞րբ պիտի նորից պատեհութիւն ստեղծուի այդպիսի ճամբորդութեան համար: Աչ - խատում եմ մաքերս ամփոփել եւ այն - պիսի ձեւակերպում տալ, որ Մանուկ Մարգարեանը յանկարծ չվիրաւորուի:

- Շատ ճիշդ էք մտածում, բայց այդ օրը ե՞րբ պիտի գայ, չէ՞ որ ժամանակը չի սպասում, եւ կենաքը լի է անա - կնկալներով:

ԲԱԲԿԷՆ ՁՈՒԳԱՍՁԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՇՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

ԸԹԸՐ ՓՈՂՈՑ

1909-ի աշնան, վաղամեռիկ քրոջս Հայ - կանոյշի մահէն վերջ, հօրս կարգադրու - թեամբ, մայրս եւ ես, Մուշէն մեկնեցանք Պոլիս: Մեզի կ'ընկերանար մեր ընտանի - քի վաղեմի բարեկամներէն, բողոքական համայնքէ՝ Գալոյի Պետրոս, որ վարուեստ խոհարարի տիտղոս ալ ունէր: Գալոյի Պետրոս, 1909-էն մինչեւ 1910 մնաց Պո - լիս մեր տունը, եփելով հայրենի տոհ - միկ կերակուրներ, որոնց չարքին, Մշոյ անմահական Կլուլիկը, զոր, քանիցս համտեսած է երջանկայիշատակ Մաղա - քիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեան, որուն անմիջական դրացին էինք Բերայի Ընթր փողոցին մէջ:

Մեզի մօտիկ կը բնակէր նաեւ տոքթ. Տաղաւարեան, որ յաճախ կ'այցելէր հայ - րիկիս, ինչպէս նաեւ փաստաբան Պ. Զօ - փուրեան, որուն տունը կը գտնուէր մեր փողոցին եռեւը:

Պոլսոյ մէջ գտանք Հայկանոյշի սուգը արտին, ընկճուած եւ վշտակիր հայրս, յուզումով ու կարօտով համբուրեցինք մեր զարկուպ փոքրիկ հարազատները՝ եղ - բայրս Արամիկը եւ հօրեղբօրս տղայ Ար - տաշէսը, որոնք Սահմանադրութենէն ա - ռաջ, դժբախտ պարագաներու տակ զըր - կուած էին Պոլիս, Ս. Փրկիչ Ազգ. հի - ւանդանոցը, խնամուելու եւ ուսանելու:

Այդ օրերուն մենք կը բնակէինք Բե - րայի Թաղամասը, Թագսիմ, Հայ Կաթո - ղիկէ Օհան - Ոսկեբերան եկեղեցիին դէմ գտնուող Ընթր փողոցը:

Ընթր փողոցը, նեղ եւ երկար էր, իրարու փակած փայտաշէն տու - ներով, կղմինարէ տանիքներով եւ գոց պատշգամներով: Մայր հողէն կտրուած, ինկած քաղաքակիրթ Պոլսոյ պողոտանե - րու վրայ, տխուր էր մանուկ հոգիս: Կարօտով կը յիշէի Մշոյ Ս. Մարինէ թաղը, բարձունքին, արեւահայած մեր տունը, ընդարձակ հորիզոնը, Սանոյ լեռներէն իջնող մօտակայ առուն, լուսա - շող փողոցները եւ տափարակ տանիքնե - րու խաղընկերներս:

Սկիզբները, սկսայ խաղալ եղբօրս հետ, Ընթր փողոցի նեղ անցքերուն մէջ. ան, շատոնց ընտելացած Թուրքիոյ մայրա - քաղաքին, կը զուարճանար իր ծանօթ ըն - կերներով եւ քարէ գնդակներով: Ես, ինքզինքս կը մխիթարէի նոր սորված պոլսական խաղով մը՝ տիապոլոյով:

Զեռքերովս բռնած երկու ձողիկներ, որոնք հաստ թելով մը կապուած էին ի - րարու, աշխոյժ եւ մեծ հրճուանքով վեր կը նետէի փայտէ ճախարակը, որ գրեթէ անվրէպ, կ'իյնար չուանին վրայ, մեծ ուրախութիւն պատճառելով զարիպ հո - գիիս:

Բերայէն եւ Ընթր փողոցէն յիշողու - թեան մէջ մնացած են նաեւ չրջուն վա - ճառորդները, որոնք կը զուարճացնէին զիս: Պոլսոյ տուներուն ծորակներէն կը վազէր Թերքոզի ջուրը, որ առհասարակ ըմպելի չէր: Թագսիմի հրապարակին ան - կիւնը, չիտակ ճամբուն եզրին, կար ապ - բիւր մը, որուն պազ ու զուլալ ջուրը, կը բաշխէին թաղեցիներուն, ջրկիրները որոնք կռած երկու լեցուն Թիթեղէ ամաններու ծանրութեան տակ, երեսա - լով, իրենց գալուստը կը ծանուցանէին պոռալով «սուճիս»:

Առաւելաբար ձմրան, առաւօտ կանուխ, կ'անցնէին պողաճիները, սալէպ ծախող - ները, որոնք տաք եւ հաճելի պոզան կը հրամցնէին անցորդներուն, կամ տունե - րու առջեւ սպասող տանտիկիններուն:

Հետզհետէ կուգային լայն չալվարնե - րով Ալպանացիները, որոնք իրենց ուսե - րուն դրած էին փայտէ հաստ ճոպ մը, որոնցմէ կախուած էին երկու ծանր եւ կլոր ամաններ, ատոնք կը ծախէին թան - ձըր սերով պատած Սիլիվրիի յայտնի մածունը, երկարաշունչ պոռալով. - «քայմաքլիօ՛ քայմօօ՛օ, քայուն սիւտու - լին է քայմօօ՛օ»: Պահ մը վերջ, փողո - ցէն կ'անցնէին լեարդ ծախողները, ա - նընեակ մը կատուներ, մլաւելով անոնց եաեւէն: Ատոնք կարուկ չէլտով մը կը պոչէին. - «Ճիէրճիս»: Առհասարակ՝ կի - րակի կամ տօնական օրերուն կ'անցնէին, փոքրիկներու սիրական սմիթճիները, որոնք «քէթէն հելմա՛, սիմի՛թ» պոռա - լով, երախաներով կը չրջապատուէին:

Կէսօրուան մօտ կ'անցնէին բանջար - ղէն ծախողները, կանչելով՝ «քաոօթա - սէլնօ - մայտանօ՛ս», - «թերեօ՛թ - փը - ռասա՛»: Այս վերջին բանջարեղէնը չատ յարդի կերակուր մըն էր Պոլսոյ մէջ: Ա - ռակի կարգ անցած էր այլեւս, չեմ պի - տեր Ցոյները, թէ Թուրքերը կ'ըսեն ա - զեր, երբ փորերնին կուշտ եղած ըլլայ, կամ, նազ ծախել ուզեն, հացկերոյթի մը հրաւէրին.

- «Մօրէ՛, փրատա տա օլսա, էէմէյ»: Այսինքն՝ «բարեկամ, փրատա ալ ըլլայ, չեմ ուտեր»:

Վերջապէս, երեկոյեան մօտ կ'անցնէր ուրիշ մածնավաճառ մը, որուն ծախած մածունները, անարատ կաթով ու խնամ - քով ապտրաստուած, պահեստած էին փոքրիկ ամաններու մէջ: Ատոնք վերա - պահուած էին փափուկ ստամոքսներու եւ հիւանդներուն:

Պոլսեցի տանտիկինները կ'ամապարէին դուռը, երբ լսէին սուր ձայնը վաճառոր - դին. - «Եօղուրդճիս»:

Երբեմն ալ կուղային պոչանները, ո - րոնք, թէ. - «Ռատիքիս» կը ծախէին ան - թէ, կինեռուն բախտը կը զուարէկին դոյնզդոյն յուշունքներ եւ չոր լուրիանե - փաթլով պեհանին վրայ, միշտ կը վերա - ցընէին այսպէս. - «Ես իւչ կիլոտէն, ես իւչ այտան, ես իւչ սէնէտէն», որ թարգ - մանի, - «կամ երեք օրէն, կամ երեք ա - միսէն, կամ երեք տարիէն» պիտի կա - տարուի զուարակութիւնը:

Աւանք, հաճելի կողմերն էին Ընթր փո - ղոցի ցերեկուան պահերուն: Սարսափե - լին, գիշերն էր: Առաջին անգամ, Պոլսոյ մէջ, գիշեր մը լեզապատառ արթնացա - եմ քունէս, պէքճիին ձայնէն...:

Հատ երկաթէ ճոպան մը ձեռքը, թուր - գիշերապահը «թա՛ք, թա՛ք, թա՛ք» ան - խընայ կը զարնէր փողոցի մայթերուն դա - ռաղով.

- «Եանկըն վա՛ր ... Ստամբօլում, Գումգափուտա՛». այս սարսափելի ձե - ւով, ան կը յայտնէր քնացող ժողովուր - դին թէ, Պոլսոյ այսինչ կամ այնինչ ան - դը հրդեհ ծագած է...: Պէտք է ըսել որ Պոլսոյ մէջ ծագող հրդեհները զարհուրե - լի աւերներ կը գործէին, քանի մը վայր - կեանի մէջ. կրակները կը լափէին փայ - տաշէն տուները, որոնք լուցքիի պէս կը վառէին, տարածուելով արագ եւ մոխիր - ի վրայ կը նստեցնէին հարիւրաւոր ըն - տանիքներ:

Հօրս հետ անգամ մը միայն, գիշեր ա - տեն ներկայ եղած եմ այդ հրդեհներէն մէկուն, անշուշտ, ոչ իբրեւ ներող, տա - ւիղը ձեռքը, հրճուանքով դիտելու այլող Հռոմը, այլ՝ ի հարկին, օգնութեան հաս - նելու Մշեցի Բարսեղ Աղային: Այդ փա - չա, գերմանական դեսպանատան մօտ - չա, Մեզարլըք փողոց, - թիւ 5 տան մէջ - րը, Մեզարլըք փողոց, - թիւ 5 տան մէջ իր ընտանիքով կ'ապրէր, Մշոյ Ալմաղիկ գիւղէն Բարսեղ Աղա Հաղրոյեանը, որ կանուխէն հաստատուած էր Պոլիս եւ իր եղբօր՝ Սողիկի հետ կ'աշխատէր գլխաւո - նական դեսպանատան մէջ: Իմանալով որ հրդեհը ծովեզերքէն սկսած, կը բոցկո - րանար Այազ Փաչա, հայրս, մտածող, որ կրնար Բարսեղ Աղային տունն ալ այրել, դիս հետն առնելով աճապարեցինք Այազ Փաչայի մօտերը, հայրենակցի մը տուն, բարձրացանք հինգերորդ յարկ եւ պա - տըշգամէն դիտեցինք ծագող հրդեհը: Պէտք է խոստովանիլ որ, տեսարանը իր ողբերգութեանը մէջ, հոյակապ էր...: Որովհետեւ ծովեզերեայ այրող տուներն բոցերը կ'արտացոլային Սեւ ծովու - ալիքներուն մէջ, լուսաւորելով Տոլմա - պահչէի սուլթանական ոսկեզօծ պալատ - ներն ու չրջանակները:

Հրդեհը սկսելով ծովեզերքէն, արագ բարձրացաւ վեր, Այազ Փաչա, ասկէց հրաշքով կեցաւ Մեզարլըք փողոցին առ - ջեւ, խանձելով միայն Բարսեղ Աղայի տան դուռն ու պատուհանները:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԳՂՋԻԿԻՑ ԳՂՋԻԿՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԻ հայ գաղութը Ապրիլ 28-ին եւ 29-ին է, որ նշած է ապրիլեան տարեդարձը:

Ապրիլ 28-ին, Հելիոպոլսոյ Նուպարեան վարժարանի «Պաշըքտաեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է կարպիս Եազըճեան: Բանախօսած է Ասպետ Արթինեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Կոռնիկ» երգչախումբը: Փակման խօսքը արտասանած է հայ կաթոլիկ ազգին համայնքի վիճակաւորը՝ Ռափայէլ Եպիսկ. Պայեան:

Ապրիլ 29-ի առաւօտեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան: Ցաւարտ պատարագի, ներկաները հաւաքուած են Առաջնորդարանի դահլիճը, ուր խօսք առած են Զաւէն Արք. եւ տիկին Սոնիա Միւճեսեմեան: Ա՛նուհետեւ, Նուպարեան վարժարանի սրահին մէջ տրուած է հոդեճաշ մը, որու ընթացքին խօսք առած են՝ առաջնորդական համայնքէն Վահրամ Պունկանեան, կաթողիկէ համայնքէն Անդրանիկ վրդ. Ադամեան, Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան նախագահը՝ Վահագն Տեփոյեան, եւ Զաւէն Արք.:

×

ՈՒԹԹԱՈՒՆԻ Ս. Սահակաոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, նշուած է Վանի հերոսամարտի 69-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութեան: Բացումը կատարած է Մկրտիչ Յարութիւնեան: Բանախօսած է Օհան Գալեան չեչտելով հայ ժողովուրդի դիմադրող եւ ըմբոստ նկարագիրը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՈՒԹԹԱՈՒՆԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, տօնուած է «Մայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի միջ-մասնաճիւղային: Ցայտագիրը վարած է տիկին Շուշան Լաչինեան: Բանախօսած է Տիկին Արփի Տէմիրճեան - Տէյվիս: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած է երգչուհի Ռուզան Բարխուդարեան (Նիւ - Եորքէն):

×

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 5-ին, տօնուած է «Մայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի «Ակնունի» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Թալին Տաղլեան: Բանախօսած է Մելինէ Գարագաշեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՏԻՐՕՑԹի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ վիլէրն Առաքելեան» սրահին մէջ, Մայիս 5-ին տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի ա-

ասուրհանայ Համակարի

ՀԱԼԷՊ - («Յառաջ»). - երկուշաբթի, Մայիս 14-ին, Հալէպի Պետ. Թանգարանին մէջ, նոյն քաղաքի Տնտեսական Գրասենեակի նախագահը՝ Պ. Ճըրճոս Ճապուր բացումը կատարեց հայկ. հին եկեղեցիներու ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսի մը: Բացման արարողութեան ներկայ էին նաեւ Բերիոյ Թեմի Հայոց առաջնորդ՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան, Հալէպի Արար. Մշակի. կեդրոնի վարիչները, պետական անճնաւորութիւններ, արուեստագէտներ, հայ եւ օտար խուռներամ բազմութիւն մը:

Արարական Մշակի. կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած այս ցուցահանդէսը կը պարփակէր պատմական եւ արդի Հայաստանի տարածքին կառուցուած հայկ. հին տաճարներու, վանքերու եւ եկեղեցիներու մօտ 300 գունագեղ նկարներ՝ պատրաստուած խումբ մը արուեստագէտներու կողմէ:

Պետ. պատասխանատուները հայկ. եկեղեցիներու մասին բաւարար ծանօթութիւններ ստանալէ ետք, հիացում յայտնեցին հայ ժողովուրդի չինարար նկարագրին եւ հայկ. եկեղեցիներու ճարտարապետական ինքնուրոյն ոճին հանդէպ:

Այս առթիւ հրատարակուած գրքոյկի մը մէջ, ներկաներու կը ծանօթացուէր հայկ. ճարտարապետութիւնը եւ ապա կը չեչտուէր, թէ «ԻՒՆԷՍԿՕ»ի նման միջազգային կազմակերպութիւններ, տակաւին կը շարունակեն լուռ մնալ ի տես Թուրքիոյ մէջ հայկ. կոթողներու անհետացման:

× Մայիս 16-ին, Հալէպի «Համազգայինի» վարչութեան հրաւէրով, միութեան «Նիկոլ Աղբալեան» մշակի. Տան մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսական երեկոյթ մը: Դասախօսեց լիբանահայ մտաւորական - մանկավարժ Պ. Գրիգոր Շահինեան, նիւթ ունենալով «Աղբալեան որպէս քննադատ»:

Լ. ՇԱՒՈՑԵԱՆ

մէնօրեայ վարժարանի տարեկան ճաշը: Խօսք առնելով տեսչուհին՝ Քոռի Աղուանիկեան, անդրադարձած է վարժարանի կրթական մակարդակին: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Հ.Ց.Դ. «Ազատամարտ» Կոմիտէի, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Հ.Օ.Մ.ի ներկայացուցիչները: Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, չեչտը դրած է հայ վարժարանի կարեւորութեան վրայ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի «Մայր» մասնաճիւղի տարեկան թէյասեղանը: Բացումը կատարած է առենապետուհին՝ Վ. Ախաստասեան: Ցայտագիրը վարած է Արա Գարբիէլեան: Եղած են արտասանութիւնները, երգ, պար, նուագ եւ զաւեշաններու ներկայացում:

-ԿՈՉ-

Հ.Բ.Ը.Մ. - Հ.Ե.Ը.Մ.
ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
25-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

——×——

Քանըհինդ տարիներ առաջ Պէյրութի Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան շուրջ բոլորուած հայ մշակոյթով խանդավառ ու հայ թատրոնին ծառայելու պատրաստ գաղափարական խումբ մը արուեստասէրները դրին հիմը Միութեան առաջին թատերախումբին, զայն մկրտելով հայ թատրոնի վաստակաւորին եւ մեծանուն ղերասանապետին՝ Վահրամ Փափազեանի անունով:

Հայ Սփիւռքի կարեւորագոյն այդ դաղթօճախին մէջ էր որ արդիականութեամբ, թատրոնի աշխարհին յառաջադէմ ըմբռնումներով ու ղերագոյն զոհողութեամբ սկսան Վահրամ Փափազեան Թատերախումբին առաջին քայլերը: Համարձակ բեմադրութեամբ մըն էր որ, 1959-ին, Կոլոմպոսի «Մահաթօս»ով բեմահարթակ ներկայացան փափազեանականները, որոնք կարճ ժամանակուան մէջ ունեցան ժողովուրդին բոլոր խաւերուն, հայ թէ օտար, ընդունելութիւնը:

Վահրամ Փափազեան Թատերախումբը եկաւ բլլալու անկիւնադարձ մը Սփիւռքահայ թատրոնի տարեգրութեան մէջ: Նոր չունչ, նոր արիւն, նոր ոգի ու կեանք բերաւ Պոլսէն ու Թիֆլիսէն եկած դէղեցիկ աւանդութեան վրայ: Հետզհետէ հիմնադիրը անդամներուն, եկան միանալու համալսարանական երիտասարդ այլ տաղանդներ, որոնք խտացուցին չարքերը թատերախումբին անդամակցութեան:

Վահրամ Փափազեան Թատերախումբը իր յանդուգն բեմադրութիւններով բացաւ նոր էջ մը լիբանանեան թատերական պատմութեան մէջ: Ան դարձաւ լաւագոյն օրինակը բարձրորակ մակարդակի՝ տեղական արարախօս թէ ֆրանսախօս կազմաւորուող յետագայ խումբերուն համար:

Վահրամ Փափազեան Թատերախումբը եղաւ իսկական դպրոց մը Հայ Կեանքին ներս անշահախնդրօրէն ու հայրենասիրաբար ծառայելու իր ժողովուրդին՝ մշակութային իր ժառանգութեանց գիտակցութեամբը եւ դէղեցիկ արուեստներու դաստիարակութեամբ:

Վահրամ Փափազեան Թատերախումբը եղաւ լաւագոյն օրինակը Հ. Բ. Ը. Մ.ի դրօշակին տակ ծառայող մեր այլ թատերական խումբերու կազմութեան աշխատանքին մէջ Հալէպէն մինչեւ Միացեալ Նահանգներ ու Հարաւային Ամերիկա:

Վահրամ Փափազեան Թատերախումբը եղաւ Սփիւռքի առաջին հայ թատերախումբը, որ հրաւիրուեցաւ հայրենիքին կողմէ տալու համար ներկայացումներ Հայաստանի զանազան ոստաններու եւ քաղաքամայր Երեւանի մէջ ցոյց տալով յստակապէս սփիւռքահայ թատրոնի ճակատագիրը եւ մակարդակը: Նորոգուած վերադարձած փափազեանականները Աճեմեանների եւ Զանիբեկեաններու թատերական աշխարհէն փոխանցեցին հոն տիրող հայաշունչ ոգին Լիբանանի Հայութեան: Անոնք կատարելին իրենց ուխտը խոնարհելով հայ բեմի մեծ վարպետին ու թատերախումբին ոգին եղող անմահանուն Վահրամ Փափազեանի չիրիմին առջեւ:

Վահրամ Փափազեան Թատերախումբը ընդունեցաւ այցելութիւնը Հայաստանի Պետական Սունդուկեան Ակադեմական Թատերախումբին, որ ունեցաւ սփիւռքահայ իր անդրանիկ ելոյթը Պէյրութի մէջ: Այդ օրերուն խումբին մաս կը կազմէր նաեւ Վահրամ Փափազեան:

Ու վերջապէս, Վահրամ Փափազեան Թատերախումբի անդամները, Լիբանանի քաղաքացիական տխուր պատերազմին հետեւանքով չկրանցուցին իրենց սէրն ու յարգանքը Հայ բեմին նկատմամբ: Դերասաններէն ոմանք ստիպողաբար հեռացան իրենց սիրած ընտանիքէն՝ Վահրամ Փափազեան Թատերախումբէն ու երթալով Եւրոպա թէ Ամերիկաներ կազմեցին Միութեան թէ այլ զանազան խումբեր: Բերին անոնք իրենց մասնակցութիւնը զանազան դաղութներու ազգային-մշակութային ու թատերական կեանքին, յաճախ առաջնորդելով այդ չարժումները:

Ու սակայն, միշտ անոնց սիրտերը տակաւին կը մնան կապուած հոն՝ Մայր Թատերախումբին՝ Վահրամ Փափազեան Թատերախումբին:

Արժանավայել կերպով տօնելու համար Թատերախումբին 25-ամեակը կազմուած է Յորելենական Յանձնախումբ մը պատուոյ անդամակցութեամբ՝ Պերճ Ծագլեանի, Գրիգոր Սաթամեանի, առենապետութեամբ՝ Ներսէս Ինկիլիզեանի, առենադպրութեամբ՝ Յակոբ Վարդիվառեանի ու մասնակցութեամբ Անի Եաղճեանի, Լեւոն Թորոսեանի, Շաքէ Թումայեանի, Սամուէլ Իլանճեանի, Վահրամ Իշխեմեճեանի ու Սարդիս Մինասեանի:

Յորելենական հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Լոս - Անճըլըսի մէջ 1984, Հոկտեմբեր 27-ին:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք նախկին թէ այսօրուան բոլոր փափազեանականներուն ժամադրուելու յառաջիկայ Հոկտեմբերին՝ Լոս - Անճըլըս:

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի
ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ
25-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Նիւ - Ճըրզի, 1984, Մայիս 1,

Յ.Գ. - Կը խնդրուի ողջոյնի նամակ, հեռագիր եւ այլ կարգի առաքում կատարել ստորեւ տրուած հասցէին. -

AGBU VAHRAM PAPAZIAN THEATER
25TH ANNIVERSARY COMMITTEE
81 BENNETT AVENUE
KEARNY, N.J. 07032
U.S.A.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ.Յ.Ջ.)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Թաղեցինք Թումբին եզերքին. եւ երբ ես տափեցի երկիրը, եւ ամէն բան առաջուան պէս եղաւ, հայրս հանեց գլխարկը:

Ես ալ հանեցի գլխարկս:

Հանրակառքը երբեք մինչեւ կածծոլա չհասաւ. աչուն էր, գետը ուռած էր, եւ գեղնորակ կը վազէր տիղմին պատճառով: Գիշեր մը Թումբը պատռեցաւ եւ ջուրը վազեց դաշտերուն վրայ, եւ լճացոց կալուածին բոլոր ցած մասերը. առտուան դաշտը եւ ճամբան վերածուեցան լիճի:

Այն տեղն էր Թողուցին աշխատութիւնները. եւ զերծ մնալու համար ապագայի ամէն վտանգներէն, դիծը կեցուցին Պոսքայլիոյի մէջ, մեր տունէն ութ քիլոմեթր հեռու:

Երբ գետը հանդարտեցաւ՝ մարդոց հետ գացինք ճեղքը նորոգելու, հայրս ուժով սեղմեց ձեռքս:

Թումբը ճեղքուած էր ճիշդ հոն՝ ուր Թաղեր էինք կրինկօն:

Այդչափի կը հասնի չունի մը ցասկոտ ոգին:

Ես կ'ըսեմ որ ասիկա Պասսայի հրաշքն է:

Խղճմտօրէն ճշդապատում տեսաբեմի մը մէջ ներառած, ինչպէս գիտէ ներել Ֆրանչեսքօ Լուիճի Գամբարի ուստարը, մարդ մը՝ որ սիրահարած է Պասսայի, բայց որ տատրակ մ'իսկ պիտի չշնորհէր Պասսայի, եթէ տատրակները մաս չկազմէին տեղական կենդանական աշխարհին, լրագրի ժամանակագիր մը կը ներմուծէ պատմութիւն մը, եւ այլեւս չի գիտցուիր թէ ներառին ներարագրութի՞ւնը աւելի ճշմարիտ է, թէ ժամանակագրին յօրինած դէպքը:

Ասիկա է *Փոքրիկ Աշխարհին* աշխարհը: Երկար ու շիտակ ճամբաներ. պզտիկ կարմիր, դեղին, կապոյտ ներկուած տուներ, կորած այգիներու վազքին մէջ: Օգոստոսի իրիկուններ թումբին ետեւէն դանդաղօրէն կը բարձրանայ կարմիր խոշոր լուսին մը, որ կարծես ուրիշ դարերէն կուգայ: Մէկը ննտած է խիներու կոյտի մը վրայ, փոսին եզերքը, հեծանիւը կոթնցուցած հեռախօսի սիւնին: Մատներուն մէջ կը կը փաթթէ մաներուած ծխախոտ մը: Դուն կ'անցնիս. անիկա լուցկի մը կ'ուզէ: Կը խօսիմ: Դուն կ'ըսես որ խրախճանքի կ'երթաս, պարելու, եւ անիկա կը ցնցէ գլուխը: Դուն կ'ըսես որ գեղեցիկ աղջիկներ կան եւ անիկա ներէն կը ցնցէ գլուխը:

×

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Աղջիկնե՞ր: Ոչ: Ոչ մէկ աղջիկ: Եթէ խնդիրը սրճարանին առջեւ քիչ մը ազմուկ հանելու վրայ է, կամ երգ մը, միշտ պատրաստ: Սակայն ուրիշ ոչինչ. ես արդէն իմ աղջիկս ունիմ որ ամէն իրիկուն ինծի կը սպասէ, Փոքրիկ Աշխարհին ճամբու երկայնքին հեռաճայնի երրորդ սիւնին:

Ես տասնըչորս տարեկան էի եւ տուն կը դառնայի հեծիկովս Փաղրիդոնէի ճամբէն: Սալորի ծառ մը ճիւղ մը ան-ցուցեր էր պատէն. անդամ մը կանդ առի:

Աղջիկ մը դուրս ելաւ դաշտերէն ձեռքին սակառ մը. ես ալ կանչեցի զինքը: Տասնըմինը տարեկան մը ըլլալու էր, ուրովհետեւ ինծմէ չատ աւելի բարձր էր եւ լաւ կազմուած:

- Ինծի սանդուխ եղիր, ըսի:

Աղջիկը դրաւ սակառը ու ես ուսին բարձրացայ:

Ծառը չատ ծանրաբեռնուած էր. ես չապիկս լեցուցի դեղին սալորով:

- Բայց դոզնոցդ որ կ'ուտենք, ըսի աղջկան:

Աղջիկը պատասխանեց որ չէր արժեր:

- Սալոր չե՞ս սիրեր, հարցուցի:

- Այո՛, բայց ես ուզած ատենս կրնամ փրցնել, բաւ ծառը իմս է, ես հոն կը բնակիմ:

Տասնըչորս տարեկան էի եւ տափատս մինչեւ ծունկերս կը հասնէին. բայց որմնադիրի աչկերտութիւն կ'ընէի եւ մէկէ մը վախ չունէի: Ինքը ինծմէ չատ աւելի բարձր էր եւ արդէն կազմուած կին էր:

(Շար. 9)

Տէր եւ Տիկին Մովսէս Մազմանեան զաւակներն ու թոռը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մազմանեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մազմանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մազմանեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Անկէցեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԻՍԻԱ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մայիս 28-ին, ժամը 15·30-ին Խսիւ Ս. Մարիամ - Ափտուա - Ծածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փլէսի - Ռոպէնսոնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստահողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շաքէ Ժամկոչեան եւ Տէր եւ Տիկին Պերնար Ժամկոչեան, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան Ա. տարելիցին լ յիշատակ կը նուիրեն 400 Ֆ. Աղքատախնամին (ատենակ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 10·30-ին։

կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ԿՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

OFFRE D'EMPLOI

MONTING RECHERCHE

VENDEURS ou VENDEUSES

environ 25 ans
BONNE ELOCUTION
niveau bac
débutants acceptés
Pour R. V. téléphoner

Mr VARTABEDIAN
586 86 03

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Հինգշաբթի, Մայիս 31, ուր 4 Համբարձման։ Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ԿՀՆՑ. ՀԻՒՒԻՄԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՍԷՆ - ՌԱՖԱԷԼ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, այդ մը կը կատարէ Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը, Հինգշաբթի, Մայիս 31-ին, Համբարձման ուրնին առթիւ։ Կը մատուցուի պատարագ Փանոսեան քահանայի կողմէ, մասնակցութեամբ զպրաց դասուն եւ երգչախումբին։

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ կրնան արձանագրուիլ եկեղեցին եւ թաղականութեան մօտ։

Մեկնում առաւօտ ժամը 7·15-ին։ կէսօրուան ճաշ տեղւոյն վրայ։ Վերադարձ երեկոյեան ժամը 17·30-ին Սէն - Ռաֆայէլէն։

ՎԱՐԴԱՏՕՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 9, 10 եւ 11

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Անձնական իմքնաշարժերով երթ-ուղի՝

Autoroute de l'Ouest
CAEN
BAYEUX
PORT EN BESSIN
Ste-HONORINE DES PERTES
(à côté du Camping de la Hague)

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով

NAVASSARTIAN 985 36 53

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՍԷՆ - ԺԷռօմի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել այս միութեան, Մայիս 28-ին, Երկուշաբթի, ժամը 3-ին Թաղուոյս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Թէյասեղանի մը շուրջ։ Օրակարգ. - Զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

-ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ-

«Մայրերու օրուան» առիթով, Խսիւ եկեղեցւոյ Մխօրեայ վարժարանի Մնողաց Մարմինը կը կազմակերպէ հանդէս եւ վիճակահանութիւն՝ Ն. Ցբէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, Կիրակի, Մայիս 27, ժամը ճիշդ 15·30-ին։

Հաւաքուած հասոյթը կը տրամադրուի վարժարանի ծախքերուն։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը։ Կը խնդրուի որ բոլոր անոնք որ կը փափաքին ներկայ գտնուիլ, բարի ըլլան նախօրօք հեռաձայնել սոյն թիւերուն կազմակերպողներու գործը դիւրացնելու համար։

Օրուան ընթացքին. - 533 - 47 - 77
Իրիկունը. - 645 - 15 - 14

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պատահանդէսը՝

ՅՈՒՆԻՍ 24-ԻՆ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշ եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20·30-ին։

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

EXCEPTIONNEL

ARMENIE *du 7 au 21 juillet 1984*

En classe touriste - Hôtel Arménia
(chambre sans bain avec lavabo)
Pension complète - Excursions quotidiennes

Prix : PARIS / PARIS 5 550F

Il reste peu de places

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

SARL **ARA** *TRAITEUR*

RAFFI ET ARA POHANYAN

ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX
ET EXOTIQUES

106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton

Tél. 337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գներ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ԴԱՐԻ — ԹԻՒ 15.709 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.709

ԴՓՐՈՑԸ՝ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ՊԱՏՐՈՒԱԿ

ԲԱՂՈՐԸ «ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ»
ԴԱՐՈՁ ԿԸ ԿԱՐԴԱՆ

——×——

*Կասկած չկայ որ դպրոցին հարցը այնքան առաջնահերթ չէր, որպէսզի երկրին բոլոր ուժերը հոն կեդրոնանան, չըլլանի մը մէջ, ուր աշխատանքը, անտեսական վիճակը եւ այլ կէտեր՝ ընկերային պետի վրայ, առնուազն աւելի կարեւոր են: Բայց եւ այնպէս, մեծամասնութիւնը նայեցաւ այս հարցը ծեծել ժամ առաջ: Երէք Հինգշաբթի օր, Ազգ. Ժողովը բանական «տաքցած» էր, պատճառը պարզ էր: Մօտալուտ մեհասանները որդ փոփոխութիւններ բերած էր օրինագիծի մը մէջ, որու շուրջ դրեթէ համաձայնութիւն գոյացած էր: Ընդդիմութեան հաւատ, սակայն տեսակ մը խաբեբայութիւն կ՚ենթադրէր կը հանէ ընկերվարական - համայնավար համախմբման բուն հեռանկարը՝ թաղել ազատ դպրոցը, քանի ուսուցչական կազմի հեռզհեռէ «պետական կանացուիլը» ուրիշ բան չի նշանակեր, քէ ոչ ազգայնացնել ազատ ուսուցումը: Ինչպէս կը տեսնուի, շատ կը հոլովուի՝ ազատ, ազատութիւն, ազատութիւններ: Եւ այս նոյն ազատութեանց անունով է, որ կը պայքարի իշխանութեան ղլուխ գտնուող մեծամասնութիւնը: Միշտ, յանցաւորը՝ մէնն է եւ ազատութեան դէմ պայքարողն ալ՝ դիմացի կողմը դնուողը: Ներեցէք - Օտուա բաւական «տուին - առին» Ազգ. Ժողովին մէջ եւ նախաբարոյական «պոնափարթիսթ» կուսակցութեան գեկավար որակեց Շիրաքը, որ Պրիմէրը կ՚երազէ (կ՚ակնարկէ 18 - Պրիմէրի պետական հարուածին, որ 1799, Նոյեմբեր 9-ին Բոլղ տուաւ Պոնափարթի, Եգիպտոսէն վերադարձին, Տիրեքթուառը տապալել եւ Ֆռնսիւլան հաստատել): Վերջին պահուն կատարած փոփոխութիւնները պատճառաբանութիւնը չատ տրամաբանական չի թուիր, սակայն: Օտուա կ՚ըսէ որ այդ փոփոխութիւնը բրած է, երբ լսած է թէ ընդդիմութիւնը, ի յառաջագունէ, որոշած էր մեծ ցոյց մը ընել: Ցետոյ կը սպառնայ, նոյնիսկ, քանի՝ փողոցը չէ որ օրէնքը պիտի պարտադրէ», (թէեւ յաճախ պարտադրած է...): Եւ ինչպէս ըսինք, այս ամբողջը միշտ՝ յանուն ազատութեան: Մնաց որ կրթական դեմնի վրայ, բուն եւ լուրջ հարցը, այլ տեղ է: Կարեւորը, եւ կը թուի որ ոչ ոք այդ մասին կը մտահոգուի, ուսման մակարդակն է: Այդ մակարդակն է, զոր պէտք է բարձրացնել, քանի դպրոնիք չէ որ այլեւս ոչ ուղղադրութիւն ոչ ալ քերականական կանոն գիտցող կայ Ֆրանսական դպրոցներուն մէջ: Եւ այդ է՝ կենսական հարցը: Մնացեալը՝ պարզ պատրուակներ են, երկու կողմերուն համար ալ, իրենց քաղաքական հաշիւները մաքրելու:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒՐԻ

ՄԱՐԵԼ - ՓՈՆՏ, սկզբունքով Եւրոպայի մասին պիտի խօսէին, Հինգշաբթի իրիկուն հեռատեսիլէն (Ա. կայան), բայց, հոս ալ բաւական անհամ փսխասացութիւն մը եղաւ, ամէն մէկը իր երգը երգեց, երդ մը որու ոչ բառերը կը փոխին, ոչ ալ եղանակը: Նկատելի էր մի - այն, որ Մառէչ, բոլորովին համախորհ էր կառավարական քաղաքականութեան, հակառակ անուրանալի դժուարութեանց եւ ընկերվարականներուն հետ՝ տարակարծութեանց, ընդհ. ձեւով դրական կը գտնէ երեք տարուան հաշուեկշիռը: Համայնավար պարագլուխը «ժառանգութիւն» կը վերագրէ ինչ որ բացասական է իրենց չրջանին կամ ձախող, ՀՀՀ-ի քարտուղարը սնանկացած կը գտնէ ներկայս Ֆրանսան, ձախերու մատակարարած խանութիւնները ոչի ի բուն լծուած են աշխատանքի, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել լուծում մը եւ առաջքը առնել մեր բոլոր վարժարաններու փակման: Ցայժմ բազմիցս նամակները, խնդրագիրները ղըրկուած են երկրի պետական եւ կրօնական պետերու, ինչպէս նաեւ պատկան մարմիններու՝ դժուարութիւններու վերացման համար, սակայն անոնք ոչ մէկ դրական արդիւնք տուած են, ընդհակառակն, պատկան մարմինները անդրդուելի մնալով իրենց ըմբռնումներուն մէջ, այն է՝ կրօնքի պարտկերէնով դասաւանդում հայկական վարժարաններու մէջ, հրահանգէն զործի անցնելով նախ սկսած են կրօնքի եւ հայերէնի ուսուցիչներու եւ տեսուչներու արտաքսումով, ապա յաջորդաբար դպրոցներու փակումով:

Սրդ, Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, Մայիս 19 Թուակիր նամակով մը դարձեալ դիմած է Իրանի Հանրապետութեան նախագահ Սէյէտ Ալի Խամենէիի, եւ պարզելէ եւթ իր եւ հայ համայնքի մտահոգութիւնները, ստեղծուած կացութեան առթիւ, չեչտած է. «Արդ, անգամ մը եւս յայտարարելով, որ ինծի համար, որպէս Հայոց կրօնական առաջնորդ, համաձայն հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներուն եւ օրէնքներուն, ոչ մէկ կերպով ընդունելի է, որ այս փոքրամասնութեան զաւակները իրենց եկեղեցւոյ կրօնքը՝ բացի հայերէնէ, այլ լեզուով մը սորվին. ուստի Ձերդ եղբայրութենէն՝ որ կը սերիք Իսլամի մարգարէէն եւ ամենայն լրջախոհութեամբ ու ձեռներէցութեամբ կը կատարէք Ձեր ծանր պարտականութիւնը իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահ, կը խնդրեմ կարգադրել, որ պատկան պատասխանատուները՝ հայ փոքրամասնութեան այս դժուարութիւնը, որ լոկ կրթական եւ կրօնական բնոյթ ունի, հարթեն եւ անտեղի կերպով այս խնդրին քաղաքական գունաւորում չտան եւ Հայոց դպրոցները լուծարքի ենթարկելու կամ անհանգստութիւն յառաջացնելու այսպիսի անարդար մօտեցումով չվտանգեն շուրջ 20 հազար հայ աշակերտութեան ապագայ ճակատագիրը:

ԱՆԱՐԳ ՈՃԻՐ ՄԸ

× «Ալիֆ»ի Մայիս 16-ի թիւէն կ՚իմանանք, թէ Մայիս 14-ին, Զէյթունի թաղամասին մէջ, «վատոզի մի արարքով» դահճահարուած է 16 տարեկան աշակերտ մը՝ Վրէժ Ամիրխանեան, որ հիւանդանոց փոխադրուելով վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած է: Դանակը մխրճուած է աշակերտին կուրծքի վանդակին տակ, խորունկ պատռուածք մը յառաջացընելով: Բարեբախտաբար, վիճակը լաւ կը նկատուի:

ՄԵԾ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

——×——

«Յառաջ» Մայիս 17-ի եւ 19 / 20-ի մեր թիւերով կը յայտնէինք, թէ Թեհրանի մէջ հայկական վարժարանները փակելու եւ հայ տեսուչներ պաշտօնէ հեռացնելու չարժումը հետզհետէ կը ծաւալի, եւ այս՝ մեծ թափով: Նոր ստացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Մայիս 16 - 21 թիւերը, որոնցմէ կ՚իմանանք թէ Մայիս 17-ին դպրոց մը եւս փակուած է՝ «Փուշէշ» աղջկանց ուղեցոյց, այսպէսով փակուած դպրոցներու թիւը հասցնելով 14-ի: Միւս կողմէ, հինգ հայ այլ տեսուչներ եւս պաշտօնազրկուած են՝ «Արարատ» եւս պաշտօնազրկուած են՝ «Արարատ» նախակրթարանի տեսչուհի Սեդա Շահմիրեան, «Արարատ» ուղեցոյցի՝ Քնար Ազիզեան, «Թունեան» աղջկանց նախակրթարանի՝ Հելէն Զէյնալեան, «Թունեան» աղջկանց ուղեցոյցի՝ Թամար Ղազարեան եւ «Իրան - Փիրուզ» աղջկանց նախակրթարանի՝ Յասմիկ Ղարաբէդեան (Արթարան): Ցայժ պաշտօնէ հեռացուած հայ տեսուչ - տեսչուհիներու թիւը կը հասնի 12-ի:

Բնականաբար այս չարժումը խոր յուզում եւ վրդովում յառաջացուցած է հայ համայնքին մէջ: Առաջնորդ եւ Ազգ. Իշխանութիւնները ոչի ի բուն լծուած են աշխատանքի, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել լուծում մը եւ առաջքը առնել մեր բոլոր վարժարաններու փակման: Ցայժմ բազմիցս նամակները, խնդրագիրները ղըրկուած են երկրի պետական եւ կրօնական պետերու, ինչպէս նաեւ պատկան մարմիններու՝ դժուարութիւններու վերացման համար, սակայն անոնք ոչ մէկ դրական արդիւնք տուած են, ընդհակառակն, պատկան մարմինները անդրդուելի մնալով իրենց ըմբռնումներուն մէջ, այն է՝ կրօնքի պարսկերէնով դասաւանդում հայկական վարժարաններու մէջ, հրահանգէն գործի անցնելով նախ սկսած են կրօնքի եւ հայերէնի ուսուցիչներու եւ տեսուչներու արտաքսումով, ապա յաջորդաբար դպրոցներու փակումով:

Սրդ, Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, Մայիս 19 Թուակիր նամակով մը դարձեալ դիմած է Իրանի Հանրապետութեան նախագահ Սէյէտ Ալի Խամենէիի, եւ պարզելէ եւթ իր եւ հայ համայնքի մտահոգութիւնները, ստեղծուած կացութեան առթիւ, չեչտած է. «Արդ, անգամ մը եւս յայտարարելով, որ ինծի համար, որպէս Հայոց կրօնական առաջնորդ, համաձայն հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներուն եւ օրէնքներուն, ոչ մէկ կերպով ընդունելի է, որ այս փոքրամասնութեան զաւակները իրենց եկեղեցւոյ կրօնքը՝ բացի հայերէնէ, այլ լեզուով մը սորվին. ուստի Ձերդ եղբայրութենէն՝ որ կը սերիք Իսլամի մարգարէէն եւ ամենայն լրջախոհութեամբ ու ձեռներէցութեամբ կը կատարէք Ձեր ծանր պարտականութիւնը իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահ, կը խնդրեմ կարգադրել, որ պատկան պատասխանատուները՝ հայ փոքրամասնութեան այս դժուարութիւնը, որ լոկ կրթական եւ կրօնական բնոյթ ունի, հարթեն եւ անտեղի կերպով այս խնդրին քաղաքական գունաւորում չտան եւ Հայոց դպրոցները լուծարքի ենթարկելու կամ անհանգստութիւն յառաջացնելու այսպիսի անարդար մօտեցումով չվտանգեն շուրջ 20 հազար հայ աշակերտութեան ապագայ ճակատագիրը:

Սրտագին կոչ կ՚ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի մեծ բազմութեամբ ամէնուրեք չրջապատէ Հայոց Հայրապետը եւ ընդունի Սուրբ Էջմիածնի եւ Իր Օրհնութիւնները:

ԴԻՒԱՆ

ԻՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

——

ՄԻՇՏ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

——×——

«Յառաջ» Մայիս 17-ի եւ 19 / 20-ի մեր թիւերով կը յայտնէինք, թէ Թեհրանի մէջ հայկական վարժարանները փակելու եւ հայ տեսուչներ պաշտօնէ հեռացնելու չարժումը հետզհետէ կը ծաւալի, եւ այս՝ մեծ թափով: Նոր ստացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Մայիս 16 - 21 թիւերը, որոնցմէ կ՚իմանանք թէ Մայիս 17-ին դպրոց մը եւս փակուած է՝ «Փուշէշ» աղջկանց ուղեցոյց, այսպէսով փակուած դպրոցներու թիւը հասցնելով 14-ի: Միւս կողմէ, հինգ հայ այլ տեսուչներ եւս պաշտօնազրկուած են՝ «Արարատ» նախակրթարանի տեսչուհի Սեդա Շահմիրեան, «Արարատ» ուղեցոյցի՝ Քնար Ազիզեան, «Թունեան» աղջկանց նախակրթարանի՝ Հելէն Զէյնալեան, «Թունեան» աղջկանց ուղեցոյցի՝ Թամար Ղազարեան եւ «Իրան - Փիրուզ» աղջկանց նախակրթարանի՝ Յասմիկ Ղարաբէդեան (Արթարան): Ցայժ պաշտօնէ հեռացուած հայ տեսուչ - տեսչուհիներու թիւը կը հասնի 12-ի:

Բնականաբար այս չարժումը խոր յուզում եւ վրդովում յառաջացուցած է հայ համայնքին մէջ: Առաջնորդ եւ Ազգ. Իշխանութիւնները ոչի ի բուն լծուած են աշխատանքի, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել լուծում մը եւ առաջքը առնել մեր բոլոր վարժարաններու փակման: Ցայժմ բազմիցս նամակները, խնդրագիրները ղըրկուած են երկրի պետական եւ կրօնական պետերու, ինչպէս նաեւ պատկան մարմիններու՝ դժուարութիւններու վերացման համար, սակայն անոնք ոչ մէկ դրական արդիւնք տուած են, ընդհակառակն, պատկան մարմինները անդրդուելի մնալով իրենց ըմբռնումներուն մէջ, այն է՝ կրօնքի պարսկերէնով դասաւանդում հայկական վարժարաններու մէջ, հրահանգէն գործի անցնելով նախ սկսած են կրօնքի եւ հայերէնի ուսուցիչներու եւ տեսուչներու արտաքսումով, ապա յաջորդաբար դպրոցներու փակումով:

Սրդ, Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, Մայիս 19 Թուակիր նամակով մը դարձեալ դիմած է Իրանի Հանրապետութեան նախագահ Սէյէտ Ալի Խամենէիի, եւ պարզելէ եւթ իր եւ հայ համայնքի մտահոգութիւնները, ստեղծուած կացութեան առթիւ, չեչտած է. «Արդ, անգամ մը եւս յայտարարելով, որ ինծի համար, որպէս Հայոց կրօնական առաջնորդ, համաձայն հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներուն եւ օրէնքներուն, ոչ մէկ կերպով ընդունելի է, որ այս փոքրամասնութեան զաւակները իրենց եկեղեցւոյ կրօնքը՝ բացի հայերէնէ, այլ լեզուով մը սորվին. ուստի Ձերդ եղբայրութենէն՝ որ կը սերիք Իսլամի մարգարէէն եւ ամենայն լրջախոհութեամբ ու ձեռներէցութեամբ կը կատարէք Ձեր ծանր պարտականութիւնը իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահ, կը խնդրեմ կարգադրել, որ պատկան պատասխանատուները՝ հայ փոքրամասնութեան այս դժուարութիւնը, որ լոկ կրթական եւ կրօնական բնոյթ ունի, հարթեն եւ անտեղի կերպով այս խնդրին քաղաքական գունաւորում չտան եւ Հայոց դպրոցները լուծարքի ենթարկելու կամ անհանգստութիւն յառաջացնելու այսպիսի անարդար մօտեցումով չվտանգեն շուրջ 20 հազար հայ աշակերտութեան ապագայ ճակատագիրը:

ԱՆԱՐԳ ՈՃԻՐ ՄԸ

× «Ալիֆ»ի Մայիս 16-ի թիւէն կ՚իմանանք, թէ Մայիս 14-ին, Զէյթունի թաղամասին մէջ, «վատոզի մի արարքով» դահճահարուած է 16 տարեկան աշակերտ մը՝ Վրէժ Ամիրխանեան, որ հիւանդանոց փոխադրուելով վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած է: Դանակը մխրճուած է աշակերտին կուրծքի վանդակին տակ, խորունկ պատռուածք մը յառաջացընելով: Բարեբախտաբար, վիճակը լաւ կը նկատուի:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԹԱՄԱՆՈՒՄԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Հարաւային Ամերիկայի իր հովուապետական այցելութենէն վերադարձին՝ դէպի Սուրբ Էջմիածին ճանապարհին՝ կ՚այցելէ Փարիզ, ուր պիտի մնայ չուրջ երկու չաբաթ:

Վեհափառ Հայրապետը Փարիզի Շառլ Տը Կոլ 2 Ա. օդակայանը կը ժամանէ Շաբաթ օր, Յունիս 2, ժամը 12·50-ին՝ դալով Ռիօ Տէ Եանէյրօէն՝ էր - Ֆրանսի օդանաւով:

Կիրակի օր, Յունիս 3-ին, ի ներկայութեան Պետական եւ Կրօնական պաշտօնական անձնաւորութիւններու, Ամենայն Հայոց Հայրապետը Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ներկայ կ՚ըլլայ Ս. Պատարագին եւ կը նախագահէ Փարիզի Նորընտիր Առաջնորդ՝ Տ. ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆի պահակալութեան՝ տալով իր Հայրապետական Պատգամն ու Օրհնութիւնը:

Կիրակի օր Յունիս 10-ին՝ Հոգեգալստեան տօնին, Վեհափառ Հայրապետը ներկայ կ՚ըլլայ Իսլ - Լէ - Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ մատուցուելիք պատարագին եւ կը քարոզէ: Ս. Պատարագը կը մատուցանէ Վեհափառի գաւազանակիրը՝ Հոգեշնորհ Տ. Աստղիկ Արեզայ Արխատակէսեան:

Երեքշաբթի օր, Յունիս 12-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30-ին, ի յարգանս Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ տեղի պիտի ունենայ Ժողովրդային ճաշ մը՝ Սէրքլ Տը լ՚Ինէոն Ինթէրալլիէի մէջ, 33 rue du Faubourg Saint Honoré, Փարիզ 8-րդ: Ճաշին տոմսերը թելադրելի է օր առաջ ապահովել Առաջնորդարանի Դիւանէն:

Սրտագին կոչ կ՚ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի մեծ բազմութեամբ ամէնուրեք չրջապատէ Հայոց Հայրապետը եւ ընդունի Սուրբ Էջմիածնի եւ Իր Օրհնութիւնները:

ԴԻՒԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» 15-ՐԴ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՅ

Մայիս 19-ին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ 1-ի դէմ 3 կէտով պարտուած է «Դինեպր»էն:

Մայիս 24-ի խաղերու արդիւնքներն են.-

Դինամօ - (Մնս.) - Արարատ	1 - 0
Տորպեդօ (Մ.)- Շախտեոր	1 - 0
Զէնիթ - Նեֆթչի	4 - 0
Ժալգիրիս - Դինամօ (Թ.)	1 - 1
ԲՄՄ - Պախտակոր	2 - 2
Դինամօ (Կ.) Դինամօ (Մ.)	2 - 1
Չերնոմորեց - Սպարտակ	1 - 0

Այս խաղերէն եօք դասաւորման գլուխն է Դինեպր 15 կէտով. իրեն կը յաջորդեն՝ 14 կէտով՝ Տորպեդօ, Սպարտակ, Դինամօ Մինսկ: «Արարատ» 8 կէտով 15-րդ դիրքի վրայ է:

ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

ԵՐԿԱՐ ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նման արժէքների ճակատագիրը պէտք է օր առաջ լուծել, որպէսզի յետագայում բարդութիւններ չառաջանան: Այսօր դուք այդպէս էք մտածում, վաղը ձեր ժառանգները կարող են այնպիսի քայլ կատարել, որը հակառակ լինի ձեր կամքին: Դժբախտաբար, մենք այդպիսի դէպքերի ականատես ենք եղել: Մի՞թէ լաւ չէր լինի, որ դուք ձեր ձեռքով այդ մասունքը բերէիք եւ ձեր հայրենասիրական պարտքը կատարէիք:

Մանուկ Մարգարեանը հանդիստ լսում էր: Նրա դէմքի արտայայտութիւնից չէի հասկանում, թէ նա ինչ էր մտածում այդ պահին: «Ի՞նչ դժուարահաղորդ մարդ է, ինչպէ՞ս ճամբայ հարթել դէպի նրա սիրտը», - մտմտում էի ես: Ինչ յետոյ նա դարձաւ ինձ.

- Պիտի ջանամ: Միայն դուք մաքսատան այդ խնդիրը կարգադրէք:

- Մաքսատանը դժուարութիւններ են ունենում այն ճամբորդները, որոնք պետականօրէն սահմանուած կարգը խախտում են: Դուք մտահոգուելու առիթ պիտի չունենաք: Ուրեմն պայմանաւորուում ենք, - վստահաբար դիմում եմ մեր հիւրին, - դուք յաջորդ տարի նորից գալիս էք Հայաստան, իսկ մենք էլ կարգաւորում ենք, ինչպէս դուք էք ասում, մաքսատան խնդիրը:

Պարոն Մարգարեանը նայում է ինձ նոյն սառն ու անտարբեր հայեացքով, կարծես ուզում է ինչ-որ բան ասել, բայց չի կարողանում: Արդեօ՞ք յուզուած է: Ո՞վ գիտէ, այսպիսի մարդիկ էլ են լինում: Հազար ու մի ցաւ, պատանեկան տարիներին մահ ու կոտորած տեսած մարդը կարող էր եւ այսպիսին դառնալ: Բայց որ նա եկել է հայրենիք, ուրեմն՝ եկել է Մատենադարան եւ յատկապէս ներկայացել է տնօրինութեանը, խոստումներ է տալիս, նշանակում է պէտք է ակընկալել, որ նրա մօտ պահուող գրչադիր մատեանն անպայման կը գայ հայրենիք:

Երբ Մատենադարանի աստիճանների մօտ հրաժեշտ էի տալիս հիւրերին, վերջին անգամ դիմեցի Մանուկ Մարգարեանին.

- Դուք յիշո՞ւմ էք ձեր գաւառի Սուրբ Մաշտոց լեռը, ուրեմն մի մոռացէք, որ մեր այս օճախն էլ Մեսրոպ Մաշտոցի անունն է կրում:

Հոկտեմբեր 1982 թուականը: Նորից ոչ մի լուր Մարգարեանից: Անցաւ նաեւ 1983 թուականի առաջին վեց ամիսը: Երբ Յուլիսի 7-ի առաւօտեան աշխատանքի եկայ, սեղանիս վրայ գտայ Փրովիտենսից ուղարկուած մի նամակ. յետհասցէն Մանուկ Մարգարեանն էր: Անհամբերութեամբ բացում եմ:

«Սոյն գրութեամբ, - կարդում եմ, - հաճոյքն ունիմ Ձեզի յայտնելու, որ իմ քով գտնուող մատունքը կը փափաքիմ ձօնել Մատենադարանին: Կը յայտնեմ նաեւ այնքան փայփայած երազս՝ նորէն այցելել Երեւան այս տարուան Սեպտեմբեր ամսուն ... Պիտի խնդրէի մաքսատանը կարգադրութիւն ընել Աւետարանը անձամբ ինծի հետ տանելու Երեւան»:

Ի վերջոյ հանգիստ չունէ եմ քաշում: Նշանակում է կարող ենք վստահ լինել, որ յաջողութեամբ կը փակենք այս տարաբախտ մատեանի պատմութիւնը:

Հեռագիր ստացուեց, որ Մարգարեանը գալիս է:

Անցաւ մի քանի օր: Մարգարեանը պէտք է արդէն Երեւանում լինի, բայց ոչ մի լուր չկայ նրանից: Պարզուեց որ Երեւան ժամանելու առաջին իսկ օրից փոխադրուել է քրոջ մօտ՝ Աբովեան քաղաք եւ այնտեղ էլ դիւրերում է:

Մատենադարանի ձեռագրերի պահպանութեան բաժնի վարիչ Վարդան Գրիգորեանի հետ, Երեւանում բնակուող Օխուցիների ժառանգները Գասպար Մուրատեանի ու Պետրոս Թօփալեանի ընկերակցութեամբ գնում ենք Մարգարեանին տեսութեան: Ուզում էինք օր առաջ տեսնել այն մատեանը, որին սպասել էինք տասնըվեց երկար տարիներ:

Աբովեանում ենք: Այստեղ է Մանուկ Մարգարեանը: Նա նստած է գալուկ դէմքով, քիչ նիհարած: Նա չրջապատուած է քրոջ զաւակներով, հարսներով ու թոռներով: Կարծում ենք, որ վերդաստանի աւագն, ըստ երեւոյթին, հոգեպէս խընդում է ի տես իր վերդաստանի այսպիսի ծլարձակման: Քոյրը՝ տիկին Մարիամը, յայտնում է որ եղբայրը հիւանդ է, ուստի բերել է իր մօտ:

Սեղանի վրայ է դրուում սպասուած մատեանը: Երկիւղածութեամբ բացում ենք մետաքսէ ծածկոցը: Կազմի երկու վեղկերը պահպանուած են ամբողջութեամբ, բայց կաշուէ կողը վոխարինուած է ամուր կտորով: Ձեռագրի ընկզմից ու վերջից չորս մագաղաթեայ պահպանակներ են դրուած. հին, շատ հին, թերեւս Ժ.-ԺԱ. դարերի ձեռագրի մաս են: Շրջում ենք պահպանակները, ձեռագիրը բացում է աշխարհի արար-չութեանը նուիրուած նկարաշարով, յետոյ պալիս են տէրունական նկարները, պահպանուած են չորս աւետարանիչների դիմանկարները եւ աւետարանների ընկզմից մանրանկարուած ընկզմնաթերթերը. ընդամէնը 42 մանրանկար: Մեծ հարստութիւն է: Ինչ լաւ որ յուսախաբ չենք լինում. արժէր այսքան ջանք թափել մատեանը վերադարձնելու համար: Մանրանկարները ինքնուրոյն նկարչի գործ են ասես, սակայն գոյներն արտակարգ նուրբ են եւ ակնապարար: Շարունակում ենք թերթել մատեանը. որոշ չափով վնասուած է, ժամանակին ջուր է տեսել եւ ներքեւի մասից էլ այրուած է: Բարեբախտաբար գրուածքներն ու մանրանկարները չատ չեն վնասուել, միայն ներքեւի լուսանցքային հատուածն է այրուած: Ձեռագրի այս վիճակն է, հաւանաբար, պատճառ դարձել վերոյիշեալ հրաշապատում գրքոյկների ստեղծման: Փնտռում եմ յիշատակարանը. վերջին թերթերի պակասի հետեւանքով բացակայում է:

1983 թ. Հոկտեմբերի 4: Մաշտոց Մատենադարանի տնօրէնի ընդունարանում են Մանուկ Մարգարեանն ու իր կինը՝ Աշխէնը, հայաստանաբնակ նրանց ազգականները, համադիւղացիների հայրենակցում ապրող ժառանգները, Մատենադարանի աշխատակիցները: Հիւանդութեան պատճառով բացակայ է տիկին Մարիամ Մուրատեանը: Մանուկ Մարգարեանը Մատենադարանի տնօրէն փրոֆ. Սէն Ա-բեւշատեանին է յանձնում Օխուի Աւետարանը: Փրոֆէսէօրը ջերմօրէն շնորհակալութիւն է յայտնում արեան ու կրակի միջով անցած յուշարձանի փրկողներին եւ «Մաշտոց» յուշամետալ է յանձնում Մանուկ Մարգարեանին: Ներկաները սրտաբուխ շնորհաւորում են այս դէպքերով, մեծ խորհուրդով լեցուն պահը եւ քաջառողջութիւն ու երկար կեանք են մաղթում Մարգարեաններին: Երեւանի Նորքի բարնճունքում իր նոր օճախը դրած Մուրատեան վերդաստանի ամենատարեց ներկայացուցիչ, բնիկ օխուցի Թուրվանտա մայրիկն արցունքներով ցօղում է իր պապենական յուշարձանը եւ շնորհաւորում նրա մուտքը հայրենի երկիր: Իսկ Մանուկ Մարգարեանը խռովայոյզ, բայց իրեն յատուկ սառնութեամբ դառնում է ներկաներին ու ասում.

- Ես իմին պարտքը կատարեցի:

ԲՍԲԳԻՆ ՁՈՒԳԱՍՁԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԱՆԴԱՄԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԲԹ. ՍԵՐԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Վերջերս Աղքատախնամ ընկերակցութեան վարչութեան մաս կազմեցի եւ ուզեցի հասկնալ այս միութեան գաղութին մէջ ունեցած գործունէութիւնը եւ դերը: Ասոր համար լաւագոյն միջոցն էր քննել անցեալ տարուան ընդհանուր գործունէութիւնը:

Աղքատախնամ ընկերակցութեան նպատակը երեք գլխաւոր գործունէութեան չուրջ կը կեդրոնանայ:

- Հանդստեան տունները կառավարել.

- Ընկերային կամ հանրային գործունէութիւն տանիլ.

- Գաղութին հայկական ինքնութիւնը կամ դիմագիծը պահպանել:

Հանգստեան Տուներ. - Անոնք թիւով երեք են եւ կը գտնուին Մոնմորանսիի, Անթիլիի եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ: Երեք հանդստեան տուները 260 անկողին ունին, եւ այսօր հանդստեան կոչուած աւելի քան 210 թոշակաւորներ կ'ապրին հոն: Նախապատուութիւն կը տրուի ծագումով հայ թոշակաւորներու, այսուհանդերձ եթէ տրամադրելի սենեակ ըլլայ ամէն ոք կրնայ ընդունուիլ:

Հանդստեան տուներու մատակարարութիւնը ամբողջովին վստահուած է հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան որ պարտի իր տարեկան պիւտճէի հաշուետուութիւնը ներկայացնել «Առողջապահական եւ Հանրային գործունէութեան նահանգային վարչութեան»: (1) Աղքատախնամի վարչութեան կողմէ նշանակուած անօրէն մը կը կառավարէ իւրաքանչիւր հանդստեան տուն: Պ. Ֆէօճեան՝ Անթիլիի, Տիկին Կարապետեան՝ Սէն - Ռաֆայէլի հանդստեան տուներու պատասխանատու անօրէններն են, իսկ Մոնմորանսիի հանդստեան տան անօրէնի պաշտօնը թափուր է: Երեք հանդստեան տուներու պաշտօնեաներու թիւը 100-ի կը բարձրանայ: Բժշկական խնամքը ապահովուած է ամսականաւոր վճարովի բժիշկներու կողմէ, իսկ հակողութիւնը վկայեալ հիւանդապահներու վստահուած է:

Մոնմորանսիի հանդստեան տան բժիշկ նշանակուած է Տիկին Նորա Տէր - Յակոբեան, որ յաջորդեց տոքթ. Մոսքոֆեանի, իսկ Անթիլիի բժիշկ Սահակեանին՝ Էֆէբեան: Սէն - Ռաֆայէլի մէջ բժշկական պաշտօնը ստանձնած է տոքթ. Ռիքաթթի:

Հանդստեան տուներու համար տրամադրուած պիւտճէին կը հաշուի «առօրեայ դիներու» մէթոտով, որ որոշուած է պաշտօնական իշխանութիւններու կողմէ: Ոեւէ բնակիչ Հանդստեան տունները մրտնելէ առաջ պարտի քաղաքապետարանի պատկան իշխանութիւններու դիմել, որպէսզի իր հանդստեան տունը բնակութեան ընթացքին իր ծախքը հոգացուի կառավարութեան կողմէ: Բնականաբար անոնք որոնք նիւթական լայն պայմաններ ունին կրնան վճարովի եւ չուտով մտնել: Երբ կառավարութիւնը Հանդըստեան տուն մտնել փափաքող թոշակաւորի մը ծախքերուն մէկ մասը (առհասարակ մեծագոյն մասը) հոգալու որոշում տայ, բնականաբար թոշակաւորին բոլոր ամսականները ինք կը դանձէ, թողելով միմիայն ընդհանուր դրամարին 10 առ հարիւրը, իբր ենթակային անձնական առօրեայ դրպանի դրամ:

Եթէ ենթական ընտանեկան որեւէ օգնութեան միջոցներէ զուրկ է, Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը Հանդստեան տուն մտնելու համար խնդրագիր ներկայացնող թեկնածուին ծախքերը յանձն առնելով զայն կ'ընդունի մինչեւ որ կառավարական որոշումը հասնի: Այս առթիւ առ ի տեղեկութիւն հաղորդենք նաեւ որ երեք հանդստեան տուներու տարեկան ընդհանուր պիւտճէն քսան միլիոն ֆրանքի չուրջ է:

Մեր հանդստեան տուներու լաւ վեկավարութիւն համար, էական հարցերուն մին է թէ մտնողիտացած եւ թէ ֆրանսերէնի ու հայերէնի հմուտ անձնակազմ մը ունենալ:

Աղքատախնամ ընկերակցութեան այժմու մտահոգութիւններէն մին է տանը պզտատեան տան բնակիչներուն յարկաժիններու նորոգումը եւ բարելաւումը: Աղքատախնամ ընկերակցութեան պատասխանատու պզտատեանը չորս տարիներէ ի վեր ծրագրեր կը մշակէ, որոնք կը նպատակեն Սէն - Ռաֆայէլի հատատութեան ամբողջական նորոգութիւնը եւ Մոնմորանսիի հանդստեան տան արդիականացումը, հոն 25 սենեակները եւս ապահովելով: Այս ծրագրերն իրականացման համար անհրաժեշտ գումարին կէսը կ'ապահովուի նիւթական օժանդակութեամբ եւ վոխառութիւններով, մինչ կէսին 40 առ հարիւրը պիտի ապահովուի Աղքատախնամ ընկերակցութեան կողմէ, իսկ 60 առ հարիւրը ուրիշ նպատակներով պիտի հայթայթուի, որոնց մասին բանակցութիւններ կը կատարուին: Հանդստեան տան ընդարձակումի ծրագրին իրականացման համար նախատեսուած ծախքին գումարն է 10·700·000 ֆրանք:

Բ. Հանրային գործունէութիւն. - փարիզ եւ շրջակայքը բնակող 25 հոգի կանոնաւորաբար նիւթական օգնութիւն ստացած են: Այս գումարը անցեալ տարուան ընթացքին 81·000 Ֆ. եղած է:

150 հոգի «բացառիկ օգնութիւն» ստացած են, ըլլան անոնք նիւթական կարիք ունեցող անձեր թէ նոր ժամանած գաղթականներ: Անցեալ տարուան ընթացքին 41·000 ֆրանք բաշխուած է:

17 ուսանողներ ամիսը 300-էն 600 ֆրանքի միջեւ Աղքատախնամէն կրթաթոշակ ստացած են: 1983 տարուան կրթաթոշակի յատկացուած գումարը կը բարձրանայ 81·400 ֆրանքի:

Գ. Հայկական ինքնութիւնը պահպանել

- Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ վարժարանին տարեկան նպաստ 10·000 Ֆ.:

- Դպրոցասէր եւ Սմառէլ - Մուրատեան վարժարաններուն տարեկան նպաստ 40·000 Ֆ.:

- Մարսէյլի միօրեայ Համազգայինի դպրոցին 7000 Ֆ.:

Ռատիօ - Ազդ-ի ստեղծումը 1981-ի 1983 Մայիս 29, վերջին 3 տարուան ընթացքին Աղքատախնամի ընկերակցութեան մեծ «դիւցազներգութիւնը» եղաւ:

Գաղափարը՝ վեհանձն ինքնին եւ խոստմնալից ապագային համար, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութեան, բոլոր անձնուիրաբար կամ վճարովի պաշտօն ունեցող անձերու ջանքերուն շնորհիւ իրականացաւ: Ծախքը Աղքատախնամին եւ համայնքին նուիրատուութիւններու շնորհիւ դիմագրաւուեցաւ:

Ձայնասփիւռի պիւտճէին համար անհրաժեշտ գումարը եւ անոր լուսաւոր կէրպով աշխատութեան եւ օգտագործման համար անհրաժեշտ նախատեսուած էր որ վարիչ մարմին մը ստեղծուի Աղքատախնամի հակողութեան տակ: Այս մարմնին որոշ անկախութիւն մըն ալ տրուած է որպէսզի կարենայ աւելի ազատ ձեւի եւ արագ տանիլ գործունէութիւնը:

Պէտք է դիտնալ թէ թէեւ նիւթական եւ մասնակցողներու դժուարութիւնները կան եւ կրնան ձայնասփիւռին յառաջդիմութիւնը կասեցնել, բայց յոյսը պիտի չմարի եթէ փարիզի եւ արուարձաններու հայ համայնքը իրր պիտակից տարր ձայնասփիւռի ապագայ դերին, իր գործօն մասնակցութիւնը բերէ: Անհրաժեշտ է որ ձայնասփիւռը ապրի, յառաջդիմէ եւ ծաղկի: Ամբողջ գաղութը պէտք է որ իր մասնակցութիւնը բերէ այս նախաձեռնութեան յաջողութիւնը ապահովելու համար: Ըլլայ այդ օգնութիւնը՝ նիւթական, բարոյական կամ գործօն մասնակցութեամբ:

Գալով Աղքատախնամ ընկերակցութեան նիւթական ազբիւրներուն անոնք մասնաւորաբար կ'ապահովուին նուէրներով եւ կտակներով: Պէտք է դիտնալ թէ Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը կառավարութեան կողմէ ճանչցուած է «հանրային օգտակարութեան» ծառայող միութիւն մը եւ հետեւաբար ան ժառանգութեան որեւէ տուրքի վճարումէ զերծ է: Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը կարելիութիւն ունի նաեւ ուրիշ միութիւններու կամ համախմբութիւններու համար կազմակերպութիւններու հաշիւներն վստահուած գումարները վերադարձնելու եւ այս առնչ աւելորդ ծախքի: Ցիշե՛նք այս առթիւ վերջերս ստացած բարեհաճ ազգային Հայրապետականի կոնդակը: Ըստ կաթողիկոսարանին ժառանգ կացուներ կը ստանան Ալֆորվիլի Ս.

ՎԱ՛Յ ՔԵԶ ԵՐԿԻՐ, ՈՐ ԹԳԱՒՈՐԴ ԽԱԲԵԲԱՅ Է

Որովհետեւ, քրտնաթոր կը գործես Լիբանանի հանդէպ, զգեզ ծովամոյն պիտի ըլլէ: Սուրբ Գրոց այս նախազգուշական խօսքը կը պատկերացնէ յանկարծական աղաղակը որ չատ մը խորհելացիներու միտքը կը տրորէ, այն օրէն ասդին, երբ, լիբանանեան գործողութիւն մը վերածուեցաւ Լիբանանեան արշաւանքի: Այս պատգամն է որ կը յիշատակէն Զէկվ Շիֆ եւ Էհիւդ Պարաք՝ արշաւանքին մասնակից եւ ականատես իսրայէլացի երկու լրագրողներ, խորհածներու պատերազմը իսրայէլցի մը մէջ: Հիմնուած հարիւրաւոր հարցազրոյցներու եւ արխիւներու վրայ, այս գիրքը անհերքելի կերպով եւ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ յարձակումի պատրաստութեան թաքուն ծալքերը, զաղտնի բանակցութիւնները, եւ մանաւանդ, խաբեբայ ու նենգամիտ՝ անարատ մարդու մը մեքենայութիւնները: «Առանց վարանումի կրնանք յայտարարել թէ, այս պատերազմը մէկ մարդու մը գործն է՝ Պաշտպանութեան նախարար Արիէլ Շարոն՝ որ երկար տարիներէ ի վեր կ'որոճար ու կը զործէր մի-միմեանց այդ նպատակով», կը զրեն հեղինակները:

Սակայն իրականութեան մէջ, նմանօրինակ զործողութեան մը ծրագիրը զոյութիւն ունէր չատ աւելի առաջ: Արդարեւ հրեայ եւ լիբանանցի, աւելի ճիշդ մարոնի վարիչներու զաղտնի բանակցութիւնները ծայր կուտան 1976-էն սկսեալ, երբ տեսակցութեան մը ընթացքին մարոնի Քամիլ Շամուն, հարց կուտայ ընկերվարական Ռապինի. «Զինու զօրութեամբ, մեր կողքին պիտի ըլլա՞ք». «Ձեր հրաւէրը հրապարակային պիտի ըլլա՞յ» կը պատասխանէ միւսը...:

Պարզ է թէ, սա հին ծրագիր մըն էր որ կը մնար առկախ ... բայց Շարոն կը հսկէր: Հեղինակները մանրամասնօրէն կը նկարագրեն այս լինքնահաւան եւ խորամանկ մարդուն նկարագիրն ու գործադրած անպատիւ միջոցները: Այս վարպետորդին կարելի կամ անկարելի, ընդունելի կամ անընդունելի բոլոր միջոցներով, բայց մանաւանդ սուտերով կը յաջողի քնացնել Պեկինը, չէզոքացնել սպայակոյտը, համոզել մամուլն ու հանրային կարծիքը պարզապէս խաբելով զանոնք: Բացի իրմէ, ո՛չ ոք տեղեակ էր իր իսկական ծրագրին, զրաւումի սահմաններուն, գործողութիւններու տեւողութեան, բացի իրմէ ո՛չ ոք կ'երեւակայէր լինքնապաշտպանութեան պատրուակով որոշուած՝ իրրեւ թէ սահմանափակ այս պատերազմին տարողութիւնը, հետեւանքներն ու մանաւանդ զոհերուն թիւը: Արդ, այս պոռոտախօս «ռազմադէտին» իսկական նպատակն էր Պէյրութը «ազատագրել» Պաղեստինցիներու տիրապետութենէն: «Երբ Պէյրութ հասնինք, մնացեալը լինձի ձգեցէք, ես կը զբաղիմ» ըսեր է Պէչիր Ճեմայէլ՝ Շարոնի: Դժուար է հաւատալ, սակայն հեղինակները կը հաստատեն թէ՝ այս ծրագրին մասին ո՛չ կառավարութեան անդամները, ո՛չ իսկ իր սպաները տեղեակ եղած են ... «Պարզապէս կապ մը պիտի հաստատեմ Պասթատայի Քաթայէպներուն հետ» կը վստահեցնէր զանոնք կեղծ միամտութեամբ. երդում կ'ընէր թէ, ծրագրուած գործողութիւնը, լայնօրէն հաշուած, հազիւ 24 ժամ պիտի տեւէ, թէ բանակը կանդ պիտի առնէ Սայտա չհասած եւայլն, եւայլն: Ահա թէ ի՛նչ տարօրինակ եւ խաբեբայ մարդու մը դիմաց կը գտնուինք, որ ո՛չ մէջ անպատուութիւն և սուտ չի խրշիչներ, կը զրեն հեղինակները: Եւ այսպէս չարունակաբար, ամէն մէկ նոր յառաջխաղացումի առթիւ, Պեկինի կէս հաւանութեամբ, կը չէզոքացնէ կառավարութեան անդամներու ընդդիմութիւնը, կը համոզէ զանոնք թէ, այս կամ այն գործողութիւնը ռազմական պատճառներով անխուսափելի կը դառնայ, եւ թէ ինք, նախ եւ առաջ կը խորհի իր զինուորներու ապահովութեան մասին, մինչդեռ բոլորովին հակառակն է. օրինակ, Պոֆորի ամրոցի զրաւման պարագան՝ երբ իր փառամոլութեան եւ վարկին համար հարիւրաւոր զինուորներու մահուան պատճառ կ'ըլլայ:

Կառավարութիւնը ա՛յն աստիճան տարուած է այս խաբեբային սուտերով, որ երբ Պեկին վերացած՝ միջնադարեան արքայի մը նման, Պոֆորի ամրոցը կը յանձնէ իր արբանեակ Հաւատարի, իր ուրախութիւնը բաժնելու համար կը հեռաձայնէ իր կնոջ ըսելով - վազը չէ միւս օր, ամէն բան կը վերջնայ: - Արդ, եթէ Շարոն՝ կատարելապէս կ'իշխէ կացութեան, պատճառն այն է որ՝ խորամանկութեամբ եւ սուտերով յաջողած էր չահիլ Պեկինի վստահութիւնը, որ կուրօրէն կը պաշտպաներ զայն: Պեկին խորքին մէջ, համամիտ էր Պաղեստինցիները մաքրագործելու ծրագրին սակայն կ'անդիտանար Շարոնի իսկական նպատակներու տարողութիւնը և արուած ըլլալով իր համայքն ու զօրութիւնը, միւս նախարարները ստիպուած կը հպատակէին Շարոնի կամայականութեան որ բառին բուն իմաստով, զործողութիւններու միակ պատասխանատու վարիչն էր: Արդարեւ այս անբարոյական մարդը՝ ո՛չ մէկ զիտողութիւն, զգուշութեան ոչ մէկ հրաւէր նկատի կ'առնէր, իսկ հակառակորդներն ու անհնազանդ զինուորականները, պարզապէս անզործութեան կը զատապարտէր: Հետեւաբար, հակառակ սպայակոյտին եւ տեղեկատուութեան մարմիններու յորդորներուն, հակառակ Պէչիր Ճեմայէլի յետ զարձին, եւ հակառակ Սուրիոյ հետ սպառնացող բախումին՝ Շարոն ազատ համարձակ կը չարունակէ իր յառաջխաղացումը: Եւ այսպէս, կը զրեն հեղինակները, Պեկին եւ իր նախարարները ձայնասփիւռէն է որ կ'իմանան թէ իսրայէլեան բանակի զրահապատները կը սուրան Պէյրութի պողոտաներուն վրայ...:

Պատերազմի սկզբնաւորութենէն երկու ամիս վերջն է որ Պեկին մինչ այդ, յաղթանակներու վտանգէն զինովցած, առանց անդամ ըլլալով, փոքր ինչ կը քննադատէ Շարոնի «Խիզախութիւնները», երբ այս արիւնարբու մարդը, առանց ոչ մէկ խորհրդակցութեան, նոյն իսկ առանց նկատի առնելու Ռեկընի ընդդիմութիւնը, կը հրահանգէ Պէյրութի օդային ռմբակոծութիւնը: Պեկին վերջ ի վերջոյ կը համոզուի թէ Շարոն՝ քիչ մը չատ հեռու կ'երթայ եւ անոր ռազմական անյագ պահանջները կրնայ ի վերջոյ, վտանգաւոր անակնկալներ ստեղծել: Ուստի կ'որոշէ օգտային ուժերու հրամանատարութիւնը անջատել պատերազմական նախարարին իրաւասնութենէն: Սա բոլորովին աննախընթաց պարագայ մըն է Իսրայէլի համար եւ հաւանաբար այդ օրերէն կը սկսին տարեց զեկավարին տարակուսանքն ու մտայղկումը Լիբանանի արշաւանքի անել կացութեան մասին՝ որ ի վերջոյ քանդեց իր առողջութիւնը, եւ մղեց զայն հրաժարելու եւ լռելու, կը խորհին հեղինակները...:

Ներկայիս, այս վտանգաւոր անձը, որոշ չափով մեկուսացուած է և տարիներով իր վայելած ծրագիրը բարձի թող եղած, բայց ցայսօր 600 Իսրայէլացիներ նահատակուած են Լիբանանի հողին վրայ, բանակը մխրճուած է անելի մը մէջ, ահաբեկչութիւնը ծայր կուտայ, ոչ միայն Լիբանանի մէջ այլեւ իսրայէլեան սահմաններէն ներս՝ մտահոգութեան մատնելով ընակչութիւնը, որու օրինակելի համբերութիւնն ալ սահման մը ունի: Հանրային կարծիքը զինուորներու վերադարձը կը պահանջէ. բազմաթիւ բարձրաստիճան զինուորականներ հաչիւ կը պահանջեն եւ քննութիւն բանալ կ'առաջարկեն, այս մարդուն փառամոլութեան զոհ՝ հարիւրաւոր զինուորներու անունով: Արդ, Սուրբ Գրոց նախազգուշութիւնը չեմ զիտեր թէ ի՛նչ հետեւանք կրնայ ունենալ հրեայ ժողովուրդին համար, բայց ինչ որ յստակ է՝ Լիբանանի ժողովուրդն է որ ամբողջութեամբ, ծովամոյն ըլլալու վրայ է...:

Գ. Տ.

Մեսրոպ վարժարանը, Իսի - լէ - Մուլինոյի Հայ Առաքելական եւ Աւետարանական եկեղեցիները:

Հետեւաբար անհրաժեշտ է զիտնալ եւ ընդունիլ որ Աղքատախնամ ընկերակցութեան գործունէութիւնը Փարիզի եւ իր շրջաններու հայ համայնքին համար նպաստաւոր եւ զրական եղած է եւ Սէն - Թաֆայէլի հանդստեան տան միջոցաւ ալ իր ազդեցութիւնը մինչեւ հարաւային - Ֆրանսա կ'երկարի:

Պէտք է ուրախն չնորհաւորել Աղքատախնամ ընկերակցութեան վարչութեան անդամները որոնք անձնուիրաբար այս մեծ աշխատանքը ստանձնած են: Բնականաբար ամէն բան կատարեալ չէ եւ քննադատութիւնը դիւրին է: Սակայն այն անկիւնական տպաւորութիւնը զոր ունեցայ չատ նպաստաւոր է: Որովհետեւ կը զգամ թէ գործունէութիւնն մըն է որ կը կատարուի առանց զաղափարաբանութեան կամ փիլիսոփայական հոսանքներու ծառայելու, այլ միայն մէկ նպատակաւ մը. հայկական ինքնութիւնը պահպանելու համար:

Նախ կերտե՛նք եւ յետոյ քննադատե՛նք:

Ս. Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլլի եւ Հ. Մ. Լ. Մ. Ֆրանսի մրցումները աւարտած ըլլալով, անցեալ չարաթավերջին զաշտ իջնող միակ հայկական խումբը՝ Իսի - լէ - Մուլինոյի Ա. Ս. Ա.ն, չախչախիչ պարտութեան մատնած է Պուր Լա Ռէյնը (5 - 2): Այսպէսով, Ա. Ս. Ա. վրէժը լուծած է Լրթի մրցումին՝ ուր պարտուած էր 2 - 0 արդիւնքով:

Առաջին կիսախաղը, չնորհիւ Արսլանեանի եւ Պալիկեանի կոլերուն, հայկական խումբը աւարտած է յաղթանակով (2 - 0): Երկրորդ կիսախաղին Պալեան, Սարգիսեան եւ Վազա մէկական կոլ եւս նչանակած են, արդիւնքը հասցնելով 5-0ի: Այնուհետեւ յաղթանակը ապահոված ըլլալով հայ մարզիկները քիչ մը թոյլ խաղարկութիւն ցուցաբերած են, որու հետեւանքով ալ 2 կոլ ստանալով զաշտը թողուցած են միայն ... 3 կոլի առաւելութեամբ: Այս արդիւնքէն ետք Ա. Ս. Ա. կը զրաւէ զասաւորման 4-րդ տեղը, բայց ունի տակաւին մէկ մրցում մը:

ՌՈՆ ԱԼՓԻ ՇՐՋԱՆ

Մրցաշարքի աւարտին մէկ չարաթ մը նացած, Տէսինի Հ. Մ. Լ. Մ.ը՝ Ֆօսինեւի դէմ (այս վերջինի զաշտին վրայ) ծանր պարտութիւն մը (0 - 5) կրելով, կորնցուցած է զասակարգ բարձրանալու իր վերջին յոյսերը: Առաջին կիսախաղին հակառակորդներու ճնշումին դիմացող Հ. Մ. Լ. Մ.ականները, երկրորդ կիսախաղին, մասնաւորաբար վերջին տասը վայրկեաններուն՝ յոգնութեան կոլեր ստանալով, զաշտէն հեռացած են զլխիկոր:

Այս պարտութենէն ետք Հ. Մ. Լ. Մ. Տէսին կը զրաւէ 5-րդ տեղը՝ Ռոն Ալփի պատուոյ բաժանմունքին:

Միւս կողմէ, Իւ. Էս. Ժի. Օ. Ա. Վալանս Քրիւզ ճամբորդութենէն 0 - 0 հաւասարութեամբ վերադառնալով, այս տարուան իր 9-րդ հաւասարութիւնը արձանագրած է, զրաւելով միչտ 7-րդ տեղը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Հ. Մ. Լ. Մ. Արծիւ իր վերջին մրցումին տարած է արամարանական յաղթանակ մը՝ իր խմբակի վերջինին՝ Սալոնի դէմ, 3 - 1 արդիւնքով:

8-րդ վայրկեանին կոլ մը ստացող հայկական խումբը, չնորհիւ Ղազարեանի (20-րդ եւ 79-րդ վայրկեաններուն) եւ Նազարէթեանի (53-րդ վայրկեանին) նշանակած կոլերուն, մրցակիցի զաշտէն հեռացած է յաղթական (3 - 1): Այս մրցումէն ետք հայկական խումբը վերջնապէս կը զրաւէ զասաւորման 11-րդ տեղը: Այլ խօսքով, այս յաղթանակը փրկարար դեր չունեցաւ Հ. Մ. Լ. Մ. Արծիւի համար, որ դալ չրջանին պիտի խաղայ Տիվիզիոն տ'Օնէօռ ռեժիոնալի մէջ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի Փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

- Դուն մարզիկը ծագը կ'առնես, բացատրեցի ծուռ նայելով իրեն, բայց ես կարող եմ դէմքդ ալ ճզմել, տգեղ եղէգնիկ:

- Ձիդ չհանեց անդամ:

Իրեն հանդիպեցայ երկու իրիկուն ետքը, միչտ ճամբուն վրայ:

- Զաօ, պոռացի իրեն, եղեգնիկ: Ետքին բերանով «ծուռ բերան» ըրի: Հիմա չեմ կարող այլեւս ընել, բայց այն ատեն դէմքս որմնադիրէն աւելի լաւ կ'ընէի. ան Նափոլիի մէջ սորված էր:

Ուրիշ անդամներ ալ հանդիպեցայ, բայց ալ բան մը չըսի. վերջապէս համբերութիւնս հատաւ. վար ցատքեցի հեծիկէս եւ իր ճամբան դոցեցի:

- Կարելի՞ է գիտնալ, թէ ի՞նչ ունիս ինծի այդպէս նայելու, հարցուցի ամբողջովին մէկդի նետելով զտակիս դիմացը:

Աղջիկը բացաւ չուրի պէս պայծառ երկու աչքերը, երկու աչքեր՝ որոնց նմանը երբեք տեսած չէի:

- Քեզի չէի նայեր, ըսաւ երկչոտ կերպով:

Հեծայ հեծիկիս վրայ.

- Ուշադիր եղիր երկարեղէդ, պոռացի, ես կատակ չեմ ըներ:

Շաբաթ մը եաք տեսայ որ կը քալէր պատանիի մը հետ. վրաս կատաղութիւն մ'եկաւ: Ոտքի ելայ հեծանիւիս ասպանդակներուն վրայ, ու սկսայ քշել դիւահարի մը պէս: Երիտասարդին երկու մեթր մնացած սանձերը չեղեցի ու փովէն ան - ցընելու առեն ուսով հարուած մը տուի որ տարաւ զինք փռեց գետին թուզի կեղեւի մը պէս: Լսեցի որ եաեւէս կը պոռար: Այն առեն վար իջայ հեծանիւս եւ լեկտրական սիւնի մը կոթնցուցի, խիճերու կոյտի մը մօտ. տեսայ որ վրաս կը վազէր անիծուածի մը պէս: Քանի վրայ երիտասարդ մըն էր, եւ բռունցքով մը կրնար զիս ճեղքել: Բայց ես որմնադիրի աչկերտ էի եւ մէկէ մը վախ չունէի: Երբ պահը հասաւ, քարի տարափ մը արձակեցի որ զնաց ուղղակի դէմքին:

Հայրս բացառիկ վարպետ մեքենագործ էր, եւ երբ ձեռքին անգլիական բանալի մ'ունենար, ամբողջ գիւղ մը կը փախցընէր: Սակայն հայրս ալ, եթէ տեսնէր՝ որ զեռնէն կը յաջողիմ քար մը վերցընել, եաւ զարձ կ'ընէր եւ զիս ծեծելու համար կը սպասէր որ քուն մտնէի: Եւ հայրըս էր, ուր մնաց այդ զարօշը: Դէմքը արիւնով ծեփեցի. եւ երբ ալ ուզեցի, ցատքեցի հեծանիւիս վրայ ու փախայ:

Մէկ - երկու երեկոյ հեռուէն անցայ. երրորդին վերադարձայ Ֆապրիզոնկի ճամբէն, եւ հազիւ տեսայ աղջիկը, մօտեցայ ու լրջայ հեծիկէն ամերիկեան ձեւով, թամբէն վար ցատքելով եաեւի կողմէն:

Այսօրուան տղաքը խնդալս կը բերեն երբ հեծիկով կ'երթան. զանգիկներ, սանձ, ելեկտրական կանթեղներ, արագութեան փոխակներ, եւ դէ՞ռ: Ես «Փըրբեր» մը ունէի վրան ժանգի խաւերով, բայց հրապարակի 16 աստիճաններէն իջնելու համար, վար չէի զար հեծանիւէն. «Ճերպիի» կերպով կը բռնէի բռնակը ու վար կը թռչէի կայծակի պէս:

Իջայ ու զտնուեցայ աղջկան առջեւ: Բռնակին անցուցեր էի զամբիւղը. մէջէն հանեցի մուրճ մը.

- Եթէ ուրիշ անգամ ալ քեզ ուրիշի մը հետ զտնեմ, զլուխդ կը ջախջախեմ. քուկդ ալ, անորն ալ, ըսի:

Աղջիկը նայեցաւ այդ իր անիծուած չուրի պէս պայծառ աչքերով:

- Ինչո՞ւ կ'ըսես այդպէս, ըսաւ ցած ձայնով:

Չէի զիտեր, բայց ի՞նչ կարեւորութիւն ունի:

- Որովհետեւ այո՛. պատասխանեցի. դուն պէտք է առանձին պարտիս կամ ինծի հետ:

- Ես տասնըվեցս տարեկան եմ, իսկ դուն՝ հազիւ տասնըչորս, ըսաւ աղջիկը. դէթ եթէ տասնըութ տարեկան ըլլայիր, տարբեր բան կ'ըլլար: Հիմա ես կին մըն եմ, դուն տղայ մը:

- Եւ դուն սպասէ մինչեւ որ տասնըութ տարեկան ըլլամ, պոռացի, ու նայէ՛ որ ուրիշին հետ չտեսնուիս, թէ ոչ վայ քեզի:

(Շար. 10)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Լուիզ լը Ռուա - Ազապէկեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ ի յիշատակ իր եղբօր եւ հարսին՝ Հայկ եւ Վերքուհի Ազապէկեանի. - 1500 Ֆ. Ազգաւոգնական-ին, 1000 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 1000 Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչին, 600 Ֆ. Որբերու Օգն. Մարմնին, 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչին (առանձ. «Յառաջ»էն) եւ 750 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

ՓՈՆ Տ'ՕՊՐՆԱ. - Տիկին Նուարդ Կրկըճեան 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր եղբօր՝ Սիրական Պօյաճեանի մահուան տարելիցին (1983, Մայիս 27) եւ իր զերդաստանի հին եւ նոր ննջեցեալոց յիշատակին:

FETE DE SOUTIEN au journal
« RESISTANCE »
Entrée 15 F — LUNDI 28 MAI 19H
Musique arménienne et kurde
- BUFFET -
Centre d'accueil et d'animation
46, rue Louis Lumière
75020 Paris (Métro : Porte de Bagnolet)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Հինգշաբթի, Մայիս 31, ժօն է Համբարձման ս. Տաճար: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, այլ մը կը կատարէ Սէն - Ռաֆայէլի Հանդստեան Տունը, Հինգշաբթի, Մայիս 31-ին, Համբարձման ծօնին առթիւ: Կը մատուցուի պատարագ Փանոսեան քահանայի կողմէ, մասնակցութեամբ դպրաց դասուն եւ երգչախումբին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ կրնան արձանագրուիլ եկեղեցին եւ թաղականութեան մօտ:

Մեկնում առաւօտ ժամը 7·15-ին: Կէսօրուան ճաշ տեղւոյն վրայ: Վերադարձ երեկոյեան ժամը 17·30-ին Սէն - Ռաֆայէլէն:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՑԻՆ ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-ի

ԾԱՑՐԱԴՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Երեքշաբթի, Յունիս 12, ժամը ճիշդ 20·30-ին,

CERCLE de L'UNION INTERALLIEE
33, *Fbg. St. Honoré, Paris 8ème*

Ճաշագին՝ 250 Ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ՝
15, ռիւ ժան - կուժոն, Փարիզ 8-րդ: Հեռ՝ 359·67·03 կամ 225·84·65

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչէ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ իր դրամագլուխին. - Տիկին Վարդուհի Էօքսիւզեան իր տղուն ապաքինման առթիւ 100 Ֆ., Պ. Յովակիմեան իր կնոջ յիշատակին 100 Ֆ., (Լիոնէն) Տիկին Մարի Գալուստեան 100 Ֆ.:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանդիի ծովեզերեայ Մանկանց Բոյնին մէջ առաջին արձակուրդը կը սկսի ՅՈՒԼԻՍ ԵՐԵՔ-ին:

Կ'ընդունուին. -

ՅՈՒԼԻՍԻՆ՝ 6 / 13 տարեկան մանուկներ, - առանձին կամ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողքներուն:

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ՝ ամէն տարիքի հայրենակիցներ:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել. - 985 - 36 - 53

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ կիրակի, Յունիս 24-ին:

VACANCES
JAF 1984
du 5 au 26 août
BOULOURIS (Var)
LE MANOIR

SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.

DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.

SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS

SEJOUR EN PENSION COMPLETE

(Voyage non compris)

3 semaines	**3 380 F**
2 semaines	**2 335 F**
1 semaine	**1 210 F**

Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)

RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION

Dans tous les secteurs de la JAF :

PARIS
6, cité Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 208. 76. 49
(mercredis soir, de 20 à 22h)

LYON
215 - 217, ave. Félix-Faure
69003 Lyon

MARSEILLE
65, allée Léon-Gambetta
13001 Marseille
Tél. : 08. 10 .38
(mardis soir de 20 à 22h)

FETE CHAMPETRE

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE LYON
40, rue d'Arménie — 69003 Lyon

Animée par l'orchestre
SAYAT NOVA

Dans le parc du centre NAREG
38, route de Collonges
69450 Saint Cyr au Mont d'Or

DIMANCHE 3 JUIN, à partir de 10 heures

Dans un cadre agréable et une ambiance arménienne

BUFFET - BUVETTE

Nombreuses spécialités culinaires arméniennes

organisée par.

LE COMITE EDUCATIF DE L'UNION NATIONALE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE LYON

l'ECOLE de RECHERCHE et d'EXPRESSION CULTURELLE ARMENIENNE
présente
en spectacle de fin d'année le duo
ZEPUR
et une démonstration de
HAY DJAMPA
L'ART MARTIAL ARMENIEN
le lundi, 28 mai à 20h 30
au théatre municipal d'Issy-les-Moulineaux
25, ave .Victor Cresson Métro:Mairie d'Issy
E.R.E.C.A. HAY DJAMPA
B. P. 61, 92222 Bagneux cedex

Journée Excursion

aux châteaux
d'Ecereen, Chantilly
et à l'Abbaye de Royaumont

organisée par

la section Croix Bleue
Bagneux - Cachan

le dimanche 17 juin

Participation : Voyage, visites guidées et déjeuner au restaurant «le Campanile»
160 F pour les adultes
100 F pour les enfants de 5 à 12 ans.

Rendez-vous : 8h à Bagneux devant les 3 Cinemas.
8h 30 Porte d'Orléans devant la statue du Général Leclerc.

Réservation obligatoire avant le 8 juin (places limitées)

Mme. Karaoglanian 664. 02. 92
Mme. Moussaïan 663. 48. 74 (après 19h)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours
CETTE ANNEE EN ARMENIE

— du 21 JUILLET au 4 AOUT	6 410 F
— du 4 au 18 AOUT	6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT.	6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE	6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE	5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

TOURISME ET MUSIQUE EN ARMENIE
DU 7 AU 21 JUILLET

Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

VIENT DE PARAITRE

— SIMON AVDOYAN N° D-3179
Chants traditionnels de la région du Vaspouragan - document

RAPPEL . . . . RAPPEL . . . . RAPPEL . . . . RAPPEL . . . . RAPPEL . . . .

— LIZ SARIAN	N° D-3170	Liz Sarian à Bobino
— LIZ SARIAN	N° D-3171	Chansons arméniennes
— LIZ SARIAN	N° D-3177	Chansons arméniennes
— NAREK DOURIAN	N° D-3178	Enchanté N. Dourian
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005	Musique populaire arménienne
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006	Chansons folkloriques arméniennes

—RUSSE - TZIGANE—

— ZINA ET GUEORGUI	N° D-3173	Folk Tzigane russe
— MICHA BAJANOFF	N° D-3180	Balalaïkas
— DJAN TATLAN	N° DEG 2002	Chansons russes

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
29
MARDI
29 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.710 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.710

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

—×—

Երբեք ճակատամարտներ : Սարդարապատ, Բաշ - Աբարան, Ղարաքիլիսէ : Մահամերձ ժողովուրդ մը, որ 1918-ի Մայիսեան օրերուն, միաբնական ոգիով եւ հաստատուն վճռակամութեամբ, դաշտ կը յարդարէ, ճակատ կը կազմէ Թրքական յառաջխուժող վոհմակին դէմ :

Ազատութիւն կամ մահ նշանախօսքը, իր իսկական տարազը կը առնայ :

Զարդարարները իրենց դէմ յանդիման կը գտնեն Ազգի մը Մնացորդացը՝ մեծով, փոքրով, առանց սեռի կամ դաւանանքի խորութեամբ :

Գուպարը օրհասական կը դառնայ : Անկարապրելի, իր խոյանքով :

Մէկ ճակատի վրայ՝ մնացած խլեակ - ներն ու եւ ժողովուրդի մը վերջին հատածը նոյնպէս բնաջնջելու ոճրային, դիւային ծրագիրին իրագործումին հաստատ ձգտումը : Միւս ճակատին վրայ՝ ես կամ եւ կ'ապրիմի հաստատակամ կամքը :

Եւ, երբ ժողովուրդ մը մէկ կուրծքով կը ցցուի մահաշունչ փոթորիկին դէմ, անպայման կը յաղթանակէ :

Այդպէս ալ կ'ըլլայ :

Յուճապարար փախուղները թուրք ատիեարները կ'ըլլան : Հետապնդող - հալածողները՝ Հայերը :

Կարճանպարուկ Մայիսեան Արշալոյսը : Հիմնաքարը կը դրուի Հայ պետականութեան, որ աստիճանաբար կ'ամբարձրնդուի՝ դառնալով չօչափելի իրականութիւն :

Ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ այս ճշմարտութիւնը : Բացայայտ եւ ակներեւ :

Լոյսը, Մայիսէն ի վեր կը լուսավառի, Հայութեան կամքով :

Օրէ օր առաւել աստիճանով կը չողարձակուի փարոսի մը նման : Լայնարձակ, համապարփակ ճաճանչներով : Փողփոզումներով :

Բայց այս լոյսը պէտք է տարածուի նաեւ մեր ամայացած հողերուն վրայ :

Որովհետեւ Մայիսեան Արշալոյսը իր իսկական իմաստն ու դոյնը կրնայ ստանալ միայն այն պահուն, երբ պատմական հողերով կ'ընդարձակուի մեր ներկայ փոքրածաւալ հայրենիքը :

Ազգային իղձն է՝ Երեւանը վերածել ներկայով, արեւմտեան Հայաստանով, Ղարաքաղով, Նախիջեւանով ամբողջացած Հայաստանին մայրաքաղաքը :

Ո՛չ մէկ տատամսում : Ո՛չ մէկ ընկերը - կում :

Երէկ, մօտաւոր անցեալին, կռուեցանք մեր դարաւոր թշնամիին դէմ՝ մեր ինքնութիւնը պահպանելու մտադրութեամբ, պատմութեան ճամբաներուն վրայ, ինչպէս միշտ :

Այդ նոյն պայքարը կը շարունակուի այսօր եւս : Որովհետեւ ազգովին որոշած ենք մեր յաղթապանծ դրօշը չծալել, փոշիներուն չյանձնել :

Մանաւանդ ներկայիս, երբ մեր միտքին ալաքները կը թեւածեն, երբ մեր սիրտին տրոփները սահմաններ կը նուաճեն : Երբ, մանաւանդ, մեր բազուկը պիրկ կը մնայ :

Ցաղթական տարեդարձին ոգեկոչումը կը լուչ ուեբակիներէն ծլարձակուած ժողովուրդի մը բոլոր խաւերուն, դասերուն, հատուածներուն մէ՛կ պատգամ, - համազգային. Ամբողջական Հայաստան :

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՊՈՊԻՆԵԼԻ (Սէն - Սէն - Տընի) պատժական ատեանը, Ուրբաթ օր, ազատ արձակեց Վահէ Սուֆիլազեանը, Սեդրակ Գազանճեանը եւ Արթօ Փեհլիվանեանը, որոնք ձերբակալուած էին Օրլիի ոճրապարձին (Յուլիս 83) կապակցութեամբ, «չարագործ պահած ըլլալու համար» : Ձերբակալուած էին 1983 Հոկտեմբեր 8ին, Սոնէր Նայիրի ձերբակալութենէն (Հոկտեմբեր 8, Մարսէյլի կայարանը) 48 ժամ ետք, այն մեզադրանքով թէ օգնած էին Սոնէր Նայիրի կամ ապաստան տուած : Վահէ Սուֆիլազեան (որ եղբայրն է վան գործողութեան մասնակցողներէն՝ Յակոբ Զուլֆայեանի) իրրեւ պաշտպան փաստաբան ունէր՝ մէկթր Զոլաքեան, Արթօ Փեհլիվանեանի փաստաբանն էր՝ մէկթր Պալեան եւ Սեդրակ Գազանճեանի՝ մէկթր Պուտրոն :

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ թաղապետական ընտրութիւնները կը շարունակուին : Մայիս 27-ին, Ուլլի մէջ (համեմատականի մնացած էր, Մայիս 20-ին) համայնավար՝ Էօժէն Սէլեակովիչի գլխաւորած ցանկը յաղթեց 200 ձայնի առաւելութեամբ (50,79%), չնորհիւ Էֆոլոժիսթներուն, որոնց, նախորդ չարթուան ստացած 6%-ը, վճռական դեր խաղացած է, ի նպաստ նախորդ քաղաքապետին : Տուվրէնի (Փա - տը - Քալէ) մէջ ալ զանազան ձախ - համայնավար ցանկը յաղթած է :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, երեսփոխանական ընտրութիւններու մասնակցողներու թիւը, համեմատաբար, ցած եղած է (458 երեսփոխան ընտրելու համար), բայց բուռն միջադէպեր պատահած են, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ եւ 20 վիրաւոր կայ : Քարնաքի մէջ է, որ ընդդիմութեան թեկնածու կին մը սպաննուած է, ընտրական յանձնախումբին աչքին առջեւ, իր հակառակորդին կողմէ, որ իշխանութեան դլուխ եղող՝ ազդ. Դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածու էր : Լուքսորի մերձակայ այդ շրջանը, չատ հատնանական էր աշխատաւորականներու յաղթանակը : Ուրիշ ընդդիմադիր թեկնածուի մը կինը ծանրօրէն վիրաւորուած է, Գահիրէի մէջ, նմանօրինակ պարագաներու մէջ : Ժողովրդավարութեան այս վերադարձը, զոր կը փորձէ նախագահ Մուպարաք, այնքան ալ դիւրին չի թուիր :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հարաւային շրջանը, Փոթ տ'Ազիւրի ամբողջ երկայնքին՝ Մարսէյլէն Մանթոն, հեղեղային անձրեւները աւեր գործեցին չարաթաւերջին, ուր 110 լիթր անձրեւ եկած է Մայիսի սկիզբէն ի վեր, մէկ քառակուսի մեթրի վրայ : Մրցանիշը կոտրած է՝ Նիս, 240 լիթրով եւ 14 աստիճանով : Վառի նահանդին մէջ, ջրհեղեղը պատճառ եղած է որ հողը նահի եւ կառուցին ալ փակուի : Նիւթական վնասներն ալ հսկայ են : 1984-ի Մայիսը վատթարագոյնը կը նկատուի դարուն, թէեւ 83-ի Մայիսն ալ փայլուն բան մը չէր, բայց եւ այնպէս այսքան ցուրտ չէր :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արեւմտեան կողմը, Տէնիզլիի մէջ, Տև - Եուլի (Ծայրայեզ - ճամբ) 33 անդամներ ձերբակալուած են : Գործադուլեան ընթացքին ապահովութեան ուժերը ասոնցմէ մէկը սպաննած են, ուրիշ մըն ալ՝ վիրաւորած : Ըստ իշխանութիւններուն, այս ծայրայեղները կը փնտռէին 1980-էն ի վեր եւ իրենք կրակ բացած են ապահովութեան ուժերուն վրայ : Ձերբակալուածները, որոնց մէջ 6 կին

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ, ՖՐԱՆՍԱՑԻ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԱՆՈՒՆԸ...

ԿԱՄ
ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

—×—

Արտաքին նախկին նախարար եւ Փարիզի նախկին դեսպան՝ Հասան Էսատ Ըշըք յայտարարութիւն մը ըրած է, անցեալ չարթու եւ չեչտած թէ Թուրքիա չի կրնար անտարբեր մնալ Հայկ. հարցին հանդէպ Ֆրանսայի բռնած դիրքին : Ըշըք ըսած է նաեւ թէ Փարիզ քաղաքը խորհրդանշան մըն է եւ միայն Ֆրանսան չէ, որ կը խորհրդանշէ, ու աւելցուցած - «Ֆրանսական կառավարութիւնը միակ կառավարութիւնն է, որ 1972-ին, զրժդոհելով Հայկ. քննախնդրութեան յուչարձաններէն արգիլած էր նմանօրինակ յուչարձանի մը բացման հանդիսութիւնը» (ԽՄԲ. - «Յառաջ»ի. - Չհասկցանք թէ ինչ «արգիլուած» հանդիսութեան կ'ակնարկէ Ըշըք : Մարսէյլի յուշարձանի բացումը կատարուեցաւ 1973, Փետրուար 11-ին, ի ներկայութեան Ֆաղաֆպետ՝ Տըֆէոի եւ նախարար Ժ. Քոմիթիի եւ 48 ժամ ետք, Հասան Էսատ Ըշըք, որ Փարիզի դեսպանն էր, իրրեւ բողոքի նշան շունչը Անգարա առաւ...) :

Ըշըք կը խորհի թէ սխալ կ'ըլլայ Թուրքիոյ մէջ փողոցներու Ֆրանսական անուններուը փոխել : «Այդպիսի բան մը ընելէ առաջ, կ'ըսէ Ըշըք, Թուրքիա պէտք է դիմում ընէ Ֆրանսայի եւ տակաւին բոլոր այն միւս երկիրներուն, ուր Հայկ. յուչարձաններ կը գտնուին եւ պահանջէ որ այդ յուչարձաններուն վրայէն սրբուի Թուրքիոյ արժանապատուութիւնը վիրաւորող արձանագրութիւնները» :

կայ, ամբաստանուած են մէկ մարդասպանութեան եւ երկու ոճրափորձերու համար, 1980-ին եւ 81-ին գործուած : Ամբողջ չարթուան ընթացքին, 75 հոգի ձերբակալուած է : Միւս կողմէ, «Մոնտ», Մայիս 27 / 28-ի իր թիւին մէջ, իր թղթակիցին մէկ առանձին յօդուածով, կ'անդրադառնար Թուրք քաղաքականութեան երիցադոյն անդամին, որ ցարդ խելքդլուխը մէկը կը մնայ, հակառակ իր 101 տարիներուն : Ճելալ Պայար, Հանրապետութեան նախկին նախագահը, ամէնէն երկար եւ ամէնէն փոթորկալից քաղաքական ասպարէզը ունեցած է, որ իր երկարակեցութեան դաղտնիքը կը բացատրէ յայտնելով թէ, մէյտ զգուշացած է չորս «ճերմակներէ». - աղ, չաքար, ալիւր եւ կարագ : Պուրսացի, ծնած 1883-ին, քաղաքականութեան մէջ նետուած է Իթթիհատի չրջանին (1908), ապա, պատերազմէն ետք միացած Աթաթիւրքի եւ յաջորդաբար՝ Տնտեսական եւ Վերաչինութեան նախարար եղած է : 1932-ին՝ նախարարապետ կը նշանակուի Քէմալի կողմէ, բայց անոր մահէն ետք (1938), չուքի մէջ է : 1950-ի ընտրութիւններէն ետք, Հանրապետութեան նախագահ է, Մենտէրէսի՝ նախարարապետ : 1960-ի պետական հարուածի առեն, Դիմոկրատ իր կուսակցութեան միւս անդամներուն հետ, կը ձերբակալուի եւ 1961-ին մահուան կը դատապարտուի : Իր տարիքը պատճառ կ'ըլլայ, որ մահավճիռը՝ ցկեանս բանտարկութեան վերածուի, բայց 1964-ին ներումի կ'արժանանայ : Աթաթիւրքի միակ ողջ ընկերն է :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 22 - 23)

«ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ» ԱԽՍՏՐԻՈՑ ՄԷՋ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աւստրիոյ մէջ տեղի ունեցած են «Խորհ. Միութեան օրեր» : Այս տարի Խորհ. Միութիւնը ներկայացուցած է Հայաստան : Այս առթիւ Վիէննա զգած է խորհրդային պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Հայաստանի վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի : Հանդիսութեանց պաշտօնական բացումը կատարուած է Պրեկենց քաղաքին մէջ : «Օրեր»ու յայտարրի շրջագիծին մէջ տեղի ունեցած են նկարիչներու, ճարտարապետներու, արհեստաւոր վարպետներու ցուցահանդէսներ, եւ այս՝ զանազան քաղաքներու մէջ : Ցուցադրուած են Հայաստանի ազգագրութեան թանգարանէն եւ Երեւանի գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոնէն բերուած հաւաքածոներ : Կազմակերպուած հանդիսումներու ընթացքին Ֆադէյ Սարգսեան խօսած է Հայաստանի նուաճումներուն մասին : Խորհրդային պատուիրակութիւնը ընդունուած է Աւստրիոյ Նախագահին կողմէ :

×

ՐԱՖՖԻ ԱԴԱԼԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրովականի կերպարուեստի թանգարանին մէջ բացուած է Երեւանցի նկարիչ Րաֆֆի Ադալեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են բնանկարներ, նաթիւր մորթեր ու այլ գործեր : Արուեստագէտին անդրանիկ ցուցահանդէսը տեղի ունեցած էր 1976-ին՝ Երեւանի ժամանակակից արուեստի թանգարանը, երկրորդը՝ «Պրոֆեսոր Ա. Աբրահամեանի հաւաքածու» թանգարանին մէջ :

×

ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄՈՑԹԻՆ ԵՐԿՈՑԹԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի Գլինկա երաժշտական պետական թանգարանի սրահին մէջ հանդէս եկած է «Հայաստան» գեղագիտական կեդրոնին կից հայկական ազգագրական հին նուագարաններու համոյթը : Խումբը՝ որուն հիմնադիրն է Կարլէն Միրզոյեան, երկու տարուան անցեալ մը ունի. անդամները առաւելաբար երիտասարդներ են : Ներկայիս լայն տարածում ունեցող հին հայկական նուագարաններու՝ դուդուկի, սրինդի, պկուի, Համշէնի զուռնայի, սանթուրի, դափի, բլուլի, բամբիռի եւ չվիի արդի մշակումները համոյթին կարելիութիւնը ընծայած են կազմելու ինքնատիպ եւ ճոխ յայտագիր մը : Մոսկուայի երեկոյթին հնչած են ազգային մեղեդիներ՝ իրենց բազմաթիւ տարբերակներով, հայկական միջնադարեան երգեր, դուսանական նուագներ, արդի հայ երաժիշտներու գործեր :

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՈՐՄՆԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Արարատի Հայոց Թագաւորութեան ժամանակաշրջանից (Ն. Ք. 9 - 6-րդ դարեր) պահպանուել են մի շարք որմնանկարներ ու բարձրաքանդակներ, որոնցում պատկերուած է լայնաղէր տերեւ՝ նիզակի լայն սայրի նման: Այն մերթ պատկերուած է երկու որմնանկարների միջնորմում, մերթ քուրմի ձեռքին, մերթ տաճարի ձեւաւոր ճակատին կամ զարդաքանդակ սեան վրայ: Մինչեւ վերջերս կարծում էին, որ դա հէնց նիզակի սայր է կամ սովորական նիզակ: Իսկ ահա արեւելագէտ Մ. Վան Լոնը ենթադրել էր, որ իրականում դա ոչ թէ նիզակի սայր է, այլ սրբազործուած տերեւ, աւելի ճիշդ՝ սուրբ ծառի ճիւղի կամ տերեւի ձեւաւոր պատկեր: Ըստ նրա ենթադրութեան, խօսքն այնպիսի մի սրբազործուած ծառի մասին է, որ նուիրաբերուած է եղել Արարատեան (Վանի) Թագաւորութեան գլխաւոր աստուածութեան՝ Խալդին, որն ըստ մի շարք ուսումնասիրողների, նոյն Հալդին է, Հայոց հին դիցարանի գլխաւոր աստուածութիւնը:

Գերմանացի ականաւոր արեւելագէտ Ֆէթէկօ Քալմայէրը վերջերս նոր փաստերով կարողացաւ հաստատել Վան Լոնի ենթադրութիւնը եւ աւելացրեց, որ այդ սուրբ ծառը Մովսէս Խորենացու նկարագրած սօսին է, որով հին Հայերը դուշակութիւններ են արել:

Արարատեան Թագաւորութեան ճարտարապետական կերտուածքների մէջ՝ որմնանկարներում, բարձրաքանդակներում վերոյիշեալ բնոյթի պատկերներն առնուազն երեք կարգի են՝ տերեւն առանձին, ճիւղը մի քանի տերեւով եւ ամբողջ ծառը: Ընդ որում, տերեւն ու ճիւղը պատկերներում այնպէս են ձեւաւորուած, որ, իրօք, նիզակի լայն սայր են յիշեցնում: Նրանց ձեւից, տերեւների դասաւորութիւնից երեւում է, որ խօսքը պաշտամունքային ինչ - որ առարկայի է վերաբերում:

Էրեբունի (Երեւան) ամրոցում յայտնաբերուած առիւծապատկերի վերեւի ու ներքեւի մասերը երիզուած են պատկերաշար ժապաւէններով, որոնցում իրար կողքի ծառեր են նկարուած, իսկ իւրաքանչիւր երկրորդ ծառի առջեւ կանգնած են երկու քուրմեր. ամէն մէկի մի ձեռքը մեկնած է ծառին, իսկ միւսում սուրբ անօթ կայ: Դա, անշուշտ դուշակութեան ծէսի պատկերն է: Սրան շատ նման է Արեւմտեան Հայաստանի Երզնկա քաղաքի մօտ գտնուած որմնանկարը: Արարատեան մի բարձրաքանդակի մէջ էլ պատկերուած է տղամարդ՝ որպէս դուշակող քուրմ՝ մի ձեռքում տերեւ, միւսում՝ մատաղացու այծ: Իսկ Բզնունեաց գաւառի Արծկէ քաղաքում գտնուած բարձրաքանդակում պատկերուած է ցուլի վրայ կանգնած քուրմ, որի ձեռքին սրբացուած տերեւն է, երկու կողմում ծառի ձեւաւոր խորհրդապատկերները, պարզ նկատում է, որ այստեղ եւս ներկայացուած է դուշակութեան տեսարան: Նոյն վայրում գտնուած ճարտարապետական զարդարձքանդակի վրայ պատկերուած են առիւծի վրայ կանգնած թեւաւոր տղամարդ ոգիներ, որոնցից իւրաքանչիւրի մի ձեռքում զարձեալ տերեւ կայ, միւսում՝ սուրբ անօթ: Եւ այս դէպքում էլ չի կարելի չնկատել, որ դուշակութեան ծէս է պատկերուած:

Ահա այսպիսի պատկերների տպաւորութեան տակ է, որ Փ. Քալմայէրը գրում է. «Տերեւների օգտագործմամբ կատարուող այսպիսի ծէսը կարող էր լինել այն դուշակութիւնը, որ ըստ Մովսէս Խորենացու կատարուում էր քամու ազդեցութեամբ սօսի տերեւների խշշիւնի շնորհիւ»:

Մովսէս Խորենացին իր «Հայոց պատմութեան» առաջին գրքում խօսելով Արա Բ-ի որդի Անուշաւան Սօսանուէրի մասին, գրում է. «Նա, պաշտամունքի համաձայն, նուիրուած էր Արամանեկի սօսի ծառերին Արմաւիր քաղաքում, որոնց տերեւների հանդարտ կամ սաստիկ շարժուելուց, նայած քամու ուժին եւ ուղղութեանը, մեր Հայոց աշխարհում սովոր էին դուշակութիւններ անել երկար ժամանակ»:

Գիտնականի եզրայանգումը միանգամայն հիմնաւոր է: Խորենացու վկայածի ու այդ պատկերների ընդհանրութիւնը վաղուց էր նկատուել, այժմ հաստատուում է գիտական հեղինակութեամբ:

Այսպէս, ուրեմն, Արարատեան ժամանակաշրջանի որմնանկարներում եւ բարձրաքանդակներում տերեւների, ծառի ճիւղերի եւ ծառերի հետ առընչուած դուշակութեան ծէսը Հայոց աշխարհում երկար ժամանակ ընդունուած մի աւանդոյթ է պատկերում:

Խորենացին որոշ հին անուններ, մասնաւորապէս Արարատեան Թագաւորութեան չրջանին վերաբերող, փոխում էր, դործածում իր ժամանակակիցներին աւելի հարազատ անձնանուններ: Դրանցից է Աւուշաւանը: Թէ ո՞ր իրական անձն է թաքնուած այդ անուան տակ, դժուար է ասոյդ ասել, արդեօ՞ք Ռուշա Բ.ը կամ Սարդուր Գ.ը եւ կամ Արարատի Թագաւորներից մի ուրիշը: Հնարաւոր է, որ այդ անձի իրական անունը սեպագրերում պահպանուած էլ չէ: Ցամենայն դէպս, պարզ է մի բան, որ Խորենացու յիշած անձը թէեւ Թագաւորական տնից, բայց նախապէս քուրմ է եղել, սօսիների խըշշիւնով դուշակութիւններ անող, հաւանաբար, Հայկ (Խալդ) աստուածութեան ծառայողներից:

Խորենացու պատմութեան եւ սեպագիր արձանագրութիւնների տուեալները շատ կէտերում համընկնում են, թէեւ պատմահօր մատեանում երբ նկարագրուում են շուրջ 1200 - 1300 տարի առաջ Արարատի Թագաւորութիւնում տեղի ունեցած իրադարձութիւնները, ժամանակագրութեան, Հայոց նահապետների ու Թագաւորների յաջորդականութեան եւ անունների որոշ անճշդութիւններ են տեղ գտնում, որ առհասարակ յատուկ է հին աշխարհի բոլոր խոշոր պատմիչներին: Բայց մեզ ամէնից առաջ հետաքրքրում է այն, ինչ համընկնում է Խորենացու գրքումեւ սեպագրերում:

Ահա այսօր միայն Խորենացու մատեանն է, որ մեզ ճշդիւտ բացատրում է Արարատի Հայոց Թագաւորութեան որմնանկարներում եւ բարձրաքանդակներում եղած մի շարք պատկերների բովանդակութիւնը: Աչխարհում այդ ամէնը բացատրող մի այլ աղբիւր չկայ:

Ի դէպ, ասենք նաեւ, որ արարատեան որմնանկարներում ու բարձրաքանդակներում պատկերուած զուշակող հայ քուրմերի խոյրերը (գլխի ծածկերը) շատ նման են արդէն աւելի ուշ՝ Արտաշիսեան ժամանակաշրջանում հայ Թագաւորների (Տիգրան Բ., Արտաւազդ Բ.) կրած թագերին: Պարզ դիտւում է ոճի նոյնութիւնը:

Նորից անցնելով սօսի ծառերի հարցին, կարեւոր է նշել, որ այն Հայերի մէջ հինգերորդ ժամանակներից սուրբ ծառ է համարուել, ինչպէս, ասենք, Ցոյների մօտ կաղնին: Հայերի համար մի ժամանակ դա եղել է այն, ինչ յայտնի է կենաց ծառ անունով: Ենթադրւում է, որ սօսիների անտառներ եւ պուրակներ Հայաստանում մնացել են դեռեւս Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակի վերջերին: Հայաստանում գըտնուած հին քարակոթողների վրայ (Ն. Ք. 3 - 2-րդ հազարամեակները) արդէն կան ծառապաշտութեան վերաբերող փորագրութիւններ: Խորենացին, ինչպէս տեսանք, վկայում է Արմաւիր (Արամայր) քաղաքի սօսեաց անտառի մասին:

Թէեւ սօսի ծառը շատ երկարակեաց էր, այնուամենայնիւ Արմաւիրի ու այլ վայրերի սօսեաց անտառները դարերի ընթացքում քայքայուել են ու վերացել, եւ միայն պատմական Հայաստանի մի քանի վայրերում դեռեւս պահպանւում են սօսեաց ծառեր: Օրինակ, այժմ սօսեաց պուրակ կայ Ղափանի չրջանի Ծաւ գիւղի մօտ: Ըստ որոշ տեղեկութիւնների, սօսի ծառեր կան (մէկական հատ) Օրդուբադի եւ սիսեռաչէն գիւղի մերձակայքներում:

Կարծիք կայ, որ սօսիները լինում են արու եւ էգ, ընդ որում, դուշակութիւնները արել են ըստ էգ ծառերի տերեւների խշշիւնի:

Սօսի ծառի անունից (հնում սաւսի, սօսի) ունենք Սօսի, Սօս անձնանունները, որ նշանակում են պերճ, սէգ, վեհ, քանի որ սօսի ծառն իր տեսքով այդպիսին է: Հ. Ղեւոնդ Ալիշանը սօսափել, սօսափ բառերը համարում է սօսի ծառի անունից առաջացած: Իրօք, սօսի ծառի խշշիւնով, այսինքն՝ սօսափիւնով կամ սօսափելով են հին Հայերը դուշակութիւններ արել: Սօսափիւն հնում նշանակել է նաեւ սարսափ, սոսկում. երեւի սա եւս կապուած է եղել սրբազործուած ծառի պաշտամունքի հետ:

Ինչպէս վերը տեսանք, Հայերի մէջ սօսին ոչ միայն սուրբ եւ դուշակութեան ծառ է համարուել, այլեւ եղել է ճարտարապետական ու նկարչական տարածուած զարդարանք: Իր այդ դերերը սօսի ծառը պահպանել է նաեւ Արարատեան Հայոց Թագաւորութիւնից յետոյ՝ Երուանդեան, Արտաշիսեան, Արշակունիների Թագաւորութիւնների ժամանակ, ինչպէս եւ աւելի ուշ:

Քրիստոնէական չրջանում էլ Հայաստանում գաղտնի կամ բացայայտ ու նոր բնոյթով չարունակուեց ծառապաշտամունքը կամ ծառայարգանքը: Քրիստոնէական չրջանի հայկական զարդարուեստում էլ՝ ձեռագրերի մանրանկարներում, ճարտարապետական զարդաքանդակներում, գորգերի վրայ եւայլն աւանդաբար նկարւում էին սօսեաց ծառը խորհրդանշող պատկերներ:

Սօսին իրրեւ սրբազործուած ծառ չարունակում էր տեղ գտնել նաեւ Հայ դրականնութեան մէջ: Ցիշենք երկու օրինակ միայն Հայ նոր գրականութիւնից: Վ. Տէրեանը գրում էր.

«Տեսայ ծաղկած այգին,
Սօսի սուրբ ծառ տեսայ,
Մի հրեշտակ անգին
Սօսից պայծառ տեսայ...»:

Ցիշենք նաեւ Դ. Վարուժանի նշանաւոր «Զօն»ի սկիզբը:

«Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր.
- Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք -
Սօսեաց անտառէն էի զայն կտրեր...
- Քեզի ընծայ, հին հայրենիք -
Եղեգնեայ գրչով երգեցի ճուրմեր.
Ընդ եղեգան փող լոյս ելանէր»:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՈՐԱԿԱՒՈՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԽՄԲ. - Նիսի մեր աշխատակցին այս երգեցողական երեկոյթը կը պարզէ, որ իսկապէս խրախուսիչ է: Մինչ լոյսի հաղաբ՝ Փարիզը չկրցաւ մեզ տանիլ դէպի՝ աղբիւրը լոյսին, արժանավայել ոգեկոչումովը Վարուժանի հարիւրամեակին, ահաւասիկ նիսի փոքրիկ - վերակազմուող - գաղութը որ լուիկ-մնջիկ աշխատանքով գնահատելի գործ տեսած է: Եւ որովհետեւ Տիգրան Հաճեան դժուարահաճ անձ մըն է եւ ժլատ՝ աւելորդ ածականներու գործածութեան, երբ այսպիսի խանդավառ երեկոյթ մը կը ստորագրէ, վստահ ենք որ չափազանցութիւն չկայ:

Տօնե՛լ հանճարեղ քերթողի մը ծննդեան հարիւրամեակը իր անձն ու արուեստը պանծացնելով, եւ այդ տօնակատարութեան ճամբով ալ փառաբանե՛լ հայ բանաստեղծութիւնը որով հայ ժողովուրդին ազատագրական տենչերը արտայայտուեցան դարասկիզբին: Ա՛յս եղած էր նպատակը այն բծախնդիր աշխատանքին, որով կազմակերպիչները ջանացած էին աննախընթացօրէն վայելուչ եւ դեղեցկադիտականօրէն խնամեալ հանդիսութեան մը չուրջ համախմբել Նիսի եւ չրջանի հայութիւնը, որ Մայիս 13-ի կիրակին փութացած էր լեցնել Հին Նիսի քաղաքական թատրոնը գողտրիկ:

Առաջին անգամն էր որ երկու հարիւրէ աւելի Հայեր կուգային խօսք լսել, պարզապէ՛ս հայ բանաստեղծի մը մասին: Անշուշտ թէ չատեր Վարուժան կարդացած էին կամ մոռցած, եւ ոմանք ալ թերեւս առաջին անգամն է որ կ'իմանային այդ անունը: Բայց բոլորն ալ եկած էին հետաքրքրութենէ մղուած, գիտնալու համար թէ ի՛նչ խորհրդաւոր հմայք կար քերթուածի մը տողերուն մէջ, որ այդպէս մղած էր յիսունի չափ արուեստի սիրահարներ նման հանդիսութիւն մը սարքելու:

Եւ պատահեցաւ հրաչքի պէս բան մը, քանի որ այդ երկու հարիւր հանդիսականները ամբողջ երեք ժամ չարունակաբար առանց յոգնելու, առանց ձանձրանալու եւ ամենայն երկիւղածութեամբ ու յափշտակութեամբ ունկնդրեցին բանախօսութիւններ, քերթուածներ եւ երաժշտութիւն, հերքելով այն կանխակալ կարծիքը թէ հայ հասարակութիւնը արեւմտեան բան չի հասկնար եւ միայն ժողովրդական դուրճութիւններէ կ'խօսուի:

Արդէն այդ նախապաշարումը չհաստատելով չէ՞ որ առ հասարակ ցածորակ արուեստ միայն կը հրամցուի մեր խեղճ ժողովուրդին, ինչ որ անուշտ ամենէն դիւրին ճամբան է: Կիրակի օրուան նիսյուշատօնը եկաւ ապացուցանել թէ ժողովուրդը յարգանքով ու ակնածանքով կը լսէ նոյնիսկ դժուարահասկընալի բանաստեղծութիւնը, պայմանով որ ան ներկայացուի իրեն գեղարուեստական բարձրորակ fառտի մը մէջ, եւ ոչ զղայ թէ բեմ բարձրացողին առջեւ ինքնահոգութիւնն է ունկնդիրը յարգել: Ցարգե՛լ, յարգուելու համար:

Ճիշդ այս ցանկալի արդիւնքը կարենալ ձեռք ձգելու համար է որ կազմակերպիչները պատրաստած էին խնամեալ եւ պերճ ելոյթ մը, գեղեցկատիպ կատարումներ գետնի վրայ դործադրութիւններ, յանձնելով մասնագէտի մը, տաղանդաւոր բեմադիր Պ. Գէորգ Գապառաճեանի, յատկապէս Լիոնէն հրաւիրուած:

Ձանձրալի միօրինակութենէ խուսափելու ջանադրութեամբ յայտագիրը կազմուած էր չորս մասերու, որոնք կը սկսէին միշտ կարճ բայց բովանդակալից բանախօսութեամբ մը, դրաւոր պատրաստուած, չարունակուելու համար քանի մը քերթուածներու արտասանութեամբ: Իսկ երկրորդ եւ չորրորդ մասերուն վերջաւորութեան Մարսէյլի երգչախումբն է որ, Պ. Խաչիկ Երմոպանեանի առաջնորդութեամբ իր գեղեցիկ ակորդներով կը հաստչէր հանդիսատեսին մօտ յատկապէս բերուած գեղարուեստական ապրումը:

Տեսակ մը էքէշէնտօ, որ կը սկսէր Վարուժանի որոշ մէկ մասնայատկութեան բացատրութեամբ, չարունակուելով նիւթին կապուող քերթուածներով, որոնք արտասանուած՝ ապրումով եւ խորհակացողութեամբ, գեղագիտական յանգումով մը կը փոխանցէին ունկնդիրին: Ապա բեմն գիտական ծանօթութեամբ սկսաւ **մոռածումը**, անցնելով յուզման բովէն, որ կը վերածուէր գեղարուեստական ապրումի, հուսկ ապա պոռթկալով երաժշտութեան ճամբով, իբր հայրենասիրական - փառաբանական երգ:

Բանաստեղծութեան իսկական էութիւնն ալ, նոյնինքն յուզման բովէն անցնող մտածումը չէ՞ միթէ:

Այլ արուեստներու բաղդատմամբ բանաստեղծութիւնը շատ աւելի դժուարամատչելի է, պարզ այն պատճառաւ որ կը դործածէ խօսակցութեան լեզուի եւ մտածումի սովորական տարրերը, այսինքն՝ բառերը: Միւս արուեստները ունին իրենց մասնայատուկ տարրերը, իբր ձայն, գոյն, ձեւ, ծաւալ կամ չարժում: Միայն բանաստեղծութիւնն է որ կ'արտայայտուի բառերով, որուն համար ալ երբեմն չի գանազանուիր խօսակցութենէ, գիտութենէ կամ փիլիսոփայութենէ: Որպէսզի այս չփոթութեան չենթարկուինք, կա՛մ պէտք է պատրաստուած ըլլանք մեզ կալելու բանաստեղծական յուզումը, կա՛մ, առնուազն պէ՛տք է որ արուեստագէտ մեկնաբան մը միջնորդ դառնայ մեզ եւ բանաստեղծին միջեւ:

Հո՛ս է արդէն կարեւոր դերը արուեստագէտ մեկնաբանին, որ ոչ միայն պէտք է ունենայ ներքին զգայնութիւն, ոչ միայն պէտք է ունենայ ներքին ապրումներ, այլ նաեւ պէտք է ունենայ ներքին ապրումները ձեւաւորելու, կազմակերպելու, ներդաշնակելու ընդունակութիւն: Ասոնք են որ կը կազմեն ներքին ձեւը, որ ներքին ձեւը կը կազմէ ներքին ներդաշնակութիւնը, որ ներքին ներդաշնակութիւնը կը կազմէ ներքին ռիթմը, որ ներքին ռիթմը կը կազմէ ներքին երաժշտութիւնը, որ ներքին երաժշտութիւնը կը կազմէ ներքին ապրումը, որ ներքին ապրումը կը կազմէ ներքին մտածումը, որ ներքին մտածումը կը կազմէ

առնողին: Երբ ան յաջողած է ըմբռնել բանաստեղծին մտածումը եւ իւրացնել անոր յուզումը, իր կարգին կը յաջողի զայն փոխանցել ունկընդիրին, եթէ արուեստագէտի խառնուածք ունի: Եւ ահա՛ հրաշքը կը պատահի, հոսանքը կը փոխանցուի եւ ամէնէն անհաղորդ մարդն իսկ կ'ենթարկուի բանաստեղծութեան կախարդանքին:

Վարուժանի հարիւրամեակին տօնակատարութիւնը արտասահմանեան հանգրուանը մը չէր միայն, թէեւ բուն նպատակը այդ էր: Պէտք էր տալ նաեւ բացատրութիւններ ու ծանօթութիւններ, բանախօսութեան ձեւով, եւ նաեւ երաժշտութիւն՝ ի փառաբանութիւն նահատակ - բանաստեղծին կողմէ այնքան մեծարուած հայութեան եւ հայրենիքի: Այս բոլոր այլազան տարրերը հնչեցին, ուղեցոյցի մը կը կարօտէր սակայն ուղեցո՛յց որ գիտնար բոլորը իրարու շաղկապելով, ունկընդիրին ուշադրութիւնը միշտ բեւեռել բեմին վրայ, օգտագործելով լոյսի, գոյնի եւ ձայնի խաղեր, որոնք արուեստագէտ բեմադիրներուն գաղտնիքն են: Եւ երբ այդ բեմադիրը սիրահա՛ր մըն է Վարուժանի բանաստեղծութեան ու ծանօթ՝ բեմական հնարքներու, ա՛լ անկասկած ճառերն ու արտասանութիւնները կը վերածուին միակ ամրողջութեան մը, մարզարտահեր մանեակի մը ներդաշնակութեամբ:

Կարժէ հետեւաբար տալ մանրամասնութիւններ:

Հորհրդաւոր լռութեան եւ բացարձակ խաւարին մէջ բեմին վարագոյրը կը բացի Վարուժանի հնկայ դիմանկարին վրայ, որ աստիճանարար կ'ողողուի հրակարմիր լոյսով: Բեմին ճակատը կը զարդարեն Վարուժանէ երկու դոհարներ:

«Պտի փայլի վաղն արեգակն աւոր վրայ,
«Այդ մեծ երագն, որ կոյր երկրիս լոյս կուտայ»:

«Qu'importe la vie finissant,
«Puisque le rêve est vivant,
«Puisque le rêve est immortel.» (*)

Եւ մինչ երգչախումբը վարագոյրին եւեւէն մեղմաձայն կ'երգէ «Ո՛վ Մեծասքանչ դու Լեզու»ն, այն լեզուն զոր անհասարելի բարձունքներու հասցուց Վարուժան, խորհրդաւոր ձայն մը, անդրշիրիմեան արձագանգներով ընդհատուած, կը սկսի խօսիլ քերթողին բերնէն, խօսքը մեղմօրէն փոխանցելով առաջին բանախօսին:

Այս բանախօսը, յանձին Պ. Յովհաննէս Չիլինկիրեանի, տուաւ նախ կենսագրական տեղեկութիւններ, վեր առնելով մասնաւորաբար ազատատենչ բանաստեղծին դերն ու ազդեցութիւնը հայ ազատագրական մտածելակերպին զարգացման: Բացատրեց թէ ինչպէս՝ Վարուժան Պելճիոյ մէջ բարձրագոյն ուսում առնելէ յետոյ, փոխանակ Եւրոպայի կամ Պոլսոյ մէջ դիրք փնտռելու, դնաց հայրենի գաւառ, ուսուցչութեան ճամբով լոյս սփռելու ռամիկ ժողովուրդին: Դաբաւոր փոխութիւն կուտակուած էր Պոլսոյ մէջ, ուր ազգային դասը ստրկութեան դէմ ամրացած, նիւթական բարիքներու միայն կը բաղձար, եւ ազատութիւն բառէն կը սոսկար: 1908-ի Յուլիսի Սահմանադրութիւնը պատճառ դարձաւ որ ազատատենչ մտածումները անձնազոհութեան անհրահեմաբար, դիւրացնելով գահիճներուն գործը, որոնք յարմար առիթի կը սպասէին իրենց վաղեմի ծրագիրը ի գործ դնելու համար: Եւ առաջին հարուածը տրուեցաւ հայ մտաւորականութեան, այսինքն՝ ժողովուրդին հաւաքական ուղեղին: Զէ՞ մի որ ուղեղին մահը ապրող էակին մահն է: Սպանեցին հանճարը, բայց հանճարին ստեղծագործութիւնը մնաց անմահ: Վկա՛յ այս հատորդ:

Այս բանախօսութիւնը, ներկայացուած պարզ եւ անպաճոյճ ոճով, եւ սակայն հոգեկան խորունկ խռովքով, մեծապէս տպաւորեց եւ յուզեց ունկընդիրները:

Յուզումը խորացաւ սակայն, երբ Տիկին Անոյշ Սերոբեան բանաստեղծական քնքշութեամբ եւ ապրումով արտասանեց «Կարմիր հողը», բուռ մը հող, բերուած հայրենիքի դաշտերէն, հող, որուն մէջ բանաստեղծը կը տեսնէ հիւլէ մը Հայկէն, փոշի մը Արամէն, վերջապէս ամբողջ պատմութիւնը Հայաստանի եւ պանդուխտ մանիկը հայրենիքի, որ զինքը կը մղէ մերթ լալու, մերթ մռնչելու:

Իրեն յաջորդեց Տիկին Շաքէ Հապիպեան, որ դիւցազնաչունչ վեհութեամբ արտասանեց «Ցեղին Սիրտը»ին «Զօն», որով բանաստեղծը եղեռնահայ ըրչով կ'երդէ փառքը հայրենիքի, կարօտը պանդուխտներու, արիւնը սուրի զոհերուն, տունը ալեհեր հօր, օճախը կարեվէր մօր եւ պայքարը քաջ մարդիկներու:

Այս երկու արտասանութիւններն ալ դիմաւորուեցան զմայլանքի ծափողջոյններով:

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Կարօ Յովսէփեան, Մարսէյլէն հրաւիրուած, որ անսայթաք կուռ ֆրանսերէնով մը բացատրեց Վարուժանի կեանքն ու գրական ընթացքը: Յիշատակեց քերթողին կեանքի, ուսման եւ զարգացման չրջանները, ապա՝ յատկանիշները չորս յաջորդական հատորներուն: Նչեց իր տեղն ու դերը ազատագրական գաղափարներու տարածման մէջ եւ ըրաւ նկարագրականը քերթողին խժդուժ սպանութեան: Ամփոփ, բայց բովանդակալից վերլուծում մը, որուն չնորհիւ ֆրանսախօս ունկընդիրները ալ կրցան հաղորդուիլ Վարուժանի արուեստով, եւ լսել մանաւանդ գնահատանքի մէկ քերումները, ծան Պալաեէ, եւայլն:

Եւ դարձեալ ֆրանսերէնով, երկու քերթուածներ արտասանեց Օր. Սօսի Անտէկեան, «Գեղեցկութեան Արձանին»ը եւ «Մայիս Մէկ»ը, խռովիչ յուզումով, մեծ հասկացողութեամբ ու անվիճելիօրէն դեղեցիկ առոգանութեամբ, ցոյց տալով որ Վարուժան կրնար աշխարհահռչակ բանաստեղծ մը դառնալ, եթէ Ֆրանսացի, Անգլիացի կամ Գերմանացի ծնած ըլլար, ինչպէս ճշդած էր զինքը նախորդող բանախօսը, Պ. Կ. Յովսէփեան:

Այս մասը փակուեցաւ «Կարօտի Նամակ»ով, զոր արտասանեց կրկին Տիկին Անոյշ Սերոբեան, գաղցրօրէն զգայուն եւ խռովայոյզ չեշտով մը արտայայտելով հայ պանդուխտի մը մօր վիշտը անհուն:

Առաջին արարը վերջացաւ չորս հայրենասիրական խմբերգներով. Գուրգէն Ալէմշահի «Իմ Հեռաւոր Հայրենիքս»ը, խմբակար Յովհաննէսեանի «Սարդարապատ»ը, Ալ. Յարութիւնեանի «Հայրենիքիս հետ»ը եւ Արա Պարթեւեանի «Հայրենիքի կենացը», որոնք երգուեցան կատարեալ ներդաշնակութեամբ, քայլ առ քայլ իր դաղաթնակէտին հասցնելով հանդիսատեսներուն խանդավառութիւնը, ու տեղի տալով որոնդոսա ծափերու եւ պիսերու: Մեծ էր դերը անչուշտ Տիկին Երլմազեանի, որ երգչախումբին կ'ընկերանար դաշնակով:

Մի ընդարձակ վերջ պիտի լսէինք դրադիտուհի Օր. Աւրինէ Տատրեանի վերլուծումը Վարուժանի ոճին եւ լեզուին մասին: Օր. Տատրեան ակամայ բացակայ ըլլալով, դրկած էր Վարուժանի ձօնեալ քերթուած մը, զոր անթերի ճըշդրտութեամբ եւ քնքշութեամբ արտասանեց ուրնամեայ աղջնակ մը՝ Մակի Պօշնաքեան:

Ապա իր մայրը, Տիկին Հռիփսիմէ Պօշնաքեան հոգեցունց ազերսանքով արտասանեց «Խաչբուռ»ը, զոր Աստուածամօր սեղանին կը նուիրէ քերթողը, իբր իր հունձքերուն նախընծան, հայցելով որ երբ Տիրամայրը «դաչտէ դաչտ ժուռ դալու ելլէ, ոտքերուն տակ կակաչներ սարսռան մեր սրտերուն պէս»:

Վարուժանի ամենախորհրդաւոր քերթուածներէն մէկն է լոյսին փառաբանութիւնը: «Լոյսը» որ «բարձրութեան մէջ հոսանուտ է եւ խնարհումին մէջ՝ արդար», որ «աղբիւրն է Աստուծոյ», «Արիւնը՝ բնութեան», որ «նշխարհքին պէս կը բաժնուի ու կը մնայ անբաժան»: Տեսանելի եւ իմանալի լոյսի գովերգութիւնը, ներշնչուած՝ հնդկական դիցարանութենէ եւ հայկական չարականապիրքէն, իմաստալից կերպով, մեծ հասկացողութեամբ եւ զուսպ զգացականութեամբ արտասանուեցաւ Տիկին Լիլի Ապրիեանի կողմէ:

Իրեն յաջորդեց Պ. Պերճ Գալճեան, որուն արտասանած երկու քերթուածներն էին անմեղները: «Առաջին Մեղքը», որուն մէջ ճերմակ աղջիկը իր արտահատոր ուլը կը զոհէ մեղքի սեղանին վրայ, և «Վարուժենակիան»ը, որ «Փափկասուն Դիցուհին» է քերթուածը, «աղուո՜ր, աղուո՜ր, աղուո՜ր վարդը իր դարունին»: Այս երկու քերթուածները կը պահանջէին պարզ եւ յստակ առոգանութիւն եւ չափաւոր յուզականութիւն, ինչ որ զիտցաւ տալ արտասանողը, իբր քաջածանօթ՝ Վարուժանի քնարերգութեան:

Ապա խօսեցաւ Պ. Ժիրայր Մխիթեան, Վարուժանի մէջ ներկայացնելու համար արեւմտեան աշխարհահայեացքով մտաւորականը եւ ընկերային հարցերու երդիչը: Գրական դեղահիւս ոճով չարադրուած այս խմատասիրական բանախօսութեան մէջ Պ. Մխիթեան վեր առաւ այն իրողութիւնը թէ Վարուժանի պէս արեւմտեան մշակոյթով թրծուած ազատատենչ քերթող մը չէր կրնար բաւականանալ միա՛յն հայ ազգային հարցերով: Ան երգիչը կը դառնար նաեւ համամարդկային ցաւերու, ձգտելով ազատագրել միայն կը բաղձար, եւ ազատութիւն բառէն կը սոսկար: 1908-ի Յուլիսի Սահմանադրութիւնը պատճառ դարձաւ որ ազատատենչ մտածումները անձնազոհութեան անհրահեմաբար, դիւրացնելով գահիճներուն գործը, որոնք յարմար առիթի կը սպասէին իրենց վաղեմի ծրագիրը ի գործ դնելու համար: Եւ առաջին հարուածը տրուեցաւ հայ մտաւորականութեան, այսինքն՝ ժողովուրդին հաւաքական ուղեղին: Զէ՞ մի որ ուղեղին մահը ապրող էակին մահն է: Սպանեցին հանճարը, բայց հանճարին ստեղծագործութիւնը մնաց անմահ: Վկա՛յ այս հատորդ:

Այս բանախօսութիւնը, ներկայացուած պարզ եւ անպաճոյճ ոճով, եւ սակայն հոգեկան խորունկ խռովքով, մեծապէս տպաւորեց եւ յուզեց ունկընդիրները:

Յուզումը խորացաւ սակայն, երբ Տիկին Անոյշ Սերոբեան բանաստեղծական քնքշութեամբ եւ ապրումով արտասանեց «Կարմիր հողը», բուռ մը հող, բերուած հայրենիքի դաշտերէն, հող, որուն մէջ բանաստեղծը կը տեսնէ հիւլէ մը Հայկէն, փոշի մը Արամէն, վերջապէս ամբողջ պատմութիւնը Հայաստանի եւ պանդուխտ մանիկը հայրենիքի, որ զինքը կը մղէ մերթ լալու, մերթ մռնչելու:

Իրեն յաջորդեց Տիկին Շաքէ Հապիպեան, որ դիւցազնաչունչ վեհութեամբ արտասանեց «Ցեղին Սիրտը»ին «Զօն», որով բանաստեղծը եղեռնահայ ըրչով կ'երդէ փառքը հայրենիքի, կարօտը պանդուխտներու, արիւնը սուրի զոհերուն, տունը ալեհեր հօր, օճախը կարեվէր մօր եւ պայքարը քաջ մարդիկներու:

Այս երկու արտասանութիւններն ալ դիմաւորուեցան զմայլանքի ծափողջոյններով:

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Կարօ Յովսէփեան, Մարսէյլէն հրաւիրուած, որ անսայթաք կուռ ֆրանսերէնով մը բացատրեց Վարուժանի կեանքն ու գրական ընթացքը: Յիշատակեց քերթողին կեանքի, ուսման եւ զարգացման չրջանները, ապա՝ յատկանիշները չորս յաջորդական հատորներուն: Նչեց իր տեղն ու դերը ազատագրական գաղափարներու տարածման մէջ եւ ըրաւ նկարագրականը քերթողին խժդուժ սպանութեան: Ամփոփ, բայց բովանդակալից վերլուծում մը, որուն չնորհիւ ֆրանսախօս ունկընդիրները ալ կրցան հաղորդուիլ Վարուժանի արուեստով, եւ լսել մանաւանդ գնահատանքի մէկ քերումները, ծան Պալաեէ, եւայլն:

Եւ դարձեալ ֆրանսերէնով, երկու քերթուածներ արտասանեց Օր. Սօսի Անտէկեան, «Գեղեցկութեան Արձանին»ը եւ «Մայիս Մէկ»ը, խռովիչ յուզումով, մեծ հասկացողութեամբ ու անվիճելիօրէն դեղեցիկ առոգանութեամբ, ցոյց տալով որ Վարուժան կրնար աշխարհահռչակ բանաստեղծ մը դառնալ, եթէ Ֆրանսացի, Անգլիացի կամ Գերմանացի ծնած ըլլար, ինչպէս ճշդած էր զինքը նախորդող բանախօսը, Պ. Կ. Յովսէփեան:

Այս մասը փակուեցաւ «Կարօտի Նամակ»ով, զոր արտասանեց կրկին Տիկին Անոյշ Սերոբեան, գաղցրօրէն զգայուն եւ խռովայոյզ չեշտով մը արտայայտելով հայ պանդուխտի մը մօր վիշտը անհուն:

Առաջին արարը վերջացաւ չորս հայրենասիրական խմբերգներով. Գուրգէն Ալէմշահի «Իմ Հեռաւոր Հայրենիքս»ը, խմբակար Յովհաննէսեանի «Սարդարապատ»ը, Ալ. Յարութիւնեանի «Հայրենիքիս հետ»ը եւ Արա Պարթեւեանի «Հայրենիքի կենացը», որոնք երգուեցան կատարեալ ներդաշնակութեամբ, քայլ առ քայլ իր դաղաթնակէտին հասցնելով հանդիսատեսներուն խանդավառութիւնը, ու տեղի տալով որոնդոսա ծափերու եւ պիսերու: Մեծ էր դերը անչուշտ Տիկին Երլմազեանի, որ երգչախումբին կ'ընկերանար դաշնակով:

Մի ընդարձակ վերջ պիտի լսէինք դրադիտուհի Օր. Աւրինէ Տատրեանի վերլուծումը Վարուժանի ոճին եւ լեզուին մասին: Օր. Տատրեան ակամայ բացակայ ըլլալով, դրկած էր Վարուժանի ձօնեալ քերթուած մը, զոր անթերի ճըշդրտութեամբ եւ քնքշութեամբ արտասանեց ուրնամեայ աղջնակ մը՝ Մակի Պօշնաքեան:

Ապա իր մայրը, Տիկին Հռիփսիմէ Պօշնաքեան հոգեցունց ազերսանքով արտասանեց «Խաչբուռ»ը, զոր Աստուածամօր սեղանին կը նուիրէ քերթողը, իբր իր հունձքերուն նախընծան, հայցելով որ երբ Տիրամայրը «դաչտէ դաչտ ժուռ դալու ելլէ, ոտքերուն տակ կակաչներ սարսռան մեր սրտերուն պէս»:

Վարուժանի ամենախորհրդաւոր քերթուածներէն մէկն է լոյսին փառաբանութիւնը: «Լոյսը» որ «բարձրութեան մէջ հոսանուտ է եւ խնարհումին մէջ՝ արդար», որ «աղբիւրն է Աստուծոյ», «Արիւնը՝ բնութեան», որ «նշխարհքին պէս կը բաժնուի ու կը մնայ անբաժան»: Տեսանելի եւ իմանալի լոյսի գովերգութիւնը, ներշնչուած՝ հնդկական դիցարանութենէ եւ հայկական չարականապիրքէն, իմաստալից կերպով, մեծ հասկացողութեամբ եւ զուսպ զգացականութեամբ արտասանուեցաւ Տիկին Լիլի Ապրիեանի կողմէ:

Իրեն յաջորդեց Պ. Պերճ Գալճեան, որուն արտասանած երկու քերթուածներն էին անմեղները: «Առաջին Մեղքը», որուն մէջ ճերմակ աղջիկը իր արտահատոր ուլը կը զոհէ մեղքի սեղանին վրայ, և «Վարուժենակիան»ը, որ «Փափկասուն Դիցուհին» է քերթուածը, «աղուո՜ր, աղուո՜ր, աղուո՜ր վարդը իր դարունին»: Այս երկու քերթուածները կը պահանջէին պարզ եւ յստակ առոգանութիւն եւ չափաւոր յուզականութիւն, ինչ որ զիտցաւ տալ արտասանողը, իբր քաջածանօթ՝ Վարուժանի քնարերգութեան:

Ապա խօսեցաւ Պ. Ժիրայր Մխիթեան, Վարուժանի մէջ ներկայացնելու համար արեւմտեան աշխարհահայեացքով մտաւորականը եւ ընկերային հարցերու երդիչը: Գրական դեղահիւս ոճով չարադրուած այս խմատասիրական բանախօսութեան մէջ Պ. Մխիթեան վեր առաւ այն իրողութիւնը թէ Վարուժանի պէս արեւմտեան մշակոյթով թրծուած ազատատենչ քերթող մը չէր կրնար բաւականանալ միա՛յն հայ ազգային հարցերով: Ան երգիչը կը դառնար նաեւ համամարդկային ցաւերու, ձգտելով ազատագրել միայն ցաւերու, ձգտելով ազատագրել միայն ժամանակ հարատահարեալ ժողովուրդները իրենց բռնաւորներէն եւ չահագործեալ բանուորներն ալ՝ իրենց կեղեքիչներէն: Մատնանշեց այն բոլոր քերթուածները զոր Վարուժան նուիրած էր ընկերային հարցերու, ընելով նաեւ քանի մը մէջբերումներ «Մայիս Մէկ»էն, եւայլն:

Այս վերջին բանախօսութեան ալ յաջորդեցին արտասանութիւններ: Տիկին Հը - ռիփսիմէ Պօշնաքեան վեհաշունչ չեշտով արտասանեց «Վահագն»ը, մեր նախնեաց դիւցազուն - Աստուածէն արտասուչ աղերսանքով հայցելով ուժ եւ պայքարի բոց:

Տիկին Սիւզան Գավճեան թատերական պերճախօսութեամբ եւ յուզումով նախ արտասանեց «Առկայծ ճրագ»ը, որուն երեք կարճ տուներուն մէջ բովանդակ ողբերգութիւն մը կայ խըտացուած, եւ յետոյ ալ՝ «Բանուորու - հին», ճշդրիտ կերպով արտայայտելով կեանքի դառն պայմանները աշխատաւոր դասակարգին եւ ընկերային ցաւերու հանդէպ դիրքորոշումը բանաստեղծին, որ պատրաստ է «իր կուրծքը վահան ընելու» չքաւոր աշխատաւորուհիին եւ տալու անոր ամէն ինչ որ ունի, որպէսզի ան «ա՛լ գործատուն չերթայ»:

Վերջին արտասանողն էր նոյնինքն բեմադիրը, Պ. Գէորգ Գասպարեան, որ ծանօթ է Պոլսեցիներուն, մանաւանդ իբր տաղանդաւոր դերասան: Փայլ մը աւելցընելու համար «Օ՛ Տալիքա»ին, ան ուզեց որ իր արտասանութեան պահուն պարզով ալ մարմնաւորուի Վարուժանի անկեալ հերոսուհին, դեր մը զոր մեծ յաջողութեամբ դլուխ հանեց ծանօթ պարուհի Տիկին Վալէռի Գրիպորեան: Տիկին Գրիպորեան յայտարերէն դուրս պարեց նոյնիմաստ պար մը եւս, Ռավէլի հանրածանօթ «Պոլէռօ»ին երաժշտութեամբ, խլելով ջերմ ծափահարութիւններ:

Պ. Գասպարեան իր բեմական անվիճելի տաղանդը լիովին ի յայտ բերաւ արտասանելով նաեւ «Դադար»ը «գեհենամբռունչ գործատան», ուր դժոխային պայմաններու տակ աշխատող բանուորները «բանակներ են զոհերու՝ զոր կը տանին միշտ Ոսկեայ Հորթին առջեւ մորթելու»: Վարուժան իր մարգարէաշունչ այս քերթուածին մէջ կ'աւետէ ընկերային կարգերու յեղաշրջումը, դի «վաղն, ո՛վ ընկեր, Քաղքին վրայ այս գոռոզ, պիտի Ամպրոպը ճայթի, վառէ Ջահե՛ր բարբարոս»:

Պ. Գասպարեանի այս հոգեցունց արտասանութիւնը չատ խոր տպաւորութիւն գործեց ունկնդիրներուն մօտ:

Հանդէսը աւարտեցաւ չորս խմբերգներով, որոնք սկսան հայ լեզուի գովաբանութեամբ՝ «Ո՛վ Մեծասքանչ դո՛ւ Լեզու» (Կոմիտաս), չարունակուելով «Արփա - Սեւան»ի սիրանքով ու «Երեւան - Էրեբունի»ի ոգեկոչումով (Խտկար Յովհաննիսեան), վերջանալու համար «Ազգ Փառապանծ»ով (Առնօ Բարաճանեան), որ փառաբանութիւնն է հայ ժողովուրդին, որուն ծոցէն ելան Հայկեր, Վահագներ, Սասունցի Դաւիթներ եւ Վարուժաններ:

Բուռն ծափահարութիւններ եւ ծաղկեփունջեր: Յուզուած էին հանդիսականները, յուզուած էին արուեստագէտները: Բանաստեղծին ոգին կարծես թէ ներչընչած էր բոլորը, եւ բոլորն ալ կը զգային թէ իրապէ՛ս բացառիկ պահ մըն էր որ կ'ապրէին:

Յաջողութիւն, զոր կը պարտինք առաւելաբար Երլմազեանի մոգական ցպիկին եւ մանաւանդ՝ Գասպարեանի դեղագիտական ներքաշաչափ դեկավարութեան ու բեմադրութեան:

Այս հանդիսութիւնը կազմակերպուած էր Նիսի «Հայ Մշակութային Ակումբին» կողմէ, գործակցութեամբ՝ Կրօն. Ընկերակցութեան Վարչութեան: Յատկանշական էր որ բեմին վրայ ո՛չ խօսնակ կար եւ ո՛չ ալ նախագահական աթոռ: Կար միայն ոգեկան ներկայութիւնը Վարուժանի:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՆ

Ն ի ս

(*) Այս տողերը եւ դիմանկարին գիծերը փոխ առնուած էին Կանտի համալսարանին մէջ զետեղուած Վարուժանի դիմաքանդակէն:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի Փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այն առենները ես որմնադիրի աշկերտութիւն կ'ընէի ու բանէ մը վախ չունէի: Երբ կը լսէի որ կիներու մասին կը խօսուի, կ'ելլէի ու կ'երթայի: Կիներու մասին մտքէս բան չէր անցներ. բայց անիկա ուրիշներուն հետ ապշութիւն պէտք չէր ըներ:

Նուրջ չորս տարի տեսայ աղջիկը, բոլոր իրիկունները, բացի կիրակիէն: Միշտ հոն էր, կոթնած հեռապրի երրորդ սիւնին ֆապրիկոնէի ճամբուն վրայ: Եթէ անձրեւէր, բացած կ'ըլլար իր հաւատարիմ հովանոցը:

Ոչ իսկ մէկ անգամ կեցայ:

- Զաօ, կ'ըսէի անցնելուս:

- Զաօ, կը պատասխանէր:

Այն օրը որ տանտրուհի տարեկանս աւարտեցի, վար իջայ հեծիկէս.

- Տանտրուհի տարեկան եմ, ըսի, հիմա կրնաս հետս պտոյտի գալ: Եթէ ապշութիւն ընես, գլուխդ կը չախչախեմ:

Հիմա ինքը քսանըերեք տարեկան էր ու կատարեալ կին եղած էր, սակայն միշտ նոյն ջուրի պէս պայծառ աչքերն ունէր ու միշտ ցած ձայնով կը խօսէր ինչպէս առաջ:

- Դուն տանտրուհի տարեկան ես, պատասխանեց, ես քսանըերեք տարեկան եմ. տղաքը գիս քարկոծեն պիտի, եթէ այդպէս երիտասարդի մը հետ տեսնեն:

Գետին ձգեցի հեծանիւը, վերցուցի տափակ քար մը եւ ըսի.

- Կը տեսնե՞ս այդ կղզիացուցիչը, երրորդ սիւնին առաջինը:

Գլուխով այոյի նշան ըրաւ:

Նչանս անսխալ եղաւ, եւ մէկի երկաթէ ճանկը միայն մնաց, որդի մը պէս մերկ:

- Տղաքը մեզ քարի բռնելէն առաջ, բացագանչեցի, նախ պէտք է գործել սորվին:

- Կ'ըսէի ըսելու համար, ըսաւ աղջիկը, լաւ չէ որ կին մը մանկահատակի մը հետ չըլլի. գէթ գինուորութիւն ըրած ըլլայիր...

Գլխադիրիս դիմապանը ամրողջապէս ճակատս դարձուցի.

- Աղջիկս, գիս արդեօք զառօչի մը տեղ առիր: Երբ գինուորութիւնս ըրած ըլլամ, ես քանըմէկ տարեկան կ'ըլլամ՝ դուն քսանըվեց, այն առեն ծայրէն պիտի սկսիս պատմութիւնը:

- Ոչ պատասխանեց աղջիկը. տասնըութ եւ քսանըերեքի մէջ մէկ բան է, տարբեր բան է քսանըմէկի եւ քսանըվեցի մէջ: Որչափ առաջ երթցուի, այնքան քիչ կը հաշուին տարիքի տարբերութիւնները: Մարդ մը որ քսանըմէկ տարեկան է՝ կամ քսանըվեց, նոյն բանն է:

Տրամաբանութիւնը լինդի լաւ թուեցաւ, բայց ես քթէս կառավարուող անձը չէի:

- Այն առեն խօսքը կ'առնենք երբ գինուորութիւն ըրած կ'ըլլամ, ըսի ցատքելով թամբին վրայ: Բայց զգոյշ եղիր, երբ դառնամ ու քեզ չգտնեմ, կուգամ գըլուխդ կը չախչախեմ նոյն իսկ հօրդ անկողնին տակ:

(Շար. 11)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի օր, Մայիս 31, Համբարձման է Քրիստոսի: Նոյն օրը յատկացուած է նաեւ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան:

Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10·15-ին պատարագ կը մատուցուի:

Փարիզի եւ Շրջաններու բոլոր ղբօսրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լուսիա Մազմանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թորոսեան 300 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱՀԱՆ· - Նշան Թէպոյեան 100 Ֆ·:
ՎԻՒՆ· - Տէր եւ Տիկին Ս· Աբամեան 100 Ֆ· իրենց ծնողաց յիշատակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋի Վիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 2, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Հինգշաբթի, Մայիս 31, ասն է Համբարձման: Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ· ՔՀՆՑ· ՀԻՒԻՄԵԱՆ

FETE CHAMPETRE

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE LYON

40, rue d'Arménie — 69003 Lyon

Animée par l'orchestre
SAYAT NOVA

Dans le parc du centre NAREG
38, route de Collonges
69450 Saint Cyr au Mont d'Or

DIMANCHE 3 JUIN, à partir de 10 heures

Dans un cadre agréable et une ambiance arménienne

BUFFET - BUVETTE
Nombreuses spécialités culinaires arméniennes

organisée par.
LE COMITE EDUCATIF DE L'UNION NATIONALE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE LYON

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախաձեռնութեամբ Ո - տբ - Սէնի Հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Եւ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Երեքշաբթի, Յունիս 12, ժամը ճիշդ 20· 30-ին,

CERCLE de L'UNION INTERALLIEE
33, Fbg. St. Honoré, Paris 8ème

Ճաշագին՝ 250 Ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ՝
15, rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ: Հեռ՝ 359·67·03 կամ 225·84·65

OFFRE D'EMPLOI

MONTING RECHERCHE
VENDEURS ou VENDEUSES

environ 25 ans
BONNE ELOCUTION
niveau bac
débutants acceptés
Pour R. V. téléphoner

Mr VARTABEDIAN
586 86 03

ՎԱՐԴԱՏՕՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽՄԱՋԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 9, 10 եւ 11

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը: Անձնական հիմնաշարժերով երթուղի՝

Autoroute de l'Ouest
CAEN
BAYEUX
PORT EN BESSIN
Ste-HONORINE DES PERTES
(à côté du Camping de la Hague)

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով
NAVASSARTIAN 985 36 53

Journée Excursion

aux châteaux
d'Ecereen, Chantilly
et à l'Abbaye de Royaumont

organisée par
la section Croix Bleue
Bagneux - Cachan
le dimanche 17 juin

Participation : Voyage, visites guidées et déjeuner au restaurant «le Campanile»
160 F pour les adultes
100 F pour les enfants de 5 à 12 ans.

Rendez-vous : 8h à Bagneux devant les 3 Cinemas.
8h 30 Porte d'Orléans devant la statue du Général Leclerc.

Réservation obligatoire avant le 8 juin (places limitées)

Mme. Karaoglanian 664. 02. 92
Mme. Moussaïan 663. 48. 74 (après 19h)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 24-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՎԱՍՊՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ-Ը

կը կազմակերպէ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

VOYAGE EN ARMENIE

VALADOU MOTTET
73, LA CANEBIERE — 13001 MARSEILLE
Lic. A 258

du 30 juin au 13 juillet
14 JOURS dont 12 JOURS EREVAN

Voyage : — 1ère CLASSE
— ASSURANCE
— VISA
— TRANSPORT CAR MARSEILLE - MARIGNANE
— PRIX TOUT COMPRIS : 6. 750 F

Pour tous renseignements s'adresser rapidement à
Mr. Simon AVDOYAN
MARSEILLE (91) 70. 02. 33

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-Ի**

նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

×

LA CHORALE
SAHAK-MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30

Points de vente

Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՒԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 3, Կիրակի ժամը 11-էն մինչեւ 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- Արեւելեան եւ Եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Ուշքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար· -
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains puis prendre l'autobus no 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ Է «ԲԱՑ ԴՌՆԵՐԻ ՕՐ»ԸՆ, ՈՐ ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՄԵՐՁԱԿԱՅ ԴԻՒԶԱԿԱՆ ՀՅՐԱՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՈՐ ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՄԵՐՁԱԿԱՅ ԴԻՒԶԱԿԱՆ ՀՅՐԱՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՈՐ ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՄԵՐՁԱԿԱՅ ԴԻՒԶԱԿԱՆ ՀՅՐԱՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
30
MERCREDI
30 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.711 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.711

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԷ

ՓԻՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ նախաբարու - քեան կաթի բաժանմունքի տնօրէնը՝ Ֆըրանկա Թանք, առեւտրագիտական երկու - շաբթի օր, երբ Ռենոյի կայարանը հասաւ : Բարկացած պիւղացիները, ամբողջ օրը, աղարակէ ագարակ պտրտցուցած են, բա- ցատրելու եւ մանաւանդ ցոյց տալու հա- մար թէ ի՛նչ աղէտալի հետեւանքներ ու- նին կաթի արտադրութեան սահմանափա- կումի եւրոպական կարգադրութիւնները : Հետաքրքրողները յանձնելէ ետք պաշտօ - նարը Քիւակի ագարակ մը, վերա- դարձած են Պրըթաններէն մայրաքաղաքը, լուր տալու համար մամուլին եւ իշխա - նութեանց : Որոշ ժամանակի մը ընթաց - քին, ոստիկանութիւնը հետքը գտած է, ապա՝ կորնչուցած : Ի վերջոյ, ագատ արձակուած է իրիկունը, տեղւոյն վրայ «զարդանելէ» ետք, կաթնեղէնի հարցին համար : Նախարար Ռոքար յայտարարած է, սակայն, թէ նման մեթոտներ կ'ան - պատուեն ֆրանսական հողագործութիւ- նը: Շուրջ 50 պիւղացի հարցաքնդուած են այս առեւանդումին կապակցու - թեամբ :

Թ. ՄԱՌՇԷ բաւական ջուր խառնած է իր գինիին եւ հեռատեսիլէն ետք, ճայ - նափիւռէն ալ (Ֆրանս - Ինթէռ) հրա - ժարած է քննադատելէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը : Արդէն «քննադա- տութիւն» բառն իսկ կը մերժէ եւ օրի - նակ՝ երբ կը խօսի գործազրկութեան մա- սին, քննադատութիւն չէ, այլ՝ իրողու- թիւն մը :

ՖՐԱՆՔՖԷՐՄԱՆԱԿԱՆ վերահաղորդը, որ 43-րդ հանդիպումն է երկու երկիրնե- րու գիակարներու դաշինքին ստորագը- րութենէն ի վեր, էլլիզէ սկսած էր Երկու- շաբթի օր, իրիկուան դէմ չարունակու- լու համար Ռամպույէի դղեակը : Ընթա - ցիկ օրակարգէն զատ, կնճռոտ հարց մը կար, որ կը վերաբերի ցամաքահանման քառանամեակի հանդիսութեանց (Ծու - նիս 6) : Քանի մը շաբաթ առաջ, գերմա- նական Տէր Շփիկըլ շաբաթաթերթն է, որ լսած կ'ըլլայ թէ նախարարապետ Քոհլ փափաք յայտնած է, Տիկին Թաչըրի մի- ջոցաւ, որ գոհ կ'ըլլար մասնակցելու այդ ոգեկոչման, ինչ որ առնուազն տարօրի - նակ դաղափար մըն է : Անկէ ի վեր, Պոն բացարձակապէս հերքեց թէ նման որեւէ արարողութիւն ցոյց արուած ըլլայ, տեղեկով թէ «արեւմտեան - Գերմանիա կրնայ լաւ կ'ըմբռնէ յաղթականներու այս հանդիսութեան ոգեկոչման բնոյթը, եւ որու չի կրնար միացուիլ» : Հարց մը, որ իւրաքանչիւրը կը վերծէ «միւսին» վրայ ձգել, այսինքն Ֆրանսա՝ Ամերիկա- ի, Ամերիկա՝ Ֆրանսայի եւայլն, եւ - այլն : Բայց եւ այնպէս հիւրընկալող Գե- րութիւնը Ֆրանսան ըլլալով, բուն պա- տասխանատուութիւնը իր վրայ կ'իյնայ : Նախին ռազմիկներն են, որ անընդունե- լի կը գտնեն գերմանական ներկայու - թիւնը, մինչ ոմանք կը խորհին թէ՝ եթէ ներոպայի հանդէպ անկեղծ հաւատք կայ, այս քէները պէտք է մոռցուին, պա- տերազմին վերջանալէն 40 տարի, Հոմի դաշինքէն 30 տարի, Ֆրանքֆերմանա- կան դաշինքէն 20 տարի ետք : Լոնտոնի մէջ, Ծունիս 7-ին, ճարտարապետական- նացած երկիրները իրենց թեւերը բաց, պիտի ընդունին Քոհլը, որ Ծունիս 6-ին անպաղաձալի «թշնամին» կը մնայ : Ինչ որ անտրամաբանական է, խորքին մէջ, Ա- րեւմուտքի «քէթ - բերան» ընելը չէ Քոհլի, այլ - եթէ ճիշդ է - այս վերջ - նոյն փափաքը մասնակցելու յաղթողնե- րու փառատօնին . . . :

ՊՈՆի վրայ քալեցին, Երկուշաբթի օր, մեռապատրաստութեան վերջին բանուոր - ները՝ 35 ժամերուն համար : Իշխանու - թեանց համար 30 հազար էր ցուցարար - ներու թիւը, իսկ սենտիքաններուն համար՝ 200 հազար : Բանակցութիւնները կը չա- րունակուին գործադիրութեան հետ, թէև տեղ - տեղ անօրէնութիւնները լոֆ-աութի (գործադուլը փակել) դիմած են :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 22 - 23)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԴՆԵՊՐ» ԽԱՂԸ (*)

Մայիս 19-ին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Խորհ. Միութեան անդ- եալ տարուան ախոյեանը՝ «Դնեպր» : Նախ քան խաղը, Ֆութպոլին հրաժեշտ տուած է «Արարատ»ի վեթերան Նազար Պետրոսեան, որ տարիներ հանդիսս եկած է «Արա- րատ»ի խումբին : Անցեալին ալ Նազար Պետրոսեան խաղացած է ԲԿՄԱ-ի եւ «Կուբան»ի խումբերէն : Միակ մարզիկն էր «Արարատ - 73-ի կազմէն, որ ցայժմ կը խաղար : Ապա սկսած է խաղը, եր- կուստեք զրոհներով : 22-րդ վայրկեանին մրցակիցները նշանակած են կոլ մը : Ա- պա իրենց եռանդուն եւ կազմակերպուած խաղարկութեամբ տիրած են դաշտին եւ երկու կոլ եւս նշանակած, երկրորդ կի- սախաղին : «Արարատ»ի միակ կոլը նշա - նակած է Աչոտ Սահակեան :

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յա- ռաջ» Մայիս 26 / 27-ի թիւով :

×

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է «Բաց դռների օր»ը, աւանդու- թիւն մը՝ որ ամէն տարի կը համախմբէ Երեւանի եւ մերձակայ դիւղական շրջ - ջաններու կարդ մը դպրոցներու աւար - տական դասարաններու հարիւրաւոր աշ - ակերտներ : Կը կատարուի դասաւան- դութիւն մը, գրողներու ղեկավարու- թեամբ : Այս տարի ուսուցիչի պարտա - կանութիւնը ստանձնած են Սերօ Խան- դոեան, Հրաչեայ Ցովհաննիսեան, Պերճ Զէյթունցեան, Մկրտիչ Սարգսեան, Սա- դաթէլ Յարութիւնեան, Ռազմիկ Դաւոյ- եան : Աշակերտները խօսած են ուսման տարիներուն իրենց ձեռք ձգած յաջողու - թիւններու եւ ձգտումներուն մասին : Գր- րողները խորհուրդներ տուած են աշա- կերտներուն իրենց մասնագիտութեան ընտրութեան համար : Գրողները հետա - քրքրուած են նաեւ աշակերտներու գր- րական հակումներով :

×

ԴՐՈՇՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Երիտասարդութեան Պալատին մէջ տեղի ունեցած է «Խորհ. Միութիւն - Քուպա» միջազգային դրօշմապիտակային ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են աւելի քան քառասուն հաւաքածոներ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Քէօլնի Ֆութպոլի ախոյենութեան Քրայշլիկա բաժանմունքի Գ. խմբակէն հանդէս եկող միակ հայկական խումբը՝ Ֆ. Ք. Ազթամար, դասաւորման գլուխը հասած ըլլալով գերմանական ուրիշ խում- բի մը հետ, իրաւունք ունեցած է յառա - ջիկայ շրջանին բաժանմունք մը բարձրա- նալով՝ Բ. խմբակէն խաղալու : Խումբը, կազմուած 1980-ին, կարճ ժամանակուան մէջ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է : Ներկայիս խումբը ունի 47 մարզիկ, բո- լորը՝ Հայ, եւ 2 մարզիչ :

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՑ- ՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԲՈՒՈՑ ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ Ա- ՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԲՈՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՑ ՈՂՋՈՅՑՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵՐՈՒՍԱ- ՂԷՄԻ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՑ, ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈ- ՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՑԻՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԱՑՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՑՆ ՀԱՅՈՒ- ՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՑՈՑ

Բարեբնամողն Աստուած, մեր Մայր Եկեղեցւոյ տասնեօթդարեայ պատմու - թեան ընթացքում, մեր ժողովրդին յա- ճախ է պարգեւել սուրբ հոգով ներշնչը- ւած եկեղեցական մեծ դէմքեր, որոնք իրենց երկնատուր շնորհներով եւ արժա- նայիշատակ գործունէութեամբ փառաւո- րել են առաքելական մեր սուրբ եկե- ղեցին :

Ինչպէս յայտնի է, ԺԹ. դարի երկրորդ կէսին, այդպիսի բազմաշնորհ անձերից մէկը հանդիսացաւ Տ. Ներսէս Եպսկո- պոս Վարժապետեանը, որ, իբրեւ Կոս- տանդնուպոլսի Հայոց պատրիարքութեան պատմական աթոռի զահակալ, մեծ հըռ- չակ վաստակեց Հայ Եկեղեցու եւ ժո- ղովրդի պատմութեան մէջ :

Նա ծնուել է 1837 թ. Կ. Պոլսի Խասքիւղ թաղամասում եւ սովորել տեղի Ս. Ներ- սէսեան վարժարանում, ապա իր ուսումն առաջ տարել ինքնաչխատութեամբ : 1855 թ. տեղափոխուել է Ադրիանապոլիս ու- սուցչական պաշտօնով : Երեք տարի անց, Առաջնորդ Տ. Աբիստակէս Եպիսկոպոս Ռաֆայէլեանի ձեռամբ, ձեռնադրուել է կուսակրօն քահանայ եւ կարճ ժամանակ յետոյ էլ ստացել վարդապետական աստի- ճան : Վերադառնալով Կ. Պոլիս, ծա- ւալում է արդիւնաշատ գործունէութիւն : Գործօղւում է Ռումանիա, Տրանսիլվա- նիա եւ Ազանա, տեղի հայ համայնքնե- րին այցելելու եւ հոգու մխիթարութիւն բաշխելու հայ հաւատացեալ ժողովրդին :

Սկի Տ. Կիրակոս Բ. Կաթողիկոսը, տես- նելով վարժապետեան վարդապետի գոր- ծունէութեան արդիւնաւէտութիւնը, Ա- զանացիների խնդրանքով 1862 թ. եպիս- կոպոս է ձեռնադրում նրան 25 տարեկան երիտասարդ հասակում : 1866-ին նրա ջանքերով Խասքիւղում բացւում է Նու- սար - Շահնազարեան վարժարանը : 1872 թ. Սուրբ Էջմիածին այցելելով, նա անց- նում է Մայր Աթոռի եպիսկոպոսաց դասը :

Տ. Ներսէս վարժապետեանը կարճա - տեւ, սակայն բեղնաւոր իր գործունէու - թեան ընթացքում, որպէս մանկավարժ եւ քարոզիչ, դանազան յանձնաժողովնե- րի անդամ, կրօնական ժողովի ատենա- պետ, պատրիարքական պատուիրակ եւ կաթողիկոսական ընտրական ժողովի պատգամաւոր, այնքան աչքի է ընկնում, որ Խրիմեան Հայրիկի պատրիարքական աթոռից հրաժարումից յետոյ, Կ. Պոլսի Հայոց պատրիարք է ընտրւում 1874 թ., երբ նա հազիւ 37 տարեկան էր :

Նրա գահակալութեան տարիներին զու- գադիպեց 1877 թ. ռուս - թուրքական պատերազմը : 1878-ի Մարտի 3-ին ստո - րագրուած Սան - Սթեֆանոյի պայմա- նագրում նշուած 16-րդ յօդուածը, որ վե- րաբերում էր Հայերին եւ հայկական հարցին, խմբագրուել է նաեւ Տ. Ներսէս Պատրիարքի ջանքերով : Ցոյժ բեղնաւոր եղան նրա պատրիարքական գահակալու- թեան գործունէութեան տարիները, մե - ծապէս գնահատուած համայն հայ ազ- գութեան կողմից իր ժամանակին :

1884 թ. Մայիսին, Սուրբ Էջմիածնում կաթողիկոսական ընտրութեան ժամա- նակ, Տ. Ներսէս Վարժապետեան պատ - րիարքը ընտրուեց Ամենայն Հայոց կա- թողիկոս, սակայն հիւանդութեան պատ- ճառով նա հրաժարուեց այդ պատասխա- նատու պաշտօնից եւ հինգ ամիս յետոյ, 1884 թ. Հոկտեմբերի 26-ին, վախճան- ւեց դեռ 48 տարիքը չլրացած :

Տ. Ներսէս Պատրիարքի մահուան 100 - ամեակը լրանում է այս տարի աշնանը :

Տ. Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեա- նը բնաւորութեամբ հեզահամբոյր, լաւ- նախօհ, դաղափարապաշտ եւ պարզասէր մի հոգեւորական էր, բարոյական անձնա- ւորութեան մի կատարեալ տիպար, իր ժամանակի հոգեւորականութեան աչքա- ռու դէմքերից մէկը՝ ազգասիրական ջերմ ղգացումներով խանդավառ :

Մեծանուն Օրմանեան Պատրիարքը ու- ղիղ է բնութագրել Վարժապետեանին, հետեւեալը դրելով պատկերաւոր կերպով նրա մասին . «Ներսէս իւր ազգին բարւոյն եւ յառաջդիմութեան նախանձայոյզ ե- ղաւ : Ներսէս իւր ազգին ճշմարիտ օգու- տին համար անձնուէր աշխատեցաւ : Ներսէս իւր եկեղեցւոյն պայծառութեան ժիր մշակ եղաւ . . . Ներսէս արդեամբ եւ արժանեօք բարձրացաւ : Ներսէս պարա - գաներուն ներածին չափ իւր ազգն ու եկեղեցին չահեցուց եւ զարգացուց» :

Մենք սիրով եւ խոր գոհունակութեամբ ենք ընդառաջում ամենապատիւ մեր եղ- բօր, Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարք Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեանի 1984 Փետրուար 22 թուակիր դիմումին եւ սոյն մեր կոնդակով հրաւիրում ենք մեր մայր եկեղեցին եւ հա - մայն մեր հաւատացեալ ժողովը - դին, որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի, սոյն տարուայ աշնանը արժանավայել կերպով տօնախմբելու պայծառ յիշատակը Տ. Ներսէս Վարժա - պետեան Սրբազան Պատրիարքի, նաեւ ջերմապէս աղօթելու նրա հոգու խաղա- ղութեան համար երկնային յաւերժու- թեան մէջ :

«Ցիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զբանն Աստուծոյ, հայեցեալք յելս գնացից նոցա՝ նմանողք եղերուք հաւա - տոցն» (Երբ, ԺԳ. 17) :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

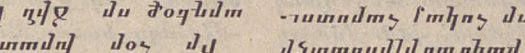
ԾԱՑՐԱԳՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ կոնդակս ի 20 Ապրիլի 1984 Փրկչական ամի, եւ ի տուամարիս Հայոց ՌՆԼԴ ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի : ՀՄՐ · 1249

ՏԵՂԱՑԱԾ ԿՓՈՓԿԱՆ

ՍՈՒԲԽՈՍՈՎ ՄԸ ՓՈԼՈՒՏՍԻ ՀԻՓՈՒՍՈՒՆ

Ա.

ՆԱՊ. - «ՂԱՒԹ ՈՈՐՓ» պարբերաթերթ փետրուարի մէջ պիտի սկսի հրատարակել յօդուածներ, որոնց մէջ պիտի ներկայացուին Մուսա Լեռան հերոսամարտին մանրամասնութիւնները, որոնք մինչեւ հիմա ծանօթ էին միայն սակաւ անձերու։ Այդ յօդուածները պիտի գրուին Ֆրանսայի մէջ հրատարակուած գրքերու եւ ֆրանսացի զինուորականներու յուշերու հիման վրայ։ Ներկայ պարբերաթերթը կը հրատարակուի Ֆրանսայի մէջ հայ գաղթականներու կողմէ։ Ան կը ծրագրէ լոյս տեսնել 10 տարի։ Ո-րեւէ նամակ կամ յօդուած պէտք է ուղղել հետեւեալ հասցէին՝ Թիտրպ Տպեղեր մէջ Լիմնէ։

Ներկայ տարեշրջանին հայ գաղթականութեան մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ Ֆրանսայի մէջ հրատարակուող «Ազատ Խօսք» շաբաթաթերթը։ Ան կը խմբագրուի Ժիւլ Մաշթոցի կողմէ։ Ներկայ տարեշրջանին ան կը հրատարակուի 16 էջերով։ Ան կը պարունակէ նաեւ գրական յաւելուած մը։ Ան կը ծրագրէ նաեւ հրատարակել տարեցոյց մը։ Ներկայ տարեշրջանին ան կը հրատարակուի 16 էջերով։ Ան կը պարունակէ նաեւ գրական յաւելուած մը։ Ան կը ծրագրէ նաեւ հրատարակել տարեցոյց մը։

Ներկայ տարեշրջանին հայ գաղթականութեան մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ Ֆրանսայի մէջ հրատարակուող «Ազատ Խօսք» շաբաթաթերթը։ Ան կը խմբագրուի Ժիւլ Մաշթոցի կողմէ

Ա. ԽՈՒՍՈՒՓՈՒՀԻ

«ՏՂԱ ՓՈՍՏԱԼՈՅԻՆ ՓՈՓԽԻԿ ԸՆԹՈՒՑԸ»

(Թղթակ. Հ. Յ. Ջ.)

ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԿՎՎԱՀԱՍՏՈՒՄ

Ինչո՞ւ երեկոները միտք ու թեկ տվող ոչ մի հեղինակ, նա թե քննադատ, չի գրում «Փիշեր բար», «Ֆիշեր ռեստորան», «Ֆիշեր ռում» ու նմանօրինակ տպավորիչ վերնագրերով։ Ինչո՞ւ ոչ մի ռեստորանի, սրճարանի կամ գինետան չի տրվում ֆիշեր անունը։ Ինչո՞ւ ոչ մի ֆիշեր չկա Երևանում։ Ինչո՞ւ ոչ մի ֆիշեր չկա Հայաստանում։ Ինչո՞ւ ոչ մի ֆիշեր չկա ամբողջ Խորհրդային Միությունում։ Ինչո՞ւ ոչ մի ֆիշեր չկա ամբողջ աշխարհում։

Ինչո՞ւ։

- Ինչպե՞ս թե ինչո՞ւ, ասաց Վերջին Մոհիկանը, ինչպե՞ս կարելի է ինչո՞ւ հարցնել, երբ ամեն մարդ գիտի, որ ֆիշերը ամենահամեղ ձուկն է։ Ինչո՞ւ ոչ մի ռեստորան չունի ֆիշեր անունը, որովհետև ամեն ռեստորան ուզում է ունենալ ֆիշեր անունով ռեստորան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Փարիզ Ար - մաղանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովնան Պօղոյեան եւ զաւակները, Պ. Արտաշ Պօղոյեան, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե - հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 3-ին, Սէնթ - Մարկրիթի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց մօր, կեսրոջ, մեծ - մօր, հօրեղ - բօր կնոջ, տալոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ կնքամօր՝

ԱՃԻԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԵԼԻ ՊՕՂՈՅԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Ալեեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն աղբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս տխուր առիթով Պօղոյեան եւ Արմաղանեան ընտանիքները կը նուիրեն իրենց սիրեցեալ մօր յիշատակին. - «Ցառաջ»ին 150 Ֆ., Հայ Դատի 300 Ֆ., Հայ Բանտարկեալներու 300 Ֆ.։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գլէտ Շինալէօ եւ Քոյր Ափօլին Թովմասեան իրենց սիրելի քրոջ՝

ԹԼՓԱՐԻԿ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասնօրեակի առիթով, կը նուիրեն 500 Ֆ. «Ցառաջ»ի եւ 500 Ֆ. Սեւբի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի օր, Մայիս 31, Համբարձումն է Քրիստոսի։ Նոյն օրը յատկացուած է նաեւ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10·15-ին պատարագ կը մատուցուի։

Փարիզի եւ Շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիք հայ կին մը կը փընտռուի, տարեց զոյգի մը խնամք տանելու համար։ Ձաշ եւ բնակութիւն։

Հեռաձայնել. - 337 - 99 - 35

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վիճակի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 2, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԳԱՂԱԿԱԼՈՒԹԻԻՆ ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ.Ի

Կիրակի օր, Յունիս 3, Երկրորդ Ծաղկազարդ է։ Ժամը ճիշդ 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագին ներկայ կ'ըլլայ՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

որ կը նախագահէ Փարիզի նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Գահակալութեան, եւ կուտայ Հայրապետական Իր պատգամը մեր ժողովուրդին։

Եկմալեան - Քառաճայն պատարագը կ'երգուի՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէօրգեանի։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց մեր եկեղեցւոյն անսասանութեան համար, եւ ստանալու Ամենայն Հայոց Հայրապետի Օրհնութիւնները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՆԱՓՈԼԻՈՆ ՊՈՒԼՈՒՔԵԱՆԻ

Դառնակսկիծ մահուան առթիւ, հանգուցեալին քոյրը եւ քեռայրը, Տէր եւ Տիկին Տարօն Կարապետեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագիրով, հեռաձայնով եւ նամակով, իրենց խոր ցաւակցութիւնները յայտնեցին։

Առ ի գիտութիւն, կը յայտնեն որ, հանգուցեալին քառասունքի հոգեհանգիստը կը կատարուի Յունիս 3, Կիրակի օր, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Այդ առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ» օրաթերթի բարգաւաճման համար։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելճոն - թենի կայանի արձանագրութիւնները սկսած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար 6-էն 13 տարեկան երախաներու։

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ 14 եւ 15 տարեկան պատանիներու համար Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու ճամբարներ. վկայացուած անխմաթէօրներու առաջնորդութեամբ եւ հսկողութեան տակ։

Տեղեկութեան եւ արձանագրութեան՝ դիմել. - Փարիզի եւ շրջաններու համար՝

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue 75009 PARIS
Tél .: 824 - 46 - 57

ինչպէս նաեւ՝ 783 - 30 - 35

եւ մասնաճիւղերու վարչութիւններուն։

Լիոն եւ շրջանները. -
Դիմել. - Պ. Թուխլեան.
Հեռ. - 16 - (7) 888 - 92 - 51
Մարսէյլ եւ շրջանները. -
Դիմել. Պ. Ֆրանկիւլեան.
Հեռ. 16 (91) 91 - 48 - 85

gala EXCEPTIONNEL arménien

SAMEDI, 2 JUIN A 20H 30

Salle des Fêtes d'Asnières, Place de l'Hôtel de Ville

avec la participation de :
— Chorale SIPAN - KOMITAS
dirigée par **GARBIS APRIKIAN**
— Troupe de danses NAïRI
— Troupe théatrale TIMAG
organisé par la FRA NOR - SEROUND, Comité régional.

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՄԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 3, Կիրակի ժամը 11-էն մինչեւ 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար. -
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains puis prendre l'autobus no 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

SARL ARA TRAITEUR

RAFFI ET ARA POHANYAN

ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX ET EXOTIQUES

106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton

Tél. 337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes *A PARTIR DE*

2570 *Frs*

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

EXCEPTIONNEL
ARMENIE du 7 au 21 juillet 1984

En classe touriste - Hôtel Arménia
(chambre sans bain avec lavabo)
Pension complète - Excursions quotidiennes

Prix : PARIS / PARIS 5 550F

Il reste peu de places

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
31
JEUDI
31 MAI
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.712 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.712

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐՃ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մայրենի հնչիւնները ամէնէն առաջ ծնիներու տակ կը սաղմնաւորուին, կը կազմաւորուին: Ասիկա պատմական, հոգեբանական - դաստիարակչական ճշմարտութիւն կը մնայ, առանց այլեւայլի:

Ուրեմն՝ հօր եւ մօր չունչին, ընտանեկան շրջանակին, ասոնց հարազատ եւ հոգատար ցուցմունքներուն ներքեւ է, որ նորածիլը իր անդրանիկ բառերն ու խօսքերը կ'արտասանէ: Մեր պարագային՝ հայերէնին: Ինողքն է, որ տեւական չէշտով իր երախային դիմագիծը կը կերտէ: Մտաբերենք: Պատասխանատուն ծնողը չէ, երբ հայերէնին եւ իր հայախանութեան հանդէպ անտարբեր, անփոյթ դիրք կը բռնէ: Թերեւս ընդհանրապէս ան է, որ քննադատութեան, պատասխանատուութեան նշանակ կը դառնայ բուն պատասխանատուներուն կողմէ:

Թծումը՝ տան սեմէն կը կատարուի: Քանի՞ընդունելով հանդերձ այս ճշմարտութիւնը, ճիշ եւ ջանք կը թափին, որպէսզի իրենց զաւակները հայախօս եւ հայագրոշմ մեծնան: Գիտակցութիւն ունենան, թէ կը պատկանին դարերու անցեալ, պատմական հող եւ հարուստ մշակոյթ ունեցող ազգի մը: Անանց անտեսելու անչուշտ իրենց երկրորդ հայրենիքին հաւատարիմ քաղաքացիներն ըլլալու հաստատակամ ըմբռնումը՝ նուիրումի, ծառայումի ճամբով: Բնական - նաբար, սիրով:

Անհրաժեշտ է մեր արհաւիրքներուն, նախապատիլի անողոք հարուածներուն կողքին, - եւ առաւել չէշտակի ճայնով, - ներկայացնել մեր մտաւոր եւ հոգեւոր արժէքները՝ երէկուան եւ այսօրուան: Ցուցնել դէմքեր եւ դէպքեր: Ցոյց տալ, թէ արժանապրած ենք փառքեր: Բոլոր մարդերուն մէջ, ամէն ճակատի վրայ:

Անոնց միտքին եւ հոգիին վրայ դրոշմել այն անվիճելի համոզումը, թէ կոչնականք ժողովուրդ չենք: Մարտեր կորնչնելով հանդերձ, յաղթած ենք մեր ազգային ինքնատիպ դոյութիւնը ապահովել, ընդմիշտ:

Մեր ներկայ իրականութիւնը՝ այլապէս փայլուն իր Մայր Հայրենիքով եւ ականայ ստեղծուած Սփիւռքով, ապագայի վառ հեռանկարներով, կը սրտագրգռի երախաները, պատանիները, երիտասարդները:

Ցոյց տալ թարմ եւ հասուն աչքերով կենսահաստատ քայլերով յառաջացող ազգի մը կերտումի, ստեղծագործումին աննախընթաց թափը, յատկապէս Հայաստանի մէջ:

Նորահասը յուսալքումէ դէպի խանդավառութիւն առաջնորդելով: Անոր սիրտը հրահրելով բերկրանքին տեսքով: Ուսերն եաք լոյսին ցուցադրութեամբ: Ըսել, թէ մենք ազգային իրաւունքներ ունինք, որոնց հանդէպ միշտ պահանջատէր կը մնանք, իրաւատէրի հանգամանքով: Առանց տատամսելու, վարանելու:

Ցիշեցնենք տեւական կերպով, թէ Մայրենին իր հայաչունչ նկարագիրով, մեր անցեալը իր նաեւ հարուստ էջերով, մեր մշակոյթը իր երփնեռանգ գոյներով, կը մնան միշտ հիմնաքարերը Հայութեան եւ Հայրենիքին ազգային ինքնուրոյնութիւնը ներսն պահպանումին:

Միշտ ի մտի ունենանք այս ճշմարտութիւնները:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՄԻԹԵՐԱՆ - ՔՈՀԼ հանդիպումը բաւական դրական արդիւնքներ տուած է եւ վերջ դրած չատ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Երկու երկիրները միանարար պիտի չինեն հակահրթռռայլ թռռան մը եւ նոյնիսկ ծրագրած են հակոզութեան զինուորական արբանեակներ դնել ծիրի վրայ: Մաքսային ձեւակերպութիւններն ալ ջնջուած են Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ ճամբորդներու բայց ոչ՝ ապրանքներու համար: Ֆրանքեւգերմանական դաշինքը, ինչպէս ծանօթ է, տարեկան երկու հանդիպում կը նախատեսէ, երկու երկիրներու զեկավարներու միջեւ: Յաջորդին, աշնան, Միթերան եւ Քոհլ վէրսէօն պիտի երթան խոնարհելու համար Ֆրանսացի եւ գերմանացի զինուորներու չիրիմներուն առջեւ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մեռապատգործութեան սենտիքային եւ գործատիրութեան միջեւ սկսած բանակցութիւնները, 35 ժամուան աշխատանքի համար, կէս ճամբան մնացած են: Գործատիրութիւնը կ'առաջարկէ հետզհետէ իջեցնել չաբաթական ժամանակացոյցը, նախ 39, ապա 38 ժամի, մինչ որ սենտիքան մերժեց: Իտալիոյ մէջ, գործատիրութիւնը յայտնած է թէ խօսիլ անգամ չուզեր նման ծրագրի մը մասին:

Անցիլի մէջ, հողագործութեան նպատակի տասը նախարարները ժողով մը ունէին, առանց մասնաւոր օրակարգի եւ Միշէլ Ռոքար իր պաշտօնակիցներն ալ ազարակներ պիտի առաջնորդէր, մօտէն տեսնելու համար մասնակարարման, պատրաստութեան եւ աշխատանքի ձեւերը: Ծրագիրը կէս ճամբան մնաց, ասկայն, 20-էն 30 հազար գիւղացիներու ցոյցերուն պատճառաւ եւ մէկ կաթնարտադրողներուն ալ ընդվզումը: Իրենց նիւթական պարագլուխը կըրցած էր, նոյն առաւօտը, պարզել իրենց մտահոգութիւնները: Առաջին պատասխանատուն է, որ կը յաջողի մէկ անգամէն՝ 10 նախարարները քով քովի տեսնել:

ՊՈԼՍՈՑ զինուորական առեանը եօթը մահավճիռ եւս արձակած է, առջի օր, ութ ամբաստանեալ ալ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտած է: Ատոնք «բանուորներու եւ գիւղացիներու ազատագրութեան բանակին» Պոլսոյ ճիւղին կը պատկանէին, որ համաչնաւար կուսակցութեան կապուած է: Բանական հեղնական կրնայ թուիլ այս դատապարտութիւնը, երբ նկատուի, մանաւանդ, որ դեռ քանի մը չաբաթ առաջ է, որ Եւրոպա «ներում» չնորհեց Թուրքիոյ և զայն կրկին ներս առաւ, այն համոզումով երեւի, որ այլեւս մարդկային իրաւունքները յարգուած են...:

ՅՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը մերժած է արտայայտուիլ Սախարովի մասին, չէշտելով թէ ներքին հարցմըն է եւ թէ Մոսկուա ուրիշ երկիրներէ պիտի չսորվի թէ ի՞նչպէս պէտք է վարուի անոր հետ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ առթիւ, հինգ թերթեր (Թայմզ - Անգլիա, Տի Ցայթ՝ Գերմանիա, Լա Սթամփա՝ Իտալիա, Էլ Փայիս՝ Սպանիա եւ Լիո՝ Ֆրանսա) միացած են հանրաքուէ մը ընելու համար իրենց ընթերցողներուն մօտ եւ ընտրելու բոլոր ժամանակներու տասը մեծագոյն գրագէտները: Ազգայնական մղումներէ չտարուելու համար, որոշած են որ, օրինակ՝ Ֆրանսային չի կրնար գուէ տալ Ֆրանսացի գրագէտի մը համար: Թերթերը պատրաստած են 50 գրագէտներու տիպար ցանկ մը (ոչ իրը

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 22 - 25)

ՅԱԿՈԲ ՁԵԼԱԼԵԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սարգարապատի յուշարձանին կից՝ Հայաստանի պետական ազգագրական թանգարանին մէջ կը ցուցադրուին հայկական կիլիրատական արուեստի այն 203 առարկաները, զոր Յակոբ Ձելալեան (Աֆենքէն) նուիրած է Հայաստանի: Տարիներու ընթացքին հաւաքուած նիւթերուն մէջ կան զորգեր, սփռոցներ, մետաղազարդ - ծուխեան բազմաթիւ նմոյշներ՝ սկուտեղներ, ափսէներ, կաղամաններ, մոմակալներ (պղինձ, պրոնզ), ոսկերչական առարկաներ (զարդատուփ, կնիքներ, կնիք - մատանիներ՝ արծաթէ, ոսկիէ եւ թանկագին այլ մետաղներէ), խեցեգործական իրեր եւայլն: Կիլրատական արուեստի այդ նմոյշները կը պատկանին Ժէ. - Ի. դարերուն: Մասնաւորաբար մեծ արժէք ունին «Մայր Հայաստան» գորգը՝ մետաքսով հիւսուած, Ժէ. դարու պղինձէ սկուտեղը՝ բուսական եւ կենդանական նախշ - դաջուածքներով, Կուտինայի խեցեգործութեան նմոյշները, տոհմային կնիք - մատանիները, Թոքաթի ոսկերչական արուեստը ներկայացնող սրուակը եւայլն:

×

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկուայի «Սովետական Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչական-նը 200 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Ազատնիի (Ազատնի Գրիգորեան) «Շիրակ» վէպը: Մօտ աւելէն ռուսերէն լոյս կը տեսնէ նաեւ հեղինակին «Բարի լոյս, արեգ» վէպը: Այս տարի կը հրատարակուին կարգ մը գործեր, ինչպէս՝ Խաչիկ Դաշտենցի «Հանչպարների կանչը», Մուրեան Զօրեանի «Պապ թագաւոր», Սերօ Խանզադեանի «Թաղուհին Հայոց» վէպերը, ինչպէս նաեւ արձակ-պիրներու մէջին սերունդի ներկայացուցիչներու վիպակներ, պատմուածքներ եւ հրապարակագրութիւններ:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի, (Ուրբաթի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Յունիս 2:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 23-ԻՆ՝ ՍԱՆ ՓԱՒԼՈ ԱՆՑԱՒ

«Յառաջ» Մայիս 24-ի թիւով արձագանգած էինք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ի Ուրուգուէյ կատարած այցելութեան՝ Մայիս 11 - 15: Հայրապետը Մայիս 17-ին վերադարձած էր Պուէնոս - Այրէս, ուր տեղի ունեցած են կարգ մը հանդիսութիւններ:

Այսպէս, Մայիս 18-ին, «Միսերիքորտիա» սրահին մէջ նշուած է Արսլանեան վարժարանի (ներկայիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութիւն) յիսնամեակը: Ներկայ եղած են հազար հոգի: Խօսք առած են Վարուժան Գէորգեան, Ճարտ. Սարգիս Թիւֆէնքճեան եւ Պետրոս Հաճեան: Վազգէն Ա. յորդորած է հայ համայնքը՝ հաւատարիմ մնալ իր մայրենի լեզուին ու ազգային աւանդութիւններուն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Կոմիտաս» եւ վարժարանին երգչախումբերը:

Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է «Արմենիա» փողոցի անուանակոչութեան պաշտօնական հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են Հայրապետը, Պուէնոս - Այրէսի քաղաքապետը եւ Թագապետական Խորհուրդի անդամներ: Խօսք առած են Հայկական Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնի նախագահ Գէորգ Արծիւեան, Անդրանիկ Արսլանեան, քաղաքապետը եւ Վազգէն Ա.: Ապա, «Արմենիա» չէնքին մէջ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ հիւրերուն:

Իրիկունը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան սրահին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան, «Հայ եկեղեցին եւ երիտասարդութիւնը» նիւթին շուրջ:

Մայիս 20-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Սարգարապատի հերոսամարտի քաջերու յիշատակին:

Ցաւարտ արարողութեան, տեղի ունեցած է նոր մանկապարտէզի մը հիմնարկէքը՝ Հայրապետի ձեռամբ: Խօսք առած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան նախակրթարանի տեսչուհին՝ Տիկին Ռուանա Գույումճեան - Սապարիս, եւ երկրորդական բաժնի տեսուչ Պետրոս Հաճեան: Օրհնութեան խօսք արտասանած է Վազգէն Ա.:

Իրիկունը, «Հոսթալ տել Լակո» ճաշարանին մէջ ի պատիւ Հայրապետին ճաշ մը տրուած է, որուն ներկայ եղած են 400 հոգի, որոնց մէջ՝ երեսփոխանական ժողովի նախագահ տոքթ. Ռուան Գարլոս Փուկլիէսէ: Խօսք առած են Ճորճ Փուչիճեան, տոքթ. Փուկլիէսէ, Ասողիկ Աբեղայ եւ Հայրապետը:

Մայիս 21-ին, տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան երկրորդական բաժնի անուանակոչումը՝ Գէորգ Զընտոզեանի անունով: Նախ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է եկեղեցին, ուր խօսք առնելով Հայրապետը չէշտած է յաւիտենական կեանքի դոյութեան խմաստն ու խորհուրդը: Ապա, յուշատախտակի բացումին խօսք առած է յանուն եկեղեցւոյ Կեդր. Վարչութեան տոքթ. Անդրանիկ Արսլանեան: Վարժարանի ճաշասրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, ուր խօսք առած են բարբերարը՝ Վահէ Զընտոզեան, թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեան եւ Հայրապետը: Սեղանը վարած է Պետրոս Հաճեան:

Մայիս 22-ին, Վազգէն Ա. հանդիպում մը ունեցած է Պուէնոս Այրէսի քաղաքապետին հետ: Ապա, ծաղկեպսակ մը դրած է Սան Մարթինի Ցուշարձանին: Կէսօրէ ետք Վազգէն Ա. տեսակցութիւններ ունեցած է Ներքին եւ Արտաքին նախարարներու հետ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մայիս 23-ին Արժանթինէն անցած է Սան Փաւլո:

ՏԵՂԱՆՔԻ ՀԱՐՑԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՄԵՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԿԱՆ

Ա.

Մեր օրերի հրատապ հարցերից մեկը, որ ուշադրության է արժանացել ինչպես մամուլում, այնպես էլ հասարակական կազմակերպությունների ժողովներում, դատական պրակտիկայում անձնական սեփականության հանդեպ ոտնձգությունների դեմ պայքարի հարցն է։ Այդ հարցի կարևորությունը պայմանավորված է նրանով, որ սեփականության հանդեպ ոտնձգությունները, որոնք ունեն տարբեր ձևեր ու դրսևորումներ, ոչ միայն վնասում են սեփականատիրոջ շահերին, այլև խոչընդոտում են սոցիալիստական տնտեսության զարգացմանը, խաթարում են մեր հասարակության նորմալ կենսագործունեությունը։

Սեփականության հանդեպ ոտնձգությունների դեմ պայքարի հարցը հատկապես կարևորվում է այն պատճառով, որ մեր երկրում ընթանում է կոմունիզմի նյութատեխնիկական բազայի ստեղծման մեծ գործը, որ ենթադրում է սոցիալիստական սեփականության հետագա զարգացում և ամրապնդում։

Սեփականության հանդեպ ոտնձգությունների դեմ պայքարի հարցը կարևորվում է նաև

Հ. ԽՈՍՐՈՎՅԱՆ

«ՅՈՒՆԻՍ ՔԱՂԱՔԸ»

ՓՈՓՈԽ

(Տրված է 2. 3. 2.)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ես Հայոց Ցեղասպանության 50-ամյակի նախօրեին, երբ ամբողջ աշխարհի հայությունը հավաքվել էր Երևանում, որպեսզի հարգանքի տուրք մատուցի մեր ժողովրդի անմեղ զոհերի հիշատակին, ինձ համար անսպասելի առաջարկ եղավ գրել Արտաշես Բ-ի մասին։ Ինչո՞ւ հենց ես։ Ինչո՞ւ ոչ մեկ ուրիշ։ Ես ոչ պատմաբան եմ, ոչ էլ հնագետ։ Ես ընդամենը գրող եմ, որ ունի իր ընթերցողները, որոնք ինձանից սպասում են ոչ թե գիտական ուսումնասիրության, այլ գեղարվեստական ստեղծագործության։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես կարելի է գրել Արտաշես Բ-ի մասին, որովհետև ոչ մի գրական աղբյուր չի պահպանվել, որ կարող էր ինձ ծանոթացնել նրա կյանքի ու գործունեության հետ։ Ես միայն գիտեմ, որ նա եղել է Արտաշես Ա-ի որդին, որ նրա մայրը եղել է Սաթենիկ թագուհին, որ նա ունեցել է Տիգրան անունով մի եղբայր, որ նա ամուսնացել է Սատենիկ անունով մի կնոջ հետ, որ նրանք ունեցել են Արտավազդ անունով մի որդի, որ Արտաշես Բ-ը սպանվել է Արտաշատում, որ նրան թաղել են Արտաշատում, որ նրա գերեզմանը գտնվում է Արտաշատում, որ նրա գերեզմանի վրա կանգնեցրել են մի հուշարձան, որ հուշարձանի վրա գրված է հունարեն մի արձանագրություն, որ արձանագրության մեջ ասված է, որ Արտաշես Բ-ը եղել է մեծ զորավար, որ նա հաղթել է Հռոմի զորքերին, որ նա գրավել է Ասորիքը, Փյունիկիան, Պաղեստինը, Կիլիկիան, Կապադովկիան, Գալատիան, Պամփիլիան, Լիկիան, Կարիան, Լիդիան, Միսիան, Բիթինիան, Պոնտոսը, Փռյուգիան, Լիկաոնիան, Գալիլեան, Իդումեան, Ասորեստանը, Բաբելոնը, Մեսոպոտամիան, Ատրպատականը, Կողբիսը, Ասորեստանի մի մասը, Ատրպատականի մի մասը, Կողբիսի մի մասը, Մարաստանի մի մասը, Պարսկաստանի մի մասը, Հնդկաստանի մի մասը, Սկյութիայի մի մասը, Սարմատիայի մի մասը, Կոլխիդան, Կասպից ծովի ափերը, Ասորեստանի մի մասը, Բաբելոն

Այբի Տիկին Սարգիս Տէր - Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Ամենակ Տէր - Սահակեան եւ զաւակները՝ Աստղիկ եւ Կիլօմ, Այբի Տիկին Սրբուհի Ճրկայեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այբի Տիկին Մարտիկ Սահակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէր - Սահակեան, Պ. Ցովհ. Տէր - Սահակեան եւ զաւակները եւ Աստուրեան, Կելկելեան, Մուսայեան եւ Տէր - Սահակեան (Տէսին) ընտանիքները խորցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ - ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 28-ին, 83 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Յունիս 4, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէհօ - Ֆոմիւնալի գերեզմանատունը ժամը 15·15-ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ալիս Գալայճեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին իր ամուսնոյն Ոսկիան Գալայճեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ.Ի

Կիրակի օր, Յունիս 3, Երկրորդ Շաբաթը կատարող է։ Ժամը ճիշդ 10·30-ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագին ներկայ կ'ըլլայ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

որ կը նախագահէ Փարիզի նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Գահակալութեան, եւ կուտայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին։

Եկմալեան - Քառաձայն պատարագը կ'երգուի՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, գեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէօրգեանի։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց մեր եկեղեցւոյն անսասանութեան համար, եւ ստանալու Ամենայն Հայոց Հայրապետի Օրհնութիւնները։

OFFRE D'EMPLOI

MONTING RECHERCHE

VENDEURS ou VENDEUSES

environ 25 ans
BONNE ELOCUTION
niveau bac
débutants acceptés
Pour R. V. téléphoner

Mr VARTABEDIAN
586 86 03

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, Վասպուրականի Ցաղթական - Հերոսամարտի ոճնակատարութեան առթիւ, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Մարսէյլի Ֆըրանսահայ Մշակոյթի Տիկնանց Մասնաճիւղի նախագահուհի Տիկին Սապունճեանի ձեռամբ 1400 Ֆ., Տիկին Էլիզ Զրբաչեան 1000 Ֆ., Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութենէն (Փարիզ), Պ. Գրիգոր Դաւթեան, Պ. Պօրիս Մուսաէլեան 500-ական Ֆ., Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան, Տիկին Աստղիկ Հրաչեան, Տիկին Սիրանոյշ Զարդարեան 200-ական Ֆ., Տիկին Սարինէ Խէրօյեան (Փարիզ), Պ. Ժիրայր Մարգարեան (Ֆօս), Պ. Մխիթար Նազդաշեան 100-ական Ֆ.։

×

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը իր հանդէսի ընդհանուր հաւոյթը բաժնած է հետեւեալ ձեւով. - Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանին 2000, Պելկրատ գործոդութեան 2000, «Վան» գործոդութեան 2400 Ֆ.։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՑԻՆ ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ եւ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

երեքշաբթի, Յունիս 12, ժամը ճիշդ 20·30-ին,

CERCLE de L'UNION INTERALLIEE
33, *Fbg. St. Honoré, Paris 8ème*

Ճաշագին՝ 250 Ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ՝
15, rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ: Հեռ՝ 359·67·03 կամ 225·84·65

gala

EXCEPTIONNEL

SAMEDI, 2 JUIN A 20H 30

Salle des Fêtes d'Asnières, Place de l'Hôtel de Ville

avec la participation de :
— Chorale SIPAN - KOMITAS
dirigée par **GARBIS APRIKIAN**
— Troupe de danses NAïRI
— Troupe théatrale TIMAG
organisé par la FRA NOR - SEROUND, Comité régional.

arménien

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՒԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Grande

FÊTE CHAMPÊTRE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 3, Կիրակի ժամը 11-էն մինչեւ 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ
44 - 50, Bd. Charles de Gaulle

- Արեւելեան եւ Եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար. -
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains puis prendre l'autobus no 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ARMENIE 1984

DÉPARTS — **RETOURS**

30 JUIN	.....	13 JUILLET
14 JUILLET	.....	27 JUILLET
04 AOUT	.....	17 AOUT
18 AOUT	.....	31 AOUT
01 SEPT.	.....	14 SEPT.
15 SEPT.	.....	28 SEPT.
06 OCT.	.....	19 OCT.
26 DEC.	.....	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՓԱՐԻԶ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Երկուշաբթի, Յունիս 4, ժամը 20·30ին

խօսք կ'առնէ
ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԾԱՆՕԹ
ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ - ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ

Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ

նիւթ՝
«ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ-Ի ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ»

- - Մուտքը ազատ է - -

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«ՍԻՐՈՅ ԽՈՍՏՈՒՄԸ»

- գուսանաւոր -

ի նպաստ Առնուվիլի Վարպետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 6, ժամը 20·45ին

Cinéma JACQUES PREVERT
La FAUCONNIERE
95500 GONESSE

Մուտքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կարպիս Քէյիճեանի մահուան առթիւ Դպրոցասէր Վարժարանի խնամակալութիւնը եւ անօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան 300, Տէր եւ Տիկին Հիսու 200, Տէր եւ Տիկին Ա. Երամեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ռոպան Աւետիսեան 500, Տէր եւ Տիկին Գարա Գազիքեան 1000, Այբի Տիկին Քէլճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աւետիսեան 1000, Եայլա ընտանիք 500 Ֆ.։ Ինչպէս նաեւ ի յիշատակ Եղեռնի զոհերուն՝ 2000 Ֆ. Ա. Բ. (Լիոնէն)։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանէհօ. Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քնար Կերէնէ 200 Ֆ. տոքթ. երուանդ Ենագեանի յիշատակին։

FETE CHAMPETRE

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE LYON
40, rue d'Arménie — 69003 Lyon

Animée par l'orchestre
SAYAT NOVA

Dans le parc du centre NAREG
38, route de Collonges
69450 Saint Cyr au Mont d'Or

DIMANCHE 3 JUIN, à partir de 10 heures

Dans un cadre agréable et une ambiance arménienne

BUFFET - BUVETTE
Nombreuses spécialités culinaires arméniennes

organisée par.
LE COMITE EDUCATIF DE L'UNION NATIONALE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE LYON

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 2, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ կարեւոր օրակարգ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935